Liberalernas landsmöte · 15–17 november 2019 · Västerås

Möjligheternas land

Liberalerna

INNEHÅLL

Föredragningslista **3**

Lathund **4**

Verksamhetsberättelse och revisionsberättelse **9**

Granskningsrapport **52**

Valberedningens förslag **56**

Förslag från partistyrelsen:
PS-förslag 1: Förhandlingsordning 58
PS-förslag 2: Medlemsavgifter 2020 och 2021 61
PS-förslag 3: Formerna för partiledarval 62
PS-förslag 4: Jämställdhet mellan kvinnor och män i Liberalerna 63
PS-förslag 5: Redaktionella ändringar i partiprogrammet 64
PS-förslag 6: Nationell strategi mot våld mot barn 65
PS-förslag 7: I möjligheternas land kan vi klara klimatomställningen 73

Partistyrelsens yttrande över motioner:
A1. Allmänpolitik och Liberalerna 78
A2. Liberalernas stadgar och organisation 83
B1. Rättspolitik och brottsbekämpning 87
B2. Familjerätt och förvaltningspolitik m.m. 93
B3. Grundlagsfrågor och demokratipolitik 97
C1. Ekonomisk politik och företagande 105
C2. Socialförsäkringar och ekonomisk trygghet 112
C3. Regional tillväxt 115
C4. Arbetsmarknad 118
D1. Utrikespolitik och Europafrågor 120
D2. Försvar och samhällsskydd 123
E1. Migration 126
E2. Integration 130
F1. Miljö och naturvård, klimat och energi 132
F2. Trafik och infrastruktur 135
F3. Bostadspolitik och samhällsbyggnad 140
G1. Hälso- och sjukvård samt folkhälsa 143
G2. Socialpolitik och social omsorg 148
G3. Funktionshinderpolitik 150
G4. Politik för årsrika 152
G5. Alkohol, narkotika, tobak och spel 153
H1. Barnomsorg, skola och vuxenutbildning 156
H2. Högre utbildning och forskning 165
H3. Kultur, idrott och civilsamhälle 168
J1. Jämställdhet 171
J2. Hbtq-frågor 173

Motioner:
A1. Allmänpolitik och liberal ideologi 176
A2. Liberalernas stadgar och organisation 178
B1. Rättspolitik och brottsbekämpning 184
B2. Familjerätt och förvaltningspolitik m.m. 195
B3. Grundlagsfrågor och demokratipolitik 201
C1. Ekonomisk politik och skattefrågor 213
C2. Socialförsäkringar och ekonomisk trygghet 228
C3. Regional tillväxt 230
C4. Arbetsmarknad 236
D1. Utrikespolitik och Europafrågor 239
D2. Försvar och samhällsskydd 242
E1. Migration 247
E2. Integration 251
F1. Miljö, klimat och energi 253
F2. Trafik och infrastruktur 260
F3. Bostadspolitik och samhällsbyggnad 269
G1. Hälso- och sjukvård samt folkhälsa 274
G2. Socialpolitik och social omsorg 288
G3. Funktionshinderpolitik 290
G4. Politik för årsrika 293
G5. Alkohol, narkotika och spel 295
H1. Barnomsorg, skola och vuxenutbildning 300
H2. Forskning och högre utbildning 315
H3. Kultur, idrott och civilsamhälle 317
J1. Jämställdhetspolitik 323
J2. Hbtq-frågor 325

FÖREDRAGNINGSLISTA

1. Landsmötets öppnande
2. Fastställande av röstlängd
3. Val av ordförande, tre vice ordförande och förhandlingssekreterare för landsmötet
4. Val av protokollsjusterare och rösträknare
5. Fråga om landsmötet blivit behörigen utlyst
6. Fastställande av föredragningslista
7. Fastställande av förhandlingsordning
8. Tillsättande av utskott samt nominering och val till dessa
9. Verksamhetsberättelse inklusive rapport från riksdagsgruppen samt årsredovisning
10. Granskningsutskottets betänkande
11. Revisorernas berättelse
12. Fråga om ansvarsfrihet
13. Allmänpolitisk debatt
14. Partistyrelsens förslag
15. Motioner
16. Fastställande av medlemsavgift till Liberalerna och tid för vilken denna ska gälla
17. Nominering och val för tiden intill nästa ordinarie landsmöte av:
    a) partiordförande
    b) förste och andre vice ordförande
    c) 21 övriga ledamöter av partistyrelsen
    d) två revisorer, varav en auktoriserad, samt två ersättare för dessa
    e) ordförande och sex ledamöter i granskningsutskottet
    f) ordförande och sex ledamöter i valberedningen
    g) övriga eventuellt förekommande val
18. Under landsmötet väckta frågor som landsmötet beslutar behandla
19. Landsmötets avslutande

EN LATHUND FÖR DIG SOM DELTAR PÅ LIBERALERNAS LANDSMÖTE

Hur landsmötet fungerar

Alla medlemmar i Liberalerna har enligt stadgarna rätt att närvara, delta i debatten och lägga förslag. Rösträtt har dock endast de ombud som är valda för att företräda förbunden (tidigare länsförbunden) och de samverkande organisationerna.

Landsmötet antar en förhandlingsordning som reglerar arbetet mer i detalj. Den här lathunden baseras på det förslag till förhandlingsordning som partistyrelsen lagt fram.

LANDSMÖTET

Landsmötet behandlar både förslag lagda av partistyrelsen (PS-förslag) och av medlemmar. Medlemmarnas inskickade förslag kallas motioner. Partistyrelsens förslag finns i form av dels ett antal separata PS-förslag, dels partistyrelsens yttranden och förslag med anledning av motioner (PS-yttranden).

Ombuden på landsmötet börjar med att ta ställning till partistyrelsens förslag. Både PS-förslagen, PS-yttrandena och motionerna finns med i landsmöteshandlingarna.

UTSKOTTEN

Alla ombud deltar under fredagen i något av de olika **utskott** som tillsätts av landsmötet. Utskottens roll är att diskutera partistyrelsens förslag på ett eller flera sakområden och ta ställning till dessa. Utskotten behandlar samtliga PS-förslag och PS-yttranden inom sitt område och yrkar bifall eller avslag till dem, men kan även föreslå nya texter eller ge ett annat förslag till beslut om motioner och förslagspunkter än partistyrelsen.

Utskotten ska även behandla yrkanden av medlemmar som inte är ombud, om yrkandena lämnas in innan utskottsarbetet påbörjas. Under landsmötets pleniförhandlingar är det normalt enbart tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamöter eller riksdags- eller Europaparlamentsledamöter som kan lägga nya yrkanden.

Utskottens förslag samlas i **utskottsutlåtanden** som delas ut under landsmötet. Under förhandlingarna i plenum är det dessa utlåtanden som debatten utgår från. Utskottens sammanträden är slutna och det är bara ombuden tillsammans med representanter för partistyrelsen samt sekreterare som har tillträde.

MÖTESPRESIDIET

Landsmötespresidiet leder förhandlingarna i plenum. Presidiet består av förhandlingsordförande, förhandlingssekreterare och ett antal protokollssekreterare och bisittare.

Uppdragen som förhandlingsordförande och förhandlingssekreterare väljs i landsmötets inledning.

Under förhandlingarna sitter landsmötespresidiet med bisittare och funktionärer på scenen.

SEKRETARIAT

Under landsmötet finns ett **sekretariat** med personer som skriver protokoll från förhandlingarna, sköter talarlistan i förhandlingssalen och kontinuerligt producerar dagordningar med mera.

JUSTERINGSPERSONER OCH RÖSTRÄKNARE

I början av landsmötet väljs ett antal ombud som får i uppgift att följa förhandlingarna noggrant för att senare kunna intyga att protokollet är korrekt skrivet. Dessa kallas justeringspersoner och tjänstgör ofta i grupper som växlar mellan olika förhandlingspass.

Samtidigt utses en annan grupp ombud att tjänstgöra som rösträknare när landsmötet går till votering.

LANDSMÖTESOMBUD

På landsmötet finns totalt 183 ombud. 178 ombud utses av förbunden (tidigare länsförbunden). Alla förbund har ett ombud i grundtilldelning. Övriga ombudsplatser fördelas mellan förbunden proportionellt mot antalet medlemmar.

Liberalernas samverkande organisationer utser också ombud. Liberala Ungdomsförbundet utser tre ombud, varav ett representerar nätverket Liberala Studenter. Liberala Kvinnor utser två ombud.

OMBUDSBYTE

Ett förbund eller en samverkande organisation kan byta ombud under landsmötet, men bara i samband med nytt förhandlingspass. Anmälan av ombudsbyte sker i mötesbyrån senast en timme innan förhandlingspasset börjar. Ersättare träder in i den ordning som de valts.

ÖVRIGA FUNKTIONÄRER

För att landsmötet ska fungera smidigt engageras personal och ett stort antal frivilliga. Förutom de redan uppräknade funktionerna finns en presstjänst som servar närvarande journalister, ett tryckeri som färdigställer dagordningar och utskottslåtanden etc.

FÖRHANDLINGSPASS

Landsmötet är uppdelat på ett antal **förhandlingspass**. De tider som förhandlingspassen börjar och slutar återfinns i tidsplanen. (Dessa tider är dock ungefärliga. Om ett föregående pass slutar tidigare än beräknat, kan efterföljande pass börja tidigare.)

Till varje förhandlingspass finns en särskild dagordning, som delas ut i förväg. På dagordningen för förhandlingspasset anges de punkter som ska behandlas under passet.

Under förhandlingarna används företrädesvis utskottsutlåtandena, som innehåller alla förslag utskrivna, snarare än landsmöteshandlingarna.

Förhandlingspass har fasta tider för votering utsatta. **Senast** när det är dags för votering bryts talarlistan och votering genomförs. Detta betyder att inte alla anmälda talare nödvändigtvis kommer att kunna yttra sig under den tid som har avsatts för att debattera en fråga.

BEREDNINGSUTSKOTTET (BU)

Besvärliga ärenden med många förslag som pekar i olika riktningar och som kräver kompromisser, eller nya texter som kommer upp i debatten utan att ha behandlats av något utskott, kan hänvisas till ett särskilt **beredningsutskott**. Utskottet väljs vid landsmötets början. Om en fråga går till beredningsutskottet tas den bort från dagordningen och tas upp när utskottet kommer tillbaka med sitt förslag.

Debatt och beslut

En debatt inleds ofta med att utskottets representant och partistyrelsens representant får ordet för **anföranden**. Därefter ger ordförande övriga talare ordet för **anförande** enligt den ordning förhandlingsordningen föreskriver.

Enligt förhandlingsordningen ska följande prioritetsordning tillämpas för talarlistan:

1. Debatten inleds av utskottets talesperson. Därefter ges ordet till partistyrelsens talesperson samt en talesperson för reservanter i utskottet.
2. Övriga tjänstgörande landsmötesombud samt partistyrelseledamöter och riksdags- eller Europaparlamentsledamöter ges ordet för ett första anförande i den ordning de anmält sig.
3. Förstanamn på inlämnad landsmötesmotion, som behandlas inom ramen för ärendet, ges därefter ordet för anförande i den ordning de anmält sig, i den mån de inte ingår i den grupp som omnämns under punkt 2.
4. Tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamöter och riksdags- eller Europaparlamentsledamöter ges därefter ordet för eventuella ytterligare anföranden i den ordning de anmält sig.
5. Om talarlistan är tom ges ordet därefter åt övriga partimedlemmar i den ordning de anmält sig.

Den aktuella talarlistan kan ibland ändras.

Medlem som inte är ombud får begära ordet en gång per ärende på dagordningen.

Två typer av inlägg bryter den ordinarie talarordningen: **repliker** och **ordningsfrågor**. (Däremot existerar inte t.ex. ”sakupplysning” som ibland förekommer i andra föreningar.)

BEGÄRA ORDET

Den som vill **begära ordet** under ett förhandlingspass gör detta skriftligt på en särskild blankett som finns i salen. **Maxtid** för ett anförande är normalt två minuter för ombud och partistyrelsens representant i debatten, och en minut för övriga medlemmar. Landsmötet kan vid behov besluta om skärpt tidsbegränsning.

REPLIK

Replik kan – men måste inte – beviljas av ordförande till den som blir apostroferad, dvs. nämnd vid namn och angripen av en debattmotståndare. Replik begärs genom att ropa ”Replik!”. Om replik beviljas, bryter den talarordningen.

Efter replik kan den som gjorde ursprungsinlägget begära kontrareplik. Därefter är replikskiftet avslutat.

Tiden för en replik respektive kontrareplik är normalt max en minut.

YRKANDEN

Ett förslag på landsmötet kallas **yrkande**. Yrkanden görs alltid skriftligt på förtryckta blanketter som lämnas till podievärden.

Medlemmar som inte är ombud har möjlighet att senast 30 minuter i förväg lämna in skriftliga yrkanden till det utskott som ska behandla en viss fråga. Sådana yrkanden ska lämnas i mötesbyrån. Yrkanden under plenum kommer sedan enbart att kunna läggas av ombud, partistyrelseledamöter, riksdagsledamöter och Europaparlamentariker.

Under landsmötesförhandlingarna är det utskottets förslag som är **huvudförslag**. Utskottets yrkanden finns i det aktuella **utskottsutlåtandet**.

Den som vill ha ett annat förslag än utskottets måste yrka på det. Det går att yrka bifall till **en motion**, ett yrkande i **ett PS-yttrande** eller en **reservation** i ett utskott eller i partistyrelsen.

Man kan även yrka på **nya formuleringar**. Så länge de inte avviker mycket från förslag som finns i utskottsutlåtandena kan dessa behandlas. Helt nya textförslag ska dock i regel remitteras till beredningsutskottet.

BESLUT

Det är förhandlingsordföranden som själv bestämmer hur landsmötet ska gå till väga för att fatta beslut, i vilken ordning ärenden ska avgöras och vilka ärenden som står mot varandra m.m. Detta kallas **propositionsordning**.

Den som är missnöjd med förhandlings-ordförandens propositionsordning får yrka på en annan beslutsordning genom att begära ordningsfråga.

Om inga ytterligare yrkanden finns ställs utskottets yrkande **mot avslag**. Det betyder att man antingen antar utskottets förslag eller också ingenting alls.

Om ärendet gällde att anta en ny åsikt i en fråga där Liberalerna inte haft någon åsikt tidigare, så innebär avslag att Liberalerna saknar åsikt även i fortsättningen.

Om mer än ett yrkande finns på en punkt, ställs dessa förslag mot varandra (endast ett av dem kan bifallas).

Beslut fattas oftast med acklamation.

OMRÖSTNING

Acklamation kallas det när ordföranden ställer flera förslag mot bifall för att på så sätt höra vilket förslag som får mest röster. Man röstar genom att ropa "**Ja!**" när det förslag man vill stödja läses upp. Man ropar däremot aldrig nej.

Det kan exempelvis låta så här:

Ordf. Kan landsmötet bifalla utskottets yrkande 3?
Landsmötet: **Ja!**
Ordf. Kan landsmötet avslå detsamma?
Landsmötet: Ja!
Ordf. Jag finner att utskottets yrkande 3 är bifallet.
[Klubbslag]

VOTERING

Vid acklamation är det ordförande som avgör utfallet. Den som vill att resultatet kontrolleras ropar "Votering!" innan klubban faller. Då genomförs först en försöksvotering som innebär att ombuden sträcker upp sina röstkort istället för att ropa när mötesordföranden frågar.

Ordf. Kan landsmötet bifalla utskottets yrkande 3?
[Ombuden som vill bifalla förslaget räcker upp sina röstkort]
Ordf. Tack. [Röstkorten tas ned.]
Ordf. Kan landsmötet avslå detsamma?
[Ombuden som vill avslå förslaget räcker upp sina röstkort]
Ordf. Tack, jag finner att utskottets yrkande 3 har majoritet och därmed är bifallet.
[Klubbslag]

Om utfallet av omröstningen är tydligt fattas beslutet med mötesordförandes tolkning. I annat fall kan *"Rösträkning"* begäras innan ordförandes klubbslag faller.

Rösträkning följer samma procedur, med skillnaden att de valda rösträknarna räknar alla uppsträckta ombudskort och meddelar detta enskilt till ordförande. Förhandlingsordförande jämför de olika resultaten och avkunnar vilket förslag som vunnit omröstningen.

NAMNUPPROP

Om utfallet fortfarande inte är klart kan man begära "Namnupprop". Proceduren innebär att förhandlingssekretariatet läser upp namnet på alla ombud som då ropar "ja" eller "nej" eller "avstår". Röstlistan från en votering med namnupprop tas in i protokollet.

KONTRAPROPOSITIONSVOTERING

Har man tre eller fler förslag som står mot varandra, när någon begär votering, används vad som kallas **kontrapropositionsvotering**.

Först utser ordföranden ett **huvudförslag**. Som huvudförslag utses i regel det förslag som har partistyrelsens stöd. Därefter ska ett **motförslag** utses genom att ställa de kvarvarande yrkandena mot varandra i ett eller flera steg beroende på hur många yrkanden som finns.

Om det finns t.ex. fem förslag, och ett utses till huvudförslag, hålls därefter en votering mellan de kvarvarande förslagen. Denna votering hålls *med acklamation*. (Även om röstkort används i huvudvoteringen.)

Om ett förslag därmed får klar majoritet är det motförslag. (Övriga förslag har fallit.) Då återgår landsmötet till huvudvoteringen.

Om inget förslag fick klar majoritet, eller om någon begär votering, genomförs en ny kontrapropositionsvotering mellan de fyra kvarvarande förslagen – där ett utses till huvudförslag och något av de tre kvarvarande ska bli motförslag osv. ända tills ett enda motförslag har tagits fram och alla övriga fallit.

Slutligen ställs det utsedda huvudförslaget mot det framröstade motförslaget (huvudvoteringen).

Ordf. Utskottets förslag, som stöds av partistyrelsen, är huvudförslag. Förutom detta finns två andra förslag, jag kallar dem för Anderssons förslag och Petterssons förslag. Är det landsmötets mening att Anderssons förslag ska vara motförslag?

Ombuden Ja!

Ordf. Är det landsmötets mening att Petterssons förslag ska vara motförslag?

Ombuden Ja!

Ordf. Jag finner majoritet för Petterssons förslag som motförslag.

[Klubbslag]

Ordf. Då återgår vi till huvudomröstningen. Då ber jag att ombuden räcker upp sina röstkort. Kan landsmötet bifalla utskottets yrkande?

[Ombuden som vill bifalla utskottets förslag räcker upp sina röstkort]

Ordf. Tack. Kan landsmötet bifalla Petterssons förslag?

[Ombuden som vill bifalla motförslaget räcker upp sina röstkort]

Ordf. Tack, jag finner att utskottets yrkande är bifallet.

[Klubbslag]

RESERVATION OCH SÄRSKILT YTTRANDE

Ett tjänstgörande ombud som är missnöjd med ett beslut kan visa detta genom en **reservation**. En reservation kan bara lämnas in till förmån för ett annat beslutsförslag som landsmötet röstat ned. Ombud, PS-ledamöter och revisorer kan också lämna in ett **särskilt yttrande**, till exempel för att redovisa varför de röstat på ett visst sätt.

Reservationer och särskilda yttranden skrivs på en särskild blankett som finns tillgänglig i salen. Både reservationer och särskilda yttranden tas med i landsmötesprotokollet.

Reservation och särskilt yttrande ska lämnas in skriftligt **senast fyra timmar** efter fattat beslut men senast innan landsmötet avslutas.

Ordningsfrågor

Ordningsfråga begärs muntligt och **bryter en pågående debatt**. Ordningsfråga rör aldrig en sakfråga utan är av praktisk karaktär. Ordningsfråga kan begäras t.ex. för att

- skärpa tidsbegränsningen för anförande
- föreslå streck i debatten
- föreslå annan propositionsordning vid omröstning
- föreslå ajournering eller bordläggning av ärende

En ordningsfråga avgörs alltid innan eventuell debatt i sakfrågan fortsätter. Först lämnas ordet fritt om någon vill yttra sig i ordningsfrågan, därefter hålls en omröstning om förslaget. Därefter fortsätter debatten i sakfrågan (om inte ordningsfrågan gällde ajournering eller bordläggning).

STRECK I DEBATTEN

När en debatt drar ut på tiden kan presidiet eller någon annan yrka på **streck i debatten**. Det räknas som en ordningsfråga.

Om beslut fattas om streck läser mötespresidiet upp alla inkomna förslag. En tid ges för den som vill inkomma med ytterligare förslag, därefter **justeras** yrkandena av mötespresidiet. Efter det läses talarlistan upp och alla ges möjlighet att begära ordet, därefter **justeras** talarlistan för den debatten.

Efter att streck är satt accepteras inga nya yrkanden eller talare.

Verksamhetsberättelse för tiden efter landsmötet 2017

MÖJLIGHETERNAS LAND · LIBERALERNAS LANDSMÖTE 2019

Liberalerna

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR TIDEN EFTER LANDSMÖTET 2017

Förord

När vi åter samlas till landsmöte kan vi blicka tillbaka på en händelserik period i partiets historia. Den har naturligtvis präglats av de allmänna valen till riksdag, regioner och kommuner samt av val till Europaparlamentet. Under perioden har även ny partiordförande valts. Även den ovanligt långa tiden för regeringsbildning efter valet har präglat tiden sedan förra landsmötet.

I vårt interna arbete har vi fortsatt utveckla såväl organisation som kommunikation, naturligtvis med fokus på valrörelserna. En prioriterad uppgift har varit att stärka partiets förutsättningar i hela landet. Ett viktigt uttryck för detta har varit satsningen Uppdrag hela landet, en arena där riksorganisationen och ledande liberaler från samtliga län återkommande samlats för att ventilera frågor kring politik, ledarskap och kommunikation. Denna satsning har också fortsatt efter valet 2018.

Det är med tillförsikt inför framtiden jag nu lämnar över denna verksamhetsberättelse för perioden efter landsmötet 2017.

Juno Blom
partisekreterare

1. Aktiviteter

1.1 LANDSMÖTEN

Landsmötet 2017 hölls den 17-19 november 2017 på Aros Congress Center, Västerås. Landsmötet består av 178 ombud fördelade på 21 förbund efter antalet medlemmar. Liberala ungdomsförbundet och Liberala kvinnor har vardera två ombud. Liberala studenter har ett ombud.

Ett extra landsmöte hölls den 28 juni 2019 på Clarion Hotel Stockholm, detta efter att Jan Björklund den 6 februari 2019 meddelat att han inte hade för avsikt att åter kandidera till posten som partiordförande. Valberedningen hade då ett brett samråd med förbunden om hur processen att utse ny partiordförande skulle utformas. Resultatet blev att extra landsmöte hölls 28 juni 2019 och där Nyamko Sabuni valdes till partiordförande.

1.2 PARTIRÅD

Partirådet sammanträder minst en gång under de år landsmöte inte hålls samt i övrigt då partistyrelsen så beslutar. Under perioden har tre partiråd genomförts.

Den 13 januari 2019 inkallades ett partiråd till Clarion Hotel Sign, Stockholm för att ta ställning i regeringsfrågan.

Den 15-16 februari 2019 inkallades partirådet till Radisson Blu Royal Park Hotel, Solna. Ärenden att behandla var fastställande av program och kandidatlista till Europaparlamentsvalet 2019 samt eftervalsanalys 2018.

Den 29 mars 2019 fastställdes kandidatlista till Europaparlamentsvalet 2019. Platsen var anläggningen 7A Odenplan, Stockholm.

Partirådet består av 61 ombud fördelade på förbunden efter antalet medlemmar samt partistyrelsen. Liberala ungdomsförbundet, Liberala studenter och liberala kvinnor har vardera ett ombud.

1.3 PARTISTYRELSEN

Partistyrelsen leder partiets verksamhet i enlighet med dess stadgar och landsmötets beslut. Partistyrelsen består av partiordföranden, partiets första och andre vice ordförande, 21 av landsmötet utsedda övriga ledamöter samt partisekreteraren. Liberala Ungdomsförbundet utser två representanter, varav en från nätverket Liberala studenter, och Liberala kvinnor utser en representant som skall adjungeras till partistyrelsen. Det åligger partistyrelsen särskilt att:

- ansvara för att landsmötets beslut verkställs
- utse partisekreterare
- utse partiledning bestående av partiordföranden samt ytterligare fem till sju ledamöter, bland vilka partisekreteraren och gruppledaren för riksdagsgruppen alltid skall ingå.
- besluta om etiska riktlinjer för kandidater, förtroendevalda och anställda.

Partistyrelsen har under perioden sedan landsmötet 2017 haft 33 sammanträden på följande datum:

2017
19 november
8 december

2018
2 februari
23 mars
11 juni
6 augusti
11 september
26 september (telefon)
9 oktober (telefon)
12 oktober
11 november
25 november
27 november (telefon)
28 november (telefon)
6 december (telefon)
9 december
10 december (telefon)
20 december (telefon)
22 december (telefon)

2019
7 januari
11 januari (telefon)
12 januari
16 januari (telefon)
25 januari
7 mars (telefon)
8 mars
9 mars
29 mars
28 maj
28 juni
12 augusti
30 augusti – 1 september
27 september

1.4 PARTILEDNINGEN

Partiledningen består av sex–åtta ledamöter inklusive partiledaren, partisekreteraren och gruppledaren i riksdagsgruppen. Partiledningen väljs normalt på partistyrelsens konstituerande sammanträde och så skedde den 19 november 2017. Utöver de ovan nämnda valdes då (i bokstavsordning) Lotta Edholm, Christer Nylander, Helene Odenjung, Birgitta Ohlsson (- 20170915), Johan Pehrson (20190812 –), Mats Persson, Carina Sándor och Anna Starbrink (20181208 –).

Partiledningen har under perioden haft 33 sammanträden.

1.5 SAMVERKANDE ORGANISATIONER OCH NÄTVERK

Vid sidan av ordinarie struktur av lokal och kommunföreningar samt förbund engagerar sig Liberalernas medlemmar i närstående nätverk och organisationer. Dessa kan indelas i tre kategorier: samverkande organisationer, nätverk utsedda av partiledningen samt övriga nätverk.

Samverkande organisationer är Liberala Ungdomsförbundet (LUF) och Liberala kvinnor (LK). En kortfattad redogörelse för deras verksamhet finns på annan plats i detta dokument.

I partiet finns även nätverk där ordföranden utses av partiledningen. Dessa är (med ordförande inom parentes):

- Nätverket Kristna liberaler (Anna Ekström, ordf. till 13 april 2018, därefter Annika Carp.)
- Gröna Liberaler (Karin Karlsbro, ordf.)
- Nätverket Liberala seniorer (Barbro Westerholm, ordf.)

Utöver dessa samverkande organisationer och nätverk finns en lång rad fristående nätverk. Mer information om dessa finns på Liberalernas webbplats **www.liberalerna.se**.

1.6 KOMMUNALPOLITISKA RÅDET (KPR)

KPR:s målgrupp är kommunalråd, landstingsråd, regionråd, gruppledare och politiska sekreterare i kommuner och regioner. Denna målgrupp gör det naturligt att verksamheten sker inom ramen för Liberalernas partigrupp inom SKL (Sveriges kommuner och landsting).

Sammanträden i Liberalernas partigrupp i SKL har skett 18 gånger sedan landsmötet 2017. Sedan 2 september 2016 har Helene Odenjung varit ordförande. Lina Nordqvist har varit vice ordförande fram till 2018 då Anna Starbrink valdes till vice ordförande.

En viktig del i SKL-gruppens arbete är att sprida goda exempel på hur Liberalernas polititk kan implementeras lokalt. Gruppen är också ett viktigt bollplank för partiledning och kansli då politik och verksamhet planeras. För att understryka detta är alltid någon från partiets ledning på plats tillsammans med relevant personal på Liberalernas kansli.

1.7 MEDLEMSUTVECKLING

Nedan presenteras Liberalernas medlemsutveckling de senaste tio åren. Ett av de allra viktigaste förnyelseprojekten handlar om att vi ska bli fler. Allt detta sker i nära samarbete med förbundsledningar, kommunföreningar och ombudsmän. Nya rutiner och ett ökat fokus på medlemsvärvning är några tunga skäl till att partiet vänt trenden för medlemsantalet och ökat två år i rad.

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
17 875	18 100	16 910	16 411	16 441	15 283	14 264	14 062	15 390	15 774

2. Kommunikation

Perioden har till stor del präglats av förberedelser och genomförande av valrörelser till de allmänna valen och till Europaparlamentet.

Valrörelsen 2018

Under hösten 2017 påbörjades planeringen av valkampanjen. Mediabyrå (Manolito) och reklambyrå (Garbergs) handlades upp. Kampanjen genomfördes i enlighet med den kommunikationsstrategi som beslutats om. Merparten av vår köpta reklam var digital, men till viss del köptes även utomhusreklam. Många lokalavdelningar köpte digital annonsering direkt via bolaget Emerse som är specialister på målgruppsinriktad digital annonsering. En liberal central inrättades med start i augusti 2018 som svarade på frågor via Facebook, mejl, chatt och telefon från väljare och valarbetare. Varje vardagsmorgon genomfördes en direktsänd videosändning via en intern grupp på Facebook för att informera om den centrala kampanjen. Sändningen följdes av ett mejl till alla valarbetare. Partisekreteraren skickade veckovisa mejl till alla medlemmar.

Valrörelsen 2019

Under hösten 2018 påbörjades planeringen av valkampanjen till Europaparlamentet. De designers som utformade vår logga skapade grunderna i vår kampanj som rymdes under budskapet ”JA till Europa”. Utöver det skapades kampanjen inhouse. Partiet köpte reklam uteslutande digitalt via bolaget Emerse. En liberal central inrättades under de sista tre veckorna som svarade på frågor via Facebook, mejl, chatt och telefon från väljare och valarbetare. Varje vardagsmorgon genomfördes en direktsänd videosändning via en intern grupp på Facebook för att informera om den centrala kampanjen.

Internkommunikation

Vi har under perioden bytt medlemsregistret till ett nytt system (Medlemsappen) med mer fokus på kommunikation och att man som medlem i Liberalerna enkelt ska kunna få information från partiet. Medlemsappen lanserades under våren 2019 och utvecklas löpande tillsammans med användarna.

Dörrknackning

Under perioden har kampanjmetoden dörrknackning fått fäste i partiet. I Stockholms län och i Lund har metoden använts. Partiet centralt har stöttat och uppmuntrat. En särskild app har tagits fram för att kunna följa och mäta effekterna av dörrknackning. Resultaten visar att dörrknackning har märkbar effekt på valresultatet i de uppmätta områdena.

Trycksaker

Efterfrågan på tryckt material minskar stadigt, även om det fortfarande används. Partiet tillhandahåller webbtryckeri på tryck.liberalerna.se där man lokalt kan utforma sina egna flygblad.

Prylar

Vi samarbetar med företaget Felestad som hjälper oss att driva webbshoppen liberalerna.felestad.se där alla våra kläder och prylar finns att beställa.

Hemsidan

Liberalernas hemsida gjordes om i grunden och har uppdaterats under förra mandatperioden. Mindre justeringar i design och funktioner har gjorts på såväl liberalerna.se som våra lokala sidor. De flesta förbund använder det gemensamma Wordpress-systemet.

Sociala medier

Närvaron på sociala medier blir allt viktigare. Liberalerna prioriterar Facebook och Instagram. Utbildningsinsatser för att öka närvaron både centralt men också lokal och regionalt har genomförts under perioden.

2.1 TIDNINGEN NU

NU – det liberala nyhetsmagasinet har utkommit helgfria torsdagar sedan den 22 september 1983.

Partiet har infört annonser i NU för att bland annat informera om större evenemang, utbildningar och lediga tjäns ter. Partisekreteraren har med jämna mellanrum en krönika publicerad där det informeras om partiangelägenheter och det politiska läget kommenteras.

Tidningen NU ges ut av Liab, Liberal Information AB. Största aktieägare är Liberalerna (cirka 39 procent) och näst största aktieägare är Stiftelsen Pressorganisation (cirka 14 procent).

Under perioden har Åsa Malmström varit ordförande i Liab fram till 2017. Mellan 2017 och 2019 har Christer Nylander varit ordförande. Sedan 2019 innehar Tina Thorsell denna post. Chefredaktör och ansvarig utgivare har varit Ylva Westlund, verkställande direktör Bertil Östberg. Den TS-noterade upplagan är knappt 3 000 exemplar.

2.2 TRYCKFRIHET I STOCKHOLM

Tryckfrihet i Stockholm Tryckeri AB ägs helt av Liberalernas riksorganisation. Sedan mitten av 1999 har ingen verksamhet bedrivits i bolaget.

3. Utbildnings-verksamhet

3.1 LIBERALA RIKSMÖTEN

Under perioden har två liberala riksmöten hållits.

2018 hölls det liberala riksmötet i Västerås den 21-22 april 2018 med totalt 700 deltagare. Deltagarna kunde denna gång sedvanligt välja mellan ett antal olika seminarier. I samband med riksmötet bjöds det in till Aldeseminarium med de Liberala europaparlamentarikerna, träff för nya medlemmar och Uppdrag hela landet konferens. Riksmötet hade som tema "Skolan först" och naturligtvis fanns ett stort fokus på kommande valrörelse.

2019 genomfördes det liberala riksmötet i Västerås den 9-10 mars och hade detta EU-valår temat "Ja till Europa". Riksmötet 2019 samlade närmare 670 deltagare. Denna gång fanns ett fokus på kommande val till Europaparlamentet och deltagarna fick även detta år välja mellan ett antal seminarier. I samband med riksmötet erbjöds också en träff för nya medlemma samt utbildningsdagar med Uppdrag hela landet.

3.2 UPPDRAG HELA LANDET

Uppdrag hela landet startades 2015 med syfte att stärka Liberalerna på lokal nivå gällande ledarskap, politik och kommunikation. Initialt skulle projektet pågå till 2018, men då det varit framgångsrikt och efterfrågat pågår satsningen fortfarande.

Det övergripande målet är att Liberalerna ska växa såväl i antal medlemmar som antal röster för att vi ska trygga en stark liberal röst i svensk politik i hela landet. Den största kommunen i varje län ingår med såväl kommunalråd, gruppledare, politisk sekreterare och kommunföreningsordförande. Dessutom ingår de åtta största landstingen/regionerna med landstingsråd, regionråd, gruppledare och politisk sekreterare samt kommuner där Liberalerna har posten som ordförande i kommunstyrelsen. Stockholm bidrar till satsningen och har därför 11 ytterligare utvalda kommuner som deltar. Förbundsledningar och ombudsmän har också knutits till projektet liksom riksdagsledamöterna. Deltagarna förbinder sig genom ett kontrakt till att delta i utbildningar, arbeta med politisk plattform och delta i kampanjer. I projektet genomförs årligen fyra träffar.

3.3 LIBERALA LEDARPRINCIPER

Under mandatperioden har partistyrelsen fastställt ledarprinciper för Liberalerna. Arbetet med detta startade på riksmötet 2015 och har sedan i bearbetats och förankrats i olika grupper under 2016. Målet med ledarprinciperna är att de skall genomsyra alla våra utbildningar och verksamhet och de kan sammanfattas under tre rubriker:

- Engagemang för liberalismen
- Ansvar för Liberalerna
- Tillit till varandra

3.4 LEDARSKAPSAKADEMI FÖR KVINNOR

Efter valet 2014 stod det klart att vi inte bara förlorat mandat i hela Sverige, utan också kraftigt försämrat vår kvinnorepresentation. I ett parti som driver liberal feminism är det en självklarhet att både kvinnor och män ska finnas representerade på alla nivåer. Liberalerna ska ha fler kvinnor på ledande positioner. Vår ledarskapsakademi för kvinnor är en viktig del i arbetet att nå dit. Därför har en Ledarskapsakademi för kvinnor startats. Förhoppningen är att det skall vara en återkommande utbildning som skall ge deltagarna kunskaper och nätverk för att anta nya uppdrag inom Liberalerna.

Under perioden har två årskullar utexaminerats, mycket tack vare Karl Staaff-fonden som hjälpt till att finansiera satsningen. Under 2019 har ytterligare en årskull startat sin utbildning.

3.5 TOPPKANDIDATUTBILDNING 2018

Den 10-11 mars 2018 drillades liberala toppkandidater i Linköping. Ca 200 kandidater från hela landet utbildades med hjälp av Liberalernas valplan och kommunikationsstrategi. Ett stort fokus lades även på sociala medier. Utbildningen samlade kandidater både från kommun- och regionlistor som riksdagslistor.

3.6 TOPPKANDIDATUTBILDNING 2019

Som en satsning inför valet till Europaparlamentet 26 maj 2019 arrangerade och finansierade Liberalerna en toppkandidatubildning i Bryssel 21-22 mars 2019. Kandidaterna utbildades i Liberalernas politik och kommunikationsplan. Även ALDE bidrog med strategiska kampanjråd inför valrörelsen.

3.7 LIBERAL SJUKVÅRDSKONFERENS

Liberalerna inbjuder årligen till en konferens kring hälso- och sjukvårdspolitik i samarbete med liberalerna i region Stockholm. Eftersom 2018 var ett valår med ovanstående toppkandidatubildning införlivades 2018 års sjukvårdskonferens i denna utbildning och fick ett särskilt fokus för regionkandidater. Den 14-15 februari 2019 arrangerades dock åter en sjukvårdskonferens som samlade ett 70-tal deltagare som har uppdrag i regioner runt om i landet. Konferensen genomfördes i Solna.

3.8 OVANLIGA MÖTEN

Liberalerna ska vara ett öppet och modernt parti med spännande verksamhet. Därför har Liberalerna i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan arbetat fram konceptet Ovanliga möten och utbildat ett 30-tal mötesledare som rest runt och lett möten runt om i landet. Ovanliga möten innehåller tre delar:

Interaktion – där alla deltagare bidrar och samtalar i annorlunda former med hjälp av nya metoder och teknik.

Inspiration – I form av tex en inledning som väcker tankar och underlag för vidare diskussioner. Det ovanliga är att ingen pratar i mer än tio minuter.

Resultat – Varje möte har ett syfte och avslutas i ett resultat som man på olika sätt tar vidare.

3.9 ÖVRIG UTBILDNINGSVERKSAMHET

Personalkonferenser

Under 2018 och 2019 har personal från hela landet erbjudits utbildning vid flera tillfällen då det funnits behov. T ex har utbildning anordnats i Liberalerna nya medlemssystem. Även avstämningar via telefon ytterligare förekommer termin. Utbildningstillfällena handlar om politik, kommunikation, verktyg och ledarskap utefter liberalernas verksamhetsplan.

3.10 STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN

Under perioden har arbete lagts på att stärka samarbetet med Studieförbundet Vuxenskolan (SV). Målet är att SV ska ses som partiets utbildningsavdelning. Efter att i början av mandatperioden haft mycket planering och uppbyggnad av samarbeten har denna period mer bestått i leverans.

4. Internationellt arbete

Liberalernas internationella verksamhet har flera syften. Genom samarbete inom samarbetsorgan och med systerpartier söker vi få genomslag för Liberalernas idéer inom EU och internationellt, vi skapar och upprätthåller nätverk på olika nivåer till gagn för Liberalernas verksamhet, och vi utbyter erfarenheter med liberaler i runt om i världen kring kampanjmetoder och politikutveckling. Utöver detta bidrar Liberalerna till att ALDE-partiet utgör en central aktör i den politiska debatten på EU-nivå samt till att Liberala internationalen fungerar som ett forum för debatt för liberaler globalt och som ett viktigt stöd för liberaler som lever under auktoritära regimer.

Liberalerna är medlem i det europeiska partiet ALDE och i Liberala internationalen. Som systerpartier räknas de partier som är medlemmar i dessa organisationer. Liberalerna har starka band med en rad liberala partier, vilket manifesteras i ett ofta tätt samarbete inför och under kongresser med ALDE. Det dagliga samarbete som sker inom ALDE/Renew Europe i Europaparlamentet, och i den liberala gruppen i Regionkommittén, är också helt centralt. Under våren 2019 deltog Liberalerna i ett särskilt samarbete med systerpartier för att lägga grunden till den nya partigruppen Renew Europe.

Samarbetet inom ALDE-partiet har under perioden fortsatt att prioriteras högt, och Liberalerna har engagerat sig aktivt i både politiska och organisatoriska frågor. Inför riksdagsvalet 2018 och EP-valet 2019 fick Liberalerna betydande stöd från ALDE i form av personal som bistod i utveckling av kampanjmetoder, särskilt dörrknackning.

Liberalerna har deltagit med delegationer vid ALDE-kongresserna i Amsterdam (december 2017), Madrid (november 2018) och Aten (oktober 2019), och varit representerade vid Council-möten i Sofia (april 2018), Bryssel (oktober 2018), Berlin (februari 2019), Bryssel (mars 2019) och Zürich (juni 2019). Vid kongressen i Madrid fick Liberalerna genomslag för en rad förslag i ALDE:s valmanifest inför EP-valet. Liberalerna har deltagit i ALDE:s särskilda möten för partiledare och ministrar, med en representant i ALDE:s European Women's Academy 2018 och vid kandidatutbildningen A Liberal European Leadership after 2019 som arrangerades av Centerpartiet och European Liberal Forum. Liberalerna har vidare medverkat med talare vid ALDE:s kampanjutbildningar. Olle Schmidt är ledamot i styrelsen för ALDE:s politiska stiftelse European Liberal Forum.

Liberalerna har även deltagit i Liberala internationalens aktiviteter, i huvudsak genom SILC som inom ramen för Internationella utskottet (IU) ansvarar för de kontakterna. Liberalerna/SILC var representerat vid exekutivkommitténs möten i Berlin (juni 2018) och London (juli 2018). Dock valde Liberalerna att inte delta i kongressen i Dakar i november 2018, på grund av vår kritik mot det senegalesiska värdskapet. Liberalerna är representerat i LI:s människorättskommitté genom Åsa Nilsson Söderström (SILC), och i klimatkommittén genom Karin Karlsbro.

Liberalernas internationella verksamhet hanteras av Internationella utskottet, som utses av partiledningen. Utskottet har under perioden haft tre möten däremellan haft löpande kontakter. Utskottet har bestått av följande ledamöter: Oscar Wåglund Söderström (ordf), Tina Acketoft, Ulrika Landergren, Åsa Nilsson Söderström, Olle Schmidt, Maria Weimer samt Anders Rehnberg (LUF).

Silc, Svenskt internationellt liberalt centrum, är liberalernas demokratibiståndsstiftelse. Silc handhar regeringens särskilda demokratibistånd genom partianknutna organisationer. Silc ger stöd till liberala partier och liberalt orienterade civilsamhällesorganisatoner i postsovjetiska Östeuropa, i Nordafrika och i Latinamerika. Valövervakning är en av Silcs verksamheter, och i de allmänna valen i Sverige 2018 arrangerade Silc en internationell valövervakning i samtliga valdistrikt i Stockholm. Silcs upprepade valövervakningar i Sverige har lett till lagstiftningsinitativ ämnade att stärka den svenska valhemligheten.

Silc arrangerar åtskilliga utbyten mellan svenska liberaler och liberaler i andra länder. Silcs styrelse utses av Liberalernas partiledning. I styrelsen ingår Lennart Nordfors (ordförande), Fredrik Malm, Fredrik Svensson, Isabel Sommefeldt, Maria Weimer, Olle Schmidt, Lars Leijonborg, Karin Karlsbro och Anders Rehnberg. Silcs generalsekreterare är Martin Ängeby. Kansliet har fem anställda och ett fältkontor för arbete i Belarus, med säte i Vilnius, har ytterligare fyra anställda. Silc deltar i Liberala internationalens arbete, i ALDE-kongresser och som medlem European Liberal Forum (ELF) som är den europeiska paraplyorganisationen för liberala tankesmedjor.

5. Ekonomi

Se bilaga 4

5.1 PERSONAL

Liberalernas riksorganisation har idag en historiskt sett liten personalstyrka. Mycket kraft läggs därför på att noggrant organisera arbetet och att se till att varje anställd får komma till sin rätt. Arbetet på parti- och riksdagskansliet har letts av partisekreterare Maria Arnholm med hjälp av partiets ledningsgrupp som har bestått av Elin Boberg, Johanna Elgenius och Anders Yngman. Efter valet av ny partisekreterare 28 juni 2019 leds arbetet av partisekreterare Juno Blom. Chef för partiledarens stab är Christer Hallerby och kanslichef är Martin Andreasson

- Medelantal anställda 2017: 23
- Medelantal anställda 2018: 27

6. Partistyrelsens åtgärder med anledning av uppdrag från landsmötet

Vid landsmötet 2017 gavs följande uppdrag åt partistyrelsen. Under varje punkt redovisas vilka åtgärder som vidtagits.

FRAMTIDSFRÅGOR OCH POLITIKUTVECKLING

Partistyrelsen gavs i uppdrag att analysera hur framtidsfrågorna och den långsiktiga politikutvecklingen ska organiseras under mandatperioden fram till 2022.

Vidtagna åtgärder: Detta uppdrag har behandlats tillsammans med det uppdrag som gavs på partirådet den 15–16 februari 2019 om att – med anledning av valanalysgruppens rapport och rekommendationer – ta fram en åtgärdsplan för partiets fortsatta förändringsarbete, politiskt och verksamhetsmässigt, och redovisa denna åtgärdsplan v id landsmötet 2019. Partistyrelsens slutsatser redovisas under det allmänpolitiska yttrandet.

FORMERNA FÖR VAL AV PARTILEDARE

Partistyrelsen gavs i uppdrag att utreda formerna för val av partiledare och lägga fram slutsatser och eventuella förslag till 2019 års landsmöte.

Vidtagna åtgärder: Partistyrelsens redovisning av detta uppdrag finns i PS-förslag 3.

RIKSVALSEDEL I RIKSDAGSVALET

Landsmötet beslutade att Liberalerna ska upprätta en nationell riksdagslista inför riksdagsvalet 2018, och gav partistyrelsen i uppdrag att fastställa denna valsedel enligt de principer som redovisas i landsmöteshandlingarna.

Vidtagna åtgärder: Detta är verkställt.

PARTIPROGRAMMET

Partistyrelsen gavs i uppdrag att vid behov vidta redaktionella ändringar i partiprogrammet med anledning av beslut på landsmötet.

Vidtagna åtgärder: Detta är verkställt.

MEDLEMSDIALOG OCH INTERN VERKSAMHET

Partistyrelsen gavs i uppdrag att utveckla medlemsdialogen.

Vidtagna åtgärder: Under våren 2019 lanserades en ny medlemsapp som ger bättre möjlighet till intern kommunikation och medlemsdialog.

Partistyrelsen gavs i uppdrag att vidta åtgärder för återkommande aktiviteter i etikfrågor.

Vidtagna åtgärder: Den nyvalda etikkommittén, som tillsattes hösten 2018, avser att planera sådana verksamheter från 2020 och framåt.

Partistyrelsen gavs i uppdrag att vidta åtgärder för att i enlighet med partistyrelsens yrkande ta fram vägledande dokument för valberedningar, nomineringskommittéer, revisorer m.m.

Vidtagna åtgärder: Partistyrelsen har gjort en förfrågan till etikkommittén om att ta fram ett rådgivande dokument om hur liberala företrädares sidouppdrag ska bedömas i samband med bl.a. nomineringsprocesser. Inför valet 2018 togs riktlinjer fram för nomineringsarbetet och valberedningarnas arbete på regional och lokal nivå.

JÄMSTÄLLDHETSFRÅGOR I LIBERALERNA

Partistyrelsens åtgärder med anledning av uppdrag gällande den interna jämställdheten i Liberalerna redovisas i jämställdhetsbokslutet.

Partistyrelsen gavs därutöver i uppdrag att ta med det som kommit fram i Metoo-kampanjen i det framtida jämställdhetsarbetet.

Vidtagna åtgärder: En särskild kontaktperson har utsetts för att hantera det som kommit fram inom ramen för Metoo-uppropen, i synnerhet I maktens korridorer.

7. In Memoriam

Per Ahlmark, Stockholm
Ola Ullsten, Stockholm/Grötlingbo
Karin Ahrland, Malmö/Tomelilla
Mårten Backström, Stocksund
Percy Bargholtz, Lidingö
Curt Björkqvist, Linköping
Edvin Blomberg, Åkersberga
Erik Börjesson, Helsingborg
Olof Dellby, Täby
Olle Edelholm, Lidingö
Hamid Fard, Borås
Barbro Flodin, Borås
Börje Frisk, Fotskäl Östersund/Fotskäl
Nils Hallerby, Stockholm
Eric Hägelmark, Ängelholm
Lennart Jansson, Norrtälje
Ingemar Mundebo, Lidingö
Eva-Lotta Nilson, Göteborg
Pether Nordblad, Tärendö/Luleå
Bengt Norenberg, Vadstena
Bengt Harding Olson, Kristianstad/Åhus
Sverker Oredsson, Lund
Kenth Skårvik, Mölndal/Vänersborg
Bo Håkan Stockhaus, Södertälje
Samuel Strandberg, Stockholm
Bert Stålhammar, Askersund/Örebro
Arne Svahn, Hägersten
Christer Svensson, Täby
Inger Thapper, Jönköping
Stig Thörn, Södertälje
Krister Wistbacka, Katrineholm
Kay-Vilhelm Winqvist, Lund/Blentarp

8. Jämställdhetsbokslut:

Se bilaga 5

9. Liberala ungdoms-förbundet (LUF)

Verksamhetsåret 2018-2019 präglades av EP-valet och av att ha varit ett kortare verksamhetsår än vanligt – endast nio månader. Fokus har legat på att engagera våra valtrötta medlemmar att arbeta i ännu ett val. I övrigt har fokus legat på att behålla de medlemmar som valåren lockat till vår rörelse.

Under riksmötet i mars 2019 närvarade LUF med ett välbesökt bokbord och sålde delar av våra profilprodukter till parti- och LUF-medlemmar. På plats under riksmötet höll Anders Rehnberg och Joar Forssell gemensamt semi-ariepasset ”Ett öppet Europa – Öppenhet, demokrati och mänskliga rättigheter” och Elias Collin modererade passet ”Tillsammans är vi säkra” tillsammans med Juno Blom och Johan Pehrsson.

Förbundet har tagit fram en specifik ep-valskampanj med fokus på handel, miljö och mänskliga rättigheter. Till den kampanjen fanns också ballonger, wellplast-affischer, gnuggistatueringar, tjocktröjor, t-shirts och klistermärken. Vår kandidat Anders Rehnberg fick stort internt stöd och bra genomslag.EP-valskampanjen var uppskattad och beställdes i hög utsträckning.

I Almedalen arrangerades kampanjen frihetenärrökt för att uppmärksamma rökförbudet på uteserveringar som infördes första juli 2019. Kampanjen blev veckans stora snackis och flera bedömare menade att det var veckans mest framgångsrika.

Förbundet deltog även i flertalet debatter, rundabords-samtal, paneler och mingel.

Medialt har LUF haft en fortsatt stark utveckling. Vi befäster vår position i topp tre av ungdomsförbunden som får mest medialt utrymme – en stor insats med tanke på våra knappa resurser. Våra nationella företrädare har publicerat 40 debattartiklar – 1.2 i veckan under den här perioden. Utöver det har vi synts i TV och Webb-TV.

Kongressen 2019 bjöd på rekord i antal inskickade motioner (190 stycken!). Det slår förra rekordåret 2017 och visar vilken god form organisationen är i. Dessa avhandlades under två och en halv dag och resulterade i många nya punkter i handlingsprogrammet. Vi valde även en ny styrelse som leds av Romina Pourmokhtari.

10. Liberala Kvinnor

Liberala kvinnor har haft två händelserika år där vi både har vuxit i medlemsantal och har ökat vårt inflytande i svensk politik. Under 2017 landande vi till slut på 1015 medlemmar, vilket är det största medlemsantalet på mycket länge. 2018 hade Liberala Kvinnor vid årets slut 958 medlemmar.

På Liberala Kvinnors landsmöte 2017 presenterades en ny logotyp och ett nytt grafiskt utseende som bättre stämmer överens med vilka vi är idag. Under perioden 2017-2019 har vi ökat vår synlighet i media ytterligare med ett mycket stort antal debattartiklar och ett aktivt deltagande i sociala medier. Vi har också ordnat ett stort antal aktiviteter runt om i landet såsom seminarier, debatter och studiebesök. Vi varit särskilt aktiva i frågor som rör kvinnors ekonomi, våld mot kvinnor, hedersvåld och kvinnors hälsa. Det här har varit två år där mycket av utvecklingen för kvinnors rättigheter, särskilt globalt, har gått åt fel håll. Liberala Kvinnors uppdrag att driva liberal jämställdhetspolitik i Liberalerna och i samhället känns mer angelägen än någonsin.

Det är glädjande att så många organisationer och företag hör av sig till oss och vill samarbeta. Vi har löpande kontakt med olika nätverk och organisationer som arbetar med jämställdhetsfrågor såsom andra kvinnoförbund (särskilt alliansens kvinnoförbund), Bred feministisk plattform, 16.02-rörelsen, Svensk Kvinnolobby och GAPF.

Givetvis har fokus för 2018 och början av 2019 varit de två valrörelserna. Valrörelserna i sin helhet resulterade i kampanjmaterial, mängder av kampanjaktiviteter, många filmer och plattor för facebook och publicering i ett mycket stort antal tidningar. Trots fantastiska insatser från våra distrikt och medlemmar kan vi dock konstatera att Liberalerna i valet 2018 delvis tappade bort jämställdhetsfrågorna till andra partier, främst Centerpartiet. Det var ett stort misstag då jämställdhetsfrågorna i 2018 års vallokalsundersökning visade sig vara väljarnas tredje mest prioriterade fråga.

Under Liberala Kvinnors landsmöte 2019 valdes en ny centralstyrelse och Cecilia Elving valdes till ordförande. I september 2019 avslutade Erika Larsson sin tjänst som förbundssekreterare och ersattes av Lina Elfvin.

Styrelsen 2017-2019: Gulan Avci (ordf.), Maria Nilsson, Ulrica Westerlund, Anna Mårtensson, Lovisa Aldrin, Anna Manell, Frida Svensson, Asal Narimani, Monica Lundin och Karin Poulsen.

Styrelsen 2019-2021: Cecilia Elving (ordf.), Ulrica Westerlund, Sarah Karlsson, Sascha Carlsson, Jaqueline Tjällman, Lovisa Aldrin, Monica Wahlström, Anna Manell, Helene Nilsson (ers), Marmar Moshfeghi (ers).

Bilaga 1
Valda av landsmötet 2017

Presidium

Jan Björklund, Stockholm ordförande
(Nyamko Sabuni, Stockholm,
valdes till ordförande 28 juni 2019)
Helene Odenjung, Göteborg 1:e vice ordförande
Christer Nylander, Kristianstad 2:e vice ordförande

Partistyrelse (i bokstavsordning)

Jonas Andersson, Partille
Gulan Avci, Stockholm
Linnéa Darell, Linköping
Lotta Edholm, Stockholm
Per-Åke Fredriksson, Gävle
Emma Gröndahl, Laholm
Roger Haddad, Västerås
Robert Hannah, Göteborg
Anna-Lena Johansson, Sollentuna
Mathias Karlsson, Oskarshamn
Ulrika Landergren, Kungsbacka
Mats Persson, Lund
Carina Sándor, Skinnskatteberg
Anna Starbrink, Stockholm
Jens Sundström, Luleå
Anna Svalander, Borås
Maria Weimer, Uppsala
Ulrica Westerlund, Umeå
Ingeborg Wiksten, Sundsvall
Cecilia Wikström, Uppsala
Anna Ågerfalk, Örebro

Granskningsutskott

Gunnar Andrén, Stocksund (ordförande)
Anders Castberger, Trollhättan
Ann-Katrin Holmgren, Sundsvall
Carin Melin, Örebro
Marianne Normark, Umeå
Perallan Orrbeck, Göteborg
Marita Sander Schale, Lund

Revisorer:

Fredrik Sjölander, KPMG, auktoriserad revisor
Anneli Bojesson, Malmö
Ersättare: Anders Taalar, KPMG, auktoriserad revisor
Lars Gihl, Eskilstuna

Valberedning:

Olle Schmidt, Malmö (ordförande, avgick efter 28 juni 2019)
Ann Catrin Fogelgren, Göteborg
Eric Hesselius, Kristinehamn
Anita Jernberger, Norrköping
Lars Persson Skandevall, Sundsvall (sammankallande
efter Olle Schmidt)
Monica Brohede Tellström, Nacka
Joakim Rönnbäck, Liberala Ungdomsförbundet

Bilaga 2
Rapport från riksdagsgruppen

Riksdagsgruppen 2017/18

Följande personer har ingått i riksdagsgruppen under hela eller delar av riksdagsåret 2017/18. För varje person anges valkrets, ordinarie utskottsplats och (inom parentes) suppleantplats i utskott.

- Said Abdu, Västra Götalands läns norra. NU t.o.m. 24/1 2018, AU fr.o.m. 24/1 2018 (CU, FiU, JuU, MJU, NU fr.o.m. 26/1 2018, SkU, TU, EUN)
- Tina Acketoft, Skåne läns västra. KU, EUN (UU)
- Maria Arnholm, Stockholms län. (AU, FiU, NU)
- Jan Björklund, Stockholms län.
- Bengt Eliasson, Hallands län. KrU t.o.m. 26/1 2018 (KrU fr.o.m. 26/1 2018, SoU, EUN)
- Roger Haddad, Västmanlands län. JuU (UbU, EUN)
- Robert Hannah, Göteborgs kommun. CU (JuU, AU, SkU) Sammansatta civil- och kulturutskottet, deputerad 13/3 2018–24/5 2018
- Nina Lundström, Stockholms kommun. TU (MJU, KU, EUN)
- Emma Carlsson Löfdahl, Jönköpings län. SfU (MJU, SoU, EUN). Kvittningsman
- Fredrik Malm, Stockholms kommun. AU t.o.m. 24/1 2018, UU fr.o.m. 15/2 2018 (SfU, EUN) Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet, suppleant 14/6 2018–15/5 2018
- Christer Nylander, Skåne läns norra och östra. Vice ordförande UbU (KrU, EUN t.o.m. 20/10 2017)
- Birgitta Ohlsson, Stockholms kommun. UU t.o.m. 14/2 2018 (FöU, KU, EUN) Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet, suppleant 14/11–15/12 2017
- Mats Persson, Skåne läns södra. FiU (SkU, AU, SfU)
- Mathias Sundin, Östergötlands län. SkU (FiU, NU, TU, UU)
- Lars Tysklind, Västra Götalands läns västra. MJU (CU, FöU, TU, EUN). Kvittningsman
- Maria Weimer, Uppsala län. NU fr.o.m. 26/1 2018 (FöU, KrU, NU t.o.m. 26/1 2018, MJU, UbU, UU, EUN)
- Barbro Westerholm, Stockholms län. SoU (SfU, UbU, EUN)
- Allan Widman, Malmö kommun. Ordf. FöU (KU) Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet, vice ordförande 14/11–15/12 2017, deputerad 15/5–14/6 2018
- Christina Örnebjär, Örebro län. KrU fr.o.m. 26/1 2018 (KrU t.o.m. 16/1 2018, JuU, SoU, CU UbU) Sammansatta civil- och kulturutskottet, suppleant 13/3–24/5 2018.

Gruppledning

Gruppledare: Christer Nylander
1:e vice gruppledare: Tina Acketoft
2:e vice gruppledare: Emma Carlsson Löfdahl

Uppdrag inom riksdagen m.m.

Krigsdelegationen
Jan Björklund
Christer Nylander
Nordiska rådets svenska delegation
Lars Tysklind, ledamot
Nina Lundström, suppleant
Ledamotsrådet
Emma Carlsson Löfdahl
Utrikesnämnden
Jan Björklund, ledamot
Riksdagens valberedning
Allan Widman, ledamot
Barbro Westerholm, suppleant

Riksdagens myndigheter

Riksbanksfullmäktige
Carl B. Hamilton, suppleant
Riksrevisionens parlamentariska råd
Christer Nylander, ledamot

Riksdagsgruppen 2018/19

Följande personer har ingått i riksdagsgruppen under hela eller delar av riksdagsåret 2018/19. För varje person anges valkrets, ordinarie utskottsplats och (inom parentes) suppleantplats i utskott.

- Tina Acketoft, Skåne läns västra. MJU, EUN (KU, UU) Kvittningsman fr.o.m. 12/3 2019
- Maria Arnholm, Stockholms län. UbU fr.o.m. 5/9 2019. (AU 2–9/10 2018, NU 2–9/10 2018, CU 2–9/10 2018, MJU 2–9/10 2018, SkU 2–9/10 2018, TU 2/10–9/10 2018, KrU, EUN 2/10–9/10 2018)
- Gulan Avci, Stockholms kommun. Vice ordförande AU 2/10 2018–26/2 2019, förste vice ordförande AU fr.o.m. 26/2 2019 (FiU, NU, EUN)
- Juno Blom, Östergötland län. UbU t.o.m. 15/2 2019, JuU 15/2–5/9 2019 (JuU 2/10 2018–15/2 2019 och fr.o.m. 5/9 2019, AU, CU)
- Jan Björklund, Stockholms län. (EUN 26/1–2/10 2018, fr.o.m. 9/10 2018)
- Henrik Edin, Göteborgs kommun. Ersättare för Robert Hannah 13/3 2019–16/5 2019 (AU, CU, JuU, TU, UbU, UU)
- Bengt Eliasson, Halland. KU (KrU, CU, SoU, EUN). Kvittningsman
- Joar Forssell, Stockholms kommun. SkU (FiU, UU, FU, MJU, UbU). Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet, deputerad 15/11–5/12 2018, 9/5–12/6 2019
- Roger Haddad, Västmanland. Vice ordförande UbU 2/10 2018–26/2 2019, förste vice ordförande UbU fr.o.m. 26/2 2019 (AU)
- Robert Hannah, Göteborgs kommun. CU (JuU, AU, TU, UbU, UU)
- Helena Gellerman, Västra Götalands västra. TU (MJU, NU, EUN)
- Emma Carlsson Löfdahl, Jönköpings län. Ledamot för Liberalerna t.o.m. 25/3 2019. SfU t.o.m. 26/3 2019.

(SoU t.o.m. 26/3 2019, SkU t.o.m. 26/3 2019). Kvittningsman t.o.m. 12/3 2019.
- Fredrik Malm, Stockholms kommun. UU (SfU, FU, EUN)
- Maria Nilsson, Göteborgs kommun. AU (FU, SkU)
- Lina Nordquist, Uppsala län. SoU (UbU, JuU, KU, EUN)
- Christer Nylander, Skåne läns norra och östra. Ordförande KrU
- Johan Pehrson, Örebro län. JuU t.o.m. 15/2 2019 samt fr.o.m. 5/9 2019, FiU 15/2–5/9 2019 (JuU 15/2–5/9 2019, KU, CU, NU, EUN fr.o.m. 15/11 2018)
- Mats Persson, Skåne läns södra. FiU t.o.m. 15/2 2019 samt fr.o.m. 5/9 2019, UU 15/2–5/9 2019 (SkU, TU, SfU, EUN fr.o.m. 15/11 2018)
- Arman Teimouri, Värmlands län. NU (FiU, MJU, TU, EUN)
- Barbro Westerholm, Stockholms län. SfU fr.o.m. 2/4 2019 (SfU t.o.m. 2/4 2019, SoU, EUN fr.o.m. 15/11 2018)
- Allan Widman, Malmö kommun. FöU (KU). Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet,
- suppleant (15/11 2018–5/12 2018 och 9/5 2019–12/6 2019)

Ersättare

Henrik Edin var ersättare för Robert Hannah 13/3 2019–16/5 2019.

Gruppledning

Gruppledare: Christer Nylander t.o.m. 28/6 2019, Johan Pehrson fr.o.m. 28/6 2019
1:e vice gruppledare: Tina Acketoft t.o.m. 12/8 2019, Maria Nilsson fr.o.m. 12/8 2019
2:e vice gruppledare: Emma Carlsson Löfdahl t.o.m. 25/3 2019, Lina Nordquist fr.o.m. 12/8 2019

Uppdrag inom riksdagen m.m.

Krigsdelegationen
Maria Arnholm 9/10 2018–5/9 2019
Jan Björklund t.o.m. 5/9 2019
Juno Blom fr.o.m. 5/9 2019
Christer Nylander t.o.m. 5/9 2019
Johan Pehrson fr.o.m. 5/9 2019
Allan Widman fr.o.m. 5/9 2019

Nordiska rådets svenska delegation
Arman Teimouri, ledamot
Maria Nilsson, suppleant

Ledamotsrådet
Ledamot: Christer Nylander 10/10–12/12 2018, Emma Carlsson Löfdahl 12/12 2018–27/3 2019, Helena Gellerman fr.o.m. 27/3 2019
Suppleant: Maria Arnholm 10/10–12/12 2018, Tina Acketoft fr.o.m. 12/12 2018

Utrikesnämnden
Jan Björklund, suppleant 2/10 2018–27/6 2019
Johan Pehrson, suppleant fr.o.m. 29/8 2019

Riksdagens valberedning
Christer Nylander, ledamot
Emma Carlsson Löfdahl, suppleant för Liberalerna t.o.m. 25/3 2019

Riksrevisionens parlamentariska råd
Bengt Eliasson, ledamot 9/10 2018–31/3 2019
Johan Pehrson, ledamot fr.o.m. 1/4 2019

Därutöver representeras Liberalerna i ett antal tvärpolitiska parlamentarikerföreningar och nätverk. Eftersom dessa inte är en del av riksdagens organisation förtecknas dessa uppdrag inte här.

Avgivna riksdagsmotioner

Liberalernas parti- och kommittémotioner, samt motioner undertecknade gemensamt med andra partier och motioner från enskilda ledamöter, återfinns på www.riksdagen.se.

Bilaga 3. Rapport från Europakansliet i Bryssel

Europakansliets uppgift är att driva de kontor som Liberalerna har i Europaparlamentet och stödja ledamöterna i deras politiska arbete. Europakansliet har, liksom under tidigare år, funnits representerat på samtliga större evenemang, såsom landsmöten och riksmöten. Europakansliet organiserar med jämna mellanrum evenemang och seminarier i Sverige.

Cecilia Wikström var från hösten 2014 ordförande i utskottet för framställningar (PETI) och liberal gruppledare i utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor (LIBE). Fram till valet 2014 var hon bl.a. liberal gruppledare i utskottet för rättsliga frågor och ledamot i Europaparlamentets rådgivande kommitté för ledamöters uppförande. Januari 2017 valdes Cecilia Wikström även till ordförande för utskottsordförandekonferensen vilket är den högst befattning någon svensk har haft inom Europaparlamentet. I samband med detta lämnade hon posten som gruppledare i LIBE för att istället bli biträdande gruppledare.

Cecilia Wikström var föredragande för översynen av den europeiska asylpolitikens hörnsten Dublin-förordningen. Hon har även agerat kontinuerligt i migrationsfrågor, deltagit i ledningen av Europaparlamentets arbete mot antisemitism, verkat för pressfrihet, HBTQ-rättigheter och romers situation i Europa. Som ordförande för utskottet för framställningar har hon verkat för förbättra allmänhetens möjligheter att få snabba och informativa svar på sina framställningar.

Jasenko Selimovic har mellan november 2015 och januari 2017 varit ledamot i Europaparlamentets jordbruksutskott samt miljöutskottet där han slutförde Marit Paulsens arbete, bl.a. kring djurhälsolagen, djurskyddsregler och veterinärkontroller. Januari 2017 valdes Selimovic som ledamot i utskottet för inre marknaden och konsumentskydd (IMCO) samt utskottet för sysselsättning och sociala frågor (EMPL). I utskottet för inre marknaden koncentrerade Selimovic sitt arbete på att undanröja de kvarstående hinder för den fria rörligheten för personer, varor, kapital och tjänster, bland annat som liberal förhandlare för lagförslag kring reglerade yrken, förstärkt konsumentskydd samt effektivare kontroll av att EU-regler efterlevs på företagsnivå.

I utskottet för sysselsättning och sociala frågor arbetade Selimovic bland annat med integrationsfrågor, kvinnligt företagande och digitalisering av arbetsmarknaden.

Från juni 2017 var Selimovic också ledamot i utskottet för konstitutionella frågor och agerade i frågor rörande Brexit, det demokratiska underskottet i EU samt framtiden för EU:s budget. För övrigt arbetade Selimovic aktivt med att lyfta fram vikten av EU:s utvidgning för länderna på Västra Balkan.

Den 26e maj 2019 var det val till Europaparlamentet. Liberalerna erhöll ett mandat som tillföll Karin Karlsbro. I Europaparlamentet har den liberala ALDE gruppen bytt namn till Renew Europe och gruppen har efter valet växt till 108 ledamöter. Karin Karlsbro har utsetts till ordinarie ledamot och gruppledare för Renew Europe i utskottet för internationell handel samt till ersättare i miljöutskottet. Karlsbro har vidare utsetts till vice ordförande i Europaparlamentets delegation till Belarus.

Inom utskottet för internationell handel har Karlsbro utsetts till ordförande och rapporteur i den ”monitoring group” som behandlar FLEGT vilket är en handlingsplan för att bekämpa illegal skogsavverkning genom att stärkta internationella ramverk för hållbart skogsbruk och handel med lagligt producerat timmer. Karlsbro kommer även att vara den liberala gruppens ansvarige vad gäller handelsavtal och implementering av avtal med Australien, Nya Zeeland och Vietnam.

Bilaga 4.
Årsredovisning 2017 och 2018:

1(11)

Liberalernas riksorganisation
Org nr 802000-9349

Årsredovisning för räkenskapsåret 2017

Styrelsen avger följande årsredovisning.

Innehåll Sida

- förvaltningsberättelse	2
- resultaträkning	4
- balansräkning	5
- noter	7

Om inte annat särskilt anges, redovisas alla belopp i kronor. Uppgifter inom parentes avser föregående år.

Förvaltningsberättelse

Verksamheten

Främjande av ändamålet

Liberalernas främsta arbete för att främja liberalismen i Sverige sker i våra folkvalda församlingar. Liberalerna är representerade i Europaparlamentet (2 mandat), Sveriges Riksdag (19 mandat), Sveriges Landsting och regioner (96 mandat) samt Sveriges kommuner (710 mandat). I alla dessa församlingar bedrivs arbete genom att lägga förslag i linje med det av Landsmötet beslutade partiprogrammet.

Väsentliga händelser under räkenskapsåret

Under 2017 har tempot fortsatt varit högt på arbetet inom partiet. Det förnyelsearbete som inleddes efter valet 2014 har fortsatt inom ramen för den verksamhetsplan som antogs i december 2014. En rad projekt har sjösatts under mandatperioden där det kanske viktigaste är att Liberalerna skall ha 18 000 medlemmar 2018. Under 2016 kunde vi se att den nedåtgående medlemskurvan stannade av och under 2017 ökade vi äntligen antalet medlemmar. Vid 2017 års utgång var 15 390 personer medlemmar i Liberalerna vilket var 1 328 fler än föregående år.

Under året hölls landsmöte 17-19 november i Västerås. Ca 700 motioner hanterades under tre dagar. Liberalernas största arrangemang under året var Liberalt riksmöte 18-19 mars som samlade ca 700 liberaler i Västerås.

Andra stora arrangemang under året var Liberalernas deltagande i Almedalsveckan samt Jan Björklunds traditionella sommartal i Göteborg.

Satsningen som har namnet Uppdrag hela landet har fortsatt under året. Det är ett utbildningsprogram för liberala ledare i politik, kommunikation och ledarskap. För att erbjuda utveckling i hela Sverige är ledande företrädare för den största kommunen i varje län samt de åtta största regionerna inbjudna. Projektet startades utifrån de rekommendationer som valanalysgruppen lade fram efter valet 2014.

Satsningen på kvinnliga ledare har fortsatt under året genom en ny årskull inom Ledarskapsakademin för kvinnor. Detta har möjliggjorts genom ett samarbete med Karl Staaff-fonden.

Under året har engagemanget i Studieförbundet Vuxenskolan varit stort. Målet är att Vuxenskolan på ett naturligt sätt skall vara vår utbildningsorganisation. Även samarbetet med sidoorganisationer Liberala ungdomsförbundet och Liberala kvinnor har fortsatt varit gott.

Allmänt om verksamheten

Liberalernas uppgift är att samla personer med liberal samhällsåskådning till gemensamt arbete och uppträdande, att genom upplysning väcka intresse för samhällsfrågor, att främja en demokratisk utveckling samt att verka för val av personer med liberal åskådning till politiska förtroendeuppdrag.

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Liberalerna, tidigare Folkpartiet liberalerna och dessförinnan Folkpartiet, är ett socialliberalt politiskt parti i Sverige. Partiet bildades 1934 under namnet Folkpartiet genom en sammanslagning av riksdagspartierna Sveriges liberala parti och Frisinnade folkpartiet. Partiledare är sedan 2007 Jan Björklund.

Flerårsöversikt

		2017	2016	2015	2014
Huvudintäkter	tkr	36 553	35 992	35 528	39 825
Resultat efter finansiella poster	tkr	3 527	2 267	-2 517	-24 958
Soliditet	%	45,3	39,6	23,6	45,8

Huvudintäkter består av statligt partistöd, medlemsavgifter samt intäkter från deltagaravgifter.

Förändringar i eget kapital

	Breviksfond	Balanserat resultat	Årets resultat	Totalt
Korrigerat belopp vid årets ingång	2 169 104	-135 654	2 267 126	4 300 576
Föregående års resultat		2 267 126	-2 267 126	-
Årets resultat			3 527 410	3 527 410
Belopp vid årets utgång	2 169 104	2 131 472	3 527 410	7 827 986

Resultatdisposition

Styrelsen föreslår att vinstmedlen disponeras enligt följande

Balanseras i ny räkning	5 658 883
Totalt	5 658 883

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Resultaträkning	**Not**	**2017-01-01 -2017-12-31**	**2016-01-01 -2016-12-31**
Föreningens intäkter			
Medlemsavgifter		1 209 614	1 239 178
Gåvor		529 902	407 973
Bidrag		31 668 787	31 907 382
Nettoomsättning		6 223 515	4 850 374
Summa föreningens intäkter		39 631 818	38 404 907
Föreningens kostnader			
Övriga externa kostnader		-17 785 955	-17 465 454
Personalkostnader	2	-17 782 446	-18 178 391
Av- och nedskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar		-547 715	-553 341
Summa föreningens kostnader		-36 116 116	-36 197 186
Rörelseresultat		3 515 702	2 207 721
Finansiella poster			
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		29 170	69 385
Räntekostnader och liknande resultatposter		-17 461	-9 980
Summa finansiella poster		11 709	59 405
Resultat efter finansiella poster		3 527 411	2 267 126
Resultat före skatt		3 527 411	2 267 126
Årets resultat		3 527 411	2 267 126

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Balansräkning	**Not**	**2017-12-31**	**2016-12-31**
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Koncessioner, patent, licenser, varumärken samt liknande rättigheter	3	948 659	1 490 750
Summa immateriella anläggningstillgångar		948 659	1 490 750
Materiella anläggningstillgångar			
Inventarier, verktyg och installationer	4	-	5 624
Summa materiella anläggningstillgångar		0	5 624
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i koncernföretag	5	350 000	350 000
Andelar i intresseföretag och gemensamt styrda företag	6	120 409	120 409
Andra långfristiga värdepappersinnehav	7	2 151 208	2 151 208
Summa finansiella anläggningstillgångar		2 621 617	2 621 617
Summa anläggningstillgångar		3 570 276	4 117 991
Omsättningstillgångar			
Varulager m m			
Färdiga varor och handelsvaror		929 379	615 128
Summa varulager		929 379	615 128
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		384 805	727 938
Övriga fordringar		829 296	865 753
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		2 353 836	680 070
Summa kortfristiga fordringar		3 567 937	2 273 761

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Balansräkning	**Not**	**2017-12-31**	**2016-12-31**
Kassa och bank			
Kassa och Bank		9 228 647	3 875 323
Summa kassa och bank		9 228 647	3 875 323
Summa omsättningstillgångar		13 725 963	6 764 212
Summa tillgångar		17 296 239	10 882 203

Eget kapital och skulder

Eget kapital			
Eget kapital vid räkenskapsårets ingång		4 300 576	2 033 450
Årets resultat		3 527 411	2 267 126
Eget kapital vid räkenskapsårets utgång		7 827 987	4 300 576
Summa eget kapital		7 827 987	4 300 576
Långfristiga skulder			
Skulder till koncernföretag		282 654	282 654
Summa långfristiga skulder		282 654	282 654
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		4 510 273	1 323 705
Mottagna ej använda bidrag		538 788	527 075
Övriga skulder		817 061	610 898
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		3 319 476	3 837 295
Summa kortfristiga skulder		9 185 598	6 298 973
Summa eget kapital och skulder		17 296 239	10 882 203

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Noter

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Årsredovisningen har upprättats för första gången i enlighet med BFNAR 2016:10 Årsredovisning i mindre företag, vilket kan innebära en bristande jämförbarhet mellan räkenskapsåret och det närmast föregående räkenskapsåret. Jämförelsetalen har inte räknats om.

Avskrivningar
Tillämpade avskrivningstider:

Koncessioner, patent, licenser, varumärken samt likande rättigheter	5 år
Inventarier, verktyg och installationer	5 år

Upplysningar till resultaträkningen

Not 2 Medelantalet anställda

	2017-01-01 -2017-12-31	2016-01-01 -2016-12-31
Medelantalet anställda under räkenskapsåret har varit	23	24

Upplysningar till balansräkningen

Not 3 Koncessioner, patent, licenser, varumärken samt liknande rättigheter

	2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärden	2 710 455	2 710 455
Utgående anskaffningsvärden	2 710 455	2 710 455
Ingående avskrivningar	-1 219 705	-677 614
- Årets avskrivningar	-542 091	-542 091
Utgående avskrivningar	-1 761 796	-1 219 705
Redovisat värde	948 659	1 490 750

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Not 4 Inventarier, verktyg och installationer

	2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärden	66 779	66 779
Utgående anskaffningsvärden	66 779	66 779
Ingående avskrivningar	-61 155	-49 905
- Årets avskrivningar	-5 624	-11 250
Utgående avskrivningar	-66 779	-61 155
Redovisat värde	0	5 624

Not 5 Andelar i koncernföretag

	2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärden	350 000	350 000
Utgående anskaffningsvärden	350 000	350 000
Redovisat värde	350 000	350 000

Not 6 Andelar i intresseföretag och gemensamt styrda företag

	2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärden	120 409	120 409
Utgående anskaffningsvärden	120 409	120 409
Redovisat värde	120 409	120 409

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

9(11)

Not 7 Andra långfristiga värdepappersinnehav

	2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärden	2 151 208	2 212 247
- Avgående värdepapper	-	-61 039
Utgående anskaffningsvärden	2 151 208	2 151 208
Redovisat värde	2 151 208	2 151 208

tkr	Redovisat värde 2017-12-31	Marknadsvärde 2017-12-31	Redovisat värde 2016-12-31	Marknadsvärde 2016-12-31
SEB Globalfond lux	72	245	72	229
SEB Schweizfond	68	126	68	112
SEB Swedish Value Fund	93	116	93	106
SEB Total Potential	1 367	1 671	1 367	1 610
SEB Investment Grade	200	204	200	211
Kreditindexbevis	303	299	303	318
Macquarie Asia New Stars Fund	48	83	48	71
Summa	**2 151**	**2 744**	**2 151**	**2 657**

Not 8 Väsentliga händelser efter räkenskapsårets slut

Inga väsentliga händelser efter räkenskapsårets slut.

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

10(11)

Stockholm 2018-03-23

Jan Björklund
Ordförande

Helene Odenjung
1:e vice ordförande

Christer Nylander
2:e vice ordförande

Maria Arnholm
partisekreterare

Jonas Andersson

Gulan Avci

Linnéa Darell

Lotta Edholm

Per-Åke Fredriksson

Emma Gröndahl

Roger Haddad

Robert Hannah

Anna-Lena Johansson

Mathias Karlsson

Ulrika Landergren

Mats Persson

Carina Sándor

Anna Starbrink

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Jens Sundström

Anna Svalander

Maria Weimer

Ulrica Westerlund

Ingeborg Wiksten

Cecilia Wikström

Anna Ågerfalk

Vår revisionsberättelse har lämnats 2018-05-15.

Fredrik Sjölander
Auktoriserad revisor
KPMG

Anneli Bojesson
Revisor

Revisionsberättelse

Till föreningsstämman i Liberalernas Riksorganisation, org. nr 802000-9349

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Liberalernas Riksorganisation för år 2017.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av föreningens finansiella ställning per den 31 december 2017 och av dess finansiella resultat för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att föreningsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för föreningen.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Revisorernas ansvar enligt denna sed beskrivs närmare i avsnitten Den auktoriserade revisorns ansvar samt Den förtroendevalda revisorns ansvar.

Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisorssed i Sverige. Vi som auktoriserad revisor har fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen för bedömningen av föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om beslut har fattats om att avveckla verksamheten.

Den auktoriserade revisorns ansvar

Vi har att utföra revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Vårt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar vi oss en förståelse av den del av föreningens interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar vi lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar vi en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en förening inte längre kan fortsätta verksamheten.
- utvärderar vi den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Vi måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Vi måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de eventuella betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat.

Den förtroendevalda revisorns ansvar

Jag har att utföra en revision enligt revisionslagen och därmed enligt god revisionssed i Sverige. Mitt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och om årsredovisningen ger en rättvisande bild av föreningens resultat och ställning.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar samt stadgar

Uttalande

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Liberalernas Riksorganisation för år 2017.

Vi tillstyrker att föreningsstämman beviljar styrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisorssed i Sverige. Vi som auktoriserad revisor har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för vårt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot föreningen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot föreningen.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder den auktoriserade revisorn professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på den auktoriserade revisorns professionella bedömning och övriga valda revisorers bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för föreningens situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande om ansvarsfrihet.

Solna den 15/5 2018

KPMG AB

Fredrik Sjölander
Auktoriserad revisor

Anneli Bojesson
Förtroendevald revisor

Liberalernas riksorganisation
Org nr 802000-9349

Årsredovisning för räkenskapsåret 2018

Styrelsen avger följande årsredovisning.

Innehåll Sida

- förvaltningsberättelse	2
- resultaträkning	4
- balansräkning	5
- noter	7

Om inte annat särskilt anges, redovisas alla belopp i kronor. Uppgifter inom parentes avser föregående år.

Förvaltningsberättelse

Verksamheten

Främjande av ändamålet

Liberalernas främsta arbete för att främja liberalismen i Sverige sker i våra folkvalda församlingar. Liberalerna är representerade i Europaparlamentet (2 mandat), Sveriges Riksdag (20 mandat), Sveriges regioner (94 mandat) samt Sveriges kommuner (689 mandat). I alla dessa församlingar bedrivs arbete genom att lägga förslag i linje med det av Landsmötet beslutade partiprogrammet.

Väsentliga händelser under räkenskapsåret

2018 präglades av val till riksdag, regioner och kommuner. Även den ovanligt långa tiden för regeringsbildning efter valet präglade det politiska året.

Liberalerna erhöll 5,5% (+0,1) och fick därmed 20 mandat (+1) i riksdagen. I valen till regionerna erhölls 6,3% (+/-0) och vilket gav 94 mandat (-2). I valen till kommunfullmäktige erhölls 6,8% (+0,2) vilket motsvarar 689 mandat (-21). Tiden efter valet präglades av en mer utdragen regeringsbildning än vanligt.

Under året har partiet utöver valkampanj arrangerat flera större arrangemang. Särskilt nämnvärt är Liberalt riksmöte i Västerås 21-22 april. Partiledaren höll sommartal vid tre tillfällen. Dessa hölls 8 augusti i Stockholm, 11 augusti i Malmö och 12 augusti i Göteborg. Vidare har arrangerats valupptakt 19 augusti samt valvaka på valdagen den 9 september.

Vidare har ett antal utbildningar bedrivits. Vid sidan av projektet Uppdrag hela landet har mycket kvalificerade kandidatutbildningar anordnats. Även utbildningar för andra grupper har anordnats såsom ombudsmän, politiska sekreterare m fl. Alla utbildningar sker i samarbete med vårt studieförbund, Studieförbundet Vuxenskolan. Partiets engagemang i just studieförbundet har under året varit mycket stort. Samarbetet med vår sidoorganisationer LUF och LK har i år varit fortsatt gott.

Allmänt om verksamheten

Liberalernas uppgift är att samla personer med liberal samhällsåskådning till gemensamt arbete och uppträdande, att genom upplysning väcka intresse för samhällsfrågor, att främja en demokratisk utveckling samt att verka för val av personer med liberal åskådning till politiska förtroendeuppdrag.

Helägda dotterbolaget Tryckfrihet i Stockholm AB (556138-7829) har under året inte bedrivit någon verksamhet.

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Flerårsöversikt

		2018	2017	2016	2015
Huvudintäkter	tkr	35 220	36 553	35 992	35 528
Resultat efter finansiella poster	tkr	700	3 527	2 267	-2 517
Soliditet	%	46,2	45,3	39,6	23,6

Huvudintäkter består av statligt partistöd, medlemsavgifter samt intäkter från deltagaravgifter.

Förändringar i eget kapital

	Breviksfond	Balanserat resultat	Årets resultat	Totalt
Korrigerat belopp vid årets ingång	2 169 104	2 131 473	3 527 410	7 827 987
Föregående års resultat		3 527 410	-3 527 410	-
Årets resultat			699 659	699 659
Belopp vid årets utgång	2 169 104	5 658 883	699 659	8 527 646

Resultatdisposition

Styrelsen föreslår att vinstmedlen disponeras enligt följande

Balanseras i ny räkning	6 358 542
Totalt	6 358 542

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Resultaträkning	Not	2018-01-01 -2018-12-31	2017-01-01 -2017-12-31
Föreningens intäkter			
Medlemsavgifter		1 468 125	1 209 614
Gåvor		1 687 037	529 902
Bidrag		32 499 259	31 668 787
Nettoomsättning		21 337 713	6 223 515
Summa föreningens intäkter		56 992 134	39 631 818
Föreningens kostnader			
Övriga externa kostnader		-36 660 808	-17 785 955
Personalkostnader	2	-19 071 431	-17 782 446
Av- och nedskrivningar av materiella och immateriella anläggningstillgångar		-542 091	-547 715
Summa föreningens kostnader		-56 274 330	-36 116 116
Rörelseresultat		717 804	3 515 702
Finansiella poster			
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		10 204	29 170
Räntekostnader och liknande resultatposter		-28 349	-17 461
Summa finansiella poster		-18 145	11 709
Resultat efter finansiella poster		699 659	3 527 411
Resultat före skatt		699 659	3 527 411
Årets resultat		699 659	3 527 411

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Balansräkning	Not	2018-12-31	2017-12-31
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Koncessioner, patent, licenser, varumärken samt liknande rättigheter	3	406 568	948 659
Summa immateriella anläggningstillgångar		406 568	948 659
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i koncernföretag	4	350 000	350 000
Andelar i intresseföretag och gemensamt styrda företag	5	120 409	120 409
Andra långfristiga värdepappersinnehav	6	1 648 208	2 151 208
Summa finansiella anläggningstillgångar		2 118 617	2 621 617
Summa anläggningstillgångar		2 525 185	3 570 276
Omsättningstillgångar			
Varulager m m			
Färdiga varor och handelsvaror		1 658 897	929 379
Summa varulager		1 658 897	929 379
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		361 819	384 805
Övriga fordringar		650 605	829 296
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		51 866	2 353 836
Summa kortfristiga fordringar		1 064 290	3 567 937
Kassa och bank			
Kassa och Bank		13 215 920	9 228 647
Summa kassa och bank		13 215 920	9 228 647
Summa omsättningstillgångar		15 939 107	13 725 963

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Balansräkning	**Not**	**2018-12-31**	**2017-12-31**
Eget kapital och skulder			
Eget kapital			
Eget kapital vid räkenskapsårets ingång		7 827 987	4 300 576
Årets resultat		699 659	3 527 411
Eget kapital vid räkenskapsårets utgång		8 527 646	7 827 987
Summa eget kapital		8 527 646	7 827 987
Långfristiga skulder			
Skulder till koncernföretag		282 654	282 654
Summa långfristiga skulder		282 654	282 654
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		3 950 867	4 510 273
Mottagna ej använda bidrag		474 465	538 788
Övriga skulder		651 006	817 061
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		4 577 654	3 319 476
Summa kortfristiga skulder		9 653 992	9 185 598
Summa eget kapital och skulder		18 464 292	17 296 239

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Noter

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med BFNAR 2016:10 Årsredovisning i mindre företag.

Avskrivningar
Tillämpade avskrivningstider:

Koncessioner, patent, licenser, varumärken samt likande rättigheter	5 år
Inventarier, verktyg och installationer	5 år

Upplysningar till resultaträkningen

Not 2 Medelantalet anställda

	2018-01-01 -2018-12-31	2017-01-01 -2017-12-31
Medelantalet anställda under räkenskapsåret har varit	27	23

Upplysningar till balansräkningen

Not 3 Koncessioner, patent, licenser, varumärken samt liknande rättigheter

	2018-12-31	2017-12-31
Ingående anskaffningsvärden	2 710 455	2 710 455
Utgående anskaffningsvärden	2 710 455	2 710 455
Ingående avskrivningar	-1 761 796	-1 219 705
- Årets avskrivningar	-542 091	-542 091
Utgående avskrivningar	-2 303 887	-1 761 796
Redovisat värde	406 568	948 659

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Not 4 Andelar i koncernföretag

	2018-12-31	2017-12-31
Ingående anskaffningsvärden	350 000	350 000
Utgående anskaffningsvärden	350 000	350 000
Redovisat värde	350 000	350 000

Not 5 Andelar i intresseföretag och gemensamt styrda företag

	2018-12-31	2017-12-31
Ingående anskaffningsvärden	120 409	120 409
Utgående anskaffningsvärden	120 409	120 409
Redovisat värde	120 409	120 409

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Not 6 Andra långfristiga värdepappersinnehav

	2018-12-31	2017-12-31
Ingående anskaffningsvärden	2 151 208	2 151 208
- Avgående värdepapper	-503 000	-
Utgående anskaffningsvärden	1 648 208	2 151 208
Redovisat värde	1 648 208	2 151 208

tkr	Redovisat värde 2018-12-31	Marknadsvärde 2018-12-31	Redovisat värde 2017-12-31	Marknadsvärde 2017-12-31
SEB Globalfond lux	72	230	72	245
SEB Schweizfond	68	118	68	126
SEB Swedish Value Fund	93	107	93	116
SEB Total Potential	1 367	1 599	1 367	1 671
Macquarie Asia New Stars Fund	48	70	48	83
SEB Investment Grade			200	204
Kreditindexbevis			303	299
Summa	**1 648**	**2 124**	**2 151**	**2 744**

Not 7 Väsentliga händelser efter räkenskapsårets slut

Efter en lång regeringsbildningsprocess bildade Socialdemokraterna och Miljöpartiet regering efter en särskild överenskommelse med Liberalerna och Centerpartiet.

Övriga större händelser är att Jan Björklund har meddelat att han inte ställer upp för omval på landsmötet 2019 samt att det under 2019 kommer hållas val till Europaparlamentet.

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Stockholm 2019 -06-26

Jan Björklund
Ordförande

Helene Odenjung
1:e vice ordförande

Christer Nylander
2:e vice ordförande

Maria Arnholm
partisekreterare

Jonas Andersson

Gulan Avci

Linnéa Darell

Lotta Edholm

Per-Åke Fredriksson

Emma Gröndahl

Roger Haddad

Robert Hannah

Anna-Lena Johansson

Mathias Karlsson

Ulrika Landergren

Mats Persson

Carina Sándor

Anna Starbrink

Liberalernas riksorganisation
802000-9349

Jens Sundström

Anna Svalander

Maria Weimer

Ulrica Westerlund

Ingeborg Wiksten

Cecilia Wikström

Anna Ågerfalk

Vår revisionsberättelse har lämnats 2019 - 06 - 26.

Fredrik Sjölander
Auktoriserad revisor
KPMG AB

Anneli Bojesson
Revisor

Revisionsberättelse

Till föreningsstämman i Liberalernas Riksorganisation, org. nr 802000-9349

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Liberalernas Riksorganisation för år 2018.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av föreningens finansiella ställning per den 31 december 2018 och av dess finansiella resultat för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att föreningsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för föreningen.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Revisorernas ansvar enligt denna sed beskrivs närmare i avsnitten Den auktoriserade revisorns ansvar samt Den förtroendevalda revisorns ansvar.

Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisorssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen för bedömningen av föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om beslut har fattats om att avveckla verksamheten.

Den auktoriserade revisorns ansvar

Jag har att utföra revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Mitt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller misstag och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer jag riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för mina uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på misstag, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar jag mig en förståelse av den del av föreningens interna kontroll som har betydelse för min revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala mig om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar jag lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar jag en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Jag drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Om jag drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste jag i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Mina slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en förening inte längre kan fortsätta verksamheten.
- utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Jag måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Jag måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de eventuella betydande brister i den interna kontrollen som jag identifierat.

Den förtroendevalda revisorns ansvar

Jag har att utföra en revision enligt revisionslagen och därmed enligt god revisionssed i Sverige. Mitt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och om årsredovisningen ger en rättvisande bild av föreningens resultat och ställning.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar samt stadgar

Uttalanden

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Liberalernas Riksorganisation för år 2018.

Vi tillstyrker att föreningsstämman beviljar styrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisorssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot föreningen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot föreningen.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder den auktoriserade revisorn professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på den auktoriserade revisorns professionella bedömning och övriga valda revisorers bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för föreningens situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande om ansvarsfrihet.

Stockholm den 26/6 -2019

Fredrik Sjölander
Auktoriserad revisor
KPMG AB

Anneli Bojesson
Förtroendevald revisor

Bilaga 5 Jämställdhetsbokslut för Liberalerna

Partistyrelsen redovisar här Liberalernas åttonde bokslut över den interna jämställdheten inom partiet mellan kvinnor och män. Det första bokslutet presenterades vid landsmötet i Göteborg 2005 av en arbetsgrupp för den interna jämställdheten. Partistyrelsen har därefter lagt fram bokslut inför landsmötena från 2007 och framåt. Med utgångspunkt i det senaste bokslutet gav 2017 års landsmöte ett antal rekommendationer till förbund, lokala föreningar och granskningsutskottet samt ett antal uppdrag till partistyrelsen.

De uppdrag som gavs till partistyrelsen var:

Jämn könsfördelning i arbetsgrupper

- Tillse att det normalt är en fördelning på minst 40 procent av vartdera könet i centrala arbetsgrupper och programgrupper.

Jämställd profil

- Tillse att partiet har en tydlig jämställdhetsprofil genom att det är en jämn könsfördelning bland Liberalernas företrädare i samtliga externa och interna arrangemang samt i partiets centrala marknadsföring.

Aktiv jämställdhetsintegrering och jämställdhetsanalys

- Följ kontinuerligt och noggrant upp hur verksamhetsplanens åtaganden gällande den interna jämställdheten uppfylls. Analysera den kartläggning som görs i jämställdhetsbokslutet och ta utifrån det fram en handlingsplan som löpande följs upp och redovisa resultaten. Uppmärksamma och följ upp jämställdhetsfrågorna i kontakten med såväl länsförbund som lokala föreningar. Beakta särskilt valberedningarnas strategiska roll. Följ upp könsfördelningen bland Liberalernas medlemmar och förtroendevalda. Genomför riktade utbildningsinsatser i syfte att få en jämnare könsfördelning i riksdag och fullmäktigeförsamlingar. Genomför åtgärder för att rekrytera både kvinnor och män.

Jämställdhetsbokslut

- Presentera i verksamhetsberättelsen inför varje landsmöte ett jämställdhetsbokslut innehållande en kartläggning och utvärdering av den gångna perioden på både riksnivå och länsförbundsnivå. Dela upp redovisningen i ersättare respektive ledamöter på de olika nivåerna och redovisa fördelningen av tunga uppdrag i riksdagsgruppen. Jämställdhetsbokslutet bör om behov föreligger innehålla förslag för att stärka den interna jämställdheten och arbetet med jämställdhetsintegreringen.

Nationella kandidatlistor

- Uppmana nomineringskommittén inför Europaparlamentsvalet 2019 att arbeta aktivt, uppsökande och förberedande för att skapa underlag för en lista med jämn könsfördelning. Om partistyrelsen väcker frågan om en rikslista inför riksdagsvalet 2018 ska motsvarande gälla för den.

Partistyrelsen överlämnar här sitt jämställdhetsbokslut för den gångna landsmötesperioden och sina förslag till det fortsatta arbetet.

KÖNSFÖRDELNING I ARBETSGRUPPER

Enligt landsmötesuppdraget avses med jämn könsfördelning det gängse måttet, dvs. att vartdera könet utgör minst 40 procent av antalet medlemmar i en grupp.

Den politik som partiet gick till val på 2018 baserar sig i huvudsak på de programförslag som framtagits av programgrupper inför 2017 års landsmöte och som slutredovisades där. Valanalysgruppen efter 2018 års val bestod av fyra kvinnor och två män. Den programgrupp som tog fram förslaget till Europapolitiskt program 2019 bestod av tre kvinnor och fyra män. Av de båda ordförandena var en kvinna och en man.

Som helhet har principen om jämn könsfördelning uppnåtts. Studeras de två grupperna var för sig blir slutsatsen att en hade jämn könsfördelning och en hade ojämn könsfördelning med kvinnlig övervikt.

KÖNSFÖRDELNING VID EXTERNA OCH INTERNA ARRANGEMANG SAMT MARKNADSFÖRING

Partiets viktigaste arrangemang vid sidan av landsmöte och partiråd är det liberala riksmötet. Både 2018 och 2019 års riksmöte har uppfyllt kraven på jämn könsfördelning bland talare och medverkande. Könsfördelningen 2018 var 43 procent män och 57 procent kvinnor, medan fördelningen 2019 var 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Sett enbart till de medverkande vid programpunkter på stora scenen var könsfördelningen ojämn vid båda riksmötena, 64 respektive 67 procent kvinnor. Hänsyn bör dock tas till att antalet medverkande på stora scenen var betydligt lägre.

Partiets externa marknadsföring i valrörelsen 2018 hade dåvarande partiledaren Jan Björklund som central budbärare. Vid marknadsföringen i Europavalet 2019 var partiets förstanamn på valsedeln Karin Karlsbro den främsta budbäraren, tillsammans med partiledaren samt partiets andranamn Said Abdu.

AKTIV JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING OCH JÄMSTÄLLDHETSANALYS

Partistyrelsen betraktar jämställdhetsintegrering och det interna jämställdhetsarbetet som en prioriterad fråga av strategisk betydelse i partiets förnyelsearbete. Ett uttryck för

detta är att den interna jämställdheten lyfts fram som ett av fjorton mål i verksamhetsplanen för perioden 2015–2018.

Partistyrelsen har satt upp två mål på detta område: att det ska synas i både teori och praktik att Liberalerna är ett feministiskt parti, och att Liberalerna ska ha fler kvinnor på ledande positioner. För att nå dessa mål ska Liberalerna enligt verksamhetsplanen arbeta aktivt med jämställdhetsintegrering, arbeta medvetet för att uppmuntra och underlätta för kvinnor att kliva fram och ta ansvar på ledande positioner i Liberalerna. Därtill fastslås att Liberala Kvinnor ska vara en aktiv del i Liberalernas jämställdhetsarbete.

En viktig del i det interna jämställdhetsarbetet är att verka för god återväxt av såväl kvinnliga som manliga kandidater. I de riktlinjer för nomineringsarbetet som togs fram och kommunicerades till såväl förbund som lokala föreningar lades särskild vikt vid betydelsen av att åstadkomma jämställd representation, i första hand genom att listorna varvas efter kön.

Vidare har eftersträvats god representation av såväl kvinnor som män vid de kandidatutbildningar som riksorganisationen genomfört. Av deltagarna i ledarprogrammet inför valet 2018 (totalt 33 personer) var 48 procent kvinnor och 52 procent män. Därtill har riksorganisationen genomfört en särskild ledarakademi särskilt riktad till kvinnor som siktar på framträdande politiska uppdrag. En ny upplaga av ledarakademin för kvinnor påbörjades hösten 2019.

Under landsmötesperioden har det täta samarbetet mellan partiet och Liberala kvinnor fortsatt, något som varit till fördel när det gällt att utveckla det interna och externa jämställdhetsarbetet. Att Liberala kvinnors förbundskansli är lokaliserat i partiets kanslilokaler i riksdagshuset är till stor fördel i den dagliga kontakten mellan partiet och kvinnoförbundet.

KÖNSFÖRDELNING PÅ INTERNA OCH EXTERNA UPPDRAG

En systematisk uppföljning har gjorts av könsfördelningen på interna och externa uppdrag.

Kandidatlistor inför valen 2018

Sedan lång tid har Liberalerna haft en rekommendation om varvade listor i valen. En sådan rekommendation utfärdades också av 2017 års landsmöte. För att följa upp resultatet har partistyrelsen låtit göra en genomgång av Liberalernas samtliga kandidatlistor till kommuner, landsting/regioner och riksdagen 2018 samt till och Europaparlamentet 2019.

För att underlätta jämförelser bakåt i tiden har samma principer använts som vid motsvarande genomgångar av kandidatlistorna 2002–2014. Således har listorna granskats ur en strikt princip om varvning av de sex första namnen. Skälet för att stanna vid platserna 1–6 är bedömningen att de allra flesta kommuner/valkretsar bör klara ett sådant mål. De mycket små kommuner/valkretsar som kan ha svårt med detta uppvägs av de större möjlighet till varvning även längre ner på listan.

De icke varvade listorna har därefter undersökts för att kontrollera om de gör fördel för män, fördel för kvinnor eller har en jämn könsfördelning trots bristen på varvning. Vid denna kontroll har använts ett poängsystem där plats 1 räknas som 6 poäng, plats 2 som 5 poäng osv. till plats 6 som ger 1 poäng. Totalt delas alltså 21 poäng ut. Om summan blir 11–10 bedöms listan ha jämn könsfördelning, i alla andra fall har listan bedömts ge fördel för någotdera könet.

Europavalet 2019

Liberalernas lista till Europaparlamentet hade en kvinna i topp, därefter en man, en kvinna och tre män. Listan uppfyllde alltså inte kravet på jämn könsfördelning så som det formulerades vid landsmötet 2017. Längre ner var dock listan i huvudsak varvad.

Före 2019 års val hade Liberalerna två mandat i Europaparlamentet, en kvinna och en man. I 2019 års val erhöll partiet ett mandat. Detta liberala mandat innehas av en kvinna.

Riksdagslistorna

Av riksdagslistorna var 25 procent varvade år 2018, en minskning med 27 procentenheter från 2014. Av de icke varvade listorna hade 36 procent en på annat sätt jämn könsfördelning medan 18 procent gav fördel för män och 21 procent gav fördel för kvinnor. Detta innebär att totalt 61 procent av partiets riksdagslistor i valet 2018 hade jämn könsfördelning, antingen genom varvning eller på annat sätt. Detta är en minskning med 8 procentenheter mot valet 2014.

Av Liberalernas kandidater till riksdagsvalet 2014 totalt sett var 56 procent män och 44 procent kvinnor. Arton listor toppades av en man och tio listor toppades av en kvinna.

I riksdagsvalet invaldes tolv män och åtta kvinnor som ordinarie riksdagsledamöter, dvs. 60 procent män och 40 procent kvinnor. Avsägelser och utträden ur riksdagsgruppen har därefter ändrat sammansättningen så att de tjänstgörande riksdagsledamöterna i augusti 2019 utgjordes av elva män och sju kvinnor, dvs. 58 procent män och 42 procent kvinnor. Under innevarande mandatperiod uppfyller således riksdagsgruppen med knapp marginal kravet på jämn könsfördelning.

Av de tolv män som blev ordinarie riksdagsledamöter i och med valet hade tio stycken, alltså 83 procent, placerats på första plats på riksdagsvalsedeln i sin valkrets. En av dessa, dåvarande partiledaren Jan Björklund, hade därtill placerats på första plats på den gemensamma riksdagsvalsedeln för två valkretsar samt på rikslistan. Av de åtta kvinnliga ledamöterna var det fyra som blivit invalda som förstanamn i sin valkrets, dvs. 50 procent. Personvalet påverkade inte könsfördelningen i riksdagsgruppen.

Efter riksdagsvalet 2018 erhöll Liberalerna tre presidieposter i riksdagens utskott, en ordförandepost och två viceordförandeposter. Av dessa innehas två av män och en av en kvinna. Riksdagsgruppens gruppledning har under landsmötesperioden bestått av en man och två kvinnor.

Landstings/regionlistorna

Av landstings/regionlistorna (exklusive Gotland) var endast 12 procent varvade år 2018, vilket är en minskning från 2014 med 13 procentenheter. Det är alltså knappt var

åttonde kandidatlista som uppfyller partiets interna krav på varvade listor.

Ytterligare 17 procent av listorna hade en på annat sätt jämn könsfördelning, medan 25 procent gav fördel åt män och 47 procent gav fördel åt kvinnor. Detta innebär att totalt 29 procent hade jämn könsfördelning, antingen genom varvning eller på annat sätt, vilket är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2014.

40 procent av listorna toppades av en man och 60 procent av en kvinna.

Ser man till vilka som blev invalda i landsting och regioner är det däremot jämn könsfördelning. Av dem som valdes som ledamöter i Regionfullmäktige vid valet 2018 var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Denna fördelning har legat i princip stabilt över tid.

Kommunlistorna

På kommunnivå var det 27 procent av valsedlarna som var varvade år 2018, en marginell ökning med två procentenheter från 2014. Ytterligare 17 procent hade en på annat sätt jämn könsfördelning, medan 37 procent gav fördel åt män och 19 procent gav fördel åt kvinnor. Totalt hade alltså 44 procent av listorna jämn könsfördelning, antingen genom varvning eller på annat sätt, vilket är en ökning med 5 procentenheter från 2014.

62 procent av listorna toppades av en man och 38 procent av en kvinna, vilket är exakt samma fördelning som vid valet 2014.

Av de personer som vid valet 2018 invaldes som ledamöter i kommunfullmäktige var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Detta är i princip samma mönster som bestått ända sedan jämställdhetsbokslut började göras.

Regional analys

Vid landsmötet 2017 gavs partistyrelsen i uppdrag att fördjupa statistiken på förbundsnivå. Nedan redovisas därför per förbund hur könsfördelningen ser ut på partiets valsedlar samt i regionala och kommunala församlingar. Statistiken för ledamöterna i fullmäktige avser läget direkt efter valet 2018.

Uppdrag i statliga utredningar

En genomgång har gjorts av de uppdrag inom utredningar m.m. på statlig nivå som utses via nominering från riksdagsgruppen. Av de uppdrag som tas upp i 2019 års kommittéberättelse (där alla statliga utredningar, kommittéer m.m. redovisas) är könsfördelningen bland Liberalernas företrädare 71 procent män och 29 procent kvinnor. Detta är en försämring jämfört med 2017, då könsfördelningen var helt jämn.

Förbund	Riksdagen		Landsting/ region		Kommuner		Ledamöter i region-fullmäktige	Ledamöter i kommun-fullmäktige
	Varvad lista	På annat sätt jämn lista	Varvad lista	På annat sätt jämn lista	Varvad lista	På annat sätt jämn lista	Antal kvinnor	Antal kvinnor
Blekinge	1 av 1		1 av 4	0 av 4	1 av 5	2 av 5	2 av 3	3 av 9
Dalarna		1 av 1	0 av 1	0 av 1	3 av 15	1 av 15	1 av 3	8 av 16
Gotland	1 av 1		1 av 1		–		1 av 3	–
Gävleborg	1 av 1		1 av 1		3 av 9	1 av 9	1 av 2	10 av 23
Jämtland	1 av 1		0 av 1	0 av 1	1 av 4	0 av 4	1 av 3	1 av 4
Jönköping	0 av 1	0 av 1	0 av 3	1 av 3	3 av 12	1 av 12	1 av 3	10 av 26
Kalmar	0 av 1	0 av 1	0 av 6	1 av 6	4 av 11	1 av 11	1 av 3	5 av 17
Kronoberg	0 av 1		0 av 2	0 av 2	1 av 7	1 av 7	1 av 4	2 av 7
Norrbotten		1 av 1	0 av 1	0 av 1	4 av 12	0 av 12	–	6 av 15
Skaraborg	1 av 1		0 av 1	0 av 1	4 av 15	1 av 15	0 av 1	14 av 34
Skåne	0 av 4	2 av 4	0 av 6	0 av 6	8 av 33	5 av 33	5 av 10	50 av 111
Stockholm	0 av 1	1 av 1	0 av 12	3 av 12	8 av 31	9 av 31	9 av 12	61 av 120
Söderman-land	0 av 1	1 av 1	0 av 1	0 av 1	2 av 10	5 av 10	2 av 3	10 av 18
Uppsala	0 av 1	0 av 1	0 av 3	1 av 3	3 av 8	2 av 8	2 av 5	12 av 20
Värmland	0 av 1	1 av 1	0 av 1	0 av 1	3 av 13	2 av 13	2 av 4	11 av 26
Västerbotten	1 av 1		0 av 3	1 av 3	4 av 12	4 av 12	3 av 6	13 av 27
Västernorr-land	0 av 1	0 av 1	0 av 1	0 av 1	1 av 7	0 av 7	2 av 3	5 av 10
Västmanland	0 av 1	1 av 1	1 av 1		3 av 9	2 av 9	3 av 6	14 av 30
Västsverige	1 av 5	2 av 5	2 av 5	1 av 5	11 av 40	6 av 40	6 av 14	58 av 125
Örebro	0 av 1	0 av 1	0 av 1	0 av 1	4 av 10	0 av 10	3 av 4	8 av 19
Östergötland	0 av 1	0 av 1	2 av 6	2 av 6	2 av 11	2 av 11	3 av 6	13 av 30

Politiska förtroendeposter i landsting och regioner

En klar majoritet av ledamöterna i landstings- och regionstyrelser är kvinnor, 61 procent mot 39 procent män. Bland ersättarna i landstings- och regionstyrelser är förhållandet det omvända: 63 procent är män och 37 procent är kvinnor. Även om den sammanlagda representationen i regionstyrelser uppnår jämn könsfördelning är alltså det alltså kvinnor som sitter på de ordinarie posterna.

Däremot fortsätter männen att dominera på de allra mest framskjutna positionerna som landstings- och regionråd samt gruppledare. 60 procent av landstings- och regionråden är män, vilket är en marginell jämfört med 2017. Bland gruppledarna i landsting och regioner är 62 procent män. På detta uppdrag råder alltså inte jämn könsfördelning.

Politiska förtroendeposter i kommuner

Företrädarna i den viktigaste nämnden, kommunstyrelsen, utgörs till 42 procent av kvinnor och 58 procent av män. Med knapp marginal håller sig alltså fördelningen inom intervallet 40–60. Ser man enbart till de ordinarie ledamöterna ökar andelen män till 62 procent, och fördelningen är alltså inte jämställd.

Bland Liberalernas kommunalråd (inklusive oppositionsråd) är 52 procent kvinnor, vilket är en ökning med 10 procentenheter jämfört med jämställdhetsbokslutet 2017. Däremot fortsätter ojämn könsfördelning att råda på det centrala uppdraget som gruppledare i kommunfullmäktigegruppen. Endast 33 procent av partiets gruppledare är kvinnor, vilket är samma andel som 2017.

Traditionella könsmönster på den kommunala nivån kvarstår när det gäller så kallade ”mjuka” och ”hårda” nämnder, exemplifierade med socialnämnder respektive byggnadsnämnder. På båda områdena består traditionella könsmönster, som vad gäller byggnadsnämnderna är särskilt påfallande. Hela 81 procent av ledamöter och ersättare i byggnadsnämnder är män, medan 57 procent av ledamöter och ersättare i socialnämnder är kvinnor. Av de ordinarie ledamöterna i byggnadsnämnderna är så mycket som 87

%-andel kvinnor (K) respektive män (M)	Valet 2002	Valet 2006	Valet 2010	Bokslut 2011	Bokslut 2013	Valet 2014	Bokslut 2015	Bokslut 2017	Valet 2018	Bokslut 2019	Jämn könsfördelning?	Förändr. 2015–2019
Kommunfullmäktige	41% K 59% M	41% K 59% M	43% K 57% M	42% K 58% M	42% K 58% M	44% K 56% M	43% K 57% M	44% K 56% M	46% K 54% M	44% K 56% M	Ja	0
Kommunstyrelse				36% K 64% M	38% K 62% M		40% K 60% M	41% K 59% M		42% K 58% M	Ja	0
Kommunalråd (inkl. oppositionsråd)				46% K 54% M	39% K 61% M		47% K 53% M	42% K 58% M		52% K 48% M	Ja	0
Gruppledare kommun				31% K 69% M	32% K 68% M		36% K 64% M	33% K 67% M		33% K 67% M	Nej	–
Byggnadsnämnd				28% K 72% M	30% K 70% M		27% K 73% M	24% K 76% M		19% K 81% M	Nej	–
Socialnämnd				58% K 42% M	57% K 43% M		57% K 43% M	61% K 39% M		57% K 43% M	Ja	0
Bolagspresidium				23% K 77% M	24% K 76% M		28% K 72% M	21% K 79% M		22% K 78% M	Nej	–
Regionfullmäktige	47% K 53% M	48% K 52% M	48% K 52% M	49% K 51% M	48% K 52% M	50% K 50% M	51% K 49% M	52% K 48% M	51% K 49% M	49% K 52% M	Ja	0
Regionstyrelse				45% K 55% M	42% K 58% M		48% K 52% M	57% K 43% M		55% K 45% M	Ja	–
Regionråd				44% K 56% M	44% K 56% M		40% K 60% M	40% K 60% M		40% K 60% M	Ja	0
Gruppledare landstinget				29% K 71% M	35% K 65% M		35% K 65% M	39% K 61% M		38% K 62% M	Nej	+
Medlemskåren				45% K 55% M	45% K 55% M		44% K 56% M	44% K 56% M		44% K 56% M	Ja	0
Medlemmar yngre än 20 år				42% K 58% M	46% K 54% M		38% K 62% M	38% K 62% M		35% K 65% M	Nej	–
Nyvärvade medlemmar				42% K 58% M	40% K 60% M		37% K 63% M	44% K 56% M		37% K 63% M	Nej	0
Ordförande lokal förening (som ej är kommunförening)				28% K 72% M	34% K 66% M		41% K 59% M	44% K 56% M		35% K 65% M	Ja	+
Ordförande kommunförening				29% K 71% M	33% K 67% M		38% K 62% M	38% K 62% M		39% K 61% M	Nej	0
Ordförande förbund				28% K 72% M	36% K 64% M		44% K 56% M	33% K 67% M		33% K 67% M	Nej	–

procent män, medan 56 procent av de ordinarie ledamöterna i socialnämnderna är kvinnor.

I jämställdhetsbokslutet specialstuderas också presidieuppdragen i kommunala bolag, ett område där det första bokslutet pekade på en näst intill total mansdominans. Sedan dess har en viss förbättring skett, men ännu är det långt kvar till jämn könsfördelning. Endast drygt var femte liberal presidieledamot är kvinna, vilket innebär en stagnerande utveckling sedan 2017.

Liberalerna som medlemsorganisation

Partistyrelsen har även följt upp utvecklingen i Liberalernas medlemskår och de interna uppdragen inom partiorganisationen. Av partiets medlemmar är 56 procent män och 44 procent kvinnor, en andel som är oförändrad jämfört med 2015. Ingen märkbar förändring har skett sedan jämställdhetsbokslutet började.

Ungefär samma mönster finns bland de nyvärvade och bland de yngsta medlemmarna. Av de nyvärvade medlemmarna under perioden januari 2018–juni 2019 var 63 procent män och 37 procent kvinnor. Andelen har varierat något från år till år, men utan att någon långsiktig trend kan utläsas. Bland medlemmarna under 20 års ålder är 65 procent män och 35 procent kvinnor.

Ända sedan det första jämställdhetsbokslutet har det funnits ett mönster att andelen män bland nyvärvade medlemmar är märkbart högre än i hela medlemskåren. Ändå ökar inte andelen män i medlemskåren långsiktigt, vilket hade kunnat bli följden. En trolig förklaring till detta är att det visserligen är fler män än kvinnor som går med i partiet, men att männen också stannar kortare tid som medlemmar.

Bland ordförandena i landets kommunföreningar är 61 procent män och 39 procent kvinnor, vilket är en viss utjämning jämfört med föregående mätning men ändå visar på ojämn könsfördelning. Ett liknande mönster finns bland ordförandena i de lokalföreningar som finns i större kommuner. Observeras bör att antalet kvinnor på det tunga uppdraget som förbundsordförande har minskat. Två tredjedelar av förbundsordförandena är män, vilket innebär att den utvecklingen mot jämnare könsfördelning som fanns förut men som bröts inför 2017 års bokslut inte har återupptagits.

I den vidstående tabellen ges en översikt av den granskade statistiken. För vart och ett av måtten har det också angivits om det råder jämn könsfördelning samt om siffrorna för 2019 jämfört med 2015 visar på någon långsiktig trend. Om differensen mellan kvinnors och mäns andelar under perioden 2015–2019 har förändrats med 2 procentenheter eller mindre anses det inte finnas någon trend, och då anges en nolla i kolumnen. Ett plustecken anger en trend i riktning mot jämnare könsfördelning och ett minustecken en trend i riktning mot ojämnare könsfördelning.

Av 17 nyckeltal har Liberalerna jämn könsfördelning på nio stycken och ojämn könsfördelning på åtta, vilket är oförändrat jämfört med 2017. Trenden går i riktning mot jämnare könsfördelning för två nyckeltal (2017: sex) och i riktning mot mindre jämn könsfördelning för sex nyckeltal (samma som 2017). För nio av nyckeltalen går det inte att utläsa någon trend.

Sammanfattning: Jämställdhetsbokslut 2017–2019

Liberalernas feministiska engagemang ska genomsyra både politiken och organisationen. Vi vet att jämställdhet inte bara handlar om att undanröja formella hinder utan också om att granska attityder, arbetssätt och inrotade rutiner. Det är detta som skapar en organisationskultur där alla, oavsett kön, känner sig lika välkomna och har lika möjligheter att engagera sig och bidra med sitt kunnande.

Liberalerna påverkas som organisation av att vi är en del av ett samhälle som inte är fullt jämställt. De föreställningar om kön som upprätthåller den bristande jämställdheten får också genomslag internt. Därför ska vi fortsätta att noggrant följa upp den interna jämställdheten i vårt parti. Målet är självklart: Liberalerna ska i alla delar av Sverige vara ett attraktivt parti för både kvinnor och män att engagera sig i och företräda i valda församlingar.

Partistyrelsens yrkanden med anledning av jämställdhetsbokslutet återfinns som ett separat PS-förslag till landsmötet.

GRANSKNINGSRAPPORT

för tiden 1 oktober 2017 – 31 augusti 2019

F öregående granskningsrapport 23 november 2015 – 30 september 2017

Granskningsutskottet valdes vid landsmötet på dess avslutningsdag den 19 november 2017. Till ledamöter utsågs:
Gunnar Andrén, Stocksund (ordförande, omval)

- Anders Castberger, Trollhättan (nyval)
- Ann-Katrin Holmgren, Sundsvall (omval)
- Carin Melin, Örebro (tidigare Kristinehamn, omval)
- Marianne Normark, Umeå (omval)
- Perallan Orrbeck, Göteborg (tidigare Ulricehamn, omval)
- Marita Sander Schale, Lund (omval).

För att värna landsmötets uppdrag som fristående granskningsorgan har utskottet sedan 2015 valt att arbeta personellt självständigt gentemot riksdags- och partikanslierna. Till att föra minnesanteckningar har utskottet valt Carin Melin.

GRANSKNINGSUTSKOTTETS UPPDRAG OCH MANDAT

Granskningsutskottet – ett av landsmötets fyra stadgevalda organ, de övriga är partistyrelse inklusive partiordförande, första och andre vice partiordförande, valberedning och revisorer – namnändrades av 2017 års landsmöte från dechargetill granskningsutskott; det tidigare namnet kvarstår dock i partistadgarnas blivande franska översättning.

Granskningsutskottet har som uppdrag att för landsmötets räkning granska partistyrelsens organisatoriska beslut och verksamhet, däremot inte partiets politiska beslut.

I granskningen av partistyrelsen beslut inkluderas den av partistyrelsen valda partiledningen, vidare innefattas extra landsmöten- och partiråd samt valberedningen.

Partiets stadgar, senast reviderade av landsmötet 2017, utgör grunden för granskningen.

Partiets etiska kommitté, inrättad 2003 med reviderade stadgar 2013 och nyvalda företrädare 2018, utses av partistyrelsen och rapporterar till denna. Rådet är därmed inte föremål för utskottets granskning. Det bör dock noteras att etikkommittén spelar en viktig roll för det politiska arbetets ramar genom sin vägledande opinionsroll och opinionsbildning och därmed också publik förståelse för organisationens beslut och legitimitet.

Granskningsutskottet har därför tagit del av etiska rådets rapport till partistyrelsen av den 6 mars 2019 angående synen på intressemotsättningar mellan att kandidera för Liberalerna och styrelseuppdrag utanför partiet.

Partistyrelsen utser också ordförande i nätverken Kristna liberaler (Anna Ekström, Aneby, till 13 april 2018, Annika Carp, Falköping, från samma dag), Gröna Liberaler (Karin Karlsbro, Norrtälje/Stockholm) och Liberala Seniorer (Barbro Westerholm, Stockholm).

Nätverken har inte varit föremål för utskottets granskning.

På likande sätt finns sedan flera år i Sydöstra Sverige med Hultsfred som bas samverkan mellan landsbygdsintresserade liberala partimedlemmar som med landsbygdsutveckling som gemensamt intresse utgör ett embryo till ett nationellt nätverk för att tillgodose liberala intressen och ståndpunkter utanför städer och större tätorter. Granskningsutskottet har hållits underrättad om gruppens verksamhet men inte heller denna har varit föremål för utskottets granskning (se vidare under avsnittet Nätverk).

LUF, LK OCH SV

Liberala ungdomsförbundet och Liberala kvinnor är också med partiet samverkande eller grundorganisationer men omfattas inte av utskottets granskning.

Detsamma gäller formerna för de arbetsgrupper och temata som partistyrelse och partiledning beslutar om.

Granskningsutskott har, främst genom nära personliga kontakter, nära följt arbetet inom Studieförbundet Vuxenskolan, i vilken Liberalerna är en av det nu 52-åriga studieförbundets tre grundorganisationer. Liberalernas förra riksdagsledamot och partisekreterare Nina Larsson var från 1 maj 2016 fram till 1 juni 2019 SV:s förbundschef.

RIKSDAGSGRUPPEN OCH EU-PARLAMENTSREPRESENATIONEN

Riksdagsgruppen och dess kansli, liksom EU-parlamentsgruppen med eget sekretariat, är nära samarbetande men organisatoriskt fristående från partiet. Utskottet har dock nära följt bådadera bl.a. genom flitig närvaro av utskottets ordförande vid riksdagsgruppens möten där aktuell politik diskuteras och beslutats.

Formellt är också sedan 1995 liberala EU-parlamentariker medlemmar i Liberalernas riksdagsgrupp.

Inte minst genom de informationsbrev som via e-post varje vecka partiets två tidigare EU-parlamentariker generöst delat med sig av till EU-intresserade medlemmar har det varit möjligt att följa viktigt arbete i EU-parlamentet utöver vad som rapporterats i press, radio och TV.

Utskottet noterar också att EU-kommissionären Cecilia Malmström på likande sätt via regelbundna krönikor i NU

Det liberala nyhetsmagasinet givit liberala medlemmar djupa insikter i viktiga EU-frågor, kunskaper som svårligen kommit allmänheten till del genom annan EU-rapportering.

Granskningsutskottet konstaterar detta för helhetens skull trots att det inte är utskottets uppgift att ha synpunkter på vare sig EU-parlamentarikerna eller vår närstående EU-kommissionärs agerande.

Utskottet finner dock att medlemmarna i Sveriges liberala parti har goda skäl att notera de betydelsefulla insatser våra företrädare gjort under mandatperioden 2014-2019 i Bryssel och Strasbourg: Cecilia Malmström, Marit Paulsen, Cecilia Wikström, Jasenko Selimović och – så sent som från 1 juli 2019 – Karin Karlsbro.

GRANSKNINGSUTSKOTTETS ARBETE

Utskottet har endast haft två sammanträden vid vilka huvuddelen av ledamöterna haft tillfälle att närvara, den 9 mars i Västerås och den 4 oktober 2019 i Stocksund.

Granskningsutskottet planerade möten vid Liberala riksmötet i Västerås 2018, i Lund och Göteborg under 2019 inställdes för att inte kollidera i tid och rum med andra partievenemang.

Kontakterna har i övrigt skett per e-post.

Partisekreteraren, partiets organisationschef och valberedningens ordförande hålls regelbundet informerade om granskningsutskottets arbete.

Inför valet 2018 gjorde utskottet under våren en total sammanställning av liberala kandidater i landets kommuner. Därvid framkom att Liberalerna i valet 2018 skulle komma att sakna kandidater och kandidatlistor i tjugotalet kommuner.

Sammanställningen översändes till partisekreteraren som föranstaltade om förnyade ansträngningar att få fram kommunala liberala kandidater, dessvärre med ett nedslående resultat.

Utskottet har fortsatt, efter valet 2018 och under våren 2019, att analysera och påtala bristande lokal organisatorisk förankring genom att redovisa antalet medlemmar per kommun.

Också dessa analyser har förts vidare till partisekreteraren, valberedningens ordförande och organisationschefen.

Det är utskottets mening att partistyrelsen, efter det att många års fallande antal partimedlemmar brutits (se även under Fler partimedlemmar), bör prioritera att inför valet 2022 se till att Liberalerna har fungerade föreningar – och därmed underlag för kandidatlistor – i alla Sveriges 290 kommuner.

Granskningsutskottet konstaterar därutöver att formerna för fastställande av 2019 års EU-kandidatlista och 2019 års partiledarval blivit omdiskuterade inom stora delar av partiet.

Granskningsutskottet har självfallet ingående hållit sig underrättad om vad som förevarit.

Klarlägganden om valberedningens arbete dels inför och efter provvalet till EU-parlamentlista, dels inför partiordförandevalet, har skett mellan ordföranden i valberedningen, avgången efter partiordförandevalet, och ordföranden i granskningsutskottet. Vad som hände har varit föremål för noggranna överväganden inom granskningsutskottet, inte minst vid dess möte 9 mars i Västerås.

Trots vetskap om att inom partiets olika delar många uttryckt bekymmer om nomineringsprocesserna, finner granskningsutskottet att partiets stadgar inte ger det ett uttalat stadgeenligt mandat att värdera andra av landsmötet 2017 valda organ. Det får därför ankomma på ombuden vid 2019 års landsmöte att värdera hur partistyrelsen och valberedningen i dessa delar hanterat sina mandat.

PARTISTYRELSENS VERKSAMHETS-BERÄTTELSE OCH PROTOKOLL

Slutjustering av utskottets rapport har skett sedan utskottets ledamöter tagit del av verksamhetsberättelsen, partistyrelsens protokoll och personlig närvaro vid de tre partiråden och extra landsmötet 2019.

Utskottet har inte varit i tillfälle att granska den ekonomiska förvaltningen för 2017 och 2018 utan hänvisar till de valda revisorernas rapporter.

Utskottet har förtjänstfullt försetts med medlemsstatistik av medlemsansvarige Mohammad Noori.

Utskottet tackar för detta.

Utskottet har också tagit del av den valutvärderingsrapport 2018 under ledning av riksdagsledamoten Lina Nordquist som godkändes av partirådet den 16 februari 2019. Utöver analysen av valrörelsens politiska förlopp innefattar utvärderingen värdefull valstatistik.

Utskottet tackar även för detta.

Utskottets ordförande har varit observatör vid alla större riks- och flera regionala arrangemang under granskningsperioden, inkl. vid Liberalernas dag och övriga arrangemang vid Almedalsveckorna 2018 och 2019.

En rad personliga kontakter med, utöver partistyrelseledamöter, företrädare för riksdagsgruppen, parti- och riksdagskansliet, EU-gruppsekretariaten, länsförbund och kommunföreningar, har skett under granskningsperioden av utskottets medlemma i utskottet.

Det är utskottets uppfattning att ledamöterna har god insyn, inblick och insikt i partiorganisationen, både dess styrka och svaghet.

Utöver denna granskningsrapport till 2019 års landsmöte har en iakttagelserapport lämnats till partisekreteraren.

I rådande ekonomiska situation för partiet 2017-2019 har utskottet vinnlagt sig om stor återhållsamhet med kostnader, rent ut sagt ett rättesnöre för granskningsutskottets ledamöter.

HÄNDELSER UNDER GRANSKNINGSPERIODEN

Under granskningsperioden har – efter 2017 års landsmöte – en rad publika händelser inträffat som också påverkat organisationen och allt organisationsarbete. Det gäller på alla politiska nivåer och delar av landet.

Låt oss nämna de viktigaste:

- 2018 års allmänna val söndagen den 9 september
- 2018 års regeringsdiskussioner och tre statsminister-omröstningar
- 2019 års partirådsbeslut i regeringsfrågan den 13 januari med ett flertal Ja-röster för Januariavtalet 2019
- 2019 års partirådsbeslut om EU-program och EU-parlamentskandidater den 15-16 februari
- 2019 års andra partirådsbeslut 29 mars om ny topp-kandidat vid EU-valet
- 2019 års EU-parlamentsval den 25 maj
- 2019 års landsmötesbeslut med val av ny partiordfö-randen den 28 juni

Därtill kommer att efter 2018 års region- och kommunalval förekom på många platser runt om i Sverige intensiva politiska diskussioner i partiets olika delar om vilka samarbeten som kunde och borde ske under mandatperioden fram till mandatperiodens slut den 14 oktober 2022.

Som bekant äger nästa allmänna val till riksdagen, regionerna och fullmäktige rum söndagen den 11 september 2022.

Alla dessa händelser påverkar inte bara den politiska opinionen utan också medlemmarnas engagemang och politiska fokus.

BYTET AV PARTINAMN 2015

På landsmötet 2015 beslöts att byta partinamn.
Trots publikt kort tid mellan förslag och beslut besannades inte den oro som möjligen kan ha funnits att namnbytet skulle få negativa konsekvenser. Den raljanta, medialt inte sällan skadeglada, inställning som inledningsvis mötte partiets nya logotype och övriga grafiska profil, presenterad vid Liberala riksmötet i Västerås 2016, kom mycket snart av sig.

Att partiet i namnfrågan vid de allmänna valen 2018 och EU-parlamentsvalet 2019 på valsedlarna tydliggjort att Liberalerna organisatoriskt är f.d. Folkpartiet Liberalerna har enligt utskottet varit klokt eftersom det förebyggt eventuella missförstånd.

UPPDRAG FRÅN LANDSMÖTET 2017

Landsmötet 2017 gav partistyrelsen en rad uppdrag.
De finns redovisade i verksamhetsberättelsen (avsnitt 6).

Enligt utskottet har partistyrelsen hanterat uppdragen som landsmötet 2017 beslutade om väl.

Granskningsutskottet föreslår för tydlighets skull att Liberalernas landsmöte 2019 i särskild ordning beslutar godkänna partistyrelsens åtgärder med anledning av uppdragen från 2017 års landsmöte.

TRÄNGD EKONOMI

Som följd av minskat ekonomiskt stöd på alla nivåer – och som märktes brutalt efter valet 2014 då partiet inte längre var regeringsparti – har antalet anställda inom partiet minskat.

Det återspeglas i färre medarbetare såväl i riksdagskansliet som vid det samlokaliserade partikansliet. Genom att Liberalerna efter valet 2018 ingår i de kommunala och regionala ledningarna av Stockholms stad och Region Stockholm, Göteborgs stad och Västra Götalandsregionen samt Malmö stad och Region Skåne, har partiet en personal-, utrednings- och kommunikationskapacitet av betydande värde.

Så sent som 15 augusti 2019 har partiet åter kunnat placera fem tjänstemän i regeringskansliet. Deras uppgift är att se till att 2019 års Januariavtal efterlevs och att det liberala inflytandet säkras i stort och smått.

Liberalerna tillhör förvisso inte politikens storfinans utan de fattigas skara.

Fler partimedlemmar
Medlemmar är ett politiskt partis största tillgång.

Oavsett vad som inte minst medialt ofta görs gällande om partiers påstådda ringa behov av medlemmar, vet vi att det förhåller sig tvärtom. Utan aktiva medlemmar, finns ingen verksamhet, inget parti.

Ett av de sedan 2015 av partistyrelsen prioriterade områdena har gällt att bryta många års minskat antal medlemmar. Målet sattes att vara 18.000 medlemmar vid utgången av 2018. Det målet har inte nåtts fullt ut men genom olika initiativ, ovanliga mötesformer och andra grepp för att engagera nya och behålla fler medlemmar, och att partisekreteraren 2015-2019 engagerat sig personligt för uppgiften, har medlemsutvecklingen vänt.

Utskottet ser positivt på detta, också som ett viktigt liberalt bidrag till en bland väljarna väl förankrad demokratisk partistruktur med målet att skapa möjlighet för väljare att påverkan politiken och nå politiskt inflytande också mellan de fyraåriga allmänna valen.

Internationell verksamhet
Sveriges liberala parti, ideologiskt starkt men som i många andra länder opinionsmässigt trängt – på alltför många andra håll av odemokratiska eller på andra sätt nationalistiska rörelser – är en del av den gränslösa demokratiska frihetsrörelsen.

Utöver förvaltarskapsplikten, grunden att kunna överlämna vår värld till framtida generationer i helst bättre skick än dagens, bygger liberalismen på demokratin med individuell frihet men aamtidigt ansvar för dem som, hemma eller borta, behöver personlig hjälp och stöd för att kunna leva ett gott liv.

Utskottet noterar de höga ambitioner som präglar partistyrelsens engagemang och därmed partiets medverkan i olika internationella fora, inklusive vaktslåendet kring utvecklingsbistånd och inte minst demokratistöd till människor i länder utan verkligt folkstyre, är obrutet också när de ekonomiska resurserna är begränsande.

Utskottet vill samtidigt påtala vikten av att fullfölja det samarbete mellan liberala partier inom Norden och numera Baltikum som under mer än hundra år har varit svensk liberalisms kännetecken.

NÄTVERK

Granskningsutskottet vill erinra om medlemmar med starkt engagemang i olika frågor får möjlighet att samverka genom olika nätverk.

Formerna för dessa kan variera och behöver inte stadgefästas.

Dock bör partistyrelsen under tiden fram till nästa ordinarie landsmöte utarbeta riktlinjer för nätverken och tydliggöra vilket ansvar partistyrelsen har för dess ledningar och vem som innefattas i sådana nätverk, kanske utan att vara medlem i Liberalerna.

GRANSKNINGSUTSKOTTETS YRKANDEN

Granskningsutskottet föreslår

1. **att** Liberalernas landsmöte 2019 beslutar att godkänna partistyrelsens verksamhetsberättelse som den föreligger i handlingarna till 2019 års landsmöte;
2. **att** Liberalernas landsmöte 2019 beslutar att godkänna partistyrelsens åtgärder med anledning av uppdragen från 2017 års landsmöte;
3. **att** Liberalernas landsmöte 2019 beslutar att i övrigt enligt denna granskningsutskottets rekommendation godkänna partistyrelsens arbete från 2017 års landsmöte;
4. **att** Liberalernas landsmöte 2019 beslutar att godkänna utskottets Granskningsrapport för tiden 1 oktober 2017 – 31 augusti 2019.

Stocksund den 4 oktober 2019

Gunnar Andrén
Ordförande

Anders Castberger
Ann-Katrin Holmgren
Carin Melin
Marianne Normark
Perallan Orrbeck
Marita Sander Schale

VALBEREDNINGENS FÖRSLAG

Valberedningens förslag presenteras i ett kompletterande utskick.

Förslag från partistyrelsen

MÖJLIGHETERNAS LAND · LIBERALERNAS LANDSMÖTE 2019

Liberalerna

PS-FÖRSLAG 1

Förhandlingsordning

Utskottsförhandlingarna

YRKANDEN

Medlem i Liberalerna har i enlighet med partistadgarna rätt att närvara vid landsmötet och där framställa förslag. För den som inte är tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamot, riksdags- eller Europaparlamentsledamot, ledamot av landsmötespresidiet, revisor eller talesperson för valberedningen gäller att yrkanden måste inlämnas senast 30 minuter innan utskottsförhandlingarna påbörjas.

Yrkanden från personer som själva inte tillhör utskottet ska inlämnas skriftligt till mötesbyrån på särskild yrkandeblankett. Sådana yrkanden kan tidigast lämnas in då mötesbyrån öppnar. Av partistadgarna framgår att yrkanden endast kan inlämnas av medlem som själv närvarar på landsmötet.

Under utskottets förhandlingar har såväl utskottsledamöter som partistyrelsens företrädare yrkanderätt. Yrkanden ska inlämnas skriftligt till mötespresidiet.

NÄRVARO

Närvarorätt vid utskottsförhandlingar tillkommer de av utskottet valda utskottsledamöterna, partistyrelsens företrädare samt utskottets sekretariat.

TIDSBEGRÄNSNING

För att utskottet ska kunna ta ställning till samtliga förslag får talarnas inlägg inte överskrida en minut. Utskottspresidiet har rätt att i undantagsfall medge förlängd talartid.

Förhandlingarna i plenum

ALLMÄNT

Förhandlingarna i plenum är indelade i förhandlingspass. Av tidsplanen för landsmötet framgår när förhandlingspassen börjar och slutar och vilka ämnen som tas upp på varje pass. För varje förhandlingspass fastställer landsmötet en dagordning över de ärenden som ska behandlas. Ett ärende består i sin tur av ett eller flera förslag. Dagordningen ska även innehålla ett tidsschema som anger hur lång debatten är under varje ärende. Beslut fattas efter varje ärende.

För att möjliggöra en noggrann behandling av frågorna samt ge olika åsikter rimliga och likvärdiga möjligheter att komma till tals erfordras en stark självdisciplin från deltagarna.

FAST DEBATTID

En debatt hålls för varje ärende på dagordningen till ett förhandlingspass. Vid landsmötet tillämpas fasta debattider, det vill säga att det av dagordningen för förhandlingspasset framgår hur lång tid som är reserverad för debatt i respektive ärende. När denna tid är förbrukad är debatten avslutad, även om alla som anmält sig på talarlistan inte hunnit yttra sig, och landsmötet går till beslut. Om det återstår tid efter att alla ärenden på ett förhandlingspass har behandlats övergår landsmötet till behandling av nästkommande förhandlingspass.

TALARLISTA

Vid upprättandet av talarlistan för ett ärende ska följande ordning tillämpas:

1. Debatten inleds av utskottets talesperson. Därefter ges ordet till talesperson för partistyrelsen samt en (1) talesperson för eventuella reservanter i utskottet.
2. Övriga tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamöter och riksdags- eller Europaparlamentsledamöter ges därefter ordet för ett första anförande i den ordning de anmält sig.
3. Förstanamn på inlämnad landsmötesmotion, som behandlas inom ramen för ärendet, ges därefter ordet för anförande i den ordning de anmält sig, i den mån de inte ingår i den grupp som omnämns under punkt 2.
4. Tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamöter och riksdags- eller Europaparlamentsledamöter ges därefter ordet för eventuella ytterligare anföranden i den ordning de anmält sig.
5. Om talarlistan är tom ges ordet därefter åt övriga partimedlemmar i den ordning de anmält sig.
6. Presidiet äger rätt att göra justeringar i denna ordning där så är påkallat. Talespersonerna för utskottet samt för partistyrelsen ska kunna beviljas möjlighet till sammanfattande anförande vid avslutningen av debatten om ett ärende om presidiet bedömer detta befogat.

ANFÖRANDEN

Tre typer av inlägg i debatter förekommer: anförande, replik och kontrareplik. Anförande begärs skriftligt. Anmälan till talarlistan kan göras från och med att behandlingen av ett ärende har inletts. Medlem som inte är ombud eller tillhör partistyrelsen har rätt till ett (1) anförande vid behandlingen av ett ärende.

REPLIKER

Replik och kontrareplik ska begäras före nästa anförande och kan begäras muntligt. Sittande ordförande har rätt att medge replik på den som blivit apostroferad i anförandet. Ordföranden ska medge den som hållit anförandet kontrareplik om så begärs. Replik på kontrareplik medges ej.

TIDSBEGRÄNSNING

För att samtliga ärenden ska kunna behandlas får talarna, i det fall de är ombud eller tillhör partistyrelsen, inte överskrida två minuter i första anförandet för ett visst ärende, en minut i andra anförandet och en minut i replik och kontrareplik. Övriga talares maximala tid är en minut. Talesperson för utskottet eller partistyrelsen samt revisorerna kan av presidiet medges längre tid. Vid plädering inför val gäller tidsbegränsning till en minut.

Landsmötet har möjlighet att besluta om skärpt tidsbegränsning utöver ovanstående. Om presidiet under pågående debatt gör bedömningen att inte alla anmälda talare som är tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamot, riksdagsledamot eller Europaparlamentsledamot kommer att hinna yttra sig inom den beslutade debattiden bör presidiet överväga skärpt tidsbegränsning.

YRKANDEN

Bifallsyrkande föreligger automatiskt endast till utskottets förslag. Den som vill att landsmötet bifaller andra yrkanden än utskottets måste alltså yrka bifall till dessa.

Yrkanden i plenum kan inlämnas av tjänstgörande landsmötesombud, partistyrelseledamöter, riksdags- eller Europaparlamentsledamöter, ledamot av landsmötespresidiet, revisor samt valberedningens talesperson. Övriga medlemmar har enligt partistadgarna rätt att framställa yrkanden enbart inför utskottsförhandlingarna (se ovan).

Yrkanden ska inlämnas skriftligt till presidiet och ska om möjligt läsas upp från talarstolen av den som lägger yrkandet. Om debatten avslutas innan alla anmälda talare hunnit yttra sig ska presidiet läsa upp de yrkanden som inlämnats men inte blivit upplästa.

Bifalls- eller avslagsyrkande kan framställas till yrkanden eller reservationer i utskott, yrkanden eller reservationer vid partistyrelsens behandling samt yrkanden i motioner. Andra yrkanden än dessa ska remitteras till beredningsutskott för behandling såvida inte presidiet bedömer att det nya yrkandet endast i ringa utsträckning avviker från de yrkanden som finns i landsmöteshandlingarna.

BEREDNINGSUTSKOTTET

Då landsmötet beslutar att hänskjuta ett ärende till beredningsutskottet anses samtliga yrkanden i ärendet ha fallit. Vid behandling av ett förslag från beredningsutskottet föreligger rätt att framställa nytt yrkande under pågående debatt. Sådant yrkande ska framställas skriftligt.

ORDNINGSFRÅGA

Om ordningsfråga begärs ska debatten i sakfrågan avbrytas och ordningsfrågan omedelbart upptas till behandling och beslut. Ordningsfråga kan inte upptas till behandling under pågående omröstning.

BORDLÄGGNING

Om särskilda skäl föreligger kan presidiet i undantagsfall yrka att behandlingen av ett visst ärende bordläggs till kommande förhandlingspass. Denna möjlighet ska användas restriktivt.

Deltagande och beslut

RÖSTRÄTT

För deltagande och beslut vid landsmötet gäller bestämmelserna i stadgarna (§ 5 samt § 6 mom. E):

”Omröstning sker öppet, utom vid val och fastställande av kandidatlista på landsmöte eller partiråd, där sluten omröstning genomförs om röstberättigad begär det. Som beslut gäller den mening som erhållit flest röster, om annat inte stadgas i särskild ordning. Röstning med fullmakt godtas inte.

Vid fastställande av kandidatlista samt val till uppdrag där endast en person kan väljas krävs absolut majoritet med mer än hälften av antalet röstande. Om ingen av de föreslagna fått absolut majoritet i första omgången sker förnyad omröstning mellan de två kandidater som fått flest röster. I denna andra omgång vinner den som fått flest röster.”

“Medlem i Liberalerna liksom revisorerna har rätt att närvara vid landsmötets överläggningar och där framställa förslag.

Rösträtt vid landsmöte tillkommer ombud eller för ombud tjänstgörande ersättare. Ombud eller ombudsersättare som ingår i den avgående partistyrelsen har dock inte rätt att delta i omröstning i fråga om ansvarsfrihet.

Landsmötet är beslutsmässigt när minst två tredjedelar av de röstberättigade är närvarande. Vid lika röstetal ska frågan avgöras genom lottning, utom vid val eller fastställande av kandidatlista där frågan avgörs enligt vad som föreskrivs i § 5 andra stycket.”

BEREDNINGSUTSKOTT

För beredning av nytt förslag som framkommer under landsmötet och andra frågor som landsmötet i varje enskilt fall beslutar om remittering av tillsätts vid landsmötets början ett

beredningsutskott bestående av två personer samt ordföranden i det berörda utskottet.

PROPOSITIONSORDNING

Propositionsordning bestäms i regel av sittande ordförande. Om närvarande röstberättigad yrkar på annan propositionsordning ska frågan underställas landsmötet för beslut. När det finns förslag från utskottet eller beredningsutskottet bör detta vara huvudförslag.

VAL

Valen föregås av nominering vid tidpunkt som anges i dagordningen. Valberedningens förslag framläggs först. I anslutning därtill bereds landsmötet tillfälle att föreslå ytterligare kandidater.

En lista i bokstavsordning över nominerade kandidater utdelas före pläderingen. Direkt efter pläderingen sker val.

OMBUDSBYTE

Ombud har rätt att under landsmötet överlåta rösträtten till ersättare. Sådan överlåtelse kan endast ske i samband med byte av förhandlingspass och ska anmälas till mötesbyrån senast en timme före inledningen av påföljande förhandlingspass.

RESERVATION OCH SÄRSKILT YTTRANDE

Röstberättigade kan reservera sig mot landsmötets beslut. Röstberättigade samt partistyrelseledamöter och revisorer kan inlämna särskilt yttrande angående landsmötets beslut. Reservation och särskilt yttrande kan endast lämnas in för sådana beslut där det vid landsmötet har förelegat mer än ett yrkande.

Reservation och särskilt yttrande måste lämnas in skriftligen senast fyra timmar efter att beslutet har fattats. Den som reserverar sig mot landsmötets beslut ska ange till förmån för vilket av de vid landsmötet behandlade yrkandena som reservationen inlämnas. Presidiet ska, i mån av tid, läsa upp namnen på dem som har reserverat sig.

PS-FÖRSLAG 2

Medlemsavgifter 2020 och 2021

Sedan 2018 gäller ett system med enhetlig avgiftsnivå i hela landet. Enligt stadgarna ska avgiftsnivåerna fastställas vid landsmöte eller partiråd, som också ska fastställa hur avgiften ska fördelas mellan lokal förening, länsförbund och riksorganisationen.

Partistyrelsens uppfattning är att det nya systemet har visat sig fungera väl och att avgiftsnivåerna är rimligt avvägda. Systemet med reducerad avgift för ungdomar samt för nya medlemmar ska fortsätta gälla.

Det ska också finnas möjlighet till avgiftsbefrielse för en medlem ett år i taget i särskilt ömmande fall när det upplevs som orimligt att avkräva en medlem full avgift. Det kan till exempel handla om en mångårig medlem som vill kvarstå men som på grund av sjukdom eller svaghet inte klarar av att själv betala sin avgift. Det kan också handla om personer med mycket svag ekonomi. En förutsättning är givetvis att medlemmen tydligt uttryckt sin vilja att kvarstå i partiet. Medlemsansvarig i lokal förening kan i sådana lägen alltså vända sig till sitt förbund eller till riksorganisationen. Motiven till att en viss person bör få nedsatt avgift ska anges.

Partistyrelsen föreslår att de principer och nivåer för medlemsavgiften som fastställdes vid landsmötet 2017 ska fortsätta gälla.

FÖRSLAG TILL LANDSMÖTESBESLUT

1. **att** medlemsavgiften i Liberalerna för 2020 och 2021 fastställs till följande nivåer:

   Nya medlemmar
   Under 26 år .....1 kr första året
   26 år eller äldre .....50 kr första året
   För nya medlemmar som ansluter sig den 1 juli eller därefter behöver ny avgift inte erläggas nästföljande år.

   Ordinarie medlemmar
   Under 26 år .....50 kr
   26 år eller äldre .....200 kr
   I särskilt ömmande fall kan medlemsansvarig på förbunds- eller riksnivå bevilja nedsatt avgift ett år i taget.

   Stödmedlemskap
   Silvermedlem .....500 kr
   Guldmedlem .....1 000 kr
   Premiummedlem.....2 000 kr

   Fördelning medlemsavgifter
   Av medlemsavgiften tillfaller 25 procent den lokala föreningen (i förekommande fall kommunföreningen), 25 procent förbundet och 50 procent riksorganisationen. Om medlem registrerat sitt medlemskap direkt på förbundsnivå erhåller förbundet och riksorganisationen 50 procent vardera. Om medlem registrerat sitt medlemskap direkt på riksnivå erhåller riksorganisationen hela medlemsavgiften.

2. **att** det i särskilt ömmande fall ska vara möjligt att avgiftsbefria en medlem ett år i taget efter särskild anmälan till förbundet eller riksorganisationen

PS-FÖRSLAG 3

Formerna för partiledarval

Vid landsmötet 2017 gavs partistyrelsen ett uppdrag att ”utreda formerna för val av partiledare och lägga fram slutsatser och eventuella förslag till 2019 års landsmöte”. Uppdraget gavs mot bakgrund av en motion som begärde beslutande medlemsomröstningar vid partiledarval.

Detta är en viktig fråga och ett beslut bör fattas med utgångspunkt i ett väl genomarbetat analys- och utredningsmaterial. Bland annat understryker PS i sitt yttrande till 2017 års landsmöte att frågan bör beredas i en bred process där synpunkter inhämtas från partilandet. En del utredningsarbete har genomförts. I första hand har information införskaffats om hur partiledarval genomförs i andra svenska partier samt i våra liberala systerpartier i Danmark, Norge, Finland och Storbritannien.

Samtidigt hade vi under våren en process med partiledarval i partiet. Under den processen fördes också en omfattande diskussion om formerna. Förbunden valde att göra på lite olika sätt för att förbereda sina nomineringar. Flera genomförde medlemsomröstningar, andra inte. Den processen visade tydligt på behovet av någon form av nationella riktlinjer.

Det är viktigt att tid finns till att fullt ut dra nytta av de erfarenheter som getts och de lärdomar som går att dra av den partiledarprocess som varit. Partistyrelsen menar också att det är rimligt att en fråga av så pass stor vikt som hur partiet ska utse partiledare ges ett utrymme som är större än det partistyrelsen och partikansliet har haft möjlighet att vika åt frågan under det gångna år som präglats av flertalet stora processer.

Detta innebär att PS föreslår landsmötet att skjuta på slutligt beslut i frågan till nästa landsmöte, så att ett mer genomarbetat utredningsmaterial hinner tas fram. Då finns också möjlighet att som ett led i arbetet göra en utvärdering av det partiledarval som nyss skett. Partilandet bör också engageras på olika sätt, till exempel med en förberedande enkät till alla medlemmar och sedan också ett samråd med alternativa förslag att diskutera i kommunföreningar och förbund.

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet förnya uppdraget till partistyrelsen att utreda formerna för val av partiledare samt lägga fram slutsatser och förslag till 2021 års landsmöt

PS-FÖRSLAG 4

Jämställdhet mellan kvinnor och män i Liberalerna

Liberalerna är ännu inte ett jämställt parti. De maktstrukturer som finns i det omgivande samhället är närvarande också i vår organisation. För att ge alla oavsett kön lika möjlighet att engagera sig och växa i Liberalerna krävs ett ambitiöst internt jämställdhetsarbete.

Landsmötet föreslås besluta:

1 att rikta följande rekommendation till förbund och lokala föreningar:

1.1 Aktivt arbete från valberedningar och nomineringskommittéer

Valberedningar ska arbeta aktivt, uppsökande och förberedande för att skapa underlag för Liberalerna att ha väl kvalificerade kandidater av båda könen.

1.2 Jämställd representation i styrelser, nämnder och bolag

Då platser i styrelser, nämnder och bolag fördelas bör jämn könsfördelning råda, särskilt när det gäller de tyngsta posterna i de centrala nämnderna, styrelserna och bolagen, liksom när det gäller fördelning mellan ordinarie platser och ersättarplatser. Likaså måste valberedningarna för interna partiuppdrag eftersträva jämn könsfördelning på alla nivåer, och särskilt på de tyngsta posterna. Om en jämn könsfördelning inte kan uppnås ska det särskilt kunna motiveras.

1.3 Aktivt arbete med jämställdhetsintegrering

Förbund och lokala föreningar bör ha en hög ambition och se till att den interna jämställdheten integreras i allt löpande arbete. Ansvaret för detta ska ligga på samma instanser och beslutsfattare som leder verksamheten i stort. Jämställdhetsintegrering av den interna partiverksamheten kan innebära kartläggningar av könsfördelning, analyser av arbetsmetoder och arbetsklimat, utbildningar för förtroendevalda m.m. Särskilda åtgärder bör göras för att göra valberedningarna delaktiga i arbetet. Det interna jämställdhetsarbetet ska kontinuerligt följas upp.

2 att uppdra följande åt partistyrelsen:

2.1 Jämn könsfördelning i arbetsgrupper

Tillse att det normalt är en fördelning på minst 40 procent av vartdera könet i centrala arbetsgrupper och programgrupper.

2.2 Jämställd profil

Tillse att partiet har en tydlig jämställdhetsprofil genom att det är en jämn könsfördelning bland Liberalernas företrädare i samtliga externa och interna arrangemang samt i partiets centrala marknadsföring.

2.3 Aktiv jämställdhetsintegrering och jämställdhetsanalys

Följ upp hur verksamhetsplanens åtaganden gällande den interna jämställdheten uppfylls. Uppmärksamma jämställdhetsfrågorna i kontakten med såväl förbund som lokala föreningar. Beakta särskilt valberedningarnas strategiska roll. Följ upp könsfördelningen bland Liberalernas medlemmar och förtroendevalda. Genomför riktade utbildningsinsatser i syfte att få en jämnare könsfördelning framöver i riksdag och fullmäktigeförsamlingar.

2.4 Jämställdhetsbokslut

Presentera i verksamhetsberättelsen inför varje landsmöte ett jämställdhetsbokslut innehållande en kartläggning och utvärdering av den gångna perioden på både riksnivå och förbundsnivå. Jämställdhetsbokslutet bör om behov föreligger innehålla förslag för att stärka den interna jämställdheten och arbetet med jämställdhetsintegreringen.

3 Uppdra följande åt Granskningsutskottet:

Att granska partistyrelsens jämställdhetsbokslut som en del av verksamhetsberättelsen.

PS-FÖRSLAG 5

Redaktionella ändringar i partiprogrammet

Vid landsmötet kommer ett antal beslut att fattas med anledning av PS-förslag, motioner m.m. Om det i efterhand upptäcks att beslut har tagits i någon sådan fråga utan att motsvarande följdändring gjorts i partiprogrammet behöver redaktionella justeringar göras i efterhand. Likaså kan det behöva göras rättelser och justeringar på det rent språkliga planet.

Partistyrelsen bör därför ges mandat att genomföra de redaktionella ändringar i partiprogrammet som behövs med anledning av beslut på årets landsmöte.

Förslag till landsmötesbeslut:

att **landsmötet** uppdrar åt partistyrelsen att vid behov vidta redaktionella ändringar i partiprogrammet med anledning av beslut på årets landsmöte

PS-FÖRSLAG 6

Nationell strategi mot våld mot barn
Barnrättsrapport till Liberalernas landsmöte 2019

”Varje barn är en ny värld”
Ellen Key, 1898

”Era barn är inte era barn.
De är söner och döttrar av Livets längtan efter sig själv.
De kommer genom er men inte från er.
Och fastän de lever hos er, tillhör de er ändå inte.”
Khalil Gibran 1921

”Barns oerhörda utsatthet vid våld i nära relationer är mycket nedslående iakttagelse. Även när barn försöker visa att något är fel, kan det vara svårt för dem att få någon hjälp. Ibland vågar inte vuxna fråga, ibland vågar de inte lyssna, och ofta ställer de fel frågor.”
Carin Götblad, SOU 2014:49 Våld i nära relationer

”Jag har en innerlig önskan: I Sverige ska inget utsatt barn behöva föra ensam kamp mot övergrepp!”
Nyamko Sabuni i Almedalen 2019:

Liberalernas förslag

OMRÅDE: FÖREBYGG VÅLD OCH STÄRK BARN OCH UNGA

1. **Fråga och informera barn om våld.** Skolor och förskolor ska, utifrån barnens växande mognad och förståelse, informera barn om vad våld är och vad de ska göra om de själva eller någon kamrat blir utsatta.
2. **Riktade insatser för barn i riskzon.** Särskilda informationsinsatser behövs till barn som är särskilt utsatta, till exempel barn med funktionsnedsättning, barn som lever i miljöer med hedersnormer och hedersförtryck samt barn med missbrukande förälder.
3. **Mobila team för stöd till barn.** Bygg upp regionala eller tvärkommunala mobila team som kan ta kontakt med riskfamiljer i deras egen vardagsmiljö på ett avdramatiserat sätt.
4. **Samhällsinformation till nyanlända.** Nyanlända barn och föräldrar ska direkt få information om barns rättigheter i Sverige och vad svensk lag innebär. Det ska också ges information om hur man kan få hjälp om man själv eller någon närstående är utsatt.
5. **Alla kommuner ska erbjuda föräldrastöd.** Föräldrastödsprogram som riktar sig till familjer i riskzonen är en effektiv strategi för att förebygga eller minska risken för våld i familjer. Särskilt viktigt är det att de generella insatserna kompletteras med riktade program.
6. **Tidigare mellantvång i socialtjänsten.** Socialtjänsten ska få större befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan, även när ett omhändertagande inte är aktuellt.
7. **Lärar- och juristutbildningarna måste ta upp våld mot barn.** Examensmålet för dessa utbildningar bör även omfatta hedersrelaterat våld och förtryck samt våld mot barn.

OMRÅDE: FÖRBÄTTRAD UPPTÄCKT OCH STARKARE SKYDD OCH STÖD AV VÅLDSUTSATTA BARN

8. **Statligt ansvar för omhändertaganden.** Det finns en risk för att kommunernas ekonomi begränsar barns behov av mer omfattande insatser. Staten bör därför ta över det finansiella ansvaret för omhändertagande av unga inom tvångsvården.
9. **Inrätta center för försvunna och bortförda barn.** Samordna arbetet med att söka efter barn som avvikit från hemmet eller från placering samt barn som olovligen förts ut ur landet.
10. **Insatser för att förebygga bortförande av barn.** Ta fram nationella riktlinjer och metodstöd för att förebygga bortföranden samt hantera ärenden när barn blivit bortförda. Inför möjlighet att utfärda reseförbud och att beslagta pass vid risk för barn- och tvångsäktenskap eller könsstympning. Öka möjligheterna till att ta vårdnadshavare som fört bort barn tas i förvar. Ändra lagen så att föräldrar inte ska kunna säga upp barns medborgarskap utan godkännande av domstol.
11. **Slopa preskriptionstiden för sexualbrott mot barn.** Förövare ska aldrig kunna känna sig trygga mot åtal.
12. **Fler behandlingsprogram i fängelset.** De som döms för sexualbrott ska i fängelset genomgå behandlingsprogram och den som vägrar delta ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning.
13. **Skydda barn mot människohandel.** Barnperspektivet behöver beaktas i arbetet mot människohandel och det behövs mer kunskap kring exploatering av barn i hela rättskedjan.
14. **Gör tydliga satsningar på hälso- och sjukvård så att alla våldsutsatta barn får tillgång till stöd och rehabilitering.** Stöd och behandling efter våld och över-

grepp är avgörande för att kunna gå vidare i livet och är även en viktig brottsförebyggande åtgärd.

15. **Obligatoriskt att polisanmäla brott mot barn.** Det ska vara obligatoriskt för socialtjänsten att polisanmäla vid misstanke om våldsbrott mot ett barn. Polis ska alltid vara skyldig att höra barn vid misstanke om brott mot barnet för att säkerställa barns skydd.
16. **Insatser mot unga som begår brott mot unga.** Inför en egen straffbestämmelse för övergrepp i rättssak med skärpt straffskala när brottet riktar sig mot ett barn. Äldre som utnyttjar yngre för kriminella ärenden ska kunna dömas till strängare straff. Brottsoffer ska ges rätten till ombud/målsägarbiträde vid grövre brott även i de fall det är ett barn under 15 år som är förövare.
17. **Bättre möjligheter för unga att lämna kriminella och extremistiska miljöer.** Socialtjänst, polis och arbetsmarknadsinsatser kan samverka för att hitta helhetslösningar för unga i eller i risk för kriminalitet. Stockholms stads nya strategi mot ungas kriminalitet är en förebild.

OMRÅDE: EFFEKTIVARE BROTTSBEKÄMPNING AV VÅLD MOT BARN

18. **Stärk polisens och åklagarnas arbete mot våld och förtryck mot barn.** Skapa nationella kompetensteam i åklagarväsendet och stärk kunskapen i rättsväsendet om bland annat hedersrelaterat våld och förtryck mot barn.
19. **Begränsa umgängesrätten vid utredning av våld mot barn.** När det i ett mål om vårdnad, boende och umgänge kommer fram att det kan ha förekommit våld bör domstolen i större utsträckning avvakta med umgänge tills våldsmisstanken utretts grundligare.
20. **Barn som tvingas bevittna våld är brottsoffer.** Det ska vara brottsligt att tvinga barn att bevittna våld, till exempel i det egna hemmet. Barn ska ha status som målsägande.
21. **Skärpta vårdnadsregler då en vårdnadshavare mördar den andra.** Den förälder som mördar den andra föräldern ska alltid fråntas vårdnaden om barnen.
22. **Ge barn rätt till eget ombud.** Barn ska ha rätt till eget ombud i vårdnadsmål för att ta hand om barnets intressen.
23. **Barnahus i hela landet.** Barn som utsätts för brott ska inte behöva slussas runt under utredningstiden. Därför ska det i hela landet finnas tillgång till barnahus där specialistkompetenserna finns under ett tak: polis, socialtjänst, barnläkare och barn- och ungdomspsykiatrin.
24. **Tydligare krav på HVB-hem.** Våra allra mest utsatta barn och unga måste vara trygga. IVO behöver förtydliga att placerade barn ska skyddas och följas upp och Socialtjänsten bör ta fram kunskapsstöd så att ansvariga för HVB-hem kan förebygga och upptäcka när placerade barn utsätts och far illa. Utredningar av anställda bör göras av en extern part. Alla HVB hem bör få utökad anmälningsplikt till IVO.
25. **Jourdomstolar med ungdomsfokus.** Brott där unga är förövare eller offer måste kunna lagföras snabbare. Inrätta jourdomstolar för snabbutredda brott där unga är inblandade och där åklagare bedömer att ärendet snabbt kan föras till domstol. Samma rättssäkerhetsregler ska gälla som vid andra domstolar.
26. **Brott som begås av unga ska utredas av polis.** Unga som begår brott, även de under 15 år, måste upptäckas snabbt. Inför en huvudregel om att brott som begås av unga ska utredas av polis. En polisutredning blir en tydlig reaktion och ger kunskap som behövs för att sätta in rätt åtgärder. Straffmyndighetsåldern på 15 år ska ligga kvar.
27. **Fler möjligheter att utvisa icke-svenska medborgare – ge offret och familjen uppehållstillstånd.** Utvisning ska alltid prövas när en person utan svenskt medborgarskap begår vissa typer av brott, till exempel grovt våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck. Offret och offrets familjemedlemmar ska kunna få fortsatt skydd genom uppehållstillstånd även i de fall då den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör i och med utvisningen.

OMRÅDE: ÖKAD KUNSKAP

28. **Kunskapssatsning för att upptäcka övergrepp.** Det behövs en nationell kunskapssatsning att öka förmågan hos alla relevanta aktörer att identifiera och hälpa utsatta barn. Det behövs även forskningsanslag till praktiknära forskning på området våld mot barn och fortsatta kartläggningar av förekomsten av våld mot barn.
29. **Nationell statistik över anmälningar.** Inför nationell statistik överoros anmälningar till socialtjänsten och av socialtjänsten till polisen.

Introduktion

Sverige är ett land fullt av möjligheter för de flesta barn som växer upp här. Uppfattningen att barnet är en individ och medborgare har vunnit större gehör i Sverige än i de flesta andra länder. Liberaler har spelat en viktig roll för att steg för steg driva på för sociala reformer som ökar barns frihet; från rätt till skola och förskola till hård kamp mot barnmisshandel och hedersförtryck.

Astrid Lindgren skildrar kanske den svenska synen på barndomen bättre än någon annan. Det gäller inte minst barnen Emil, Pippi, Ronja och Lotta som ståndaktigt står upp för sin rätt att gå sin egen väg.

Böckerna visar också på hur barn och ungas frihet förutsätter stöd från ansvarsfulla vuxna som skapar en trygg omgivning. Pippi Långstrump, en tuff och frimodig flicka som bor ensam i ett hus, har som en av sina största utmaningar en irriterande men välvillig socialsekreterare. I Astrid Lindgrens värld får barnen förutsättningar att vara fria, ofta tack vare en trygg och kärleksfull vuxenvärld. För att utsatta barn ska få tillgång till sina grundläggande rättigheter krävs det att vuxenvärlden tar sitt ansvar.

Länge sågs barn tillhöra sina föräldrar. Vuxna som ägde rätt att behandla och uppfostra sina barn med fysiskt våld. Fram till andra hälften av 1900-talet uppfattades aga, det vill säga tillrättavisning genom kroppslig bestraffning av barn, som en effektiv och närmast nödvändig uppfostringsmetod. Vid 1960-talets mitt ansåg många föräldrar att det var deras plikt att emellanåt slå sina barn för att de skulle kunna växa upp till goda medborgare.

Sverige var det första landet i världen som stiftade en lag mot aga, 1979. Propositionen las fram av liberale statsministern Ola Ullsten. Det var ett historiskt steg för att öka barns rättigheter till ett liv fritt från våld och förtryck och fullföljde den liberala syn på barns rättigheter som utvecklades av Ellen Key i slutet på 1800-talet, där barn ses som egna individer och rättighetsbärare. Barn är helt enkelt inte föräldrarnas ägodelar.

Även internationellt har kunskapen och insikterna om barns rättigheter expanderat. FN har antagit flera viktiga deklarationer och konventioner, inte minst konventionen om barns rättigheter 1989. Den kommer bli svensk lag 1 januari 2020.

Men idag är situationen i Sverige långt ifrån en Astrid Lindgrenidyll. Det kommer larmsignaler om samhällets oförmåga att skydda de mest utsatta barnen som liberaler måste ta på högsta allvar. Ett stort antal organisationer inriktade på att hjälpa utsatta barn uppmärksammar att utvecklingen i Sverige har stannat upp vad gäller utsatta barns rättigheter. Det gäller inte minst barn och unga som utsätts för våld och sexuella övergrepp i de miljöer man ska känna sig som tryggast i – hemmet och skolan. Men det gäller även alla de barn som förs ut ur landet med risk för att utsättas för barnäktenskap, könsstympning eller omvändelseförsök rörande sexuell läggning.

Det svenska samhället lyckas inte längre skydda barn som utsätts för de mest allvarliga formerna av frihetsbegränsningarna när förövare är vuxna i barnets närmaste omgivning eller andra unga, inte minst i skolan. Varje fall av våld eller övergrepp som inte samhället stoppar innebär ett barn som inte får tillgång till liv, hälsa och trygghet och därmed begränsas från att utvecklas till fullo.

Genom bristande ställningstagande och handlingskraft från ansvariga politiker och myndigheter blir Sverige för allt för många barn och unga de stängda dörrarnas land.

I Sverige har vi i stor utsträckning lyckats förebygga att föräldrar använder våld i uppfostringssyfte. Men även om allvarligt våld mot barn minskade mellan 1969 och 2000, har den positiva utvecklingen stannat upp och det allvarliga våldet har inte minskat nämnvärt under 2000-talet.

Antalet barn med omedelbart omhändertagande på grund av brister hemmiljön har ökat med 38 procent från år 2016 till år 2018, enligt en kartläggning från Riksdagens utredningstjänst. Bris årsrapporter från 2016-2018 bygger på 77 500 kontakter med barn. Den senaste årsrapporten visar att samtalen som berör våld och övergrepp har ökat med 31 procent, detta trots att det totala antalet samtal endast ökat med åtta procent. Oftast är förövaren en vuxen i barnets närhet. Att jämföra åren 2016-2018 är en kort mätperiod, men är samtidigt en viktig indikation att följa upp.

Bris uppmärksammar i sin årsrapport att barn och ungas dödlighet pga. våld inte har minskat i Sverige sedan 1995, trots minskning i övriga Västeuropa – dödligheten är 40 procent högre i Sverige än i Västeuropa. År 2017 hade Sverige den högsta dödligheten på grund av våld i Västeuropa i åldersgruppen 10-24 år. Denna utveckling kan vara kopplad till ökad grov gängbrottslighet med skjutningar med förövare över 18, vilket även det synliggör behovet att ingripa tidigt, innan problemen eskalerat.

I en nationell kartläggning från Stiftelsen Allmänna Barnhuset som genomfördes av forskarna Carolina Jernbro och Staffan Janson och som publicerades under 2017 uppgav 44 procent av barnen att de utsatts för någon typ av våld av en vuxen person någon gång under livet. Det kan handla om fysiskt våld, psykiskt våld, försummelse, upplevt våld mellan vuxna i familjen eller sexuella övergrepp. I kartläggningen ingick det frågor om ofrihet samt upplevelse av att få välja eller inte välja framtida partner. De elever som svarade att de inte får välja sin partner är betydligt oftare än andra utsatta för olika former av barnmisshandel; 88 procent hade utsatts för någon form av barnmisshandel någon gång under uppväxten.

I Jernbro och Janssons kartläggning framkommer det att de olika formerna av våld i stor utsträckning överlappar varandra och man konstaterar att de barn som riskerar att fara allra mest illa är de som är utsatta för flera olika typer av våld eller våld vid upprepade tillfällen. Elever födda utanför Norden var oftare än övriga utsatta för alla slags former av barnmisshandel. Totalt hade 63 procent av dem utsatts för någon form av barnmisshandel – jämfört med 41 procent av alla elever.

Unga är inte bara i riskzonen för våldsbrott där vuxna är förövare. Våldsbrottsligheten kryper ner i åldrarna. Antalet unga under 15 år som misstänks för våldsbrott har ökat med 40 procent sedan 2015. I Brås senaste enkätundersökning

uppgav 35 procent av pojkarna att de varit delaktiga i ett våldsbrott det senaste året. Snittåldern för de misstänkta barnen är 13 år. Förövarna var oftast i samma ålder som offren. I i 40 procent av fallen var offren under 15 år. Ofta handlar det om förövare som agerar i grupp och väljer ensamma offer på väg till eller ifrån skolan, omringar, hotar och kräver mobiltelefon, hörlurar, jackor, skor och kod till bankkort.

Eftersom personer under 15 år inte kan dömas till straff, lämnas barnen över till socialtjänsten som kan besluta om insatser och stöd. Insatserna för de som begår grova brott redan som unga är helt otillräckliga. Det krävs tidigare och tydligare markeringar från samhället sida när barn under 18 år begår allvarliga brott, och en särskild medvetenhet om den ökade våldsbrottsligheten som begås av personer under 15 år.

Faktaunderlagen är inte bara bekymrande, de är direkt alarmerande. Liberalerna anser därför att det behöver upprättas en samlad, nationell strategi för att motverka våld mot barn.

Den nationella strategin mot våld mot barn ska omfatta all den våldsutsatthet barn riskerar att utsättas för såsom i hemmet, på skolan, på institutioner, i bostadsområdet och på allmän plats. Det är ett politiskt ansvar att skydda alla barn från alla former av våld. Staten ska se till att skydda varje barn genom tydliga satsningar på utbildning om barns villkor, sociala åtgärder och tydlig lagstiftning. Relevanta myndigheter har en skyldighet att ge våldsutsatta barn det stöd och skydd de har rätt till och behov av. Genom en tydlig struktur för roll och ansvarsfördelning mellan myndigheter ökar förutsättningarna för den samverkan som är nödvändig för att på bästa sätt bekämpa våld mot barn och ge de redan utsatta barnen rätt vård, stöd och skydd. Den nationella strategin mot våld mot barn ska även innehålla åtgärder för att belysa och förebygga, identifiera, utreda, rehabilitera och följa upp våld mot barn.

Fördelen med en nationell strategi är att den ger möjlighet att anlägga ett helhetsperspektiv och en sammanhållen politik. Frågorna berör många olika myndigheter liksom kommuner, landsting och civilsamhället. Det handlar om det enskilda barnets möjligheter att göra sin röst hörd och det handlar om förutsättningarna för omvärlden att agera när ett barn far illa. Lagstiftningen behöver ses över brett, och den transnationella dimensionen som innebär att barn kan föras ut ur Sverige måste finnas med.

Genom en samlad nationell strategi kan vi förebygga att barn bedöms med olika måttstockar. I dag händer det alltför ofta att barn bemöts på olika sätt beroende på utländsk bakgrund, bostadsort, funktionsnedsättning, status som ensamkommande, föräldrar med psykisk ohälsa eller missbruk.

Alla barn har rätt till en uppväxt fri från förtryck och våld. På grund av hedersförtryckets särskilda aspekter behöver strategin också ha ett tydligt fokus på barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck i alla dess uttrycksformer.

Den nationella strategin bör innehålla följande åtgärder:

Förebygg våld och stärk barn och unga

1. Fråga och informera barn om våld

Skolor och förskolor ska, utifrån barnens växande mognad och förståelse, informera och arbeta aktivt med barn om vad våld är och vad de ska göra om de själva eller någon kamrat blir utsatta. Barns utsatthet kan bli synlig genom att de professionella aktivt frågar om våld.

Att professioner som möter barn och unga rutinmässigt frågar om våld kan bidra till att fånga upp och tidigt hjälpa utsatta barn. Det får inte vara beroende av personligt engagemang från vissa enskilda personer. Det är viktigt att införa tydlig vägledning och riktlinjer om hur professioner kan ställa frågor kring barns utsatthet för våld samt att det kopplas ihop med stödinsatser.

2. Riktade insatser för barn i riskzon

Det finns stort behov av särskilda insatser för att upptäcka, informera och etablera kontakt med barn som är särskilt utsatta, till exempel barn med funktionsnedsättning, barn som lever i miljöer med hedersnormer och hedersförtryck samt barn med missbrukande förälder.

3. Mobila team för stöd till barn

Mobila team bör erbjuda riktat stöd för barn i förskole- och skolålder. Gällande barn i förskoleålder bör verksamheten riktas mot såväl de som inte har sina barn i förskolan som barnen i förskolan. De mobila teamen bör vara ett stöd för förskole- och skolpersonal, föräldrar och barn. Mobila team kan jobba direkt och ta kontakt med riskfamiljer i deras naturliga miljö. Det kan vara ett sätt att nå föräldrar som är i behov av extra stöd och uppmärksamhet, men där det inte finns en etablerad kontakt med socialtjänsten eller barnhälsovården. Genom att arbeta med barn och föräldrar inom ramen för förskolan avdramatiseras framför allt mötet med socialtjänsten. Detta är tidiga insatser i praktiken, där föräldrar får en chans att delta i stödåtgärder.

Utredningen Våld i nära relationer av Carin Götblad (SOU 2014:49) utvecklar närmare hur ett mobilt team skulle kunna innehålla kompetenser som psykolog, specialpedagog och socionom, som åker ut till förskolor och skolor och handleder de professionella som arbetar med barnen i vardagen.

4. Samhällsinformation till nyanlända

Det är glädjande att Liberalerna har fått med sig regeringspartierna genom Januariavtalet att samhällsorientering ska införas. Det är viktigt att i samhällsorienteringen ska det ingå information om vilka rättigheter barn har som individer, både vad gäller förbud mot aga och åtnjuta alla de fri- och rättigheter som gäller alla pojkar och flickor i Sverige.

Redan under asyltiden behövs en obligatorisk samhällsinformation.

Barn som söker asyl ska direkt vid ankomsten nås av information, på sin egen nivå och på sitt eget språk, om sina rättigheter och lagstiftning. Information ska även ges om det stöd och skydd barnet har om barnet redan utsatts för barnäktenskap eller könsstympning före ankomst till Sverige. Detta gäller både barn i familjer och barn som söker asyl på egen hand.

5. Alla kommuner ska erbjuda föräldrastöd

För att förebygga våld mot barn och stärka barns rätt till skydd och stöd måste det finnas föräldrastöd i alla kommuner. År 2018 beslutade regeringen om en ny nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd med målet att alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt. Ett universellt utformat föräldrastöd riskerar dock att inte nå de föräldrar i riskzonen. Viktigt att därför öka förutsättningarna för hembesök. Föräldrastöd är viktigt för att uppnå förändring på sikt, men det räcker inte, utan barnen behöver en egen insats, som utreds utifrån barnets individuella behov.

Vi vill ha familjecentraler i fler kommuner för en nära samverkan mellan öppen förskola, socialtjänsten och mödra- och barnhälsovården. Inget barn ska falla mellan stolarna.

6. Tidigare mellantvång i socialtjänsten

Vi vill stärka socialtjänstens befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan. I dag är det möjligt att använda så kallat mellantvång för ungdomar på grund av den unges eget beteende. De kan exempelvis åläggas att delta i behandling under öppna former för missbruk eller dylikt. Däremot ger dagens lagstiftning inte utrymme att använda så kallat mellantvång för föräldrarna när riskerna för barnets utveckling och utsatthet hänger samman med vårdnadshavarnas agerande. Det behöver ändras.

Liberalerna anser att socialnämnden behöver ha möjlighet att besluta om sådana obligatoriska insatser även för föräldrar till ett barn under 18 år i ett tidigare skede för att barn ska få tillgång till omsorg och en trygg barndom. Om detta inte är tillräckligt behöver socialtjänsten ha beredskap att tidigare gå in med omhändertagande enligt LVU i de fall då detta är nödvändigt för att skydda ett barn.

7. Lärar- och juristutbildningarna måste ta upp våld mot barn

2018 infördes ett nytt examensmål inom ramen för högskoleförordningen om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Idag gäller detta på grundutbildningen för fysioterapeutexamen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, socionomexamen, sjuksköterskeexamen, tandläkarexamen. Vi ser ett behov att tydligt skriva ut att examensmålet även ska omfatta hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn. Det är också viktigt att detta examensmål finns på alla nivåer som rör lärarutbildning och juristutbildningarna.

Förbättrad upptäckt och starkare skydd och stöd av våldsutsatta barn

8. Tvångsomhändertaganden ska finansieras av staten

Tvångsomhändertagande som yttersta verktyg används oftast när det är försent. Det finns en risk för att kommunernas ekonomi begränsar barns behov av mer omfattande insatser. Detta gäller vid placeringar som handlar om missförhållanden i hemmet eller placeringar på grund av den unges eget beteende. Liberalerna anser att staten bör ta över det finansiella ansvaret för omhändertagande av unga inom tvångsvården.

9. Inrätta center för försvunna och bortförda barn

I Sverige finns det inget samordnat system för att barn som försvinner ska uppmärksammas och i vissa fall letar ingen. Det saknas även statistik över hur många barn som har försvunnit. Detta gäller barn som försvinner i Sverige likväl som barn som förs ut ur landet. Det behövs ett nationellt center som samordnar arbetet med att söka efter barn som avviker från hemmet, vid placering som kidnappats eller olovligen förts bort på grund av hedersrelaterat förtryck.

10. Insatser för att förebygga bortförande av barn

Utöver ett nationellt centrum för försvunna barn behövs också tydligare riktlinjer för myndigheters förebyggande arbete mot att barn förs ur landet. Det finns ett behov av att förbättra myndighetssamverkan när det gäller arbetet med att hjälpa personer som förts utomlands för att ingå barnäktenskap, tvångsäktenskap eller könsstympas. Detta gäller såväl samverkan på ett övergripande plan som samverkan i enskilda ärenden. Därför behöver relevanta myndigheter utarbeta nationella riktlinjer och metodstöd för att förebygga och förhindra bortföranden samt hantera ärenden där någon blivit bortförd och/eller hålls kvar utomlands.

I Storbritannien har man möjlighet att utfärda reseförbud och beslagta pass vid risk för barnäktenskap, tvångsäktenskap eller könsstympning. Det bör införas i Sverige också. Socialtjänsten ska dessutom kunna ansöka om en särskild gränsmarkering i Schengensystemet, så att så fort en vårdnadshavare eller barnet själv passerar passkontroll, kan myndigheterna agera. Det bör även finnas ökade möjligheter till att vårdnadshavare som fört bort barn tas i förvar och att barn som reser in direkt tas om hand.

Barn ska inte berövas sitt medborgarskap. Ändra lagen så att inte föräldrar fritt ska kunna säga upp barnens medborgarskap t.ex. för att föra dem utomlands till tvångsäktenskap. Att säga upp ett barns medborgarskap måste kräva godkännande av domstol.

11. Slopa preskriptionstiden för sexualbrott mot barn

I dag kan personer inte åtalas för sexualbrott mot barn om det gått ett visst antal år efter övergreppet, men med dagens DNA-teknik går det allt lättare att få fram bevisning som håller i domstol också långt efteråt. Därför behöver pre-

skriptionstiden tas bort, så att förövare aldrig kan känna sig trygga mot åtal.

12. Fler behandlingsprogram i fängelser

Den som döms för sexualbrott ska i fängelset genomgå behandlingsprogram för att bryta ett destruktivt beteendemönster. Den som vägrar delta i sådana program ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning.

13. Skydda barn mot människohandel

Det är mycket viktigt att barnperspektivet alltid finns närvarande i arbetet mot människohandel. Det behöver finnas god kunskap kring exploatering av barn i hela rättskedjan, från poliser och åklagare till domstolsväsendet. Även personal inom skolan och socialtjänsten behöver kunskap.

14. Gör tydliga satsningar på hälso- och sjukvård så att alla vådsutsatta barn får tillgång till stöd och rehabilitering

Artikel 39 i Barnkonventionen slår fast att barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning. Rehabilitering och återanpassning ska äga rum i en miljö som främjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet. Men bristerna vad gäller tillgången till stöd och rehabilitering är stora på många håll i landet. Barn har rätt till stöd och rehabilitering efter våld och övergrepp oavsett var de bor i Sverige. 2015 kritiserade Barnrättskommittén Sverige för att barn som utsätts för övergrepp och vanvård ofta har svårt att få tillgång till rehabilitering och psykiatrisk vård, framför allt på grund av den bristande tydligheten om vårdkedjan i stora delar av landet.

Barn har inte minst alldeles för dålig möjlighet att få vård för post-traumatisk stress i delar av vårt land.

Stöd och behandling efter våld och övergrepp är även en viktig del i att förebygga våld mot barn, att tidigare ha varit utsatt är en riskfaktor för förnyad utsatthet, eftersom ett symtom kan vara att inte kunna skydda sig själv och att utsätta sig för nya risker. Alla utsatta eller försummade barn ska ha tillgång till stöd och rehabilitering, och det innebär att sjukvårdens spetskompetens måste nå ut över hela landet. Vi vill att regionala psykiatricentra inrättas som ges ett särskilt uppdrag rörande barns rehabilitering efter övergrepp,

15. Obligatoriskt att polisanmäla brott mot barn

Idag är inte socialtjänsten skyldig att polisanmäla vid misstanke om våldsbrott mot ett barn. Istället finns det ett visst handlingsutrymme utifrån vad socialtjänsten bedömer som barnets bästa, men att socialtjänsten kan och bör polisanmäla. Det ska vara obligatoriskt för socialtjänsten att anmäla till polis. Detta ökar möjligheten för brottsoffret att få upprättelse och för gärningsmannen att lagföras.

Polis ska alltid vara skyldig att höra barn vid misstanke om brott mot barnet och detta för att säkerställa barns skydd. Detta oavsett vårdnadstvist eller andra omständigheter såsom socialtjänstens uppfattning om anmälan.

16. Insatser mot unga som begår brott mot unga

Övergrepp i rättssak är ett brott som begås därför att kriminella personer ser en möjlighet att kunna undgå straff. Att i högre utsträckning spela in de första förhören med målsägande och vittnen kan minska drivkraften att begå dessa brott. Liberalerna föreslår en egen straffbestämmelse för övergrepp i rättssak med skärpt straffskala när brottet riktar sig emot ett barn. I direkt anslutning till ett brott är människor ofta mer benägna att berätta vad de vet för polisen. Äldre som utnyttjar yngre för kriminella ärenden ska kunna dömas till strängare straff

Skolan bör göra mer för att sprida kunskap om det allvarliga i att utsätta andra för hot och trakasserier. Gör det möjligt för skolan att vara en trygg zon under utredning. Det är idag möjligt att stänga av elever, men lagstiftningen kräver att andra åtgärder prövas först. Skollagen behöver därför skärpas så att rättssäkerheten för elever kan garanteras.

Det är viktigt att alla brottsoffer ges rätten till ombud/ målsägarbiträde vid grövre brott även i de fall det är ett barn under 15 år som är gärningsperson.

17. Bättre möjligheter för unga att lämna kriminella och extremistiska miljöer

Kommunerna måste stödja dem som väljer att lämna kriminella eller extremistiska miljöer med särskilda insatser. Exempelvis Stockholm stads nya strategi mot ungas kriminalitet pekar ut hur sociala insatsgrupper kan samordnasocialtjänst, polis och arbetsmarknadsinsatser för att hitta helhetslösningar för unga i eller i risk för kriminalitet. Den som är ung och kriminell ska självklart förstå allvaret i situationen och ta ansvar för sina handlingar samtidigt som insatsen ska leda till att bryta ett destruktivt mönster så tidigt som möjligt.

Effektivare brottsbekämpning av våld mot barn

18. Stärk polisens och åklagarnas arbete mot våld och förtryck mot barn

Inrätta ett kompetensteam för åklagare i landet med specialistkunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck, och dess olika uttrycksformer såsom barnäktenskap, tvångsäktenskap, könsstympning för att öka förmågan att utreda dessa brott. Då dessa fall även kan ha en transnationell dimension är det viktigt att åklagarnas kompetensteam även består av representanter från Internationella åklagarkammaren. Stärk samverkan mellan det kompetensteam som finns inom Polismyndigheten och det kompetensteam som ska inrättas inom Åklagarmyndigheten.

Nationella operativa avdelningen behöver få förutsättningar att långsiktigt och strategiskt arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck. Polisens nationella kompetensnätverk med fokus på hedersrelaterad brottslighet måste stärkas. Det är även viktigt att genomföra riktad utbildningsinsats för barnutredare inom polismyndigheten mot bakgrund av att

hedersrelaterat våld och förtryck riktar sig i stor utsträckning mot barn.

19. Begränsa umgängesrätten vid utredning av våld mot barn

Idag är det inte ovanligt att domstol till exempel dömer till umgänge under pågående förundersökning om brott mot barnet eller den andre föräldern. Det är inte heller ovanligt att domstol dömer till umgänge under tid som barnet bor på skyddat boende eller då barnet liver med sekretessmarkering. Det förekommer också att domstol beslutar att hämtning och lämning av barnet vid umgänge ska ske vis skola/förskola i fall då barn lever med sekretessmarkering till följd av förälderns våld. Detta är motsägelsefullt då samhället å ena sidan har valt att skydda barnet/den andre föräldern från att uppleva/utsättas för våld och å andra sidan riskerar att försvaga det skydd som samhället erbjudit. Utöver detta läggs ett stort ansvar på barnet att inte röja vistelsen vid umgänge. När det i ett mål om vårdnad, boende och umgänge kommer fram uppgifter som visar att det kan ha förekommit våld, exempelvis en polisanmälan, sekretessmarkering eller placering på skyddat boende bör domstolen i större utsträckning avvakta med umgänge tills dessa frågor utretts grundligare

20. Barn som bevittnar våld är brottsoffer

Idag ses barn som bevittnar våld som brottsoffer i den meningen att de kan tillerkännas brottsskadeersättning men de får inte målsägandestatus och det är inte brottsligt att låta barn bevittna våld. Att ändra lagen på denna punkt skulle vara ett tydligt ställningstagande för barn. Statlig utredning om barnfridsbrott finns och är ute på remiss. Det är bra och kommer förhoppningsvis att leda till att våld mot barn/barns upplevelser av våld tas på allvar. Rättigheter för barn som bevittnar våld behöver stärkas. Det ska vara brottsligt att tvinga barn att bevittna våld. Barnet ska få målsägandestatus.

21. Skärpta vårdnadsregler då en vårdnadshavare mördar den andra

Det är helt oacceptabelt att en förälder (oftast pappan) som mördar barnets andra förälder (oftast mamman) kan få ha fortsatt ensam vårdnad om barnet. Att ha mördat den andra föräldern bör automatisk leda till att man ses som olämplig som vårdnadshavare och att vårdnaden om barnet fråntas föräldern.

22. Ge barn rätt till eget ombud

Domstol fattar alltför ofta beslut utifrån vuxenperspektiv istället för utifrån barnperspektiv. Barn får inte alltid information för att förstå beslut eller skäl för besluten. Eftersom barnet inte har ett eget ombud i dessa mål är det upp till föräldrar med ofta motstridiga intressen att förklara domstolens beslut för barnet. För att barns rättigheter ska tillgodoses i vårdnadsmålen behöver barn ha rätt till eget ombud som tillvaratar barnets rättigheter under processen. Ombudets uppgift ska vara att tillvarata barnets rätt i vårdnadsprocessen. Ombud bör ha särskild kompetens likt de som idag blir särskild företrädare för barn i brottmål.

Föräldrarna har ofta motstridiga intressen och informationen till barnet riskerar därför att bli färgat av förälderns inställning och förmåga att återberätta skälen för beslutet. Detta kränker barnets rätt till delaktighet och insyn i process och beslut kring dem.

Utifrån barnets rätt till delaktighet och information bör den domare som fattat beslutet vara skyldig att informera barnet om det beslut som fattats samt förklara skälen till beslutet för barnet. Detta skulle också medföra att det blir svårare för domstolen att fatta beslut över barnets huvud om man vet att de måste stå till svars för sitt beslut.

23. Barnahus i hela landet

Utsatta barns stöd måste stärkas och bli likvärdigt över landet. Inrätta strategiskt placerade regionala Barnhus som sammantaget täcker hela landet, så att varje barn som utsätts för våld får ett gott, samordnat omhändertagande under utredningen av brott.. Även barnens tillgång till långsiktigt stöd och vård för posttraumatisk stress behöver öka i sjukvårdsregionerna. Nationella riktlinjer ska tas fram för att värna dessa barn.

En viktig del som behöver utvecklas i Barnahusen är uppföljningen av barnens säkerhet efter att de varit på Barnahusbesöket. Det har visat sig vara en förhöjd risk för att barn blir utsatta för våld i anslutning till att utredning öppnas kring våld i familjen.

Samverkande parter i Barnahus måste kunna dela information under hela utredningen och föra gemensam statistik och dokumentation. För att detta ska bli möjligt krävs en lagändring.

24. Tydligare krav på HVB-hem

Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) uppdrag behöver förtydliga att placerade barn och unga i högre grad än idag ska skyddas och följas upp. Dessutom måste den som är ansvarig för ett HVB-hem ha kunskap och utbildning för att kunna förebygga och upptäcka när ett placerat barn utsätts och far illa. Socialstyrelsen behöver få i uppdrag att ta fram kunskapsstöd för detta. HVB-hemmen utreder idag själva misstänkta övergrepp, söker orsaker och systemfel och vidtar därefter åtgärder. När en anställd anmäls av ett placerat barn bör sådana utredningar göras av en oberoende, extern part. Ansvarig för såväl privata som offentligdrivna HVB-hem bör även få utökad anmälningsplikt direkt till IVO eller till polis vid missförhållanden. Våra allra mest utsatta barn och unga måste vara trygga.

25. Jourdomstolar med ungdomsfokus

Vi måste ha ett helt annat förhållningssätt i hur vi hanterar unga brottslingar. En sådan insats är särskilda jourdomstolar för ungdomar så att tiden från utredning till rättsprocess blir så kort som möjligt i snabbutredda ärenden. När en ung människa hamnar i kriminalitet måste samhällets reaktion komma så snabbt som möjligt – allt annat är ett svek mot barn och unga. Samverkan mellan polis och socialtjänst ska byggas ut.

26. Brott som begås av unga ska utredas av polis

Ingen föds kriminell och ingen är dömd att förbli kriminell. Unga som begår brott, även de under 15 år, måste upptäckas snabbt och fås bort från den kriminella livsstilen. Inför en huvudregel om att brott som begås av unga ska utredas av polis. En polisutredning blir en tydlig reaktion och ger kunskap som behövs för att sätta in rätt åtgärder. Straffmyndighetsåldern på 15 år ska ligga kvar. Socialtjänsten ska få ökade befogenheter att sätta in obligatoriska insatser för unga med destruktivt beteende, även i de lägen då omhändertagande inte är aktuellt.

27. Fler möjligheter att utvisa icke-svenska medborgare – ge offret och familjen uppehållstillstånd

Fler grova brott ska kunna leda till utvisning. Vid brott med hedersmotiv samt hatbrott har Liberalerna varit tydliga med att utvisning alltid ska prövas när det gäller icke-svenska medborgare. Detta är en del av JA. Den som utsatts för hedersrelaterade brott i Sverige ska, liksom sina familjemedlemmar, kunna få fortsatt skydd genom uppehållstillstånd även i de fall då den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör i och med att gärningsmannen utvisats.

Liberalerna anser att detta ska gälla för alla grova våldsbrott i nära relationer, med särskilt fokus på våld som riktar sig emot barn. Barn är egna individer. Det är viktigt att konstatera att det kan ha egna skäl att stanna i Sverige, t.ex. att de utsätts för våld eller övergrepp.

Ökad kunskap

En nationell strategi mot våld mot barn behöver utgå från en solid kunskapsbas. Det innebär att forskning som följer utvecklingen är en viktig del av handlingsplanen. Forskningsanslag krävs till praktiknära forskning på området våld mot barn likväl som hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen har tidigare finansierat kartläggningar av förekomst av våld och sexuella övergrepp mot barn. Dessa kartläggningar behöver genomföras regelbundet för att följa utvecklingen. Fortsatta kartläggningar av förekomst av våld mot barn. Vid dessa kartläggningar är det viktigt att det ställs frågor som belyser hedersrelaterat våld och förtryck.

28. Kunskapssatsning för att upptäcka övergrepp

Hur många barn som någon gång utsatts för våld av en förälder eller annan vuxen närstående är svårt att säga. Enligt Brå anmäldes sammantaget 23600 misshandelsbrott mot barn i åldrarna 0–17 år under 2017. Det motsvarar 28 procent av alla anmälda misshandelsbrott. Brå lyfter även att misshandelsbrott mot barn anmäls i hög grad av förskola och skola och att det visar sig att färre misshandelsbrott mot barn anmäls under sommaren. Brå betonar också att mörkertalet är stort när det gäller misshandel av barn.

Det är viktigt att betona att alla myndigheter som kommer i kontakt med barn har anmälningsskyldighet till socialtjänsten vid oro för att ett barn befinner sig i en utsatt situation. Kunskapen om hur man kan upptäcka barn som utsatts för övergrepp eller far illa varierar dock. Liberalerna vill genom en nationell kunskapssatsning öka förmågan hos alla relevanta aktörer och därmed beredskapen för att identifiera och hjälpa de barn som utsätts för våld och/eller sexuella övergrepp. Detta genom att ge bättre stöd och anmäla oro till socialtjänsten. Förutom exempelvis förskola, skola och socialtjänst är det viktigt att kunskap finns inom hälso- och sjukvården likväl som inom tandvården, då dess aktörer möter barn i stor utsträckning. Det är också viktigt att det finns tydliga rutiner för samverkan mellan dessa aktörer.

29. Nationell statistik över anmälningar

Inför nationell statistik över anmälningar till socialtjänsten som kan användas för att kartlägga i vilken utsträckning professionella anmäler, hur många anmälningar som görs och hur stor del som faktiskt leder till en utredning.

PS-FÖRSLAG 7

I möjligheternas land kan vi klara klimatomställningen

Liberalerna ska bli ett klimatparti

I möjligheternas land måste vi klara klimatomställningen. Det gör vi bara med liberala lösningar. Därför behöver det liberala partiet vara ett klimatparti.

Liberalerna har möjligheten att inta unik position i svensk politik. När andra partier har klimatförnekare i sin riksdagsgrupp ser vi klimatproblemen. När andra partier fokuserar på plakat- och symbolpolitik fokuserar vi på att minska utsläppen på riktigt. När andra partier försvarar enskilda branschers intresse säger vi att alla behöver bidra för att ställa om samhället.

Det finns de som menar att klimatfrågan bara kan lösas genom nolltillväxt och som ser företag och marknadsekonomin som hot mot planeten. Vi är av motsatt uppfattning. Det är genom ny teknik, nya miljövänliga produkter och cirkulär ekonomi som klimatfrågan kan lösas.

Den rapport du läser utgör avstampet för ett nytt idéutvecklingsarbete. Det berör inte alla delar av klimatpolitiken och ger inte alla svar. Det kompletterar det som redan är på plats – som en bred politik för naturvård och biologisk mångfald – och pekar ut en riktning för det som ska komma. Ett modernt, grönt och liberalt parti behöver kontinuerligt utveckla och ligga före i sin politik. Sverige ska vara ett möjligheternas land, som genom mod, förnuft och effektiva åtgärder kan klara klimatomställningen.

Våra klimatpolitiska utgångspunkter

Att Sverige och världen klarar av att driva igenom en grön omställning är avgörande för framtiden. Och vi har möjligheten att få till en omställning som går betydligt snabbare än dagens prognoser. Redan idag finns teknik och forskning som radikalt kan minska klimatutsläppen. Nu måste genomslaget för innovationer och ny teknik öka. Marknadskrafterna i kombination med tydliga och långsiktiga incitament från den ekonomiska politiken är avgörande för att få till ett teknikskifte. Utfasningen av gammal fossil teknik kan tidigareläggas väsentligt med rätt typ av politiska styrmedel.

Vi ska fortsätta höja Sveriges välstånd utan klimatpåverkan, sprida grön politik i EU och världen samt dra fördelar av att vara ledande i omställningen. Fossillobbyn kommer inte gilla Liberalernas politik. Enskilda klimatbelastande företag kommer få det tuffare och tvingas ställa om. Det är rätt, vi ska inte fortsätta som vi gjort och den som förstör klimatet måste betala sina klimatkostnader. Genom att När Sverige ligger i framkant av teknikutvecklingen kommer nya jobb växa fram; så kan vi visa för andra länder att det går att kombinera sänkta klimatutsläpp med ökat välstånd.

Det gör vår klimatpolitisk annorlunda än den hos dem som tycker att all tillväxt är av onda. Vi är inte motståndare till ekonomisk tillväxt, till att avstånden krymper när fler har råd att resa och fler har råd att bygga sig ett bättre liv. Klimatpolitiken måste bygga på att vi bejakar de möjligheter tillväxten ger idag och kommer att ge imorgon.

Liberalerna förenar engagemang i klimatfrågan med insikter om vilka åtgärder som är globalt effektiva. Sverige har en viktig roll att fylla både som en ansvarstagande föregångare med klimateffektiva exportprodukter, teknikutveckling och med kraftfullt engagemang för de europeiska och globala åtgärder som måste komma till. Vi inser att en verkningsfull klimatpolitik bäst utformas i samarbete med goda krafter i näringslivet. Politiken ska peka ut riktningen och skapa rätt incitament men företagsamma människor, entreprenörer, forskare och innovatörer är bättre än politiker och byråkrater på att skapa effektiva lösningar.

Moderna transporter

Liberalerna har tagit initiativ till en elektrifieringskommission med uppdrag att påskynda omställning av tunga transporter från fossilbaserade drivmedel till el. Det finns många regler och lagar som behöver ses över för att gynna en snabb elektrifiering. Elektrifiering av transporter är avgörande för att minska Sveriges utsläpp av koldioxid. Vi vill uppmuntra elektrifiering för alla färdmedel men under lång tid kommer vi behöva öka mängden förnyelsebara bränslen för att snabbt minska klimateffekterna, dels för vägtransporter men framför allt för långväga transporter med flyg och sjöfart där dessa bränslen har en viktig roll för att minska klimatpåverkan.

Städernas och tätorternas infrastruktur har byggts med bilen som grund. Denna norm har också lett till en utglesning, istället för förtätning, av städerna. Klimatsmarta transporter såsom gång-, cykel- och kollektivtrafik samt bilar som används på ett mer effektivt sätt bör istället göras till norm i planeringen av större tätorter för att främja ett effektivare transportsystem. Regelförenklingar på kommunal nivå och modernare lagstiftning måste fram för att inte stå i vägen för framtidens lösningar som till exempel autonoma fordon eller flexibla bilpooler.

FÖRSLAG:

1. **Bonus-malus enbart till bilar med nollutsläpp.** Idag utgår statlig bonus även till nya bilar som jämfört med nollutsläppsbilar har ett relativt högt koldioxidutsläpp. För att påskynda elektrifieringen av transportsektorn bör bonusdelen i bonus malus-systemet från senast 2023 enbart gå till bilar med nollutsläpp såsom elbilar. Det är ett gemensamt ansvar för stat, kommuner, fastighetsägare och nätbolag att garantera så många hushåll som möjligt kan att ladda i närheten av bostaden.
2. **Påskynda arbetet med elektrifieringen av transportsektorn.** En elektrifieringskommission ska tillsättas och bidra till att påskynda investeringar i elvägar, laddinfrastruktur för ellastbilar samt andra effektiva tillämpningar. Kommissionen måste vidare belysa bland annat finansieringsfrågor, hur el snabbt kan dras fram till väg samt effekter på elförsörjningen av att godstrafiken ställer om. Den bör tillsammans med näringslivet och berörda aktörer skyndsamt ta fram en handlingsplan för elektrifiering av de mest trafikerade vägarna i Sverige samt i övrigt genomlysa andra möjligheter till elektrifiering.
3. **Det ska vara enkelt att välja kollektivt för den som har möjlighet att göra det.** Då måste kollektivtrafiken bli punktlig, snabb och prisvärd. Reseavdraget för bilåkande ska vara anpassat efter rådande förhållanden och begränsas där det finns en fungerande kollektivtrafik såsom i storstadsregioner. Vägavgifter på motorvägssträckor där det finns särskilt goda kollektivtrafikalternativ bör prövas, utsläppsfria bilar ska kunna undantas. Tillsammans med trängselskatter kan dessa intäkter användas för att investera i ny laddningsinfrastruktur och andra klimatsmarta transporter.
4. **Klimatsmarta transporter ska vara attraktiva.** Kollektivtrafiken behöver byggas ut och det är ett delat ansvar mellan kommuner, fastighetsägare och staten som alla gynnas av bra transportsystem. Framtiden transportlösningar såsom autonoma fordon och bilpooler ska vägas in vid infrastrukturplanering. Lagstiftningen behöver utvecklas så att lokala infrastrukturskatter och värdeåterföring vid exploatering kan användas för investeringar i ny fossilfri transportinfrastruktur. Järnvägen behöver fungera bättre för både de människor som vill ta tåget och de företag som behöver transportera gods. Till 2030 ska all kollektivtrafik i större städer kunna köras utan klimatpåverkan.

Koldioxidfri energi

Vattenkraften, kärnkraften och investeringar i förnybar el ger Sverige en säker, effektiv elproduktion med konkurrenskraftiga priser och med små utsläpp av växthusgaser. Men med ökad elektrifiering kommer ett större behov av att utveckla vårt klimatsmarta energisystem. Vårt fokus ligger på att minska energisystemets utsläpp – både i Sverige, vårt närområde och globalt.

Ska vi modernisera Sverige och klara klimatomställningen kommer vi behöva väsentligt mycket mer el. Elbilar, elektrifiering av godstrafik och industrins omställning till fossilfri produktion innebär att behovet ökar kraftigt. Om vi inte ska skjuta oss själva i foten måste den elen vara fri från klimatutsläpp.

Att ställa om energisystemet kräver statlig handlingskraft. På liknande sätt som staten driver på utvecklingen av exempelvis vind- och solkraft, behöver staten också driva på för leveranssäker kärnkraft. Energimyndigheten och IVA har pekat på Sverige inom 25 år behöver investera i ny eller livstidförlängd kapacitet för en årlig produktion på mer än 100 TWh. Det är vår bedömning att det inte kommer att gå utan att investeringar och reinvesteringar i svensk kärnkraft.

Kärnkraft spelar en central roll för att nå målen för minskade utsläpp och är avgörande för elsystemets förmåga att leverera pålitlig, konkurrenskraftig fossilfri energi. Vi vill främja utvecklingen av den fjärde generationens kärnkraft som kan återanvända avfallet från dagens reaktorer. Nästa generations moderna kärnkraftverk är avfallshantering och elproduktion i ett, och volymen av avfall blir också en bråkdel av dagens befintliga högaktiva kärnbränsleavfall. Ett led i detta är att staten, i likhet med verksamheten inom exempelvis Svensk exportkredit och Boverkets kreditgarantier, ska kunna ställa ut kreditgarantier för investeringar och reinvesteringar i svensk kärnkraft. Att volymen av avfall i nästa generations kärnkraftverk minskar ändrar inte att ett svenskt slutförvar av kärnbränsle också behöver komma på plats i närtid.

Solkraft, vindkraft, vattenkraft och förnybar kraftvärme gynnas alla idag på kärnkraftens bekostnad. Det är en marknad styrd till kärnkraftens nackdel. Det är inte längre en situation Liberalerna accepterar. Det ändrar inte att vi också ser att det finns en stor efterfrågan och potential att även fortsätta bygga ut energi från sol, vind och vågkraft. Liberalerna välkomnar all form av elproduktion, så länge den inte påverkar klimatet.

Ett nyckelområde för att skapa stabil energitillförsel är, vid sidan av ett starkare kraftnät, möjligheten att lagra energi. Det finns redan många olika tekniker för att lagra energi men regelverk och skattesystemet behöver anpassas för att ge rätt incitament för att öka satsningar som ökar leveranssäkerheten och utjämnar effekttoppar.

Det behövs en omställning till koldioxidfri produktion av bland annat stål och cement, eftersom dessa industrier är en stor del av Sveriges samlade utsläpp. Utvecklingen av koldioxidavskiljning har också gått framåt och kommer bli viktig för att ställa om flera industriella processer. Det finns tekniska lösningar men det behövs trygga villkor och kreditgarantier för att få till nödvändiga investeringar.

FÖRSLAG:

5. **Kärnkraften behövs för klimatets skull och för att minska världens utsläpp.** Vi är positiva till en ny generation kärnkraftverk. Staten bör underlätta en utbyggnad genom en kärnkraftsstrategi som inkluderar både investeringar i demonstrationsanläggningar för nästa generations kärnkraftverk, kreditgarantier för att investera och reinvestera i svensk kärnkraft. Elcertifikatsystemet som kostar konsumenterna ca 100 miljarder kronor och endast bidrar till att avveckla kärnkraften ska i ordnade former avvecklas. Staten kan på så sätt vara med och bidra till långsiktiga politiska och mer marknadsmässiga villkor för koldioxidfri el.
6. **Satsningar på en utökad energilagring och bättre batterier behövs.** Vi vill underlätta för olika innovationer som bidrar till ökad robusthet och användning vid elöverskott t.ex. vätgas, värmelager, batterier och elektrobränsle. Lagstiftningen behöver hela tiden utvecklas och Energimyndigheten bör ha ett ansvar för att bereda förslag som underlättar en marknadsintroduktion av nya innovationer. Kreditgarantier för stora industriella projekt kan vara en sådan lösning.
7. **Satsa på koldioxidavskiljning.** Koldioxidavskiljning och lagring (Carbon Capture and Storage, CCS) går att genomföra på flera olika sätt, bland annat genom att koldioxiden antingen i rökgaserna från industriella verksamheter eller i atmosfären avskiljs och lagras djupt ner i marken där den inte kan påverka miljön.
8. **Allt fler fastighetsägare, inklusive offentliga verksamheter, väljer småskalig elproduktion i form av solpaneler på tak.** En del fastighetsägare har flera fastigheter och energiskatten bör i dessa fall beräknas utifrån anläggning och inte utifrån juridisk person förutsatt att elen som produceras också konsumeras på samma punkt. Det innebär att småskaligt producerad el som inte skickas ut på elnätet skull bli vara skattefri.

Samarbete för klimatet

Sverige ska ta täten i den globala gröna omställningen till klimatsmart hållbarhet. Vi behöver öka ambitionerna inom landet för att fortsätta vara ett skyltfönster och en inspiration för andra. Samtidigt måste vi även driva en mer offensiv grön politik internationellt.

EU ska ta täten, utsläppen stannar inte vid landsgränser och det gör inte lösningarna heller. EU ska vara en garant för Parisavtalet och visa vägen framåt i klimatarbetet och alla EU-länder måste ta sitt klimatansvar. Samtidigt ska vetot i den gemensamma utrikespolitiken begränsas för att EU ska kunna spela en större roll i det globala klimatarbetet. Sverige har idag relativt låga koldioxidutsläpp per capita jämfört med andra EU-länder men vi ska självklart minska våra utsläpp samtidigt som vi ska driva påć för att EU har en gemensam effektiv politik som bidrar till att alla EU-länder minskar sina utsläpp. Inslag i en sådan politik är en europeisk koldioxidskatt och en europeisk, och nästa skede global, skatt på flygets utsläpp.

Intäkterna från en koldioxidskatt på EU-nivå bör på ett tydligt och transparent sätt investeras i forskning, teknikutveckling och grön infrastruktur i hela EU inom ramen för en europeisk green deal. Även resurserna som frigörs från halveringen av EU:s jordbruksstöd bör till del tydligt kopplas till viktiga gemensamma investeringar klimat och miljö.

Vi kan också underlätta för konsumenterna i EU:s medlemsländer att göra hållbara val. Miljömärkning och certifiering av varor utifrån klimatavtrycket bör introduceras brett på hela EU:s inre marknad. Vi är därför öppna för att införa en obligatorisk klimatmärkning av vissa varor och tjänster. Livscykelanalyser och spårbarhet behöver utvecklas och blockkedjor kan användas för att minska risken för fusk med dokumentation. För att minska resursförbrukningen och bidra till hållbara val och en cirkulär ekonomi måste produkter också hålla längre. Vi vill därför förlänga den tid ett fel ett en produkt med nära automatik ska anses vara säljarens ansvar från sex månader till två år och på det sättet fullt ut dra nytt av det EU:s nya varudirektiv.

FÖRSLAG:

9. **Utveckla EU:s system med utsläppsrätter till en koldioxidskatt på EU-nivå.** EU:s utsläppshandelsystem var vid dess tillkomst en viktig milstolpe, men ännu är utsläppsrätterna för många och antalet sektor som täcks in är för få. Vi vill därför gå mot ett system med en gemensam, hög och heltäckande europeisk koldioxidskatt. Intäkterna bör användas för att investera i till exempel grön infrastruktur. Som ett första steg bör en harmoniserad lägstanivå för koldioxidbeskattning i EU:s medlemsländer införas. Fortsätt också enträget arbetet med en flygskatt på en global, och i ett första steg europeisk, nivå.
10. **Halvera EU:s jordbruksstöd och gör en grön investeringsväxling.** Använd det ekonomiska utrymmet till stora projekt vilka länderna inte själva kan genomföra, till exempel elektrifiering av EU:s vägar eller sammanbindande av järnvägsnät inom ramen för en europeisk ”green deal”. Det kvarvarande jordbruksstödet bör riktas om till att bidra till den klimatomställning som den europeiska livsmedelsproduktionen behöver genomföra.
11. **Begränsa vetorätten i utrikespolitiken, effektivisera EU:s röst i klimatfrågan.** EU:s medlemsländer ska eftersträva en så bred enighet som möjligt i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Samtidigt behöver unionen oftare kunna agera snabbare och mer effektivt. Därför krävs att beslutsfattandet förenklas. Vi vill att EU tar steg mot att avskaffa enskilda länders veton inom utrikes- och säkerhetspolitiken, i första hand vad gäller sanktionsbeslut mot länder som begår brott mot de grundläggande fri- och rättigheterna men också när det gäller sanktioner som kan bli aktuella mot enskilda länder utanför EU vars agerande allvarligt skadar klimatarbetet. Klimatförnekaren Orban får inte hindra en stark EU-röst mot Bolsonaros skövlingar av regnskogen.
12. **Marknadsdriven märkning och certifiering av varor är positivt.** Vi ser positivt på märkning avseende klimatavtryck men är också öppna för att införa en obligatorisk klimatmärkning av vissa varor som tillverkas inom EU eller importeras. Detta skulle kunna komplettera det produktpass med information om bland annat hur en produkt kan återfinnas som i Sverige ska utredas.
13. **Fler varor behöver hålla längre.** För att uppmuntra produktionen av hållbara produkter ska fel på en vara under dess första två år – till skillnad från dagens sex månader – anses vara säljarens ansvar. Det innebär att Sverige fullt ut skulle dra nyttja de möjligheter som följer av EU:s nya varudirektiv för att driva utvecklingen mot en hållbar konsumtion.

SÄRSKILT YTTRANDE 1

Romina Pourmokhtari, Liberala ungdomsförbundet, och Christoffer Heimbrand, Liberala studenter, anför:
”Den andra och tredje meningen i förslagspunkt 3 bör ersättas med: ’Reseavdraget för bilåkande ska avskaffas där det finns fungerande kollektivtrafik. Vägavgifter bör införas på motorvägssträckor i Sverige.’ Ska Liberalerna tas på allvar i klimatfrågan behöver vi bedriva skarpare politik.”

Partistyrelsens yttrande över motioner till landsmötet 2019

MÖJLIGHETERNAS LAND · LIBERALERNAS LANDSMÖTE 2019

Liberalerna

A1. ALLMÄNPOLITIK OCH LIBERALERNA

Dagens samhällsutveckling, en liberal utmaning

Liberala pionjärer lade grunden till dagens öppna och demokratiska Sverige, till exempel genom världens äldsta yttrandefrihetslagar, avvecklande av tull- och handelshinder, införande av folkskolan, näringsfrihet, allmän och lika rösträtt, socialförsäkringar, jämställdhetsreformer och LSS. De vägleddes av den liberala ideologin som sätter individen och hennes frihet i centrum.

Liberala reformer har steg för steg ökat friheten för kvinnor och män, barn och unga, hbtq-personer och personer med funktionsnedsättningar. Sverige är idag möjligheternas land för många. Men samtidigt ökar klyftan mellan de som har det bra och de som växer upp med låga förväntningar, som fastnar i social utsatthet och fattigdom, utanförskap och brottslighet. För många är Sverige fortfarande de stängda dörrarnas land.

Som liberaler värnar vi en social välfärd som ska säkerställa trygghet och möjligheter för alla, oavsett var man bor eller vilka förutsättningar man har i livet. Men välfärden är inte jämlik. Skolresultat och vilka vårdköer man möts av beror i orimligt hög grad på var man bor.

Sverige är fortfarande inte ett land där alla barn kan räkna med samhällets stöd när deras föräldrar skadar dem, eller när de i skolan möts av låga förväntningar. Vi har en skola som allt för ofta misslyckas med kunskapsuppdraget, särskilt i utsatta områden där samhällets ansträngningar borde vara så mycket större.

För många människor upplever en vardag av hot och otrygghet, för många kvinnor och flickor drabbas av våld och våldtäkter. Samtidigt växer enklaver fram som präglas av en parallell rättskipning och där gängkriminalitet, rån och våldsbrott breder ut sig på människors och rättsstatens bekostnad.. Sverige är fortfarande ett land där nya svenskar riskerar år av passiviserande insatser, bidragsberoende och i många fall ett livslångt utanförskap.

Trots ett bättre företagsklimat på senare år möts entreprenören som vill etablera sig eller växa möts i alltför hög grad av misstro, regelkrångel och svårigheter att rekrytera rätt personal. Vi behöver fler företag och fler växande företag för att trygga jobben och välfärden.

Vi håller på att lämna efter oss ett land till våra barn där miljön och klimatet är oåterkalleligt förändrat. Där människors förutsättningar att leva och verka skadas på ett påtagligt sätt. Vi alla kan och bör bidra till att bromsa och vända utvecklingen. Vi måste satsa på forskning och innovativa företag, framförallt att snabbare introducera ny klimatvänligare teknik som redan är tillgänglig.

Den liberala demokratin har uppnått större segrar för människans välstånd och frihet än något annat politiskt system, men för varje dag som vi misslyckas att lösa samhällsutmaningarna ökar antiliberala och främlingsfientliga rörelsers livsluft.

Vi har kommit långt från det 1990-tal då många såg liberalismen som den slutliga segraren i den ”de stora ideologiernas” kamp som präglat hela 1900-talet. Den liberala demokratin kombinerad med en liberal ekonomi sågs som den ideala samhällsmodellen. I det ena landet efter det andra anammades detta tänkande och liberala reformer implementerades. Globaliseringen hyllades och sågs som en viktig drivkraft i allt från fred till välstånd och ekonomisk utveckling. Det internationella samarbetet utvecklades och internationellt institutionsbyggande stod högt på agendan. Sverige blev medlem i EU. Öppenhet och tolerans var värderingar som anammades av allt fler. Den första Pride-festivalen hölls i Stockholm 1998.

Idag är det snarast en motreaktion mot detta 1990-tal som dominerar samhällsutvecklingen. Den amerikanska tankesmedjan Freedom House följer och mäter utvecklingen av frihet och demokrati i världen. I rapporten för 2018 noterade man försämringar i demokrati och mänskliga rättigheter i 68 länder jämfört med förbättringar i 50. Detta var det trettonde året i rad med en global nedgång. Man konstaterar att försämringar sker i alla delar av världen och i alla kategorier av länder; fria, delvis fria och icke fria länder.

Politiska ledare med populistisk retorik och en antiliberal agenda styr i allt fler länder. Personer som i många fall är demokratiskt valda och ofta också återvalda. Men Putin, Erdoćan, Bolsonaro, Maduro med flera är inga demokrater i liberal mening. De använder makten till att inskränka det demokratiska systemet mellan valen, styra rättsväsendet, begränsa fria media och förfölja politiska motståndare. Det är tyvärr också riktningen i EU-länder som Ungern och Polen. Det sistnämnda är inte minst oroväckande, eftersom EU-samarbetet i så hög grad bygger på den liberala demokratins värderingar och praktik. I USA har vi en president som dramatiskt lagt om den politiska kursen. Liberala idéer om internationellt samarbete och institutionsbyggande, frihandel och mänskliga rättigheter städas ut, till förmån för det som kortsiktigt ser ut att gynna de egna. Steg för steg inskränks och demonteras den liberala demokratins institutioner.

Efter den liberala demokratin är det den liberala ekonomin med de internationella institutioner och regelverk som

byggts upp för att främja handel och internationellt samarbete, som är den främsta måltavlan. Globaliseringen som länge varit grunden för ekonomisk utveckling och ökat välstånd har stannat av och motverkas aktivt av protektionistiska krafter runt om i världen. Frihandel och internationella handelsavtal som långsiktigt gynnar alla mest, inskränks för kortsiktiga vinster för strategiska väljargrupper i enskilda länder.

Ett lyssnande liberalt parti

Den valanalys som gjordes efter valet 2018 pekar på att Liberalerna under lång tid varit ett parti som karakteriseras av många potentiella väljare men få som är trogna partiet i vått och torrt. Bara drygt 40 procent av våra väljare 2014 valde att ge Liberalerna sin röst 2018. Vi kan redan nu se en liknande utveckling sedan valet 2018. Ipsos siffror från i juli visar på en trohetsgrad på endast 60 procent, alltså har 40 procent av våra väljare redan nu väljer ett annat alternativ. Vi kommer ut klart sämst av alla partier.

Nu ser vi också en generell utveckling med alltfler rörliga väljare men också väljare som i allt högre utsträckning bestämmer sig sent och splittrar sina röster i de olika valen. Hela väljarkåren blir alltså allt rörligare och det ställer till särskilda problem för det parti som historiskt haft flest rörliga väljare. Det är ett viktigt mål att få fler av dem som väljer Liberalerna första gången att stanna kvar och fortsätta rösta på partiet. Detta ställer högre krav på oss när det gäller kontinuitet och en långsiktigt hållbar politik. Vi måste vara tydligare med att peka ut en riktning och sedan också konsekvent stå för den. Vi måste redovisa en helt annan sakpolitisk bredd än tidigare.

De senaste åren har vi tappat i sakpolitiskt förtroende i ett antal för samhället och väljare viktiga frågor. Vi har fortfarande en stark position i skolfrågorna men om det 2010 var 24 procent av väljarna som då tyckte att vi hade bästa politiken inom området, så har det fram till 2019 sjunkit till 15 procent (enligt Ipsos mätningar). Även vad gäller sjukvården, invandringen och lag och ordning anser allt färre väljare att vi är bästa parti. Nu gäller det att både befästa vår position i skolfrågan och bygga för ett växande förtroende i fler sakfrågor.

Partistyrelsen instämmer med valanalysgruppens rekommendationer. Den nya partistyrelsen bör formulera en tydlig målbild var partiet ska vara på medellång sikt, till exempel år 2030, och utifrån denna målbild ta fram en långsiktig strategi för att nå dit. Partiet behöver bli bättre på att analysera väljarkåren i stort och liberalernas väljarbas i synnerhet. Det är ett arbete som behöver prioriteras upp. Vi ska också möta väljarna inför nästa val med ett mer trovärdigt budskap i regeringsfrågan (se nedan). Vi bör även bli bättre att presentera en sammanhängande bild av våra lösningar, kunna presentera en politik som hänger ihop och som väljarna ser hänger ihop. I valanalysen finns också värdefulla förslag om att utveckla kampanjmetoderna, välkomna talanger och arbeta mer strategiskt med medlemsvärvningen, utveckla det politiska samtalet inom partiet och engagera fler, utveckla nya arbetssätt, stödja en närvaro i hela landet och förnya den interna organisationen.

Vi ska ha en reformagenda som tar itu med orättvisor som funnits kvar genom historien och tacklar nya utmaningar. Det gör vi med genomtänkta reformer som grundar sig i den liberala ideologin och som är hållbara ekonomiskt på lång sikt, där vi aldrig ryggar för målkonflikter utan ärligt diskuterar dessa med våra väljare.

De senaste åren har generellt präglats av en politisk oförmåga att ta itu med samhällsproblemen. Den andra alliansregeringen tappade 2010–2014 i genomförandekraft i förhållande till den väldigt framgångsrika första mandatperioden. S/MP-regeringen 2014–2018 hade inte heller ett särskilt starkt politiskt mandat. Reformtakten har varit låg, den politiska debatten har fastnat i spelteori och politisk prestige.

Liberalerna ska nu vara ett parti som sätter medborgarnas problem och frihetsbegränsningar i centrum, inte våra motståndares agenda.

Liberalerna ska vara ett lyssnande parti, som drivs av vår ideologi, ett engagemang att lösa människors problem i vardagen och en idé om vilket land Sverige ska vara. Vi ska vara resultatinriktade. Det viktiga är att få igenom så mycket konkret liberal politik som möjligt i riksdagen, i regionerna och i kommunerna. Vi ska vara en öppen och konstruktiv samtals- och samarbetspartner. Liberalernas väljare förväntar sig att vi som parti driver igenom vår politik. Liberalernas uppgift är att driva Sverige i liberal riktning. Förhandlingar och kompromisser innebär att man måste ge och ta, att vi ibland får acceptera sådant som vi själva inte tycker är den bästa lösningen.

Liberalerna ska vara ett vardagsnära parti som svarar på de frågor människor ställer i sin vardag. Vi ska vara ett framtidsoptimistiskt parti som visar förståelse för människors oro och beslutsamhet att ta itu med samhällsproblem. Liberalerna ska vara ett modernt parti. Vi ska vara en politisk rörelse som öppnar upp sig och skapar arenor för människor utanför partipolitiken. För Liberalerna kommer alltid att lösa människors problem och öka deras frihet och förutsättningar till ansvarstagande i första hand. Vår största motståndare är inte andra liberaler, eller ens andra partier, utan samhällsproblemen.

Under innevarande mandatperiod kommer Liberalerna på riksplanet att ha fullt fokus på att genomföra JA – överenskommelsen. Så länge övriga partier i överenskommelsen fullföljer sina åtagande så är Liberalerna en pålitlig samarbetspartner. Genom budgetsamarbetet har vi möjlighet att driva den ekonomiska politiken i liberal riktning. I frågor som inte omfattas av JA och där statsbudgeten inte är fullt ut styrande kommer Liberalerna försöka få genomslag för vår politik inom ramen för riksdagens arbete. Det gäller till exempel utrikespolitiken, försvars-, rätts- och säkerhetspolitiken samt energipolitiken.

Det går inte nu att slå fast hur Liberalerna kommer att agera i regeringsfrågan i samband med valet 2022. Bäst för Sverige är en liberal politik förankrad i borgerlig samverkan. Alliansen har under lång tid varit vårt förstahandsval. Men

det politiska landskapet är i ett formativt skede och vilka förutsättningar som gäller ett par år framåt i tiden kan vi bara spekulera om. Det finns många frågetecken, ett par exempel: Vilka vägval kommer de andra allianspartierna att göra och i vilken utsträckning kommer de att stå fast vid den liberala värdegrund som var kärnan i de tidigare allians-regeringarna? Vad händer inom socialdemokratin, kommer det en radikalisering som reaktion på JA – samarbetet, som i praktiken omöjliggör framtida blocköverskridande regeringssamarbeten?

Erfarenheterna från 2018 och tidigare valrörelser pekar på att de svenska väljarna vill ha tydliga besked före valet om hur partierna avser att agera efter valet. När Liberalerna närmar sig valet 2022 ska den framtida positionen vara tydlig.

Tiden vi har framför oss är helt avgörande för Liberalerna. Det är här och nu vi beslutar oss för att vara den ledande kraften för att göra Sverige till möjligheternas land för alla. För att uppnå det behöver alla liberaler – förtroendevalda, medlemmar och sympatisörer – få fler och bättre möjligheter att bidra. Det kräver att vi identifierar de mest angelägna frågorna för våra väljare och kommer med lösningar grundade i den liberala ideologin. Vi ska utveckla och sprida lysnande kampanjmetoder, samt arenor för fördjupande ideologiska samtal. Allt detta kan vi bara uppnå tillsammans, i hela landet. Liberalerna behövs mer än någonsin.

En politik för framtiden

SVERIGE – MÖJLIGHETERNAS LAND

Vi har en vision om Sverige som möjligheternas land. Liksom våra företrädare, de liberala hjältar och hjältinnor som varit med och byggt upp Sverige, tror vi inte på ett framtida idealsamhälle – en utopi. Människor ska vara fria att göra sina egna livsval och finna sina egna vägar till självförverkligande. Vår vision handlar om ett samhälle där alla har möjligheter, där det hela tiden skapas nya möjligheter, där människor oavsett förutsättningar och livshistoria möts av möjligheter och inte av stängda dörrar. Detta är ett dynamiskt samhälle där utvecklingen sker steg för steg och där det i varje tid skapas nya möjligheter som vi omöjligen kan förutse idag. Men vi kan som politiker ändå göra mycket. Vi kan främja innovationer och entreprenörskap, vi kan ge alla unga en bra start i livet, vi kan ha ett skyddsnät som fångar upp människor som misslyckas och ger dem nya möjligheter.

Sverige tillhör de bästa länderna i internationella jämförelser i levnadsstandard, välfärd och välstånd. Vi är också ett av världens mest jämlika länder när man mäter inkomstspridningen. Fler kan leva ett bra liv än någonsin tidigare. Vi blir allt äldre och med fler friska år. Ändå växer missnöjet med både den egna situationen och om hur samhället utvecklas i stort. Det finns reella omständigheter som förklarar detta; kritik mot myndigheter, regioner och kommuner som inte levererar; många på landsbygden känner sig övergivna; social oro och gängkriminalitet nära den egna bostaden; en migrationspolitik som saknat långsiktighet och konsekvenstänkande. Vi ser en växande klyfta mellan den som har och den som inte har ett arbete. Fler ungdomar mår psykiskt dåligt än förr. Professionen i välfärdens kärna – poliser, lärare och sjuksköterskor, känner en växande frustration över att arbetsdagen äts upp av administration och att de inte får arbeta med det de är utbildade till.

I ett sådant läge är det en liberal uppgift att säkerställa att alla människor har tillgång till förutsättningar och möjligheter att utvecklas. Målet måste vara att ingen människa ska vara instängd och begränsad i möjligheter att påverka sitt eget liv. Det är en politisk uppgift att se till att livschanserna finns och när man missar eller misslyckas att livschanserna förnyas.

Friheten är liberalismens kärna. Utan frihet är det andra som bestämmer, begränsar valmöjligheterna och gör drömmar ouppnåeliga. Våra friheter har vunnits efter uthållig kamp och hårt motstånd. Det är liberal politik som gör Sverige till möjligheternas land. I år är det 100 år sedan en regering med den liberale statsministern Nils Edén, efter över två decenniums kamp av liberala feminister såsom Selma Lagerlöf och Anna Whitlock, i riksdagen till slut vann stöd för allmän och lika rösträtt. Liberaler har sedan genom åren drivit på för reformer som ökat friheten och vidgat människors möjligheter.

Men nya tider innebär nya begränsningar och nya utmaningar. Förhållanden och utvecklingstrender i samhället som vi kan vara allt annat än nöjda med. Men problemen är inte här för att stanna, de är inte olösliga. Med en liberal agenda kan vi skapa nya möjligheter. Det finns mycket som behöver göras och det finns inget politikområde som inte kräver vårt engagemang. Men för resten av den här mandatperioden kommer vi särskilt att fokusera på:

- Vi ska peka på möjligheterna för såväl staten, näringslivet och som den enskilda människan att ta ansvar i klimat- och miljöpolitiken g. Om vi ska motverka klimatförändringarna så krävs det att vi fasar ut fossila bränslen. Det är fullt möjligt med stöd av innovationer, alternativ och elektrifiering. Modern kärnkraft är ett sätt att långsiktigt möta en ökad elanvändning med ny elproduktion.

- Integration och arbetsmarknadspolitik handlar om att öppna nya möjligheter och stärka enskilda individers förmåga att ta till vara på dessa – inte om bidrag och omhändertagande.. Det kräver omfattande insatser för att lyfta utsatta områden. Den djupa segregation som vuxit fram i vårt samhälle måste hanteras, trenden måste vända. Vilka livschanser man har kan inte tillåtas bero på var man växer upp. Vi måste få en bostadsmarknad som inte stänger ute unga och nyanlända. Flickors och kvinnors möjligheter och frihet får inte begränsas av kulturella skäl, traditioner eller patriarkala strukturer. Insatser för social sammanhållning, integration och tillträde till arbetsmarknaden är centrat för att nå ett jämställt samhälle.

- Skola och utbildning handlar om att rusta unga för livet, att möta varje elev med höga förväntningar utifrån dennes förutsättningar och möjligheter att utvecklas. Alla barn och unga, oavsett kön, har rätt till en gedigen utbildning, en inspirerande och trygg skolmiljö som skapar studiero och studiemotivation. Många pojkars låga skolresultat och en utbredd antipluggkultur måste ges större uppmärksamhet. Genom förstatligande av skolan skapar vi bättre möjligheter att ge alla barn oavsett bakgrund en likvärdig skolgång. Var man kommer ifrån eller var man bor får inte vara avgörande. Men hela utbildningskedjan är lika viktig. Det börjar redan i förskolan, går via grund- och gymnasieskolan vidare till akademiens roll i en modern demokrati. Forskning, innovationer och entreprenörskap skapar förutsättningar för välfärd och nya jobb. Kompetensförsörjningen för både näringsliv och välfärdens verksamhet är en avgörande samhällsutmaning som kräver både nytänkande och omfattande resurser. Både högskolan, yrkeshögskolan och vuxenutbildningen behöver på allvar möta alla de behov som finnas för att både få en första och en andra utbildning.

- Sverige ska vara ett land som ger möjligheter att förverkliga drömmar och framtidsplaner. Vi ska ha ett skattesystem som finansierar välfärd men som också ger incitament till arbete och företagande.

- Hela rättsväsendet måste lyftas. Många människors möjligheter begränsas av brottslighet och kriminella. Sverige är på väg utför ett slutande plan där gäng, kriminella organisationer och våldsbejakande extremism fått alltför stor plats. Samhället är alltför dåligt rustat för att gripa in när barn och unga utsätts för övergrepp och våld i hemmet eller i skolan. Detta är en utveckling som måste vändas. Hedersrelaterat våld och förtryck är vår största jämställdhetsutmaning.

- Det finns inget som begränsar människors möjligheter mer än utanförskap och social utsatthet. Individen gör sina egna val men alla har rätt till ett drägligt liv. Liberal politik går ut på att ge alla livschanser och förnya dessa vid behov. De som är i behov av samhällets stöd hela livet ska ha rätt till det. Vi ska värna en välfärd som säkrar tillgång till hälso- och sjukvård i världsklass i hela landet som utgår från individens behov. LSS är fortsatt en prioriterad fråga.

Motionerna

I **motion A101** yrkas att Liberalerna renodlar socialliberalismen inom partiet genom att studera och jämföra alla gamla partiprogram samt att vi tar fram ett nytt modernt partiprogram. I **motion A102** yrkas att Liberalerna ska jobba aktivt med att förändra bilden av partiet till ett mer lyssnande, förstående och visionärt parti. I **motion A103 yrkande 1** föreslås att Liberalernas socialliberala reformförslag stärks och ges en mer framträdande roll i den praktiska och dagsaktuella politiken.

PS anser att vi har ett stort behov av att arbeta med politikutveckling och skapa en sammanhängande berättelse (röd tråd) om hur våra sakpolitiska förslag bottnar i ett ideologiskt sammanhang. Vi kommer sannolikt också i det arbetet att behöva ta fram ett nytt partiprogram. I processen kommer vi att behöva lyssna och föra samtal med många individer, grupper och intressenter i samhället. Exakt hur den processen ska se ut och vilka dokument som ska tas fram kommer att bli en av den nya partistyrelsens viktigaste uppgifter. **Motionerna A101 och A102 samt motion A103 yrkande 1 bör anses besvarade.**

I **motion A103 yrkande 2** föreslås att Liberalerna underlättar det ideella samhällsarbetet såväl ekonomiskt som med en mer generös lagstiftning. PS instämmer med motionärerna att civilsamhället har en viktig roll inom många samhällsområden – inte minst det sociala. I Alliansens första regeringsförklaring 2006 lyftes civilsamhällets roll fram: ”Grunden för trygghet och gemenskap läggs i ett starkt civilt samhälle såsom föreningsliv, idrottsrörelser, kyrkor, samfund, och ideella organisationer. Solidariteten i de offentliga välfärdssystemen är ett komplement till ett samhälle som i högre grad präglas av medmänsklighet, ansvarstagande och idealitet.” Dåvarande Integrations- och jämställdhetsministern Nyamko Sabuni fick i regeringen också ansvaret för folkrörelser och ideella organisationer. Med regeringsförklaringen som grund kunde ett omfattande reformarbete genomföras. I en proposition la man grunden för en sammanhållen civilsamhällespolitik och en särskild överenskommelse med idéburna organisationer inom det sociala området förhandlades fram. Det är ingen tvekan om att civilsamhällets roll har stärkts sedan dess. Till exempel så bidrar idéburna aktörer till mångfalden inom vård och omsorg samt inom skola och utbildning. Deras andel är dock fortfarande alldeles för liten för att de ska kunna utgöra ett valbart alternativ för de flesta människor. Staten (genom stöd och regelverk) samt regioner och kommuner (genom upphandling) skulle kunna göra mycket mer för att ge bättre tillväxtförutsättningar för sektorn. Partiet bör uppmärksamma civilsamhället i det fortsatta politiska arbetet och analysera vilka reformer som på olika sätt kan stärka civilsamhället. **Motion A103 yrkande 2 bör anses besvarat.**

I **motion A104** refereras till SCB och att demografiska förändringar gör att vi bör presentera oss som ett brett liberalt alternativ. Yrkandet innebär att partiet inte onödigtvis presenteras som tillhörigt någon speciell gren av liberalismen. Partiet bör vara öppet för alla liberaler, även om man

själv föredrar en viss gren av liberalismen. PS konstaterar att liberalerna är ett liberalt parti men också att det är svårt att ha synpunkter på enskilda medlemmar som presenterar sig som socialliberaler eller någon annan sorts liberaler. **Motion A104 bör anses besvarad.**

I **motion A105** yrkas att Liberalerna ska tydliggöra vad statens ansvar är. PS instämmer med motionären att det är viktigt att begränsa statens makt över individerna. Det är också rimligt att en sådan begränsning utgår från principiella resonemang och tydliga definitioner. Det är dock svårt dock att överblicka om en sådan analys som motionären föreslår skulle föranleda förslag till reella förändringar i praktiken. Därmed är det också svårt att bedöma om det finns ett reellt behov av en sådan analys eller om motionärens förslag mer leder fram till en filosofisk tankeövning. Med tanke på att det finns behov av att prioritera partiets utredningsresurser anser partistyrelsen att **motion A105** bör anses besvarad.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion A101 anses besvarad
2. **att** motion A102 anses besvarad
3. **att** motion A103 anses besvarad
4. **att** motion A104 anses besvarad
5. **att** motion A105 anses besvarad

A2. LIBERALERNAS STADGAR OCH ORGANISATION

Inledning

Liberalerna har en unik roll i svensk politik. Vi är det enda nationella parti som bildats för att utveckla liberal politik och genomföra samhällsförändringar i liberal riktning. Denna roll ger också ett särskilt ansvar att ständigt utveckla partiets arbetssätt. Liberalerna ska i högre utsträckning bli ett lyssnande parti, som fångar upp de problem medborgare möter i vardagen och möter dem med liberala lösningar.

Svenska politiska partier har sedan ett antal decennier brottats med sjunkande medlemsantal, och Liberalerna är inget undantag. De senaste åren har ett tydligt ökat fokus på medlemsvärvning och medlemsvård lett till att den sjunkande medlemsutvecklingen har vänts i en liten uppgång. Att stärka förutsättningarna för medlemsvärvning är en fortsatt prioriterad uppgift.

Liberalerna ska vara ett parti för hela Sverige. I alla kommuner och i alla län ska Liberalerna vara ett parti som det är attraktivt och meningsfullt för liberalt sinnade människor att engagera sig i. Målet inför 2022 är att Liberalerna ska ha representation i samtliga regionfullmäktige och i flertalet kommuner där vi i dag saknar mandat.

Medlemsinflytandet ska stärkas. Verksamheten ska förnyas så att medlemmar och förtroendevalda får fler möjligheter till delaktighet i den löpande utvecklingen av partiets politik.

Motionerna

STADGAR

I **motion A201** föreslås att ingen ska få företräda Liberalerna på ett och samma heltidsarvoderade uppdrag längre än tolv års tid. Frågan om en så kallad rotationsprincip, alltså en regel om att ingen får sitta mer än ett visst antal år på ett och samma uppdrag, har varit föremål för debatt på ett antal landsmöten.

Partistyrelsen anser det vara viktigt att slå fast att varje person har sitt förtroendeuppdrag till låns och måste vara beredd att lämna det vidare. Den som valts till ett uppdrag får det för en begränsad tid, och vid nästa årsmöte eller efter nästa val är det alltid medlemmarna som avgör om samma person ska få fortsatt förtroende eller om det är dags för någon annan. Detta synsätt behöver genomsyra den interna partikulturen, och i ett modernt ledarskap ingår att befästa detta synsätt. Detta ansvar åvilar partiets företrädare på alla nivåer.

Partistyrelsen ställer sig, nu liksom tidigare när dessa förslag har framförts, avvisande till att införa en stadgebestämmelse som hindrar medlemmarna från att rösta på vem de vill till interna förtroendeuppdrag eller politiska positioner. Däremot vill partistyrelsen understryka betydelsen av fortsatt arbete för att få fram fler kandidater till olika uppdrag. Det ska välkomnas om det finns konkurrens mellan flera dugliga kandidater om en och samma position.

Det är viktigt att uppmuntra fler liberaler att ställa upp till val och kandidera till förtroendeuppdrag. Även Liberalernas krav på sänkta spärrar i personvalssystemet skulle öka konkurrensen och därmed underlätta maktväxling på heltidsarvoderade poster. Något formellt förbud för medlemmarna att omvälja en person till ett visst uppdrag bör dock inte införas. **Motion A201 bör därmed avslås.**

Två motioner tar upp stadgarnas regler om partiråd. Partiråd är ett beslutande organ som kan sammankallas mellan två landsmöten för att fatta beslut i frågor som överlämnas dit av partistyrelse eller landsmöte. Vid partiråd fattas besluten av partistyrelsen samt ombuden för förbund och samverkande organisationer.

I **motion A202** yrkas att den stadgeregel avskaffas som innebär att partiråd ska sammanträda de år då det inte är landsmöte. Motionärens argument är att partiet därmed skulle hushålla bättre med resurser, och att det måste kunna överlåtas till partistyrelsen att avgöra när partirådet behöver inkallas.

Partistyrelsen har förståelse för dessa argument men anser ändå att övervägande skäl talar för att dagens regelverk behålls. På så sätt säkerställs att det inte dröjer alltför länge mellan de tillfällen då ett beslutsorgan sammanträder där hela landet är representerat. **Motion A202 bör avslås.**

I **motion A203** yrkas att partistyrelsens rösträtt vid partiråd avskaffas. Partistyrelsen har rösträtt vid partiråd till skillnad från vad som gäller vid landsmöte, något som enligt motionären gör att partistyrelsen får en alltför stor dominans då ett partiråd sammankallas. Partistyrelsen har dessutom, enligt motionären, kunnat prata ihop sig inför partirådet och har även av det skälet ett övertag.

Partistyrelsen delar inte motionärens analys. Enligt partistadgarna är det partistyrelsen som mellan landsmötena leder partiets verksamhet. Det är då högst rimligt att partistyrelsen också har rösträtt vid det nationella beslutsorgan som kan sammankallas mellan två landsmöten. Om partistyrelsens rösträtt avskaffas skulle partirådet i realiteten fungera som ett landsmöte i miniatyr, vilket i sin tur skulle göra det

svårt att förklara de demokratiska argumenten för att ha ett partiråd i stället för ett landsmöte.

Fram till 2007 var partirådet ett rådgivande organ där partistyrelsen sammanträdde med representanter för bland annat länsförbunden. År 2007 ändrades stadgarna och partirådet gjordes beslutsfattande. Partistyrelsen anser att den nuvarande ordningen är väl avvägd. Av den orsaken yrkar partistyrelsen att **motion A203 avslås.**

Landsmötets sammansättning tas upp i **motion A204**, där det yrkas att ombudsplatserna för Liberala kvinnor tas bort. Motionären framhåller vikten av fortsatt jämställdhetsarbete men anför att Liberala kvinnors ombudsplatser undergräver principen ”en medlem – en röst”, eftersom de partimedlemmar som tillhör Liberala kvinnor ges dubbla vägar till inflytande.

Liberala kvinnor har, liksom Liberala Ungdomsförbundet, haft ställning som samverkande organisation ända sedan partiet bildades 1934. Detta har också gett LK rätten att utse ombud vid landsmöten. Även om argumenten för kvinnoförbundets ställning har varierat över tid kvarstår det grundläggande problemet att kvinnor förblir underrepresenterade i politiken. Liberalernas jämställdhetsbokslut visar att detta mönster kvarstår också i dag. Även om stora framsteg har gjorts förblir kvinnor underrepresenterade såväl i medlemskåren som på tunga politiska förtroendeuppdrag. Att avskaffa representationen för kvinnoförbundet skulle inte bidra till att bryta detta mönster. Partistyrelsen ser inga tillräckligt bärande argument för att nu ändra i reglerna för de samverkande organisationernas ombudsplatser och yrkar att **motion A204 avslås.**

I **motion A205** yrkas att resultatet i de interna provvalen ska få fullt genomslag då kandidatlistorna ska fastställas inför allmänna val. Motionären anför att medlemsinflytandet på detta sätt ska stärkas. Olämpliga kandidater ska enligt motionären kunna tas bort från valsedeln om kandidat inte anses uppfylla partiets krav utifrån partiets etiska riktlinjer. Detta beslut ska i så fall fattas av partiråd eller landsmöte, något som partistyrelsen tolkar som att motionären i första hand tar sikte på valsedeln till Europaparlamentet eller rikslistan till riksdagen. Den princip som motionären förespråkar kan dock tillämpas på kandidatlistor till alla slags allmänna val.

De interna provvalen inför allmänna val är inte beslutande, utan rådgivande. Partistyrelsen anser att det finns starka skäl att behålla denna ordning också inför framtiden. De rådgivande omröstningarna väger ofta tungt då listan ska fastställas, men det kan finnas många skäl för först valberedningen och därefter det beslutande nomineringsmötet att göra avvikelser. Det kan till exempel handla om att åstadkomma en bättre balans vad gäller geografisk spridning, kön eller erfarenheter, men också om att lyfta fram kandidater som är relativt nya och som av den orsaken inte hunnit göra sig så kända inom partiet. Även andra överväganden kan behöva göras för att säkerställa att den kandidatlista som slutligen fastställs är den som har störst stöd inom partiet och bäst förutsättningar att vinna gehör hos väljarna. Partistyrelsen anser att de rådgivande provvalen ska förbli rådgivande och yrkar därför att **motion A205 avslås.**

Motion A206 uppmärksammar att de nya stadgarna, som antogs 2017 och som trädde i kraft 2019 för förbund och lokala föreningar, ställer krav på att bokslut upprättas. Motionären är kritisk till detta och menar att ett formellt bokslut inte ger några värdefulla upplysningar som inte finns i en resultaträkning och balansräkning.

Partistyrelsen konstaterar först och främst att de nya stadgarna innebär något högre krav på den ekonomiska redovisningen. Tidigare krävdes endast kassarapport, ett begrepp som i formell mening används för den som i förenklad form ska redovisa dagskassor och dylikt. De äldre stadgarna gav alltså ingen vägledning om vilken insyn i ekonomin som medlemmarna respektive förbundsmötesombuden har rätt att förvänta sig.

Motionären förespråkar inte en återgång till de äldre stadgarna, utan förordar det som kallas för ”ekonomisk redovisning”. I brödtexten framgår att motionären i första hand åsyftar resultaträkning och balansräkning. Skillnaden mellan detta och ett bokslut ska dock inte överdrivas. Alla eller så gott som alla förbund och lokala föreningar skulle enbart behöva upprätta ett förenklat årsbokslut, som i praktiken motsvarar en sammanställning av resultaträkning och balansräkning. Något större merarbete av att upprätta ett förenklat årsbokslut uppstår därför inte. Redan nu innehåller dessutom kommunallagen bestämmelser om att användningen av kommunalt och regionalt partistöd ska redovisas tillbaka till fullmäktige. Partistyrelsen anser inte att motionären redovisat tillräckligt övertygande argument för att ändra stadgarna och yrkar att **motion A206 avslås.**

I **motionerna A207 och A208**, slutligen, föreslås att partiet byter namn. I den förra motionen yrkas partiet återgår till det tidigare partinamnet Folkpartiet. Motionären menar att partinamnet Liberalerna skapar onödiga svårigheter i den politiska argumentationen eftersom det för vanliga väljare ter sig svårbegripligt. Individens frihet, som är kärnvärdet i liberalismen, kan hellre kommuniceras genom namnet Folkpartiet. I den senare motionen menas att partiet bör byta namn till Socialliberalerna för att tydliggöra sin särställning i svensk politik.

Partistyrelsen konstaterar att partinamnet har varit föremål för debatt under många decennier. När Folkpartiet år 1990 kompletterade partinamnet till Folkpartiet Liberalerna var det för att tydliggöra partiets grundläggande värderingar. Tjugofem år senare fullföljdes namnbytet genom att landsmötet 2015 i mycket stor enighet beslutade att partiets namn ska vara Liberalerna.

Partistyrelsen är enig med motionären om att partibeteckningen är viktig för våra möjligheter att förklara vårt partis unika uppdrag. De bästa långsiktiga möjligheterna ges genom ett partinamn som i sig är en tydlig varudeklaration. Partistyrelsen anser att de argument som låg bakom namnbytet 2015 fortfarande har full bärkraft. Det parti som har till uppgift att vara bärare av de liberala idéerna ska kalla sig Liberalerna. **Motion A207 och A208** bör därför avslås.

ORGANISATIONSFRÅGOR

Partistyrelsen behandlar därefter de motioner som berör partiets egen verksamhet utan att kräva stadgeändringar. Partiets utsatta position i många mindre kommuner berörs i **motion A209**, som förespråkar att partistyrelsen får i uppdrag att starta en ledarskapsakademi eller motsvarande för att utbilda fler liberala företrädare i mindre kommuner på landsbygden. Motionären pekar på att partiet har gjort framgångsrika satsningar för att få fram t.ex. fler kvinnor som kandiderar till ledande uppdrag, och menar att det nu är dags att göra motsvarande satsning för de mindre kommunerna.

Partistyrelsen anser att motionären tar upp en fråga av stor principiell betydelse. Liberalerna ska vara ett parti för hela landet, och liberaler i alla kommuner ska ges förutsättningar att få det stöd och den utbildning som behövs för att de ska kunna arbeta framgångsrikt. Valanalysen 2018 konstaterar partiet i dag saknar representation i 51 kommunfullmäktige runt om i landet, främst i mindre kommuner på landsbygden.

Partistyrelsen delar alltså motionärens problembeskrivning. Exakt hur partiets mycket knappa resurser ska fördelas mellan generella strukturer och mer riktade satsningar är dock svårt att låsa genom landsmötesbeslut. Partistyrelsen anser att det är i högsta grad motiverat att riksorganisationen i sin verksamhetsplanering också väger in behoven i de mindre kommunerna. **Med detta bör motion A209 anses besvarad.**

I **motion A210** aktualiseras några olika frågor som gäller partiets arbetssätt. Motionären vill att landsmötet 2021 ska besluta om riktlinjer för vilka krav som ska ställas på kandidater som ställer upp i allmänna val (**yrkande 1**), att valsedeln till Europaparlamentet 2024 fastställs genom beslut på landsmöte (**yrkande 2**) och att information finns lättillgänglig om vilka som sitter i partiets valberedning och etikkommitté (**yrkande 3–4**).

När det gäller kravspecifikationen på kandidater vill partistyrelsen först och främst framhålla de etiska riktlinjerna, som är intagna som bilaga till stadgarna och finns tillgängliga på partiets webbplats. Många förbund och även vissa lokala föreningar fastställer därutöver egna förväntansdokument. Alla dessa dokument är dock rådgivande och det är i slutänden det nominerande organet som måste avgöra. Sådana överväganden är ofta grannlaga. Det är inte realistiskt att alla relevanta aspekter kan tas in i ett förväntansdokument. Vad gäller nomineringarna till Europaparlamentet 2024 noterar partistyrelsen att det inte är en sak för 2019 års landsmöte att besluta om tidsplan och former för beslut, och att landsmötesbeslut 2019 hur som helst kan omprövas 2021. Frågan är således för tidigt väckt. Partistyrelsen anser i likhet med motionären att det ska vara lätt att få fram information om vilka som sitter i partiets valberedning och etikkommitté, men det är inte en landsmötesfråga att besluta om innehållet på partiets webbplats. **Partistyrelsen föreslår därför att motion A210 i sin helhet anses besvarad.**

I **motion A211** yrkas att förtroendevalda i allmänhet, och ledamöter av Europaparlamentet i synnerhet, ska uppmuntras till att ta styrelseuppdrag i börsnoterade bolag. Motionären är kritisk till att Liberalernas etikkommitté ansåg det olämpligt att sitta i Europaparlamentet och samtidigt ha två högt arvoderade styrelseuppdrag i internationellt verksamma börsbolag, och vill att landsmötet fattar beslut om att detta tvärtom ska ses som något positivt så länge inte bolagets verksamhetsidé gör uppdragen olämpliga.

Partistyrelsen konstaterar att partiets etiska riktlinjer, som ingår som bilaga till partistadgarna, uttrycker principen att den som är kandidat, förtroendevald eller anställd ska vara beredd på att ses som representant för Liberalerna i alla sammanhang. Vidare framhålls i riktlinjerna att Liberalernas företrädare ska agera så att ingen misstanke uppstår om att det politiska handlandet skulle påverkas

av ovidkommande hänsyn, och att särskild uppmärksamhet ska gälla i frågor om jäv i förhållande till t.ex. affärskontakter. Likaså har partiets företrädare ett ansvar att redovisa eventuella externa uppdrag eller andra lojalitetsband som kan vara av betydelse i det politiska arbetet.

Partistyrelsen anser att dessa riktlinjer är väl avvägda. De utesluter inte att en förtroendevald kan ha uppdrag utanför politiken, men ställer upp vissa principer om hur det enskilda fallet i så fall bör bedömas. Motionären synes argumentera för att motsatt inställning bör råda, dvs. att det som huvudregel ska anses oproblematiskt att ha tunga sidouppdrag vid sidan av sitt politiska uppdrag och att någon prövning av risken för intressekonflikter normalt inte bör ske. Partistyrelsen anser att allmänhetens och medlemmarnas förtroende för Liberalernas företrädare gagnas av att en prövning sker också i framtiden. **Motion A211** bör därför anses besvarad.

I **motion A212** yrkas att partiets varumärke ska förändras så att vi tydligt särskiljer oss från andra partier. Partistyrelsen konstaterar att det är en huvuduppgift för partiet att visa för allmänheten vilket mervärde som finns i att stödja det liberala alternativet i svensk politik, och att detta är något som genomsyrar vårt arbete. I **motion A213** yrkas att samtliga namn på motionärer ska publiceras i landsmötestrycket. Partistyrelsen noterar att informationen om vilka som undertecknat en motion alltid finns tillgänglig via riksorganisationen, men att praxis varierat när det gällt hur många namn som av praktiska skäl återges i landsmöteshandlingarna. **Motionerna A212 och A213** bör därmed anses besvarade.

I **motion A214** yrkas att landsmöte och riksmöte hålls på fler orter i landet, för att synliggöra partiet runt om i Sverige. Frågan om vilka orter som landsmötet och riksmötet ska förläggas till har diskuterats även vid landsmötena 2013, 2015 och 2017. Partistyrelsen har stor förståelse för önskemålen att större arrangemang över tid ska förläggas till olika orter. Mot detta måste dock vägas ekonomiska hänsyn, framför allt det faktum att de sammanlagda reskostnaderna för ombuden eller riksmötesdeltagarna till vissa orter kan bli mycket högre. Partistyrelsen vidhåller därför att detta inte bör bli föremål för något landsmötesbeslut. **Motion A214** bör således anses besvarad.

Avslutningsvis tar **motionerna A215 och A216** upp möjligheterna till att utveckla partiets verksamhet genom it-lösningar. I **motion A215** föreslås ett internetbaserat diskussionsforum, och i **motion A216** att det ordnas webbinarier för att sprida digital kunskap inom partiet. Partistyrelsen är positiv till dessa idéer, samtidigt som den också förespråa-

kar ödmjukhet när det gäller hur mycket som kan genomföras genom centrala initiativ. Partiet undersöker kontinuerligt olika former för att utveckla medlemsdiskussion, men var den interna debatten hamnar avgörs i slutänden inte av landsmötet utan av medlemmarnas egna val. Idén om webbinarier är intressant och ligger också väl i linje med de förslag som tas upp av 2018 års valanalysgrupp. Partistyrelsen är alltså principiellt positiv, men det är inte lämpligt att landsmötet fattar alltför detaljerade beslut om partiets fortbildningsverksamhet. **Motionerna A215 och A216** bör därför anses besvarade.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion A201 avslås
2. **att** motion A202 avslås
3. **att** motion A203 avslås
4. **att** motion A204 avslås
5. **att** motion A205 avslås
6. **att** motion A206 avslås
7. **att** motion A207 och A208 avslås
8. **att** motion A209 anses besvarad
9. **att** motion A210 anses besvarad
10. **att** motion A211 anses besvarad
11. **att** motion A212 anses besvarad
12. **att** motion A213 anses besvarad
13. **att** motion A214 anses besvarad
14. **att** motion A215 anses besvarad
15. **att** motion A216 anses besvarad

RESERVATION 1

Jens Sundström, Maria Weimer och Ulrica Westerlund reserverar sig till förmån för motion A201.

B1. RÄTTSPOLITIK OCH BROTTSBEKÄMPNING

Inledning

Trygghet är en frihetsfråga. Tillvaron krymper för den som inte känner trygghet. Att veta att polisen kommer när det verkligen behövs, att känna sig trygg i sin bostad och sitt bostadsområde, att inte känna sig tvungen att avstå från en kvällspromenad – allt detta handlar om frihet i vardagen.

Jämfört med många andra länder är Sverige ett jämförelsevis tryggt land. Men det gäller inte alla som bor här. Allmänhetens upplevda trygghet i samhället har minskat, något som visas av utvecklingen i den nationella trygghetsundersökningen (NTU). Polismyndigheten har identifierat 60 områden i Sverige där det finns påtagliga problem med kriminella nätverk, och det finns 22 särskilt utsatta områden där kriminella grupper upprättat parallella maktstrukturer.

Våldsbrottsligheten är omfattande, inte minst till följd av betydande narkotikahantering. Till detta ska fogas bidragsbrott, skattefusk och smuggling av sprit och tobak. I spåren av detta växer otryggheten generellt och brottsligheten ökar i dess spår. Det gäller särskilt de utsatta områdena, där det finns många ungdomar som riskerar att dras in i omfattande kriminalitet i de organiserade gängen.

Svensk polis står inför stora utmaningar. Varje dag gör tusentals polisanställda ovärderliga insatser. Men bland poliser finns också en växande frustration över att man inte ges rimliga förutsättningar att sköta sitt jobb. Polisen själva uppger att de inte klarar att utreda.

Svensk polis möter samtidigt utmaningar av ett nytt slag. Den grova organiserade brottsligheten är ett allvarligt hot mot rättssamhället och enskilda människors trygghet. Brottsligheten är mångskiftande, projektbaserad och ofta gränsöverskridande, vilket gör det europeiska och internationella arbetet centralt. En annan utmaning är de nya former av brottslighet på nätet som är svårutredda och snabbt växande. Den politiskt motiverade brottslighet som har sin förankring i våldsbejakande extremism är ett påtagligt hot mot samhället och mot enskilda.

Det behövs omfattande insatser där polisens arbete hänger ihop med vad som görs i skola, socialtjänst och en integrationspolitik för jobb. Kommunerna måste få ett nationellt uppdrag att faktiskt också vara brottsförebyggande och inte bara trygghetsskapande. Men polisen måste både bli fler och få skarpare verktyg i kampen mot brotten.

Åklagarnas arbetssituation är starkt ansträngd och det tar flera år att utbilda en åklagare. Även kriminalvården behöver byggas ut. Det behövs fler anstaltsplatser, samtidigt som det också är önskvärt att fler, om de sköter sig, får avtjäna sina straff på alternativa sätt utanför anstaltsmiljön.

Ingen enskild åtgärd är viktigare för att långsiktigt få ned brottsligheten än att hindra att ungdomar rekryteras till en kriminell livsstil och fastnar där. Att stärka insatserna gentemot unga lagöverträdare handlar både om rättspolitik och om sociala insatser. Ju tidigare insatser sätts in för en ung människa i riskzonen, desto bättre möjlighet att den unge får förutsättningar att bryta ett destruktivt beteende. Socialtjänstens arbete liksom att förskola och skola tidigt fångar upp farosignaler är därför av största betydelse. Detta gäller både öppna insatser och det uppsökande arbetet.

Majoriteten av alla brott mot kvinnor och barn sker i hemmet. Insatserna för att motverka våld i nära relationer, sexualbrott och alla former av hedersrelaterat våld och förtryck är en av de allra mest prioriterade uppgifterna på jämställdhetsområdet. Ett samhälle där individens utsatthet för våld avgörs av könet kan aldrig vara fullt ut jämställt. För att bryta ett destruktivt mönster vad gäller våld och nära relationer krävs ett brett och långsiktigt arbete där både förebyggande insatser, polisiära åtgärder, stöd till offren och behandling av gärningsmännen ingår. För att komma tillrätta med våldet måste vi börja arbeta tidigt.

Det krävs särskilda insatser för att freda barn från våld, övergrepp och otrygghet. Barnombudsmannen har i en rapport skildrat situationen för barn i utsatta förorter och kommuner. Rapporten visar hur barnen upplever sämre möjligheter i livet, en vardag kantad av våld och kriminalitet, en utsatthet för sexuella trakasserier, skjutningar och begränsningar. Samhället måste finnas där för barnen, även när föräldrarna sviker. I Sverige ska inget utsatt barn behöva föra ensam kamp mot övergrepp. En nationell strategi mot våld mot barn, där barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck tydligt inkluderas, bör tas fram.

Genom januariavtalet har Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet enats om att antalet polisanställda till år 2024 ska öka med 10 000 personer. Attraktiviteten i polisyrket ska öka genom förbättrade villkor. Även Moderaterna och Kristdemokraterna har ställt sig bakom motsvarande mål.

Motionerna

ALLMÄN RÄTTSPOLITIK

Motion B101 tar upp situationen i de utsatta bostadsområdena, där otryggheten är stor och där lokalt verksamma kriminella gäng är en reell maktfaktor. Motionären beskriver tydligt de utmaningar som vi står inför. Den generella problembeskrivningen ligger helt i linje med Liberalernas politik, och ligger till grund för de konkreta förslag som partiet driver i riksdagen.

När det gäller motionens förslag om att erkänna våldet i utsatta områden som en nationell kris menar partistyrelsen att detta får betraktas som en politisk markering, och som sådan står partistyrelsen bakom den. Däremot brukar riksdag och regering inte göra formella uttalanden om att stora samhällsproblem ska erkännas som kriser, eftersom sådana uttalanden inte förändrar någonting i sak. De mycket stora problem som finns i utsatta områden ska synliggöras, till exempel genom Polismyndighetens återkommande kartläggningar av utsatta och särskilt utsatta bostadsområden.

I det rättspolitiska program som antogs av landsmötet 2017 framhålls att antalet poliser måste öka i hela landet, både i utsatta storstadsområden och på landsbygden. Programmet lyfter också fram viktig av lokal synlighet och tillgänglighet. Motionens yrkande om att det ska finnas fler närvarande lokala poliser i de utsatta områdena bör därmed anses vara tillgodosett.

Partistyrelsen instämmer i motionens resonemang om vikten av att arbeta för att särskilt lyfta de utsatta områdena. Det är viktigt att detta arbete bedrivs långsiktigt och uthålligt, och att det offentliga samverkar med näringsliv och andra lokala aktörer. En svensk lagstiftning om BID-samarbeten för att utveckla bostadsområden skulle underlätta detta.

Det behöver finnas väl utvecklade strukturer för att motivera fler att bryta med en kriminell livsstil och hjälpa människor till en laglydig tillvaro. Kriminalvården har en mycket viktig roll, dels genom sitt övergripande uppdrag att rehabilitera och motivera dömda och dels genom avhopparverksamhet för gäng- och yrkeskriminella. Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för unga gärningsmän. Socialtjänst och kriminalvård, särskilt frivården, måste samverka för att underlätta för personer som vill lämna kriminaliteten.

För att minska de kriminella gängens möjlighet att använda sitt våldskapital som maktfaktor i ett bostadsområde bör det också införas en ny form av påföljd, vistelseförbud, innebärande att den som döms förbjuds att vistas i ett visst geografiskt område under en viss period efter avtjänat fängelsestraff. Vistelseförbud ska komma i fråga för personer som begått grova brott med koppling till kriminell gängverksamhet i området i fråga. På så vis blir det svårare för gängkriminella att snabbt återta sin roll som lokala maktfaktorer. Detta är något som Liberalerna arbetar för i riksdagen och som även bör bekräftas genom ett landsmötesbeslut. **Med hänvisning till ovanstående yrkar partistyrelsen att motion B101 yrkande 1 och 2 anses besvarade, att yrkande 3 och 5 bifalls och att yrkande 4 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört.**

Frågan om hedersrelaterat våld och förtryck tas upp i **motion B102**, där motionären föreslår en särskild utredning för att undersöka omfattningen av det hedersrelaterade våld och förtryck som hbtq-personer drabbas av. Partistyrelsen delar denna uppfattning. Alltför ofta osynliggörs det hedersrelaterade våld och förtryck som riktar sig mot hbtq-personer, och det finns ett stort behov av ökad kunskap. **Motion B102 bör bifallas.**

I **motion B103** föreslås ett generellt förbud mot ansiktstäckande klädsel på offentlig plats. Samma huvudmotionär lämnade in en likalydande motion till landsmötet 2017, som avslogs.

Partistyrelsen anser att den självklara liberala utgångspunkten är att människor ska ha rätt att avgöra vilka kläder de vill bära. Denna utgångspunkt behöver dock kompletteras med den lika självklara principen att den som ansvarar för en verksamhet också behöver ställa upp de klädregler som behövs för att verksamheten ska fungera. Sådana klädregler kan till exempel behövas av hygienskäl eller av säkerhetsskäl, såsom i sjukvården eller i industrin. Dessa argument gör sig dock inte gällande när det gäller gator och torg och andra delar av det offentliga rummet. **Motion B103 bör därför avslås.**

Motion B104 tar upp behovet av arbete mot exploatering av barn. Motionären pekar på att Sverige i mångt och mycket är ett föregångsland i barnrättsfrågor, men att mer behöver göras för att Sverige ska bidra till att bekämpa handeln med barn, bland annat för sexuella ändamål. **Partistyrelsen yrkar att motion B104 yrkande 1 bifalls**, och att Liberalerna således ska verka för ökad kunskap om svenska medborgares delaktighet i handel med och sexuellt utnyttjande av barn. Detta kan göras till exempel genom insamling av statistik och samarbete med andra länder.

All befattning med barnpornografiskt material är kriminaliserat i Sverige. Motionären förespråkar användandet av olika tekniska lösningar för att upptäcka personer som använder datorer i stat, kommun och landsting för att ta del av material som dokumenterar övergrepp mot barn. Partistyrelsen delar motionärens engagemang för att sådana brott upptäcks, men anser att det är svårt att genom landsmötesbeslut binda sig alltför detaljerat till hur detta ska göras. Särskilt viktigt är det att inte landsmötet tar ställning till för- och nackdelar med enskilda produkter som levereras av kommersiella aktörer. Motionärens förslag om att Sverige på strategiska ambassader ska ha särskilt anställda barnrättsbevakare är intressant, men även här är förslaget alltför detaljerat för att landsmötet ska låsa partiet. **Motion B104 yrkande 2 och 3 bör därför anses besvarade.**

I **motion B105** yrkas att tillstånd för kamerabevakning alltid ska vara tidsbegränsade. I 2018 års kamerabevakningslag fastslås att tillstånd får meddelas för en begränsad tid. Även sådan kamerabevakning som inte är tillståndspliktig ska enligt lagen vara tidsbegränsad. Eftersom motionens förslag är tillgodosett genom gällande lag bör **motion B105 anses besvarad**.

Frågan om skyddet för så kallade visselblåsare tas upp i **motion B106**. Med visselblåsare menas en person som slår larm om brottslighet eller andra allvarliga missförhållanden inom den egna verksamheten. Motionären pekar på att visselblåsare hjälper till att avslöja korruption och maktmissbruk, och förespråkar att det skapas en oberoende hotline i Sverige dit visselblåsare kan vända sig, att Sverige driver på för en gemensam koordinering i EU och att det utreds hur visselblåsare tryggt ska kunna slå larm om missförhållanden nationellt och internationellt.

Partistyrelsen är helt enig med motionären om att visselblåsare måste kunna slå larm om allvarliga missförhållanden utan att riskera repressalier. Liberalerna drev i allians-regeringen hårt att det svenska lagskyddet för visselblåsare måste stärkas, något som slutligen ledde till att en utredning tillsattes som så småningom blev lagstiftning. Den nya lagstiftningen, som gäller från den 1 januari 2017, innebär ett särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden och innebär att de arbetsgivare som bryter mot lagen kan dömas till skadestånd. I april 2019 godkändes ett nytt EU-direktiv som även på europeisk nivå stärker skyddet. I dessa delar anser partistyrelsen att motionens förslag är tillgodosedda. Vad gäller frågan om en så kallad hotline, alltså extern larmfunktion dit anställda kan vända sig anonymt, vill partistyrelsen nämna att det finns ett antal sådana som företag och organisationer kan ansluta sig till. Partiet bör inte i dag binda sig för att det behöver tillkomma en ytterligare hotline-funktion i statlig regi. **Med det anförda bör motion B106 anses besvarad.**

I **motion B107** uppmärksammas så kallade oskuldskontroller, det vill säga kontroller av kvinnors och flickors kroppar med det påstådda motivet att se efter om kvinnorna eller flickorna är oskulder. Motionärerna förespråkar att både utförandet och beställandet av oskuldskontroller kriminaliseras som ett eget brott.

Partistyrelsen vill i likhet med motionärerna understryka att påtvingade oskuldskontroller är ett oacceptabelt ingrepp i den enskilda människans integritet. Så kallade oskuldskontroller är en seglivad del av det hedersrelaterade förtrycket. Det förekommer också personer vänder sig till vården med krav på så kallade oskuldsintyg.

Det är medicinskt omöjligt att utreda om någon är oskuld eller ej. Trots detta förekommer det att sjukvårdspersonal erbjuder sig att genomföra oskuldskontroller, vilket visades av ett reportage i TV4:s Kalla Fakta där reportrarna wallraffade hos olika läkare och frågade om oskuldsintyg.

Socialstyrelsen har fastslagit att oskuldskontroller och oskuldsintyg inte är tillåtna i vården enligt svensk lag. Till att börja med saknas det vetenskaplig grund, vilket gör att de strider mot patientsäkerhetslagen. Den yttersta konsekvensen är att vårdpersonalen blir av med legitimationen.

Påtvingade kontroller är dessutom ett brott. Högsta domstolen har fastslagit att en påtvingad oskuldskontroll, där en flickas släktingar handgripligen undersökte hennes underliv, är att bedöma som en våldtäkt. Även bestämmelsen om olaga tvång är aktuell i sammanhanget.

Sexualbrottslagstiftningen har relativt nyligen breddats för att ge ett så starkt skydd som möjligt för individens sexuella integritet. Oskuldskontroller är en kränkning av den kroppsliga och sexuella integriteten och ska bedömas som sådan. I sammanhanget bör det också beaktas att oskuldskontroller i praktiken förekommer där offret redan är utsatt för hård maktutövning från omgivningen. Att då tala om frivillighet saknar verklighetsförankring.

Partistyrelsen anser därför att det behövs ett heltäckande straffrättsligt skydd mot oskuldskontroller, eftersom de kränker människans sexuella integritet. I första hand torde den nu gällande strafflagstiftningen, som alltså nyligen breddats, vara tillräcklig. Om så inte är fallet är partistyrelsen beredd att föreslå ytterligare lagstiftning. Partiet bör dock inte binda sig till den exakta lagtekniska formuleringen, till exempel om detta ska vara en särskild straffrubricering eller inte. **Motion B107 bör därmed anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

I **motion B108** yrkas en skärpt lagstiftning vad gäller sexuella handlingar gentemot en person med självskadebeteende. Partistyrelsen tolkar motionären som att det inte ska vara tillåtet att utnyttja en persons självskadebeteende genom att utföra sexuella handlingar mot denna person som i själva verket är rena övergrepp, men som personen på grund av sitt självskadebeteende inte säger nej till.

Reglerna om ansvarsfrihet för brott finns i brottsbalkens tjugofjärde kapitel. Paragraf 7 i detta kapitel fastslår att en gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas endast är brottslig om gärningen är ”oförsvarlig med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter”. Denna bestämmelse är generell och gäller alla handlingar, oavsett om de är av sexuell art eller inte.

Vad detta betyder får bedömas av rättspraxis. När det gäller våldshandlingar har gränsen normalt hamnat mellan ringa misshandel och misshandel av normalgraden. Gränsen är inte glasklar, men ringa misshandel kan exempelvis betyda lättare slag eller andra handlingar som inte är av den arten att personen måste uppsöka sjukhus. Omständigheterna spelar också roll. Den som deltar i en idrottsmatch där sportens regler tillåter hårda tacklingar kan anses ha samtyckt till att bli föremål för ringa misshandel, även om personen inte på förhand godkänt just den tackling hen utsattes för.

Det är alltså inte möjligt att med hänvisning till samtyckesregeln skaffa sig ansvarsfrihet till att göra vad som helst med en person, vare sig denna person har ett självskadebeteende eller inte. Den ovan citerade lagtexten visar tydligt att alla omständigheter måste vägas in. **Partistyrelsen anser att motion B108 bör anses besvarad.**

Motion B109 tar upp brottsbalkens bestämmelse om landsförräderi. Motionären yrkar att straffbestämmelsen om landsförräderi utvidgas, så att den täcker in situationer där svenskar reser utomlands och strider mot en styrka där Sverige deltar. Partistyrelsen delar denna uppfattning.

I dag är bestämmelsen om landsförräderi avgränsad till situationer där Sverige är i krig eller ockuperat av främmande makt. Däremot finns inte någon straffbestämmelse som tar sikte på situationer där svenskar reser utomlands och angriper en styrka där Sverige deltar, till exempel i Irak eller Mali.

Landsförräderibestämmelsen är mycket gammal, och tillkom i en tid när lagstiftarna inte hade anledning att föreställa sig en situation där svenskar strider mot en svensk internationell insats i en utländsk konflikthärd. Lagen är skriven för en situation där Sverige som land befinner sig i krig och att svenskar då biträder den utländska angriparen. Partistyrelsen anser att det måste betraktas med samma stränghet att en svensk som anslutit sig till en utländsk terrorgrupp angriper en svensk väpnad styrka utomlands.

Som motionären påpekar har den danska lagstiftningen nyligen breddats med denna innebörd. Partistyrelsen anser att straffbestämmelsen om landsförräderi bör kompletteras med en ny bestämmelse som tar sikte på situationer där svenskar strider utomlands mot en svensk väpnad styrka eller mot de styrkor som den svenska insatsen avser att stödja. Bestämmelsen bör omfatta både svenska medborgare och utländska medborgare med hemvist eller uppehållstillstånd i Sverige. Därmed anpassas lagstiftningen till dagens verklighet där Sverige deltar i internationella fredsinsatser i andra länder. **Med dessa preciseringar anser partistyrelsen att motion B109 bör anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

I **motion B110** yrkas att Liberalerna ska arbeta för en straffskärpning för brott riktade mot personer därför att de är förtroendevalda. Sådana brott hotar det demokratiska systemet och är därför särskilt allvarliga. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning och konstaterar att en lagrådsremiss med denna innebörd överlämnades i maj 2019. Lagförslaget, som stöds av Liberalerna och har bred uppbackning i riksdagen, väntas bli lagstiftning den 1 januari 2020. Motionärens yrkande är således tillgodosett och **motion B110 bör anses besvarad.** I **motion J203 yrkande 1** föreslås att Liberalerna verkar för att inkludera personer med intersexvariationer i diskrimineringslagen, brottsbalkens regel om straffskärpning för hatbrott samt hetslagstiftningen. Med anledning av detta vill partistyrelsen framhålla att intersexuella redan omfattas av diskrimineringslagen (prop. 2007/08:95 s. 496). När straffskärpningsregeln i brottsbalken breddades 2018 inkluderades även intersexpersoner i förarbetena (prop. 2017/18:59 s. 29). Däremot har inte intersexpersoner inkluderats i bestämmelsen om hets mot folkgrupp, eftersom intersex primärt handlar om kön och hets mot grupp med anspelning på kön inte omfattas av bestämmelsen. Partistyrelsen anser det inte påkallat att föreslå ytterligare utvidgningar av hetsparagrafen så att den generellt omfattar kön. **Motion J203 yrkande 1 bör därför anses besvarat.**

Lagen om bidragsbrott kritiseras i **motion B111**, som menar att det vore bättre att avskaffa lagen och använda brottsbalkens bestämmelser om bedrägeri. Liknande motioner har behandlats vid tidigare landsmöten och partistyrelsen vidhåller att lagen behövs. En viktig skillnad mellan bidragsbrottslagen och bedrägeribestämmelsen är att bidragsbrottslagen också innefattar handlingar som begås av grov oaktsamhet. En utvärdering av bidragsbrottslagen har gjorts av Riksrevisionen, som menar att lagen kan behöva effektiviseras, men däremot inte att den bör avskaffas.

Även en statlig utredning har genomfört en utvärdering och lagt fram förslag till förändringar, som i juni 2019 resulterade i en proposition. I propositionen föreslås bland annat att bidragsbrottslagens tillämpningsområde ska utvidgas och även avse stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd). Förslaget innebär att t.ex. tandvårdsstöd och olika former av arbetsmarknadspolitiska stöd kommer att omfattas av lagen. Vidare skärps maxstraffet för grovt bidragsbrott till fängelse i sex år. Förslagen har fått stöd av Liberalerna vid riksdagsbehandlingen. Partistyrelsen anser att det inte finns någon anledning att upphäva lagen, snarare bör den effektiviseras. De nyligen gjorda ändringarna är ett steg i rätt riktning. Med anledning av detta bör **motion B111 avslås.**

POLIS OCH ÅKLAGARVÄSENDE, DOMSTOLAR OCH KRIMINALVÅRD

I **motion B112** yrkas att det införs en polisiär insatsgaranti, som innebär att ingen som utsätts för brott ska behöva vänta mer än en timme på samhällets stöd. Partistyrelsen sympatiserar med motionärens intentioner, men anser att det är svårt att garantera en samhällsinsats inom en timme oavsett brottets art och oavsett tid på dygnet. Däremot är det av största vikt att verka för en förbättrad polisiär närvaro i hela landet, både i städer och på landsbygd. **Med detta bör motion B112 anses besvarad.**

Rättsväsendets arbete mot sexualbrott tas upp i **motionerna B113, B114 och B115**, där en rad förslag läggs fram. Bland annat yrkas en utredningsgaranti på två veckor, att sexualbrott prioriteras och att särskilda sexualbrottsenheter återinförs. I en av motionerna yrkas dessutom ökade utbildningsinsatser till rättsväsendet om sexualbrott och att ingen domare som själv dömts för sexuella trakasserier ska få lov att döma i sådana mål. Även ett yrkande som handlar om stöd till våldsutsatta kvinnor, flickor och icke-binära i drogberoende tas upp i en av motionerna.

Sexualbrott är en mycket allvarlig kränkning av den enskildes integritet, och rättsväsendet måste ge offret allt det stöd som behövs samtidigt som utredningsverksamheten är effektiv. Den svenska uppklaringen av anmälda sexualbrott är låg jämfört med våra nordiska grannländer. Detta har getts olika förklaringar, bland annat att en ökad anmälningsfrekvens skulle ha lett till att fler svårutredda fall anmäls. Även polisreformen 2015, som lett till stora problem i omställningen till ny organisation, har bidragit.

Partistyrelsen är enig med motionärerna om vikten av att prioritera arbetet mot sexualbrott och att ge alla brottsoffer det stöd som de behöver. Däremot är det inte realistiskt att sätta upp en garanti att alla sexualbrott ska utredas inom två veckors tid. Brottsutredningarna bör oftast påbörjas skyndsamt så att bevis och vittnesuppgifter kan säkras, men sexualbrott är ofta komplicerade där utredningarna tar tid. Vad gäller utbildningar, utredningsmetodik och organisationsfrågor sympatiserar partistyrelsen med den generella inriktningen, men anser att yrkandena är alltför specifika för att kunna beslutas på ett landsmöte. **Med anledning av**

detta bör motion B113 yrkande 2 och 3 bifallas och motionerna B113 yrkande 1 och 4–6 samt B114 och B115 anses besvarade.

Utbildningar tas också upp i **motion E106 yrkande 8**, där det föreslås en intern kompetenshöjning i Polisen med transperspektiv gällande hatbrott, hedersrelaterade brott och våld i nära relationer. Liberalerna har länge arbetat för ökad hbtq-kompetens i myndigheter, bland annat Polisen. Detta inbegriper de specifika aspekter på hbtq-frågorna som motionärerna tar upp. Något särskilt landsmötesbeslut om detta är därför inte nödvändigt och **motion E106 yrkande 8 bör anses besvarat**. En annan utbildningsfråga belyses i **motion B116**, där det begärs kompetenssatsningar på lekmannaövervakare i frivården. Även detta är en fråga som är alltför specifik för att landsmötet ska ta ställning, något som inte hindrar att förslaget som sådant har argument som talar för sig. **Motion B116** bör därmed anses besvarad.

I **motion B117** aktualiseras problemet med de långa häktningstiderna. Motionären yrkar att det införs ett maxtak för hur länge en brottsmisstänkt får sitta häktad.

Sverige har långa häktningstider jämfört med många andra västländer. Partistyrelsen anser liksom motionären att detta är ett problem. Det förekommer att brottsmisstänkta sitter häktade före domstolsförhandling i upp till ett år eller ännu längre. Sedan ett antal år pågår ett arbete för att få ner häktningstiderna, dels genom att generellt korta handläggningstiderna och dels genom att eftersträva att komplicerade brottshärvor delas upp i flera enskilda mål så att inte personer tvingas sitta i häkte i väntan på att utredningen gällande brottsmisstänkta på andra personer ska bli färdiga.

Partistyrelsen anser att arbetet behöver fortsätta för att komma till rätta med de mycket långa häktningstiderna. Rättsväsendet måste även säkerställa att situationen i häktena är rimlig med hänsyn till omständigheterna, särskilt för dem som har belagts med restriktioner under lång tid. Den internationella kritiken, bland annat från Europarådets expertkommittéer, måste tas på allvar.

Samtidigt är det viktigt att inte falla ner i det motsatta diket. Det finns trots allt skäl till att en misstänkt person sitter häktad. Även restriktioner kan vara motiverade eftersom grovt kriminella också från häktescellen kan sätta käppar i hjulet för rättsprocessen genom att ge order om att undanröja bevis eller hota vittnen. Partistyrelsen är inte beredd att förorda en lagstiftning som innebär att en brottsmisstänkt ovillkorligen måste släppas ur häktet, utan en prövning i det enskilda fallet bör alltid ske. **Motion B117** bör därför anses besvarad.

I **motion B118** yrkas att nämndemän inte ska nomineras av politiska partier. Vid förra landsmötet beslutades att Liberalerna ska verka för att nämndemannasystemet ska ses över så att att det politiska inflytandet minskar. Naturligtvis ska partiers medlemmar kunna tjänstgöra som nämndemän, men däremot ska uppdraget som nämndemän inte politiseras. Tyvärr förekommer det att nämndemän ser sin roll som partipolitisk trots att uppdraget inte har med partipolitik att göra. Partistyrelsen ser inte någon anledning att ändra det ställningstagande som gjordes av landsmötet 2017 och anser att **motion B118** bör anses besvarad.

I **motion B119** yrkas att det inrättas ett oberoende resningsinstitut. Motionären menar att dagens ordning, där den som anser sig vara felaktigt dömd kan beviljas resning av domstol, är otillräcklig.

När tiden för att överklaga en brottmålsdom som har meddelats av en tingsrätt eller en hovrätt har gått ut utan att det förts talan mot domen, vinner den laga kraft. Detta betyder att den fråga som avgjorts i princip inte kan bli föremål för en ny rättegång. Principen om lagakraftvunna domars orubblighet är dock inte undantagslös. En ny prövning av domen kan komma till stånd om domstol beslutar om resning. Enligt rättegångsbalken är hovrätten rätt instans för ansökan om resning om den lagakraftvunna domen meddelats av en tingsrätt, och i annat fall är Högsta domstolen den rätta instansen.

Frågan om ett oberoende resningsinstitut har då och då lyfts i den allmänna debatten, även av justitieråd i Högsta domstolen och andra högt uppsatta jurister. Det finns argument som talar för att skilja den dömande rollen från prövningen av resningsärenden. Samtidigt går det inte att komma ifrån att även resningsärenden är en fråga för domstolar. I Norge har vid sidan av de ordinarie domstolarna inrättats en resningskommission, och partistyrelsen anser att erfarenheterna därifrån bör studeras. Det är dock för tidigt att definitivt ta ställning vid årets landsmöte. **Med detta bör motion B119 anses besvarad.**

BROTTSOFFERFRÅGOR

I **motion B120** tar upp behovet av fler skyddade boenden för män som är offer för hedersrelaterat våld och förtryck. Partistyrelsen är helt av samma åsikt som motionären, och anser att detta tillgodoses genom den rapport mot våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck som antogs vid landsmötet 2015 och där skyddade boenden var en central fråga. **Motion B120 bör därför anses besvarad.**

Motion B121 anser att en särskild terrorfond inrättas för ersättning till offer för terrorism. Liberalerna anser att stödet till brottsoffer måste förbättras och förespråkar att kränkningsersättningen höjs till den dubbla nivån jämfört med i dag. Detta gäller givetvis även offer för terrorbrott. I ett par andra länder finns terrorfonder och att partistyrelsen är positiv till att frågan utreds också i Sverige. **Motion B121 bör därmed anses besvarad.**

Motionerna B122, B123 och B124 tar samtliga upp skadestånd till brottsoffer och vill med varierande formuleringar att brottsoffren snabbare än i dag ska få ut det belopp som de tillerkänts. Partistyrelsen är av samma åsikt och konstaterar att detta krav redan återfinns i partiets rättspolitiska program, där det står att reglerna om skadestånd ska ändras för att korta väntetiderna för brottsoffren och att brottsoffer snabbare ska få ut det skadestånd som utdömts i domstol, till exempel genom bättre juridiskt stöd för att driva in beloppet eller genom att staten utbetalar beloppet och sedan kräver det av den dömde. **Motionerna B122, B123 och B124 motsvarar därför den politik som partiet redan bedriver och bör anses besvarade.**

Olika specifika aspekter på brottsofferfrågor tas upp i **motion B125 yrkande 1**, där det lyfts fram vikten av ökad kunskap om brottsoffer som även av andra skäl är i en mycket utsatt situation, till exempel kvinnor med missbruksproblematik eller personer i prostitution. Partistyrelsen är av samma åsikt och anser att det är av stor vikt att stödet till brottsoffer är utformat så att det når ut till alla. Detta ställer särskilda krav på arbetssättet inom bland annat socialtjänsten, men också andra offentliga myndigheter. Partistyrelsen anser att detta ryms inom ramen för partiets allmänna social- och brottsofferpolitik och bedömer att denna del av motionen därmed ligger i linje med partiets politik. **Motion B125 yrkande 1 bör därmed anses besvarat.**

Yrkande 2 i samma motion tar upp en helt annan fråga, nämligen att BDSM bör ses som en sexuell läggning och räknas in som en av diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen, bland annat för att bryta det sociala stigmat gentemot personer som utövar BDSM. Partistyrelsen konstaterar att sadomasochism och fetischism från år 2009 har strukits ur Socialstyrelsens klassifikation av sjukdomar och hälsoproblem, och år 2018 fattade Världshälsoorganisationen (WHO) samma beslut. Diskrimineringslagstiftningens definition av sexuell läggning avser homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning. Det är viktigt att skilja på begreppen sexuell läggning och sexualliv. Sexuella praktiker och sexuella inriktningar som finns hos såväl homo-, bi- som heterosexuella personer omfattas inte av begreppet sexuell läggning. I motsats till vad som hävdas i motionen räknas inte BDSM som sexuell läggning i norsk lagstiftning och ingår inte i diskrimineringsgrunderna där. Partistyrelsen anser i likhet med motionären att det är viktigt att motverka fördomar och stigmatisering av utövare av frivillig BDSM, men detta bör ske på annat sätt än genom att ändra definitionen av sexuell läggning. **Motion B125 yrkande 2 bör därmed anses besvarat.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion B101 yrkande 1 och 2 anses besvarade
2. **att** motion B101 yrkande 3 och 5 bifalls
3. **att** motion B101 yrkande 4 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört
4. **att** motion B102 bifalls
5. **att** motion B103 avslås
6. **att** motion B104 yrkande 1 bifalls
7. **att** motion B104 yrkande 2 och 3 anses besvarade
8. **att** motion B105 anses besvarad
9. **att** motion B106 anses besvarad
10. **att** motion B107 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
11. **att** motion B108 anses besvarad
12. **att** motion B109 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
13. **att** motion B110 anses besvarad
14. **att** motion J203 yrkande 1 anses besvarat
15. **att** motion B111 avslås
16. **att** motion B112 anses besvarad
17. **att** motion B113 yrkande 1 och 4–6 anses besvarade
18. **att** motion B113 yrkande 2 och 3 bifalls
19. **att** motion B114 och B115 anses besvarade
20. **att** motion E106 yrkande 8 anses besvarat
21. **att** motion B116 anses besvarad
22. **att** motion B117 anses besvarad
23. **att** motion B118 anses besvarad
24. **att** motion B119 anses besvarad
25. **att** motion B120 anses besvarad
26. **att** motion B121 anses besvarad
27. **att** motionerna B122, B123 och B124 anses besvarade
28. **att** motion B125 yrkande 1 anses besvarat
29. **att** motion B125 yrkande 2 anses besvarat

RESERVATION 2

Ulrika Landergren reserverar sig till förmån för motion B119.

Motivering: ”Det finns i dag många positiva erfarenheter från oberoende resningsinstitut. Hur ett resningsinstitut ska organiseras behöver nu tas fram. Vi som liberaler har alltid drivit frågor om opartiska institut och ska ställa oss på den enskildes sida.”

SÄRSKILT YTTRANDE 2

Anton Johansson, Liberala studenter och Romina Pourmokhtari, Liberala ungdomsförbundet anmäler särskilt yttrande till förmån för att motion B101 yrkande 5 avslås.

Motivering: ”Vistelseförbud för gängkriminella som begått brott i utsatta områden är en dålig lösning på ett allvarligt problem. Kriminaliteten försvinner inte, den flyttar bara på sig. En liberal rättspolitik får inte vara ett lapptäcke av quick fix-lösningar.”

SÄRSKILT YTTRANDE 3

Anton Johansson, Liberala studenter och Romina Pourmokhtari, Liberala ungdomsförbundet anmäler särskilt yttrande till förmån för motion B117.

B2. FAMILJERÄTT OCH FÖRVALTNINGSPOLITIK M.M.

Inledning

Det är bara du som kan välja din framtid. Så enkelt kan man formulera den grundsyn som liberalismen bygger på. Det är därför som det för liberaler är självklart att den enskilda människan ska ha så stor frihet som möjligt att göra sina egna livsval, så länge hen inte kränker någon annans frihet. Eftersom människor är olika kommer livsvalen också att bli olika. En liberal familjepolitik döljer inte, utan bejakar tvärtom att familjer är olika.

Genom mångårigt arbete, där liberaler varit pådrivande, har familjerätten successivt anpassats och blivit mer jämlik för alla familjer. Barnets rättigheter påverkas inte på samma sätt av föräldrarnas civilstånd. Den samkönade familjen har erkänts och nya former av föräldraskap har fått sin rättsliga reglering. Men ytterligare reformer krävs för att förverkliga liberala principer på familjerättens område. All familjerättslig lagstiftning behöver genomsyras av ett konsekvent barnrättsperspektiv.

Motionerna

FAMILJERÄTT

Reglerna om så kallad föräldraskapspresumtion tas upp i **motion G120 yrkande 3**, som vill att samma regler ska gälla alla föräldrar genom en könsneutral föräldraskapspresumtion. Ett yrkande med liknande innebörd finns i **motion J203 yrkande 7**, där det föreslås att föräldrabalken görs könsneutral.

Föräldrabalken innehåller bestämmelser om föräldraskap, vårdnad, förmynderskap och adoption. Föräldraskapspresumtion handlar om att en person automatiskt erkänns som ett barns förälder utan att frågan behöver utredas av familjerätten eller avgöras i domstol. Den som är folkbokförd som man och är gift med en kvinna som föder ett barn blir till exempel automatiskt bokförd som barnets far, så kallad faderskapspresumtion.

För personer som lever i samkönade relationer är det mer komplicerat att få föräldraskapet fastställt för båda föräldrarna. Liberalerna har länge arbetat för att detta ska förändras, och nyligen har en reform som trätt i kraft som skapar samma regler om föräldraskap efter assisterad befruktning utomlands för både olikkönade och samkönade par. Liberalerna anser att en fortsatt översyn av lagstiftningen bör ske för att skapa ytterligare juridisk jämlikhet mellan olikkönade och samkönade par i reglerna om föräldraskap. Detta är något som Liberalerna arbetar för i riksdagen sedan många år, och något ytterligare landsmötesbeslut är därför inte nödvändigt. **Motion G120 yrkande 3 och J203 yrkande 7 bör därför anses besvarade.**

I **motion B201** uppmärksammas att många länder i EU inte tillåter samkönade par att adoptera barn. Motionären vill att Liberalerna verkar för att fler länder i EU tillåter alla oavsett sexuell läggning att prövas som adoptivföräldrar. I sakfrågan är partistyrelsen helt enig med motionären: lagstiftningen om adoption ska inte särbehandla människor utifrån sexuell läggning. Det är också viktigt att EU-rättens familjebegrepp fullt ut erkänner den samkönade familjen så att personer som erkänns som föräldrar till ett barn kan flytta mellan EU-länder utan att behöva känna oro för att deras band till sina familjemedlemmar inte kommer att erkännas. Däremot är familjerätten som sådan inte något som beslutas på EU-nivå, och Liberalerna anser inte heller att detta bör bli fallet. Däremot bör Liberalerna i sina internationella kontakter verka för en hbtq-inkluderande familjerätt i fler länder, och detta sker också. **Med det anförda bör motion B201 anses besvarad.**

Barns rätt till umgänge med för dem viktiga personer tas upp i **motion B202**, som yrkar på en översyn av lagstiftningen så att barn ges större möjlighet att få fastställda beslut om rätt till umgänge med sina syskon, styvföräldrar och andra viktiga personer som inte är vårdnadshavare. Redan landsmötena 2011 och 2013 tog ställning för detta, och detta är också något som Liberalerna därefter har arbetat för. Även 2015 och 2017 års landsmöte fattade beslut i samma riktning. Vårdnadslagstiftningen har senast setts över av 2014 års vårdnadsutredning (SOU 2017:6). Vad gäller barns umgänge med andra än vårdnadshavarna noterar även partistyrelsen att utredningen behandlade dessa frågor mycket kursivt. Det är beklagligt, och partistyrelsen anser att partiet bör fortsätta verka för en ordentlig översyn av hur dagens regler fungerar i denna del. Eftersom 2014 års vårdnadsutredning inte levererade något fördjupat underlag i denna fråga bör dock saken analyseras innan partiet binder sig för detaljförslag. Liberalerna arbetar aktivt för att en sådan analys kommer till stånd. Eftersom frågan behandlats av landsmötena 2011, 2013, 2015 och 2017 i linje med ovanstående yrkar partistyrelsen att **motion B202 anses besvarad.**

Lagstiftningen om äktenskap behandlas i flera motioner. I **motion B203** kritiseras att äktenskapet innebär obligatoriska juridiska åtaganden, och motionären förespråkar att det bör vara upp till varje par att avgöra vilka juridiska rättigheter

och skyldigheter som ska gälla. **Motion B204** och **B205** yrkar att civiläktenskap införs, det vill säga att äktenskap måste ingås inför en civil myndighet och att religiösa vigselakter därmed får en rent ceremoniell karaktär. Resonemangen bakom detta förslag skiljer sig något åt. Den sistnämnda motionen menar att civiläktenskap är enda sättet att säkerställa att inga par särbehandlas negativt i vigselsammanhang, t.ex. samkönade par som i dag nekas vigsel i många samfund. Den förstnämnda motionen uttrycker i stället oro för att många par inte tycks inse de juridiska följderna av att gifta sig. Motionens resonemang får tolkas som att det av den orsaken vore bättre om vigseln ingås av en juridiskt utbildad civil myndighetsföreträdare som kan gå igenom äktenskapets juridiska innebörd med de blivande makarna.

Vad gäller **motion B203** vill partistyrelsen framhålla att äktenskapet inte bara får juridiska följder mellan de båda makarna, utan också gentemot tredje person. Till exempel har make arvsrätt framför barn, föräldrar och syskon till den avlidne. Makar kan Även när det gäller frågor om ömsesidigt ekonomiskt ansvar och underhållsskyldighet för barn har äktenskapet följder som inte kan avtalas bort. I juridisk mening är äktenskapet ett lagpaket för att hantera de frågor som vanligast uppkommer när två människor vill leva tillsammans. Det ger också stora möjligheter att dra bort och lägga till, genom t.ex. äktenskapsförord eller testamente. Om två personer vill leva tillsammans utan att omfattas av äktenskapets juridiska följder kan de göra detta genom att låta bli att gifta sig. **Partistyrelsen anser att motion B203 bör avslås.**

Frågan om civiläktenskap har behandlats vid flera landsmöten på senare år, senast år och 2017. Partistyrelsen vill då liksom nu betona att äktenskapet i juridisk mening redan i dag är rent civilrättsligt. Äktenskapets juridiska innebörd är densamma oavsett om det ingås inför en myndighetsföreträdare eller i ett trossamfund, och äktenskapsbalken är inte i något avseende baserad på ställningstaganden till förmån för den ena eller andra religiösa traditionen. Det är, kort sagt, staten och inte trossamfunden som definierar äktenskapets juridiska innebörd.

Dagens lagstiftning innebär att borgerliga vigselförrättare har vigselplikt, medan trossamfundens företrädare har vigselrätt. Samma system finns i många länder, medan andra länder tillämpar civiläktenskap. Länder som i likhet med Sverige har en könsneutral äktenskapslagstiftning återfinns i båda grupperna.

Vigselakten i ett trossamfund är en religiös ceremoni och som sådan en del av religionsutövningen. Äktenskapet som rättslig företeelse har dock djupa historiska rötter och var i äldre tid inte nödvändigtvis en del av den religiösa sfären. På den tiden Sverige var en luthersk-ortodox enhetsstat utan religionsfrihet ingick vigselrätten i kyrkans maktmonopol. Endast en kyrklig vigsel inom Svenska kyrkan var juridiskt giltig. Kravet på rätt till borgerlig vigsel, liksom att andra trossamfund skulle få rätt att förrätta juridiskt giltiga vigslar, var då en självklar del av kampen för religionsfrihet i Sverige.

I dagens samhälle är statsreligionen avskaffad. Det råder stor religiös mångfald och många tillhör inte något samfund alls. Frågan om trossamfundens vigselrätt handlar därför i dag snarare om hur gränslinjen mellan den religiöst neutrala staten och trossamfunden ska se ut.

Ett tungt vägande argument för civiläktenskap är att det skulle klargöra skillnaden mellan det juridiska äktenskapet och äktenskapet som religiöst begrepp. Det juridiska äktenskapet reglerar makarnas rättsliga relation inbördes och i förhållande till tredje man och staten. Den som gifter sig tar del av ett lagpaket som innebär både rättigheter och förpliktelser, till exempel när det gäller egendom, försörjning, arv och vårdnad.

Som religiöst begrepp handlar i stället äktenskapet eller vigseln om att makarna ingår ett förbund inför sin gud eller sin församling. Den religiösa innebörden varierar mellan olika samfund. I vissa trosriktningar räknas äktenskapet som ett oupplösligt förbund.

Eftersom den juridiska och den religiösa innebörden inte har något med varandra att göra skulle ett argument för civiläktenskap därmed vara att skapa en tydligare rågång. Det är då alltid den civila (borgerliga) vigseln som är juridiskt giltig, och den som vill ha det kan sedan komplettera med en religiös vigselakt. Så ser systemet ut i till exempel Belgien och Nederländerna.

Det finns emellertid också tungt vägande argument för att behålla dagens system. Ett sådant argument är att den enda praktiska effekten av att införa civiläktenskap skulle vara att det blir krångligare för många par att gifta sig.

Redan i dag finns det full valfrihet mellan civil och religiös vigsel. De som vill gifta sig borgerligt det redan i dag, liksom de par som är hänvisade till en borgerlig vigsel därför att deras trossamfund inte vill förrätta vigseln. De par som i dag kan och vill gifta sig inom ett trossamfund måste däremot i ett system med civiläktenskap gifta sig två gånger: först en civil vigsel och sedan en religiös ceremoni. Rent praktiskt vore denna reform en försämring, samtidigt som den för övriga par inte innebär någon praktisk förbättring.

Det nuvarande systemet med valfrihet mellan vigsel inom trossamfund och borgerlig vigsel har funnits under mycket lång tid och har en stark folklig förankring. Det framgår inte minst av att ett stort antal par väljer att ingå äktenskap genom vigsel i samfund.

Ett argument som ibland framförs för civiläktenskap är att trossamfunden inte förtjänar att behålla vigselrätten eftersom alla par inte kan gifta sig religiöst. Partistyrelsen vill ta tillfället i att problematisera detta argument.

Det är en självklar liberal ståndpunkt att äktenskapsbalken ska vara öppen för alla myndiga par. Det är också en självklar liberal ståndpunkt att staten inte ska lägga sig i trossamfundens religionsutövning. En religiös vigselakt är alltid religionsutövning och staten bör av principiella skäl avhålla sig från att försöka styra samfunden till att påverka vilka religiösa vigselakter mellan myndiga som samfundet vill förrätta eller inte förrätta. Det betyder inte att ett samfund ska vara fredat från kritik för sina val, men den kritiken bör då tas upp i den allmänna samhällsdebatten och inom samfunden.

Det bör också observeras att det finns många situationer där företrädare för trossamfund avböjer att förrätta vigslar. Åtskilliga samfund vägrar till exempel att viga frånskilda. Detta gäller till exempel inom romersk-katolska kyrkan, ett

av de största samfunden. Ofta förutsätts det att de blivande makarna, eller åtminstone en av dem, bekänner sig till samfundets tro.

Det förekommer också att samfundets företrädare efter själavårdande samtal avråder paret från att gifta sig och av det skälet förklarar sig ovillig att genomföra vigseln. Trossamfundens juridiska vigselrätt innebär att staten konstaterar att den religiösa vigselakten motsvarar de formkrav som ställs på en borgerlig vigsel, och därför kan erkännas juridiskt. Partistyrelsen konstaterar att religionsfriheten förutsätter att trossamfunden själva avgör vilka vigselceremonier de vill förrätta.

I **motion B205 yrkande 1** anförs att myndighetsutövningen i samband med vigsel är enhetlig, rättssäker och fri från diskriminering. Partistyrelsen noterar att det endast är en civil myndighet som har rätt att genom hindersbevis pröva om en person har rätt att gifta sig eller inte. Hindersprövning är en obligatorisk myndighetsutövning inför en vigsel, och måste självklart göras på icke-diskriminerande former. Om det enskilda paret vänder sig till en civil myndighet även för vigseln har den rätt att begära att vigseln genomförs. Om det enskilda paret däremot vänder sig till ett religiöst samfund och begär att vigseln sker i form av en religiös ceremoni skulle det krocka med religionsfriheten att ålägga samfunden en skyldighet att viga. Den vägen är enligt partistyrelsen inte framkomlig. Samma slutsats drar uppenbarligen motionären, som i **yrkande 2** i samma motion yrkar att trossamfundens vigselrätt dras in och obligatoriskt civiläktenskap införs.

Det går att anföra goda argument för både civiläktenskap och dagens system, men sammantaget anser partistyrelsen argumenten för att behålla dagens system väger över. Valfriheten mellan borgerlig vigsel och vigsel i trossamfund bör alltså behållas. **Partistyrelsen yrkar därför att motionerna B204 och B205 avslås.**

I **motion B206** yrkas att Liberalerna tar ställning för att uppdraget som god man eller förvaltare professionaliseras, och att den som har detta uppdrag alltså är anställd av en myndighet. Liberalerna har länge arbetat för en bred översyn av systemet med god man och förvaltare, bland annat genom att tillsätta en nationell tillsynsmyndighet, något som också bekräftats genom landsmötesbeslut. Partistyrelsen står fast vid att detta är en angelägen fråga som har blivit allt mer akut i flera kommuner när kraven har ökat på frivilliga gode män, samtidigt som söktrycket redan är lågt. Partistyrelsen är av uppfattningen att en allmän professionalisering av uppdragen, inklusive kommunala förvaltningsenheter vars anställda är ställföreträdare i svårrekryterade fall, bör ses som huvudalternativet i både den fortsatta processen i den pågående utredningen kring gode män och i det vidare arbetet i frågan. Att helt ersätta systemet med frivilliga goda män är dock i dagsläget inte aktuellt. Mot den bakgrunden yrkar PS att **motion B206 bör anses besvarad.**

Frågan om så kallade livstestamenten tas upp i **motion B207**. Motionärerna förespråkar att Sverige i likhet med till exempel Danmark ger den enskilde större möjlighet att på förhand uttrycka vilka vårdinsatser man vill få ta del av, eller avstå från, om livets slut närmar sig och man då inte längre kan uttrycka någon åsikt själv. Detta ligger helt i linje med den äldrepolitiska rapport som landsmötet 2017 antog, även om formuleringen där är vårddirektiv. Liberalerna arbetar aktivt för detta i riksdagen, bland annat genom att dagens så kallade framtidsfullmakter ska kunna tillämpas också för insatser i hälso- och sjukvård. Partistyrelsen anser alltså att motionens förslag ligger i linje med tidigare fattade landsmötesbeslut och föreslår att **motion B207 anses besvarad.**

OFFENTLIG RÄTT, FÖRVALTNINGSPOLITIK M.M.

Motion B208 föreslår en förändring av de allmänna helgdagarna, på så sätt att första maj tas bort och annandag pingst återinförs som helgdag. Motionären anför att det närmast är en skandal att ett särintresse som LO och Socialdemokraterna har tvingat alla att vara lediga på deras dag.

Första maj blev i Sverige allmän helgdag 1939. Beslutet om att utlysa första maj som arbetarrörelsens internationella högtidsdag togs av Andra internationalen 1890. Till bakgrunden hör dock att valborgshelgen och första maj också tidigare hade en särskild ställning. Maj- och valborgsfirandet förekom i bondesamhället som en självständig tradition. Det bör också noteras att Andra internationalen utlyste första maj som arbetarrörelsens internationella dag bland annat för att uppmärksamma den så kallade Haymarketmassakern i Chicago 1886. Haymarketmassakern inträffade dock den 4 maj. Valet av första maj kan alltså åtminstone delvis ha haft att göra med att detta datum redan tidigare hade en särskild betydelse för många.

När beslutet om att göra första maj till allmän helgdag togs av den svenska riksdagen omfattades hade dagen redan tidigare för de flesta arbetstagare blivit ledig dag genom överenskommelser i kollektivavtal. Icke desto mindre var det förstås ett symboliskt viktigt beslut att göra dagen till allmän helgdag. Det som är helgdag är dock inte arbetarrörelsens internationella högtidsdag, utan datumet första maj. I vissa andra länder finns ”Labor Day” eller motsvarande i almanackan, något som alltså inte är fallet i Sverige. För de flesta svenskar är i stället första maj helt enkelt den lediga dagen i samband med valborgsfirandet. **Partistyrelsen föreslår att motion B208 därmed anses besvarad.**

Förvaltningspolitiken tas upp i två motioner. I **motion B209** yrkas att Liberalerna ska ha som långsiktigt mål att statliga myndigheter ska vara jämnt spridda över landets alla kommuner och att nya myndigheter inte ska förläggas till kommuner där det redan finns en statlig myndighet. I **motion B210** yrkas att myndigheter knyter till sig forskarvärlden, t.ex. genom särskilda tjänster för källkritik.

Vad gäller den förstnämnda motionen anser partistyrelsen att den allra viktigaste frågan är att staten ska ha en god närvaro i hela landet. Det är väl så viktigt på vilken ort huvudkontoret är placerat, men ur medborgarperspektivet är det ännu viktigare att statliga myndigheter som Polisen, Försäkringskassan och Skatteverket har en lokal närvaro som gör att de kan ge god service i alla delar av vårt land. Sverige har en lång historia av myndighetsflyttar, ofta beslutade och genomförda på kort varsel. Effekten har ofta blivit att myndigheterna i det korta perspektivet tappat större delen av

sin personal och att kontinuiteten blivit lidande. Liberalerna är generellt mycket restriktiva vad gäller behovet av nya myndigheter, men när sådana startas bör de som huvudregel läggas utanför Stockholm. Vad gäller motion B210 anser partistyrelsen att regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet är en tillräcklig utgångspunkt men att det inte bör styras politiskt i vilken mån myndigheter ska inrätta särskilda tjänster för källkritik. **Motionerna B209 och B210 bör anses besvarade.**

I **motion B211** yrkas av integritetsskäl att systemet med personnummer skrotas eller att personnumren helt eller delvis undantas från offentlighetsprincipen. Partistyrelsen delar visserligen motionärens oro över det ökande antalet identitetsstölder, men det vore olämpligt att försöka komma åt detta genom att nedmontera stora delar av insynen i offentlig myndighetsutövning, något som i praktiken blir fallet med motionärens förslag. Offentlighetsprincipen möjliggör för medier och enskilda att granska myndigheterna och sätta sökarljuset på svågerpolitik, mutor eller annat maktmissbruk. Listan är lång över skandaler i den offentliga sfären som har upptäckts genom att grävande journalister kunnat spåra hur en och samma person förekommer i olika sammanhang där offentlig makt utövas. Identitetsstölder och andra bedrägeribrott ska bekämpas och straffas hårt, men inte till priset av att försämra insynen i offentlig maktutövning. **Motion B211 bör avslås.**

Folkbokföringsfrågor tas upp i två motioner. I **motion B212 yrkande 1** yrkas att en person som ändrat juridiskt kön och därmed personnummer inte ska bli en ny person i juridisk bemärkelse. Så är fallet redan i dag, men den statliga utredningen som presenterades 2017 om transpersoners situation i samhället ger utförliga belägg för att detta inte fungerar i praktiken. Alltför ofta händer det att den som erhållit nytt personnummer råkar ut för orimliga problem hos myndigheter och privata företag, t.ex. att personen bokförs som utflyttad eller att personens bank inte klarar av att hantera att personens bankkonto innehas av en person som ändrat personnummer. I **yrkande 2** föreslås att detta hanteras genom att könsmarkören tas bort ur personnumret, något som också föreslås i **motion B213**, och i **motion B212 yrkande 3** föreslås att Liberalerna också verkar för att uppgift om könet tas bort ur pass och andra identitetshandlingar. Partistyrelsen anser att motion B212 identifierar ett problem som är högst påtagligt för den grupp personer som drabbas. Skatteverket och andra berörda myndigheter har ett stort ansvar att hitta strukturer som gör att den som av en eller annan orsak byter personnummer inte ska tvingas behandlas som en ny person i juridisk mening, till exempel i avtals- eller banksammanhang. Partistyrelsen är dock inte beredd att i dag binda sig för förslaget om att avskaffa könsmarkören i personnumret, eftersom detta skulle få den oönskade följden att det skulle bli väsentligt svårare att följa jämställdhetsutvecklingen i samhället genom könsuppdelad statistik. Av motsvarande skäl finns det klara nackdelar med att avskaffa åldersmarkören i personnumret. **Partistyrelsen yrkar att motion B212 yrkande 1 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört, medan yrkande 2 och 3 samt motion B213 anses besvarade.**

I **motion B214** yrkas att en skadad id-handling ska kunna användas som identitetshandling för den som vill hämta ut en ny id-handling, t.ex. ett pass. Partistyrelsen anser att denna fråga främst bör avgöras av de myndigheter som har ansvar för att på ett rättssäkert sätt utfärda nya identitetshandlingar. **Motion B214** bör anses besvarad.

Avslutningsvis yrkas i **motion B215** att myndigheter ska godkänna olika betalningsformer, såsom kontanter, kort och Swish. Partistyrelsen är enig med motionären om att det ska vara lätt och smidigt att kunna betala hos myndigheter. I dag finns nya betalningsformer som underlättar för många, och det är önskvärt att myndigheter också använder sig av dessa. Det är dock i många olika sammanhang som en myndighet behöver ta emot betalningar från enskilda, från överföringar till skattekontot och erläggande av handläggningsavgifter till avhämtande av pass. Det bör vara den enskilda myndigheten som avgör vilka betalningsformer som är lämpliga i det enskilda fallet. **Motion B215** bör därmed anses besvarad.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion G120 yrkande 3 och J203 yrkande 7 anses besvarade
2. **att** motion B201 anses besvarad
3. **att** motion B202 anses besvarad
4. **att** motion B203 avslås
5. **att** motion B204 och B205 avslås
6. **att** motion B206 anses besvarad
7. **att** motion B207 anses besvarad
8. **att** motion B208 anses besvarad
9. **att** motionerna B209 och B210 anses besvarade
10. **att** motion B211 avslås
11. **att** motion B212 yrkande 1 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört
12. **att** motion B212 yrkande 2 och 3 anses besvarade
13. **att** motion B213 anses besvarad
14. **att** motion B214 anses besvarad
15. **att** motion B215 anses besvarad

RESERVATION 3

Jens Sundström och Maria Weimer reserverar sig till förmån för motion B205.

B3. GRUNDLAGSFRÅGOR OCH DEMOKRATIPOLITIK

Inledning

I år är det 100 år sedan riksdagen tog det första grundlagsbeslutet om allmän och lika rösträtt för kvinnor och män. Det demokratiska genombrottet i Sverige hände inte av sig självt. Det var en lång kamp, kantad av hårda politiska motsättningar, innan demokratin slutligen fick sitt genombrott genom författningsuppgörelsen i riksdagen 1918, på initiativ av den liberale statsministern Nils Edén. När Sverige införde allmän och lika rösträtt för kvinnor och män var vi det sista landet i Norden att göra så.

Den offentliga makten är begränsad och utövas under lagarna. Det offentligas maktbefogenheter gentemot den enskilde får aldrig sträcka sig längre än vad som är nödvändigt och försvarligt för att sköta de gemensamma uppgifterna. Dessa liberala kärnvärden innebär att den offentliga makten ska betraktas med hälsosam vaksamhet. Den enskildes möjligheter att hävda sig gentemot staten handlar om varje människas lika fri- och rättigheter och om att begränsa statsmaktens maktanspråk.

Sverige är i dag en av världens mest stabila demokratier, men demokratins arbetssätt måste hela tiden utvecklas. Likaså behövs fortsatta reformer för att stärka det konstitutionella skyddet för det demokratiska systemet, den fria åsiktsbildningen och de individuella fri- och rättigheterna.

I dag är den liberala demokratiska modellen med organisationsfrihet, fri åsiktsbildning och oberoende domstolar satt under press. Antalet länder som enligt den ansedda tankesmedjan Freedom House definieras som fria sjunker. Utvecklingen i Polen och Ungern visar att regimer även i länder som är fullvärdiga EU-medlemmar framgångsrikt kan nedmontera strukturer som borde ha varit självklara i alla demokratier.

Sverige är en av världens mest stabila demokratier, men vi är inte immuna. För att folkstyret, rättssäkerheten och den fria åsiktsbildningen ska fungera också i ett politiskt skymningsläge behövs det en fördjupad diskussion om hur de demokratiska strukturerna ska göras mer robusta.

Det yttersta skyddet ligger i en stark folklig uppslutning för de demokratiska värderingarna. Demokratin behöver ständigt återerövras och de demokratiska principerna ständigt förklaras och försvaras. Den dag vi tar dem för givna blir demokratin sårbar på allvar.

Målet med minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Individens möjligheter att använda minoritetsspråk i kontakten med myndigheter ska stärkas. Den liberala minoritetspolitikens mål är att stärka individens möjligheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

Motionerna

GRUNDLAGSFRÅGOR

Partistyrelsen behandlar inledningsvis de motioner som har direkt koppling till grundlagarna och grundlagsskyddet för fri- och rättigheter m.m.

Tre motioner tar upp lagstiftning om rasistiska organisationer, rasism och våldsbejakande extremism. I **motion B301** yrkas att Liberalerna ska verka för ett förbud mot våldsbejakande organisationer. **Motion B302** tar upp ett näraliggande förslag, nämligen ett förbud mot att delta i våldsbejakande organisationer. I **motion B303**, som har ett bredare tema, föreslås att organiserad rasism och våldsbejakande extremism förbjuds (**yrkande 1**), att organisationer som Nordiska motståndsrörelsen terrorstämplas (**yrkande 2**), att Sverige driver på för EU-samarbete mot rasistiska och våldsbejakande grupper (**yrkande 3**) och att Sverige följer Finlands exempel i förhållande till extrema aktörer (**yrkande 4**). Eftersom det i Finland är möjligt för domstol att besluta om upplösning av organisationer med en ”verksamhet som väsentligt strider mot lag och god sed” – vilket använts mot bland andra Nordiska motståndsrörelsen – tolkar partistyrelsen tolkar det sistnämnda yrkandet som en precisering av det förstnämnda förslaget.

Föreningsfriheten är skyddad i både Europakonventionen och svensk grundlag. I regeringsformens kapitel 2 om grundläggande fri- och rättigheter skyddas föreningsfriheten som friheten att ”sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften”. Denna rättighet får inte inskränkas, utom när det gäller förbud mot privatmiliser samt ”sammanslutningar vilkas verksamhet […] innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande” (2 kap. 24 §).

Grundlagen ger alltså ett visst utrymme att förbjuda rasistiska organisationer, i alla fall om deras verksamhet innebär en konkret förföljelse av en folkgrupp. Lagstiftaren har dock hittills valt att inte utnyttja denna möjlighet. Under årens lopp har det funnits en bred majoritet i riksdagen för att bekämpa rasism med andra medel än genom ett rent organisationsförbud. Sverige har valt att i stället ha en bred kriminalisering av konkret rasistisk verksamhet, i första hand

genom förbudet mot hets mot folkgrupp samt brottsbalkens straffskärpningsregel för hatbrott med rasistiska motiv.

Att införa ett bredare organisationsförbud, till exempel att förbjuda alla slags extremistiska rörelser eller alla slags våldsbejakande grupper, kräver däremot grundlagsändring. Sannolikt skulle det också krävas grundlagsändring för att förbjuda grupper som principiellt bejakar våld men vilkas verksamhet inte innebär någon konkret våldsutövning.

Partistyrelsen vill först och främst framhålla att detta är en fråga som kräver särskild eftertanke därför att den berör grundläggande liberala principer. Det handlar om hur det öppna samhället ska kunna ge effektivt skydd för demokratin och sina invånare, och samtidigt värna de individuella fri- och rättigheterna.

Partistyrelsen vill understryka att alla former av rasistisk hets och förföljelse måste mötas hårt och beslutsamt. Säkerhetspolisen pekar ut vit makt-miljön, där nazisterna ingår i den hårda kärnan, som en av de tre miljöer där den våldsbejakande extremismen har sin bas i Sverige. Det är viktigt att samhället med kraft reagerar mot organisationer, vars syfte är att med hat, hot och våld skada minoriteter, tysta människor och störta demokratin. Den centrala frågan är vilka medel som samhället bör tillgripa.

Liberalerna har hittills avvisat förslag om att införa föreningsförbud mot rasistiska eller extremistiska organisationer. Det finns flera argument för denna hållning. Till att börja med är det mycket tveksamt om det går att motverka rasism och extremism genom att göra ytterligare inskränkningar i yttrandefrihet och föreningsfrihet. Vi liberaler står upp för yttrandefriheten, nazisterna vill avskaffa den.

I de länder som har lagstiftning om organisationsförbud har det visat sig svårt att få att fungera i praktiken. I Finland har frågan om organisationsförbud för Nordiska motståndsrörelsen förts upp till högsta domstolen, som har beviljat prövningstillstånd. I Tyskland har rättsväsendet upprepade gånger misslyckats att få extremistgrupper förbjudna därför att domstolar kommit fram till att underlaget inte är tillräckligt. Även om en organisation förbjuds kan den återuppstå i ny form.

Ett organisationsförbud kan också, tvärt emot avsikten, få en legitimerande effekt. Många extrema organisationer är skickliga på att lägga sig precis på rätt sida om det tillåtnas gräns. Om en domstol avslår ett yrkande om organisationsförbud kan grupperna rättfärdiga sig själva med att deras verksamhet blivit godkänd – eftersom de inte blivit förbjudna kan de ju inte vara extremister.

Det är också tveksamt vilka formella effekter ett organisationsförbud skulle ha. Terrorgrupper och extremistiska nätverk har oftast ingen formell struktur alls. Till skillnad från de flesta länder har Sverige ingen föreningslagstiftning. En förening måste alltså inte formellt registreras, och då är det svårt att avgöra vad som skulle upplösas.

Samtidigt finns liberala argument som kan anföras för ett organisationsförbud. Även om det inte skulle eliminera grupperna skulle ett förbud åtminstone kunna försvåra deras verksamhet. Det skulle också kunna anses vara en viktig principiell markering av att det demokratiska samhället tar avstånd från alla former av organiserad rasism.

När det gäller att generellt förbjuda våldsbejakande grupper vill partistyrelsen ytterligare problematisera frågan. Alla former av våldsutövning är kriminaliserad redan i dag, liksom uppvigling eller förberedelse till våld. Liberalerna verkar för ytterligare insatser för att motverka extremistiska och våldsbejakande organisationer som hotar demokratin.

I många politiska ytterkantsgrupperingar finns en oacceptabel förståelse för, eller rentav ett bejakande av våld som politisk metod. Långt från alltid innebär dock detta att grupperna verkligen använder våld. Att kriminalisera alla slags skrivbordsrevolutionärer som fantiserar om att upprätta proletariatets diktatur genom revolution skulle vara ett mycket långtgående steg som partistyrelsen inte är beredd att förorda. Däremot vill partistyrelsen peka på att det i Säkerhetspolisens uppdrag ingår att upprätthålla författningsskyddet, vilket bland annat innebär att Säkerhetspolisen följer de miljöer som genom sin verksamhet kan komma att innebära ett hot mot demokratin. Sverige har också ett omfattande internationellt samarbete i dessa frågor, både på politisk nivå och på rättsväsendets nivå. Sverige har ingen officiell terrorlista, utan frågor om terrorstämpling hanteras i FN och EU.

Sammanfattningsvis anser partistyrelsen att det ska finnas ett brett förbud mot alla former av rasistiska handlingar och rasistisk propaganda, och att alla former av våldsanvändning som politisk metod måste bekämpas kraftfullt. Däremot anser partistyrelsen att det inte är rätt metod att ytterligare inskränka föreningsfriheten genom att ändra grundlagen.

Frågan om Sverige ska utnyttja den möjlighet som redan finns i grundlagen om att förbjuda organisationer som bedriver rasistisk förföljelse av folkgrupp kräver fortsatt noggrann analys. Regeringen har i juli 2019 fattat beslut om en parlamentarisk kommitté som ska utreda frågan och lämna sina förslag senast i februari 2021. **Partistyrelsen yrkar således att motion B301 avslås, att motion B302 anses besvarad, att motion B303 yrkande 1 avslås och att motion B303 yrkandena 2–4 anses besvarade.**

Religionsfriheten som fri- och rättighet tas upp i två motioner. I **motion B304** yrkas att det ska stå i Liberalernas partiprogram att all lagstiftning ska vara livsåskådningsneutral, att det framhålls att religionsfrihet även innebär rätten att inte tillhöra någon religion och att ingen ska ha rätt att påtvinga någon annan sin åskådning. I **motion B305** yrkas på en utredning av en generell åldersgräns för alla former av religiösa attribut, inklusive trosbekännelse.

I Liberalernas partiprogram står: ”Varje människa har rätt att uttrycka sin religiösa tro och utöva sin religion i gemenskap, liksom frihet att inte tillhöra någon religion. […] I det liberala samhället råder respekt och tolerans för olika sätt att leva. Olika slags påtvingad konformism ska inte sätta tvångströja på individen. […] Staten har ett ansvar för att säkra en fri religionsutövning, men ska inte ta ställning för en viss religion eller vissa samfund.” Partistyrelsen anser att detta tillgodoser intentionen bakom den förstnämnda motionen, och föreslår därför att **motion B304 anses besvarad.** Partistyrelsen konstaterar vidare att åsikts- och tankefriheten är generell och inte bunden till ålder. FN:s barnkonvention fastslår att barnets rättigheter inte får inskränkas med hänsyn till barnets eller dess föräldrars religion, att barnets rätt till

tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras och att barnet ska skyddas från alla former av bestraffning på grund av föräldrarnas tro. Däremot får religionsfriheten inte under några omständigheter tas till förevändning för att kränka barns frihet eller hindra barnet i dess lärande och utveckling. Barnet har rätt till samma ovillkorliga skydd oavsett föräldrarnas religiösa uppfattning. För mycket små barn är frågor om frihet en komplex diskussion eftersom barnen är helt beroende av omsorg från vuxenvärlden och vårdnadshavarna också har skyldighet enligt lag att ge barnen denna omsorg och fatta beslut för deras räkning. Detta är dock en generell iakttagelse som gäller barnets ställning i stort i förhållande till sina vårdnadshavare, oavsett om det handlar om frågor kring religionsutövning eller ej. **Motion B305 bör avslås.**

I **motion J203 yrkande 2** föreslås att Liberalerna verkar för att grundlagsskydd införs mot diskriminering på grund av könsidentitet och könsuttryck. Diskrimineringslagen, som finns i vanlig lag, omfattar redan i dag könsidentitet och könsuttryck. Det diskrimineringsförbud som finns i regeringsformen tar sikte på lagstiftningsmakten, och går ut på att lagar och myndighetsregler inte får diskriminera på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande, sexuell läggning eller kön. Partistyrelsen, som konstaterar att Liberalerna var pådrivande för att förbudet mot diskriminerande lagstiftning i den senaste grundlagsreformen breddades till att inkludera sexuell läggning, är positiv till att frågan inkluderas i en kommande grundlagsöversyn. **Motion J203 yrkande 2 bör därmed anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Flera motioner tar upp lagstiftningen om pornografi. I **motion B306, B307, B308 och H129 yrkande 2** yrkas att lagstiftningen ändras så att den som besöker en pornografisk webbplats måste åldersverifiera sig, till exempel genom bank-id. Motionärerna hänvisar till att många barn tar del av pornografi och argumenterar för att barn måste skyddas från detta så att de inte får en snedvriden bild av sexualitet. Vidare anförs att Sverige har infört barnkonventionen som svensk lag och att barnkonventionen innehåller skrivningar om att skydda barn från material som är till skada för barnets välfärd.

I motionerna pekas också på att Storbritannien från och med i år infört lagstiftning om obligatorisk åldersverifiering för pornografiska webbplatser. Det konservativa partiet tog upp frågan i sitt partiprogram 2015, och har därefter genomfört reformen. Från och med den 15 juli 2019 är den som driver en kommersiell webbplats som helt eller huvudsakligen består av pornografiskt innehåll skyldig att kräva att besökarna verifierar att de är över 18 år. Kravet gäller alla webbplatser som når Storbritannien, oavsett om webbplatsen drivs från ett annat land eller ej.

Ansvarig för att bevaka efterlevnaden av den nya lagen är British Board of Film Classification, som fått i uppdrag av den brittiska staten att följa upp vilka webbplatser som bryter mot reglerna och begära rättelse. Om en webbplats trots påpekanden inte inför åldersverifiering kan följden bli böter eller, som en yttersta åtgärd, att webbplatsen blockeras från den brittiska delen av internet. Vad som definieras som pornografi framgår av den brittiska pornografilagstiftningen och tillämpningsföreskrifter.

Lagstiftningen specificerar inte vilken teknisk lösning som ska krävas för att åldersverifieringen ska fungera. I tillämpningsföreskrifterna nämns att det finns många sätt att åstadkomma detta, till exempel genom mobilt bank-id eller genom att tillgängliggöra kreditkort, pass eller körkort. Motionärerna förespråkar att Sverige följer Storbritanniens exempel.

Partistyrelsen vill först och främst beskriva skillnaderna mellan den svenska och den brittiska yttrandefrihetslagstiftningen på nätet.

I Sverige råder grundlagsstadgad tryck- och yttrandefrihet, vilket kommer till uttryck dels i regeringsformen (RF), dels i tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Förenklat kan sägas att tryckfrihetsförordningen reglerar tryckta medier och yttrandefrihetsgrundlagen reglerar radio, tv, film och internet.

Webbplatser kan skaffa sig grundlagsskydd enligt YGL genom att skaffa sig ett utgivningsbevis hos Myndigheten för press, radio och tv. Innebörden av grundlagsskyddet är bland annat att det bara är den ansvarige utgivaren som kan hållas straffrättsligt ansvarig för det som publiceras. För att den ansvarige utgivaren ska straffas krävs det också att det framgår av grundlagen att gärningen är ett yttrandefrihetsbrott. För webbplatser som inte skyddas av YGL gäller vanlig lag.

Både tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen innehåller ett absolut förbud mot censur (med undantag för så kallad filmcensur, alltså förhandsgranskning av filmer som ska visas offentligt). Myndigheter eller andra allmänna organ får alltså inte kräva att innehållet i t.ex. en webbplats ska granskas innan det sprids.

Det är inte heller tillåtet att förbjuda eller hindra spridning av innehållet i en teknisk upptagning på grund av det kända eller förväntade innehållet. Att en webbplats t.ex. tidigare publicerat visst material ger alltså inte utrymme för myndigheterna att ta för givet att webbplatsen kommer att göra detta också i framtiden, inte ens om publicering av visst material är webbplatsens affärsidé.

Den svenska tryck- och yttrandefrihetslagstiftningen är generell och gäller alla slags yttranden vars spridning inte är särskilt förbjudna i grundlagen. I tryckfrihetsförordningens portalparagraf beskrivs detta som att det ska stå varje medborgare fritt att ”yttra sina tankar och åsikter […] samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst”. I yttrandefrihetsgrundlagen anges att ”yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. I den får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.”

Den svenska tryckfrihetsförordningen förbjöd fram till 1970 publicering och spridande av pornografi (”framställning som sårar tukt och sedlighet”). Detta generella förbud mot pornografi avskaffades då, och i stället infördes ett förbud mot skyltning av pornografisk bild på allmän plats och mot att utan föregående beställning skicka pornografi till annan person med posten. I ordningslagen finns ett förbud mot anordnande av offentlig tillställning som utgör porno-

grafisk föreställning. I radio- och tv-lagen finns särskilda regler om annonsering och sändning av pornografi i tv. Vidare finns ett förbud mot olaga våldsskildring, som i viss mån kan användas mot mycket grov våldspornografi. Alla former av barnpornografi är kriminaliserat och saknar grundlagsskydd. I övrigt finns ingen särskild lagstiftning om pornografi.

Svensk lagstiftning ger i dag inget utrymme för att stänga ner webbplatser enbart på grund av deras innehåll. Det finns ett visst utrymme för domstol att fatta beslut om att förverka rätten till domännamn, det vill säga i praktiken stänga webbplatsen, om domännamnet utgjort ett hjälpmedel vid brott mot upphovsrättslagen. Då är det dock upphovsrättsbrottet, och inte webbplatsens innehåll, som ligger till grund för beslutet.

Vad gäller Storbritannien bör det först noteras att den brittiska lagregleringen om pornografi tillhör de strängare i Europa. Storbritannien har ingen skriven grundlag, men de centrala fri- och rättigheterna regleras genom Human Rights Act från 1998. I denna lag fastslås det att det generella skyddet för yttrandefriheten kan inskränkas i syfte att skydda hälsa och moral (”health and morals”). Den så kallade Obscene Publications Law från 1959 ger lagstöd för att ingripa mot spridning och i vissa fall innehav av olika former av pornografi. Den brittiska regeringen har också framhållit att skyddet för yttrandefriheten enligt dess åsikt inte kan användas som argument för att säga nej till åldersgränser på nätet för pornografi.

Även den brittiska lagstiftningen om internet ser annorlunda ut än den svenska. Det finns i Storbritannien inget principiellt förbud mot att begränsa eller stoppa webbplatser på grund av deras förväntade innehåll. I april 2019 presenterade den brittiska regeringen en rapport där den aviserade ytterligare åtgärder för att reglera innehållet på internet. Rapporten är nu ute på remiss.

Partistyrelsen anser att det finns flera principiella skäl som talar mot en lagstiftning om obligatorisk åldersverifiering på pornografiska webbplatser. Till att börja med skulle det innebära ett markant avsteg från det som är huvudprincipen för den svenska tryck- och yttrandefrihetslagstiftningen (som till stor del av drivits fram av liberaler), nämligen förbudet mot förhandsingripande.

I sammanhanget bör det också observeras att det motionärernas förslag tar sikte på är material som i och för sig är lagligt. Barnpornografi eller sådan våldspornografi som utgör olaga våldsskildringar är redan förbjuden, och att sprida det på nätet är ett brott. När det gäller reklam och spel finns det vissa åldersregleringar, men det skulle däremot vara ett nytt element i svensk rätt att införa en lagregel om att den som vill ta del av en viss sorts material som är lagligt måste bevisa sin ålder. Det finns många sorters material på webben som det kan vara olämpligt för barn och unga att ta del av, och om lagstiftaren kräver åldersgräns för en viss sorts material finns det inga principiella hinder att gå vidare med lagstiftning också på andra områden.

En ytterligare aspekt är att ett fungerande system för åldersverifiering i praktiken betyder att personen måste identifiera sig genom mobilt bank-id, kreditkort eller liknande. Även om själva tredjepartsverifikationen sker mot ett annat företag leder detta till att det finns möjlighet att skapa omfattande databaser med uppgifter om vilka individer som har loggat in på pornografiska webbplatser och vilket material de har tagit del av. Ett lagkrav på åldersverifiering skulle eventuellt stå i strid med regeringsformens förbud mot att det allmänna tvingar den enskilde att ge sin åskådning i ”kulturellt eller annat sådant hänseende” till känna. Även om så inte är fallet är dock partistyrelsen inte övertygad om att det är lämpligt att ge detta i händerna på aktörerna i den pornografiska industrin. Dessutom kan databaser hackas eller stjälas.

Partistyrelsen anser att det finns goda skäl att ha en kritisk debatt om den syn på sexualitet och kvinnor som förekommer i kommersiell pornografi. Det är också viktigt att sex- och samlevnadsundervisningen på ett kunskapsbaserat sätt tar upp frågor kring pornografi och att elever, i takt med stigande ålder och mognad, ges möjlighet att i skolan reflektera över pornografi. Partistyrelsen anser däremot inte att det är lämpligt att ge staten den makt över internet och enskildas tillgång till internet som en obligatorisk åldersverifiering skulle leda till. **Motionerna B306, B307, B308 och H129 yrkande 2 bör därför avslås.**

Flera motioner tar upp frågor om monarkin och om statschefens roll. I **motion B309** yrkas att successionsordningens krav på att statschefen ska vara av den ”evangeliska läran” tas bort. Detta är redan Liberalernas ståndpunkt, varför **motion B309 bör anses besvarad.** I motion **B310, B311, B312 och B313** yrkas, med varierande formuleringar, att Liberalerna ska ta ställning för republik som statsskick. Ett av flera argument som anförs är att det är oförenligt med liberala principer att ämbetet som statschef går i arv.

Liberalismen i Europa uppstod på 1700-talet bland annat som en reaktion mot kungligt envälde. Svenska liberaler införde allmän och lika rösträtt i Sverige i strid med monarkin och högern. Liberalernas duster med inskränkta monarker var stundtals hård. Särskilt uppmärksammad är Gustav V:s borggårdskupp 1914 som resulterade i att den liberale statsministern Karl Staaff avgick i protest mot kungens antiparlamentariska agerande. Också efter att parlamentarismen infördes har kungamakten försökt att spela en politisk roll, exempelvis under den så kallade midsommarkrisen 1941 rörande tysk transitering på svensk järnväg.

Vår nuvarande svenska grundlag fastslår att Sverige är en konstitutionell monarki där statschefens uppgift enbart är av representativ och ceremoniell betydelse. Det är innebörden av den så kallade Torekovkompromissen från 1970, som bland annat det dåvarande Folkpartiet ställde sig bakom.

Partistyrelsen konstaterar att Torekovkompromissen innebär att statschefen saknar makt. Monarkins maktställning i det politiska systemet är således redan undanröjd. Även om det går att anföra principiella argument mot arvsmonarkin anser partistyrelsen att Torekovkompromissen visat sig fungera väl och har ett starkt folkligt stöd. Det saknas alltså anledning att i dag väcka frågan om statsskickets grunder. Mot bakgrund av detta föreslår partistyrelsen att **motionerna B310, B311, B312 och B313 avslås.**

I **motion B314** yrkas att Liberalerna verkar för folkomröstningar om sommartid och om monarki, för att säkerställa en folklig förankring för det beslut som blir fallet.

Det svenska folkstyret bygger på representativ demokrati, dvs. att besluten normalt tas i demokratiskt valda församlingar. Folkomröstningar kan i vissa lägen vara ett komplement till den representativa demokratin, till exempel för att inhämta folkets åsikt i viktiga frågor där åsiktsskillnaderna inte nödvändigtvis avspeglas i de politiska partierna. Icke desto mindre är det alltid de folkvalda församlingarna som har att tolka och förvalta folkomröstningarnas utslag. Partistyrelsen anser dock att folkomröstning är ett instrument som bör användas sparsamt. Det finns inte anledning att i dag utlysa de folkomröstningar som motionen förespråkar. **Motion B314** bör därför avslås.

VALSYSTEMET

Flera motioner tar upp valsystemets utformning. I **motion B315** förordas att Liberalerna verkar för skilda valdagar för nationella och lokala val, för att vitalisera den lokala demokratin och för att lokala frågor ska kunna debatteras utan att hamna i skuggan av nationella valkampanjer. Vidare föreslås att ett extra val ska följas av en ny mandatperiod om fyra år, i stället för att det extra valet som i dag inträffar någon gång i fyraårsperioden mellan två ordinarie val. På så vis skulle, enligt motionären, extra val bli ett bättre fungerande instrument.

Partistyrelsen delar motionärernas bedömning att skilda valdagar bör återinföras. Om valen till kommuner och landsting hålls åtskilda från riksdagsvalen kommer det att vitalisera debatten i lokala och regionala frågor och förbättra väljarnas möjlighet till ansvarsutkrävande. Vid landsmötet 2017 fattades beslut om att Liberalerna ska verka för skilda valdagar, och detta står också i det uppdaterade partiprogram där 2017 års viktigare landsmötesbeslut inarbetats. **Motion B315 yrkande 1 och 3 bör därmed anses besvarade.** Vad gäller mandatperioden anser partistyrelsen att det är tveksamt om Sverige bör övergå till en modell där extra val alltid följs av en ny fyraårsperiod. Eftersom det ligger i regeringens makt att besluta om extra val skulle detta innebära att den sittande regeringen har betydande möjligheter att skräddarsy datumet för val utifrån partitaktiska hänsyn. Detta är också mönstret i flertalet länder där en sådan regel finns. Mot bakgrund av detta yrkar partistyrelsen att **motion B315 yrkande 2 avslås.**

Tre motioner tar upp regelverket kring valsedlar och rösträkning av valsedlar. I **motion B316** yrkas att Liberalerna verkar för en utredning om partigemensam valsedel. Detta skulle enligt motionärerna dels spara pengar, dels stärka valhemligheten eftersom väljarna inte skulle behöva ge sin partisympati till känna genom att visa vilken valsedel de tar upp. Partistyrelsen har förståelse för dessa argument, men anser att det också finns nackdelar med en sådan modell. Bland annat skulle det bli omöjligt för partier att i ett sent skede ställa upp i val eller anmäla nya kandidater. I dag är det möjligt att registrera nya partier och kandidater ända fram till fredagen före valdagen, men med en partigemensam valsedel skulle detta datum behöva flyttas bakåt i tiden ett antal månader. Partistyrelsen är positiv till att frågan utreds, men anser att det krävs en närmare analys innan ett slutligt ställningstagande görs. Frågan bör förutsättningslöst utredas nästa gång vallagen ses över. **Motion B316 bör därmed anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

I **motionerna B317 och B318** förordas nya regler om den så kallade onsdagsräkningen. Bakgrunden till båda motionerna är att Valprövningsnämnden upphävde kommunalvalet i Falun 2018, efter att det visat sig att Postnord tappat bort en säck med valsedlar. Säcken levererades först på onsdagen när rösträkningen redan hade börjat, vilket gjorde att valkuverten i den enligt lag inte fick öppnas. Eftersom det rent matematiskt inte gick att utesluta att valsedlarna hade kunnat påverka mandatfördelningen fick valet göras om.

Partistyrelsen har stor förståelse för den frustration som motionerna ger uttryck för. Det är inte uteslutet att någon förändring av regelverket behövs för att förebygga omval som hade kunnat undvikas. Det kan till exempel övervägas den modell som förespråkas i **motion B317**, nämligen att datumet för räkning av sent inlämnade förtidsröster (den så kallade onsdagsräkningen) flyttas till någon senare dag i veckan efter valdagen. För att förebygga manipulation av röstresultatet bör det däremot även fortsättningsvis vara förbjudet att inkludera ytterligare valkuvert till rösträkningen efter att räkningen väl har påbörjats. **Med detta föreslås att motion B317 anses besvarad och att motion B318 avslås.**

RIKSDAGENS ARBETE SAMT ALLMÄN DEMOKRATIPOLITIK

I **motion B319** yrkas att Liberalerna ska verka för införande av folkmotion och förstärkt folkinitiativ. En likalydande motion behandlades av landsmötet 2017. Landsmötet 2017 tog också ställning för att förslaget om folkmotion prövas i positiv anda.

Folkmotion finns bland annat i Finland och innebär att ett förslag som samlar tillräckligt många namnunderskrifter väcks som motion i riksdagen, där frågan sedan avgörs på samma sätt som för andra motioner. Motionären ser detta som ett sätt att skapa nya kanaler för medborgarinflytande mellan valen, vilket stärker förtroendet för det demokratiska systemet. 2014 års demokratiutredning (SOU 2016:5) har föreslagit att Sverige inför folkmotion till både riksdag, kommuner och landsting.

Partistyrelsen konstaterar att redan 2017 års landsmöte uttalade sig för att denna idé prövas i positiv anda. Detta är också vad Liberalerna nu arbetar för. I denna del är motionen redan tillgodosedd.

I samma motionsyrkande tas också upp en helt annan fråga, nämligen att förstärkt folkinitiativ bör införas. Folkinitiativ handlar om att ett visst antal röstberättigade i en kommun eller ett landsting ska kunna väcka frågan om rådgivande folkomröstning i en viss fråga. Den 1 januari 2011 infördes ny lagstiftning om så kallat förstärkta folkinitiativ om folkomröstningar i kommuner och landsting. Det som motionären efterlyser i denna del är alltså redan verklighet. **Motion B319 bör således anses besvarad.**

I **motion B320** yrkas det införs reglering om att riksdagsledamöter måste ha någon form av närvaro- och deltagan-

deplikt i riksdagens arbete, och att riksdagsledamöternas avdrag ska kontrolleras strängare än i dag.

Partistyrelsen delar motionärens ståndpunkt att det är av största vikt att riksdagsledamöter lever upp till det stora förtroende som har givits dem. Att riksdagsledamöter ska delta i riksdagsarbetet är en självklar förutsättning för en fungerande demokrati. När riksdagsledamöter utan giltigt skäl uteblir i långa perioder är detta något som inte bara försvårar beslutsfattandet utan också undergräver tilltron till demokratin.

Partistyrelsen anser att det bör övervägas för- och nackdelar med någon form av konsekvenstrappa för riksdagsledamöter som uteblir från verksamheten. Även om partistyrelsen inte vill sträcka sig så långt som att ledamöterna ska kunna mista sitt mandat skulle det till exempel handla om avdrag på arvodet eller andra konsekvenser. Det är också en självklarhet att riksdagsledamöternas ekonomiska redovisningar är i god ordning och att det sker en granskning av dem. Partistyrelsen är positiv till en översyn av frågan. **Partistyrelsen yrkar därför, med ovanstående preciseringar, att motion B320 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

I **motion B321** yrkas att Liberalerna verkar för att stärka personvalssystemet och att riksdagsledamöterna ges ett väl fungerande individuellt stöd i sitt arbete. Partistyrelsen delar uppfattningen att personvalssystemet ska utvecklas, och detta är också partiets rådande politik. Bland annat bör procentspärren vid personval sänkas.

Vad gäller reglerna för stöd till riksdagsledamöterna är lagen i dag utformad så att varje riksdagsgrupp får ett ekonomiskt stöd för politiska sekreterare åt gruppens ledamöter. Stödet ska motsvara kostnaden för en sekreterare per riksdagsledamot. Varje riksdagsgrupp väljer själv på vilket sätt som gruppens kansli ska organiseras, vilket ger möjlighet att organisera ett kansli där det finns specialfunktioner för att bistå ledamöterna med samlad kompetens på olika områden, exempelvis utredare för skilda politikområden, presskontakter och väljardialog via sociala medier. Ingenting hindrar dock ett parti från att avstå att inrätta ett gemensamt kansli, utan i stället överlåta till varje ledamot att själv anställa en politisk sekreterare som i så fall får vara ledamotens alltiallo. Partistyrelsen anser att det också i fortsättningen bör avgöras av riksdagsgruppen hur kanslistödet ska användas. **Med detta yrkas att motion B321 anses besvarad.**

Två motioner tar upp samepolitiska frågor. I **motion B322** yrkas att Sverige ska skynda på ratificeringen av ILO-konvention 169 och upprättandet av en nordisk samekonvention, medan det i **motion B323** tvärtom yrkas att Sverige i dagsläget inte ska ratificera ILO-konvention 169 utan att det fortsatta arbetet ska inriktas på att hitta konstruktiva sätt att få fram lokalt förankrade samarbetslösningar. Likalydande motioner behandlades vid landsmötet 2017.

I Liberalernas partiprogram står: ”En nordisk samekonvention ska upprättas. ILO-konvention 169 ska ratificeras efter samråd med olika intressegrupper som samer, andra minoriteter och markägare.”

Vid landsmötet 2013, som fastställde denna text, anförde beredningsutskottet följande:

”Äganderätten liksom rätten att bedriva rennäring är skyddade i grundlagen och dessa intressen kan stå emot varandra.

En ratificering av ILO-konvention 169 kräver avvägningar mellan olika intressegrupper såsom samer, andra minoriteter, markägare och kommunala företrädare. Det är viktigt att olika gruppers talan kommer fram och att man på lokal nivå finner samförståndslösningar.

Enligt en särskild utredare, som utrett frågan om svensk ratificering av ILO-konvention 169, uppfyller Sverige i stort konventionen men markfrågorna är komplicerade och är anledningen till att ratificering dröjer.

Förhandlingar pågår också avseende en nordisk samekonvention. Markfrågor och rennäring är frågor som hanteras i denna konvention liksom i ILO-konventionen. Förhoppningen är att förhandlingsprocessen kring den nordiska samekonventionen kan driva på utvecklingen med att finna samförståndslösningar som inkluderar alla som bor och verkar i de berörda områdena.”

Partistyrelsen anser att 2013 års beslut med tillhörande motiveringar bör äga fortsatt giltighet och är inte beredd att ompröva partiets hållning. **Motionerna B322 och B323 bör med detta anses besvarade.**

I **motion B324** yrkas att Forum för levande historia ska få i uppdrag att informera om islamismens brott mot mänskligheten. Partistyrelsen konstaterar i likhet mot motionären att grova brott mot mänskligheten har begåtts i religionens namn, till exempel genom terrorsekten IS systematiska förföljelser av religiösa minoriteter och andra grupper som vägrat underordna sig IS diktat. Säpo utpekar den våldsbejakande islamismen som en av de tre extremistmiljöer som Säpo följer särskilt.

Forum för levande historia har till uppgift att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Myndigheten har särskilt till uppgift att informera om Förintelsen och kommunismens brott mot mänskligheten. Myndigheten ska därtill sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde.

Uppdraget till Forum för levande historia kan alltså sägas vara baserat på 1900-talets stora humanitära katastrofer i Europa, där Förintelsen är utgångspunkten, samtidigt som myndigheten även ska verka generellt för att stärka respekten för människans lika värde. Att uppmärksamma de brott mot mänskligheten som skett i den våldsbejakande islamismens namn skulle ligga väl i linje med detta, liksom för den delen de brott mot mänskligheten som skett i namn av andra extremistiska ideologier. Partistyrelsen är positiv till att detta övervägs, i första hand i så fall inom ramen för en bredare översyn av uppdraget till Forum för levande historia. **Motion B324 bör därmed anses besvarad.**

KOMMUNAL DEMOKRATI

Flera motioner tar upp frågan om kommunsammanslagning. I **motionerna B325 och B326 yrkande 1** yrkas att Liberalerna verkar för kommunsammanläggningar, medan **motion B327** yrkar på en bredare reformering av den kommunala

demokratins organisation. En gemensam argumentation är att dagens kommunstruktur försvårar upprätthållandet av en god kvalitet på verksamheten i hela landet. I **motion B326 yrkande 2 och 3** framläggs därtill förslag om mer enhetliga IT-strukturer i kommunerna.

Frågan om kommuners storlek är komplex och handlar om både demokrati, effektivitet och lokal förankring. Partistyrelsen är enig med motionärerna om att kommuners växande och allt mer komplexa ansvarsområden gör det svårt för de befolkningsmässigt allra minsta kommunerna att klara sina åligganden. I vissa kommuner har det också periodvis varit svårt att fylla platserna i fullmäktige, något som dock hanterats genom att minimiantalet fullmäktigeplatser från och med valet 2014 sänkts till 21 för de minsta kommunerna.

Mot detta måste dock vägas att kommunernas uppdrag också måste bygga på ett folkligt mandat från invånarna själva. De två stora perioder av kommunsammanläggningar som genomfördes på 1950-talet och 1970-talet, och som ledde till att antalet kommuner minskade från drygt 2 000 till knappt 300, genomfördes genom hårdhänt styrning på ett sätt som på många håll skapade besvikelse och bitterhet som levde kvar långt efteråt. Dessa kommunsammanläggningar hängde också samman med att kommunernas uppdrag förändrades, något som i dag inte är aktuellt på samma sätt.

Partiprogrammet fastslår att staten ska underlätta för de kommuner som vill gå samman för att höja kvaliteten på servicen och minska sårbarheten. Detta är ett viktigt ställningstagande, som partistyrelsen står fast vid. Kommunsammanläggningar bör även fortsättningsvis dock förutsätta ett godkännande från de berörda kommunerna. Vad gäller IT-frågor har partistyrelsen sympati för de resonemang som förs, men anser att de är alltför specifika och detaljerade för att lämpa sig för landsmötesbeslut. **Med anledning av detta yrkas att motionerna B325, B326 och B327 anses besvarade.**

Kommunalt förtroendevaldas möjlighet till föräldraledighet från sina uppdrag tas upp i **motion B328**. Motionären pekar på att den möjlighet som införts i kommunallagen till föräldraledighet för hel- och deltidsarvoderade kommun- och regionpolitiker inte gäller överallt, eftersom lagen ger kommunerna och regionerna möjlighet men inte skyldighet att införa regler om detta. Partistyrelsen har förståelse för motionärens resonemang och instämmer i att kommuner, landsting och regioner ska eftersträva regler som underlättar för hel- och deltidsarvoderade som blir föräldrar eller som har småbarn. Det är samtidigt svårt att skapa nationella riktlinjer eftersom dessa måste anpassas till de lokala regelverk om arvoden m.m. som varje kommun och region själv beslutar om. Frågan kan dock med fördel aktualiseras inom ramen för Sveriges kommuner och landsting (SKL). **Motion B328 bör med detta anses besvarad.**

I **motion B329** yrkas att Liberalerna verkar för fler samverkanskontor, där samma personal kan bistå med kontakter med flera olika statliga myndigheter. Partistyrelsen är principiellt positiv till detta, något som kan underlätta för tillgången till statlig service i mindre orter och på landsbygden. Lagstiftningen har nyligen ändrats för att underlätta en samlad organisation för de servicekontor där Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten samverkar för att erbjuda medborgarna hjälp med sina olika frågor på ett och samma ställe. I framtiden kan även andra myndigheter, som Arbetsförmedlingen, komma att ingå i den nya organisationen. Detta behöver dock utredas först. Det pågår också en kartläggning av vilken statlig service som erbjuds i länen och kommunerna. **Med det anförda bör motion B329 anses besvarad.**

Avslutningsvis tas den kommunala revisionens roll upp i **motion B330**, där det förespråkas en ändring av kommunallagen som möjliggör en oberoende och professionell revision i kommuner och regioner/landsting. Motionärerna är kritiska till att det finns en politiskt ledd revision i den kommunala sektorn och anser att revisionen ska ske av ett oberoende professionellt organ liksom det gör på statlig nivå.

Enligt kommunallagen ska revisorerna utses av fullmäktige efter förslag från partierna. Den som är kommunal revisor får inte samtidigt ha andra kommunala uppdrag. De förtroendevalda revisorerna är i sitt arbete skyldiga att anlita professionella revisorer i den utsträckning som detta krävs. De professionella revisorernas iakttagelser ska också redovisas till fullmäktige.

Den professionella revisionens ställning har stegvis stärkts genom ändringar i kommunallagen. Partistyrelsen håller med motionärerna om att det kan finnas skäl att överväga en övergång till rent professionell revision. Samtidigt finns det också argument för att behålla ett lekmannainslag i revisionen, bland annat att allt beslutsfattande i den kommunala sektorn ytterst bygger på en delegation av beslutsrätt från fullmäktige. Detta skiljer sig från vad som gäller på statlig nivå, där riksdagens och regeringens kompetenser delvis är åtskilda. Partistyrelsen är dock öppen för att frågan om en ytterligare professionalisering prövas, och anser att det är önskvärt att frågan utreds närmare. **Med det anförda bör motion B330 anses besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion B301 avslås
2. **att** motion B302 anses besvarad
3. **att** motion B303 yrkande 1 avslås
4. **att** motion B303 yrkandena 2–4 anses besvarade
5. **att** motion B304 anses besvarad
6. **att** motion B305 avslås
7. **att** motion J203 yrkande 2 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört
8. **att** motionerna B306, B307, B308 och H129 yrkande 2 avslås
9. **att** motion B309 anses besvarad
10. **att** motionerna B310, B311, B312 och B313 avslås
11. **att** motion B314 avslås
12. **att** motion B315 yrkande 1 och 3 anses besvarade
13. **att** motion B315 yrkande 2 avslås
14. **att** motion B316 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
15. **att** motion B317 anses besvarad
16. **att** motion B318 avslås
17. **att** motion B319 anses besvarad
18. **att** motion B320 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
19. **att** motion B321 anses besvarad
20. **att** motionerna B322 och B323 anses besvarade
21. **att** motion B324 anses besvarad
22. **att** motionerna B325, B326 och B327 anses besvarade
23. **att** motion B328 anses besvarad
24. **att** motion B329 anses besvarad
25. **att** motion B330 anses besvarad

RESERVATION 4

Jonas Andersson, Emma Gröndahl, Ulrika Landergren, Jens Sundström och Maria Weimer reserverar sig till förmån för motion B311.

Motivering: ”Monarki är en kvarleva från den tid Sverige inte var en demokrati.”

C1. EKONOMISK POLITIK OCH FÖRETAGANDE

Inledning

Den enskilda människans skapande och arbete utgör grunden för vårt gemensamma välstånd och samhällets utveckling. Fri företagsamhet och fler kvinnor och män som tar steget att bli företagare är avgörande för hög sysselsättning och långsiktig konkurrenskraft i den svenska ekonomin.

Sverige ska ha goda villkor för de välståndsbildande krafterna. Det ska löna sig att arbeta, starta företag, utbilda sig och ta ansvar. Det ska löna sig att ta risker, vara entreprenör och tänka nytt. Människor ska försörja sig själva så långt som möjligt.

Sverige ska vara en dynamisk ekonomi. Ett öppet, fritt land som erbjuder kreativa miljöer och som lockar till sig människor, idéer och kapital. Ett land där man kan förverkliga sina drömmar och samtidigt veta att den som har det svårt får nya chanser att komma igen.

För att långsiktigt kunna finansiera satsningar på välfärd och trygghet, sänkta skatter på arbete och företagande samt en skola med kunskap för alla, är det avgörande att Sverige också i fortsättningen har ett välordnat finanspolitiskt ramverk som för politiken i en stram och ansvarsfull riktning. Det finanspolitiska ramverket säkerställer finansiell stabilitet och en beredskap att klara framtida kriser, och det har tjänat Sverige väl. Förtroendet för Sveriges offentliga finanser är högt, och statsskulden är relativt låg.

Sverige behöver ett skattesystem som är enkelt och överskådligt, som uppmuntrar arbete, utbildning och sparande och som möter klimatkrisen. Där är vi inte i dag. I stället har vi ett skattesystem som inte tar tillräcklig hänsyn till det internationella konkurrens- och omvandlingstryck som globaliseringen för med sig. Det är snart 30 år sedan den senaste omfattande skattereformen – det uppdämda reformbehovet är stort.

Det måste bli billigare och enklare att anställa, vi måste öppna upp arbetsmarknaden för dem med låg utbildning. Fastighetsbeskattningen behöver reformeras i riktning mot ökad rörlighet på bostadsmarknaden samtidigt som skattepolitiken måste bidra till att dämpa och stabilisera prisutvecklingen på bostäder. Klimatkrisen ökar behovet av att öka kostnaderna för utsläpp och miljöskadlig verksamhet, enligt principen förorenaren betalar.

Sverige behöver därför en genomgripande reformering av skattesystemet som omfördelar tyngdpunkten i beskattningen. Huvudinriktningen ska vara att de skatter som håller jobben och sysselsättningen tillbaka tydligt sänks.

Skatten på jobb och företagande behöver sänkas och misshushållning med skattepengar upphöra. Skatten på klimat- och miljöskadlig verksamhet behöver höjas så att var och en bär mer av kostnaderna för den egna påverkan på miljön. Skattesystemet måste bli enklare och överskådligt. Fastighetsbeskattningen behöver reformeras i riktning mot ökad rörlighet samtidigt som skattepolitiken bör bidra till att stabilisera prisutvecklingen på fastighetsmarknaden. Därför vill vi se en bred och fullt finansierad skattereform.

Det svenska skattesystemets största problem är att vi har världens högsta skatter på arbete. Sveriges höga marginalskatter på arbete bidrar till att en persons produktivitet inte lönar sig, utbildningspremien är låg och att antalet arbetade timmar hålls tillbaka. Liberalernas viktigaste skattepolitiska prioritering är därför att skatterna på arbete, både på kort och på lång sikt, ska sänkas. Vi vill att betydligt färre ska betala statlig skatt och att den högsta marginalskatten ska närma sig snittet i OECD. Ambitionen måste vara att som minst återgå till den förra skattereformens princip där enbart 15 procent av löntagarna betalade statlig skatt.

En genomgripande skattereform kan inte enkom utgå från vad som är effektivt för statsfinanserna. Inriktningen för en skattereform måste också vara att värna den enskildes rätt till sina egna pengar, att i lägre grad styra hur var och en väljer att använda sina pengar samt att använda de pengar som staten tar in på ett mer välmotiverat sätt.

På sikt vill vi som liberalt parti ha ett så lågt skattetryck som möjligt, samtidigt som vi ser att det de kommande åren finns enbart begränsade möjligheter att sänka skattetrycket. Det finns självfallet utrymme att sänka enskilda skatter, men vid en genomgripande reform måste skattesänkningarna vara fullt ut finansierade.

Finansieringen av en ny genomgripande skattereform bör delvis ske genom höjda miljöskatter och större enhetlighet genom nedtrappade avdrag såsom till exempel ränteavdrag. Generella konsumtionsskatter har lägre negativa effekter på tillväxt och sysselsättning än andra skatter. Men det krävs även utgiftsminskningar. Ineffektiva byggsubventioner är exempel på sådant som ligger utanför statens grunduppgifter och inte kan motiveras på bekostnad av den enskildes rätt att själv få behålla och vara fri att bestämma över sina egna inkomster. Genom rätt prioriteringar kan en skattereform med fokus på sänkta skatter på jobb och företagande genomföras och dessutom vara fullt finansierad.

Rättvisa villkor för företagande handlar om att skapa fler möjligheter för människor att utvecklas utifrån sina egna drivkrafter, som att söka nya lösningar på problem, att pröva och förverkliga sina idéer, tjäna egna pengar eller kunna

bo kvar i sin hembygd. Därför är ett bättre företagarklimat grundläggande för Liberalerna. Särskilt viktigt är en politik som underlättar för den som driver små och medelstora företag, samt att främja kvinnors och nyanländas företagande. För unga människor ska rollen som företagare vara en lika självklar framtidsmöjlighet som rollen som anställd.

Liberalerna vill att det ska löna sig att driva företag och ta risker. Fler företagare betyder fler jobb, högre tillväxt och ökade skatteintäkter, vilket finansierar vår gemensamma välfärd. I Sverige ska entreprenörer och företagare uppmuntras genom ett bra företagarklimat, konkurrenskraftiga skatteregler och väl fungerande finansiella marknader.

Globaliseringen och handel med vår omvärld främjar tillväxt och öppenhet och är grunden för en välmående ekonomi. Svensk export motsvarar nästan hälften av Sveriges BNP. Därför ska Sverige fortsätta riva handelshinder samtidigt som vi värnar konsumentskydd och miljö. Vi ska fortsätta och vara pådrivande för ambitiösa handels- och investeringsavtal med länder i hela världen. Varje ratificerat frihandelsavtal som sluts gynnar svenska företagare och är viktiga för svenska handelsförbindelser.

Globalisering och digitalisering påverkar oss alla inklusive företagarna. Utvecklingen utgör en utmaning, men framförallt finns det stor potential att stärka tjänstesektorns och industrins långsiktiga konkurrenskraft på en global marknad. Sverige är ett litet exportberoende land med en tradition av att knyta kontakter med företag och konsumenter i andra länder. Det är en god grund att stå på när en ny modern näringslivspolitik ska utvecklas för att möta globaliseringens och digitaliseringens utmaningar.

Företag ska drivas av entreprenörer, inte av offentliga aktörer som skapar osund konkurrens. I grunden är det fel att det offentliga driver företag. För undantag från denna huvudprincip krävs att företaget svarar för ett uppenbart samhällsintresse, som exempelvis Systembolaget.

En liberal konsumentpolitik handlar om att stärka konsumenternas makt och möjlighet att göra aktiva val. Då behövs kunskap och en öppen debatt, där marknadsaktörer granskas och där oseriösa företag avslöjas. Staten ska ge konsumenterna goda möjligheter att göra val och vara medvetna om konsekvenserna av dem. Staten ska däremot inte ge pekpinnar och bestämma vilka val konsumenterna ska göra.

Motionerna

PENNINGPOLITIK OCH SKATTER

Motion C101 föreslår att ett nytt penningpolitiskt mål ska utredas. Detta mål ska inte, som dagens mål, syfta till att upprätthålla ett fast penningvärde utan i stället ta sikte på att utvecklingen av den privata sektorns skuldsättning sker i takt med nominell BNP. Det nuvarande målet för penningpolitiken har tjänat Sverige väl och liknar i stort de mål som finns i andra länder inom EU och eurozonen. Då vår penningpolitik är starkt beroende av den som bedrivs av ECB är detta gynnsamt och förenklar ett framtida euromedlemskap. Partistyrelsen är av uppfattningen att det penningpolitiska målet inte bör justeras och yrkar därför att **motion C101 avslås**.

I **motion C102** föreslås att Liberalerna ska arbeta för skapandet av ett globalt oberoende betalningsysten. Partistyrelsen står bakom nu gällande riksbankslag som reglerar att de sedlar och mynt som ges ut av riksbanken är lagliga betalningsmedel. Andra typer av valutor, både fysiska och digitala, existerar och används i olika utsträckning i både Sverige och i andra länder i dag. Detta är inte något partistyrelsen avser att ändra på. Kronan, och i framtiden euron, bör vara den huvudsakliga valutan i Sverige. Partistyrelsen yrkar att **motion C102** avslås.

Motion C103 föreslår att verksamheter, så som butiker, ska åläggas att acceptera betalning med och bankkontor tillhandahålla kontanter. Partistyrelsen noterar att Liberalerna medverkat till att ett mål nu finns om att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser och att det i första hand är marknaden som bör tillhandahålla dessa tjänster. Där marknaden inte tillgodoser detta finns det möjlighet för staten att gå in med stödjande insatser vilket är viktigt. Samtidigt noterar partistyrelsen att Riksbanken bedömt att kontanter kan komma att försvinna helt efter 2030. Politiken har ett ansvar att se till att övergången till en sådan ordning fungerar smidigt. Alla ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster och partistyrelsen är beredd att verka för ytterligare insatser om så inte kan säkerställas, men att ålägga alla ålägga alla bankkontor och butiker att tillhandahålla och hantera kontanter ter sig inte som en väl avvägd åtgärd. Partistyrelsen yrkar att **motion C103 anses besvarad.**

I motion C104 föreslås två principer för vad en kommande skattereform ska innehålla. Förslaget i **yrkande 1** syftar till att reformen ska minska de regionala skillnaderna som i dag finns i inkomstbeskattningen. **Även motion C105, motion C106** och **motion C108** föreslår förändringar i skattesystemet som syftar till att minska regionala klyftor. Partistyrelsen är enig med motionärerna om att regionala skillnader måste minska och att skattesystemet är ett möjligt sätt att åstadkomma detta. Dock är det kommunala självbestämmandet över inkomstbeskattningen viktigt och förändringar i detta måste utredas grundligt. Samtidigt är det viktigt att skattesystemet är transparent och rättvist vilket riskeras om systemet för inkomstbeskattning ska inkludera fler parametrar än det gör i dag. **Motion C104 yrkande 2** och **motion C107** föreslår på olika sätt att jobbskatteavdraget ska ersättas med ett högre generellt grundavdrag. Partistyrelsen anser att det fortsatt är viktigt att skapa starka ekonomiska incitament för att gå från bidragsberoende till arbete och att jobbskatteavdraget är det mest effektiva för detta ändamål. Att generellt höja grundavdraget skulle också mycket kostsamt och inte något som bör prioriteras inom ramen för en ansvarsfull ekonomisk politik. Partistyrelsen yrkar mot bakgrund av det ovanstående att **motionerna C104 yrkande 1, C105, C106 och C108 anses besvarade samt att motionerna C104 yrkande 2 och C107 avslås.**

Motion C109 föreslår att inkomstskatten ska bli enhetlig över hela inkomstskalan. Liberalernas vedertagna politik är att inkomstskatteskalan ska göras plattare genom bland annat höjd brytpunkt och avskaffad värnskatt. Platt skatt

är dock inte aktuellt. Partistyrelsen yrkar därför att **motion C109 avslås**.

Även **motion C110** berör inkomstskatternas utformning och föreslår att arbetsinkomster ska beskattas likt kapitalinkomster samt ger förslag till hur detta ska finansieras. Partistyrelsen instämmer med motionären om att dagens situation där höga arbetsinkomster beskattas avsevärt hårdare än kapitalinkomster är problematiskt då det minskar incitamenten till arbete och utbildning. Liberalerna fick i regeringsförhandlingarna igenom ett avskaffande av värnskatten och partiets politik syftar redan till att ytterligare sänka marginalskatterna genom exempelvis höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt. Med anledning av detta yrkar partistyrelsen på att **motion C110 anses besvarad.**

Motion C111 anser att systemet för skattereduktioner bör struktureras om. Partistyrelsen anser att det är viktigt att skattesystemet är så lättöverskådligt som möjligt samt att marginalskatterna ska hållas tillbaka. Att minska avdragsmöjligheten för de med höga inkomster går emot detta mål. Partistyrelsen yrkar därför på att **motion C111 anses besvarad**.

Motion C112 och C113 lyfter möjligheterna att stärka möjligheterna för arbetstagare att få göra skatteavdrag. Partistyrelsen instämmer i åsikten att det är viktigt att arbetstagare, framförallt på lands- och glesbygd, får incitament att ta arbete även om det ligger långt ifrån hemmet. I den skattereform som planeras bör avdragsmöjligheterna generellt ses över så att systemet blir enkelt, transparent, rättvist och klimatsmart. Partistyrelsen yrkar att **motion C112 och C113 anses besvarade**.

I **motion C114** lyfts att utlandstjänstgöring bör förenas med möjlighet till undantag från den kommunala inkomstskatten. Att arbete ska löna sig, det är en liberal grundprincip och i detta stödjer partistyrelsen motionärerna. Hur man ska skapa incitament för militär och polisiär personal att genomföra utlandstjänst kan dock ske på flera sätt och det bör i första hand vara försvarsmakten och polisen som inom sina respektive myndigheter ser till att dessa incitament finns. Med anledning av detta yrkar partistyrelsen på att **motion C114 anses besvarad**.

I **motion C115** föreslås att skatteincitament införs för privat pensionssparande. Liberalerna vill på olika sätt verka för att generellt uppmuntra sparande – att verka för sparsamhet och strävsamhet lönar sig är en liberal uppgift. Även i det perspektivet ser dock partistyrelsen det inte som önskvärt att återinföra ett riktat skatteincitament för pensionssparande då ett sådant avdrag har effekten av att gynna personer med relativt högre inkomster. Partistyrelsen vill i stället i första hand prioritera reformer som ökar drivkrafterna för dem med lägre inkomster, eller dem som i dag inte sparar, att inleda ett sparande. Liberalerna driver till exempel att de första 100 000 kronorna på sparkontot ska vara skattefria, samt att införa ett skattegynnat bosparande för den som vill köpa sin första ägda bostad. Partistyrelsen yrkar att **motion C115 anses besvarad**.

Motion C116, C117, C118 yrkande 2 och F304 yrkande 1 syftar alla på att i olika grad minska och begränsa möjligheterna till skatteavdrag för ränteutgifter. Liberalerna har skarpt föreslagit att möjligheten att göra avdrag för kapitalförluster inom inkomstslaget inkomster från tjänst över en tioårsperiod sänks från 30 till 20 procent av kapitalförlusten. Det menar partistyrelsen är en väl avvägd linje som tar hänsyn både till fördelningseffekter, riskerna på bostadsmarknaden, behovet av att stärka de offentliga finanserna och människors privatekonomi. Att helt avskaffa ränteavdraget är för närvarande inte aktuellt. Med hänvisning till redan fastlagd politik yrkar partistyrelsen på att **motion C116, C117, C118 yrkande 2 och F304 yrkande 1 anses besvarade**.

I **motion C118 yrkande 1** anförs att Liberalerna ska verka för att avskaffa amorteringskravet och att det i synnerhet gäller det krav som rör värdet på bostaden, det så kallade första amorteringskravet. Liberalerna står i huvudsak bakom den modell om amorteringskrav som sätts i relation till värdet på bostaden men är starkt emot det skärpta amorteringskravet som riktas mot låntagarens inkomst. Detta vill vi avskaffa och det första amorteringskravet behöver utvärderas. Om det första amorteringskravet inte fått önskad effekt på hushållens skuldsättning finns ingen anledning för staten att reglera lånevillkoren, i enlighet med vad motionären lyfter. Det andra amorteringskravet har skapat stora problem för bland annat unga och nyanlända att komma in på bostadsmarknaden. Med detta yrkas att **motionen C118 yrkande 1 anses besvarad**.

Motion C119 föreslår att kapitalbeskattningen ska ske enligt en boxmodell, något som liknar dagens system för beskattning av investeringssparkonton, och att detta ska införas i en kommande skattereform. Partistyrelsen anser att det finns ett löpande behov av att utreda hur skattesystemet kan bli mer transparent och effektivt samt hur skattebaserna kan breddas och öka den svenska konkurrenskraften. Ett system som det motionärerna föreslår bör utredas vidare för att konsekvenserna för ett svenskt införande ska bli tydliga. Det är Liberalernas vedertagna politik att skatterna på arbete bör vara låga och att de bör sänkas från dagens nivåer. Därav yrkar partistyrelsen att **motion C119 anses besvarad**.

Motion C120 föreslås att Liberalerna ska agera för att mervärdesskatten blir enhetlig genom den kommande skattereformen. Även **motion C121** och **motion C122 yrkande 2** rör mervärdesskatten. Partistyrelsen ser att mervärdesskatten behöver ses över inom ramen för en samlad skattereform. Helt enhetlig moms är dock inte den momskonstruktion som framstår som den samhällsekonomiskt mest effektiva, då bland annat hänsyn ska kunna tas till att varor med en elastisk efterfrågan sannolikt bör beskattas lägre. Partistyrelsen yrkar mot bakgrund av detta att **motion C120, C121 och C122 yrkande 2 anses besvarade**.

I **motion C122 yrkande 1** lyfts möjligheten för även hyresgäster att kunna få avdrag för ROT-tjänster. ROT- och RUT-tjänster har varit effektiva för att öppna upp nya vita marknader och att Liberalerna fortsatt bör förespråka att dessa system ska finnas kvar är sedan lång tid partiets etablerade politik. I förslaget att hyresgäster också bör kunna få göra avdrag för ROT-tjänster skulle dock skapa en situation där värdeökningen i och med ROT-tjänsten gynnar fastighetsägare som inte själva utfört den förbättring som hyresgästen efterfrågar. Detta hade riskerat att skapa snedvrid-

ningar på hyresmarknaden. Partistyrelsen yrkar att **motion C122 yrkande 1 avslås**.

Motion C123 föreslår att avgift till vägföreningar ska vara avdragsgilla. Liberalernas linje är att skattesystemet ska vara så enkelt som möjligt och att avdrag ska vara så få som möjligt och då enbart vid vissa tydliga mervärden. Även om det kan anses finnas argument för att göra det möjligt med skatteavdrag för vägföreningsavgifter anser inte partistyrelsen att detta är en prioriterad reform. Därför yrkar partistyrelsen att **motion C123 avslås**.

I **motion F304 yrkande 3** föreslås att reavinstbeskattningen begränsas till 85 procent. Fastighetsbeskattningen behöver reformeras i riktning mot ökad rörlighet. I januariavtalet ingår mot den bakgrunden bland annat att flyttskatten, det vill säga räntebeläggningen av uppskovsbeloppet, ska avskaffas. I budgetpropositionen för 2020 ingår vidare att taket för uppskovsbeloppet som annars skulle återkommit på en låg nivå tydligt höjs. Liberalerna har därutöver sedan flertalet år drivit att ytterligare steg i samma riktning bör tas i inom ramen för en bred skattereform – i det sammanhanget bör en sänkning av reavinstskatten ingå. Partistyrelsen yrkar därför att **motion F304 yrkande 3 anses besvarad**.

I **motion C124** yrkas att skatten bör sänkas för personer som är villiga att omvandla sina bostäder, fritidshus och Attefallshus till nya hyresrätter för bland annat nyanlända och ungdomar. Partistyrelsen delar uppfattningen att andrahandsuthyrning samt uthyrning av rum i bostad ska uppmuntras. Därför vill vi tillåta friare hyressättning vid sådan andrahandsuthyrning, och när budgetutrymmet medger bör också taket för skattefri hyresinkomst från uthyrning av rum höjas. Sammantaget menar partistyrelsen att dessa förändringar är ett rimligt första steg för att möta det behov som motionen pekar på. Med detta yrkar partistyrelsen att **motion C124 anses besvarad**.

I **motion C125** yrkas att Liberalerna bör verka för att beskatta obyggda hus, mer specifikt obebyggd men detaljplanelagd mark. Liberalerna har tidigare presenterat förslag om höjd statlig fastighetskatt på obebyggd tomtmark. Partistyrelsen är öppen för att fortsätta på denna inriktning och pröva en sådan skatt som **motion C125** föreslår men att dess konsekvenser mer noggrant behöver kartläggas. Med detta yrkas att **motion C125 anses besvarad**.

Motion C126 yrkande 1, 2 och 4 rör reseavdragets konstruktion och föreslår att avdraget helt ska tas bort för resor till och från arbetet med bil och ska ökas för resor utan koldioxidutsläpp samt vara högt för resor till fots eller på cykel. **Motion C126 yrkande 3** föreslår ett skatteavdrag som är frånkopplat arbete men som kan göras för alla typer av resor med kollektivtrafik. Liberalerna anser att reseavdraget bör förändras, och har i riksdagen lagt fram utarbetade förslag för detta. I de områden där det finns en väl utbyggd kollektivtrafik ska reseavdraget begränsas, och avdraget ska i stället tydligare riktas mot de områden där kollektivtrafik saknas. På landsbygd är bilen oftast en nödvändighet. Det kan mot denna bakgrund inte råda något tvivel om att partiets politik ska ta hänsyn, och tar hänsyn, till både klimatpolitiken och det faktum att bilen har en viktig roll där kollektivtrafik saknas. Att avveckla reseavdraget är varken realistiskt eller önskvärt, men det ska däremot riktas tydligare mot de delar av landet där tillgång till kollektivtrafik saknas. Med anledning av detta yrkar partistyrelsen att **motion C126 yrkande 1, 2 och 4 avslås** samt att **motion C126 yrkande 3 anses besvarad.**

Motion C127, C128 och C129 rör alla, på något olika sätt, ett förslag om att införa ett system för att minska koldioxidutsläpp som liknar det som nu finns i Kanada. I detta system prisas koldioxidutsläpp och pengarna som samlas in via systemet delas sedan ut lika till alla myndiga medborgare. På så sätt skapas en progressivitet i systemet och de som konsumerar sådant som genererat stora koldioxidutsläpp betalar mer än de får tillbaka och de som konsumerar lite får tillbaka mer än de betalat in till systemet. Partistyrelsen ser att detta system skulle kunna ha stora fördelar men att det även skulle få effekter på skattesystemet då koldioxidskatten genererar stora inkomster till statskassan i dag. Ett system likt det kanadensiska ska också kunna implementeras under rådande EU-regleringar vilket ytterligare ökar behovet av utredning. Partistyrelsen anser att systemet bör utredas utifrån svenska förutsättningar. Därför yrkar partistyrelsen att **motion C127, C128 och C129 anses besvarade**.

Motion C130 vill avskaffa energiskatten på el och om det inte är möjligt sätta skatten i relation till marknadspriset. Partistyrelsen vill understryka att Liberalerna generellt är positivt inställda till att ha en tydlig miljöstyrning via skatterna, även när det gäller skatt på energi. Energiskatten på el ger dock offentligfinansiella intäkter om ca 20 miljarder kronor. Partistyrelsen ser det, trots en ambition att generellt höja miljöstyrningen, inte som möjligt att finna skattebaser som bör belastas med en sådan stor kompenserade skattehöjning. Partistyrelsen yrkar att **motion C130 anses besvarad**.

I **motion C131** föreslås att dagens drivmedelsskatt byts ut till förmån för en avståndsbaserad skatt. Partistyrelsen konstaterar att motionären har rätt i att intäkterna från drivmedelsskatten kommer att minska när elektrifieringen av fordonsflottan tar fart. Detta är en del i den gröna skatteväxling som Liberalerna förespråkar. Skattebasen bör dock inte bytas ut när skatteintäkterna från en klimatskatt minskar därför att de hade skickat signaler om att det inte lönar sig att lägga om sitt beteende, från klimatskadligt till klimatsmart. Det finns även problem kopplat till den diversifiering av den avståndsbaserade skatten som motionen efterfrågar mellan fordon registrerade på landsbygd respektive i staden. Denna typ av system riskerar exempelvis att öppna upp för att medborgarna strategiskt skriver bilar på adresser utanför städerna. Partistyrelsen yrkar att **motion C131 avslås**.

Motion C132 föreslår att miljözoner, där enbart godkända miljöbilar får köra, införs i våra storstäder. Partistyrelsen delar motionärens åsikt om att staten inte ska premiera något tekniskslag utan att det behöver vara marknadskrafter som driver utvecklingen, samtidigt som vi måste få bort de fossila bränslena ur fordonsflottan. I och med januariavtalet kommer ett försäljningsstopp av fossildrivna bilar införas till 2030 vilket gör att omställningen kommer ske allt snabbare vilket bara på några år kommer minska behovet av andra påtryckningsmedel så som miljözoner. Dock måste de städer som anser miljözoner vara nödvändigt ha rätt att införa

sådana för att minska föroreningar i staden. Detta är redan i linje med Liberalernas politik. Därför yrkar partistyrelsen att **motion C132 anses besvarad**.

Även **motion C133** föreslår förändringar av de skatter och avgifter som är kopplade till innehavandet av en bil, exempelvis att det nuvarande bonus-malussystemet bör avskaffas. Vi är marknadsliberaler och emot subventioner och kortsiktiga stöd. Detta gör att Liberalerna varit emot bonus-malussystemet sedan det först föreslogs. Dock finns detta som en del i januariavtalet och partistyrelsen ämnar fullfölja det ingångna avtalet och kan då endast göra systemet med bonusar för inköp av miljövänliga bilar så litet som möjligt. Att producera bilar har stora negativa miljö- och klimateffekter och därför är det rimligt att kostnaderna för att äga en, eller flera bilar, motsvarar denna belastning. Dock måste det självklart finnas marginalkostnader för bilkörning som motsvarar den klimat- och miljöpåverkan sagda körning har. Detta är en del i Liberalernas fastlagda politik där de som förorenar ska betala. Med anledning av detta yrkar partistyrelsen att **motion C133 anses besvarad**.

I **motion C134** anförs att Liberalernas krav på en läckageskatt bör tas bort ur nuvarande handlingsprogram. Tillförseln av näringsämnen via gödsel leder till övergödning och minskad biologisk mångfald. För att effektivisera och minska användningen av sådan gödsel förespråkar partistyrelsen att Liberalerna fortsatt ska verka för en läckageskatt. Partistyrelsen yrkar därmed att **motion C134 avslås**.

Motion C135 yrkande 1 föreslår att RUT- och ROT-avdragen inte ska påverka varandras tak utan att man ska kunna göra avdrag för en viss summa RUT-tjänster och för en viss summa ROT-tjänster. **Motion C135 yrkande 2** föreslår att RUT-tjänster inte ska innefatta säkerhetstjänster.

Partistyrelsen vill inledningsvis framhålla att både RUT och ROT vidgats påtagligt sedan reformerna först kom på plats. Fler tjänster ingår idag och taken är relativt generöst tilltagna. Framöver ska taket i RUT, i enlighet med januariavtalet, ökas ytterligare och fler tjänster såsom exempelvis tvätt- och hemtjänster. Sammantaget har RUT- och ROT-avdragen har inneburit att många tjänster som tidigare utfördes på den svarta marknaden nu utförs vitt, med pensionspoäng och ökad trygghet för arbetstagarna. Partistyrelsen anser att de utträngningseffekter som motionärerna åberopar bör utredas och yrkar därmed att **motion C135 yrkande 1 anses besvarad.** Vad gäller RUT-avdrag för säkerhetstjänster så ingår en sådan utvidgning i januariavtalet och utreds även förnärvarande inom ramen för kommittéväsendet. Så länge andra partier fullföljer januariavtalet avser Liberalerna att göra detsamma. Mot den bakgrunden yrkar partistyrelsen att **motion C135 yrkande 2 avslås**.

I motion C136 föreslås att en produktionsrabatt på filminspelningar i Sverige ska införas. Att filmer spelas in i Sverige är bra för både arbetsmarknaden och det svenska kulturlivet. Tillväxtverket har bland annat pekat på de positiva allmänna effekterna av ökad filmproduktion i Sverige. Det finns därför skäl att se över hur Sverige, inom ramen för en ambition av ett enkelt och transparent skattesystem, kan säkerställa att svensk filmindustri möter internationellt konkurrenskraftiga villkor. Partistyrelsen anser mot denna bakgrund att **motion C136 anses besvarad**.

FÖRETAGARPOLITIK OCH KONSUMENTFRÅGOR

Motion C137 yrkar att Liberalerna ska verka för att minerallagen ändras så att undersökning och mineralbrytning måste godkännas av markägaren. Partistyrelsen slår fast att det är ett väl känt faktum att mineraler är svåra att finna i Sverige och att regering och riksdag därför velat uppmuntra sökandet efter nya fyndigheter. Detta har blivit särskilt viktigt då det moderna samhället med alltmer avancerad elektronisk utrustning och mer effektiva batterier ökar behovet av nya mineraler. Dagens lagstiftning tar inte hänsyn till markägarens intressen utan behovet av att söka efter nya mineraler kan anses vara överordnat möjligheten för markägaren att förhindra en undersökning och en senare möjlig brytning. Minerallagen från 1991 och inte minst mineralstrategin, som antogs av alliansregeringen 2013, slår fast att det ska vara förhållandevis lätt att söka efter mineraler i Sverige. Minerallagen ger rätt till att undersöka förekomsten av mineraler genom ett s k undersökningstillstånd vilket i sin tur kräver en bearbetningskoncession om en exploatör har funnit mineraler som denne vill utvinna. För det senare krävs att miljöhänsyn tas och att Miljöbalkens regler beaktas. Markägare har rätt till ersättning för skada och intrång som uppkommer genom undersökningsarbete eller mineralbrytning och erhåller en viss procent i ersättning av den mineral som bryts på fastigheten. Partistyrelsen konstaterar att de tillståndsprocesser och därtill knutna ofta utdragna handläggningstider som förknippas med en gruvetablering har varit föremål för diskussioner i riksdagen under de senaste åren. Inom ramen för den ovan nämnda mineralstrategin har det vidtagits åtgärder och rapporter har presenterats som syftar till att balansera gruvföretagens intressen och miljö- och naturintressena. Dessa rapporter fördes sedan in som underlag i utredningen ”Anpassad miljöprövning för en grön omställning” (Ds 2018:38) som redovisades för regeringen hösten 2018. Utredningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet. I januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet tas frågan om mineralbrytning upp i punkt 33 där det sägs att ”Prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas förbjuds på motsvarande sätt som gjorts med uran och regelverket för när utvinning av mineraler får ske från alunskiffer skärps (Utredning 2019–2020. Ny lagstiftning från 1 januari 2022.)”. Partistyrelsen vill invänta resultatet från beredningen inom regeringskansliet och förhandlingarna inom ramen för januariavtalet för att hitta den rätta balansen i lagstiftningen mellan markägare, exploatör och miljöintressen. **Motion C137 bör därför anses besvarad.**

Motion C138 yrkar att Liberalerna ska verka för att införa kontroll och begränsningar av SMS-lån. Partistyrelsen konstaterar att Liberalerna under lång tid har tagit flera initiativ i riksdagen för att öka kontrollen och skärpa lagstiftningen kring de s k SMS-lånen. Snabblån – eller sms-lån – med kort löptid och hög effektiv ränta ofta långt över 100 pro-

cent ledde under en tid att ärendena hos Kronofogden om betalningsförelägganden på grund av obetalda sms-krediter och andra

Snabblån ökade mycket snabbt. Därefter gjordes en skärpning och Finansinspektionen har sedan 2014 tillsyn över alla företag som ger eller förmedlar lån till konsumenter, även över de så kallade snabblåneföretagen. Alla företag som lämnar eller förmedlar krediter till konsumenter behöver tillstånd hos FI. Även Konsumentverket har sedan tidigare tillsyn över att företagen sköter kreditprövningen och har också sedan 2014 möjlighet att ta ut en sanktionsavgift av de företag som inte sköter sin kreditprövning på rätt sätt. Partistyrelsen anser dock att dagens regler inte ger tillräckliga möjligheter att ingripa mot de företag som bedriver kreditgivning på ett direkt oansvarigt sätt. Lån med kort löptid är inte i sig något som måste motverkas. Däremot finns det ingen anledning att hålla de företag om ryggen som har som affärsidé att utnyttja luckor i regelverket och bedriva vårdslös kreditgivning som driver människor in i en skuldfälla. Liberalerna har därför i riksdagen krävt att reglerna om kreditprövning skärpas. Förslagen från utredningen om stärkt skydd på konsumentmarknaden för högkostnadskrediter (SOU 2016:68) bör genomföras, bland annat så att kreditprövning blir obligatorisk även vid så kallade gratislån och att beräkningen av den så kallade kvar-att-leva-på-kalkylen bör göras med större marginaler. Vidare bör marknadsföringen av snabblån omgärdas med strängare regler. Högre krav om måttfullhet i marknadsföringen bör införas, liksom tydligare information om vad högkostnadskrediter innebär och vart man kan vända sig om man behöver råd och hjälp. Även begränsningar vad gäller själva kreditgivningen behövs. Liberalerna har också i riksdagen föreslagit att regler bör införas om räntetak och kostnadstak, varvid kostnadstaket också ska beakta kostnaden för dröjsmålsränta och inkassokostnader. Likaså bör en högkostnadskredit inte kunna förlängas i det oändliga utan att avbetalning sker. Liberalerna anser därutöver att oseriösa kreditgivares möjligheter att vända sig till Kronofogden måste begränsas. Vidare bör en översyn göras av den civilrättsliga och straffrättsliga bestämmelsen om ocker i anslutning till de s.k. snabblånen. Partistyrelsen anser att Liberalerna redan är aktiva i denna fråga. M**otion C138 bör därför anses besvarad.**

Motion C139 yrkar att Liberalerna arbetar för att småskalig försäljning av vildsvinskött ska tillåtas även i Sverige för att öka avskjutningen och hålla nere skadorna som vildsvinen åsamkar. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att köttet från den alltmer växande vildsvinsstammen inte tas om hand i tillräckligt stor omfattning p g a av de regler i Sverige som kräver att det först måste passera en vilthanteringsanläggning. Något som skapar byråkrati och höga kostnader för jägarna och som har lett till att vildsvinsköttet inte når konsumentledet i tillräckligt stor omfattning. I samband med riksdagens beslut om livsmedelsstrategin 2017 tillkännagav riksdagen för regeringen att reglerna måste förenklas för att underlätta avsättningen av viltkött. Vidare framgår av riksdagens beslut att en sådan förenkling bör leda till att möjligheterna att leverera viltkött till privatpersoner, butiker och restauranger underlättas. Samtidigt konstaterades det att regelverket måste utformas så att de viltprodukter som når konsumenten måste hålla lika stor livsmedelssäkerhet oavsett distributionssätt.

Livsmedelsverket, som har regeringens uppdrag, att kontrollera livsmedelshanteringen i Sverige, har fått i uppdrag av regeringen att ta fram bestämmelser om offentlig livsmedelskontroll av viltkött. Regeringen uppdrog i juli 2018 åt Livsmedelsverket att analysera möjligheten till och lämna förslag på förenklade förfaranden för avsättning av vildsvinskött på marknaden. I uppdraget ingår att göra en bedömning av vilka volymer av vildsvinskött som kan göras tillgängliga på marknaden med de föreslagna åtgärderna samt kostnaderna för dessa åtgärder. Regeringen anför i uppdraget att det är angeläget att se över möjligheten för större mängder vildsvinskött att nå marknaden, utan att livsmedelssäkerheten minskar. Sedan Livsmedelsverkets tidigare uppdrag har livsmedelskontrollen utvecklats, vilket skulle kunna komma livsmedelskontroll av vildsvinskött till gagn. Precis som motionärerna framför finns det exempel på metodik i t.ex. Tyskland, att dra erfarenhet av. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 november 2019. Partistyrelsen anser att Liberalerna ska fortsatt vara positiva till ambitionen att förenkla hanteringen av vildsvinskött och därmed föreslås att **motion C139 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Motion C140 yrkar att Liberalerna ska intensifiera sitt arbete mot livsmedelsfusk och att Sverige bland annat behöver inrätta en statlig myndighet eller enhet inom Livsmedelsverket som arbetar mot livsmedelsfusk. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att livsmedelsbedrägerier är ett problem som måste motverkas. Livsmedel som märks om, importeras olagligt eller på annat sätt kringgår de regler som omgärdar hantering av livsmedel i Sverige innebär osund konkurrens och kan vara ett hot mot folkhälsa och hygien. Partistyrelsen vill dock samtidigt slå fast att det pågår en mängd aktiviteter i Sverige när det gäller att motverka livsmedelsbedrägerier, både på nationell nivå och på EU-nivå. Samverkan har ökat både mellan nationella myndigheter och på europeisk nivå. Detta är positivt då livsmedelsbedrägerier ofta omfattar flera länder och områden. En ny förordning om offentlig kontroll kommer att träda i kraft i december 2019 där bland annat kraven på kontroll av livsmedelsfusk förtydligas. Konsumenterna ska kunna lita på att livsmedel är säkra och att de inte blir lurade i fråga om vad maten innehåller. En fungerande livsmedelskontroll är viktig för konsumenternas förtroende för livsmedelsindustrin. När det gäller straff för livsmedelsbedrägerier konstaterar Partistyrelsen att lagändringar nyligen har trätt i kraft som innebär skärpta straffskalor för allvarliga brott mot bland annat livsmedelslagen, exempelvis vilseledande av konsumenter. Partistyrelsen anser att det inom ramen för befintliga myndigheter pågår ett aktivt arbete för att motverka livsmedelsfusket och att det inte finns någon anledning att inrätta en ny myndighet eller enhet för detta ändamål. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion C140.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion C101 avslås
2. **att** motion C102 avslås
3. **att** motion C103 anses besvarad
4. **att** motion C104 yrkande 2 och C107 avslås
5. **att** motion C104 yrkande 1, C105, C106 och C108 anses besvarade
6. **att** motion C109 avslås
7. **att** motion C110 anses besvarad
8. **att** motion C111 anses besvarad
9. **att** motion C112 och C113 anses besvarade
10. **att** motion C114 anses besvarad
11. **att** motion C115 anses besvarad
12. **att** motion C116, C117, C118 yrkande 2 och F304 yrkande 1 anses besvarade
13. **att** motion C118 yrkande 1 anses besvarad
14. **att** motion C119 anses besvarad
15. **att** motion C120, C121 och C122 yrkande 2 anses besvarade
16. **att** motion C122 yrkande 1 avslås
17. **att** motion C123 avslås
18. **att** motion F304 yrkande 3 anses besvarad
19. **att** motion C124 anses besvarad
20. **att** motion C125 anses besvarad
21. **att** motion C126 yrkande 1, 2 och 4 avslås samt att motion C126 yrkande 3 anses besvarat
22. **att** motion C127, C128 och C129 anses besvarade
23. **att** motion C130 anses besvarad
24. **att** motion C131 avslås
25. **att** motion C132 anses besvarad
26. **att** motion C133 anses besvarad
27. **att** motion C134 avslås
28. **att** motion C135 yrkande 1 anses besvarad
29. **att** motion C135 yrkande 2 avslås
30. **att** motion C136 anses besvarad
31. **att** motion C137 anses besvarad
32. **att** motion C138 anses besvarad
33. **att** motion C139 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
34. **att** motion C140 avslås

RESERVATION 5

Per-Åke Fredriksson och Jens Sundström reserverar sig till förmån för motion C104 yrkande 1.

RESERVATION 6

Ulrica Westerlund reserverar sig till förmån för att motion C135 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.

Motivering: ”RUT-avdraget är en viktig jämställdhetsreform. De utträngningseffekter som sker när RUT och ROT har slagits ihop behöver utredas.”

SÄRSKILT YTTRANDE 4

Cecilia Elving, Liberala kvinnor, anmäler särskilt yttrande till stöd för Ulrica Westerlunds reservation ovan.

C2. SOCIALFÖRSÄKRINGAR OCH EKONOMISK TRYGGHET

Inledning

Generella socialförsäkringar är en hörnsten i den socialliberala välfärdspolitiken. Socialförsäkringarna är ett solidariskt sätt att skapa inkomsttrygghet oavsett individens egen risknivå, så att även den omfattas som inte skulle kunna teckna försäkringsskydd på den öppna marknaden. Genom att större delen av befolkningen omfattas kan premierna hållas låga. Socialförsäkringarna ska därför vara generella och obligatoriska.

Socialförsäkringarna ska erbjuda trygghet när individen inte kan försörja sig själv vid sjukdom, arbetsskada, arbetslöshet eller föräldraledighet. Även om det alltid behöver finnas en självrisk ska ersättningen motsvara större delen av inkomstbortfallet, upp till ett takbelopp som ska inkludera det stora flertalet av de försäkrade. En grundnivå ska finnas för personer som har låga inkomster.

Det ska finnas ett tydligt samband mellan förmåner och inbetalade premier. Detta bör ske genom att taken i socialförsäkringarna höjs successivt i kombination med att socialförsäkringsavgifterna på inkomster ovanför taket avvecklas i den takt som samhällsekonomin tillåter.

Alla ska kunna känna sig trygga vid långvarig eller kortvarig sjukdom. Sjukförsäkringssystemet ska se till att alla människor har en försörjning ifall de blir sjuka. Sjukförsäkringen ska vara aktiv och anpassade efter den sjukskrivne så att fler kommer tillbaka till arbetslivet så snabbt som möjligt.

Sjukförsäkringssystemet är avgörande för människors trygghet och möjlighet till försörjning vid kort eller långvarig sjukdom. För att värna sjukförsäkringen, tilltron till dess finansiering och de offentliga finanserna krävs att sjukförsäkringen präglas av en hög grad av kostnadskontroll.

Liberalerna står bakom principerna i rehabiliteringskedjan, det vill säga att det ska finnas fasta tidsgränser där människor stegvis prövas mot en större del av arbetsmarknaden, men tillämpningen måste vara flexibel, empatisk och hållbar över tid. Den avskaffade bortre tidsgränsen för sjukpenningen förefaller under hand ha lett till hårdare bedömningar hos Försäkringskassan tidigare under sjukskrivningsprocessen. Andelen som får sin sjukpenning indragen har ökat mycket kraftigt, utan att några större regeländringar genomförts. Samverkan med hälso- och sjukvården behöver förbättras. Utan gemensamma förhållningssätt kommer enskilda människor i kläm, samtidigt som det krävs tidskrävande administration med onödiga kostnader.

Sjukersättning är till för dem som har så nedsatt arbetsförmåga att man inte tror att de kommer att kunna arbeta någonsin igen. Men detta får inte bli en slentrianåtgärd. Det ska finnas en hög ambitionsnivå för både aktiviteter och sysselsättning. Aktivitet och gemenskap ska alltid prioriteras framför passivitet och utanförskap, också för den som är långt från den ordinarie arbetsmarknaden. Möjligheterna att kombinera såväl sjukpenning som sjuk- och aktivitetsersättning med arbete (med eller utan lönesubvention) ska öka. Visionen är att ersättningsgraden i princip bör kunna variera steglöst. Det ska vara möjligt att arbeta mer vissa perioder och mindre andra.

Liberalerna är delaktiga i den blocköverskridande pensionsöverenskommelsen som gett oss ett av världens mest stabila pensionssystem. Eftersom pensionen baseras på livsinkomsten uppmuntras arbete och egen försörjning. Den breda överenskommelsen skyddar systemet mot politiska nycker och detta breda samförstånd bör värnas också framgent. Förändringar i pensionssystemet ska också i fortsättningen göras i samförstånd mellan de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen. Det som på lång sikt avgör hur pensionerna utvecklas är hur många som arbetar och betalar in till systemet. Arbetslinjen är därför central för både dagens och morgondagens pensioner.

Motionerna

I **motion C201** föreslås att barnbidraget ska göras inkomstrelaterat. Partistyrelsen delar inte den uppfattningen. Barnbidraget fyller en viktig funktion genom att utjämna de ekonomiska förutsättningarna mellan familjer med och utan barn, och för individer under deras livstid. Det är mycket enkelt att administrera och det är i princip helt befriat från gränsdragningsproblem och fusk. Motionärerna tar själv upp ett av de viktigare argumenten för att barnbidraget ska vara generellt, nämligen att det inte har några skadliga marginaleffekter. Ett inkomstprövat barnbidrag skulle ytterligare förstärka problemet att det inte lönar sig att arbeta för föräldrar i ekonomisk utsatthet. En liten inkomstökning innebär redan i dag att bostadsbidraget minskar, försörjningsstödet försvinner och avgiften till förskolan höjs (maxtaxan är inkomstprövad för dem med låga inkomster). Liberaler bör sträva efter att minska marginaleffekterna i alla inkomstskikt. **Motion C201 bör avslås**.

Motion C202 och **C203** tar upp problemet med att makar som inte fördelar ansvaret för familjen lika får mycket olika pensioner. Den som arbetat deltid kan få en mycket obehaglig överraskning vid en skilsmässa, eller om partnern dör. Partistyrelsen delar den uppfattning som framförs i **motion C202** att det ska vara enkelt och obyråkratiskt att överlåta pensionsrätter mellan makar. Därutöver är det mycket viktigt att öka människors kännedom dels om att möjligheten

finns, dels om effekterna deltidsarbete har på den framtida pensionen. **Med detta bör motion C202 och C203 anses besvarade.**

I **motion C204** konstateras att pensionerna inte har ökat i samma takt som reallönerna de senaste åren, och motionärerna föreslår att Liberalerna ska arbeta för ett nytt pensionssystem där pensionerna motsvarar 70 procent av den tidigare inkomsten. Partistyrelsen delar uppfattningen att det är angeläget att förstärka ekonomin framförallt för de pensionärer som har det sämst ställt, samtidigt som framtidens pensionärer ska kunna känna sig trygga med att de kommer att få en rimlig framtida pension. Därför arbetar Liberalerna för att förbättra grundskyddet för dem med de allra lägsta pensionerna, genom att höja garantipensionen och bostadstillägget, vilket vi också fått igenom. Genom januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet och regeringen har vi därutöver fått igenom att skatten på pension ska vara samma som skatten på arbete från 2020, och 2021 höjs pensionerna för vanliga löntagare.

Partistyrelsen anser dock inte att varken dagens eller framtidens pensionärer skulle få bättre förutsättningar om man bytte pensionssystem. Oavsett system, så måste det gå ihop, både i dag och i framtiden. Huvudskälet till att pensionerna nu urholkas är att vi som grupp arbetar för få år i relation till hur länge vi lever. 40 års i arbetslivet räcker till att finansiera 20 års hyfsad pension, men ska pengarna räcka längre blir pensionerna lägre. Det är naturligtvis en god nyhet att medellivslängden stiger, men det innebär samtidigt en stor utmaning för pensionssystemet. För framtidens pensionärer är den viktigaste åtgärden att fler har arbete, och att fler arbetar en större del av livet. Det är därför Liberalerna också arbetar för att äldre människors kunskap, kompetens och erfarenhet ska tas tillvara bättre i arbetslivet. Riksdagen beslutade i juni 2019 att rätten att kvarstå i anställning ska höjas i två steg från 67 till 69 år, ett beslut som Liberalerna står bakom. Den 1 januari 2020 höjs åldersgränsen till 68 år, och den 1 januari 2023 till 69 år. Liberalerna anser att rätten att stanna kvar i arbetslivet därefter ska fortsätta höjas till 71 år och att den som arbetar efter 65 ska betala lägre skatt. **Motion C204 bör avslås.**

I **motion C205** förordas att det ska bli möjligt att pausa utbetalning av tjänstepension. Regelverken för tjänstepensionerna styrs i stor utsträckning av kollektivavtal som politiken inte råder över. Men de påverkas också av skatteregler och den så kallade flytträtten – där Liberalerna redan i dag arbetar för större flexibilitet. Partistyrelsen delar motionärernas inställning i sak, och anser att Liberalerna bör verka för att de regelverk som politiken råder över bör möjliggöra att utbetalningar av tjänstepension pausas och stoppas. **Därmed bör motion C205 anses besvarad.**

Motion C206 förespråkar att de som vårdar äldre anhöriga ska kunna få rätt till ledighet och ersättning på motsvarande sätt som föräldrar till barn kan få tillfällig föräldrapenning. Ett liknande förslag behandlades av landsmötet 2017. Då konstaterade partistyrelsen att det i dag finns en möjlighet att få närståendepenning från Försäkringskassan i totalt 100 dagar om den närstående har ett livshotande tillstånd. Att utvidga den rätten vore tämligen kostsamt. Partistyrelsen menar nu liksom 2017 att det bör bli lättare att förena anhörigstöd med arbete, till exempel genom utvidgade möjlighet till tjänstledighet och deltidsarbete, men anser inte i dag att det finns samhällsekonomiskt utrymme att erbjuda ersättning från socialförsäkringssystemet för detta. När sådant utrymme finns bör det i första hand bli möjligt att få närståendepenning för att följa med anhöriga till läkarbesök och liknande. **Partistyrelsen föreslår att motion C206 anses besvarad.**

Motion C207 argumenterar för att Liberalerna ska verka för ett införande av basinkomst i Sverige. Partistyrelsen delar inte den uppfattningen. Liberalerna i Sverige har sedan 1880-talet då Adolf Hedin la fram förslag om arbetsskadeförsäkring och pensioner förespråkat socialförsäkringar som är just försäkringar mot inkomstbortfall. Det är samhällsekonomiskt effektivt att även de som har höga inkomster finns i samma system, i stället för att de anser sig behöva köpa försäkringar vid sidan om, och det ökar också höginkomsttagarnas betalningsvilja om de vet att även de kan få en ersättning som gör att de inte behöver gå från hus och hem den dag de blir sjuka eller arbetslösa – samtidigt som höginkomsttagare av socioekonomiska skäl löper låg risk att behöva utnyttja försäkringarna. Liberaler har ungefär lika länge stått för att det ska löna sig att arbeta, även för den som har låg inkomst. Att det lönar sig med utbildning, ansvarstagande och strävsamhet är särskilt viktigt i en tid då ekonomin genomgår stora omställningar. Sedan industrialiseringen har ökad produktivitet lett till ökad sysselsättning, inte minskad, genom kreativitet och entreprenörskap. Många av de argument som vanligen anförs för basinkomst är hämtade från försök i länder där det grundläggande skyddsnätet är närmast obefintligt, eller består av matkuponger och liknande. I Sverige finns redan ett grundskydd som gör att ingen behöver gå hungrig eller utan tak över huvudet, bland annat i form av en garantinivå i de flesta socialförsäkringar, bostadsbidrag och ytterst försörjningsstöd. Denna grundnivå ligger totalt sett högre än de flesta i debatten förekommande förslag om basinkomst, och kan göra det eftersom det inte betalas ut till alla. En lika hög basinkomst torde bli svår att finansiera, en lägre skulle å andra sidan vara svår att leva på i ett högkostnadsland som Sverige, och kraven på olika kompletterande stöd skulle kvarstå. **Partistyrelsen föreslår att motion C207 avslås.**

I **motion C208** föreslås att Liberalerna ska arbeta för att införa ett socialt friår. Liberalerna ser gärna att människor växlar väg mitt i livet, och till exempel utbildar sig till ett nytt yrke eller provar att starta eget företag. Vi har genom åren lagt fram flera förslag på kompetenssparande där individen och arbetsmarknadens parter tillsammans skapar ett system där man kan finansiera kompetensutveckling mitt i livet. Vi har också medverkat till att höja den åldersgränsen för när man senast kan ta ut studiemedel. Genom januariavtalet har vi – motvilligt – accepterat att införa vad som kallas ”utvecklingstid”, vilket i praktiken är en form av friår, dock i mer begränsad form än tidigare försök. Partistyrelsens åsikt är att sådana system måste finansieras av de människor som utnyttjar möjligheten snarare än ur de offentliga finanserna. Det är för få människor som jobbar i Sverige i dag, inte för många, och de skattefinansierade skyddsnäten ska användas

för att stötta dem som inte kan eller får arbeta. **Motion C208** bör avslås.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion C201 avslås
2. **att** motion C202 och C203 anses besvarade
3. **att** motion C204 avslås
4. **att** motion C205 anses besvarad
5. **att** motion C206 anses besvarad
6. **att** motion C207 avslås
7. **att** motion C208 avslås

C3. REGIONAL TILLVÄXT

Inledning

Globaliseringen leder till förändringar som får olika genomslag i olika delar av Sverige. Samhällen förändras. Urbanisering bygger i grunden på människors fria val, och det försvarar vi. Samtidigt finns utmaningar med skillnader mellan å ena sidan städer med en starkt växande privat tjänstesektor och å andra sidan områden med en hög sårbarhet och lokala utmaningar i form av t.ex. en enskild eller ett fåtal industriella arbetsgivare. I kommuner där varsel och avfolkning är vardag blir konsekvensen en åldrande befolkning med ett minskat skatteunderlag. Utgångspunkten för oss liberaler är värnandet om människors makt över sin egen situation och möjlighet att skapa sin egen framtid. Liberalernas regionalpolitik strävar efter att skapa förutsättningar för dem som vill bo och arbeta på landsbygden eller i mindre tätort att kunna göra det. Vi ska ta vara på de unika förutsättningar för individers utvecklingskraft och företagens konkurrenskraft som finns i olika delar av vårt land. För att möjliggöra service på landsbygden ser vi gärna flexibla lösningar och samarbeten mellan olika aktörer och anser att det finns behov av visst statligt stöd.

Ett generellt förbättrat företagarklimat med sänkta skatter och mindre byråkrati gynnar alla företag, inte minst företagen i glesbygd. Varje kommun och region har ett ansvar för att genomföra nödvändiga insatser för ett förbättrat näringsklimat. De generella insatserna på nationell nivå för jobb, utbildning och för ett förbättrat företagarklimat behöver kombineras med regionala tillväxtinsatser. Fungerande kommunikationer är också viktiga för jobb och hållbar tillväxt i hela landet.

För att människor och företag ska vilja bo och verka i hela Sverige är det viktigt att det finns tillgång till en fungerande grundläggande service på rimligt avstånd. Detta gäller såväl myndigheter som kommunal och kommersiell service. I landsbygd har framförallt servicelösningar som bygger på lokala förutsättningar och samverkan med företagare och civilsamhället möjlighet att bli långsiktiga och bärkraftiga. Polisens organisation ska vara så stark att den är närvarande i hela landet.

Sverige ska ha en digital uppkoppling i världsklass. Bredband eller digital uppkoppling är i dag en lika viktig del i infrastrukturen som el- och vägnäten. En god utbyggnad är grundläggande för såväl privatpersoner som företag och oerhört viktig för regional tillväxt. Glesbygden måste få bättre digital kapacitet och statens huvudsakliga uppgift bör vara att skapa förutsättningar genom att undanröja hinder för utvecklingen, men även att stötta där lönsamheten för utbyggnad är bristfällig.

Motionerna

Motion C301 yrkar att Liberalerna tillsätter en Norrlandskommission som ska ta fram praktiskt genomförbara reformer för norra Sverige samt landsbygd. **Motion C302** yrkar bland annat att partistyrelsen ges i uppdrag att föreslå åtgärder för fler möjligheter till arbete och utbildning i glesbygd samt att öka förutsättningarna för turist- och besöksnäring i glesbygd. **Motion C303** yrkar att uppdra åt partistyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp som får i uppdrag att ta fram ett regionalpolitiskt program för Liberalerna. **Motion C304** yrkar att Liberalerna i god tid före nästa val startar arbetet med att ta fram ett regionalpolitiskt program. Motion **C305** yrkar att landsmötet uppdrar till partistyrelsen att till landsmötet 2021 ta fram en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder och skärgårdar. **Motion C306** yrkar att Liberalerna ska låta två eller flera förbund utanför storstadsregionerna tillsammans få ansvara för framtagandet av ett nytt landsbygdsprogram.

Skillnaderna mellan människors möjligheter i stad och land är för stora och växer. Det manifesteras bland annat i allt mer skilda förutsättningar mellan olika delar av Sverige att klara välfärden, den kommunala och den statliga servicen.

Så här ska det inte vara – tillgång till välfärden, tillförsikt och framtidstro ska finnas i hela landet. Partistyrelsen delar därför motionärernas uppfattning att Liberalernas regionalpolitik bör stärkas och att det finnas skäl att utveckla, tydligare formulera och bättre presentera partiets politik på detta område. Partistyrelsen avser mot den bakgrunden att påbörja ett programarbete för att förnya Liberalernas politik ur ett regionalt perspektiv, där både landsbygds-, skärgårds- och glesbygdsfrågorna samt Norrlands särskilda förutsättningar ingår i det som behöver uppmärksammas. I det bör ingå att också belysa exempelvis turismfrågor och regional infrastruktur. De exakta formerna för detta arbete avser styrelsen återkomma kring. **Med hänvisning till ovanstående yrkar partistyrelsen att motion C301 och C306 anses besvarade och att motion C302 yrkande 2, 3, 4 och 6, C303, C304 och C305 anses bifallna med vad partistyrelsen anfört.**

Motion C302 yrkande 1 föreslår att partistyrelsen ges i uppdrag att initiera en översyn av skatteutjämningssystemet. **Motion C307** yrkar att Liberalerna verkar för att införa en tydligare och mer transparent nationell fördelning av skatteintäkter och att huvudprincipen för skattefördelning ska vara nerifrån och upp (inte uppifrån och ner). **Motion C308** yrkar bland annat att glesa kommuner likväl som snabbt växande

kommuner ska kompenseras genom skatteutjämningssystemet samt att staten ska bära det finansiella ansvaret för kostnadsdelen i skatteutjämningssystemet. **Motion C309** yrkar bland annat att skatteutjämningssystemets totala verkningar belyses och att systemets marginaleffekter minskas.

Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att skatteutjämningssystemet inte fullt ut uppnår de fördelningspolitiska mål som systemet syftar till, men konstaterar samtidigt att det nyligen skett en översyn av kostnadsutjämningen inom skatteutjämningssystemet. Utjämningssystemet består av flera delar. För det första har vi inkomstutjämningen som räknas ut efter skattekraft, och är statligt finansierad till 95 procent. De 14 kommunerna med högst skattekraft betalar en avgift. Resterande 276 kommuner får ett bidrag. På motsvarande sätt betalar ett landsting en avgift, och resterande får ett bidrag. För det andra finns kostnadsutjämningen som är till för strukturella behov. Den är mellankommunal och utjämnar för skillnader i behov som kan bero på demografi, geografi eller socioekonomiska förutsättningar. Dessutom finns ett strukturbidrag som är ett permanent ”införandebidrag” efter 2005 års utjämningsreform, och är statligt finansierad. Strukturbidraget ändras inte mellan åren. Under en tid fanns ett ytterligare införandebidrag som mildrade effekterna av 2014 och 2016 års förändringar av utjämningssystemet, men som upphör helt 2019. Tills sist har vi regleringsposten som är skillnaden mellan det generella statsbidraget (anslag för kommunalekonomisk utjämning) och kommunernas och landstingens anspråk utifrån ovanstående delar.

Grundtanken för kostnadsutjämningssystemet är att alla kommuner och landsting ska ha samma ekonomiska förutsättningar som för kommuner består av tio delmodeller, medan det för landstingen finns fyra. I vissa fall syftar en delmodell till att utjämna skillnader inom en verksamhet, till exempel kollektivtrafik. I andra delmodeller görs utjämningen tvärs över all verksamhet, till exempel för skillnader i lönestruktur. Utfallet i utjämningen ska inte gå att påverka genom att till exempel vara mer eller mindre effektiv, ha lägre eller högre serviceutbud eller genom att ta lägre eller högre brukaravgifter. Systemet går således alltid jämnt upp. Den del av systemet som är föremål för ständiga justeringar och offentlig debatt är kostnadsutjämningen. För att skapa en större rättvisa kan man överväga om statligt stöd ska ingå i systemet.

År 2016 tillsatte den dåvarande rödgröna regeringen en särskild utredare som fick i uppdrag att göra en översyn av systemet för kostnadsutjämning för kommuner och landsting. I oktober 2018 presenterades utredningen ”Lite mer lika. Översyn av kostnadsutjämningen för kommuner och landsting” (SOU 2018:74). Utredningen hade till sig knutit en parlamentarisk referensgrupp där Liberalerna har varit representerade. Utredningen föreslog flera förändringar i systemet som även Liberalerna har varit generellt positiva till. Bland annat föreslog utredningen att större hänsyn ska tas till befolkningsökning och befolkningsminskning, något som ligger i linje med motionärernas önskemål. Normalt brukar förändringar i utjämningssystemet göras med god framförhållning så att kommuner och landsting kan ta hänsyn till detta i sin egen ekonomiska planering. Det har därför funnits utbredd kritik mot att regeringen i september 2019 lade fram en proposition för att genomföra utredningens förslag redan från den 1 januari 2020. Eftersom kommunernas och landstingens budgetarbete inför 2020 redan då var mycket långt gånget skulle det bli omöjligt för kommunsektorn att förbereda sig på effekterna av det nya systemet. Liberalerna har därför tagit ställning emot regeringens proposition.

Detta ska inte tolkas som att Liberalerna är tillfreds med de ekonomiska förutsättningar som kommuner och regioner idag möter eller dagens kommunala utjämningssystem. Som partistyrelsen på annat ställe i dessa handlingar uttrycker är de allt mer skilda förutsättningar mellan olika delar av Sverige att klara välfärden och den kommunala och den statliga servicen mycket allvarlig. Partistyrelsen är därför av uppfattningen att vi behöver ha en bred översyn av kommunsektorns ekonomi och välfärdens finansiering. I detta ligger att på djupet se över både dagens kostnads- och inkomstutjämning, men även hur och av vem skatter tas ut, ansvarsfördelningen mellan stat och kommunsektorn och statens stöd till alla delar av landet. Detta behöver belysas i det programarbete som partistyrelsen aviserar på annat håll i landsmöteshandlingarna och som ska belysa Liberalernas politik ur ett regionalt perspektiv. De exakta formerna för detta arbete avser styrelsen att återkomma kring.

När det gäller yrkandet i motion C307 om att förändra uttaget av skatter förutsätter det ett helt annat skatte- och utjämningssystem som bygger på de faktiska kostnaderna snarare på en kommuns medelkostnad som i dagens system. Partistyrelsen menar att det skulle innebära en detaljstyrning och en administration som skulle bli mycket kostsam. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion C307 och att motionerna C302 yrkande 1, C308 samt C309 bör anses besvarade.**

Motion C310 yrkar att arbetsgivaravgiften differentieras enligt norsk modell. **Motion C311** yrkar att Liberalerna ska verka för att avskrivning av studielånet i någon form vid flytt till glesbygd blir verklighet. Partistyrelsen konstaterar att de förslag som motionärerna har fanns med i 2015 års parlamentariska landsbygdskommitté som ett sätt att stötta dem som bor och är yrkesaktiva i de 23 kommunerna med extra stora utmaningar. Liberalerna valde då att inte ställa sig bakom förslagen, men det har sedan dess förts en debatt om vad som är det mest effektiva sättet att ge dessa kommuner bättre förutsättningar att rekrytera och behålla kompetent personal. Dessa och liknande förslag är sådana som kan vara med i utformandet i ett framtida regionalpolitiskt program. Partistyrelsen yrkar därmed **att motionerna C310 och C311 bör anses besvarade.**

I motion C312 yrkande 2 yrkas att landsmötet uttalar att gemensamma servicecentra för statliga myndigheter inrättas i minst varje FA-region. Detta återfinns i januariavtalets punkt 23, där det bland annat står: ”Gör det möjligt att leva och bo på landsbygden. Bygg ut fler servicekontor i hela landet.” Utifrån denna punkt i januariavtalet har regeringen presenterat en proposition om statliga servicekontor ”Samlad struktur för tillhandahållande av lokal statlig service” (2018/19:47) som behandlas av riksdagen under 2019.

Partistyrelsen yrkar därmed **att motion C312 yrkande 2 bör anses besvarat.**

Motion C313 yrkar bland annat att de som sköter jord och skog ersätts och att kommuner och regioner i glest bebyggda områden ersätts för en levande landsbygd. Partistyrelsen konstaterar att Liberalerna har en väl utvecklad politik för att värna den ekologiska mångfalden och att detta inbegriper ekonomiska styrmedel för att främja detta. När det gäller möjligheten att bo och verka på landsbygden har Liberalernas politik hittills fokuserat på att förbättra möjligheten att bedriva näringsverksamhet och att bygga ut bredband och digital uppkoppling av god kvalitet i hela landet. Partistyrelsen bedömer att det inte finns skäl att införa det ersättningssystem som motionären föreslår utöver dem som redan Liberalerna föreslagit och yrkar därmed **avslag på motion C313.**

Motion C314 yrkar att Liberalerna verkar för reformer för en levande och rörlig landsbygd genom att stimulera lokal kraftproduktion och självförsörjning. Partistyrelsen är positiv till ett gynnande av lokal energiproduktion. Liberalerna har i motioner i riksdagen bland annat drivit frågan om möjligheten att sälja och distribuera lokal vattenkraft. Detta och andra krav i motioner från Liberalerna i riksdagen har i flera fall följts upp i januariavtalet. I punkt 24 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Det ska vara enklare och mer lönsamt att investera i förnybar energi för eget bruk, till exempel i solceller och solvärme, eller i vindkraft till havs eller på land.” Partistyrelsen anser att frågan om lokal kraftproduktion för eget brukar kommer att tas om hand inom ramen för januariavtalet och yrkar därmed **att motion C314 bör anses besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion C301 anses besvarad
2. **att** motionerna C302 yrkandena 2, 3, 4 och 6 samt C303, C304 och C305 anses bifallna med vad partistyrelsen anfört
3. **att** motion C306 anses besvarad
4. **att** motion C307 avslås
5. **att** motion C302 yrkande 1 anses besvarat
6. **att** motion C308 anses besvarad
7. **att** motion C309 anses besvarad
8. **att** motion C310 anses besvarad
9. **att** motion C311 anses besvarad
10. **att** motion C312 yrkande 2 anses besvarat
11. **att** motion C313 avslås
12. **att** motion C314 anses besvarad

C4. ARBETSMARKNAD

Inledning

Globaliseringen förändrar arbetsmarknaden. När gamla jobb och arbetsuppgifter försvinner behövs ett attraktivt företagarklimat som gör att nya arbetstillfällen växer fram. En socialliberal arbetsmarknad kännetecknas av låga trösklar och hög rörlighet i kombination med starka trygghetssystem som bidrar till att den enskilde kommer tillbaka i arbete så snart som möjligt.

Hög sysselsättning är avgörande för välfärden. Vi människor lever inte för att arbeta, men för att stärka den enskildes möjlighet till ett självständigt liv och för den gemensamma välfärdens skull är det viktigt att hävda arbetslinjen och sträva mot full sysselsättning. Individen har ett ansvar att så långt som möjligt försörja sig själv. Det ska alltid löna sig att arbeta.

Sverige ska vara ett land där kunskap värderas högt. Därför är ökad lönespridning önskvärd, så att kompetens, ansvarstagande och erfarenhet premieras bättre. Det gäller särskilt för vissa yrkesgrupper, såsom lärare och vårdpersonal. Lägre kostnader at anställa gör det lättare för den som saknar erfarenhet att få sitt första jobb vilket nu realiseras genom en breddning av Etableringsjobben.

Sveriges arbetsmarknad lider av arbetsbrist och arbetslöshet på samma gång. Det är arbetsbrist inom såväl den offentliga som den privata sektorn. Kompetensbristen är utbredd, 9 av 10 industriföretag rapporterar att de har svårt att hitta rätt kompetens och flertalet får säga nej till nya ordrar pga. Kompetensbrist. Kompetensförsörjning och det livslånga lärandet behöver premieras.

Samtidigt ser vi hur personer med låg utbildning, utomeuropeiskt födda och nyanlända har mycket svårt att få in en fot på arbetsmarknaden. Sveriges arbetsmarknad är tudelad och det är en av vår tids största samhällsutmaningar. Det är nämligen inte alla samhällsgrupper som gagnas av högkonjunkturen utan det finns samhällsgrupper som är fortsatt exkluderade på arbetsmarknaden. Trots att arbetslösheten har sjunkit generellt har personer med utsatt ställning på arbetsmarknaden inte fått det enklare att få ett jobb. Sysselsättningsskillnaden mellan inrikes- och utrikesfödda är nästan åtta procentenheter. För utrikesfödda män och kvinnor är skillnaden ännu större, hela nio procentenheter, ett sysselsättningsgap som inte minskar – trots att vi befinner oss i en högkonjunktur. Endast 57,4 procent utrikesfödda kvinnor är sysselsatta vilket är ett bottenbetyg för den svenska integrationen.

Sverige och Sveriges utsatta grupper behöver liberal arbetsmarknadspolitik som inte rycker undan mattan för människor som inget hellre vill än att ha ett riktigt jobb att gå till och tjäna egna pengar. Att ha ett jobb och egen försörjning ökar människors frihet. Kvinnors självständighet både gentemot samhället och gentemot sin partner ökar med en egen lön. Varje människa har ett ansvar att försörja sig själv.

Motionerna

I motion C401 yrkar motionären att Liberalerna bör verka för att ändra lagstiftning gällande arbetsmarknadspolitiska program. Syftet är att arbetsmarknadspolitiska program även ska kunna tillämpas i andra länder, motionären lyfter här Öresundsregionen som ett exempel. Det skulle innebära, enligt motionären, att flera arbetssökande som har svårt att erbjudas ett arbetsmarknadspolitiskt program skulle kunna erbjudas det över gränsen.

Motion C402 yrkar att Liberalerna bör verka för att jobbgaranti för unga ska avskaffas. Motionärerna framhåller att det är en arbetsmarknadsreform som uppvisar låga resultat trots höga kostnader.

Partistyrelsen instämmer i att Sverige behöver färre konstgjorda arbetstillfällen och fler riktiga jobb. Därför behöver trösklarna in på arbetsmarknaden sänkas och prioriteringarna för statens utgifter förändras samtidigt som insatserna blir mer ändamålsenliga och kan användas av fler aktörer som i dag står utanför. Flera av dessa strukturella reformer genomför Liberalerna för närvarande genom det så kallade januariavtalet. Partistyrelsen vill därför framföra att landsmötet inte bör låsa partiet gällande enskilda arbetsmarknadspolitiska program då Liberalernas breda arbetsmarknadspolitiska inriktning anses möta de strukturella förändringar som efterfrågas. Mot bakgrund av det som framförs yrkar partistyrelsen att **motion C401 och C402** bör anses besvarade.

Motion C403 föreslår att pensionsåldern enklare kan höjas inom företag. Partistyrelsen konstaterar att motionären syftar på åldersgränsen för rätten att stanna kvar i arbetslivet, och detta är vad som föreslås också i det äldrepolitiska programmet samt i partiets riksdagsmotion. Partistyrelsen konstaterar även att liknande motioner har behandlats av landsmötena 2013, 2015 och 2017. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att det ska vara enkelt att driva företag samt att åldersgränsen för rätten att stanna i arbetslivet ska höjas, och det slås också fast i punkt 7 i nämnda

program. Men grundtanken i ett pensionssystem, som partistyrelsen delar, är att det efter en viss ålder bör vara möjligt att välja att sluta förvärvsarbeta.

Partistyrelsen har ambitionen att fler äldre ska kunna arbeta kvar så länge de vill och förmår. Riksdagen beslutade i juni 2019 att rätten att kvarstå i anställning ska höjas i två steg från 67 till 69 år, ett beslut som Liberalerna står bakom. Den 1 januari 2020 höjs åldersgränsen till 68 år, och den 1 januari 2023 till 69 år. Liberalerna anser att rätten att stanna kvar i arbetslivet därefter ska fortsätta höjas till 71 år. Att helt avskaffa denna åldersgräns riskerar dock att försämra äldres möjlighet att erhålla ett arbete eftersom risken för arbetsgivaren ökar, och bör därför för närvarande inte vara aktuellt. Partistyrelsen noterar samtidigt att den redan beslutade höjningen är långtgående och ska ske parallellt med reformer som ökar flexibiliteten generellt inom anställningsskyddet. Mot bakgrund av det som anförts bör **motion C403 anses besvarad**.

I **motion G303 yrkande 2** föreslås att Liberalerna ska verka för förbättrade möjligheter på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Partistyrelsen bedömer att motionens resonemang ligger väl i linje med den politik som partiet redan arbetar för, och som också bekräftades genom det funktionshinderpolitiska program som antogs vid landsmötet 2017. **Med anledning av detta bör motion G303 yrkande 2 anses besvarat.**

Motion C404 yrkar att Liberalerna ska verka för att möjligheten till individuell lönesättning ökar. Motionärerna framför bland annat att koppling mellan lön och arbetsresultat skapar drivkraft. Partistyrelsen instämmer i det synsättet och vill framhålla att flit, ambition och strävsamhet alltid ska premieras, även i lönekuvertet.

Det är parterna, precis som motionärerna framför, som förhandlar fram lönebildningen i Sverige. Det skapar stabilitet i samhället och har varit bidragande till breda reallöneökningar över lång tid. Flera parter har även inskrivet i sina avtal att individuell lönesättning ska användas av arbetsgivaren, vilket partistyrelsen instämmer i att det används olika i olika branscher. Att öka den möjligheten skulle säkerligen få en rad positiva följder. Företagens produktivitet, likt den enskildas frihet, skulle förmodligen öka.

Partistyrelsen vill samtidigt tydligt framhålla att ansvaret för lönebildningen i grunden fortsatt bör ligga på arbetsmarknadens parter. I det ligger att kollektivavtal ska verka bindande för undertecknande arbetsgivare även i fråga om löner och villkor för arbetstagare utan fackförbundsmedlemskap liksom bindande för arbetstagare i fråga om fredsplikt. Partistyrelsen vill inte heller tvinga enskilda företag att frångå de bestämmelser de valt att underteckna genom kollektivavtal, vilket skulle kunna bli en effekt av motionärernas efterfrågade yrkande.

Denna inställning ändrar inte att Liberalerna även är kritiska till hur enskilda fackförbund i flera fall också har använt sig av det ansvar som åligger dem i den svenska partsmodellen, inte heller ändrar det de behov partiet ser av att modernisera konfliktreglerna, exempelvis i fråga om införandet av en proportionalitetsprincip. Mot bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen att **motion C404** bör anses besvarad.

I **motion C405 yrkande 1 samt 3–6** läggs fram ett antal förslag för att förbättra villkoren i arbetslivet för transpersoner. Partistyrelsen anser att förslagen generellt ligger i linje med den politik som partiet redan arbetar för i riksdagen. Partistyrelsen noterar också att den statliga utredningen om transpersoners situation i samhället år 2017 lade fram ett omfattande betänkande som belyser delar av de frågor som motionärerna tar upp, bland annat genom att ge den sammanställning av kunskap om transpersoners situation på arbetsmarknaden som efterlyses i motionen. Med anledning av ovanstående föreslås att **motion C405 yrkande 1 samt 3–6 anses besvarade.**

I **motion C406** yrkas att landsmötet beslutar att en utredningsgrupp tillsätts för att ta fram specifika ändringar kring a-kassans regler utifrån dem som har det svårt. Motionärerna beskriver vissa utgångspunkter för gruppens arbete, bland annat att lyfta utsatta arbetslösa vilket enligt motionärerna ofta glöms bort i partiets arbetsmarknadspolitik.

Partistyrelsen noterar även att a-kassan är en central punkt i januariavtalet. Liberalerna har verkat för ett modernare system som syftar till att hjälpa så många arbetslösa som möjligt med sikte på att säkerställa att fler får tillgång till en nödvändig omställning samtidigt som Arbetsförmedlingen får ett nytt uppdrag med att öka insatserna som allra mest för dem som är i störst behov.

Vid varje landsmöte brukar ett stort antal motioner lämnas in som yrkar på att specifika sakpolitiska program tas fram, eller att ett visst politikområde ska belysas av en särskild arbetsgrupp. Årets landsmöte är inget undantag.

Även om dessa motioner tar upp angelägna ämnen finns det ett principiellt problem med att landsmötet fattar alltför detaljerade beslut om hur partiets politikutveckling ska läggas upp. Partistyrelsen är helt enig med motionärerna om a-kassans betydelse, men anser att det sist och slutligen måste vara den tillträdande partistyrelsens ansvar att göra de nödvändiga avvägningarna om hur politikutvecklingen ska bedrivas. Av den orsaken yrkar partistyrelsen att **motion C406 anses besvarad**.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion C401 och C402 anses besvarade
2. **att** motion C403 anses besvarad
3. **att** motion G303 yrkande 2 anses besvarat
4. **att** motion C404 anses besvarad
5. **att** motion C405 yrkande 1 samt 3–6 anses besvarade
6. **att** motion C406 anses besvarad

D1. UTRIKESPOLITIK OCH EUROPAFRÅGOR

Inledning

Det går en våg av antiliberala idéer över världen och demokratin i världen backar för trettonde året i rad. Populistiska och auktoritära strömningar vinner anhängare och var tredje regering i Europa inkluderar ett populistiskt parti. Centrala liberala värden som öppenhet, demokrati, frihandel och jämställdhet hotas från flera olika håll. Det är därför nödvändigt att svensk utrikespolitik bör ha demokrati som övergripande mål.

Demokratiska länder låter inte sin befolkning svälta och för i regel inte krig med andra demokratiska länder då konflikter kan hanteras genom diplomati. Globalisering, frihandel och internationellt samarbete skapar fantastiska möjligheter för människors utveckling och rättigheter, och är en grundpelare för en fungerande demokrati. Världen behöver ett mer transparent, handlingskraftigt och trovärdigt FN och Europa behöver ett EU som står upp mot populism och som värnar demokratin. Det är därför nödvändigt att Sverige inte vacklar på den internationella scenen.

Demokrati behöver vara Sveriges övergripande mål i utrikespolitiken när flera tidigare stabila demokratier har urholkat viktiga liberala värderingar, och när tidigare unga och lovande demokratier angriper liberala principer. I Europa ser vi denna utveckling inte minst i Ryssland, Ungern, Polen och Turkiet. Vindar av populism blåser också in över Sverige. Som liberaler måste vi ta ställning till de stora risker och problem som antidemokrati och populism innebär. Yttrandefrihet, politisk frihet, jämställdhet, rösträtt och äganderätt är nödvändiga i ett fritt samhälle. Sveriges utrikespolitik ska därför arbeta aktivt för demokratisering eftersom demokrati är det enda system som kan förenas med mänskliga fri- och rättigheter.

Genom bistånd kan Sverige bidra till att göra världen lite friare, mänskligare och grönare. Sverige behöver använda sina ekonomiska muskler och sitt inflytande till att lösa både akuta och långsiktiga problem. Sveriges biståndspolitik bör därför fokusera på bistånd genom FN:s humanitära hjälporganisationer för att lösa människors akuta behov, och för att komma åt de långsiktiga globala problemen behöver Sverige och EU öka demokratibiståndet och klimatbiståndet.

Över 65 miljoner människor är fortfarande på flykt. 28 miljoner av dessa är barn. Under förra året dog 130 barn varje dag, endast i Jemen. Vi som lever i den fredliga delen av världen måste arbeta för att hjälpa våra medmänniskor globalt. Humanitärt bistånd har som mål att rädda liv, lindra nöd och upprätta värdighet för människor som drabbas i olika katastrofsituationer. Enligt Sida har det aldrig tidigare funnits ett så stort behov av humanitärt stöd, som nu. Från 53 miljoner år 2010 till över 129 35 miljoner människor i dag är i behov av humanitärt stöd. Att dessa människor får leva i ett demokratiskt land är det långsiktiga målet, men det löser inte deras akuta behov av mat, medicin och säkerhet. För Liberalerna är det självklart att svenskt bistånd alltid måste prioritera hjälpen till dem som är i akut nöd. Därför behöver Sverige inom enprocentsmålet använda biståndsresurser på ett så effektivt sätt samt påverka EU och dess medlemsländer att öka sina ansträngningar. För att möta flyktingkatastrofer och humanitär nöd behöver Sverige öka sina anslag till UNHCR till förmån för opinionsbildande verksamhet i Sverige och bilateralt bistånd till diktaturer.

Flera av de krig och flyktingkatastrofer som finns idag har en direkt koppling till klimatförändringarna. Små medel för klimatet kan göra större global klimatnytta i andra länder, än i Sverige, i och med att vårt samhälle har kommit längre än flera andra länder i synen på återvinning och utsläpp. Det betyder inte att Sverige ska minska sina egna klimatambitioner, tvärtom, vi behöver tänka större och använda de verktyg vi har för att skapa maximal klimatnytta. Genom klimatbistånd, från såväl Sverige som EU, kan vi skapa incitament för plaståtervinning, ren vattenhållning, och minskade koldioxidutsläpp. Genom handelsavtal kan vi förmå länder att ta sitt klimatansvar, och genom att fördjupa samarbetet inom EU kan vi gemensamt sätta tuffare internationella krav på länder att minska sina utsläpp.

Den europeiska unionen står inför stora utmaningar. Europa har att hantera hot som kommer utifrån såsom den tuffa konkurrensen från ett expanderande Kina. Där leder president Xi Jinping nu världens största ekonomi, som fortsätter att växa utan hänsyn till hållbarhet och mänskliga rättigheter. Samtidigt vänder USA:s president Donald Trump ryggen till efterkrigstidens liberala världsordning. Den ryska regimen under president Vladimir Putin utgör ett allt större hot mot Europa, såväl militärt som genom försöken att splittra EU-länderna med desinformation och cyberkrigföring. De krafter i och utanför Europa som vill försvaga det europeiska samarbetet är starkare än på länge.

Samtidigt växer hoten inifrån. Premiärminister Viktor Orbán leder i Ungern en främlingsfientlig och nationalistisk regering som öppet kränker rättsstaten och vill stänga EU mot omvärlden. I Storbritannien leder osäkerheten kring brexit till svårigheter för unionen att planera för framtiden i ett läge där vi mer än någonsin behöver ta tag i de strukturella utmaningar vi tillsammans står inför.

Behovet av mer ett enat Europa är större än någonsin. Liberalernas recept är ett kraftfullt EU som håller ihop, där vi samarbetar ännu tätare än i dag. Ett EU som rustas för framtiden och som ges verktyg att möta hoten mot vår kontinent och leverera lösningar på problem som vi bara kan hantera tillsammans. Där andra tvekar är vi tydliga: Sverige ska fullt ut vara med i det europeiska samarbetet.

Motionerna

UTRIKESPOLITIK

I **motion D101, D102 och D103** adresseras Liberalernas inställning till Israel och Palestina. Motionärerna till **motion D101** föreslår i **yrkande 1 och 2** att konflikten bör lösas genom internationell rätt, att lösningen ska präglas av långsiktighet samt att partiet ska stå fast vid tvåstatslösningen. **Yrkade 3** uppmanar partiet till att inte föregripa förhandlingar innan Sverige flyttar landets ambassad i Israel till Jerusalem eller accepterar fler bosättningar. **Motion D102** yrkar att Sverige ska flytta sin ambassad i Israel till Jerusalem och **motion D103** yrkar att Sverige inte ska flytta sin ambassad i Israel förrän en tvåstatslösning är på plats.

Liberalerna står bakom internationell rätt som en grundpelare för utrikespolitiken. Frågor av stor utrikespolitiskt vikt bör i möjligaste mån samordnas inom EU:s gemensamma utrikespolitik. Liberalerna har sedan tidigare ställt sig positivt till att vid lämpligt tillfälle flytta ambassaden i Israel till Jerusalem. Det bör ske när säkerhetsläget och de politiska konsekvenserna så tillåter. Det innebär inte en ändrad syn på behovet av en tvåstatslösning. Enligt partistyrelsens mening, ska Liberalerna respektera länders egen förmåga att definiera sin huvudstad, där ambassaden bör befinna sig i enligt internationell praxis. Det innebär även att Sverige bör upprätta en ambassad till Palestina i östra Jerusalem, ifall Palestina väljer området som huvudstad, vid den tidpunkt då parterna enas om en tvåstatslösning. Mot bakgrund av det som anförts menar partistyrelsen att **motion D101 yrkande 1–3 bör anses besvarade, D102 anses besvarad och motion D103 bör avslås.**

I **motion D104** yrkas att Liberalerna bör verka för ett utökat fredsperspektiv internationellt samt att det i partiets partiprogram bör skrivas in att ”internationellt fredsarbete är vår viktigaste försvarsfråga”. I motionen framhävs bland annat vikten av att verka för ytterligare militär nedrustning. Partistyrelsen instämmer i att Sverige bör verka för en så fredlig omvärld som möjligt samt att det bör vara ett prioriterat mål för vårt internationella arbete. Iskandermissiler kan nå stora delar av Sverige från Kaliningrad och det vore i allas intresse ifall de skulle avaktiveras. Partistyrelsen vill emellertid inte binda upp det internationella fredsarbetet som den viktigaste försvarsfrågan då nedrustning och diplomati bygger på ett ömsesidigt givande och tagande. Partistyrelsen menar å sin sida därför att Sverige inte bör verka för nedrustning, så länge som vi inte kan garanteras att diktaturer och frihetsförtryckare, gör det samma. Demokratier måste kunna försvara de svagaste i samhället och mot den bakgrunden yrkar partistyrelsen att **motion D104 avslås**.

I **motion D105** yrkar motionärerna att Sverige inte bör sälja vapen till länder som förtrycker kvinnor. Liberalerna har länge kämpat för att begränsa vapenexporten till mottagare som inte respekterar mänskliga rättigheter och var med och tog fram den nya lagstiftningen om vapenexport. Lagen har emellertid uppvisat vissa brister, exempelvis i fallet Jemen, där Liberalerna har varit pådrivande i januariavtalet för att säkerställa att inga vapen säljs till mottagare som har som ändamål att befästa diktatur och förtryck. Partistyrelsen instämmer i att inskränkande av kvinnors rättigheter bör kraftigt kritiseras från svensk sida. Partistyrelsen å sin sida anser att jämställdhet är en mänsklig rättighet och därför även en grundförutsättning för demokrati. Motionärernas yrkande är därför redan Liberalernas politik. Mot bakgrund av det som anförs bör **motion D105 anses besvarad**.

I **motion D106** yrkas att Liberalerna ska driva ett inrättande av ett världsparlament samt ta ställning för mer utvecklad global demokrati. Partistyrelsen vill framhålla att en demokrati, där varje medborgare i fria, öppna och demokratiska val ska få välja vem som styr sitt land, är det högsta målet med Liberalernas utrikespolitik. Att vi driver detta är särskilt viktigt i en tid när demokratin backar globalt, och när FN utelämnat detta mest viktiga mål ur de nyligen antagna utvecklingsmålen i Agenda 2030. Ett världsparlament i någon form är som motionären är en intressant framtidsvision. Samtidigt noterar partistyrelsen att alla världens parlament redan i dag är representerade i IPU, Interparlamentariska unionen, som grundades 1889. Just nu, när en stor del av världens befolkning lever i ofria och odemokratiska länder, är en viktig uppgift att stödja demokratiseringsprocesser på plats i de enskilda länderna. Med bakgrund av det som anförts ska **motion D106 avslås.**

BISTÅNDSPOLITIK

I **motion D101 yrkande 4** föreslår motionärerna att Liberalerna säkerställer att svenskt bistånd går till förändringsaktörer och institutioner som inte bidrar till Palestinska myndighetens förtryck. Liberalerna driver en generös men principfast biståndspolitik. Diktaturer ska inte sko sig på svenskt bistånd samtidigt som länder som vill demokratiseras bör få ökade incitament i form av ökat demokratibistånd. Partistyrelsen instämmer i motionärernas argumentation och noterar samtidigt att Liberalerna genom januariavtalet har säkerställt att svenskt bistånd ska präglas av än mer av demokrati, vilket även styrks av partiets biståndsrapport som antogs vid landsmötet 2017, så att Sverige inte finansierar förtryck, vart det än sker. Yrkandet är följaktligen redan Liberalernas politik och partistyrelsen menar därför att motion **D101 yrkande 4 bör anses besvarat.**

I **motion D107** yrkar motionärerna att Sverige ska upphöra att avräkna bistånd för inhemskt flyktingmottagande. Motionärerna framhåller att behovet av internationellt bistånd är större än på mycket länge till följd av krig och naturkatastrofer. Sverige avsätter en procent av landets BNI

till bistånd och är en av världens största biståndsgivare. Tillsammans med EU är vi sammantaget världens största biståndsgivare, det ska vi vara stolta över.

Partistyrelsen värnar enprocentmålet och instämmer i att Sverige bör göra mer för människor i fattigdom runt om i världen. Ett generöst och värderingsstyrt bistånd är ett grundläggande uttryck för global solidaritet. I dag avräknas kostnader för framförallt flyktingmottagande från biståndsramen. Avräkningarna görs i enlighet med OECD/DAC:s regler och klassas därmed som bistånd. Partistyrelsen anser att så kallade avräkningar från biståndsramen är försvarbara, och fortsatt ska vara så, om de görs i enlighet med dessa regler. Det gäller bland annat en del kostnader för flyktingmottagande. Sverige ska föra en human och solidarisk asylpolitik. Många människor har under de senaste åren flytt till Sverige på grund av krig och konflikt. Det är på basis av detta berättigat att biståndet till del täcker upp de kostnader det medför, så länge 70 procent av biståndsbudgeten går till bistånd. Antalet flyktingar till Sverige har minskat de senaste åren och med den utvecklingen kommer även avräkningarna framöver att bli lägre vilket kommer att preciseras i Liberalernas framförhandlade budget med regeringen i höst. Mot bakgrund av detta menar partistyrelsen att **motion D107** bör anses besvarad.

Motionären yrkar i **motion D108** att Liberalerna ska driva för en ”ge direkt”-biståndspolicy. Partistyrelsen vill framhålla att motionären lyfter fram intressanta idéer och viktig forskning på biståndsområdet, samt att en del av Sveriges bistånd präglas redan av denna princip. På en del områden passar det väl, medan det på andra är bättre att andra principer används. Mot bakgrund att detta menar partistyrelsen att **motion D108 ska anses besvarad**.

EUROPAFRÅGOR

I **motion D109** yrkas att Liberalerna ska ta ställning för att avskaffa Sveriges ambassader i andra EU-länder. Partistyrelsen vill med anledning av detta understryka att Sverige har ett brett samarbete med andra EU-länder även inom områden som inte är kopplade till EU-samarbetet. Särskilt gäller detta de nordiska och baltiska grannländerna. Att då verka för att avveckla det ambassadväsende som ger möjlighet till bilaterala kontakter och i stället arbeta via Bryssel skulle vara att gå över ån efter vatten. Visst kan det finnas möjlighet till samordningsvinster i vissa fall, men det är önskvärt att Sverige som nation representeras utomlands.

I **motion D110 yrkas** att landsmötet ställer sig att Europaparlamentet bör ges en större roll i beslutsfattandet och att EU-kommissionen bör bestå av den partigrupp eller koalition av partigrupper som samlar mest stöd i Europaparlamentet, samt att EU utvecklas till en federation byggd på idén om strikt maktdelning mellan olika nivåer. Unionens och staternas respektive kompetens bör tydligt definieras i en europeisk författning.

Partistyrelsen konstaterar att det i partiprogrammet framgår att Liberalernas vision är ett federalt Europa som står starkt och enat i de frågor där samarbete behövs, och som lämnar andra frågor åt medlemsländerna och medborgarna själva. Federalism bygger på principen att maktdelningen mellan unionen och medlemsländerna regleras i grundlag. Ett sådant system innebär en tydligt reglerad makt- och ansvarsfördelning där EU ägnar sig åt frågor där de lokala, regionala och nationella nivåerna inte räcker till. I den delen är alltså motionärernas förslag redan partiets politik.

Vad däremot gäller förslaget om att EU-kommissionen bör bestå av den partigrupp eller koalition av partigrupper som samlar mest stöd i Europaparlamentet vill partistyrelsen peka på att detta skulle kunna få tydligt negativa konsekvenser. Den europeiska unionen har två lagstiftande församlingar, det direktvalda parlamentet samt rådet där medlemsländernas regeringar ingår. Att utesluta rådet från beslutsprocessen för att utse kommission skulle i grunden påverka EU:s maktstruktur på ett sätt som inte vore önskvärt. För att kunna fungera effektivt behöver kommissionen vara förankrad i båda de lagstiftande församlingarna.

Vidare har partistyrelsen svårt att se den demokratiska poängen med att kommissionens ledamöter per automatik skulle ha samma partifärg som den största koalitionen av partigrupper i parlamentet. I realiteten har ingen partigrupp eller partigruppskoalition majoritet i parlamentet, och det är osannolikt att detta skulle inträffa under överskådlig framtid. Motionärernas förslag skulle i praktiken innebära att kommissionen skulle utses av en minoritet av parlamentets ledamöter. Inför Europavalet 2019 antog partirådet ett brett Europapolitiskt program med ett antal förslag för att fördjupa demokratin i EU, och partistyrelsen ser inte anledning att frångå detta. Men anledning av detta föreslår partistyrelsen att **motionerna D109 och D110 avslås.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion D101 yrkande 1–3 anses besvarade
2. **att** motion D102 anses besvarad
3. **att** motion D103 avslås
4. **att** motion D104 avslås
5. **att** motion D105 anses besvarad
6. **att** motion D106 avslås
7. **att** motion D101 yrkande 4 anses besvarat
8. **att** motion D107 anses besvarad
9. **att** motion D108 anses besvarad
10. **att** motion D109 avslås
11. **att** motion D110 avslås

RESERVATION 7

Anna Svalander reserverar sig till förmån för motion D101.

D2. FÖRSVAR OCH SAMHÄLLSSKYDD

Inledning

Vi går en säkerhetspolitiskt mörk tid till mötes. Den upprustning som under några år pågått i Ryssland har befäst landet som en militärt överlägsen stormakt i Östersjöregionen. Skulle en konflikt uppstå kommer Sverige att drabbas, direkt eller indirekt. Den ryska militären har kränkt svenskt territorium till havs, i luften och på cybernätet. Man har annekterat delar av andra europeiska länder och för just nu ett lågintensivt krig i Ukraina.

Det ryska agerandet i Ukraina visar hur ensamt ett enskilt land är när en stor granne agerar med vapenmakt. Jämte hur vi bäst stärker det svenska försvaret, har frågan om Natomedlemskap ställts på sin spets också här i Sverige. Liberalerna prioriterar satsningar på försvaret, men oavsett resurserna behöver försvaret även stärkas genom ett svenskt Natomedlemskap. Sverige kan inte på egen hand rusta sig till den nödvändiga försvarsförmågan. Den säkras genom samarbete. För ett litet land kräver nationell säkerhet ett Natomedlemskap och fördjupat försvarssamarbete med andra EU-länder.

Liberalerna inser allvaret. Behovet av ett starkare försvar har länge varit uppenbart. Nu kräver vi och genomför en kraftig upprustning. I ljuset av utvecklingen i Östersjöområdet anser Liberalerna att försvarsanslaget på sikt ska uppgå till minst 2 procent av BNP där partiets uppgörelse med regeringen om 1,5 procent bör ses som ett delmål. Samtidigt måste vi genast ansöka om Natomedlemskap.

Motionerna

I **motion D201** yrkas att det militära såväl som det civila försvarets anslag ska bindas till Sveriges BNP. I **motion D202** yrkas vidare att Liberalerna bör verka för att försvarets finansiering bör prioriteras i samtalen som förs med regeringen. Partistyrelsen instämmer i motionärernas ställningstagande och anser att ett upprustat försvar är ett av statens ansvarsområden med allra störst finansieringsbehov de närmsta åren och bör prioriteras. I januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet och regeringen säkerställs den finansiella inriktning som riksdagen antog i slutet av 2018 och försvarsöverenskommelsen är enig om att 1,5 procent av BNP ska tillföras försvaret. Partistyrelsen anser att Liberalerna ska verka för ytterligare anslag till försvaret utöver 1,5 procent av BNP samt säkerställa att inriktningen bibehålls, men att de tilltänkta resurserna till försvaret är en bra utgångspunkt. Det tidigare landsmötesbeslutet om att försvarsanslagen på sikt ska uppgå till minst 2 procent av BNP sätter upp ett viktigt riktmärke men ger också utrymme för ytterligare resurstillskott om omvärldsläget kräver detta. Partistyrelsen anser därför inte att det är ändamålsenligt att låsa anslagen till en viss andel av BNP. **Mot bakgrund av det som anförts bör därför motion D201 och D202 anses besvarade.**

I **motion D203** yrkas att Sverige behöver verka för att fördjupa försvarssamarbetet inom EU för att dels kunna samverka med Nato samt kunna försvara EU:s gränser utan försvarsorganisationens inblandning. Det ska ske genom att EU bildar en egen form av europeisk försvarsallians. Partistyrelsen delar motionärens oro över den samhällsutveckling som sker i stora delar av världen där demokratiska värden omintetgörs och där diktaturer kränker internationell rätt. Partistyrelsen instämmer även i att USA, som länge har varit och fortfarande är Europas närmsta allierad alltjämt framstår som allt mer labil, även fast USA fortsatt är ovärderlig demokratisk partner, och instämmer i att Europa och Sverige behöver ta ett större ansvar för vår egen säkerhet. Det är mot den bakgrunden som Liberalerna verkar för att Sverige nationellt kraftigt ska stärka landets försvarsförmåga samtidigt som vi fördjupar våra internationella försvarssamarbeten. Partistyrelsen anser även att Sverige bör verka för ett demokratikrav i Nato när Sverige blir antagna just för att försvarsorganisationen ska förbli ett liberalt projekt. Men det finns även ett stort behov av att Sverige och våra grannländer inom EU, som vi har ett tätt kulturellt, ekonomiskt och politiskt utbyte med, även bör samarbeta mer vad beträffar vår säkerhet. Liberalerna har därför verkat för att Sverige ska fördjupa försvarssamarbetet inom EU. Liberalerna anser även att EU bör verka för att medlemsländerna ökar sina nationella försvarskapaciteter och att samarbetet mellan EU:s nationella försvar ökar. EU ska ha ett tätt samarbete med Nato, men försvarssamarbetet inom unionen ska ses som ett komplement, inte en ersättande lösning. Partistyrelsen anser inte att Sverige bör tveka på Natos försvarsgarantier eller bör verka för ett avsteg från försvarssamarbetet genom ett införande av en europeisk försvarsallians. Mot bakgrund av det som anförts bör därför **motion D203 avslås**.

I **motion D204** yrkas att Liberalerna bör verka för ett upprättande av en fjärde försvarsgren, cyberförsvaret. Partistyrelsen delar motionärens oro för det växande hotet mot den digitala säkerheten, från främmande makt och andra aktörer. Liberalerna har genom samarbete med regeringen genomdrivit skärpta åtgärder för att stärka vårt cyberförsvar, både genom lagändringar och genom kraftiga resursförstärk-

ningar till det civila försvaret. Partistyrelsen anser dessutom att Sverige borde ta del av försvarssamarbetet inom EU för att bland annat svenska civilförsvaret ska ha möjlighet att lära av våra europeiska grannländers cyberförsvarssystem. Partistyrelsen ser därför med intresse på det förslag som läggs fram i motionstexten. Hur cyberförsvaret inom Försvarsmakten ska organiseras är det dock enligt partistyrelsen inte upp till landsmötet att ta ställning till. Mot bakgrund av detta bör **motion D204 anses besvarad**.

I **motion D205** yrkas att Liberalerna verkar för att regeringen ger Försvarsmakten i uppdrag att omgående projektera för nybyggnation av nya utbildningsplatser och regementen i anslutning till befintliga och kvarvarande övningsfält och skjutfält. Partistyrelsen instämmer i att Sveriges personella styrkor behöver öka till antalet samt att berörda försvarsgrenar därför behöver resurser och styrning för att upprustningen av vårt försvar ska bli en verklighet. Liberalerna har under sina fyra år i opposition arbetat intensivt för att övningstimmar inte ska minska när riksdagen beslutat om en underfinansierad försvarsbudget, och det ämnar vi fortsätta kämpa för i de budgetförhandlingar som nu försiggår med regeringen när försvarsanslagen nu kraftigt utökas. Mot bakgrund av detta bör **motion D205 anses besvarad**.

Motionerna D206 och D207 efterfrågar ett nationellt säkerhetsråd för att förebygga uppkomna kriser och hantera akuta säkerhetspolitiska hot. **Motion D206** yrkar att Sverige bör införa ett säkerhetspolitiskt råd hos statsministern och bestå av myndighetsrepresentanter och relevanta regeringsmedlemmar som bör träffas regelbundet. Syftet ska vara att genom föregripande arbete undvika nationella kriser samt snabbt kunna ur ett brett perspektiv inkomma med råd till regeringen kring hur Sverige nationellt kan hantera den oförutsägbara händelsen. **Motion D207** yrkar likaså för att Sverige bör inrätta ett säkerhetspolitiskt råd och menar även att forskningen bör inkluderas för att professionen tydligare ska inkluderas i beslutsförfarandet.

År 2014 inrättade den nytillträdda regeringen ett särskilt säkerhetsråd med flera berörda statsråd. Ansvaret förflyttades även 2014 till olika departement och myndigheter där Justitiedepartementet har övertagit ansvaret för krishantering. Regeringens förmåga att hantera skogsbränderna 2018, haveriet inom transportstyrelsen 2017 och den uppkomna ubåtsincidenten 2016 indikerar att det särskilda säkerhetsrådet inte har lyckats skapa den centrala placering som efterfrågats för att hjälpa fatta nödvändiga beslut om rikets säkerhet. Försvarsberedningen slår fast i rapporten ”Värnkraft” tidigare i maj 2019 att Försvarsmaktens kapacitet att stödja civilsamhället i händelse av naturkatastrofer, likt de skogsbränder vi bevittnade sommaren 2018, är begränsade till följd av brist på central styrning och prioriteringar. Det finns följaktligen mycket att lära från andra länder där nationella kriser har hanterats på ett effektivare sätt, än i Sverige.

Partistyrelsen vill därför instämma i att svensk krishantering och säkerhetspolitik behöver en central placering för att förebygga och bistå i att fatta snabbare beslut i händelse av uppkomna kriser. Partistyrelsen vill däremot inte binda upp ett säkerhetsråd till de aktörer som motion D207 efterfrågar utan anser att konstruktionen av ett sådant råd behöver ytterligare utredas. Vidare bör det understrykas att ett centralt placerat säkerhetsråd inte innefattar en övergång till ministerstyre, likt i Storbritannien, utan att säkerhetsrådets funktion innebär att rådslå regeringen i krissituationer som rör rikets säkerhet där myndigheter behöver central styrning. Mot bakgrund av det som anförts bör därför, i enlighet med alliansens gemensamma förslag 2018 om ett starkare civilförsvar, **motion D206 bifallas och motion D207 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört**.

I **motion D208** yrkar motionärerna att Liberalerna ska verka för att stärka räddningstjänsten organisatoriskt samt inrätta en central instans för övervakning. Partistyrelsen instämmer i motionens resonemang och anser att Sveriges krishantering både behöver ytterligare resurser samt bättre samordning för att använda våra gemensamma resurser på ett så effektivt sätt som möjligt. Partistyrelsen anser också, som framförts i tidigare svar, att fler delar inom totalförsvaret bör kunna bistå i händelse av naturkatastrofer på ett bättre sätt. Inte minst gäller det hemvärnet och flygvapnet. Samordningen inom totalförsvaret ses nu över och flera goda förslag till utformning har tagits fram inom Försvarsberedningen. Även den kapacitet som finns inom EU-samarbetet för medlemsländer att bidra i arbetet mot naturkatastrofer, till exempel skogsbränder, bidrar till den svenska räddningstjänstens möjligheter. Mot bakgrund av detta bör **motion D208 anses besvarad**.

Motion D209 föreslår också ändringar till följd av skogsbränderna 2018. I yrkande 1 föreslås att Sverige köper in brandbekämpningsplan, i yrkande 2 föreslås att skogsägare bör avsätta resurser för brandbekämpningsplan, i yrkande 3 föreslås att försäkringsbolag att även de avsätta resurser för brandbekämpningsplan och i yrkande 4 föreslås att Liberalerna verkar för den biologiska mångfalden. Partistyrelsen instämmer i att Sverige behöver ett starkare civilförsvar för att kunna hantera uppkomna naturkatastrofer, likt de skogsbränder vi bevittnade sommaren 2018. Partistyrelsen vidhåller dock att det är upp till myndigheterna att avgöra vilka bekämpningsmedel som behövs för att klara av regeringens önskemål. Liberalerna bör därför i stället verka för att tillföra ytterligare medel samt förorda de regelförändringar som krävs för att hela totalförsvaret kan användas i händelse av naturkatastrofer. Vidare vill partistyrelsen framhäva att skogsägare och försäkringsbolag gärna får ta ett ökat ansvar för uppkomna bränder, men det bör inte staten besluta om. Partistyrelsen instämmer i yrkande 4 om att Liberalerna ska verka för biologisk mångfald, även inom skogsindustrin, vilket antogs i partiets miljöprogram vid landsmötet 2017. Mot bakgrund av detta bör **motion D209 anses besvarad**.

Motion D210 yrkar att Liberalerna bör verka för att Sverige upprättar fler beredskapslager för att hantera krissituationer där det är brist på utsäde. Partistyrelsen instämmer i att Sverige behöver stärka sitt arbete för att klara längre tider utan förnödenheter. Hur vi bäst och exakt förbereder Sverige för krissituationer där livsmedel och andra förnödenheter är bristvaror har emellertid myndigheterna bäst kapacitet att själva avgöra. Mot bakgrund av detta bör **motion D210 anses besvarad**.

I **motion D211** yrkas att Liberalerna verkar för att ta fram en nationell strategi kring stranderosion, kustskydd och översvämningar samt att uppdraget ges till Statens geotekniska institut. Liberalerna bör verka för att samhället erbjuder stöd till samtliga delar av landet som lider av naturförändringar och naturkatastrofer. Sveriges södra kust är ett område som har drabbats hårt, inte minst genom att havet spolar bort stora delar av stränderna. Partistyrelsen anser därför att Liberalerna bör i relevanta sammanhang lyfta betydelsen av nationella insatser för att stränderna och kusten ska leva och försvaras i hela Sverige. Detta gäller även för det civila försvaret där Liberalerna bland annat anser att civilplikten bör återinföras och bidra till att bekämpa naturkatastrofer i dess olika former. Mot bakgrund av detta bör **motion D211 anses besvarad**.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion D201 anses besvarad
2. **att** motion D202 anses besvarad
3. **att** motion D203 avslås
4. **att** motion D204 anses besvarad
5. **att** motion D205 anses besvarad
6. **att** motion D206 bifalls
7. **att** motion D207 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
8. **att** motion D208 anses besvarad
9. **att** motion D209 anses besvarad
10. **att** motion D210 anses besvarad
11. **att** motion D211 anses besvarad

E1. MIGRATION

Inledning

Sveriges långa tradition av öppenhet gentemot omvärlden har bidragit till utveckling, tillväxt och välfärd. I dag bor här människor med rötter från världens alla hörn, här talas alla större språk. Det gör vårt land rikare och mer pluralistiskt och ger oss större möjligheter på en global marknad. Det finns en oerhörd potential i att människor kommer till vårt land. Vår demografiska situation visar också på behovet av fler i arbetsför ålder. Vi vill att människor ska kunna flytta, jobba och studera i andra länder.

Vi lever i en tid med flyktingströmmar som saknar motstycke i historien. För att förändra situationen måste framför allt väpnade konflikter få ett slut. Omvärlden måste öka det humanitära stödet till flyktingar och till de hjälporganisationer som verkar i och runt konfliktområden. Alla EU-länder måste ta ett solidariskt ansvar för att hjälpa asylsökande som söker skydd i EU.

I tider av stora migrationsströmmar är det särskilt viktigt att hålla på rättssäkerheten och principerna. Den som har skyddsskäl ska få stanna i Sverige, medan den som får avslag måste lämna. Det är en ohållbar situation att ett fåtal länder, däribland Sverige, får ta ansvar för flyktingmottagandet när andra EU-länder blundar för sina skyldigheter. Sverige kan inte ta emot fler människor än vad vårt samhälle klarar av vad gäller jobb, bostäder, skola med mera. Vårt fokus ska vara att hjälpa personer som har skyddsskäl. Att ge alla människor som fått en fristad i Sverige möjligheter att bidra till och bli delaktiga i vårt samhälle är en av de största uppgifterna vårt land står inför. Misslyckas det kommer nya generationer att hamna i utanförskap.

Nu behövs långsiktighet och blocköverskridande överenskommelser om framtidens migrationspolitik. Behovet av en mer varaktig lösning för att dela ansvaret för asylmottagandet mellan EU:s länder är stort och för oss liberaler är det självklart att Sverige ska driva på för att nå resultat i förhandlingarna. I gemensamma asylpolitik måste stärkas och harmoniseras vilket betyder att samma regler ska gälla i alla medlemsländer. Alla medlemsstaters ansvar måste tydliggöras. Familjer ska få sina asylskäl prövade i samma land. Det behövs fler lagliga vägar in i EU. Människosmugglare tjänar stora pengar på människors utsatthet och utsätter migranter för livsfara. Antalet kvotflyktingar som får komma till EU behöver öka. Det gemensamma systemet för gränsskydd och kustbevakning behöver stärkas.

Svensk lagstiftning måste framöver ligga mer i linje med andra jämförbara EU-länder. Det behövs en human och realistisk asylpolitik som värnar individuell prövning och rätten att överklaga i domstol. Vårt fokus ska vara att hjälpa människor som har skyddsskäl, vilket också innebär att de som saknar skyddsskäl måste lämna landet.

I januariavtalet, överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet, har Liberalerna drivit på för en långsiktig och blocköverskridande migrationspolitik. En parlamentarisk utredning jobbar nu för att få en sådan på plats 2021. I väntan på en rättssäker och rättvis lagstiftning har den tillfälliga migrationslagstiftningen från 2015 förlängts men med det viktiga tillägget att även alternativ skyddsbehövande får ökade möjligheter till familjeåterförening på lika villkor som flyktingar.

Motionerna

I **motion E101 yrkande 1 och 2** anges att Liberalerna ska driva på för att den sittande parlamentariska kommittén ska ge möjligheten till familjeåterförening och permanenta uppehållstillstånd samt att kommittén ska analysera effekter för enskilda och samhälle samt humanitära effekter. Partistyrelsen konstaterar att dessa frågeställningar ingår i direktiven till den parlamentariska utredningen. Därmed anses **motion E101 yrkande 1 och 2 besvarade**.

Motionen E101 yrkande 3 liksom **motion E102 yrkande 4** behandlar frågan om amnesti. Partistyrelsen står fast vid asylrätten och den individuella prövningen av skyddsskälen. I tider av stora migrationsströmmar är det särskilt viktigt att hålla på rättssäkerheten och principerna. Den som har skyddsskäl ska få stanna i Sverige, medan den som får avslag måste lämna. Sverige kan inte ta emot fler människor än vad vårt samhälle klarar av vad gäller jobb, bostäder, skola med mera. Därmed kan Partistyrelsen inte heller förorda amnesti. Vi anser inte att svensk rättsordning ska sättas åt sidan utan värnar vårt asylsystem som innebär att Migrationsverket och domstolar utifrån det individuella skyddsbehovet beslutar om en persons rätt till uppehållstillstånd. Partistyrelsen vill inte återgå till ett system där asylbeslut politiseras. Politiker ska inte besluta om vem som får stanna eller inte vilket är en viktig princip att hålla fast vid oavsett vilka som sitter vid makten. Det finns också en risk med att en amnesti leder till att fler, till exempel afghanska familjer, fortsatt ser Sverige som ett land dit deras söner kan skickas för en bättre framtid. Sverige ska värna dem som har skyddsskäl och även om vi som liberaler skulle vilja se en värld där människor kan resa och bo var helst de vill är det i dagsläget fortsatt

nödvändigt med en reglerad invandring med fokus på dem som behöver skydd undan krig och förföljelse. Detta måste vara tydligt för omvärlden för att just undvika att fler ger sig av på farliga resor med falska förhoppningar om en framtid i Sverige. **Därmed bör motion E101 yrkande 3 och motion E102 yrkande 4 avslås.**

Frågan om krav för konvertiter vid asylprövningen behandlas i **motion E101 yrkande 4.** Vårt asylsystem ska vara rättssäkert och effektivt. Migrationsverket måste ha rätt kompetens och resurser för att kunna hantera alla asylansökningar effektivt och rättssäkert. Det handlar både om asylsökande som på grund av sin religion kan anses vara utsatta eller asylsökande hbtq-personer och deras situation. Det behövs också ett väl fungerande och rättssäkert system för åldersbedömningar, inklusive medicinska åldersbedömningar, av unga. Höga krav måste ställas på de ombud som företräder den asylsökande. Frågan om rättssäkerhet är också något som ligger inom ramen för den parlamentariska kommitténs mandat. Därmed anses **motion E101 yrkande 4 besvarad**.

Slutligen tar **motion E101 yrkande 5** upp vikten av en humanistisk grundsyn inom Migrationsverket samt att uppehållstillstånd på grund av arbete kan ges där behov finns. Det är för partistyrelsen grundläggande att Migrationsverket liksom andra myndigheter bemöter alla människor med respekt vilket måste vara en del av myndigheternas återkommande arbete för kompetensutveckling av personalen. När det gäller arbetskraftsinvandring är det tydligt att dagens system av arbetskraftsinvandring ska värnas, vilket Liberalerna drivit igenom i januariavtalet. Det innebär att vi fortsatt ska ha ett system som bygger på behovet av arbetskraft som definieras av arbetsgivare snarare än staten eller arbetsmarknadens parter. **Därmed anses motion E101 yrkande 5 besvarad**.

Motionären till **motion E102 yrkande 1** behandlar frågan om åldersbedömningar. Barn ska behandlas som barn och de ska få det stöd och hjälp de behöver. Vårt asylsystem ska vara rättssäkert och effektivt inklusive ett väl fungerande system för åldersbedömningar, inklusive medicinska åldersbedömningar, av unga. När medicinska åldersbedömningar används ska de vara så rättssäkra som möjligt och bygga på metoder som är vetenskapligt förankrade. Bedömningarna ska vara en del av en samlad bedömning av en asylsökandes skyddsskäl och vid osäkerhet av resultatet av den medicinska åldersbedömningen måste även andra faktorer vägas in i beslutet. Det är enligt Partistyrelsen av stor vikt att de medicinska åldersbedömningarna följs och kontinuerligt utreds. Därmed anses **motion E102 yrkande 1 besvarad**.

Motion E102 yrkande 2 vill att Liberalerna tar ställning för en oberoende granskning av grunderna för vilka länder som anses säkra. Migrationsverket gör återkommande bedömningar om säkerhetssituationen i olika länder. Ställningstagandena bygger på information från EU, FN och andra internationella organisationer men också Migrationsverkets egna analyser på plats. Centralt är att ställningstagandena uppdateras kontinuerligt för att på så sätt beakta nya omständigheter på plats. Liksom motionären anser partistyrelsen att Migrationsverkets bedömningar ska sättas i relation till andra länders motsvarande processer liksom internationella organisationers bedömningar. I sammanhanget bör nämnas att EU:s asylmyndighet EASO kan spela en allt viktigare roll i detta bedömningsarbete vilket också kan leda till att EU-ländernas bedömningar harmoniseras. Därmed anses **motion E102 yrkande 2 besvarad.**

Motion E102 yrkande 3 behandlar psykisk ohälsa bland asylsökande barn och unga, och vikten av samhällets stöd. Asylsökande barn befinner sig ofta i en svår situation då de befinner sig i ett främmande land med en oviss framtid och vissa är också långt från sina familjer. Det är särskilt viktigt att asylprocessen är så kort som möjligt för dessa barn och unga. Dessvärre gäller ofta det motsatta. Asylsökande barn och unga måste få stöd i att hantera sin situation. Här spelar skolan, socialtjänst, barn- och ungdomsmottagningar, sjukvården och organisationer en stor roll. Partistyrelsen anser att det är centralt att kommunernas kunskap och förutsättningar att hantera asylsökande ungdomars psykiska ohälsa stärks inom socialtjänsten och att samverkan mellan kommunen och sjukvårdshuvudmännen i frågor som gäller psykisk ohälsa bland asylsökande ungdomar förbättras. Därmed anses **motion E102 yrkande 3 besvarad.**

I **motion E102 yrkande 5** yrkas att Liberalerna tar ställning för att den period och de åtgärder som följt av den så kallade flyktingkrisen 2015 noga dokumenteras, analyseras och utvärderas för att ge kunskap inför framtida utmaningar. Precis som motionären anser Partistyrelsen att det är viktigt med en sådan analys och konstaterar att en del har gjorts. Till exempel utredningen SOU 2017:12 som utvärderade berörda aktörers hantering av flyktingsituationen i Sverige 2015, genom att göra en kartläggning av händelseförloppet och att analysera regeringens, de statliga myndigheternas, kommunernas och landstingens ansvar och beredskap inför situationen samt deras och civilsamhällets hantering av situationen. Därtill har Riksrevisionen tagit fram en rapport Lärdomar av flyktingsituationen hösten 2015 – beredskap och hantering (RiR 2017:4). Det är också viktigt att den parlamentariska utredningen också beaktar dessa ställningstagande när ny lagstiftning ska tas fram. Därmed anses **motion E102 yrkande 5 besvarad.**

Motionärerna till **motion E103** behandlar frågan om asyl för kvinnor från patriarkaliska familjer, samhällen och länder där de utsätts för hedersförtryck eller undanhålls från andra mänskliga rättigheter. Partistyrelsen är liksom motionärerna oroade över att jämställdheten fortfarande inte är en självklarhet runt om i världen. Kvinnor anses fortfarande underställda männen och i extrema fall utsätts de för grova brott bara på grund av att de är kvinnor. Det behövs en rad åtgärder. Allt ifrån fortsatta jämställdhetssatsningar inom ramen för vår utrikespolitik och utvecklingssamarbete till insatser här hemma. Varje individs skyddsskäl måste ligga till grund för asylbeslutet där frågan om bland annat hedersförtryck kan påverka bedömningen. Det kan handla om en kvinna som inte kan åka tillbaka till ett land på grund av risk för våld eller tvångsäktenskap. Reglerna för utvisning av icke-svenska medborgare som döms för hedersrelaterade brott och hatbrott måste skärpas och frågan om utvisning ska alltid prövas vid sådana brott. Skyddet för den som drabbas av hedersrelaterad brottslighet måste stärkas så att den som drabbas inte avvisas i sådana fall. Att ta emot kvotflyktingar

är centralt för fler lagliga vägar för människor på flykt att ta sig till EU och länder som Sverige. Till exempel har kvinnor inte samma möjligheter som män att ta sig till Europa för att söka asyl. Ett utökat kvotflytingsystem ökar möjligheterna för fler utsatta flyktinggrupper som kvinnor och barn att få ett liv i frihet. Därmed anses **motion E103 besvarad.**

Motion E104 behandlar tryggheten på asylboenden med särskilt fokus på hbtq-personer. Mottagandet av asylsökande måste ske på ett sätt som tydligt värnar hbtq-personers lika rättigheter. Återkommande inträffar allvarliga incidenter på boenden där asylsökande hbtq-personer har utsatts för hot eller attacker från andra boende. Det är av största vikt att Migrationsverket gör allt vad som krävs för att upprätthålla de boendes trygghet, och att det från första dagen klargörs vilka lagar som gäller i Sverige. Hot eller kränkningar får aldrig accepteras, och alla incidenter som utgör lagbrott ska polisanmälas. Om en persons säkerhet inte kan garanteras på grund av att andra inte accepterar personens sexuella läggning eller könsuttryck är det den hotande som ska flyttas, vilket är helt i enlighet med vad motionären till **motion E104 yrkande 2** anser. Partistyrelsen yrkar därmed bifall till **motion E104 yrkande 2**.

Motion E104 yrkande 1 understryker vikten av information på asylboenden. Även partistyrelsen anser att detta och att det behövs tydlig information från dag ett i Sverige. En del i detta är kravet på svenskundervisning och obligatorisk samhällsinformation som ska ges så snabbt som möjligt vid ankomst till Sverige och där deltagande kan kopplas till erhållen dagpenning. Detta är också, tack vare Liberalerna, en del av januariavtalet. I samhällsinformationen ska frågor om hbtq-personers rättigheter tas upp liksom andra centrala frågor för vårt demokratiska, sekulära och jämställda samhälle tas upp. Därmed anses **motion E104 yrkande 1 besvarad.**

Därtill är det rimligt, såsom föreslås i **motion E104 yrkande 3**, att alla asylboenden har handlingsplaner för hur man säkerställer kvinnors samt sexuella och religiösa minoriteters trygghet på asylboenden samt ha boendestödjare på boendena. I samma **motion E104 yrkande 4** anförs att privat styrda asylboenden genom avtal ska förpliktigas att skydda asylsökande från diskriminering, mobbning och förtryck från andra. Partistyrelsen anser att detta gäller självklart alla former av boenden vilket måste framgå av regeringens myndighetsstyrning liksom när upphandling av boenden görs. Partistyrelsen yrkar därmed att **motion E104 yrkande 3 bifalls samt att motion E104 yrkande 4 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört.**

Slutligen hanteras i **motion E104 yrkande 5 och 6** att en utredning ska tillsättas för att se hur kvinnors och minoriteters rättigheter och boendesituation i asylboenden kan stärkas liksom frågan om ifall det behövs särskilda boenden för hbtq-personer. I **motion E106 yrkande 6** anser motionärerna att asylboenden ska hbtq-certifieras. Partistyrelsen anser att Migrationsverket bör ha som uppgift att återkommande se över hur kvinnors och minoriteters rättigheter och boendesituation på asylboenden. Hot och hat ska inte förekomma på asylboenden. Härtill är det viktigt att brottsliga handlingar också polisanmäls. Hbtq-certifierade asylboenden kan vara en åtgärd som kan bidra till att situationen på asylboenden förbättras. Partistyrelsen anser dock att det behövs ett bredare grepp för att komma tillrätta med problem på vissa asylboenden. Därmed anses **motion E104 yrkande 5 och 6** samt **motion E106 yrkande 6 besvarade.**

I **motion E105** föreslås att hbtq-personer som har skyddsbehov ska få permanent uppehållstillstånd. En liknande fråga tas upp i **motion E106 yrkande 7**, som yrkar att Liberalerna ska verka för att ingen utvisning ska kunna ske av utländsk medborgare som riskerar skada i annat aktuellt land på grund av könsidentitet eller könsuttryck. Frågan om uppehållstillståndens karaktär är en fråga som just nu hanteras inom ramen för den parlamentariska kommittén. Partistyrelsen understryker också att Liberalernas syn är att rätten till skydd ska omfatta även den som hyser välgrundad fruktan för förföljelse i sitt ursprungsland på grund av sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck och att utlänningslagen också återspeglar detta. Det är dock viktigt att noggrant följa upp hur denna lagstiftning tillämpas i praktiken, något som Liberalerna aktivt verkar för i riksdagen. Därmed bör **motion E105 och E106 yrkande 7 anses besvarade**.

I motion **E106 yrkande 3** anförs att Liberalerna verkar för att utvärdera kvaliteten av prövningarna av hbtq-personers asylansökningar, samt effekten av genomförda utbildningssatsningar. Vårt asylsystem ska vara rättssäkert och effektivt. Migrationsverket måste ha rätt kompetens och resurser för att kunna hantera alla asylansökningar effektivt och rättssäkert. Till exempel behövs särskild kompetens som rör asylsökande hbtq-personer och deras situation. Migrationsverket måste därför återkommande ha särskilda uppdrag som just garanterar att den rättsliga kvalitén håller i beslutsprocessen samt att man återkommande genomför kompetensutvecklingsinsatser. Därmed anses **motion E106 yrkande 3 besvarad.**

Motion E106 yrkandena 4 och 5 hanterar frågor om könstillhörighet: att utformningen av LMA-korten inte ska kräva att kön framgår samt att asylsökandes könstillhörighet ska baseras på självidentifikation. Partistyrelsen konstaterar att det första yrkandet går ut på att inte registrera kön och det andra på att registrera det självidentifierade könet. De så kallade LMA-korten är kort som utfärdas till asylsökande för att de ska kunna visa upp bevis på att de är asylsökande. Korten är egentligen inte giltiga som identitetshandling. Under asylprocessen är identiteten i många fall oklar vilket försvårar för svenska myndigheter när det gäller att besluta om vilka uppgifter som ska framgå av olika handlingar till exempel LMA-kortet. Under själva processen med att fastställa identiteten är det nog rimligt att man utgår från eventuella folkbokföringsuppgifter från ursprungslandet men det bör finnas större flexibilitet att ta hänsyn till den asylsökandes egen vilja, särskilt om asylprövningen drar ut på tiden. Vi har i Sverige ännu inte ett system som gör det möjligt med en tredje könskategori vilket skulle möjliggöra könstillhörighet genom självidentifikation men det bör utredas vilket i så fall även bör omfatta asylsökande. Därmed anses **motion E106 yrkande 4 och 5 besvarade**.

Motionären till **motion E107** understryker vikten av en väl fungerande arbetskraftinvandring. Partistyrelsen vill under-

stryka att arbetskraftsinvandring handlar om Sveriges tillväxt och konkurrenskraft. Den stärker både vår ekonomi och kompetensförsörjning. Jakten på nyckelkompetens är global och Sverige ska vara ett attraktivt land för människor med viktig kompetens.

Trots bristen på kompetent arbetskraft utvisar vi de människor som svenska arbetsmarknaden behöver. Människor som jobbar och bidrar till svensk tillväxt tvingas lämna landet på grund av bagatellartade misstag som att den anställde tagit ut för lite semester, fått en lön som ligger strax under kollektivavtal eller vars arbetsgivare missat att teckna rätt försäkring. Vi kan bara konstatera att det inte blir enklare för svenska företag att rekrytera ingenjörer, programmerare, systemutvecklare och andra nyckelkompetenser från andra länder när de som kommer hit inte vet om de sedan får stanna. Sverige förlorar nyckelkompetens som är viktig för vår konkurrenskraft.

Partistyrelsen välkomnar att januariavtalet innehåller viktiga åtgärder för en långsiktigt hållbar asylpolitik liksom åtgärder för att värna arbetskraftsinvandringen. I **motion E107 yrkande 1** anges vikten av att förenkla möjligheterna att byta spår i asylprocessen till arbetstillstånd. Denna fråga hanteras för närvarande inom ramen för översynen av reglerna för arbetskraftsinvandring. Därmed anses **motion E107 yrkande 1 besvarad**.

I **motion E107 yrkande 2** anges att själva processen kring arbetstillstånd måste förenklas bland annat genom att inte knyta det till arbetsplatsen. Partistyrelsen menar att processerna kring arbetstillstånd måste förenklas avsevärt. Att ansöka om arbetstillstånd ska gå snabbt och enkelt. Handläggningstiderna måste kortas. Ansvariga myndigheter måste ges tillräckliga resurser för att effektivt och snabbt kunna hantera arbetskraftsinvandringen till Sverige på ett rättssäkert sätt. Samtidigt anser partistyrelsen att nuvarande system där arbetsmarknadens behov styr snarare än myndigheter eller arbetsmarknadens parter. Det innebär att arbetstillstånden behöver knytas till erbjudet arbete. Däremot anser partistyrelsen att det måste bli enklare för utländsk nyckelkompetens att byta arbetsgivare och yrke under tillståndsperioden vilket är bra av flera skäl men framförallt för att den enskilde inte ska känna sig tvingad att vara kvar på en arbetsplats med dåliga förhållanden. Därmed anses **motion E107 yrkande 2 besvarad.**

Slutligen anser motionären till **motion E107 yrkande 3** att risken för missbruk ska minskas. Partistyrelsen kan bara instämma i vikten av att bekämpa missbruk. I dag förekommer handel med arbetstillstånd vilket kan leda till att människor utnyttjas på arbetsplatser till låga löner och dåliga arbetsförhållanden. Detta måste självklart hanteras, vilket också görs inom ramen för den utredning som tillsatts inom ramen för januariavtalet. Därmed anses **motion E107 yrkande 3 besvarat.**

Motionärerna till **motion E108** argumenterar väl för ett nytt system för arbetskraftsinvandring som bygger på att man anmäler till Migrationsverket att man är här och jobbar i stället för att i förväg ansöka om arbetstillstånd. Såsom anförts tidigare under detta avsnitt anser Partistyrelsen att det finns en hel del saker som måste förbättra och förenklas avseende arbetskraftsinvandringen. Centralt är att stoppa kompetensutvisningarna. Människor som nu arbetar och gör rätt för sig ska inte utvisas på grund av rigida regler som att man tjänat någon hundralapp för lite eller att jobbet inte anses vara utlyst på rätt sätt. Liberalerna har drivit på för att inom ramen för januariavtalet få till verkliga förändringar på detta område. Partistyrelsen anser dock inte att vi i dagsläget ska gå från ett system där tillstånd behövs till att bara anmälan behövs utan vill i stället fokusera på att förenkla och snabba på processerna för tillstånden. Det handlar om att ansöka om arbetstillstånd ska gå snabbt och enkelt. Det måste också bli enklare för utländsk nyckelkompetens att byta arbetsgivare och yrke under tillståndsperioden. Därmed anses **motion E108 besvarad**.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion E101 yrkande 1 och 2 anses besvarade
2. **att** motion E101 yrkande 3 och E102 yrkande 4 avslås
3. **att** motion E101 yrkande 4 anses besvarat
4. **att** motion E101 yrkande 5 anses besvarat
5. **att** motion E102 yrkande 1 anses besvarat
6. **att** motion E102 yrkande 2 anses besvarat
7. **att** motion E102 yrkande 3 anses besvarat
8. **att** motion E102 yrkande 5 anses besvarat
9. **att** motion E103 anses besvarad
10. **att** motion E104 yrkande 2 bifalls
11. **att** motion E104 yrkande 1 anses besvarat
12. **att** motion E104 yrkande 3 bifalls
13. **att** motion E104 yrkande 4 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört
14. **att** motion E104 yrkande 5 och 6 anses besvarade
15. **att** motion E106 yrkande 6 anses besvarat
16. **att** motion E105 och E106 yrkande 7 anses besvarade
17. **att** motion E106 yrkande 3 anses besvarat
18. **att** motion E106 yrkande 4 och 5 anses besvarade
19. **att** motion E107 yrkande 1 anses besvarat
20. **att** motion E107 yrkande 2 anses besvarat
21. **att** motion E107 yrkande 3 anses besvarat
22. **att** motion E108 anses besvarad

RESERVATION 8

Ulrica Westerlund reserverar sig till förmån för att motion E107 yrkande 1 avslås och yrkande 2 och 3 bifalls.

E2. INTEGRATION

Inledning

Sverige ska vara ett öppet land som välkomnar nya invånare, ett land där vi oavsett ursprung skapar en gemensam framtid. Integrationen är en ömsesidig process mellan människor, där känslan av samhörighet är resultatet. Språk, jobb, kunskaper om det nya landet och frihet från diskriminering är medel och förutsättningar för den processen.

Invandring har spelat och fortsätter spela en viktig och positiv roll för Sveriges utveckling. Men om integrationen inte fungerar växer i stället problemen. I dag står samhället inför stora utmaningar som den förda politiken inte kunnat hantera. Det krävs omfattande insatser för att vända utvecklingen i ett antal utsatta stadsdelar vad gäller arbetslöshet, elever som inte lär sig grundläggande kunskaper samt utbredd kriminalitet som allvarligt inskränker människors frihet.

Liberalerna har varit drivande i att nyanlända ska ges möjligheter och verktyg att snabbt ta ansvar för sin försörjning och delaktighet i samhället, i stället för att tidigt fastna i ett långvarigt bidragsberoende och utanförskap. Reformer som inte minst etableringslagen och reformer mot hedersvåld har varit viktiga, men arbetet måste intensifieras.

Huvudprincipen för integrationspolitiken är att den ska vara generell. Den ska bygga på lagar och regler som tillämpas lika för alla. Reformer som sänker trösklarna till arbets- och bostadsmarknaden stärker också möjligheten för nya invånare att skapa sig en framtid i Sverige. Det finns dock behov av särskilda insatser för nyanlända under de första åren. Att underlätta introduktionen i det nya landet är avgörande, framför allt vad gäller att lära sig språket, hitta egen försörjning, finna en bostad och skaffa sig kunskap om samhället. Kortvariga insatser behövs därför under den första tiden i det nya landet.

Samhällsorienteringen till nyanlända ska byggas ut och ha en tydlig jämställdhetsprofil. Arbete och kunskaper i svenska språket är viktigast för att människor från andra länder snabbt ska komma in i samhället. Det ska finnas goda möjligheter att validera formella och informella kvalifikationer, liksom att komplettera utbildningar. Den som är nyanländ har både ansvar och rättighet att skaffa sig kunskaper i svenska. Det är av största vikt att svenskundervisningen kombineras med drivkrafter till egen försörjning och når män och kvinnor i samma utsträckning.

Motionerna

I **motion E201** yrkar motionärerna att Liberalerna bör arbeta för att införa individuella handlingsplaner vid integrationsprocesser. Motionärerna lyfter bland annat vikten av att integrationsprocessen behöver starta från dag ett samt att processen ska utgå från individen. Partistyrelsen instämmer i att Sverige behöver bättre ta till vara på människors kompetens. Det gynnar samhället och det gynnar individen ifall integrationsprocessen går snabbare. Liberalerna verkade intensivt för dessa frågor i januariavtalet om var kraftigt bidragande till att öka insatserna för språk, utbildning och jobbtillfällen. Arbetsförmedlingen genomför just nu en omfattande omläggning där Liberalernas fokus är att insatserna behöver ändras så att utsatta grupper, huvudsakligen nyanlända med låg utbildning, får en bättre chans i samhället.

En viktig del av kärnan i etableringsreformen, som genomfördes 2010 under liberal ledning, var just individuella handlingsplaner. I etableringslagen står uttryckligen att Arbetsförmedlingen ska upprätta en individuell plan med insatser för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering. Vad en individuell handlingsplan ska vara är väl utvecklat i beredningsunderlaget, och tonvikten ligger på att den ska vara just individuell och bygga på den enskildes förutsättningar. Partistyrelsen instämmer i att svenska myndigheter ska arbeta individanpassat för att underlätta den enskildes integrationsprocess och anser att en individuell plan också fortsättningsvis är central för en snabbare och fungerande etablering. Mot bakgrund av det som anförts yrkar därför partistyrelsen att motion **E201 anses besvarad.**

I **motion E202** yrkar motionärerna att Liberalerna bör verka för en utredning för privat sponsring av flyktingar i Sverige. Inspirationen bör inhämtas från Kanada där det är enklare för privatpersoner att underlätta integrationsprocessen för nyanlända för att bistå dem att snabbare integreras in i samhället. Partistyrelsen delar motionärernas engagemang samt önskan av att individen ska ha större möjlighet att kunna använda sina resurser på det sätt den behagar. Kostnaderna för flyktingmottagandet skulle kunna minska för samhället ifall människor snabbare etablerade sig in i det svenska samhället. Åtgärder som behövs är flera. Det handlar dels om för långa handläggningstider, samhällets låga förväntningar samt en arbetsmarknad och bostadsmarknad som har alldeles för höga trösklar. Partistyrelsen noterar att flera av dessa utmaningar har Liberalerna verkat för inom ramen för januariavtalet.

Det går självfallet att diskutera ifall privata sponsringar skulle kunna bidra till att integrationen går snabbare och öka Sveriges möjlighet att hjälpa fler på ett mer ändamålsenligt sätt. Samhället är i stort behov av regelförändringar, som nämns ovan, samt investeringar i flera av samhällets myndigheter som deltar i etableringsfasen. Dessa åtgärder anser partistyrelsen att privata sponsringar inte är ändamålsenliga att möta.

Det till trots är civilsamhälle ovärderligt i integrationsarbetet. Det finns otaliga aktörer som är helt avgörande för att flera nyanlända snabbare har skaffat sig ett jobb och lärt sig det svenska språket. Civilsamhället var även, som motionärerna framför, helt avgörande för att möta flyktingars akuta behov i form av mat och boende när de precis anlänt till Sverige under 2015 och 2016. Partistyrelsen anser att civilsamhället är en grundförutsättning för ett fungerande demokratiskt samhälle och civilsamhället bör därför inkluderas ytterligare i integrationsarbetet, ifall efterfrågan finns. Vad den kanadensiska modellen innebär är att förflytta delar av det offentligas ansvar och åläggande till privata aktörer, likt flera andra europeiska länder redan har gjort, vilket skulle kunna minska kostnaden för samhället.

Att implementera den kanadensiska integrationsmodellen i Sverige skulle sannolikhet, enligt Fores 2018, innebära flera positiva effekter för såväl samhället som individen. Partistyrelsen noterar emellertid att flytta delar av statens ansvar till privata aktörer inom etableringsarbetet – skulle innebära stora systemförändringar och innebära en ny integrationspolitisk inriktning för Liberalerna. Partistyrelsen föreslår därför att frågan hänskjuts till partiets nästa integrationspolitiska rapport då frågan behöver beredas ytterligare innan partiet tar ställning till ifall privata sponsorer övertar delar av ansvaret för integrationsarbetet. Med bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen att **motion E202 bör anses besvarad**.

Motion E203 yrkar att Liberalerna ska verka för att ge Skolverket i uppdrag att utveckla en metodik för språkinlärning samt ge EU-kommissionen i uppdrag att utveckla Eurydice. Motionären framför flera intressanta förslag vars inriktning ligger i linje med den integrationspolitiska rapport som antogs under landsmötet 2017 samt den politiska inriktning som Liberalerna slutit med regeringen i det så kallade januariavtalet. Partistyrelsen vill emellertid inte binda upp sig till de specifika förslag som motionen yrkar på utan anser att Liberalernas breda inriktning för att nyanlända snabbare ska lära sig språket redan är Liberalernas politik. Mot bakgrund av det som anförs yrkar partistyrelsen på att **motion E203 ska anses besvarad**.

Motion E204, E205 och E206 argumenterar för att tillföra ändringar avseende det svenska medborgarskapet. **Motion E204** anser att Liberalerna ska verka för att förhindra dubbelt medborgarskap och **motion E205** att hederligt levnadssätt ska prövas för yngre personer som aspirerar på att bli svensk medborgare. **Motion E206** yrkar att Liberalerna verkar för att kunskapskrav om Sveriges lagar och rättssystem samt om svenska språket knyts till permanent uppehållstillstånd och inte till medborgarskap.

Att frivilligt välja att bli medborgare i Sverige är det yttersta beviset på att man vill bli en del av vårt lands framtid. Liberalerna ser medborgarskapet som slutet på integrationsprocessen och inte ett steg på vägen. Vi vill stärka medborgarskapets status och främja ett inkluderande samhälle där varje människas frihet är i fokus och där alla ökar sina möjligheter att bli en aktiv samhällsmedborgare.

Att inneha ett svenskt medborgarskap ska inte ses som en motsättning till ett annat medborgarskap, tvärtom anser partistyrelsen det kulturella utbytet som något positivt och som berikar samhället. Partistyrelsen förväntar sig samtidigt att inhemskt födda svenskar kan välkomnas tillbaka till Sverige som svenskar, även fast de arbetat i andra länder och blivit medborgare i det landet.

Samtidigt ska integrationsperioden präglas av höga krav och förväntningar. Partistyrelsen understryker det som anges i Liberalernas integrationsprogram att kunskaper om det svenska samhället och demokratiska värderingar är centralt för att kunna bygga sin framtid i Sverige. Samhället har därför ett ansvar att informera och tydliggöra vad som förväntas av alla, kvinnor som män, och vilka principer som är avgörande för ett demokratiskt, sekulärt och jämställt samhälle. Svenskundervisning ska därför ges redan under asyltiden liksom en obligatorisk samhällsorientering. De som får uppehållstillstånd ska också delta i obligatorisk samhällsorientering. Det är en process partistyrelsen förordar ska gälla för samtliga uppehållstillstånd och ska ligga till grund för individer att klara av språktest för att bli svensk medborgare.

Avseende **motion E205** och frågan om prövning av hederligt levnadssätt i så kallade anmälningsärenden ser även partistyrelsen den problematik som motionären pekar på. En konsekvens av den nuvarande regleringen är att en person mellan 15 och 21 år som har begått brott kan beviljas svenskt medborgarskap genom anmälan, medan samma person hade fått avslag på sin ansökan om han eller hon varit över 21 år. Partistyrelsen är av uppfattningen att nuvarande lagstiftning och denna inkonsekvens skyndsamt bör ses över. Uppmärksammas i ett sådant sammanhang inte starka skäl för nuvarande ordning bör den ändras så att likvärdiga villkor här ska gälla oberoende av om medborgarskap förvärvas genom anmälan eller efter ansökan. Mot bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen att **motion E204 avslås, att motion E205 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört och att motion E206 anses besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion E201 anses besvarad
2. **att** motion E202 anses besvarad
3. **att** motion E203 anses besvarad
4. **att** motion E204 avslås
5. **att** motion E205 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
6. **att** motion E206 anses besvarad

F1. MILJÖ OCH NATURVÅRD, KLIMAT OCH ENERGI

Inledning

Klimatet är en av mänsklighetens största utmaningar. Krisinsikt behövs likväl som framtidshopp, tro på förändring och framförallt konkreta åtgärder. Liberal miljöpolitik handlar om ansvarstagande utifrån kunskap och marknadsekonomiska principer. Det är teknikutveckling och tillväxt som driver på för långsiktiga och hållbara lösningar.

Samarbetet inom Europeiska unionen är avgörande för att lösa gränsöverskridande utmaningar och Liberalerna vill fördjupa och utveckla samarbetet än mer på klimatområdet. Liberalerna utgår från försiktighetsprincipen och principen om att förorenaren ska betala. Vi vill använda generella och teknikneutrala ekonomiska styrmedel, som koldioxidskatt och handel med utsläppsrätter. Vi fokuserar på områden där klimat- och miljöanpassningar gör mest nytta som transport, energi, industri samt jord- och skogsbruket. Grön skatteväxling innebär att sänkta skatter på jobb men höjda miljöskatter och avgifter. Vi vill undvika kortsiktiga subventioner och administrativt krångliga stöd. Den bästa miljöpolitiken är inte den som har högst budgetanslag. I stället står Liberalerna för en smart, grön politik som framförallt syns i skattetabellerna och där den som smutsar ner får betala mer. Allt fler människor vill genom medvetna val minska sin egen klimatpåverkan och att vara miljömedveten är för många en del av en livsstil. Vi välkomnar den positiva utveckling som bör underlättas än mer. Konsumenten ska kunna göra aktiva och informerade val. Vi vill förenkla för människor att ta ansvar utan att detaljstyra deras vardagsliv.

Liberalerna har en lång tradition av att lyfta viktiga frågor om natur och miljö. Naturskyddsföreningen har utsett Liberalerna till det parti som har den bästa gröna politiken av allianspartierna. Vi har under förra mandatperioden utvecklat klimat- och miljöpolitiken än mer och partiet antog på landsmötet 2017 rapporten ”Grön liberal politik – för en klimatsmart framtid”. Vi har lagt konkreta budgetförslag om grön skatteväxling, höjda miljöskatter och en fossilfri fordonsflotta.

Motionerna

I **motion F101** föreslås att Liberalerna initierar en utredning om på vilket sätt Sveaskogs tillgångar skulle kunna användas för en påtaglig ökning av mängden skyddad biologisk värdefull skog och mark i Sverige. Partistyrelsen delar uppfattningen att för den biologiska mångfalden är det av yttersta vikt att skydda gamla skogar och partistyrelsen anser att den areal som är skyddad måste öka. Skogen är också central för att rena luften som vi andas och upprätthålla balansen i atmosfären och på så sätt motverka klimatförändringar. I januariavtalet framgår vikten av att säkra resurser för skydd av värdefull natur och anslagen för detta skydd förstärks. **Motion F101** anses därmed besvarad.

För miljön och klimatet är det viktigt med återvinning. I **motion F102** tar motionären upp behovet av att Liberalerna verkar för ökad återvinningsandel. Partistyrelsen delar uppfattningen att andelen återvunna förpackningar måste öka. I januariavtalet framgår att en bred översyn av regelverken för återvinning ska genomföras. Ytterligare steg som gör det enklare för hushåll att återvinna och återbruka ska tas. Krav på pant ska omfatta fler produkter, en utredning tillsätts våren 2020 och systemet ska vara på plats 2022. **Motion F102** anses därmed besvarad.

I **motion F103** menar motionärerna att elsystemet måste bli robustare och smartare genom att göra det möjligt för elkunder att både kunna köpa, lagra och sälja el till nätet i framtiden. **I motion F104** argumenterar motionärerna för att höja gränsen för när energiskatt tas ut till en sådan nivå att mindre vindkraftverk och solcellsanläggningar inte berörs av skatten, oavsett om energiproduktionen är för eget bruk eller försäljning. Motionärerna anser också det ska införas ett förbud att ta ut planavgifter för ändring i gällande detaljplaner och att alla avgifter kopplade till bygglov för produktionsenheter eller produktionsanläggningar för förnyelsebar energi tas bort samt för effektivare utveckling av ny teknik för att minska mängden atmosfärisk koldioxid. Partistyrelsen ser positivt på investeringar i fossilfri energi, och partistyrelsen är positiv till att generella förenklingar för investeringar i sådan energi kan behövas. Partistyrelsen är likaledes optimistisk kring framtiden för energiforskning, inklusive forskning på bland annat CCS – en teknik som ännu är i sin linda. Både småskalig och storskalig produktion av el behövs i ett robust elnät och båda dessa former av elproduktion behöver möta goda produktionsvillkor. Att avskaffa exempelvis planavgifter ska fortsatt vägas mot att skattekollektivet som helhet då måste stå för den kostnad det innebär för kommunen att

ändra i planer och utfärda bygglov. På liknande sätt måste sänkt uttag av energiskatt för småskalig energiproduktion vägas mot andra behov. Att där så är möjligt avskaffa krav på exempelvis bygglov bör kontinuerligt prövas. **Motionerna F103 och F104** bör därför anses besvarade.

För att förbättra klimatet behövs kärnkraften, precis som också nämns i **motion F105** där motionären tar upp behovet av kärnkraft som inte är väderberoende och som kan producera även när det inte blåser och solen inte skiner och motionären ser behovet av uträkningar om framtidens elbehov. Partistyrelsen konstaterar att Energimyndigheten gör beräkningar på elläget, prognoser och scenarier. Svenska kraftnät varnar för ett elunderskott och i **motion F106** tar motionärerna upp kapacitetsbristen som förhindrar tillväxt, nya industrier och klimatomställningen. I **motion F107** lyfts också vikten av kärnkraften fram och att Liberalerna ska verka för en omformulering av det energipolitiska målet till fossilfri kraft. När övriga borgerliga partier och Miljöpartiet och Socialdemokraterna ingick en energiöverenskommelse ställde sig Liberalerna utanför just på grund av att uppgörelsen i praktiken innebar att stänga ner svensk kärnkraft. Liberalerna ser med oro på den ökade effektutmaningen till följd av att klimatsmart och stabil kärnkraft stängs ner. I **motion F108** tas också elbristen i Sydsverige upp och behovet av att Liberalerna arbetar för att överföringskapaciteten av el till södra Sverige ökar och att indelningen av Sverige i fyra elområden ses över i syfte att minska de prisskillnader som drabbar södra Sverige. Partistyrelsen håller med om att bristande leveranssäkerhet inte är en acceptabel utveckling för ett samhälle som blir allt mer elberoende. Partistyrelsen menar därmed att det behövs en energiuppgörelse 2.0 som innebär ett mål om fossilfri elproduktion år 2040 och ett leveranssäkerhetsmål inom energipolitiken. Partistyrelsen konstaterar också att riksdagen under våren 2019, med stöd av Liberalerna, gjorde ett tillkännagivande om vikten av att inrätta ett leveranssäkerhetsmål. Energimarknadsinspektionen eller Svenska kraftnät behöver nu få i uppdrag att ta fram ett leveranssäkerhetsmål som beaktar samhällets behov och vilka konsekvenser det valda målet har för vår konkurrenskraft som industrination liksom för klimatet. Motionerna **F105, F106, F107 och F108** bör därför anses besvarade.

I motion **F109 och F110** tar motionärerna upp behovet av stärkt forskning inom bl.a fossilfri energiproduktion och kärnkraft. Partistyrelsen håller med motionärerna om att forskningen på området måste stärkas. I det program som partirådet antog inför Europaparlamentsvalet framgår också att Liberalerna vill omfördela EU:s jordbruksstöd så att en större del läggs på forskning och då särskilt forskning kring fjärde generationens kärnkraft. Vidare har riksdagen våren 2019, med stöd från Liberalerna, gjort ett särskilt tillkännagivande om behovet av forskning kring ny kärnkraft. **Motionerna F109 och F110** bör därför anses besvarade.

Utöver kärnkraft så är energimixen av vattenkraften och förnybar energi som vindkraft och solkraft viktiga för klimatet. Förnybar energi har stor potential och vi välkomnar den teknikutveckling som skett av t.ex. solenergi och vindkraft, men kärnkraft och vattenkraft kommer för lång tid framöver att utgöra basen för svensk elproduktion. I **motion F112 och F113** argumenterar motionärerna för att ta bort det kommunala vetot vid vindkraftsprojekt. Partistyrelsen instämmer i att vindkraft är viktig, men att ta bort vetot innebär en allt för stor inskränkning i det kommunala självstyret. I **motion F111** tar motionären upp havsbaserade vindkraftverk och argumenterar för att de kan bidra till syresättningen och marint liv i Östersjön. Det finns i dag forskningsprojekt bland annat från Göteborgs universitet som vill utveckla en anläggning som både kan syresätta djupvattnet och producera el med hjälp av vindkraft. På så sätt skulle syresättningen kunna förbättras samtidigt som anläggningen producerar fossilfri energi. Partistyrelsen ser positivt på att försöken utvecklas och utvärderas i syfte att utreda konsekvenserna av var en sådan kombinerad anläggning, t. ex i Östersjön, skulle kunna ge bäst positiv klimatpåverkan och följer utvecklingen med stor förväntan. Mot bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen för att **motionerna F111, F112 och F113** bör anses besvarade.

I **motion F114** tar motionären upp behovet av elväg som skulle kunna minska utsläppen från lastbilstrafiken och att elvägen bör byggas ut (**yrkande 1**) samt att Liberalerna bör verka för en politik som gynnar kolinlagring i skog och mark (**yrkande 2**). Partistyrelsen håller med motionären om att dessa åtgärder är viktiga för att uppnå klimatmålet.

Ska Sverige nå nettonollutsläpp måste transportsektorn ställas om – inrikes transporter står för nästan en tredjedel av Sveriges samlade utsläpp. Även om andra transportslag kan ta en större andel av godstransporterna kommer också i framtiden en stor andel av godset att transporteras på väg. Ska vi elektrifiera också godstransporterna handlar det både om att säkerställa tillräcklig laddinfrastruktur och att på allvar börja investera i elvägar. Det behövs tydliga nationella mål för en snabbare elektrifiering, och det behövs en tidtabell för att elektrifiera de mest trafikerade motorvägarna i Sverige. **Partistyrelsen yrkar således att motion F114 yrkande 1 bifalls.**

Vad gäller kolinlagring så framgår av januariavtalet att Sverige ska satsa mer på forskning, tester och samarbeten med näringslivet för att på ett hållbart och effektivt sätt binda tillbaka en del av de utsläpp som redan gjorts. Mot bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen att **motion F114 yrkande 2 anses besvarat**.

I **motion F115** argumenterar motionärerna för att avskaffa nätmonopolet för en fri fungerande energimarknad och avskaffa anslutningskostnaden, nätavgiften, för konsumenten. Partistyrelsen har inför förra landsmötet konstaterat att Energimarknadsinspektionen har ett tydligt uppdrag att hantera elnätsföretagens avgifter. Elnätsavgifterna ska enligt ellagen vara skäliga, objektiva och icke-diskriminerande. Intäktsramen regleras i förhand och gäller för fyra år i taget. Syftet med förhandsregleringen är att säkerställa att kunderna får betala ett skäligt pris för elnätstjänsten och ge kunderna en långsiktig leveranssäkerhet, samt trygga den svenska elförsörjningen. Förhandsregleringen bidrar också till att elnätsföretagen får stabila och långsiktiga villkor för sin elnätsverksamhet. Liberalerna är generellt för avreglering och avskaffande av monopol men konstaterar att elnätsmarknaden är speciell då det de facto handlar om en monopol-

situation på grund av elnätens natur. Desto viktigare är det att ansvariga myndigheter har god kontroll av elnätsoperatörerna och deras verksamhet inklusive prissättning. Mot bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen för att **motion F115** anses besvarad.

I **motion F116** menar motionären att klimatfrågan behöver hanteras ur ett konsumentperspektiv och att klimatmålet, ur ett konsumentperspektiv, sätts till en långsiktigt hållbar nivå. Faktum är att Sveriges klimatmål endast rör utsläpp som sker innanför Sveriges gränser och att det saknas mål som gäller de konsumtionsbaserade utsläppen. När hela Sveriges klimatpåverkan summeras blir det mer än dubbelt så mycket som de officiellt redovisade nationella utsläppen. En stor del av det vi konsumerar produceras utomlands och importeras eller består av utrikes flygresor. Partistyrelsen håller med om att det behövs ett konsumentperspektiv och därför behövs ett kompletterande klimatmål för de konsumtionsbaserade utsläppen och styrmedel som gör att målet kan nås. Mot bakgrund av det som anförts yrkar partistyrelsen för att **motion F116** anses besvarad.

I **motion F117** vill motionärerna att den svenska vargstammen tillåts bli mer genetiskt stabil och att varg ska få leva i hela Sverige. Partistyrelsen instämmer i att vårt parti ska värna rovdjuren. Sverige ska ha livskraftiga och genetiskt friska stammar. Därför behövs också en effektiv rovdjursförvaltning. Vargens situation är osäker bland annat på grund av inavel. För att gynna livskraftiga stammar behövs lagar som leder till en livskraftig vargstam och en ökad acceptans för vargen i vår miljö. Samtidigt är vi öppna för skyddsjakt, efter experters bedömning, även selektiv licensjakt för att minimera skador till exempel på tamdjur. Partistyrelsen anser att partiet ska stå upp för rovdjuren men vi måste både värna den biologiska mångfalden och minska rovdjursskador. **Motion F117 anses därmed besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion F101 anses besvarad
2. **att** motion F102 anses besvarad
3. **att** motion F103 och F104 anses besvarade
4. **att** motion F105, F106, F107 och F108 anses besvarade
5. **att** motion F109 och F110 anses besvarade
6. **att** motion F111, F112 och F113 anses besvarade
7. **att** motion F114 yrkande 1 bifalls
8. **att** motion F114 yrkande 2 anses besvarat
9. **att** motion F115 anses besvarad
10. **att** motion F116 anses besvarad
11. **att** motion F117 anses besvarad

SÄRSKILT YTTRANDE 5

Cecilia Elving, Liberala kvinnor, Anton Johansson, Liberala studenter och Romina Pourmokhtari, Liberala ungdomsförbundet anmäler särskilt yttrande till förmån för motion F104 yrkande 4.

Motivering: ”Klimatet är en av mänsklighetens största utmaningar. Sverige behöver en offensiv klimatpolitik som gör skillnad på riktigt. Ny teknik för att minska mängden atmosfärisk koldioxid är nödvändigt om vi ska klara klimatmålen.”

F2. TRAFIK OCH INFRASTRUKTUR

Inledning

Välfungerande kommunikationer och modern infrastruktur är grundläggande förutsättningar för individens frihet, ett blomstrande näringsliv och en öppen marknad. Människor transporterar sig mellan skola, jobbet och hemmet. Flödet av varor och tjänster skapar hållbar tillväxt för Sverige och handeln med andra länder stärker Sveriges position i den globala ekonomin. Transportsystemet är på så sätt en grundbult för landets utveckling framåt, därför är det viktigt att infrastrukturinvesteringar analyseras långsiktigt och ur ett helhetsperspektiv.

Transportsektorn bär ett stort ansvar i arbetet mot våra ambitiösa miljömål på väg mot en fossilfri fordonsflotta. Transportsektorn står för en tredjedel av de totala svenska växthusgasutsläppen, den största delen från vägtrafik. Den svenska fordonsflottan måste därför bli mer hållbar och utsläppen från sektorn minska. För att minska miljöpåverkan, men behålla mobilitet måste transporterna bli effektivare och såväl användningen av biodrivmedel som forskning och introduktion av ny teknik öka.

Ska Sverige nå netto-nollutsläpp måste transportsektorn ställas om – inrikes transporter står för nästan en tredjedel av Sveriges samlade utsläpp. Uppemot 95 procent av transportsektorns utsläpp består av utsläppen från vägtransporter.

Sverige har goda förutsättningar att klara detta. Under de senaste fyra åren har antalet elbilar och laddhybrider ökat från 10 000 till över 80 000. Då Sverige har ca 5 miljoner registrerade personbilar krävs dock en kraftigt ökad försäljning av laddningsbara fordon för att nå målet 2030. Ska vi gå vidare till att elektrifiera också godstransporterna handlar det både om att säkerställa tillräcklig laddinfrastruktur och att på allvar börja investera i elvägar.

Liberalerna förespråkar därför en elektrifieringskommission för elektrifiering av Sveriges motorvägar. En sådan kommission bör få i uppdrag att främja och samordna insatser för elektrifiering av vägtransporter genom både elvägar och snabbladdningsinfrastruktur. Den bör dessutom ta fram en tidtabell och handlingsplan för att elektrifiera de mest trafikerade motorvägarna i Sverige.

Sverige är EU:s till ytan tredje största land och det land som har längst avstånd mellan landsändarna. För att bibehålla och fortsätta utveckla ett konkurrenskraftigt Sverige krävs en fungerande infrastruktur. Det är viktigt för att företag ska kunna frakta sina varor, för att människor enkelt ska kunna resa till och från och inom Sverige och för att det enkelt ska gå att pendla till arbetet. En väl fungerande infrastruktur är hela Sveriges blodomlopp som binder samman landet. Därför är det avgörande att vi vårdar den infrastruktur vi har samtidigt som nya satsningar görs för att stärka transportsystemet.

Sverige har i förhållande till sin befolkning ett av Europas största järnvägsnät, vilket innebär att enbart ett vidmakthållande av systemets funktion är mycket resurskrävande. Kaoset på järnvägen och de många tågförseningarna är ett hårt slag mot alla som är beroende av tåget till arbetet och för att få ihop livspusslet. Behoven av investeringar och underhåll av järnvägen är stora. Ett robust och punktligt järnvägssystem är en förutsättning för att fler ska välja tåget. För att uppnå högre punktlighet behöver flaskhalsar som stoppar upp trafiken byggas bort. Liberalerna anser att konkurrens inom järnvägen är bra. Forskning har visat att järnvägsmarknaden påverkats positivt av avregleringen och att konkurrens har bidragit till effektiviseringar och innovationer på såväl operatörssidan som underhållssidan.

Det svenska vägnätet måste hålla en hög standard. Liberalerna vill att vägnätet ska rustas upp och förstärkas så att det kan trafikeras av 74-tons lastbilar. Det bidrar till minskade utsläpp och mindre energianvändning då färre transporter med tyngre gods trafikerar våra vägar. Liberalerna anser att möjligheten att frakta gods på järnväg och till sjöss ska underlättas genom attraktivitet och tillgänglighet, inte genom att hindra vägtransporter då det på många håll i landet saknas alternativ.

Flyget är ett hittills oslagbart transportmedel när det kommer till att transportera människor längre sträckor på kort tid. Ur ett infrastrukturellt kostnadsperspektiv är det även ett effektivt transportmedel då flyget, utöver själva flygplatsen, inte behöver några anlagda vägar eller järnvägar för att kunna ta sig fram. Sveriges geografiska förutsättningar innebär att flyget spelar en viktig roll i vårt samlade transportsystem. Sveriges stora avstånd gör att vi är helt beroende av ett fungerande flyg och möjlighet för näringslivet och invånarna att lätt kunna ta sig runt om i Sverige och ut i världen. Liberalerna kommer fortsatt vara drivande i arbetet med att värna de regionala flygplatserna i de glest befolkade delarna av landet, särskilt när det miljövänliga elflyget introduceras.

Sjöfarten har stor betydelse för det svenska transportsystemet. Ungefär 90 procent av Sveriges utrikeshandel mätt i volym transporteras sjövägen, vilket innebär ca 180 miljoner ton transporterat gods. Vid sidan av dessa godstransporter transporteras ungefär 30 miljoner passagerare per år med färja till och från Sveriges grannländer. Ökad inlandssjöfart leder till att transportinfrastrukturen på land avlastas och att det finns kapacitet för den samlade godsvolymen att öka.

Liberalerna anser att arbetet med att främja våra vattenvägar fortsatt måste prioriteras för att öka andelen hållbara transporter.

Motionerna

Motion F201 yrkar bland annat att Liberalerna tar fram skarpa förslag för att möjliggöra bilåkandet i de regioner som är kraftig beroende av bilen och att med förslaget som grund prioriterar detta i kommande budgetförhandlingar. Partistyrelsen menar att Liberalerna driver frågor som ska förbättra kommunikationer och där det inte finns andra alternativ underlätta för bilburna i glesbygden där bilen kan vara enda transportalternativet. Liberalerna har motsatt sig införandet av en kilometerskatt eller vägslitageavgift som innebär dyrare transporter och därmed sämre konkurrensvillkor för företagen i Norrland som har lång väg till marknaderna i EU. Liberalerna har också föreslagit ett avståndsbaserat reseavdrag som ska vara begränsat i de områden där det finns en fungerande kollektivtrafik och vara mer generöst där kollektivtrafiken är mindre utbyggd. Det skulle uppmuntra invånarna i storstäder att använda sig mer av kollektivtrafik. Samtidigt skulle de som verkligen behöver bilen för att klara vardagen, de som bor utanför storstäderna, inte påverkas. Liberalerna har också drivit att vägnätet ska rustas upp och förstärkas så att det kan trafikeras av 74-tons lastbilar. Det bidrar till minskade utsläpp och mindre energianvändning då färre transporter med tyngre gods trafikerar våra vägar. En utbyggnad av järnvägarna i norr ska genomföras. Samtidigt är det viktigt att transportsektorn i hela landet ställs om. Biltrafiken står för 94 procent av transportsektorns totala växthusutsläpp. Utsläppen måste ner och centralt är att fossila bränslen i snabb takt ska ersättas. Den snabba teknikutvecklingen möjliggör för fler klimatsmarta transporter genom att fler elbilar och laddhybrider i större utsträckning rullar på vägarna. Liberalerna vill införa en s.k. omvänd miljöbilsbonus som innebär att bilar som inte är miljöbilar får en förhöjd fordonsskatt, vilket skulle skynda på omställningen. Dessa krav i motioner från Liberalerna i riksdagen har i flera fall följts upp i januariavtalet. I punkt 49 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Gör det möjligt att leva och bo på landsbygden. Vägunderhållet, med särskilt fokus på bärighet och tjälsäkring, förstärks. I punkt 28 sägs bland annat: ”Bygg ut infrastrukturen – bind ihop Sverige med tåg som går i tid. Den beslutade nationella planen för infrastruktur 2018–2029 med investeringar i vägar och järnvägar i hela landet på 700 miljarder ska fullföljas. Det ska ske fortsatt utbyggnad av järnvägen i norra Sverige och planeringen för att bygga Norrbotniabanan i sin helhet ska intensifieras. Ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige införs. I punkt 35 sägs bland annat: ”Ekonomiska styrmedel ska användas för att ställa om samhället i miljövänlig riktning. Klimatbonusar och klimatavgifter på personbilar förstärks och förenklas.” Partistyrelsen menar att dessa punkter i JA-avtalet ska genomföras och att Liberalerna redan aktivt driver denna fråga. **Motion F201 bör därför anses besvarad.**

Motion H131 yrkande 4 föreslår att landsmötet uttalar att statliga vägar måste prioriteras i de statliga väganslagen. Partistyrelsen menar att Liberalerna i riksdagen har drivit att det statliga vägnätet ska rustas upp och förstärkas så att det kan trafikeras av 74-tonslastbilar vilket skulle bidra till minskade utsläpp och mindre energianvändning då färre transporter med tyngre gods trafikerar våra vägar. Det gäller också andra statliga vägar med mindre krav på bärighet. Dessa krav i motioner från Liberalerna i riksdagen har också följts upp i januariavtalet. I punkt 49 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Gör det möjligt att leva och bo på landsbygden. Vägunderhållet, med särskilt fokus på bärighet och tjälsäkring, förstärks. I punkt 28 sägs bland annat: ”Bygg ut infrastrukturen – bind ihop Sverige med tåg som går i tid. Den beslutade nationella planen för infrastruktur 2018–2029 med investeringar i vägar och järnvägar i hela landet på 700 miljarder ska fullföljas.” Partistyrelsen menar att dessa punkter i JA-avtalet ska genomföras och att Liberalerna prioriterar underhållet av det statliga vägnätet. **Motion H131 yrkande 4 bör därför anses besvarad.**

Motion F202 yrkar att Liberalerna verkar för en ny fast Öresundsförbindelse. **Motion F203** yrkar att Liberalerna ska verka för att utarbeta en modell som överför överskottet från Öresundsbrons brukaravgifter till infrastruktursatsningar i Skåne. Partistyrelsen delar uppfattningen att det finns goda skäl att ytterligare förstärka förbindelsen mellan Skåne och Danmark. Liberalerna har i riksdagen motionerat om hur broavgifterna ska kunna användas när lånen till investeringarna är slutbetalda. Liberalerna i riksdagen menade då att om möjligt avgifterna borde gå till Öresundsregionen, t.ex. till bygget av förbindelsen mellan Helsingborg och Helsingör. Motionärerna för här fram att ännu en förbindelse Malmö – Köpenhamn i stället skulle byggas. Frågan om avgiftssättningen på Öresundsbron har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen. Riksdagen har vid dessa tillfällen understrukit att principerna för betalnings- och avgiftsansvaret för trafiken på bron regleras i bilaterala regeringsavtal med Danmark och att det ankommer på styrelsen i Öresundsbrokonsortiet att lägga fast priser och prisstrategi och att om det skulle finnas skäl till förändringar av avgifterna är det konsortiet som har att ta initiativ till sådana. Konkreta åtgärder som rör det statliga vägnätet som berörs i motionerna planeras dock in i den nationella infrastrukturplaneringen som Trafikverket ansvarar för. Partistyrelsen kan därför inte svara för beslut som rör enskilda vägprojekt utan konstaterar att kommunikationerna mellan Skåne och Danmark bör förstärkas, men ser i dag inte hur det ska kunna finansieras med broavgifter eller statliga anslag under den närmast tiden då den nationella infrastrukturplanen fram till 2029 nyligen har beslutats. En plan som Liberalerna står bakom och som har bekräftats i januariavtalet. **Motionerna F202 och F203 bör därför anses besvarade.**

Motion F204 yrkar att Liberalerna verkar för att regeringen ger Trafikverket i uppdrag att i infrastrukturplaneringen se över förutsättningarna för en andra Ölandsbro.

Motion F205 yrkar att medel avsätts för projektering och arbete för att hela E10 ska bli mötesfri. Trafikverket ska även få utökade medel för att påbörja färdigplanerade vägarbeten på sträckorna Töre–Kiruna, Avvakko–Lappesuando, Töre–Morjäv samt Morjärv–Svartbyn. **Motion F206** yrkar bland annat att riksväg 53 ska döpas om till en förlängd E22 och att vägen ska byggas ut. Partistyrelsen håller med motionärerna om att det finns ett utbrett behov att rusta upp stora delar av vägnätet. Särskilt i Norrland är många vägar smala och på halt underlag innebär möten av godsfordon en stor risk. Det kan finnas skäl att ytterligare öka vägkapaciteten mellan Öland och fastlandet. Konkreta åtgärder som rör det statliga vägnätet som berörs i motionerna planeras dock in i den nationella infrastrukturplaneringen som Trafikverket ansvarar för. Partistyrelsen kan därför inte svara för beslut som rör enskilda vägprojekt utan konstaterar att den nationella infrastrukturplanen fram till 2029 nyligen har beslutats. En plan som Liberalerna står bakom och som har bekräftats i januariavtalet. **Motionerna F204, F205 och F206 bör därför anses besvarade.**

Motion F207 yrkar bland annat att Liberalerna ställer sig bakom byggandet av nya stambanor med högre hastighet, att statlig lånefinansiering delvis ska bekosta utbyggnaden samt att de nya stambanorna ska vara färdiga innan 2035. **Motion F208** yrkar bland annat att befintliga järnvägar renoveras och byggs ut före eventuella satsningar på höghastighetståg och att järnvägssträckan mellan Stockholm och Göteborg ska upprustas i högre takt än i dag. **Motion F209** yrkar bland annat att Liberalerna verkar för att det ska ske en fortsatt utbyggnad av järnvägen i norra Sverige och att planeringen för att bygga Norrbotniabanan i sin helhet ska intensifieras och att den breda finansieringsdiskussionen mellan sju riksdagspartierna ska återupptas. **Motion F210** yrkar att Liberalerna ska verka för att Norra stambanan och mittbanan snarast byggs ut med dubbelspår och/eller mötesspår där det behövs för att öka tidsvinsterna med att åka tåg. **Motion F211** yrkar bland annat att Liberalerna förordar en utredning om magnettåget. **Motion F212** yrkar bland annat att Liberalerna verkar för att Oslo–Stockholm byggs med magnettåg. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att järnvägsnätet i Sverige bör byggas ut, renoveras och upprustas. Det är också en fråga som Liberalerna har drivit under lång tid. Partistyrelsens uppfattning är att det i första hand är det befintliga järnvägsnätet som ska prioriteras. Det kommer att kräva stora resurser och därför är det angeläget att utöver skattemedel hitta ytterligare finansiering som t.ex. OPS-lösningar, fler väg- och broavgifter och ökade trängselavgifter. Förra året beslutade riksdagen om den nationella infrastrukturplanen som sträcker sig till 2029 och som Liberalerna står bakom och som innebär kraftiga ökningar av resurserna till att upprusta det befintliga järnvägsnätet. Detta har senare bekräftats i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet där det i punkt 28 sägs bland annat: ”Bygg ut infrastrukturen – bind ihop Sverige med tåg som går i tid. Den beslutade nationella planen för infrastruktur 2018–2029 med investeringar i vägar och järnvägar i hela landet på 700 miljarder ska fullföljas. Nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas så att Stockholm, Göteborg, Malmö och regioner och städer längs med och i anslutning till banans sträckning bättre knyts samman med moderna och hållbara kommunikationer. Det ska ske fortsatt utbyggnad av järnvägen i norra Sverige och planeringen för att bygga Norrbotniabanan i sin helhet ska intensifieras. Den breda finansieringsdiskussionen mellan sju riksdagspartier ska återupptas och utgöra utgångspunkten för det fortsatta arbetet med projektet.” Partistyrelsen konstaterar att Liberalernas uppfattning har hela tiden varit att en satsning på en höghastighetsbana inte får slå ut resurser som är avsatta för att bygga ut, rusta och renovera det befintliga järnvägsnätet. Liberalerna har i motioner i riksdagen fört fram krav på att utreda förutsättningarna för att etablera magnettåg i Sverige. Dessvärre har dessa förslag röstats ned av en majoritet i riksdagen. **Motionerna F207, F208, F209, F210, F211 och F212 bör därför anses besvarade.**

Motion F213 yrkar att Liberalerna verkar för att konsekvenserna av 2017 års flygplatsstrategi tar hänsyn till elflygets snabba utveckling och behov av många flygplatser för sin fulla potential. **Motion F214** yrkar bland annat att Liberalerna arbetar för att göra svenskt flyg fossilfritt till år 2030. **Motion F215** yrkar bland annat att partistyrelsen ges i uppdrag att ta fram ett nationellt utvecklingsprogram för flygplatsen i Sigtuna (Arlanda) och andra förslag för att utveckla flygplatsen. **Motion F216** yrkar att flygplatsen Arlandas namn ska kompletteras med Alfred Nobel International Airport. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning i motion F213 att utvecklingen för elflyget går mycket snabbt och att varken policydokument eller lagstiftning därmed har möjlighet att anpassa lagar och regler till elflyget så som beskrivs i motionen, t.ex. i 2017 års flygplatsstrategi. Elflyget kommer troligen främst att kunna vara ett miljövänligt resealternativ för transporter med upp till ett hundratal passagerare och för sträckor upp till 200 mil. Elflyg kan fylla en viktig funktion för orter med låga passagerarströmmar i ett glest befolkat land som Sverige vilket kan vara ett viktigt bidrag för att förbättra villkoren för företag och boende i glesbygden. Biobaserat flygbränsle är, precis som el, en framkomlig väg för att minska flygets fossilberoende. Liberalerna har i motioner i riksdagen drivit frågan om att öka inblandningen av biobränsle i flygbränslet under lång tid. Detta har senare bekräftats i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet och i punkt 32 sägs bland annat: ”Minska flygets klimatpåverkan. Sverige ska ta ledartröjan för att omförhandla de internationella avtal och konventioner som sätter stopp för en beskattning av fossilt flygbränsle. Krav på obligatorisk inblandning av förnybart bränsle ska införas (Utredning tillsatt. Dir. 2018:10 Utredning om styrmedel för att främja användning av biobränsle för flyget). Ett förslag om miljöstyrande start- och landningsavgifter ska tas fram. En hög inblandning av hållbart förnybart bränsle ska ges ekonomiska incitament. När ett system för flygbränsleskatt finns på plats bör det ersätta dagens biljettskatt på flyget.” Flera av de yrkanden som tas upp i motion F216 berör den nyligen beslutade nationella infrastrukturplanen för 2018–2029 som Liberalerna ställt sig bakom eller berör regionala trafikprojekt. Partistyrelsen anser att landsmötet inte ska ta ställning till enskilda infrastruktur-

projekt, men delar motionärens uppfattning att flygtrafiken ökar och kommer att fortsätta att öka. Det finns därför ett behov av att säkerställa full flygkapacitet till och från Stockholm på lång sikt vilket innebär att Arlanda tillsammans med Kastrup i framtiden utgör de två huvudsakligt naven för flyget. I frågan om kompletterande namn till Arlanda så anser partistyrelsen att namnet är passande, men att det inte bör vara landsmötet som tar ställning till namnförändring av flygplatser. Därmed föreslås att **motion F213 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört** och att **motion F214, F215 och F216 bör anses besvarade.**

Motion F217 yrkar bland annat att Liberalerna initierar en översyn av att förbättra möjligheterna för en ökad överflyttning av godstransporterna till sjöfarten och att farledsavgifterna och lotsavgifterna avskaffas respektive sänks. Partistyrelsen delar motionärerna uppfattning att det av bland annat miljöskäl är angeläget att flytta gods från vägar till sjöfart. Det är också angeläget att man skärper miljökraven i samband med överflyttningen till sjöfarten. Liberalerna har i motioner i riksdagen föreslagit flera åtgärder för att förbättra för sjöfart där man bland annat skriver:

”Sjöfarten har stor betydelse för det svenska transportsystemet. Ungefär 90 procent av Sveriges utrikeshandel mätt i volym transporteras sjövägen, vilket innebär ca 180 miljoner ton transporterat gods. Alliansregeringen 2006–2014 påbörjade ett viktigt arbete för att införa EU:s regelverk för inre vattenvägar i Sverige, vilket kan leda till mer godstransporter till sjöss. Ökad inlandssjöfart leder till att transportinfrastrukturen på land avlastas och att det finns kapacitet för den samlade godsvolymen att öka. Liberalerna anser att arbetet med att främja våra vattenvägar fortsatt måste prioriteras för att öka andelen hållbara transporter.

I ljuset av att kapacitetsutnyttjandet av både järnvägsnätet och vägnätet runt om i vårt land är mycket högt kan en ökad andel av transporter till sjöss optimera användningen av vårt transportsystem. För att sjöfarten ska bli mer konkurrenskraftig behövs en god tillgänglighet till våra hamnar. Tåg och lastbilar behöver utan svårighet kunna lasta om i hamnarna för att vattenvägarna ska nyttjas i högre utsträckning än i dag. Liberalerna anser därför att det är av stor vikt att arbeta för att säkerställa att infrastrukturen till och från våra hamnar fungerar väl.”

Partistyrelsen anser att det kan finnas skäl att se över farledsavgifter och lotsavgifter för att öka attraktiviteten för sjöfarten, men är inte beredd att avskaffa dem eller att staten tar över dem i dagsläget. **Motion F217 bör därmed anses besvarad.**

Motion F218 yrkar bland annat att partistyrelsen får i uppdrag att ta fram ett förslag hur ett nationellt skoterledsystem organiseras och finansieras. Partistyrelsen ser vikten av fungerande skoterleder och håller med motionären om att dagens ansvar och ekonomiska modeller för ledsystemet behöver ses över. Statliga prioriteringar har gjort att det nationella ledsystemet blivit eftersatt och det finns en stor underhållsskuld i infrastrukturen då delar av lederna, broarna och skyltningen förfaller. I nuläget ansvarar Naturvårdsverket för underhåll och renovering av skoterlederna. Partistyrelsen ser positivt på att t.ex. Naturvårdsverket ges i uppdrag att prioritera en översyn av lednätets standard samt ansvarsfördelningen vad gäller underhåll och drift. Satsningar på fler och bättre skoterleder måste också åtföljas av skärpta miljökrav på fordonen så att man får en god balans mellan naturvärden och det positiva bidrag till det rörliga friluftslivet som skotertrafiken innebär för många människor. **Motion F218 bör därmed anses besvarad.**

Motion F219 yrkar att Liberalerna beslutar att det i regionerna finns trafikmedicinsk kompetens för bedömning av personers lämplighet för körkortsinnehav. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att det behövs tydligare trafikmedicinsk kompetens i hela landet som kan bidra till rättssäkra och medicinsk korrekta beslut gällande personers lämplighet för körkortsinnehav. Hur detta ska organiseras och vem som ska ha det finansiella ansvaret för denna trafikmedicinska kompetens bör utredas. Därmed föreslås att **motion F219 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Motion F220 yrkar att Liberalerna ska verka för att alla enskilda vägars ägare ska ha rätt att besluta om lägre hastighet än bashastigheten på hela eller delar av vägen. Partistyrelsen anser att en väl fungerande infrastruktur är en grundläggande förutsättning för en levande landsbygd, och de enskilda vägarna är en viktig del i detta. Partistyrelsen anser att staten även fortsättningsvis bör ta ett ekonomiskt ansvar för att upprätthålla en god standard på det enskilda vägnätet och att myndigheternas bemötande och tillämpning av regelverket bör syfta till att underlätta för underhåll och reinvesteringar av dessa vägar. I de fall enskilda vägar uppbär statligt stöd ska de följa de regelverk som gäller och att de förslag till förändringar som motionären föreslår gällande beslut om hastighetsbestämmelser ryms inom de nuvarande reglerna om särskilda skäl. Partistyrelsen yrkar därmed att **motion F220 avslås.**

Motion F221 yrkar att Liberalerna i lämpliga forum ska driva frågan om en standardiserad definition av begreppet ”avgångstid”. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att kollektivtrafiken bör förbättras och att samordning av tidtabeller och biljettköp ska underlättas. Liberalerna har i motioner i riksdagen drivit dessa frågor under lång tid. Detta har sedan bekräftats i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet där det i punkt 28 bland annat sägs: ”Bygg ut infrastrukturen – bind ihop Sverige med tåg som går i tid. Ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige införs (Utredning 2020. Införs från 1 januari 2022). Partistyrelsen avser att arbeta för att januariavtalet genomförs och att de frågor som motionären föreslår belyses i de utredningar som kommer att ligga till grund för kommande beslut. **Motion F221 bör därför anses besvarad.**

Motion F222 yrkar att högsta tillåtna hastighet för A-traktorer ändras till 40 kilometer i timmen för att därmed harmonisera med andra likartade fordonstyper och övrig trafik. Partistyrelsen vill uppmärksamma motionärerna att de nya regler för A-traktorer om bland annat besiktning som började gälla den 20 maj 2018 handlar om en anpassning av regelverket till EU-lagstiftningen på området. Besiktningskravet och hastighetsbestämmelserna för A-traktorer infördes i första hand av trafiksäkerhetsskäl. Om A-traktorer skulle få

framföras i en hastighet som är 40 kilometer i timmen eller mer innebär det enligt Transportstyrelsen ett krav på B-körkort för denna typ av fordon. Därför anser myndigheten att 30 kilometer i timmen för närvarande är det enda realistiska alternativet för A-traktorer. Transportstyrelsen påpekar att epatraktor och A-traktor inte kan jämföras med mopeder klass I (vanliga mopeder och mopedbilar) som får köras i högst 45 kilometer i timmen eftersom det handlar om helt olika fordonsslag och därmed olika regelverk. Partistyrelsen delar Transportstyrelsens bedömning, men konstaterar samtidigt att den tekniska utvecklingen för närvarande går så fort att det finns skäl att göra en större översyn av de olika trafikslagen för att samordna lagstiftningen och yrkar därmed **att motion F222 bör anses besvarad.**

Motion F223 yrkar att barn och ungdomar ska ha reflex på sina ytterkläder och att försäljaren av plagget ska ha ansvaret att sätta på reflexer på plaggen. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att det är viktigt att bära reflexer för att synas i trafiken. Dåvarande Vägverket utredde 2005 om krav på reflexer skulle kunna föras in i trafikförordningen och då i form av ett krav på att fotgängare ska använda reflexer när de befinner sig på körbanan eller i vägrenar i mörker och där det saknas tillfredsställande belysning. Vägverket kom fram till att svårigheterna med övervakning samt kontroll och sanktioner bedömdes vara så stora att rekommendationen blev att inte införa ett sådant krav. Partistyrelsen anser att så länge det inte finns något lagligt krav på att bära reflexer är det orimligt att kräva av tillverkare och försäljare åläggs att sälja kläder med reflexer. Partistyrelsen yrkar därmed att **motion F223 avslås.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion F201 anses besvarad
2. **att** motion H131 yrkande 4 anses besvarat
3. **att** motion F202 och F203 anses besvarade
4. **att** motion F204, F205 och F206 anses besvarade
5. **att** motion F207, F208, F209, F210, F211 och F212 anses besvarade
6. **att** motion F213 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
7. **att** motion F214, F215 och F216 anses besvarade
8. **att** motion F217 anses besvarad
9. **att** motion F218 anses besvarad
10. **att** motion F219 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
11. **att** motion F220 avslås
12. **att** motion F221 anses besvarad
13. **att** motion F222 anses besvarad
14. **att** motion F223 avslås

F3. BOSTADSPOLITIK OCH SAMHÄLLSBYGGNAD

Inledning

En bostadsmarknad där fler får plats ökar människors frihet och möjlighet att forma sitt liv, och ger bättre förutsättningar för jobb och tillväxt i Sverige. En fungerande bostadsmarknad med mer dynamik är också en bostadsmarknad där fler kan göra en social resa.

Dagens svenska bostadsmarknad är raka motsatsen. Den är stängd, oflexibel och i permanent obalans. Nästa lågkonjunktur väntar runt hörnet och prognoserna för nybyggnation faller kraftigt, samtidigt som mycket allvarlig bostadsbrist består.

Hundratusentals människor som skulle vilja komma in på den ordinarie bostadsmarknaden är i dag utestängda. Den svenska bostadsmarknaden är delad mellan insiders och outsiders. Priset på ägda bostäder har fördubblats på en tioårsperiod och bostadsköer till hyreslägenheter slår rekord för varje år. Det gör att särskilt unga och nya svenskar hamnar utanför.

För att komma in på bostadsmarknaden krävs tid, kontakter och pengar. För den som saknar detta är porten stängd. Det drabbar framför allt ungdomar och nyanlända, men också människor som behöver få en ny chans mitt i livet. Allt detta fördjupar samhällsklyftorna mellan människor som har många möjligheter och människor som saknar dem.

En huvuduppgift inför framtiden måste vara att ge den svenska bostadsmarknaden en ny dynamik. Det behövs breda systemreformer i liberal riktning. Hindren för att komma in på bostadsmarknaden måste rivas. Utanförskapet ska brytas. Systemet behöver bli mer marknadsmässigt samtidigt som människor med små ekonomiska resurser ska få ökade möjligheter.

Det bör vara ett politiskt mål att fler svenskar ska äga sitt boende, särskilt för dem med lägre inkomster. Därför behövs ett skattegynnat bosparande för den som vill spara ihop till sin första egna ägda bostad.

Byggande och bostäder är en strategisk sektor för att klara av omställningen till ett klimat- och miljömässigt hållbart samhälle. Bygg- och fastighetssektorn står för totalt cirka 19 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser, och att successivt minska och så småningom helt eliminera nettoutsläppen från denna sektor är alltså av avgörande betydelse.

Arbetet med att minska klimatpåverkan från bygg- och fastighetssektorn måste hänga ihop med den övergripande klimatpolitiken. De allra viktigaste åtgärderna är generella och handlar om effektiva ekonomiska styrmedel, efter principen om att utsläpparen betalar. Till detta behöver läggas regelförändringar för att successivt driva på övergången till mer klimatneutrala lösningar.

I januariavtalet har Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet gjort upp om att breda liberaliseringar av bostadspolitiken ska genomföras under denna mandatperiod. Fri hyressättning vid nybyggnation införs. I det befintliga beståndet ska lägenheternas kvalitet och läge få ett större genomslag i hyressättningen. En kommission ska kartlägga den varierande tillämpningen av lägesfaktorn mellan olika orter och föreslå lämpliga åtgärder från statens sida där det konstateras att lägesfaktorn inte beaktas i tillräcklig mån. Förhandlingssystemet för befintliga hyresrätter ska reformeras för att fungera snabbare och mer effektivt. Under mandatperioden ska flyttskatten avskaffas genom att räntebeläggningen på uppskovsbeloppet tas bort. Vidare ska omfattande regelförenklingar göras för att förenkla och förkorta planprocessen och därmed göra byggandet snabbare och billigare. Vidare görs en översyn av riksintressen och en utredning av förenklade redovisningsregler som medger längre avskrivningstider för allmännyttan på svaga bostadsmarknader. Krav på klimatdeklarationer för klimatsmart byggande införs. Några enskilda reformer, såsom slopad bygglovsplikt för altare och införande av ett system med till- och frånval i hyresrätter, har redan lagts på riksdagens bord.

Även om viktiga förändringar alltså genomförs denna mandatperiod behövs många fler förändringar för att frigöra och liberalisera den svenska bostadsmarknaden. Liberalerna ska gå i spetsen för det arbetet.

Motionerna

I **motion F301** yrkas att landsmötet beslutar att en bostadspolitisk arbetsgrupp tillsätts för att ta fram ett bostadspolitiskt program inför valet 2022. Motionärerna beskriver vissa utgångspunkter för gruppens arbete, bland annat de sociala och kulturella aspekterna på bostadspolitiken samt vikten av klimatanpassning.

Vid varje landsmöte brukar ett stort antal motioner lämnas in som yrkar på att specifika sakpolitiska program tas fram, eller att ett visst politikområde ska belysas av en särskild arbetsgrupp. Årets landsmöte är inget undantag. Även om dessa motioner tar upp angelägna ämnen finns det ett principiellt problem med att landsmötet fattar alltför detaljerade beslut om hur partiets politikutveckling ska läggas upp. Partistyrelsen är helt enig med motionärerna om bostadspolitikens betydelse, men anser att det sist och slutligen

måste vara den tillträdande partistyrelsens ansvar att göra de nödvändiga avvägningarna om hur politikutvecklingen ska bedrivas. Av den orsaken yrkar partistyrelsen att **motion F301 anses besvarad**.

Tre motioner, **motion F302 yrkande 1, F303 samt F304 yrkande 2**, förespråkar med varierande formuleringar att marknadshyror införs på hela hyresmarknaden. I **motion F302 yrkande 2** yrkas vidare att Liberalerna verkar för ett kraftigt ökat bostadsbyggande.

Den svenska hyresregleringen beskrivs av OECD som en av de striktaste bland organisationens medlemsländer. Vi skiljer därmed ut oss även gentemot våra nordiska grannländer.

I Norge, Finland, Danmark och Island råder marknadshyror på hela eller delar av hyresmarknaden. Den svenska hyresregleringen har fått kritik av EU-kommissionen, OECD, IMF, Världsbanken och Finanspolitiska rådet m.fl.

Liberalerna delar denna uppfattning. Hyressättningen behöver förändras. Samtidigt behöver förändringarna göras på ett sätt som tar hänsyn till att hyran av en bostadslägenhet inte är vilken tjänst som helst. Reformerna behöver också ske under förutsägbara former så att inte den som hyr en befintlig lägenhet råkar ut för plötsliga förändringar av hyresvillkoren.

Vid landsmötet 2015 fattade Liberalerna beslut om en liberaliserad bostadspolitik som innebär helt fri hyressättning i nyproduktion. Den fria hyressättningen ska kombineras med ett starkt besittningsskydd och en tydlig och förutsägbar indexreglering under hela perioden hyresgästen väljer att bo kvar.

Inom det befintliga beståndet bör hyressättningen framöver i större utsträckning avspegla konsumenternas efterfrågan och individuella val. Inom bruksvärdessystemet behöver läge få betydligt större genomslag. Det är rimligt att en centralt placerad lägenhet har högre hyra än en mindre centralt placerad lägenhet. Dessa förändringar ska kombineras med regler som ger hyresgäster långsiktigt förutsägbara villkor och ett skydd mot plötsliga höjningar av hyran för den befintliga bostaden.

Partistyrelsen konstaterar att dessa principer har fått betydande genomslag i januariavtalet. Under denna mandatperiod ska fri hyressättning vid nyproduktion införas, och inom ramen för bruksvärdessystemet ska större hänsyn tas till lägenhetens läge och kvalitet. Partistyrelsen anser att dessa förändringar innebär väsentliga liberaliseringar och anser att partiets nuvarande ståndpunkt är väl avvägd. Partistyrelsen vill vidare understryka vikten av ett kraftigt ökat bostadsbyggande. Den bostadspolitik partiet driver i riksdagen har som ett huvudsyfte att ta bort de hinder som försvårar byggande och finansiering av byggande. **Med anledning av detta bör motion F302 anses besvarad samt att motion F303 och F304 yrkande 2 avslås.**

I **motion F305** förespråkas införandet av ett statligt startlån till den som vill köpa sin första ägda bostad. Motionären pekar på att många har svårt att spara ihop till den egna insats som krävs för att kunna få bostadslån, och menar att ett förmånligt statligt startlån efter modell av CSN-lånet skulle underlätta för fler att komma in på den ägda bostadsmarknaden. Bland annat nämns i motionen en modell där den som sparat ihop till 5 procent av köpeskillingen får rätt att låna de resterande 10 procenten till den egna insatsen från staten. De återstående 85 procenten får därefter lånas upp på den öppna bolånemarknaden.

Partistyrelsen anser i likhet med motionären att det är viktigt att underlätta för fler att köpa sin bostad. Frågan är bara om statliga startlån är rätt väg att gå. Liberalerna har redan tagit ställning för införande av statligt gynnat bosparande, vilket gör att det skulle gå snabbare än i dag att spara ihop till en grundplåt för att köpa bostad. Motionärens förslag skulle innebära att staten dessutom tar på sig ansvaret att erbjuda statliga lån på villkor som inte beviljas på den öppna kreditmarknaden.

I det korta perspektivet skulle förslaget visserligen göra att många personer som i dag inte är kreditvärdiga kan bli det, men dessa personer skulle då bli extra sårbara för privatekonomiska förändringar eftersom deras egen kontantinsats är mycket liten. Även ett CSN-liknande lån måste dessutom återbetalas.

Partistyrelsens slutsats är att det under överskådlig tid är viktigare att gynna ökat bosparande än att underlätta låntagande. Därför vill partistyrelsen prioritera att ett skattegynnat bosparande införs. Först efter att detta system kommit på plats och fått verka en tid kan det eventuella behovet av ytterligare åtgärder på lånesidan bedömas. **Motion F305** bör med det anförda anses besvarad.

Plan- och byggregler är ett av flera ämnen som tas upp i **motion F306**, där det föreslås en lång rad avregleringar gällande bland annat lägenheters standardkrav, p-normer m.m. Vidare yrkas i motionen bland annat att kommuners rätt att inrätta naturreservat avskaffas och att bostadsförsörjningen ska klassas som allmänt intresse i miljöbalken. Även reglerna om strandskydd nämns i motionen, liksom i **motion C302 yrkande 2**, där det förordas strandskyddsregler som i områden som inte är starkt exploaterade är mindre ingripande är mindre ingripande än dagens.

Partistyrelsen vill först och främst slå fast att byggreglerna behöver fortsätta förenklas. Det mest effektiva sättet för att få fram fler bostäder till rimliga priser är att göra det möjligt att bygga billigare. Liberalerna anser därför att vi behöver fortsätta att se över hur vi kan skapa möjlighet till billigare produktion och kostnadseffektivare processer.

Vi vill gå längre än att avskaffa de kommunala särkraven. Vi vill utreda om det är möjligt att hustyper bara en gång behöver prövas mot byggnormen för att sedan vara förhandsgodkända. På så sätt kan byggkostnaderna pressas effektivt och handläggningstiden vid bygglovsärenden kortas. Typgodkända hustyper som redan är prövade mot byggnormen och gemensamma nordiska och europeiska byggregler bör prövas. Fler smärre åtgärder ska omfattas av enbart bygganmälan.

För att underlätta för fler små lägenheter till rimlig kostnad bör ytterligare regelförenklingar göras för att möjliggöra så kallade mikrobostäder, det vill säga mycket små lägenheter med kompakt planlösning. För små lägenheter bör det inte heller vara nödvändigt att kräva förrådsutrymme.

Januariavtalet innebär att strandskyddet, som också nämns i motionerna, ska lättas upp. Liberalernas åsikt är att strandskyddet ska decentraliseras genom att kommuner ska kunna ansöka om att upphäva strandskyddet med hänvisning till ett lokalt behov av bostadsbyggande. I områden där exploateringstrycket bedöms som exceptionellt högt eller synnerliga skäl föreligger ska fortfarande ett strikt strandskydd tillämpas.

Flera av de specifika krav som motionärerna tar upp ligger i linje med den politik partiet bedriver. Det gäller till exempel att göra behovet av bostadsbyggande till ett riksintresse i miljöbalken och att ta bort kommunala särkrav. Vad gäller p-normer vill partistyrelsen framhålla att kommuner redan i dag kan bortse från den ordinarie p-normen vid byggande av kategoribostäder som äldreboenden och studentlägenheter.

Vad gäller bullerfrågor anser partistyrelsen att det finns goda skäl till att mäta bullernivåer både utanför och i en byggnad, eftersom det är rimligt att veta vilken bullernivå som uppstår om den boende öppnar ett fönster. Att flytta makten över byggreglerna från politiken till Boverket skulle inte med nödvändighet förenkla regelverket – tvärtom skulle risken öka för att byråkratiska regler utan politiskt stöd införs.

Partistyrelsen sympatiserar med den ambition som motionen ger uttryck för, men anser sammanfattnings och utan att i detalj kommentera varje enskilt yrkande att **motion F306 yrkande 1, 4, 7 och 9 bör avslås och att yrkandena 2, 3, 5, 6, 8, 10 och 11 bör anses besvarade. Vidare bör motion C302 yrkande 5**, som ligger i linje med den politik partiet redan för, **anses besvarat.**

I **motion F307** föreslås en ändring av Boverkets regler för stöd till byggande av bostäder för äldre. Partistyrelsen instämmer i motionärens beskrivning att dagens regelverk är alltför stelbent, vilket försvårar särskilt i mindre kommuner där behovet av platser på kategoriboenden kan variera markant över tid. **Motion F307** bör bifallas.

I **motion F308** skisserar motionären på olika sätt att underlätta för människor att få ihop ett tillräckligt kapital för att köpa en bostad. Motionären vill dels att den enskilde ska kunna göra avsättningar till ett skattegynnat bosparande, dels att även individens premiepensionskapital ska kunna överföras till samma sparande.

Partistyrelsen instämmer i motionärens problembeskrivning, och vill framhålla att partiet 2017 tog ställning för ett skattegynnat bosparande. Detta är något som Liberalerna nu aktivt arbetar för i riksdagen. De exakta formerna för ett sådant bosparande får utredas, men i likhet med motionären vill partistyrelsen hämta inspiration bland annat från Norge där ett sådant system redan finns.

Däremot är partistyrelsen mycket tveksam till det lämpliga i att blanda in premiepensionen i sammanhanget. Då och då kommer det förslag, bland annat från vänsterkrafter, om att kapitalet i pensionssystemet ska användas för olika politiska reformsyften, och Liberalerna har då konsekvent motsatt sig detta eftersom pensionssystemet ska användas med det enda syftet att trygga medborgarnas pensioner långsiktigt. Om vi själva öppnar upp för att använda pensionskapitalet till andra syften kommer systemets trovärdighet att undergrävas. **Partistyrelsen föreslår därför att motion F308 anses besvarad.**

I **motion F309** föreslås att det införs ekonomiska sanktioner för de länsstyrelser som inte handlägger bygglovsärenden i tid. Liberalerna arbetar redan i dag för en ännu mer långtgående reform, nämligen att länsstyrelserna tas bort som överklagandeinstans för bygglov. Den som vill överklaga ett bygglovsbeslut får då gå direkt till domstol. Partistyrelsen anser att detta också fortsättningsvis bör vara partiets politik och föreslår därför att **motion F309 avslås.**

I **motion F310** aktualiseras olika frågor kring stadsutveckling. Motionärerna vill dels att partiet verkar för utbyggnad av landets stora och mellanstora städer (**yrkande 1**), dels att reformer införs för att underlätta s.k. smarta städer där automatiseringens möjligheter tas tillvara och infrastrukturen är anpassad till självkörande bilar (**yrkande 2–3**). Vad gäller det sistnämnda är partistyrelsen helt enig med motionärerna, och denna teknikoptimistiska syn ligger också till grund för den politik partiet bedriver i riksdagen. Däremot är det inte lämpligt att uppifrån styra vilka städer som ska växa, utan detta måste vara något som formas av människornas egna beslut och prioriteringar. **Motion F310 yrkande 1 bör därför avslås, medan yrkandena 2–3 bör anses besvarade.**

I **motion F311** argumenterar motionären för att reformera jordförvärvslagen så att juridiska personer kan förvärva mark i Sverige. Vårt land har sedan lång tid tillbaka en lag om förvärv av lantbruksfastigheter som heter jordförvärvslagen med syfte att lagen dels ska gynna sysselsättning och bosättning i glesbygd och dels att behålla balansen i markinnehav mellan fysiska och juridiska personer. Partistyrelsen instämmer i att situationen i dag är annorlunda än när lagen kom till och ser vidare att det kan finnas behov av en översyn. Men partistyrelsen är i dag inte beredd att förändra lagstiftningen som har ett viktigt syfte i att väga samman olika intressen. **Motion F311 anses därmed besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion F301 anses besvarad
2. **att** motion F302 anses besvarad
3. **att** motion F303 och F304 yrkande 2 avslås
4. **att** motion F305 anses besvarad
5. **att** motion F306 yrkande 1, 4, 7 och 9 avslås
6. **att** motion F306 yrkandena 2, 3, 5, 6, 8, 10 och 11 anses besvarade
7. **att** motion C302 yrkande 5 anses besvarat
8. **att** motion F307 bifalls
9. **att** motion F308 anses besvarad
10. **att** motion F309 avslås
11. **att** motion F310 yrkande 1 avslås
12. **att** motion F310 yrkande 2–3 anses besvarade
13. **att** motion F311 anses besvarad

G1. HÄLSO- OCH SJUKVÅRD SAMT FOLKHÄLSA

Inledning

Svensk hälso- och sjukvård står inför stora utmaningar. Samtidigt som vi har medicinska resultat i absolut världsklass, finns också stora problem. Köer, bristande tillgänglighet och få läkarkontakter fortsätter att vara några av den svenska sjukvårdens största problem. Tillgängligheten till hälso- och sjukvård är bland den lägsta i Europa och har så varit under en lång rad år. Dessutom står hälso- och sjukvården inför stora utmaningar med kompetensförsörjningen. Bristen på personal och kompetens ser ut att bli långvarig och leda till sämre vård för patienter, enligt Inspektionen för vård och omsorg.

Vården bygger helt på dess skickliga professionella medarbetare. Och även om de är fler än någonsin behövs ännu fler. Det behövs fler sjuksköterskor på sjukhus i hela landet för att kunna hålla vårdplatser öppna, vilket kräver arbete med arbetsvillkor, löneutveckling och karriärmöjligheter. Liberalerna har en omfattande politik för hälso- och sjukvården. Den behöver fortsätta utvecklas för att sätta patienten i centrum med fast vårdkontakt, bättre möjligheter för vårdens medarbetare och att hälso- och sjukvården på allvar drar nytta av digitaliseringen.

Liberal hälso- och sjukvård sätter människan i centrum – som patient, som medarbetare och som anhörig. Medicinska framsteg, ökad kunskap och ett aktivt folkhälsoarbete har lett till ett längre liv och fler friska år i befolkningen. Liberalerna är övertygade om att morgondagens sjukvård kan ges på nya sätt, på patientens villkor. Vi strävar efter att stärka patientens ställning och att säkerställa jämlik vård i hela landet.

Varje människa ska själv ha frihet att styra sitt liv, sin hälsa och sin framtid. Patienter stärks av makt och kunskap att välja, möjlighet att vara delaktiga och av ett bemötande som gör vården personlig och som ser enskilda behov. Vårdval inom väl avvägda områden ger kortare väntan och ökat patientinflytande. Anställda stärks av att själva kunna välja mellan flera arbetsgivare och få goda chanser att utvecklas. Hälso- och sjukvården måste moderniseras och den moderna tekniken nyttjas till fullo för att öka kvaliteten och patientsäkerheten samt effektivisera verksamheten och förbättra arbetsmiljön.

Kunskap vägleder liberal sjukvårdspolitik, på alla områden. Hälso- och sjukvård ska ges enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Vi vet exempelvis att förebyggande vård är humant och resurssmart. Patienterna har rätt att vara delaktiga i hela vård- och behandlingsprocessen. Liberalerna vill också att anhöriga synliggörs och stöttas för att orka hjälpa både patienten och sig själva.

Motionerna

Motionärerna bakom **motion G101** argumenterar väl för vikten av att Liberalerna profilerar sig starkare inom hälso- och sjukvårdsfrågorna. Partistyrelsen delar uppfattningen att vi behöver bredda oss sakpolitiskt. Vi har en väl utvecklad hälso- och sjukvårdspolitik, samtidigt som väljarna anser att det är en av de allra viktigaste frågorna – men vår politik är inte så känd. Vi bör fortsätta att utveckla hälso- och sjukvårdspolitiken och göra den till en tydligare del av partiets profil. **Motion G101 bör bifallas.**

Motion G102 och **G103** handlar om huvudmannaskapet för sjukvården. I **motion G102** föreslås att staten ska ta ett större ansvar för sjukvårdens finansiering och styrning medan **G103** förordar att primärvården ska föras till kommunerna och den specialiserade vården till staten. Var huvudmannaskapet för vården ska ligga har diskuterats utförligt också vid landsmötena 2013, 2015 och 2017. Förnyelsearbetsgruppen Vård och välfärd i hela landet gjorde på partistyrelsens uppdrag en gedigen genomlysning av frågan inför landsmötet 2017. Deras slutsats var att för att möta utmaningarna i bemötande, kontinuitet och starka nätverk runt patienterna, måste styrningen av vården förändras. Sverige behöver starka sjukvårdshuvudmän som samverkar och staten behöver ta en tydligare roll med ett större nationellt åtagande. Huvudmannaskapet över sjukvården ska fortsatt ligga hos regioner och landsting – men den högspecialiserade vården behöver koncentreras till ett fåtal platser i landet, utan att regionalpolitiska hänsyn tas. Större krav ska ställas på att regioner och enskilda vårdgivare följer nationella riktlinjer. Landsmötet 2017 delade arbetsgruppens uppfattning.

I det sjukvårdspolitiska program som antogs av landsmötet 2017 fastslås att det behövs en utökad nationell samordning och styrning av sjukvården för att stärka likvärdigheten och valfriheten, förbättra vårdmöjligheterna för sällsynta diagnoser och öka tillgången till hälso- och sjukvård i landets glest befolkade delar. Samtidigt fastslogs att huvudmannaskapet över sjukvården ska ligga hos regioner och landsting, medan staten ska besluta var den högspecialiserade vården ska bedrivas. Partistyrelsen anser att detta alltjämt bör vara partiets hållning. Ett statligt huvudmannaskap är inte nödvändigtvis någon lösning på varken effektivitet eller likvärdighet över landet – sådana utmaningar finns även hos till exempel sjukförsäkringen, arbetsförmedlingen och polisen. Andra länder med andra sjukvårdssystem brottas också med sådana problem. Faktum är att kvaliteten i svensk sjukvård

står sig mycket bra i internationella jämförelser. Däremot har den problem med tillgänglighet och bemötande. Med de utmaningar som svensk välfärd står inför med en åldrande befolkning kommer staten att behöva ta ett allt större ansvar också för finansieringen av regioners och kommuners verksamhet. Partistyrelsen menar att det finns anledning att analysera och utveckla sjukvårdens organisation för att stärka patientens ställning och modernisera hälso- och sjukvården samt öka engagemanget för förebyggande insatser. PS anser däremot inte att ansvaret för vården ska splittras mellan olika huvudmän, som kommuner och stat. För närvarande pågår ett stort arbete i bred politisk enighet att stärka den nära vården, dit primärvården hör. Ett viktigt mål med det arbetet är att stärka samordningen mellan primärvård och specialiserad vård. Trösklarna behöver sänkas, inte höjas, och då vore det olyckligt att splittra vården på olika huvudmän. **Med detta bör motion G102 anses besvarad och G103 avslås.**

I **motion G104** argumenterar motionären om förebyggande hälsoarbete och förebyggande av livsstilsrelaterad ohälsa. Partistyrelsen menar att många av förslagen är väl genomtänkta och intressanta. Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser stärker människors hälsa, minskar deras behov av sjukvårdande insatser och ökar den ekonomiska självständigheten när beroendet av sjukförsäkring minskar. Det frigör också resurser i välfärden och ger förutsättningar för en ekonomiskt hållbar utveckling. Förslagen är dock väl detaljerade för landsmötet att ta ställning till. **Motion G104 bör anses besvarad.**

Motion G105 argumenterar för att hälso- och sjukvården ska bemannas utifrån reell och formell kompetens. Motionärerna framhåller särskilt hur viktig sjuksköterskors specifika kompetens inom omvårdnad är för patientsäkerheten. Partistyrelsen konstaterar att enligt hälso- och sjukvårdslagen är vårdgivaren skyldig att bemanna verksamheten så att den uppfyller kraven på god vård. Vissa funktioner är reglerade i lag (till exempel att det för varje verksamhetsområde ska finnas en medicinskt ansvarig sjuksköterska). Det finns också reglerat vilka arbetsuppgifter som kräver legitimation och vilka som kan fördelas eller delegeras till andra. Liberalerna driver sedan länge att vården ska organiseras så att alla medarbetare får arbeta på toppen av sin förmåga. Utbildning, ansvar och erfarenhet ska löna sig. Sjuksköterskor ska få arbeta just med omvårdnad, och kompletteras av undersköterskor och vårdbiträden. Undersköterskors kompetens och status bör tydliggöras genom en examen. **Motion G105 bör anses besvarad.**

I **motion G106** föreslås att Liberalerna ska arbeta för att ta fram ett nationellt program i syfte att motverka stigmatisering av psykisk ohälsa. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att det är en viktig fråga. Vid varje landsmöte brukar ett stort antal motioner lämnas in som yrkar på att specifika sakpolitiska program tas fram, eller att ett visst politikområde ska belysas av en särskild arbetsgrupp. Årets landsmöte är inget undantag.

Även om dessa motioner tar upp angelägna ämnen finns det ett principiellt problem med att landsmötet fattar alltför detaljerade beslut om hur partiets politikutveckling ska läggas upp. Partistyrelsen är helt enig med motionärerna om vikten av att motverka stigmatisering av psykisk ohälsa, men anser att det sist och slutligen måste vara den tillträdande partistyrelsens ansvar att göra de nödvändiga avvägningarna om hur politikutvecklingen ska bedrivas. **Av den orsaken yrkar partistyrelsen att motion G106 anses besvarad.**

Motion G107 innehåller flera förslag på hur Liberalerna ska verka för att förbättra hälsan för transpersoner och personer med intersexvariationer. Partistyrelsen instämmer i flera av förslagen, det är viktigt att arbeta för preventiva riktade insatser för hbtq-personer, och att höja kunskapen om gruppens villkor och levnadsförhållanden, i syfte att minska skillnader i ohälsa mellan hbtq-personer och andra. Partistyrelsen konstaterar också att Liberalerna redan driver många av motionens förslag. I partimotioner i riksdagen framhålls bland annat att för att hbtq-personer ska känna sig trygga i mötet med det offentliga anser Liberalerna att det krävs ett kompetenslyft avseende hbtq-frågor inom skola och fritid, socialtjänst, vård och omsorg och andra välfärdstjänster som kommuner och landsting ansvarar för. **Motion G107 yrkande 3, 5, 6, 7 och 8 bör därför anses besvarade.**

I **motion G107 yrkande 4** föreslås att kunskap om transpersoner och personer med intersexvariation ska ingå i kursplanerna på högskoleutbildningar till folkhälsovetare. Ett liknande yrkande framförs i **motion G113 yrkande 1**, men då vad gäller människovårdande yrken i allmänhet. Kursplaner är dock inget som politiken beslutar om, och regleringen av examina är på mycket översiktlig nivå. Det tycker Liberalerna är en bra ordning. **Motion G107 yrkande 4 samt G113 yrkande 1 bör anses besvarade.**

I **motion G108** och **G109** föreslås att ansvaret för elevhälsan ska föras över till sjukvårdshuvudmännen. Partistyrelsen delar motionärens ambition att stärka elevhälsan och att föra den närmare sjukvården. Ansvaret för barn- och ungdomshälsovården är i dag fördelat på flera huvudmän, utgår från olika lagstiftning och har olika målsättningar. Det är svårt att navigera för dem som behöver vården, och allra svårast för den som behöver den mest. Genom januariavtalet har Liberalerna medverkat till en utredning om en sammanhållen god och nära vård för barn och unga, och utredningen får lägga förslag om att elevhälsan ska ingå i denna. Med detta bör **motion G108** och **G109** anses besvarad.

Motion G110 argumenterar för att alla kvinnor ska ges samma tillgång till specialistteam vad det gäller eftervården efter förlossning vid bäckenbottenskada samt att svensk hälso- och sjukvård ska bli bättre på att ge stöd och vård till kvinnor tiden efter förlossning. Partistyrelsen instämmer i att stöd och uppföljning till kvinnor som drabbats av förlossningsskador behöver förbättras och är en del av en jämlik hälso- och sjukvård och ett jämställt samhälle. Alla måste få sina vårdbehov tillgodosedda men vård ska ges utifrån varje födande kvinnas behov och ska inte likriktas. **Därmed bör motion G110 yrkande 1 anses besvarat och yrkande 2 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört.**

Motion G111 yrkar att partistyrelsen ska ges i uppdrag att påverka regeringen att styra upp läkemedelsorganisationen. Ansvaret för läkemedelsfrågor är i dag fördelat på alltför många aktörer, vilket gör systemet svåröverskådligt och riskerar att beslut fördröjs. Läkemedel är en central del av en

modern sjukvård och mycket av det som motionen tar upp är frågor som Liberalerna redan i dag arbetar för att förbättra. I januari i år presenterades utredningen Tydligare ansvar och regler för läkemedel (SOU 2018:89). Bland utredningsförslagen finns en del förslag som har blivit hårt kritiserade, men även förslag på förändringar som skulle önskvärda. Partistyrelsen delar uppfattningen att läkemedelsorganisationen behöver effektiviseras och anser att **motion G111 bör anses bifallen med det partistyrelsen anfört.**

I **motion G112** föreslås att det ska finnas minst en våldtäktsmottagning (eller motsvarande) i varje landsting eller region i hela Sverige. Därutöver föreslås att det ska finnas bättre möjlighet till behandling för de våldtäktsoffer som drabbas av PTS samt att det sker forskning på området.

Att den som utsatts för våldtäkt får en trygg vård och bra bemötande är oerhört viktigt både vid det akuta tillfället och under den tid som krävs därefter. Likaså att forskning på området sker och vården är förankrad i forskning och beprövad erfarenhet. Våldtäktsmottagningar är ett av flera sätt regioner kan organisera sin vård för att skapa ett mottagande präglat av både respekt och integritet och en bra och säker vård för dessa patienter. Detta verkar också Liberalerna redan för i många regioner. Att det finns en våldtäktsmottagning i en region får dock inte innebära att tillgången till akutinsatser begränsas till ett fåtal platser, särskilt inte i regioner med stora avstånd. **Med anledning av ovanstående bör motion G112 yrkande 1 anses besvarat medan yrkande 2 och 3 bör anses bifallna med vad partistyrelsen anfört.**

Motion G113 och **G114** innehåller flera förslag för ett bättre bemötande av transpersoner och personer med intersexvariationer i hälso- och sjukvården, samt bättre vård vid könskorrigering. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att hbtq-personer ska känna sig trygga i mötet med det offentliga, och det krävs ett kompetenslyft avseende hbtq-frågor inom skola och fritid, socialtjänst, vård och omsorg och andra välfärdstjänster som kommuner och landsting ansvarar för. Hälso- och sjukvård ska ges med respekt för alla människors lika värde och den enskildes värdighet, patientsäkerhet ska alltid stå högst på agendan. Likvärdigheten över landet när det handlar om könskorrigerande vård behöver öka. Partistyrelsen samtycker med stora delar av motionärernas förslag, och flera av dem är sådant som Liberalerna redan driver i både regioner och i riksdagen. En del är dock väl detaljerade för landsmötet att ta ställning till. I sammanhanget bör också nämnas att Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i juli 2019 har fått i uppdrag att genomföra en systematisk kunskapsöversikt av könsdysfori och bland annat samla kunskap om orsakerna till den ökning som skett av barn och unga som vänder sig till vården för utredning av könsdysfori samt beakta eventuella skillnader beroende på vilket kön som personen tilldelats vid födseln. **Motion G113 yrkande 2–5 samt G114 bör anses besvarade.**

Motion G115 förordar att det ska vara hälsan som avgör om en person kan ge blod, inte könet på hens partner. Partistyrelsen delar uppfattningen att frågan om sexuell läggning eller preferens inte ensamt ska vara avgörande för om en person ska anses vara lämplig att donera blod eller ej. Under hösten 2018 inleddes en översyn av Socialstyrelsens föreskrifter om blodverksamhet och transfusion av blodkomponenter. I detta arbete ingår bland annat att se över vilken typ av testmetoder som används för att påvisa smittor som kan överföras via blodtransfusioner, att utifrån aktuellt kunskapsläge bedöma längden på karenstider efter riskexponering, och se över åldersgränser för blodgivare och blodgivningsintervall. Nya föreskrifter beräknas vara klara under andra halvan av 2020. **Därmed bör motion G115 anses besvarad.**

Motion G116 samt **G117** yrkar på att tandvården ska subventioneras på samma sätt som sjukvård. Liknande förslag har behandlats på varje landsmöte så länge partistyrelsen gemensamt kan överblicka. Landsmötet 2017 uttalade följande: ”Liberalerna prioriterar åtgärder som främjar tandhälsan. Genom att sänka gränserna i högkostnadsskyddet, såsom vi redan gjort och vill fortsätta att göra, förflyttar vi på ett hållbart sätt balansen i finansieringen mellan den enskilda och det offentliga. Vi ser till att kostnaden för dem som är i behov av tandvård sjunker och tar steg mot att tandvårdens finansiering mer efterliknar sjukvårdens. Att i ett steg subventionera tandvården i lika hög grad som sjukvården är dock, som både partistyrelsen och landsmötesutskottet konstaterat, en mycket kostsam reform.” Detta innebär i praktiken det **motion G116** förordar i sin brödtext, nämligen att tandvårdsförsäkringen stegvis byggs ut.

Efter landsmötet 2017 har Liberalerna fortsatt att arbeta i riksdagen för att högkostnadsskyddet förbättras, och att abonnemangstandvård ska omfattas så att det blir ett bra alternativ även för den som redan har tandproblem. Genom att få unga att ansluta sig medan de har friska tänder förebygger vi också framtida problem. Därutöver behöver man rensa i djungeln av olika särskilda tandvårdsstöden. De är alldeles för krångliga, och når ofta inte ens dem som skulle ha rätt till dem. De behöver förenklas, och man behöver se över vilka ingrepp som omfattas. **Motion G116 och G117 bör anses besvarade.**

Motion G118, **G119** samt **G120 yrkande 4** handlar om värdmoderskap och embryodonation. Liberalernas ståndpunkt är att altruistiskt värdmoderskap bör tillåtas i Sverige, förutsatt att det finns starka rättsliga garantier för både barnets och den födande kvinnans rättigheter. Det ska välkomnas om det kan skapas nya former för barn att komma till världen under former som är trygga för både barnet och den som är gravid med barnet. Partistyrelsen delar den uppfattning som förs fram i **motion G119** att det bör genomföras en ny utredning om värdmoderskapsfrågor. Denna bör se över möjligheterna att tillåta altruistiskt värdmoderskap, hur rättigheterna för barn som föts genom värdmoderskap utomlands till svenska föräldrar kan tillgodoses och flera frågor kring embryodonation, bland annat hur sparade embryon får användas. **Med detta bör motion G118, G119 samt G120 yrkande 4 anses bifallna med vad PS anför.**

Motion G120 yrkar på att alla landsting och regioner ska ha likvärdiga regler för insemination för lesbiska och att båda kvinnorna ska kunna insemineras. Vidare yrkar motionen på att Liberalerna ska verka för att inseminationsbehandling även ska kunna erbjudas på privata kliniker i Sverige. Libe-

ralernas ståndpunkt är att all vård ska vara jämlik över hela landet, detta bör dock också alltid sättas mot vad det innebär med större nationell styrning. Partistyrelsen instämmer i att inseminationsbehandling även ska kunna erbjudas på privata kliniker i Sverige, mångfald och ett större vårdutbud är alltid att föredra. **Därmed bör motion G120 yrkande 1 anses besvarad och yrkande 2 anses bifallen med vad PS anfört.**

I **motion G121** argumenteras för att Sverige ska stödja och uppmuntra forskning kring artificiella livmödrar. Partistyrelsens och Liberalernas utgångspunkt är att politiken ska ha armlängds avstånd till forskningen och inte detaljstyra var forskningsresurser läggs. Det är särskilt viktigt när det handlar om grundforskning och spetsforskning vid forskningsfronten som den om artificiella livmödrar. Det viktiga är inte att forskningsgenombrottet sker just i Sverige, det viktiga är att det sker, och då ska forskningen om detta göras av dem som är allra längst i framkant – medan svenska forskare bör fokusera på det som de är världsbäst på. Vilka områden det är vet forskarsamhället bättre än politikerna. När det handlar om tillämpad forskning och utveckling kan det vara mer motiverat att politiken prioriterar angelägna områden, men inte heller där bör det göras i detalj. **Motion G121 bör avslås.**

Motion G122 argumenterar för att Liberalerna ska använda ordet ”vårdvägran” och inte ”samvetsfrihet” eller ”samvetsklausul” i partiprogrammet samt i partiets kommunikation, material och kampanjer. Skälet är att ”samvetsfrihet” och liknande ord används som ett förskönande ord av abortmotståndare. Partistyrelsen noterar att ett liknande resonemang fördes även inför landsmötet 2017. Landsmötet landade då i det mer neutrala ordet ”samvetsklausul”, men partistyrelsen håller med motionärerna om att ”vårdvägran” eller kanske ännu hellre ”arbetsvägran” är bättre ord. Det är motiverat att detta ord används i partiprogrammet och **motion G122 yrkande 2 bör därför bifallas**. Det är däremot varken lämpligt eller görligt att landsmötet reglerar vilka ord Liberalerna ska använda i sin kommunikation. **Motion G122 yrkande 1 bör anses besvarat.**

I **motion G123** uppmärksammas en vårdskada vid Karolinska sjukhuset 2018 då en läkare felbedömde längden på en graviditet så att en kvinna gjorde abort i vecka 30, långt efter den bortre gränsen för då abort är tillåten. Motionären anser att ofödda barn bör kunna anses som rättssubjekt. Partistyrelsen konstaterar att det finns påföljder vid sådana här händelser (till skillnad från vad motionären gör gällande). I det här fallet ledde det till avsked för läkaren som gjorde felbedömningen. För att en vårdskada ska kunna leda till åtal måste dock uppsåt finnas, oavsett vem som skadats eller avlidit. Om någon misshandlar en gravid kvinna så fostret dör torde det kunna bedömas som grov eller synnerligen grov misshandel med upp till tio års fängelse. **Partistyrelsen föreslår att motion G123 avslås.**

Motion G124 och **G125** tar upp frågor om dödshjälp. **Motion G124** yrkar att Liberalerna ska verka för att en utredning om dödshjälp tillsätts och **motion G125** yrkar att partiet ska verka för att självvalt livsslut införs. Vid Liberalernas landsmöte hösten 2017 beslöts att frågan om eventuell utredning skulle avvaktas resultatet av debatten kring den rapport ”Dödshjälp – en kunskapssammanställning” som Statens medicinsk-etiska råd (Smer) publicerade samma år (rapport 2017:2). Smers rapport ger ett värdefullt faktaunderlag till denna diskussion, samtidigt som det av rapporten också framgår att det finns många frågor där kunskapsläget är bristande eller andra oklarheter finns.

Rapporten tar inte ställning till de värdeargument som finns, och tar inte heller ställning till om dödshjälp bör införas eller ej. Ställningstaganden i sak har gjorts av bl.a. Läkarförbundet samt flera svenska organisationer för funktionsnedsättning, vilka är emot.

Frågor om livets början och livets slut är och ska vara stora och svåra frågor. Liberalernas ståndpunkt är att en patient ska ha rätt att välja att avsluta livsuppehållande behandling, och få så mycket lindring av smärta och ångest som är möjligt, inklusive palliativ sedering, Däremot anser partistyrelsen inte att Liberalerna bör verka för att det ska bli tillåtet för sjukvården att hjälpa människor att dö.

Frihetens gräns går där den inkräktar på någon annans frihet. Men var är det egentligen? Den målkonflikten är inte obekant för liberaler. Partistyrelsen menar att här riskerar någras frihet att få dö gå ut över andras rätt att få fortsätta leva. Risken att människor som inte är helt beslutskapabla fattar ett beslut de egentligen inte önskar, att någon utsätts för påtryckningar eller känner sig som en börda för sina anhöriga är alltför stor. De modeller som föreslås att människor ska kunna välja att få dö innebär alltid att någon annan, oftast en eller en grupp läkare, får bedöma om det verkligen är motiverat. Risken är att även om gruppen som kan omfattas i början är tydligt definierad, så växer den, och omfattar även människor som har svårt att själva uttrycka sin vilja. Men ingen kan eller får någonsin avgöra om någon annans liv inte är värt att leva.

Det är angeläget att den offentliga diskussionen i denna fråga fördjupas, med brett deltagande från allmänheten, professioner och patientföreningar. Ämnet engagerar många och berör några av de allra största frågorna om individens självbestämmande och livets okränkbarhet. Liberalerna är ett parti som står upp för det sakliga och kunskapsbaserade samtalet och kan bidra på olika sätt till att hålla denna diskussion levande, så att fler människor kan bilda sig en grundad uppfattning utifrån de argument och fakta som finns. **Motion G124 bör därmed anses besvarad och G125 avslås.**

Motion G126 och **G127** föreslår flera åtgärder för att öka antalet organdonationer i Sverige. Partistyrelsen delar motionärernas problembeskrivning. Trots att människor i Sverige har hög vilja att donera sina organ utförs relativt få organtransplantationer. Partistyrelsen anser att vården ska utgå från att människor vill donera, samtidigt som den enskildes vilja ska respekteras. Medicinska insatser (organbevarande behandling) till en döende patient kan vara nödvändigt för att organdonation ska vara möjlig. Redan i dag görs sådana insatser, men praxis varierar mellan olika sjukhus och det är otydligt för patienter, anhöriga och personal vad man får göra och när man får göra det. Därför är det glädjande att utredningen Organbevarande behandling för donation (SOU 2019:26) lagt fram ett antal förslag på hur detta ska göras tydligare. Partistyrelsen delar

ambitionen om att organdonation behöver underlättas på flera olika sätt och att informationen och kunskapen behöver förbättras. Liberalerna vara med och driva det arbetet framåt. **Motion G126 och G127 yrkande 1 bör bifallas medan G127 yrkande 2 och 3 bör anses besvarade.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion G101 bifalls
2. **att** motion G102 anses besvarad
3. **att** motion G103 avslås
4. **att** motion G104 anses besvarad
5. **att** motion G105 anses besvarad
6. **att** motion G106 anses besvarad
7. **att** motion G107 yrkande 3, 5, 6, 7 och 8 anses besvarade
8. **att** motion G107 yrkande 4 samt G113 yrkande 1 anses besvarade
9. **att** motion G108 och G109 anses besvarade
10. **att** motion G110 yrkande 1 anses besvarat
11. **att** motion G110 yrkande 2 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört
12. **att** motion G111 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
13. **att** motion G112 yrkande 1 anses besvarat
14. **att** motion G112 yrkande 2 och 3 anses bifallna med vad partistyrelsen anfört
15. **att** motion G113 yrkande 2–5 samt G114 anses besvarade
16. **att** motion G115 anses besvarad
17. **att** motion G116 och G117 anses besvarade
18. **att** motion G118, G119 samt G120 yrkande 4 anses bifallna med vad partistyrelsen anfört
19. **att** motion G120 yrkande 1 anses besvarat
20. **att** motion G120 yrkande 2 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört.
21. **att** motion G121 avslås
22. **att** motion G122 yrkande 1 anses besvarat
23. **att** motion G122 yrkande 2 bifalls
24. **att** motion G123 avslås
25. **att** motion G124 anses besvarad och motion G125 avslås
26. **att** motion G126 och G127 yrkande 1 bifalls och G127 yrkande 2 och 3 anses besvarade

RESERVATION 9

Gulan Avci, Per-Åke Fredriksson, Mathias Karlsson, Ulrika Landergren och Maria Weimer reserverar sig till förmån för motion G124.

Motivering: ”För att få till stånd en bredare samhällsdebatt bör en utredning tillsättas som förutsättningslöst diskuterar frågan ur olika perspektiv.”

SÄRSKILT YTTRANDE 6

Anton Johansson, Liberala studenter, anmäler särskilt yttrande till förmån för motion G124.

Motivering: ”Självbestämmande för individen är viktigt i livets alla skeden. En utredning bör tillsättas för att undersöka om någon av de modeller som tillämpas i andra länder även bör tillåtas i Sverige.”

G2. SOCIALPOLITIK OCH SOCIAL OMSORG

Inledning

Det socialliberala uppdraget är att förbättra varje individs livschanser genom att utjämna de förutsättningar som finns bortom den enskildes kontroll. Ingen människa ska vara fången i de villkor han eller hon föddes in i.

Den organiserade liberalismen i Sverige har under hela sin historia uppmärksammat glömda grupper i samhället, dem som lever under svåra förhållanden men som inte får någon eller mycket liten uppmärksamhet i debatten eller av politiken. När Bertil Ohlin på 1930-talet talade om ”det glömda Sverige” handlade det om de fattiga barnen, byns suput och så kallade fattighjon. Om människor som hade svårt att göra sina röster hörda och ofta tillhörde små grupper vilket gjorde det enkelt för beslutsfattarna att bortse från dem.

Samhällsdebatten mår än i dag bra av att bli påmind om att det finns människor och grupper av människor som har svårt att ta sig ur i de livsvillkor de föddes in i. Varje individ, också den med de allra sämsta förutsättningarna, ska få verktyg att kunna leva ett värdigt liv, att få utvecklas till sin fulla potential.

Alla barn förtjänar en bra start i livet med kärlek, trygghet och omsorg. För en del barn och ungdomar är livet dock inte så enkelt. När föräldrarna av olika skäl inte förmår ta föräldraansvar och sviktar i sin omsorg har kommunernas socialtjänst det yttersta ansvaret att se till att barn som far illa får skydd och stöd. Vi vill därför förbättra socialtjänstens förutsättningar.

När framtidstron försvinner tappar människor hopp och viljan att försöka. Vår utmaning ligger i att kunna synliggöra och lösa problem utan att etikettera och förenkla, och utan att stigmatisera. Vår utmaning är att ge människor möjlighet att känna framtidstro i stället för att skämmas för sin bakgrund.

Motionerna

Motion G201 lyfter att det sedan 1996 finns etiska riktlinjer för hur prioriteringar ska göras inom sjukvården, medan motsvarande regelverk saknas för socialtjänsten, till exempel omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att detta är problematiskt inte minst när personer behöver samordnade insatser. Partistyrelsen anser därutöver att det vore angeläget i sig med etiska principer för prioriteringar i socialtjänsten. **Motion G201 bör bifallas.**

I **motion G202** argumenteras för att LOV ska bli obligatoriskt för kommunerna. Som motionärerna själva konstaterar är detta redan Liberalernas ståndpunkt sedan många år tillbaka. **Motion G202 bör anses besvarad.**

Motion G203 och **C312 yrkande 1** uppmärksammar att kvaliteten och rättssäkerheten i socialtjänsten varierar över landet, liksom kommunernas ekonomiska förutsättningar. **Motion G203** föreslår ett utökat stöd från Socialstyrelsen för socialtjänstens stöd till barn och unga, medan **motion C312 yrkande 1** föreslår att huvudmannaskapet för omsorgen förstatligas. I **motion E106 yrkande 1** föreslås ett förstärkt kunskapsstöd till socialtjänsten vad gäller transpersoners villkor.

Att få likvärdighet i välfärdstjänsterna är en växande utmaning för regioner och kommuner. Samtidigt finns det ett stort värde i det kommunala självstyret – för att människor i olika delar av landet prioriterar olika, och för att det är rimligt att olika politiska majoriteter lokalt kan få genomslag, men också för att det innebär en mångfald av lösningar där kommuner kan lära av varandra. Ett förändrat huvudmannaskap kan lösa några gränsdragningsproblem, men det kan också skapa nya. Likvärdighet och effektivitet kan stärkas av ett samlat huvudmannaskap, men erfarenheterna från till exempel Försäkringskassan eller Polisen visar att det fortfarande är svårt. Partistyrelsen menar att sammantaget överväger fördelarna med ett fortsatt kommunalt huvudmannaskap för omsorgen, som ju är lokal till sin natur. Men det ska vara lätt för kommuner att samarbeta över gränserna för att låna kapacitet och kompetens av varandra. Myndigheter som till exempel Socialstyrelsen ska ha en väl utbyggd kunskapsstyrning. **Med detta bör motion G203 samt E106 yrkande 1 anses besvarade och motion C312 yrkande 1 avslås.**

I **motion G204** efterfrågas tidiga insatser för unga i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Det är en fråga som Liberalerna arbetat länge med, och det har alltid varit ett prioriterat område i våra riksdagsmotioner och program, med förslag om allt från tidiga insatser i förskolan, högre status,

fler verktyg och mer forskningsanknytning för socialtjänsten, jourdomstolar och sociala insatsgrupper. Det betyder naturligtvis inte att vi ska sluta utveckla vår politik – tvärtom ska vi alltid vara i framkant. Vilka arbetsgrupper och utredningar som bör tillsättas inom partiet bör dock inte avgöras av landsmötet. **Motion G204 bör anses besvarad.**

I **motion G205** framförs en rad förslag för att förbättra kvaliteten i den slutna ungdomsvården, de så kallade SiS-hemmen. Partistyrelsen konstaterar i likhet med motionärerna att det finns alltför många tecken på att verksamheten har stora problem. Det handlar om platsbrist och resursbrist, samtidigt som efterfrågan på vård i SiS regi har ökat. Media, forskare och behandlingspersonalens fackliga organisationer larmar om missförhållanden, om för lite vård och för mycket tvång, och ibland rena övergrepp. Sverige har vid flera tillfällen kritiserats både av FN:s kommitté mot tortyr och av FN:s barnrättskommitté för att isolering används mot minderåriga i arrest, häkte och särskilda ungdomshem. Det är inte förenligt med FN:s barnkonvention och inte heller med FN:s konvention mot tortyr.

Liberalerna har drivit på i riksdagen för att höja kvaliteten på SiS-hemmen, genom motioner och frågor och genom att kalla generaldirektören till utskottet. I budgetpropositionen för 2020 har Liberalerna varit pådrivande för att det föreslås kraftfulla satsningar på SiS under kommande år. Detta kommer att motverka platsbristen, men ger också möjlighet att höja personalens kompetens och ge utrymme för inriktning mot olika målgrupper. Partistyrelsen instämmer också med övriga förslag i motionen men anser att de är väl detaljerade för landsmötet. **Motion G205 bör anses besvarad.**

Motion G206 förordar att Liberalerna bör ge det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) högre prioritet i politiken. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att det är mycket viktigt med en politik för unga som varken studerar eller arbetar. De som saknar både gymnasieutbildning och arbete i unga år löper mycket stor risk för framtida utanförskap. Liberalerna nämner kanske inte just KAA i sin politik så ofta, men att skapa en skola där fler lyckas och går vidare samt att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden är och bör fortsatt vara högt prioriterade frågor. **Motion G206 bör anses besvarad.**

Motion G207 föreslår att bostadsbidrag ska utbetalas direkt till hyresvärden om en barnfamilj har försörjningsstöd, om de har betalningsanmärkningar eller om de har låg betalningsförmåga. Syftet är att förebygga hemlöshet bland barnfamiljer. Partistyrelsen konstatera att det redan i dag finns en möjlighet för socialtjänsten att betala hyran direkt till värden, men den används bara i undantagsfall. Då är det ekonomiskt bistånd (socialbidrag) som betalar hyran, eftersom bostadsbidraget aldrig täcker hela hyran och således inte i sig räcker för att förebygga en vräkning på ekonomiska grunder. Många kommuner driver i dag ett framgångsrikt vräkningsförebyggande arbete, där viktiga komponenter bland annat handlar om att hyresvärdar kontaktar socialtjänsten när en barnfamilj inte betalar hyran – eftersom de riskerar vräkning, men också för att obetald hyra ofta är ett varningstecken om andra problem som psykisk ohälsa eller missbruk. **Motion G207** bör anses besvarad.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion G201 bifalls
2. **att** motion G202 anses besvarad
3. **att** motion G203 samt E106 yrkande 1 anses besvarade
4. **att** motion C312 yrkande 1 avslås
5. **att** motion G204 anses besvarad
6. **att** motion G205 anses besvarad
7. **att** motion G206 anses besvarad
8. **att** motion G207 anses besvarad

G3. FUNKTIONSHINDERPOLITIK

Inledning

För liberaler är det en självklarhet att människor är olika. Vi har olika kön, könsidentitet, sexuell läggning, ålder, härkomst och livsåskådning men också skiftande funktionalitet. Var fjärde svensk uppger sig ha någon form av funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättningar finns i alla åldrar, klasser och yrkesgrupper, lever i staden och på landet, ensamma och i familjer, arbetar, är studerande, arbetslösa och sjukpensionärer, har olika värderingar och intressen, det vill säga, de är precis som alla andra.

Det handlar om människor som finns överallt, här och nu, med olika ambitioner och olika livsdrömmar. Människor med förutsättningar som i vissa avseenden kan skilja sig från majoritetens, men som är en viktig del av samhällsgemenskapen och har rätt till delaktighet i den. Funktionshinderspolitik handlar om att förverkliga den rätten och om självständighet och självbestämmande. En liberal politik innebär att skapa förutsättningar för att alla ska kunna bli sitt bästa jag, också de som har funktionsnedsättningar. Respekten för den enskilda människans frihet och värdighet är utgångspunkten för all liberal politik. Det är särskilt viktigt när det handlar om människor som mött hinder i livet – för vilka friheten inte är självklar.

Utgångspunkten för Liberalernas funktionshinderpolitik är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som Sverige ratificerade 2008. Konventionen syftar till att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning att ta del av de mänskliga rättigheter som tillkommer alla. Konventionen utgår från grundläggande principer om individuellt självbestämmande, icke-diskriminering, fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället, lika möjligheter, tillgänglighet, jämställdhet samt rätten för barn med funktionsnedsättning att utveckla sina förmågor och bevara sin identitet.

Motionerna

I **motion G301** förordas att Liberalerna ska verka för att återupprätta LSS-lagen i enlighet med 1994 års lagstiftning. Att återupprätta LSS och särskilt assistansen till den frihetsreform det var när vår dåvarande partiledare Bengt Westerberg drev igenom den 1994 är en av Liberalernas viktigaste frågor.

Samhället och situationen för personer med funktionsnedsättningar förändrats på 25 år. Reformen har också stegvis urholkats genom politiska beslut och genom hårdnande rättspraxis, som ibland har återställts genom olika lappningar och lagningar. De problem lagrådet pekar på beror bland annat på detta lappverk, och för att komma tillrätta med det behövs en större översyn.

Genom januariavtalet har vi fått löften om att assistansen ska återupprättas vad gäller egenvård, tillsyn och föräldraansvar, och arbetet har redan börjat. Det är bra, men det räcker inte. Liberalerna vill mer. Vi vill dock inte återgå till 1994 års lagstiftning – sedan dess har samhället förändrats, villkoren för personer med funktionsnedsättning har ändrats och lagen är lappad och lagad. Vi vill ha en ny modern LSS-lag med fokus på frihet, självständighet och kontinuitet. **Med detta bör motion G301 anses besvarad.**

Motion G302 argumenterar för att personer under 18 år bör få arbeta som personliga assistenter. Partistyrelsen delar inte den uppfattningen. Det var tillåtet fram till 2013, men Liberalerna medverkade till den lagskärpning som innebar att minderåriga samt personer som annars inte förefaller stå till arbetsmarknadens förfogande inte får arbeta som personliga assistenter (t.ex. personer som samtidigt uppbär sjukersättning). **Motion G302 bör avslås.**

I **motion G303 yrkande 1** föreslås att Liberalerna verkar för förbättrade ekonomiska villkor för personer med funktionsnedsättning som står helt eller delvis utanför den reguljära arbetsmarknaden. Partistyrelsen anser att detta ligger i linje med det som redan är partiets politik, till exempel uttryckt i det funktionshinderpolitiska programmet där det bland annat står att de ekonomiska villkoren för dem som har sjuk- och aktivitetsersättning på låg nivå bör förbättras, exempelvis genom högre bostadsbidrag. Vidare nämns i programmet att taket i lönebidraget, till skillnad från i dag, bör vara kopplat till den till den allmänna prisutvecklingen. Partistyrelsen anser därmed att **motion G303 yrkande 1 bör anses besvarat.**

Motion G304 lyfter vikten av att teckenspråket främjas. Partistyrelsen delar uppfattningen att det är viktigt att barn

och vuxna med hörselnedsättning, och deras anhöriga får goda möjligheter att lära sig teckenspråk, och att det behöver finnas teckenspråkig personal i till exempel skola, vård och omsorg. Möjligheten till tolkning behöver förstärkas. Språklagen som Liberalerna medverkade till innebär att det allmänna har ett särskilt ansvar att skydda och främja teckenspråket. **Därmed bör motion G304 anses besvarad.**

I **motion G305** föreslås att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska bli svensk lag. Ett motsvarande förslag behandlades av landsmötet 2017, och då beslutades att förutsättningarna för och konsekvenserna av att inkorporera konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) i svensk lag bör utredas med utgångspunkt i erfarenheterna från att inkorporera FN:s barnkonvention i svensk lag. Liberalerna har sedan länge drivit att FN:s barnkonvention bör bli svensk lag. Det betyder dock inte att vi tycker att frågan är okomplicerad. Sverige är folkrättsligt förpliktigat att följa de FN-konventioner vi ratificerat, de behöver inte bli lag för att bli bindande. Konventioner tas fram på ett annat sätt än svenska lagar, och kan därför bli svårtolkade i domstolar om de får ställning som lag. Å andra sidan är det tydligt både av erfarenheterna kring den nu snart 30 år gamla barnkonventionen och kring konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Sverige ratificerade 2008 att mer behöver göras för att vi ska leva upp till konventionerna. Att inkorporera konventioner i lag gör det tydligare i praktiken att de ska följas, även om det formellt sett väger lika tungt att de har ratificerats. Riksdagen har beslutat att FN:s barnkonvention ska bli svensk lag från den 1 januari 2020. Det ger betydligt bättre möjligheter att utvärdera för- och nackdelar med en inkorporering än de teoretiska resonemang och jämförelser med andra länder som hittills varit utgångspunkten för diskussionen. **Motion G305 bör anses besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion G301 anses besvarad
2. **att** motion G302 avslås
3. **att** motion G303 yrkande 1 anses besvarat
4. **att** motion G304 anses besvarad
5. **att** motion G305 anses besvarad

G4. POLITIK FÖR ÅRSRIKA

Inledning

Liberal politik innebär att var och en av oss ska ha rätt att bestämma över våra liv, så länge det inte inkräktar på någon annans frihet. Den rätten gäller hela livet igenom, också för den mest årsrika generationen.

Årsrika människor har alltför länge betraktats som ett kollektiv och inte som de individer de är och som blir mer och mer olika varandra under livets gång och som vet bäst hur de vill ha det. Årsrika ses också som en tärande del av samhället trots att de långt upp i åren utgör en tillgång. För att understryka det använder vi ordet årsrik som synonym till gammal och äldre. Det betecknar att det handlar om människor som är rika på antal levda år, kunskap och livserfarenhet. Att öka årsrika människors självbestämmande och valmöjligheter är en central uppgift i Liberalernas äldrepolitik.

Motionerna

I **motion G401** föreslås att Liberalerna ska verka för en genomgång av åldersgränser i lagstiftningen. Partistyrelsen delar motionärens ambition att verka mot ålderism i samhället. De åldersgränser som finns bör vara sakligt motiverade. Det kan till exempel handla om stöd inom funktionshinderpolitiken vars syfte är att stödja deltagande i arbetslivet – då bör åldersgränsen knytas till riktåldern i pensionssystemet eller till faktiskt deltagande i arbetslivet. Åldersgränser i sjukvården, till exempel vid vilka åldrar man får avgiftsfri screening mot bröstcancer, bör baseras på medicinsk evidens. Motionären argumenterar mest kring den ålderism som drabbar årsrika människor. Men det kan också finnas anledning att se över åldersgränser som riktar sig mot yngre personer. **Motion G401 bör anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

I **motion G402** föreslås att Liberalerna ska införa en ”kontaktgaranti” för årsrika och deras anhöriga. Skälet är att arbetet med att införa en äldreombudsman inte förefaller att gå framåt. Partistyrelsen tackar för påminnelsen om tidigare landsmötesbeslut om äldreombudsman och konstaterar att partiet varit dåliga på att följa upp detta beslut på riksnivå. Det är dock verkligen inget skäl att sänka ambitionsnivån. Liberalerna bör fortsatt driva på för äldreombudsmän i kommunerna, både lokalt och på riksnivå. **Därmed bör motion G402 anses besvarad.**

I **motion G403** kritiseras det krav som Liberalerna bland annat hade i sitt valmanifest både 2014 och 2018, att äldre över 85 år ska ha rätt till vård- och omsorgsboende. Motionären befarar att på en ansträngd bostadsmarknad kommer det att leda till att årsrika personer som behöver en mer tillgänglig bostad men inte har behov av omvårdnad kommer att efterfråga en vårdform som är anpassad för personer med mycket stora behov. Det kan leda till att yngre personer med större omvårdnadsbehov trängs undan. Motionären förordar i stället att äldre över 85 ska ha rätt till trygghetsboende. Partistyrelsen tycker att det ligger mycket i motionärens farhåga. Men trygghetsboende är inte ett särskilt boende utan bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden (om än riktade till en särskild målgrupp). Kommuner kan inte bevilja lägenheter där lika lite som kommunen kan bevilja trerummare till tvåbarnsfamiljer i 35-årsåldern.

Partistyrelsen vidhåller att det kan vara rimligt att den som önskar särskilt boende har rätt att få det vid en viss ålder. Oron bland årsrika att inte få plats när de behöver det är stor och tyvärr ofta befogad. Erfarenheten från kommuner som erbjuder hemtjänst utan eller med förenklad biståndsprövning att få efterfrågar mer än de behöver. Troligen gäller detsamma vård- och omsorgsboende. **Motion G403 bör därmed anses besvarad.**

Motion G404 uppmärksammar att brandskyddet brister på många särskilda boenden för årsrika, och att det saknas enhetliga regler. Partistyrelsen håller med motionären om att det är viktigt att särskilda boenden är säkra, men anser att förslaget är väl detaljerat för landsmötet att ta ställning till. **Motion G404 bör anses besvarad.**

Motion G405 lyfter behovet av teckenspråkig personal i äldreomsorgen och föreslår att Liberalerna verkar för detta. Partistyrelsen konstaterar att en motion med samma innebörd och samma motionärer bifölls av landsmötet 2017. **Motion G405 bör därför anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

I **motion G406** förordas att personal i äldreomsorgen ska ha hbtq-kompetens och att det ska finnas fler äldreboenden med hbtq-profil. Partistyrelsen delar den uppfattningen och konstaterar att det är något Liberalerna driver i många kommuner. **Motion G406 bör anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion G401 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
2. **att** motion G402 anses besvarad
3. **att** motion G403 anses besvarad
4. **att** motion G404 anses besvarad
5. **att** motion G405 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
6. **att** motion G406 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört

G5. ALKOHOL, NARKOTIKA, TOBAK OCH SPEL

Inledning

Det tobakspreventiva arbetet ska bedrivas målmedvetet och nyrekryteringen hållas tillbaka genom information, punktskatter och förbud mot tobaksreklam. Passiv rökning ska motverkas. Alla som använder tobak ska ha tillgång till tobaksavvänjning via hälso- och sjukvården.

Sverige ska ha en restriktiv alkoholpolitik. Särskilt viktigt för att minska alkoholens skadeverkningar är att ungdomar skjuter upp sin alkoholdebut, att högkonsumenter i riskzonen nås av insatser och att den totala alkoholkonsumtionen hålls nere, bland annat genom en hög alkoholskatt. Systembolagets detaljhandelsmonopol ska behållas. I EU ska hänsynen till folkhälsan väga tyngre än jordbruksintressen.

Den som blir beroende av droger i någon form förlorar sin frihet. Det övergripande målet ska vara en nollvision mot drogrelaterat lidande och drogrelaterade dödsfall. Beroende ska bekämpas med en fungerande, evidensbaserad vård. Politiken ska utgå från en skadelindringsprincip.

Narkotikapolitiken ska bygga på en nollvision mot drogrelaterade dödsfall och drogrelaterat lidande. För att minska tillgängligheten och avhålla från narkotikadebut ska all icke-medicinsk hantering av narkotika vara kriminaliserad i alla led av hanteringen. De brottsbekämpande insatserna ska koncentreras särskilt mot de kriminella som profiterar på missbruket genom tillverkning, smuggling och försäljning.

Motionerna

Motion G501, G502, G503, G504 och G505 handlar om alkoholpolitik. **G501** menar att Liberalerna bör säga nej till så kallad gårdsförsäljning medan **G504 yrkande 2** vill att gårdsförsäljning även ska ses som en näringspolitisk fråga, **G502** förordar sänkt alkoholskatt på öl för att minska privatimporten. **G503** och **G504 yrkande 3** innebär att Systembolagets detaljhandelsmonopol ska ersättas med licenssystem medan **G505** föreslår avskaffat detaljhandelsmonopol.

Liknande frågeställningar har behandlats av varje landsmöte sedan 2007, och högst sannolikt även tidigare. Partistyrelsen har inte ändrat uppfattning. Systembolagets detaljhandelsmonopol är en bra avvägning mellan att å ena sidan erbjuda en hög servicenivå, å andra sidan motverka alkoholens skadeverkningar. Internationell forskning visar att Sveriges politik har varit framgångsrik. Sverige och andra länder som har liknande alkoholmonopol, t.ex. Island och Norge, har visat sig ha en låg alkoholkonsumtion jämfört med de flesta andra europeiska länder. Flera motioner hänvisar till en färsk ESO-rapport (2019:2) för att argumentera för ett avskaffat detaljhandelsmonopol. Det rapporten dock konstaterar är att detta har begränsade möjligheter att ytterligare minska alkoholens skadeverkningar – inte att det inte fungerar alls. Samma rapport innehåller en tydlig rekommendation om att gårdsförsäljning inte bör tillåtas, men motionärerna väljer att lyfta fram det som passar dem.

Partistyrelsen konstaterar att det finns ett brett stöd i Liberalerna för en fortsatt restriktiv alkoholpolitik för att hålla nere de skadeverkningar som alkoholkonsumtion kan ge upphov till. Centrala inslag i denna alkoholpolitik är upplysning och information, insatser till unga för att senarelägga alkoholdebuten, en relativt hög alkoholskatt samt ett detaljhandelsmonopol för Systembolaget. Fördelen med detta detaljhandelsmonopol är att det inte finns någon aktör i detaljistledet som av kommersiella intressen verkar för att öka försäljningen till konsumenter. Systembolaget ska vara en effektiv, kundinriktad och neutral försäljningskanal som ska ha god närvaro i hela landet. Förslagen i **motion G504 yrkande 4 och 5** om sänkta införselkvoter, satsningar på tullen samt tuffare reglering av alkoholreklam passar väl in i en sådan politik.

Alkoholpolitiken ska vara restriktiv, men den måste också uppfattas som legitim för att vara hållbar.

Antalet lokala och småskaliga producenter av alkoholhaltiga drycker ökar starkt. Många gårdsproducenter av bland annat vin, mikrobryggerier av öl och andra tillverkare bidrar till att den svenska produktionen är mycket mer diversifierad än tidigare. Detta har också en viktig regionalpolitisk dimension eftersom lokala producenter skapar arbetstillfällen lokalt. Denna dimension ska samtidigt inte överdrivas. Den finska gårdsförsäljningen som ofta lyfts fram som en förebild, utgör en knappt märkbar del av Finlands BNP. Genomsnittsintäkten för en finsk vingård var (2010) 275000 euro. Ett sätt att prova vilka möjligheterna är i Sverige är att utse någon region till försöksområde, till exempel Skåne som föreslås i **motion G504 yrkande 1**.

Landsmötet 2015 tog ställning för att Liberalerna ska verka för en lagstiftning som möjliggör gårdsförsäljning i begränsad utsträckning, under förutsättning att detta inte påverkar Systembolagets roll negativt. Partistyrelsen ser ingen anledning att ompröva den ståndpunkten. Systembolagets detaljhandelsmonopol ska upprätthållas. Om det går att hitta en modell som kombinerar detta med småskalig gårdsförsäljning är detta något som Liberalerna ska bejaka. **Motion G501, G502, G503, G504 yrkande 3 samt G505 bör**

avslås, G504 yrkande 1 och 2 bör anses besvarade. Motion G504 yrkande 4 och 5 bör bifallas.

Motion G506, **G507**, **G508**, **G509** och **G510** har synpunkter på narkotikapolitiken. **G506** förordar en fortsatt restriktiv narkotikapolitik, **G507** och **G509** vill se över och utvärdera narkotikapolitiken och avkriminalisera bruk medan **G510** argumenterar för att cannabis bör legaliseras.

Vid landsmötet 2017 antogs ett ambitiöst missbrukspolitiskt program där de inledande punkterna är:

”Det övergripande målet ska vara en nollvision mot drogrelaterade dödsfall och drogrelaterat lidande. Beroende ska bekämpas med en fungerande, evidensbaserad vård. Politiken ska utgå från en skadelindringsprincip.

Stor vikt ska läggas vid det förebyggande arbetet, och all icke-medicinsk hantering av narkotika ska vara olaglig. Påföljden för ringa narkotikabrott bör i normalfallet vara beroendevård. Polisens insatser mot narkotika bör fokusera på att bekämpa langning, smuggling och tillverkning.”

Skadelindring och behandling för brukare kombinerat med tuffa tag mot dem som producerar och säljer narkotika är sedan länge fokus för Liberalernas narkotikapolitik. Att politik löpande ska utvärderas borde vara en självklarhet på alla politikområden. Vad gäller narkotikapolitiken är det dock ganska glest mellan seriösa utvärderingar. Det leder till sämre konkret politik och en trist debatt med alltför mycket löst tyckande, halmgubbar och argument tagna från andra länder där förutsättningarna är annorlunda. **Motion G509** har därför en tydlig poäng när den i **yrkande 3** föreslår att narkotikapolitiken bör utvärderas av fristående forskare.

Ett exempel på det är narkotikadödligheten, som i bland annat **motion G507** och **G509** lyfts fram som argument för avkriminalisering. Det är sant att Sverige har en hög narkotikarelaterad dödlighet jämfört med andra länder i Europa. Det kan delvis, men troligen inte helt, förklaras med att det inte finns några enhetliga definitioner för hur den statistiken ska föras. I Sverige genomförs till exempel betydligt fler rättsmedicinska undersökningar än i andra länder, vilket gör att fler narkotikarelaterade dödsfall upptäcks. Men för att den höga narkotikarelaterade dödligheten ska vara ett giltigt argument för avkriminalisering, måste man ju också kunna påvisa någon sorts samband. Dödligheten i Sverige har ökat mest påtagligt (även om en del av ökningen kan förklaras av nya mätmetoder) under de senaste tio åren, men narkotikabruk kriminaliserades 1988, och fängelse i upp till 6 månader tillkom i straffskalan 1993. Lika otydligt blir det om man jämför narkotikadödligheten i olika länder med olika narkotikapolitik. Det finns i närtid exempel på kriminalisering som lett till att användning, skador, lidande och död nästan helt försvunnit. Det gäller till exempel flera fentanylanaloger, GHB och ett antal nya psykoaktiva substanser. Forskning och utvärderingar om svensk narkotikapolitik ger inga tvärsäkra svar. Sambanden – och lösningarna – är betydligt mer komplexa än så.

Partistyrelsen delar den ambition som uttrycks i flera av motionerna att beroende ska vårdas, inte straffas. Men det är partistyrelsens fasta övertygelse att för att beroende ska kunna förebyggas, motverkas och behandlas så behöver hela kedjan, från produktion via langning till bruk, vara kriminaliserat.

Förbudet mot bruk är viktigt eftersom det innebär att polisen har befogenhet att ingripa mot en person som är påverkad av narkotika och till exempel skjutsa den till en beroendemottagning. Men förbudet innebär också att det blir lättare för polisen att kartlägga langares och smugglares nätverk. Många bedömare räknar med att antalet narkotikarelaterade dödsfall i Sverige 2019 kommer att vara lägre än de senaste åren, efter att nyckelpersoner bakom näthandeln med fentanylanaloger åtalats och dömts. De kunde kartläggas tack vare att förbudet mot bruk och innehav ger polisen befogenheter att skaffa information från personer längst ut i nätverket.

Påföljden för ringa narkotikabrott, det vill säga i praktiken bruk samt innehav av små mängder bör vara vård. Så är lagen utformad i till exempel Portugal, som ibland felaktigt framhålls som ett land som avkriminaliserat bruk.

Liberalerna står sedan länge för en i huvudsak skademinimerande narkotikapolitik, även om vi sällan använt just det ordet. Vi verkar sedan länge för så kallade lågtröskelverksamheter där man är välkommen även om man inte är drogfri, att substitutionsbehandling ska finnas brett tillgängligt (så kallad LARO), och för att bygga ut fler sprututbytesprogram. Det behövs ingen avkriminalisering för att inrikta politiken i huvudsak mot vård och stöd.

Ett vanligt förekommande motiv för avkriminalisering är att rädsla för att bli straffad gör att personer inte vågar söka vård mot beroende. Men polisen står inte och lurpassar vid beroendemottagningarna. Den som söker vård riskerar inget straff – och det finns inte heller några belägg utifrån svensk forskning att de som skulle behöva beroendevård avstår eftersom de tror att de riskerar straff. De som döms för ringa narkotikabrott har inte upptäckts när de sökt vård, utan i andra sammanhang, och i den mån det utdöms straff för bruk så är det dagsböter. Det förekommer högre straff i statistiken, men vid en närmare granskning handlar dessa domar om personer som samtidigt dömts för flera brott. När det utdöms fängelsestraff för grövre narkotikabrottbrott av normalgraden – till exempel langning – omvandlas det ofta till skyddstillsyn och missbruksvård.

Motion G508 föreslår att Liberalerna ska verka för att sprututbytesverksamhet ska inrättas i alla regioner, att de uppsökande insatserna ska stärkas samt att så kallade fixrum, eller injektionsrum för injicerande missbrukare ska inrättas. Liberalerna har länge drivit på införandet av sprututbytesverksamhet runt om i landet. Det är ett arbete som måste fortsätta. När det gäller injektionsrum vore detta ett nytt inslag i svensk beroendevård, men exempel finns i andra länder. Beroendevården behöver utvecklas och vila på evidens. Partistyrelsen ser därför med intresse på möjligheten att någon region går före och prövar frågan utifrån målgruppens behov i anslutning till sprututbytesverksamhet. Utifrån detta bör sedan lärdomar dras innan vi kan ta ställning till att särskilda injektionsrum införs brett i hela landet. Uppsökande insatser utvecklas för närvarande runt om i landet, exempelvis genom mobila hälsomottagningar. Det är en utveckling som Liberalerna ska fortsätta att verka för.

Partistyrelsen föreslår att motion G506, G507 yrkande 1, G508 samt G509 yrkande 3 anses besvarade. Motion G507 yrkande 2, G509 yrkande 1-2 samt G510 bör avslås.

Motion G511 innehåller många förslag om hur spelmissbruk kan förebyggas. Motionen förordar bland annat mer restriktiv lagstiftning vad gäller spelreklam, varningstexter, reglering på EU-nivå, krav på spelpaus vid skuldsanering och för att få försörjningsstöd och ökad kompetens i socialtjänsten.

Partistyrelsen konstaterar att spelmarknaden omreglerades den 1 januari 2019. Innan dess hade vi i teorin ett statligt spelmonopol, men i praktiken mängder av nätcasinon som verkade i en gråzon från utlandet. Syftet med den omregleringen, som Liberalerna under lång tid varit pådrivande för, var att ersätta det otidsenliga spelmonopolet med ett licenssystem som gör det möjligt för seriösa aktörer att verka på den svenska spelmarknaden, under ordnade former. Nu krävs licens och de ska betala skatt, det ställs höga grav på skydd mot manipulation och penningtvätt, alla måste vara anslutna till system för självavstängning och marknadsföringen ska vara ”måttfull”.

Spelreklam var i teorin förbjudet tidigare men i praktiken utan sanktioner. I det nya systemet finns skarpa sanktioner, och det prövades för första gången då Spelinspektionen drog in tillståndet för ett företag. Redan innan den prövningen tillsatte regeringen en utredning för att skärpa kraven. Med tanke på den marknadsföring som spelbolagen haft de första månaderna efter omregleringen kan det starkt ifrågasättas om den verkligen varit så måttfull som lagen kräver.

Partistyrelsen tycker att många av motionens förslag är intressanta och kan utgöra grunden för Liberalernas spelpolitik framöver, särskilt förslagen att verka för en reglering på EU-nivå, men tycker inte att landsmötet bör ta ställning till dem i detalj. **Motion G511 bör anses besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion G501, G502, G503, G504 yrkande 3 samt G505 avslås
2. **att** motion G504 yrkande 1 och 2 anses besvarade
3. **att** motion G504 yrkande 4 och 5 bifalls
4. **att** motion G506, G507 yrkande 1, G508 och G509 yrkande 3 anses besvarad
5. **att** motion G507 yrkande 2, G509 yrkande 1 och 2 samt G510 avslås
6. **att** motion G511 anses besvarad

RESERVATION 10

Per-Åke Fredriksson reserverar sig till förmån för motion G504 yrkande 2 och 3.

H1. BARNOMSORG, SKOLA OCH VUXENUTBILDNING

Inledning

Kunskap och bildning är den viktigaste faktorn för att stärka den enskilda människans möjlighet att leva i frihet. Utbildning ger alla möjlighet att, utifrån sina egna förutsättningar, förbättra sin livssituation. Kunskap bryter barriärer, minskar klyftor, öppnar nya vägar och stärker den enskildes förmåga att orientera sig och fatta egna självständiga beslut. Utbildningssystemet ska ställa höga krav och ha höga förväntningar på alla elever för att vi ska få en likvärdig skola där alla elever har samma möjlighet till utbildning. Liberalerna vill genomföra kunskapsreformer som ska få alla elever att lyckas, så att Sverige inom tio år är bland de tio bästa i kunskapsmätningen PISA.

Att förmedla kunskap är skolans huvuduppdrag. Skolan ska ge varje barn de kunskaper som krävs för att kunna förverkliga sina livsdrömmar, utöva sitt demokratiska medborgarskap och finna sig till rätta i världen. Allt för länge präglades svensk skolpolitik av rädsla för att mäta elevers kunskaper med sjunkande resultat som följd. Liberalerna ledde i alliansregering en total omläggning av svensk skola som vi vill fortsätta. Kunskapsresultaten hos svenska elever förbättrades efter en lång period av försvagade resultat i de internationella mätningarna PISA 2015 och TIMSS 2016. Liberalernas uppfattning är att det var skolreformerna 2006–2014 som banade väg för de förbättrade resultaten.

Liberalerna anser att fortsatta skolreformer är nödvändiga. Baskunskaper ska kartläggas redan i förskoleklassen och åk 1 så att alla elever går ut grundskolan med de kunskaper de behöver för att klara fortsatta studier. Fler speciallärare behövs och det pedagogiska arbetet måste utvecklas. Fler insatser krävs för att nyanlända ska nå kunskapsmålen.

Liberalerna vill se ytterligare ekonomiska satsningar på skolan, men mer resurser är inte tillräckligt. Också attityden till skolan måste förändras. Lärare ska respekteras för sina kunskaper och ha de befogenheterna som krävs för att skapa studiero i klassrummet. Sverige behöver fortsätta arbetet med att lyfta läraryrket och höja lärarnas status. Kommunaliseringen av skolan var ett misslyckande. För att ge alla elever en likvärdig skolgång bör staten ta tillbaka ansvaret för det offentliga skolväsendet.

Integrationen börjar i skolan. För elever i skolor i utsatta områden, områden där arbetslösheten är hög och utbildningsnivån låg, är utmaningarna extra stora. För att uppmuntra lärare och rektorer att söka sig till tjänster i skolor i utanförskapsområden ska dessa erbjudas särskilda karriärtjänster med goda löne- och arbetsvillkor. För de nyanlända som kommer till Sverige i förskole- och lågstadieåldern är det viktigt att det finns ett tydligt fokus på språkkunskaper. När rätt förutsättningar ges klarar sig de eleverna ofta förhållandevis bra i skolan.

Liberalerna vill att dagens fria skolval utvecklas till ett aktivt skolval för alla för att öka den sociala rörligheten och bryta segregationen som i huvudsak beror på det segregerade boendet. Det fria skolvalet är långt ifrån perfekt, men det är bättre för integration och kunskap än att avveckla det fria valet av skola. Kvalitetskraven ska vara likvärdiga oavsett huvudman. Skolinspektionen ska ges utökade möjligheter att stänga skolor som inte ger eleverna den kvalitativa skolundervisning de har rätt till eller där huvudmännen inte följer läroplanen till exempel om jämställdhet och likabehandling.

I svensk skola ska elever känna sig trygga. Lektionerna ska präglas av studiero och studiemotivation. Vi vet att dessa förutsättningar skiljer sig avsevärt bland landets skolor. För att skapa bättre förutsättningar för en jämlik och trygg skola vill Liberalerna införa mobilfrihet på lektionerna, ge skolorna möjlighet att ge eleverna skriftliga ordningsomdömen och skärpa lagstiftningen så att det blir lättare för rektorer att flytta elever som hotar och utövar våld mot andra elever.

Motionerna

Motion H101 yrkar att det ska vara obligatoriskt för huvudmannen att erbjuda förskoleklass för barn som tillhör särskolans målgrupp, att det ska vara frivilligt för barn som tillhör särskolans målgrupp att delta i förskoleklass samt att det ska finnas möjlighet att välja att ha barnet kvar i förskolan ett år till eller att barnet går i den grundskoleförberedande förskoleklassen. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att det faktum att riksdagen beslutade att förskoleklassen skulle bli obligatorisk 2018 inte tog tillräcklig hänsyn till de barn som tillhör särskolans målgrupp, vilket har skapat oklarheter om vad som gäller för dessa barn. I punkt 51 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs: ”Tioårig grundskola. Regeringen ska bereda möjligheten att införa tioårig grundskola och återkomma till riksdagen med ett lagförslag.” I den processen är det viktigt att den fråga som motionärerna för fram beaktas. Enligt Partistyrelsen finns det stora möjligheter att under nuvarande mandatperiod påverka regelverket för de barn som tillhör särskolans målgrupp inom ramen för januariavtalet. Liberalerna har under våren 2019 vid flera tillfällen i riksdagen uppmärksammat regeringen på den oklar-

het som råder för de barn som tillhör särskolans målgrupp sedan den obligatoriska förskoleklassen infördes hösten 2018. Regeringen anser att det nuvarande regelverket är tillräckligt och att det är självklart att alla barn ska erbjudas plats i förskoleklass vilket också gäller barn som senare ska börja i grundsärskolan och konstaterar att barn som tillhör målgruppen i dag har möjlighet att följa sina jämnåriga från förskolan till en förskoleklass för att sedan fortsätta i grundsärskolan. Regeringen menar också att vissa barn kan gå de första årskurserna i grundskolan för att senare börja i grundsärskolan eller i vissa fall gå kvar i förskolan ett år för att, med uppskjuten skolplikt, börja i årskurs 1 i grundsärskolan som sjuåring samt att för andra barn kan den bästa lösningen vara att redan som sexåring få börja i grundsärskolan och hoppa över förskoleklassen, om barnet bedöms ha förutsättningar för det. Regeringen konstaterar slutligen i de besked som getts att det är hemkommunens skyldighet att se till att förskoleklass erbjuds även till barn som senare tillhör grundsärskolans målgrupp. Partistyrelsen anser att det, trots regeringens försök att bringa klarhet i frågan om förskoleklass för barn som tillhör särskolans målgrupp, är nödvändigt att tydliggöra vad som gäller för dessa barn och anpassa särskolan till de nya förutsättningar som gäller efter det att förskoleklassen blev obligatorisk 2018 eller att klargöra detta i arbetet med den tioåriga grundskolan inom ramen för januariavtalet. Därmed föreslås att **motion H101 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Motion H102 yrkar att länsskolenämnderna ska återföras i stället för att skolan ska förstatligas. Motion H103 yrkar att ge Skolinspektionen tydliga instruktioner för vad som ska göras om en skola inte lyckas upprätthålla studiero samt att införa länsskolenämnder som ger rektor stöd i hur agera om studieron är hotad. Partistyrelsen menar att motionärens krav på ett återinförande av länsskolnämnderna inte står i motsättning till ett återförstatligande av det kommunala skolväsendet. I punkt 54 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Ge likvärdiga förutsättningar. Ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för statligt huvudmannaskap för skolan tas fram och arbeta vidare med förslag från Skolkommissionen för att öka likvärdigheten i skolan med bl.a. regionaliserade skolmyndigheter.” I flera av de utredningar som regeringen bereder och som kan ligga till grund för det ovan nämnda beslutsunderlaget för en statlig skola finns förslag på statliga regionala kontor med uppgifter liknande dem som de tidigare länsskolenämnderna hade. De aktuella utredningar som berör den framtida statliga skolorganisationen är bland annat 2015 års Skolkommission, 2017 års Skolmyndighetsutredning, Tillitsdelegationen samt Utredningen ”Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner.” Partistyrelsen anser alltså att ett återförstatligande av det offentliga skolväsendet inte står i motsatsställning till en statlig regional organisation utan kan genomföras oavsett huvudmannaskap. Partistyrelsen delar motionärens syn på bristen på studiero och att det krävs ett flertal åtgärder och förtydliganden. Liberalerna har under flera år presenterat flera förslag i riksdagen för att minska stöket i de svenska skolorna. Flera av dessa finns med januariavtalet och ska nu genomföras. I punkt 53 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs: ”Skapa studiero ”Genomför en nationell plan för studiero och trygghet i skolan. Mobilförbud införs i klassrum, med rätt för rektor/lärare att bestämma att mobiler kan/ska användas vid olika tillfällen med bestämda syften (Ds hösten 2019. Ny lagstiftning från 1 januari 2021) Resurser tillförs för att anställa fler lärarassistenter. Nationella riktlinjer tas fram för hur lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper ska kunna avlasta lärarna (Uppdrag till Skolverket efter vårändringsbudgeten). Elever som hotat eller utsatt andra för våld ska lättare kunna stängas av eller omplaceras (Samma Ds som mobiltelefoner).” Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H102 och motion H103 yrkande 2 samt att motion H103 yrkande 1 bör anses besvarad.**

Motion H104 yrkar bland annat att landsmötet ska besluta att Liberalerna ska ta fram förslag och initiera en utredning om statlig finansiering som innebär att godtyckliga skolnedläggningar stoppas. Partistyrelsen delar uppfattningen att det är olyckligt med godtyckliga skolnedläggningar, men menar samtidigt att skolnedläggningar som beror sviktande elevunderlag eller kvalitetsbrister i vissa fall är oundvikliga. För Liberalerna måste kvaliteten i undervisningen vara det grundläggande, inte i vilka lokaler verksamheten bedrivs. Skolorganisationen måste kunna anpassas så att skolbyggnaderna används på bästa sätt. Att två skolor med relativt nära avstånd till varandra står halvtomma är inte att använda den kommunala skolbudgeten på ett effektivt sätt. Risken är då att en allt större andel av kommunens budget går till att betala hyra och en allt mindre del av skolbudgeten används för undervisning. Med det sagt anser partistyrelsen att det är olyckligt att alltfler byskolor och skolor på landsbygden försvinner. Dessa skolor, som ofta brukar vara ortens eller byns viktiga samlingspunkt, kännetecknas ofta av trygghet och studiero. I dag har kommunen det fulla ekonomiska ansvaret för skolbyggnaderna och skolorganisationen och även vid ett framtida möjligt förstatligande av det offentliga skolväsendet är det troligt att fastigheter och skolgårdar kommer att vara ett fortsatt kommunal ansvar. Partistyrelsen konstaterar att det i dag finns ett statligt stöd på 3,5 miljarder för likvärdig skola. Det statliga stödet Statsbidrag för en likvärdig skola är ett statsbidrag ska gå till att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen i förskoleklass och grundskolan. Det är möjligt att söka för de kommuner som vill utveckla skolorna i kommunen. Partistyrelsen ser inte hur staten skulle kunna förhindra den utveckling som motionärerna tar upp med ytterligare statliga bidrag och beslut, särskilt så länge kommunerna är ansvariga för det offentliga skolväsendet. **Partistyrelsen yrkar därmed avslag på motion H104.**

Motion H105 yrkar att Liberalerna tar ställning för att använda lottning när en skola har fler sökande än platser. Partistyrelsen anser att det finns bättre sätt att fördela platserna när en skola har fler sökande än platser. Det senaste förslaget att föreslå lottning var i 2015 års Skolkommission som föreslog att kommunala skolenheter ges en möjlighet att frångå närhetsprincipen vid beslut om skolplacering från årskurs 7 under förutsättning att antalet sökanden till en given skola överstiger antalet platser och ersätts av ett urval

som sker genom lottning. Kommissionen menade också att huvudregeln liksom i dag ska vara att fristående skolor ska vara öppna för alla, men att kötid inte längre ska kunna användas som urvalskriterium vid fler sökande än platser. Även där skulle lottning kunna användas som urvalskriterium. I samband med att Skolkommissionen presenterade sitt förslag konstaterade dåvarande skolminister Gustav Fridolin att han inte stod bakom förslaget om lottning. Skolkommissionens argument för att ersätta kötid med lottning var att elever som kommer sent till Sverige får samma chans som andra elever att få en placering på en skola där antalet sökanden överstiger antalet platser. Den orättvisa har dock redan fått sin lösning För att ge nyanlända möjligheten att gå i fristående skolor kom Liberalerna och regeringen överens om att fristående skolor skulle ges möjlighet att ta emot nyanlända genom att reservera en kvot på ungefär fem procent för dessa elever. Försöket att reservera en liknande kvot för kommunala skolor misslyckades dock då man inte hittade en modell som var i överensstämmelse med reglerna om närhetsprincipen. Ett annat argument från Skolkommissionen var också att fördelarna av ett informationsövertag som medför att vissa vårdnadshavare ställer barnet i kö till en fristående skola många år före skolstart neutraliseras. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att skolsegregationen är ett problem och att det måste tas på största allvar, men att tror inte att lottning skulle lösa de segregationsproblem som motionärerna tar upp i sin motion. Det informationsövertag som Skolkommissionen vill lösa med lottning vill Liberalerna lösa på annat sätt. Så här står det i det nuvarande Skolprogrammet som antogs på landsmötet 2017: ”Ett aktivt skolval ska införas i alla kommuner. Till de fristående skolor som väljer kötid som urvalskriterium ska man kunna ställa barn i kö tidigast ett år före förväntad skolstart. Kommunerna åläggs tillhandahålla tillgänglig information om kommunernas samtliga förskolor och skolor för medborgarna.” Liberalerna har också föreslagit införandet av en gemensamt administrerad kö för ökad transparens och tillgänglighet. Erfarenheterna från de få kommuner, t ex. Botkyrka och Nacka, som har infört aktivt skolval med stora informationsinsatser är mycket goda. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H105.**

Motion H106 yrkar att Liberalerna verkar för att syskonförtur kan vara ett urvalskriterium även i kommunala skolor samt att skollagen tar mer hänsyn till elevens och föräldrarnas egna val vid urval för skolplacering. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning. Det bör i skollagens medges att syskonförtur ska kunna vara en urvalsgrund för kommunala skolor. Bakgrunden till motionen är att det råder viss oklarhet om kommunerna har rätt att använda syskonförtur som urvalsgrund efter en dom i Förvaltningsrätten mot Uppsala kommun. Domen innebär att syskonförtur på den grund Uppsala kommun angett inte är förenlig med lagstiftningen. En tolkning av domen innebär att man möjligen kan ha det på andra grunder, dvs. urvalskriterierna i annan ordning, där överklaganden i så fall inte går till Förvaltningsrätten och vidare utan till Skolväsendets överklagandenämnd. Oavsett tolkning av domen är läget mycket oklart och har skapat osäkerhet i landets kommuner. Partistyrelsen anser att skrivningen i den nuvarande skollagen begränsar möjligheten för syskon att få gå i samma skola. När syskon placeras i olika skolor får det betydande konsekvenser och det skapar onödig oro inför skolplaceringen. Huvudregeln är att barnen får en skolplats där vårdnadshavaren önskar, men bara om någon annans val av skola nära hemmet inte åsidosätts. Kommunerna måste ta hänsyn till vårdnadshavarens val först, sedan skolans närhet till hemmet och därefter går det att beakta vilken skola syskonen går i. Partistyrelsen anser dessutom att det kan vara oerhört viktigt för barnens skolresultat att föräldrar är involverade i barnens skolgång. Förutsättningarna till det försämras om syskon placeras i olika skolor. Att få gå i samma skola är en trygghet för både äldre och yngre syskon. Det är viktigt att övergångarna från förskola till skola, mellan stadierna och från grundskola till gymnasium sker smidigt och med rätt stöd när det behövs. Det kan betyda stor skillnad att ha syskon nära. Närhetsprincipen som viktigaste urvalsgrund byggde på en princip innan det fria skolvalet. Att ingen ska behöva ha långt till skolan är självklart en bra princip. Men när skolor ligger nära varandra har det mindre betydelse. Då finns möjligheten att få en skolplats på rimligt avstånd. Närhetsprincipens höga prioritet leder till att barnens avstånd till skolan mäts och jämförs exakt på metern för att kommunerna ska följa lagstiftningen. Ibland med resultatet att syskon placeras på olika skolor. Därför bör lagen ändras så att kommuner ska ta hänsyn till syskon samtidigt som det inte får innebära orimligt långa resor för någon annan. Regeringen har tillsatt en utredning i syfte att minska skolsegregation och i det ingår att se över syskonförtur, men utredningen har försenats. Partistyrelsen menar att skollagen ska ändras så att kommunerna kan använda syskonförtur som urvalskriterium. Därmed föreslås att **motion H106 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Motion H107 yrkar att Liberalerna verkar för att införa betyg från första klass i grundskolan. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att betyg och bedömning ska vara en naturlig del av skolgången. Sedan 1970-talet har svensk skola präglats av en rädsla för att mäta elevernas kunskaper med sjunkande resultat som följd. Liberalerna ledde dock en total omläggning av svensk skola i regeringsställning under alliansåren 2006–2014. Bland de reformer som alliansregeringen genomförde återfinns en ny läroplan och kursplaner med tydliga och tidiga mål, fler och tidigare nationella prov, skriftliga omdömen, betyg från årskurs 6 och ny betygsskala med fler steg. Genom en överenskommelse med rödgröna regeringen 2014–2018 inleddes försök med betyg från årskurs 4 i ett 20-tal skolor i landet. I punkt 50 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs: ”Skolor som vill ska kunna införa betyg från årskurs fyra. Reformen införs första juli 2020, då det nuvarande försöket upphör.” I flera ämnen finns numera ett nationellt bedömningsstöd för årskurs 1–3 som är obligatoriskt för huvudmän att använda i årskurs 1. I skolprogrammet som antogs av landsmötet 2017 slogs följande fast: ”Ett test som tydligt visar vad eleverna ska kunna avseende att läsa och skriva ska genomföras i mitten av vårterminen i årskurs 1. Extra lektioner i läs- och skrivinlärning ska direkt sättas in för de elever som inte når en godkänd nivå. Ett

skriftligt betygsliknande omdöme ska ges för att följa utvecklingen och för att sätta in stöd från och med vårterminen i årskurs ett. Betyg ska ges från och med vårterminen i årskurs fyra." Partistyrelsen menar att det under några få år skett en omfattande förändring när det gäller betygssystemet i Sverige. Vi har på kort tid gått från ett system med betyg först i vårterminen åk åtta till betyg åk sex och inom kort i åk fyra samt ett obligatoriskt bedömningsstöd från åk ett. Dessutom har en ny betygsskala införts. Partistyrelsen menar därmed att motionärernas önskemål om att betyg ska vara en naturlig del av skolgången är uppfylld och anser inte att det finns skäl att i dagsläget införa betyg från åk ett. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H107.**

Motion H108 yrkar att Liberalerna slutar driva frågan om ordningsomdömen. Partistyrelsen delar inte motionärernas uppfattning eller beskrivning av vad ordningsomdömen syftar till. Ordningsomdöme har under lång tid varit en av flera åtgärder som Liberalerna drivit för att skapa studiero i klassrummet. Partistyrelsen är fullt medveten om att enstaka åtgärder eller införande av ordningsomdömen i sig inte sig stoppar stöket i den svenska skolan som många elever och lärare i dag upplever. Ordningsomdömen är inte heller det enda förslaget som Liberalerna har presenterat i motioner i Riksdagen för att komma till rätta med ordningsproblemen. Förstärkt elevhälsa och ökat samarbete med socialtjänsten, ökade befogenheter för lärare, skärpta regler mot mobbning och trakasserier, lättare att stänga av eller flytta mobbare samt att se över den s k inkluderingstanken som har lett till att alla elever ska undervisas i den sammanhållna klassen med de svårigheter som det har lett till är några av de förslag Liberalerna har presenterat riksdagen. Bakgrunden till förslaget är att OECD genom sina PISA- och TIMSS-undersökningar visat att Sverige ligger i topp när det gäller stök i klassrummet. Anmälningarna till Arbetsmiljöverket när det gäller våldet mot lärare har fördubblats på kort tid. När Liberalerna skolborgarråd införde skolk i terminsbetyget 2009 halverades skolket. Det visar att omdömen när de ges skriftligt får synbara resultat. Bakgrunden till motionen är den alliansmotion som SD valde att rösta för våren 2019 som ledde fram till det s k tillkännagivandet (riksdagens sätt att beställa en lag) som gjorde att frågan uppmärksammades. Beslutet, som återfanns i alliansens reformagenda inför valet 2018, innebär att alla grundskolor- och gymnasieskolor ska kunna använda ordningsomdömen. Omdömet ska ges som en bilaga till terminsbetygen, men inte till slutbetygen, som en sammanfattande skriftlig kommentar, inte i en betygsskala. När det gäller hur barn med s k koncentrationssvårigheter eller olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar skulle påverkas av införandet av ordningsomdömen är det viktigt och slå fast att för dessa barn är lugn och ro extra viktigt. Det är ju de som har allra störst behov av struktur och som drabbas allra hårdast av stöket. Liberalerna vill satsa mer på speciallärare och på att lärare och rektorer ska få kunskap om hur de ska bemöta elever med olika funktionsvariationer. Vi vill också att det ska bli vanligare, och mer accepterat, med särskilda undervisningsgrupper och mer resurser till de elever som behöver mer än andra. Skola och förskola måste ha rutiner för att tidigt upptäcka "osynliga" funktionsnedsättningar som NPF eller dyslexi. Ingen ska behöva gå i skolan år efter år med stämpeln "ouppfostrad" eller "bråkig". Med tidiga insatser får barnen bättre förutsättningar att utvecklas. Med bättre stöd till elever med funktionsvariationer och mer kunskap hos skolans personal minskar risken både att elever med NPF är "stökiga" och att deras lärare tror att deras beteende är ett uttryck för dålig "hyfs". I betygsystemet finns dessutom en möjlighet att ta hänsyn till en funktionsnedsättning och bortse från vissa kunskapskrav när man sätter betyg. Om en elev t.ex. har dyslexi och svårt att skriva långa välformulerade svar på historieprovet kan man ta hänsyn till det. Rimligen bör det finnas en liknande möjlighet för ordningsomdömena. Liberalerna har bett riksdagens utredningstjänst (RUT) ta reda på hur det ser ut i EU:s medlemsländer. I rapporten från 2017 redovisas uppgifter om ordningsbetyg från 19 av EU:s medlemsländer samt i Norge. Av de 19 EU-länderna plus Norge som svarade på RUT:s förfrågan svarade 16 att de har ordningsomdöme eller möjlighet att ge ordningsomdöme och fyra att de inte hade det. Partistyrelsen menar därmed att motionärens farhågor om att införandet av ordningsomdöme skulle vara dåligt för vissa elever är ogrundad. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H108.**

Motion H109 yrkar bland annat om förändringar när det gäller utfärdandet av betyg och examensbevis vid byte av personnummer, införandet av en nationell betygsdatabas för grundskolan och att en central myndighet utfärdar betyg och intyg i original. Motionären belyser ett problem som har varit föremål för analys i flera statliga utredningar, senast i "Transpersoner i Sverige. Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92). Av denna utredning framgår att det hos universitet och högskolor finns ett väl fungerande system för att få ut examensbevis i original för personer som har bytt personnummer, men att det för övriga skolformer inte är lika självklart då det är en mer splittrad ägarbild med t.ex. fristående skolor och folkhögskolor. Partistyrelsens principiella uppfattning är att det ska vara möjligt för alla att erhålla ett examensbevis om möjligt i original från samtliga skolformer i Sverige. Ovanstående utredning konstaterar att det finns stöd för detta i den Europakonvention som Sverige har signerat. Det finns i dag inte någon specifik lagreglerad rättighet att få ut officiella handlingar med ett nytt personnummer efter att ha ändrat juridiskt kön. Inte heller finns några statliga råd eller rekommendationer som anger hur en sådan begäran ska hanteras. Det finns inte heller några tydliga formella hinder mot att utfärda nya handlingar. Därför blir det till sist en fråga om vilken väg man ska gå för att uppnå målet om att hela skolväsendet ska kunna utfärda examensbevis för personer som har bytt personnummer. Partistyrelsen är inte beredd att i dagsläget föreslå inrättandet av en ny myndighet eller en nationell betygsdatabas eller om det är bättre att föreslå nya statliga riktlinjer eller förändrad lagstiftning för att uppnå motionärernas syfte. Därmed föreslås att **motion H109 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Motion H110 yrkar att landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en ny lagstiftning som gör att skolor som inte håller måttet tvingas läggas ned. Par-

tistyrelsen delar motionärens uppfattning. Det måste bli lättare att lägga ner skolor som inte håller måttet. Att kommunerna i dagsläget är ansvariga för det offentliga skolväsendet gör det naturligtvis svårare att genomföra, men Liberalerna vill att staten ges ökade möjligheter att stänga skolor. I det skolpolitiska program som antogs på landsmötet 2017 sägs: ”Dåliga förskolor och skolor ska aldrig accepteras. Tvångsförvaltning och nedläggning av förskolor eller skolor som inte klarar sitt uppdrag eller bryter mot lagen ska kunna genomföras snabbt, oavsett huvudman. En närliggande och mer framgångsrik huvudman ska kunna ta över verksamheter från en huvudman som missköter sitt uppdrag.” Detta krav följdes sedan upp i alliansens reformagenda inför valet 2018 och i januariavtalet. I punkt 49 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Förbättra kunskaperna i skolan. Möjligheterna för Skolinspektionen att stänga skolor med stora brister, såväl fristående som kommunala, ska öka (Utredning 2019–2020. Ny lagstiftning 1 januari 2022). Lika villkor ska gälla för både privat som offentligt drivna skolor. Höga kvalitetskrav ska vara styrande (Utredning om kvalitetskrav 2020–2022).” Partistyrelsen menar att Liberalerna redan aktivt driver denna fråga. Därmed föreslås att **motion H110 bör anses besvarad.**

Motion H111 yrkar att Liberalerna ska verka för antagningsregler som leder till mindre skillnader mellan skolor. **Motion H112** yrkar bland annat att Liberalerna initierar en översyn av friskolesystemet och att en viss procent av platserna på populära skolor lottas ut. **Motion H113** yrkar bland annat att skolpengen ska reformeras för en mer likvärdig skola och att även fristående skolor ska ha en kommunal huvudman. Partistyrelsen vill påpeka att när det gäller yrkandet om att en viss procent av platserna på populära skolor lottas hänvisas också till partistyrelsens svar på **motion H105.** Partistyrelsen anser att friheten att få välja sin skola är en viktig rättighet för alla elever. Tidigare var det få förunnat att gå i de bästa skolorna. Det var bara de med tjock plånbok eller de som hade turen att födas av föräldrar med rätt bostadsadress som kunde det. Den absoluta närhetsprincipen med upptagningsområden runt varje skola upprätthöll segregationen. Att både kunna välja den skola man vill gå på, men också att kunna välja bort den skola man inte vill gå på är grundläggande. Rätten att välja skola och en skolpeng som följer med eleven till den skola som väljs var utgångspunkten i friskolereformen 1992. Den ger alla elever och föräldrar en möjlighet att välja den skola som passar dem bäst oavsett ekonomiska och sociala förutsättningar. Partistyrelsen vill att alla ska göra ett aktivt skolval. Föräldrar och elever ska få bättre förutsättningar att göra välgrundade val, genom förbättrad information, tydliga jämförelser samt mer öppenhet och transparens på lättillgängliga antagningsportaler. Så här står det i det skolprogram som antogs på landsmötet 2017: ”Ett aktivt skolval ska införas i alla kommuner. Till de fristående skolor som väljer kötid som urvalskriterium ska man kunna ställa barn i kö tidigast ett år före förväntad skolstart. Kommunerna åläggs tillhandahålla tillgänglig information om kommunernas samtliga förskolor och skolor för medborgarna.” Liberalerna har också föreslagit införandet av en gemensamt administrerad kö för ökad transparens och tillgänglighet. Erfarenheterna från de få kommuner, t ex. Botkyrka och Nacka, som har infört aktivt skolval med stora informationsinsatser är mycket goda. Dagens system är långt ifrån perfekt, men det är bättre för integration och kunskap än att avveckla det fria valet av skola. Det är angeläget att tillståndsprocessen för fristående skolor föregås av ägar- och ledningsprövning. Såväl tillstånd som ägar- och ledningsprövning ska kunna omprövas vid större ägarförändring eller andra större förändringar i verksamhetens förutsättningar. Kraven bör så långt som det är möjligt vara likvärdiga för fristående och offentliga aktörer. Partistyrelsen beklagar att Socialdemokraterna inte valde att fullfölja Friskolekommitténs förslag från 2013 där de och alliansen tillsammans med Miljöpartiet kom överens om hårdare krav på friskolorna. I stället kastade den rödgröna regeringen överenskommelse i papperskorgen och i stället valde att anamma Vänsterpartiets krav på vinstförbud för att säkra det socialdemokratiska regeringsinnehavet. För att nå en likvärdig skola vill Liberalerna återförstatliga skolan och införa en nationell kvalitetsutvärdering, som beskriver elevernas progression, vara jämförbart över tid och visa hur väl skolorna oavsett huvudman lyckas i sitt kunskapsuppdrag. Skärpta regler och sanktioner behövs för att rätta till bristande kvalitet. Skolinspektionen ska ha ett tydligt fokus på undervisningskvalitet. Skolor som inte klarar grundläggande kvalitetskrav ska läggas ner eller kunna tas över av andra oavsett huvudman. Om en kommunal skola inte når tillräckligt goda resultat bör kommunen ytterst förlora möjligheten att fortsätta driva den skolan, ungefär så som skett med en skola i Botkyrka kommun. Partistyrelsen menar att Liberalerna har goda argument för att bibehålla det fria skolvalet och utveckla det till ett aktivt skolval för alla samt att Liberalerna har presenterat flera förslag för att minska segregationen som bör tillgodose motionärernas krav på likvärdighet. M**otionerna H111, H112 och H113 bör därför anses besvarade.**

Motion H114 yrkar att Liberalerna ska verka för en sammanhållen skoldag utan konfessionella inslag och att skollagen ska ändras så att inte, som idag, enbart undervisningen utan också utbildningen ska vara icke-konfessionell. **Motion H115** yrkar att Liberalerna tar ställning för att bara sekulära skolor har tillgång till offentlig finansiering. **Motion H116** yrkar bland annat att skolor med konfessionella inslag i verksamheten inte längre ska tillåtas. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att konfessionella friskolor riskerar att leda till att fler barn isoleras från det svenska sekulära samhället och får möta allt färre elever med svenska som modersmål.

Landsmötet 2017 beslutade bland annat att ett stopp för nya religiösa friskolor införs och befintliga religiösa skolor bör inte ges tillstånd att utöka antalet elever, att Skolinspektionen får ett särskilt uppdrag att granska skolor med religiösa inslag samt friskolor som drivs av ideella föreningar och trossamfund och att kommuner bör ges rätt att stoppa nya religiösa förskolor om de riskerar motverka integrationen. Detta krav har sedan följts upp i januariavtalet. I punkt 57 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs: ”Ett etableringsstopp införs för fristå-

ende grund- och gymnasieskolor med konfessionella inslag. Befintliga skolor med konfessionell inriktning ska kontrolleras bättre. En utredning ska först definiera avgränsningar." Som ett resultat av januariavtalet gav regeringen i juni 2019 tilläggsdirektiv till utredningen om konfessionella inslag i skolväsendet. Regeringens särskilda utredare ska enligt det utvidgade uppdraget lämna förslag för att ett etableringsstopp för fristående grund- och gymnasieskolor med konfessionell inriktning ska kunna införas senast 2020. Partistyrelsen vill därutöver att Skolinspektionen ska få ett särskilt uppdrag att granska friskolor med religiösa eller konfessionella inslag och friskolor som drivs av ideella föreningar och trossamfund och att det är viktigt att huvudmännen för friskolor, inte bara i formell mening utan även i den dagliga verksamheten, lever upp till de krav som ställs på dem.

Dagens lagstiftning ger skolor med enskilda huvudmän rätt att ha konfessionella inslag utanför den direkta undervisningen som ska vara icke-konfessionell. Det finns exempel på skolor där sådana konfessionella inslag i sin helhet förläggs utanför den del av dagen som innehåller schemalagd undervisning, medan andra konfessionella skolor förlägger hela eller delar av de konfessionella inslagen emellan lektioner med icke-konfessionell undervisning.

Partistyrelsen är av uppfattningen att en sammanhållen skoldag med icke-konfessionell undervisning där eventuella konfessionella inslag kan förläggs före eller efter den sammanhållna skoldagen är den ordning som bör föredras. Det skapar en tydligare gräns mellan det konfessionella och icke-konfessionella och underlättar för elever som vill välja bort de frivilliga konfessionella inslaget. Liberalerna bör därför verka för en sådan ordning. Detta kräver sannolikt en förändring av skollagen men de närmare formerna för hur en ny reglering ska ses ut behöver ses över. Med detta yrkar partistyrelsen att **motion H114 yrkande 1 bifalls medan yrkande 2 anses besvarat.**

Partistyrelsen konstaterar också att kommunerna ansvarar för tillsyn av fristående förskolor, vilket inkluderar religiösa förskolor, och att kommunerna måste utforma tillsynen så att de bättre kan bedöma om de fristående förskolorna arbetar utifrån läroplanens mål och uppdrag samt håller en hög pedagogisk kvalitet. Inga offentliga bidrag får användas till att främja odemokratiska organisationer eller föreningar som motverkar integration och jämställdhet. Partistyrelsen vill påminna om att det är den fristående skolan själv som bestämmer sin inriktning i samband med ansökan till Skolinspektionen, t.ex. om skolan ska ha konfessionell, internationell, allmän eller waldorfpedagogisk profil. Det är inte Skolinspektionen som kategoriserar ansökningarna och de har inte heller möjlighet att ha synpunkter på inriktningen om den fristående skolan uppfyller de krav på ställs. Den fristående skolan har också möjlighet att ändra inriktning, vilket tidigare har skett när den fristående skolan så har önskat. Ett sådant exempel är den judiska Hillelskolan i Stockholm som själva har valt att inte längre klassificeras som en konfessionell skola. Partistyrelsen menar att Liberalerna redan aktivt driver denna fråga inom vad som är juridiskt möjligt. Att partistyrelsen inte är beredd att gå motionärerna till mötes när det gäller att stoppa skolpengen till eller förbjuda alla former av, även frivilliga, konfessionella inslag beror på att partistyrelsen inte är beredd att medverka till en retroaktiv lagstiftning där skolor som har fått tillstånd att bedriva verksamhet och uppfyller lagens krav ska tvingas upphöra med sin verksamhet. **Motionerna H115 och H116 bör därför anses besvarade.**

I **motion H117** yrkas att elever i grundskolan ska vara befriade från uttryck för ojämställdhet och hederskultur och tar särskilt sikte på slöjan. Partistyrelsen konstaterar att det idag ligger i skolans uppdrag att förmedla och förankra respekten för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I det ligger den rätt som slås fast i både Europakonventionen och den svenska grundlagen att få utöva, men också slippa utöva, en religion. Skolan har därutöver bland annat ett ansvar för att motverka stereotypa könsroller, främja jämställdhet mellan flickor och pojkar och låta varje enskild elev finna sin unika egenart. Men skolan är idag inte den fristad den kan och bör vara för den enskilda eleven att fritt söka sina egna värderingar, sin egen livsåskådning och sin egenart. Ett inslag som vi behöver reflektera kring är slöjan. Den sekulära staten ska se och ta ställning för barnets rätt att i skolan slippa möta direkt eller indirekt tvång från släkt och familj på att inordna sig i religiösa traditioner. Offentliga institutioner såsom skolan bör istället arbeta för att barn ska få sin barndom skyddad och att barnens intresse och individuella behov ska sättas främst. Flickor har rätt att slippa sexualiseras. Liberalerna respekterar varje individs valfrihet. Att reflektera kring flickors bärande av slöja i förskolan och tidigare stadier av grundskolan är inte en kritik mot eller ett skuldbeläggande av flickan som bär slöja. Det handlar om att våga problematisera slöjan som klädesplagg och dess mening och begränsning av flickors rätt att äga sin egen kropp. **Motion H117 bör därmed anses besvarad.**

Motion H118 yrkar bland annat att skolans arbete för hbtq-personer bör stärkas. Partistyrelsen delar motionärernas ambitioner när det gäller med att stärka arbetet i skolan för hbtq-frågorna. Undersökningar om ungas psykiska ohälsa visar att hbtq-personer i allmänhet och transpersoner i synnerhet mår sämre än genomsnittet. Att slippa diskriminering och kränkningar i sin vardag är en förutsättning för att hbtq-personer ska må bättre. Hbtq-personer är också föräldrar, och om förskolor eller skolor bemöter familjer fördomsfullt på grund av föräldrarnas sexuella läggning drabbar det även barnen. Därför anser Liberalerna att skolornas likabehandlingsarbete tydligare ska omfatta samtliga relevanta hbtq-frågor. Ett första steg är att skyldigheten att arbeta med aktiva åtgärder numera omfattar alla diskrimineringsgrunder i diskrimineringslagen, men mer behövs.

Liberalernas utgångspunkt är att alla som möter elever på skolorna ska ha hbtq-kompetens. Det gäller i allra högsta grad elevhälsan men också lärare, förskollärare och annan skolpersonal. Partistyrelsen anser också att sexualundervisningen behöver ses över så att frågor kring sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck finns med på ett tydligare sätt och blivande lärare får möjlighet att fördjupa sina kunskaper i dessa frågor. Partistyrelsen menar att Liberalerna redan

aktivt driver denna fråga, bland annat genom motioner i riksdagen. **Motion H118 bör därför anses besvarad.**

Motion H119 yrkar bland annat att tydligare mål ska sättas för läsning, att lässtödet bör öka samt att bibliotekens betydelse i samhället ska stärkas. Partistyrelsen delar motionärens ambitioner när det gäller att stärka läsningen och bibliotekens betydelse i samhället. Liberalerna har under lång tid lagt fram förslag som förbättrar elevernas läskunskaper. Under alliansregeringen 2006–2014, när Liberalerna hade ansvar för utbildningsfrågorna, togs flera initiativ för att uppmuntra läsandet. Nyanlända elever fick mer tid för att läsa och lära sig svenska i kursplanen, läslyftet som syftade till att utveckla undervisningen i svenska och läsning inrättades samt en läsa-skriva-räkna-satsning gjordes. Liberalernas arbete för ökad läsning i skolan har sedan följts upp i motioner i riksdagen och i januariavtalet. I punkt 52 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Ge rätt stöd i tid. Förverkliga läsa-skriva-räkna-garantin. Inför läxhjälpsgaranti och prioriterad timplan för barn som riskerar att inte bli behöriga till gymnasieskolan.” Också när det gäller bibliotekens roll har Liberalerna drivit en ambitiös linje. I det kulturprogram som antogs på landsmötet 2017 sägs: ”Lyft bibliotekens status. Bibliotekens roll är och förblir det öppna rummet, öppet för alla utan legitimation: en demokratiresurs. Här tillgängliggörs litteratur, här kan medborgarkontakter tas, här kan konsten leva och kulturen frodas. Som en del i integrationsarbetet visar också flera projekt i Norden att biblioteken kan vara en resurs också för studieförbund och för civilsamhället i form av föreningar att interagera med nya medborgare. Biblioteken i dag är mer än en samling böcker till utlåning – de är också en plats där det finns någon att hålla i handen när man söker information, när man bildas och utbildas. Bibliotek är inte en plats där man får bete sig hur som helst. Den som upprepade gånger missköter sig och stör andra måste därför kunna nekas tillträde.” Partistyrelsen menar att Liberalerna redan aktivt driver denna fråga. **Motion H119 bör därför anses besvarad.**

Motion H120 yrkar bland annat att Liberalerna verkar för att estetiska ämnen åter blir obligatoriska i gymnasiets alla teoretiska utbildningsprogram och att skolan ges större utrymme för mer mångfald och kreativitet. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att kreativitet och mångfald ska uppmuntras i utbildningsväsendet. Liberalernas uppfattning är att man bör återinföra ett estetiskt ämne för vissa program på gymnasiet, men att det ska ske i formen av ett frivilligt tillval. Den dåvarande rödgröna regeringen föreslog våren 2018 att ett estetiskt ämne som omfattade 50 gymnasiepoäng skull ingå

bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasiet, utom för det estetiska programmet. Ämnet skulle heta estetiska uttryck. Förslaget innebar att de 50 gymnasiepoäng som estetiska uttryck skulle omfatta skulle tas från gymnasiearbetet, som föreslogs minskas med motsvarande omfattning. Liberalerna motsätter sig att den totala undervisningstiden på gymnasiet ökar, men också att tid tas det viktiga gymnasiearbetet. Partistyrelsen konstaterar att Sverige är ett av världens mest kreativa länder. Vi har en rik flora av internationellt framgångsrika företag, tjänster, produkter, formgivare, modedesigner, artister, skådespelare och filmskapare. Det ska vi vara stolta över och förvalta väl. Ett uttryck för detta är den svenska grundskolans stora fokus på de estetiska ämnena. Ämnena musik, bild och slöjd omfattar i grundskolans timplan 790 timmar. Det är ungefär lika många timmar som eleverna får i de naturorienterande ämnena och teknikämnet tillsammans.

Därutöver har grundskoleeleverna möjlighet att fördjupa sina kunskaper inom de estetiska ämnena inom ramen för ämnet ”elevens val” som omfattar 382 timmar. Det finns i Sverige en stor samsyn i frågan om kulturens och de estetiska ämnenas roll i skolan. Liberalerna och alliansregeringen 2006–2014 tog lanserade exempelvis Skapande skola som handlar om att sätta alla elevers rätt till kultur och egen kreativ utveckling i centrum. Partistyrelsen anser att det kan vara motiverat att återinföra estetiskt ämne som tillval på vissa gymnasieprogram, men att det inte får innebära att den totala undervisningstiden utökas eller att det inkräktar på andra ämnen eller arbeten som är viktiga för utbildningen, särskilt på de yrkesförberedande programmen. **Motion H120 bör därför avslås.**

Motion H121 yrkar bland annat att engelska ska införas som nybörjarspråk i samtliga skolformer, att betyg ska kunna sättas i delkurser i engelska för tonårselever och att engelskan förändras så att fler elever kan komma igenom vårt skolsystem snabbare. Partistyrelsen anser att det är viktigt att alla elever når kunskapsmålen i grundskolan och erhåller gymnasiebehörighet. I dag är det över 15 procent av eleverna som inte når detta mål. Därför har Liberalerna under lång tid föreslagit åtgärder för att höja kunskapsresultaten i svensk skola genom generella åtgärder, men också genom riktade insatser för de grupper som motionären nämner i motionen. I stället för att förändra engelskan som ämne anser partistyrelsen att nyanlända elever som kommer till grundskolan i tonåren ska ges mer tid för att uppnå kunskapsmålen. De nyanlända som kommer till Sverige i förskole- och lågstadieåldern klarar sig ofta förhållandevis bra och bör ha goda förutsättningar att uppnå grundskolans kunskapsmål. För de nyanlända som kommer till Sverige som tonåring är förutsättningarna betydligt sämre. De får en alltför kort tid i skolan och hinner därmed kanske inte nå kunskapsmålen i grundskolan. Många av dem har en besvärlig skolgång bakom sig i hemlandet eller i flyktingläger. Några har aldrig gått i skolan och är analfabeter. För elever i grundskolan upphör skolplikten vid vårterminens slut det nionde året efter skolstarten, vilket vanligtvis sker när eleven fyllt 16 år eller tidigare om de uppnått kunskapsmålen. För att ge nyanlända elever samma chans att nå kunskapsmålen är det rimligt att förlänga skolplikten för dessa eftersom tiden är en så betydelsefull inlärningsfaktor. Rektor ska också ges långtgående befogenheter att för dessa elever prioritera om i timplanen så att målen i första hand nås i de viktigaste basämnena. En halvering av sommarlovet för nyanlända elever skulle också innebära mer tid för undervisning under sommaren. Nyanlända ska också ha rätt till modersmålsstöd, studiehandledning och modersmålsundervisning. **Motion H121 bör därför anses besvarad.**

Motion H122 yrkar att Liberalerna ska verkar för att elever med punktskrift som skriftspråk ska få undervisning i Unified English Braille (UEB). Partistyrelsen anser att det är viktigt att elever med funktionsnedsättning får möjlighet att använda hjälpmedel och ny teknik som underlättar möjligheten att nå kunskapsmålen. Punktskrift är dock inte ett språk utan ett alfabet och kan därför inte jämställas med ett skriftspråk. Det är riktigt att eleverna enligt läroplanen i engelska ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att formulera sig och kommunicera, men partistyrelsen anser att detta ske på ett bättre sätt genom att samtala och konversera det engelska språket, inte i första hand genom att få undervisning i UEB. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H122.**

Motion H123 yrkar att Liberalerna verkar för att utöka antalet gymnastiklektioner i veckan. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att ämnet idrott och hälsa är mycket viktigt och att undervisningstimmarna bör öka när alltfler fler barn och unga är stillasittande. Erfarenheter från den s.k. Bunkeflomodellen som studerade sambandet mellan fysisk aktivitet och skolresultat visar att det troligen finns ett visst positivt samband. Efter att under flera år i riksdagen föreslagit att undervisningstimmarna i idrott och hälsa ska öka beslutade en majoritet i riksdagen bestående av de fyra allianspartierna och SD om ett s.k. tillkännagivande 2017. Regeringen har sedan beslutat att från och med höstterminen 2019 får eleverna i grundskolan ytterligare 100 timmar i idrott och hälsa som fördelas mellan mellanstadiet och högstadiet. Partistyrelsen anser att den ökning som sker av undervisningstimmarna i idrott och hälsa ht 2019 för närvarande är tillräcklig. **Motion H123 bör därför anses besvarad.**

Motion H124 yrkar att Liberalernas förslag om mobilfria klassrum omfattar omklädningsrummen. **Motion H125** yrkar bland annat det anslås riktade bidrag till skolor för att installera enskilda duschbås, att skolan strävar efter att ge eleverna längre raster efter lektionerna i idrott och hälsa samt att skolan ska motverka ofrivillig fotografering i omklädningsrummet. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att mobilfria klassrum och trygga omklädningsrum i skolan är viktigt för att skapa studiero och en skola fri från våld och mobbning. Liberalernas principiella ståndpunkt är att klassrummen ska vara mobilfria och att rektor därutöver bestämmer om reglerna utanför lektionerna och i övriga lokaler. Liberalerna har i riksdagen föreslagit att generellt mobilförbud ska gälla under lektionerna vilket har följts upp i januariavtalet. I punkt 53 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Skapa studiero. Mobilförbud införs i klassrum, med rätt för rektor/lärare att bestämma att mobiler kan/ska användas vid olika tillfällen med bestämda syften (Ds hösten 2019. Ny lagstiftning från 1 januari 2021).” Partistyrelsen menar att man i det fortsatta arbetet med mobilförbudet kommer att behöva diskutera avgränsningar och befogenheter och att man i det sammanhanget kan lyfta frågan i vilka lokaler mobilförbudet ska gälla, t.ex. i omklädningsrum i anslutning till gymnastiksal/klassrum. När det gäller riktade statsbidrag för installation av duschbås och skoldagens utformning när det gäller t.ex. rasterna längd anser Partistyrelsen att det inte är en statlig angelägenhet då lokaler och raster är frågor som avgörs på kommunal nivå. **Motion H124 och motion H125 yrkande 3 bör därför anses besvarade och motion H125 yrkande 1 och 2 avslås.**

Motion H126 yrkar att demokrati ska bli ett eget ämne på gymnasiet. Partistyrelsen anser inte att det behövs flera ämnen i den svenska skolan. Däremot ligger den samlade undervisningstiden i Sverige under snittet i undervisningstid i jämförbara länder i EU och OECD, men en utökning bör ske i befintliga ämnen, inte genom att införa nya ämnen. Att införa ett nytt ämne är en mycket stor sak, det är inget beslut som kan ske genom att administrativt beslut i riksdagen eller hos Skolverket. Ett nytt ämne kräver utbildade legitimerade lärare. Det ska skapas en ämnesinstitution med forskning och professorer i ämnet på högskolor och universitet, en ny lärarutbildning ska starta och i övrigt bygga upp den infrastruktur som ett ämne har. Däremot finns det skäl att inom de nuvarande ämnenas ram förnya och modernisera innehållet i läro- och kursplan. Liberalerna har i riksdagen föreslagit att läroplanerna och kursplanerna ska göras om vilket har följts upp i januariavtalet. I punkt 49 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bland annat: ”Förbättra kunskaperna i skolan. Läroplaner och kursplaner ska revideras i syfte att stärka betoningen på kunskap och fakta för att uppmuntra flit och ambition. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H126.**

Motion H127 yrkar bland annat att Liberalerna säkrar att sex- och samlevnadsundervisningen blir ett integrerat ämne och får ett mer normkritiskt perspektiv på porr och dess skadeverkningar**. Motion H128** yrkar att Skolverket får i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för att förhindra att barn får tillgång till porr under skoltid. I **motion H129 yrkande 1, 3 och 4** yrkas bland annat att sex- och samlevnadsundervisningen ska utgå från ett kritiskt perspektiv på pornografins skadeverkningar samt att nationella riktlinjer för kompetensutveckling av personal om porrfria miljöer tas fram. **Motion H130** yrkar bland annat att elever aldrig ska behöva uppleva porr i skolan och arbetar för att lagstiftning och kontroll inom detta område skärps. Partistyrelsen delar uppfattningen att sex- och samlevnadsundervisningen måste förbättras. Liberalerna har under lång tid drivit detta i motioner i riksdagen, t.ex. genom ett ökat inslag av sex- och samlevnad i lärarutbildningen. Detta har följts upp i januariavtalet. I punkt 56 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs bl. a: ”Reformera lärarutbildningen. Sex och samlevnadsundervisning ska vara en obligatorisk del av lärarutbildningen liksom kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. (Genomförs från 2021). Regeringen har också gett Skolverket i uppdrag att komplettera läroplanerna om förbättrade skrivningar om sex- och samlevnadsundervisningen, vilket presenterades i maj 2019. Partistyrelsen ställer sig tveksam till statliga regler för brandväggar eller s.k. porrfilter i kommunala skolor. I flera kommuner är kravet på brandväggar, som stänger ute vissa vålds- och porrsidor, något som tas upp i upphandlingar av datorsystem, vilket partistyrelsen anser vore en mycket bättre väg att gå samt att utöver det förbättra sex- och samlevnadsundervisningen. **Motio-**

nerna H127, H128, H129 yrkande 1, 3 och 4 samt H130 bör därför anses besvarade.

Motion H131 yrkande 2 och 3 yrkar att landsmötet uttalar att utbildning i användning av fjärrundervisning bör införas i lärarutbildningen samt att utbildning för undervisning i små skolor bör införas i lärarutbildningen. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att fjärrundervisning och webbsända lektioner med särskilda moment i vissa fall kan vara ett bra komplement till den ordinarie undervisningen. För närvarande pågår en försöksverksamhet med fjärrundervisning i Skolverkets regi som har förlängts till den 30 juni 2020. Däri ingår också möjligheter till utbildning för lärare. Om försöksverksamheten slår ut väl kan det finns skäl att se över utbildningen för lärarna och se över regelverket för att ytterligare underlätta för fjärrundervisning. När det gäller pedagogisk utbildning för undervisning i små skolor har partistyrelsen svårt och se att det finns en sådan särskild pedagogik. M**otion H131 yrkande 2 och 3 bör därför anses besvarade.**

Motion H132 yrkar bland annat att en genomlysning av CSN:s ansökningsförfarande görs, att längden för CSN ska behovsprövas samt att personer som kommer som vuxna till Sverige bör få CSN för ett minsta antal utbildningsveckor. Partistyrelsen anser att CSN kan behöva förändras för att anpassa reglerna för nyanlända och för ett yrkesliv längre upp i åldrarna där det kommer att behövas kompetensutveckling och studier för omskolning under hela livet. För bland annat nyanlända som behöver studera på Komvux har riksdagen nyligen fattat beslut om ett särskilt studiestöd som är särskilt anpassad för denna grupp, det s.k. Studiestartstödet. Liberalerna har i motioner i riksdagen föreslagit att den övre åldersgränsen för studielån avskaffas och i konsekvens med det att inga lån avskrivs utan att de betraktas som vilka lån som helst som ska betalas tillbaka. Detta och andra liknande förslag har följts upp i januariavtalet. I punkt 14 i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet sägs: ”Möjligheterna till omställning förstärks och arbetsgivarnas behov av arbetskraft med rätt utbildning förbättras. Kunskapslyftet byggs ut, inklusive högskola, yrkeshögskola, vuxenutbildning och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Möjligheten att vidareutbilda sig eller omskola sig högre upp i åldrarna utökas. Ge mer generösa villkor för detta inom studiemedelssystemet. (Senast från BP21) Utvecklingstid i upp till ett år införs (från BP20) för att möjliggöra kompetensutveckling hos den enskilde.” **Motion H132 bör därmed anses besvarad.**

Motion H133 yrkar bland annat att Liberalerna ska verka för att staten tar ett större ansvar för folkhögskolornas finansiering samt att det ska införa en nationell nivå för ersättningarna till folkhögskolorna. Partistyrelsen anser att det är svårt att hitta en modell för något som skulle kunna betraktas som en riksprislista för folkhögskolor. Folkhögskolor lyder inte under skollagen och eftersom mångfalden i organisation, ägande och utbud skiljer sig så mycket är det troligen svårt att hitta ett nationellt system. De nationella bidragen fördelas av Folkbildningsrådet, men det förekommer också lokalt stöd från lokala och regionala aktörer. M**otion H133 bör därför anses besvarad.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion H101 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
2. **att** motion H102 och H103 yrkande 2 avslås
3. **att** motion H103 yrkande 1 anses besvarat
4. **att** motion H104 avslås
5. **att** motion H105 avslås
6. **att** motion H106 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
7. **att** motion H107 avslås
8. **att** motion H108 avslås
9. **att** motion H109 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
10. **att** motion H110 anses besvarad
11. **att** motion H111, H112 och H113 anses besvarade
12. **att** motion H114 yrkande 1 bifalls
13. **att** motion H114 yrkande 2 anses besvarat
14. **att** motionerna H115 och H116 anses besvarade
15. **att** motion H117 anses besvarad
16. **att** motion H118 anses besvarad
17. **att** motion H119 anses besvarad
18. **att** motion H120 avslås
19. **att** motion H121 anses besvarad
20. **att** motion H122 avslås
21. **att** motion H123 anses besvarad
22. **att** motion H124 och H125 yrkande 3 anses besvarade
23. **att** motion H125 yrkande 1 och 2 avslås
24. **att** motion H126 avslås
25. **att** motion H127, H128, H129 yrkande 1, 3 och 4 samt H130 anses besvarade
26. **att** motion H131 yrkande 2 och 3 anses besvarade
27. **att** motion H132 anses besvarad
28. **att** motion H133 anses besvarad

H2. HÖGRE UTBILDNING OCH FORSKNING

Inledning

Sverige är en kunskapsnation. Vår befolkning är välutbildad, vården är modern och vår industri är högteknologisk. Detta är resultatet av en lång svensk tradition när det gäller att satsa på både bildning och god utbildning, som är tillgänglig för alla. Vi vet att högre utbildning, forskning och entreprenörskap lägger grunden för att möta olika samhällsutmaningar och att det bidrar till ekonomisk tillväxt. För att bibehålla en stark position i den internationella konkurrensen och attrahera de mest framstående lärarna, forskarna, studenterna och entreprenörerna behöver Sverige därför en långsiktigt hållbar strategi för högre utbildning, forskning och innovation. Det kräver tydliga mål som kan följas upp och ett starkt ledarskap. Liberalerna anser därför att det övergripande målet för högre utbildning, forskning och innovation bör lyda: Sverige ska vara en framstående kunskapsnation, där högre utbildning, forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och effektivitet samt bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Resurstilldelningen till högre utbildning är ett viktigt styrinstrument. För att premiera vetenskaplig kvalitet införde alliansregeringen en modell där 20 procent av nya resurser omfördelades mellan lärosätena baserat på indikatorerna externa anslag för forskning samt publiceringar och citeringar. För att fortsätta att stärka kvaliteten i forskningen och excellensen i forskningen är det viktigt att denna omfördelningsmodell utvecklas vidare för att ännu starkare premiera kvalitet.

Sveriges högre utbildning ska hålla sådan kvalitet att studenter utanför EU söker sig till landets lärosäten. På den globala utbildningsmarknaden konkurrerar svenska universitet med Oxford och Cambridge om de bästa studenterna. Ska utländska studenter uppfatta den högre utbildningen i Sverige som attraktiv måste hög akademisk kvalitet stå i fokus. För att attrahera och behålla fler utländska studenter som har utbildat sig i Sverige bör dessa ges ökade ekonomiska incitament för att studera här.

Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen personer som går vidare till högre studier, men utbyggnaden av antalet platser får inte ske på bekostnad av kvalitet i undervisningen. Viss högre utbildning måste därför centraliseras till färre universitetsorter. Ett exempel är ämneslärarutbildningen där ämnesstudierna bör koncentreras till de högst rankade och största universiteten i Sverige för att kunna erbjuda lärarutbildning i alla skolämnen.

Den som fuskar på högskoleprovet kan dömas för osann försäkran, men det räcker inte när utvecklingen av digital teknik har gjort det lättare att dela information via telefoner och annan elektronisk utrustning. Liberalerna anser att det krävs ytterligare åtgärder för att förhindra att organiserat fusk vid högskoleprovet fortsätter.

Liberalerna vill se över socialförsäkringssystemet för forskarstuderande och unga forskare. Unga forskares otrygga anställningar och ett bristfälligt socialförsäkringssystem är viktiga orsaker till den nuvarande skeva könsbalansen. Forskarkarriären är svår att kombinera med familjebildning och på grund av rådande könsnormer slås kvinnor ut längs vägen

Motionerna

Motion H201 yrkar bland annat att Liberalerna ska verka för att avskaffa högskoleprovet och att antagningsprocessen till högskola och universitet ska kompletteras med flera ämnesspecifika inträdesprov och fler basår. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att högskoleprovet borde få en mindre framträdande roll vid antagningen och att systemet med basår borde breddas till fler utbildningar. Liberalerna har i en motion i riksdagen med anledning av proposition 2017/18:204 ”Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande” beskrivit partiets politik när det gäller intagningen. Motionen bygger på det program för skolan, ”Frihet och kunskap”, som antogs av landsmötet 2017. Så här står i programmet: ”Högskoleprovets roll i systemet för urval och antagning till högre studier behöver ses över. Detta gäller bland annat högskoleprovets konstruktion och betydelse, samt kvotgruppernas storlek. Det bör övervägas om det ska införas en generell gräns under vilken ett resultat på högskoleprovet inte kan kvalificera för antagning via kvotgruppen.” I riksdagsmotionen kritiserar Liberalerna regeringens förslag som innebär att högskoleprovets skulle roll skulle öka och att de inte vill begränsa högskoleprovets giltighetstid. Liberalerna vill att giltighetstiden för högskoleprovet ska kortas från fem till tre år och att en person ska få genomföra ytterligare två högskoleprov under ett provs giltighet, vilket innebär att en person kan göra högskoleprovet högst tre gånger under tre år. Liberalerna anser också att i stället för att införa en nedre åldersgräns, som den s.k. ”Tillträdesutredningen” föreslog, borde det också införas ett krav på att personen har slutbetyg från gymnasiet för att det ska vara möjligt att skriva högskoleprovet. Det skulle väsentligt öka kraven på eleverna att fullfölja sina gymnasiestudier och försvåra möjligheten att

hoppa av och försöka ta sig in på högskolan via högskoleprovet. Partistyrelsens uppfattning är avslutade gymnasiestudier och slutbetyg från gymnasiet bör premieras och ska vara den huvudsakliga vägen för tillträde till högre studier. Att alla ska fullfölja ett högskoleförberedande gymnasieprogram för att nå högre studier innebär att eleverna måste fokusera på att avsluta sina gymnasiestudier i ungdomsgymnasiet eller på Komvux innan de kan påbörja sina studier på universitet och högskolor. Däremot är partistyrelsen inte beredd att helt avskaffa högskoleprovet. När det gäller ämnesspecifika inträdesprov och basår delar partistyrelsen motionärernas uppfattning. Liberalerna har medverkat till att inrätta antagningsprov på t.ex. vissa lärarutbildningar och basår på vissa vård- och ingenjörsutbildningar. Partistyrelsen ser gärna att dessa breddas till flera utbildningar. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H201 yrkande 1 och att motion H201 yrkande 2 bör anses besvarad.**

Motion H202 yrkar att Liberalerna tar initiativet till en granskning och uppföljning av resurstilldelningssystem för den grundläggande universitetsutbildningen. **Motion H203** yrkar bland annat att de statliga basanslagen till forskning bör öka och att dessa särskilt ska riktas mot humaniora och samhällsvetenskap. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att det är viktigt att resursfördelningssystemet uppfattas som rimligt och att det ger incitament för att öka undervisningens kvalitet. Alliansregeringen 2006–2014 höjde resurstilldelningen rejält till högskoleutbildning och forskning och ändrade resursfördelningssystemet i syfte att höja kvaliteten. Liberalerna ser gärna att denna resursförstärkning fortsätter och i vissa fall riktas på det sätt som motionären till **motion H203** framför. Resursfördelningssystemet har nyligen utretts i den s.k. Styr- och resursutredningen (Strut) ”En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan” (SOU 2019:6) som presenterade sitt förslag under våren 2019. Utredningens förslag bereds för närvarande i regeringskansliet och Liberalerna kommer kunna presentera sitt förslag till förändringar i samband med en kommande proposition. Liberalerna har i motioner i riksdagen beskrivit partiets ståndpunkt på följande sätt: ”Resurstilldelningen till högre utbildning är ett viktigt styrinstrument. För att premiera vetenskaplig kvalitet införde alliansregeringen 2006–2014 en modell där 20 procent av nya resurser omfördelades mellan lärosätena baserat på indikatorerna externa anslag för forskning samt publiceringar och citeringar. För att fortsätta att stärka kvaliteten i forskningen och excellensen i forskningen är det viktigt att denna omfördelningsmodell utvecklas vidare för att ännu starkare premiera kvalitet. Ett viktigt steg i denna utveckling är att höja omfördelningen från dagens 20 procent till 25 procent. Vi anser också att alla statliga lärosäten vid omfördelningen ska konkurrera i samma grupp, inklusive Chalmers tekniska högskola och Jönköping University.” Partistyrelsen yrkar därmed att **motion H202 och motion H203 bör anses besvarade.**

Motion H131 yrkande 1 föreslår att landsmötet uttalar att utbildningscentra för högre utbildning bör inrättas i kommuner i FA-region utan högskola/universitet. Partistyrelsens uppfattning är att Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen personer som går vidare till högre studier, men att utbyggnaden av antalet platser inte får ske på bekostnad av kvalitet i undervisningen. Ett exempel är lärarutbildningen som den rödgröna regeringen 2014–2018 byggt ut i ett försök att motverka lärarbristen, trots att flera lärosäten i dag inte kan upprätthålla kvaliteten eller fylla dagens utbildningsplatser eller att en stor andel studenter inte fullföljer sin utbildning. På sikt behöver självfallet antalet utbildningsplatser byggas ut på vissa områden, men det får aldrig ske på bekostnad av kvaliteten. Om det bör ske enligt motionärens önskan ifrågasätter partistyrelsen starkt. Viss högre utbildning borde snarare centraliseras till färre universitetsorter, t.ex. ämneslärarutbildningen där ämnesstudierna bör koncentreras till de högst rankade och största universiteten i Sverige. De mindre lärosätena har svårt att erbjuda inriktningar i skolämnen där det råder brist på lärare, som exempelvis kemi och fysik, då det låga antalet studenter som söker dessa utbildningar gör det ekonomiskt svårt för små lärosäten att bedriva dem. Utbildningen för förskollärare, grundskollärare och kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) kan dock med fördel bibehållas på små orter. Därutöver vill partistyrelsen påminna om att det i dag finns lärcentra på många platser och goda möjligheter till distansundervisning och fjärrundervisning som skulle kunna tillgodose utbildningsbehovet i FA-regionerna utan högskola och universitet. **Partistyrelsen yrkar därmed avslag på motion H131 yrkande 1.**

Motion H204 yrkar att Liberalerna ska verka för att svenska lärosäten ska få ett förtydligat rehabiliteringsansvar för studenter och att Liberalerna ska verka för att studenthälsan ska få ökade resurser. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att studenternas hälsa inte har uppmärksammats tillräckligt mycket och konstaterar vidare att frågan om studenthälsa behandlats i den nyligen avslutade utredningen om tryggare och effektivare studier där också ett delbetänkande har lämnats om bland annat ansvar för studenters rehabilitering. Utredningen bereds för närvarande inom regeringskansliet, men partistyrelsen anser att det finns skäl för Liberalerna att i grunden vara positiva till en förbättring av studenternas rehabilitering och att ökat ansvar för studenthälsan. Partistyrelsen vill också nämna att Liberalerna i motioner i riksdagen presenterat förslag för att förbättra den sociala tryggheten för forskare och forskarstuderande. I motionen sägs bland annat: ”Liberalerna vill se över socialförsäkringssystemet för forskarstuderande och unga forskare. Unga forskares otrygga anställningar och ett bristfälligt socialförsäkringssystem är viktiga orsaker till den nuvarande skeva könsbalansen. Forskarkarriären är svår att kombinera med familjebildning och på grund av rådande könsnormer slås kvinnor ut längs vägen. Därtill bör den sociala tryggheten ökas för den som väljer att

fortsätta sin forskarbana på egna ben efter disputation. Även en tidigare anställd utförsäkras nämligen efter ett år. Begreppet ”studier inom det egna yrkesområdet” bör därför vidgas till att omfatta stipendiefinansierade post doc-studier, såväl inom som utom Sveriges gränser, så att unga forskare kan behålla sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) under meriterande post doc-period. Sådana post doc-studier bör räknas som överhoppningsbar tid i upp till tre år, såväl inom

som utom Sveriges gränser. ”Partistyrelsen tror att en ökad trygghet för studenter, forskare och forskarstuderande skulle bidra till en mindre ohälsa på universitetet och högskolor. Därmed föreslås att **motion H204 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört.**

Motion H205 yrkar att Liberalerna aktivt driver frågan om att införa arbetsintegrerad utbildning i hela Sverige, både i form av förskollärarprogram, grundlärarprogram, men också i form av kompletterande utbildning. Den s.k. Dalamodellen som motionären refererar till där lärare anställs i kommunerna samtidigt som de utbildas till lärare har varit ett sätt att försöka öka antalet lärare. Den får bedömas vara relativt framgångsrik, men flera högskolor och universitet, t.ex. Karlstad och Mälardalen, har beslutat att avveckla sina utbildningar enligt denna modell p.g.a. sviktande intresse. Liberalerna har i flera motioner under lång tid presenterat flera förslag för att minska lärarbristen. Flera av dessa återfinns numera i januariavtalet. mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet där det i punkt 56 sägs: ”Reformera lärarutbildningen. Kraven på utbildningen skärps. Intagningskraven höjs. Fler lärarledda timmar införs och kopplingen mellan teori och praktik stärks och fokus på metodiken ökar Förutsättningarna för akademiker att välja läraryrket underlättas. Längden för Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) kortas ner och studietakten höjs. Möjligheterna att jobba på en skola och studera till lärare parallellt förbättras. Sex och samlevnadsundervisning ska vara en obligatorisk del av lärarutbildningen liksom kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. (Genomförs från 2021).” Partistyrelsen anser att detta väl tillgodoser de önskemål som motionären för fram. Partistyrelsen yrkar därmed **att motion H205 bör anses besvarad.**

Motion H206 yrkar att Liberalerna verkar för att kraftigt utöka utbildningarna till läkare i Sverige med målsättningen att inom längst 10 år utbilda det antal läkare som Sverige behöver. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att läkarutbildningen bör byggas ut. Liberalerna har i riksdagen varit kritiska till den snabba utbyggnaden av studieplatser som har skett de senaste fem år då man har varit oroliga får att det kommer att påverka kvaliteten på utbildningarna. När det gäller utbyggnaden av läkarutbildningen har Liberalerna dock varit överens med regeringen. Partistyrelsen vill dock påpeka att även den utbyggnaden måste ske utan att man gör avkall på kvaliteten vilken är det som avgör i vilken takt utbyggnaden kan ske. Partistyrelsen yrkar därmed **att motion H206 bör anses besvarad.**

Motion J203 yrkande 3 vill att Liberalerna ska verka för att säkerställa att kunskap om hbtq-frågor inklusive intersexvariationer ingår i alla relevanta utbildningar på högskolan. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att kunskapen om de grupper som nämns i motionen bör öka. Liberalerna har under lång tid arbetat för att förbättra kunskapen och villkoren för hbtq-personer. Så här står bland annat i Liberalernas partimotion till riksdagen om hbtq-frågor: ”Vår utgångspunkt är att alla som möter elever på skolorna ska ha hbtq-kompetens. Det gäller i allra högsta grad elevhälsan men också lärare, förskollärare och annan skolpersonal. Vi anser också att sexualundervisningen behöver ses över så att frågor kring sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck finns med på ett tydligare sätt och blivande lärare får möjlighet att fördjupa sina kunskaper i dessa frågor. Detta finns också med i januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet där det i punkt 56 bland annat sägs: ”Reformera lärarutbildningen. Sex och samlevnadsundervisning ska vara en obligatorisk del av lärarutbildningen liksom kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. (Genomförs från 2021).” Partistyrelsen anser att detta väl tillgodoser de önskemål som motionären för fram. Partistyrelsen yrkar därmed **att motion J203 yrkande 3 bör anses besvarad.**

Motion H207 yrkar bland annat att Liberalerna ska verka för att lägga ner Akademiska hus AB och överföra dess bestånd av fastigheter till de enskilda lärosätena. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att statliga högskolor bör ges möjlighet att äga sina fastigheter. Det finns hos många en irritation kring Akademiska hus som fastighetsvärd. Det är i detta sammanhang dock viktigt och påpeka att universitet och högskolor har möjlighet att hyra av andra än Akademiska hus. Partistyrelsen vill också möjliggöra högskolor och universitet att med egna medel förvärva fastigheter av antingen Akademiska hus eller andra aktörer. Partistyrelsen anser dock inte att det är aktuellt att sänka avkastningskraven eller utdelningarna för Akademiska hus, åtminstone inte på ett sätt som skulle snedvrida konkurrensen på fastighetsmarknaden till dess fördel. Ägardirektiven bör ligga fast. Partistyrelsen yrkar därmed **avslag på motion H207.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion H201 yrkande 1 avslås
2. **att** motion H201 yrkande 2 anses besvarat
3. **att** motion H202 och H203 anses besvarade
4. **att** motion H131 yrkande 1 avslås
5. **att** motion H204 anses bifallen med vad partistyrelsen anfört
6. **att** motion H205 anses besvarad
7. **att** motion H206 anses besvarad
8. **att** motion J203 yrkande 3 anses besvarat
9. **att** motion H207 avslås

H3. KULTUR, IDROTT OCH CIVILSAMHÄLLE

Inledning

Liberal kulturpolitik syftar till människors förståelse och utveckling. Tanken att se människan för vad hon är och kan bli – inte bara var hon kommer ifrån – är en central skillnad mellan liberaler å ena sidan och populister, socialkonservativa och identitetsvänster å den andra. Medan andra strävar efter att den enskilda människan ska stanna med sin grupp välkomnar liberaler att individen utmanar gruppen.

Kulturen är intellektets infrastruktur. Den ger människor verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv. När människor utövar eller tar del av kultur föds inspiration, kreativitet och nya idéer. Kultur kan öka människors nyfikenhet också på sådant man inte tidigare visste man var intresserad av eller ens visste fanns. Kulturpolitiken ska sträva efter att människor lär sig mer om sig själva, sin personlighet, sin förmåga, sina fördomar, sitt sammanhang, sitt samhälle, sin samtid och sin framtid. I mötet med kvalitetskultur växer man som människa.

För Liberalerna är kulturens frihet central. Ett öppet samhälle behöver litteratur, konst och andra kulturella uttryck som provocerar och utmanar. I land efter land i vår närhet har vi sett hur auktoritära makthavare monterar ner det öppna samhällets strukturer, och bland det första de har gett sig på har varit kultur som de på olika sätt har funnit misshaglig.

Även i Sverige hörs rop på att misshaglig kultur ska tystas. Andra vill göra kulturen till verktyg för att främja ett hållbart samhälle, jämställdhet och integration – mål som vi i Liberalerna i och för sig delar, men om vi börjar använda kulturen som verktyg för sånt som är gott, öppnar vi också för dem som vill använda den i andra syften.

Kulturen bidrar självklart till många av de mål vi vill nå med politiken, men kulturpolitiken får aldrig vara instrumentell. Kulturen ger människor verktyg att tänka själva, och det är själva grunden för liberalismen. Medan andra strävar efter att den enskilda människan ska stanna med sin grupp välkomnar liberaler att individen överraskar och utmanar gruppen.

En fri kultur med stor mångfald är sitt eget skydd mot mörka krafter. Man blir inte automatiskt demokrat av bildning. Men bildning ger människor verktyg att värdera information, verktyg att skilja sanning från lögn och trovärdigt från osannolikt.

Ett gott samhälle byggs upp underifrån. Det skrivs och talas ofta om hur civilsamhället bidrar till att stärka demokratin. Det är naturligtvis sant, men civilsamhället är inte ett komplement till demokratin, det är demokratins ursprung och förutsättning.

Det startar med att enskilda människor väljer att samarbeta, organisera sig eller starta föreningar och organisationer. Politiken och demokratin finns för att civilsamhället drog slutsatsen att de inte räckte till för vissa uppgifter – inte tvärtom. Det offentliga bör ses som ett komplement till civilsamhället, det är inte civilsamhället som är ett komplement som ska lösa sådant som det offentliga inte klarar av. Ibland bör det offentliga till och med ta ett steg tillbaka för att låta människor fritt och frivilligt lösa de problem de ser.

Liberalernas föregångare var engagerade inom frikyrkor, i nykterhetsrörelsen och i den tidiga arbetarrörelsen, på folkhögskolor och i akademin, på landet och i staden. Där byggdes det välfärdssamhälle vi i dag tar för självklart. Sveriges historia av ett starkt folkrörelseengagemang lägger en god grund för en fortsatt välfärdsutveckling. Men civilsamhällespolitiken måste också följa med i de senaste årens snabba framväxt av nya mötesplatser, med cirkulär ekonomi, crowdfunding och volontärarbete som inte sällan organiseras med hjälp av sociala medier.

Motionerna

Motion H301 argumenterar för att de statliga kulturinstitutionerna ska vara verksamma i hela landet, och att det bör göras en inventering av vilka platser som kan vara lämpliga för detta. Liberalerna driver för närvarande en del förslag i riksdagen i den riktningen, bland annat om uttryckliga uppdrag till de nationella institutionerna att nå publik i hela landet. En del i det arbetet kan vara att göra en inventering av lämpliga platser för respektive institution. Partistyrelsen delar motionärens intentioner, men tycker att de konkreta förslagen är alltför detaljerade för landsmötet att ta ställning till. **Partistyrelsen föreslår att motion H301 anses besvarad.**

I **motion H302** föreslås att Liberalerna ska ta fram ett mediepolitiskt framtidsprogram. Partistyrelsen konstaterar att behovet av en mer långsiktig mediepolitik i en ny tid är stort. Den svenska mediepolitiken utformades i en tid när medier var papperstidningar, tablå-tv och tablå-radio och inte så mycket mer. Nu erbjuder alla text, ljud och rörlig bild om vartannat alla tider på dygnet. Det görs försök att göra befintliga regler och system mer teknikneutrala – men det behövs nog ett större grepp. Affärsmodeller utmanas när annonsintäkterna hamnar hos distributörer i stället för hos publicister. Möjligheterna för nischmedier och demokra-

tiskt utbyte är större än någonsin, men lokalmedier är i kris samtidigt som faktaresistensen växer och filterbubblorna blir tätare. Partistyrelsen delar motionärens uppfattning att Liberalerna bör utveckla och förnya sin mediepolitik, men anser inte att landsmötet bör bestämma i vilken form detta ska ske. **Motion H302 bör därför anses besvarad.**

Relationen mellan lokala kommersiella nyhetsredaktioner och public service-medierna fungerar ibland mycket väl. Det finns undersökningar som visar att lokal nyhetskonkurrens ofta gynnar alla på den lokala marknaden, då det ökar nyhetsintresset och konsumtionen totalt sett. Men ibland är det mer frostigt. **Motion H303** tar upp att det förekommer att public service-medier kopierar nyheter från lokala redaktioner och föreslår att Liberalerna ska verka för att det inte ska vara tillåtet. Partistyrelsen ser allvarligt på detta problem. 1 januari 2020 påbörjas en ny tillståndsperiod för public service, och villkoren för denna har nyligen behandlats av riksdagen (prop. 2018/19:136). I Liberalernas motion anförs att regeringens förslag att public service-medierna ska ”ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar, i syfte att värna en mångfald av perspektiv på en livskraftig mediemarknad” är otillräckligt. I stället föreslås att public service-medierna ska vara skyldiga att föra en dialog med lokala medier, ha en policy för hur detta ska hanteras samt redovisa detta i sina årsredovisningar. **Med detta bör motion H303 anses besvarad.**

I **motion H304** argumenteras för att Liberalerna ska värna det svenska språket och att detta ska användas i medier och av myndigheter. Partistyrelsen delar den uppfattningen, och det var därför Liberalerna var med om att under alliansregeringens tid införa en språklag som fastslår svenska språkets särställning. Det betyder dock inte att det är just svenska språket och dess ordförråd anno 1906, 2009 eller 2019 som ska värnas – språket utvecklas hela tiden, och det är värdefullt och vackert. Att programledaren i ett underhållningsprogram i SVT använder slanguttryck eller enstaka utländska ord är inte en sak för politiken att reglera. **Motion H304 bör därför anses besvarad.**

I **motion H305** yrkas att punktskriften ska erkännas som officiellt skriftspråk. Partistyrelsen anser att alla med grav synnedsättning samt blinda ska ha rätt och möjlighet till utbildning i punktskrift. Att kunna läsa är en helt nödvändig kunskap för ett gott liv. Den som läser – och det gäller också den som läser genom punktskrift – tillgodogör sig information på ett mycket djupare sätt än den som lyssnar. Partistyrelsen menar dock inte att punktskrift kan anses som ett eget språk. Punktskrift är ett alfabet som kan användas för många språk – först franska och allt eftersom allt fler. I dag är Louis Brailles punktskriftsalfabet det helt dominerande taktila alfabetet i världen, också för språk som i svartskrift inte använder det latinska alfabetet. Det används för att skriva bland annat ryska, hindi, hebreiska och mandarin. **Med detta bör motion H305 anses besvarad.**

Motion H306 vill att kravet på deposition av införselmoms på museiutställningar från länder utanför EU avskaffas. Partistyrelsen tycker att förslaget är intressant och delar uppfattningen att det är angeläget att underlätta för museer i världen att utbyta utställningar med varandra, men tycker att konkretionsgraden i motionens förslag är väl detaljerat för landsmötet att ta ställning till och föreslår därför **att motion H306 anses besvarad**.

I **motion H307** föreslås att partistyrelsen ska möjliggöra att ett idrottspolitiskt program tas fram. Partistyrelsen ser behovet av liberal politikutveckling inom idrottspolitiken, men vill påpeka att även om det var länge sedan partiet tog fram ett program innebär det inte att vi helt saknar politik på nationell nivå. Riksdagsgruppens ställningstaganden är också partiets politik, och vi har lagt fram väl utvecklade motioner om idrottspolitik i riksdagen. Det bör vara upp till partistyrelsen att bestämma formerna för politikutvecklingen (till exempel om just ett program är rätt format) och prioritera mellan olika politikområden. **Motion H307 bör därmed anses besvarad.**

Motion H308 och H309 berör villkoren för frivilligcentraler. Partistyrelsen delar motionärernas uppfattning att frivilligcentraler är en viktig del civilsamhället och gör många viktiga insatser runt om i landet. Motionärerna tar bland annat upp att dessa ofta har svårt att få offentligt stöd, eftersom det offentliga stödet till civilsamhället är organiserat i stuprör. Barn- och ungdomsorganisationer får stöd för ungdomsverksamhet, idrottsföreningar får stöd för idrott, hbtq-organisationer får stöd för verksamhet som riktar sig till hbtq-personer osv. Det är en fråga som Liberalerna har uppmärksammat och partiet har lagt förslag i riksdagen om en översyn av detta. Partistyrelsen tänker sig dock att det nog snarare är färre men bredare stöd som behövs, än att lägga till nya. Mer kunskap om frivilligcentralernas verksamhet är bra men inte en fråga för landsmötet. **Motion H308 och H309 bör anses besvarade**.

I **motion H310**, **C405 yrkande 2** samt **G107 yrkande 2** framförs förslag som berör hbtq-frågor i föreningsliv och civilsamhälle. Partistyrelsen delar uppfattningen att statens stöd till civilsamhället ska bidra till att alla människor blir respekterade, att projekt som syftar till inkludering av hbtq-personer ska gynnas och att föreningsstöd inte ska ges till organisationer som diskriminerar. En viktig del av Liberalernas idrottspolitik på riksnivå är till exempel att statens stöd till idrotten borde följas upp bättre för att säkerställa att de mål om bredd och inkludering som finns nås. En del av förslagen är dock väl detaljerade för landsmötet. **Motion H310**, **C405 yrkande 2** samt **G107 yrkande 2** bör anses besvarade.

I **motion H311** föreslås att utländsk finansiering av religiösa byggnader ska förbjudas. Partistyrelsen delar uppfattningen att det är problematiskt när till exempel Saudiarabien finansierar moskéer i Sverige i syfte att sprida sina antidemokratiska värderingar. Det är för all del inte begränsat till religiösa lokaler, det är också bekymmersamt med till exempel stora kinesiska eller ryska investeringar i infrastruktur i Sverige. Men det finns också många barn i det badvattnet. Utländsk inblandning är i sig inte problematisk – liberaler gillar vanligen samarbete över gränserna. Det är antidemokrater som är problemet, men den regel som föreslås i motionen skulle även förbjuda värdefulla samarbeten mellan goda demokrater. Vi måste också förutsätta att om vi gör det så gör andra det. Den svenska Equmeniakyrkan skulle inte kunna fortsätta hjälpa till att bygga upp en fritidsgård

för romska barn i anslutning till sin systerkyrka i Sofia i Bulgarien. I Ryssland är en av de vanligaste grunderna för regimen att trakassera demokrater att de är ”utländska agenter”. Det är inget vi ska bädda för eller efterlikna. Antidemokratisk påverkan bör bekämpas med transparens, inte med förbud. **Motion H311** bör avslås.

I **motion H312** föreslås att ideella föreningar ska omfattas av diskrimineringslagen. Det skulle till exempel kunna innebära att en församling som behandlar homosexuella illa skulle kunna dömas för diskriminering. Partistyrelsen håller med motionärerna om att det väcker många svåra gränsdragningsfrågor om hur föreningsfrihet, religionsfrihet och människors rätt att slippa diskriminering ska vägas mot varandra. Det är en typ av samtal som liberaler ständigt behöver föra och en målkonflikt vi ständigt behöver vara vaksamma på. Partistyrelsens utgångspunkt är dock att förenings- och religionsfriheten väger mycket tungt. I civilsamhället ska det finnas stort utrymme också för värderingar som ligger långt från majoritetens, så länge det inte handlar om hat, hot, våld och trakasserier. Däremot bör föreningar och trossamfund som diskriminerar inte få offentliga bidrag. **Motion H312 bör anses besvarad.**

Motion H313 argumenterar för skärpta krav på verksamheter som vänder sig till barn. Verksamheterna ska vara tillståndspliktiga, de ska kräva in utdrag från brottsregistret från personer som har direkt kontakt med barn, myndigheter ska utöva regelbunden tillsyn och det ska inrättas visselblåsarsystem. Motionärerna har ett angeläget syfte, att skydda barn mot övergrepp. Partistyrelsen konstaterar att offentliga och offentligfinansierade verksamheter som vänder sig till barn, som förskola, skola och socialtjänstens verksamheter redan är tillståndspliktiga och under tillsyn. De verksamheter som skulle träffas av motionens krav finns framförallt inom civilsamhället. Det handlar om idrottsföreningar, scouter, politiska ungdomsförbund och schackklubbar. En del av dessa har försummat skyddet för barn och unga – det finns till exempel alltför många förfärliga historier om hur idrottsledare utnyttjat barn och ungdomar. Andra har ett mycket ambitiöst arbete. Scouterna kräver till exempel att samtliga ideella (och de fåtaliga anställda) ledare regelbundet genomgår en utbildning i hur man förebygger, upptäcker och bemöter att inga barn far illa inom den egna verksamheten.

Sedan 2013 kan ideella organisationer begära registerutdrag också för ideella ledare. Det är bra. Men att kräva tillstånd av alla dessa verksamheter vore mycket långtgående. Ska LUF (som har medlemmar under 18 år) begära ett tillstånd per klubb, ett per konferens eller räcker det att LUF centralt har ett tillstånd? Ska de begära registerutdrag för förbundssekreteraren eller för varje klubbordförande över 18 år? Partistyrelsen menar att det kan vara motiverat att ställa krav i bidragsgivningen på att ideella organisationer som vänder sig till barn har rutiner för att säkerställa att barn inte far illa i verksamheten, men menar att den administrativa (och ekonomiska – tillståndsgivning brukar avgiftsfinansieras) bördan det skulle innebära med tillståndsplikt är alltför stor. Kommersiella verksamheter som vänder sig till barn har nog lättare att bära den börda det kan innebära. Men även här finns gränsdragningsproblem. Ska lekland och hoppborgar vara tillståndspliktiga, eller bör man kräva en mer varaktig relation med barnen för att det ska vara motiverat? **Med detta bör motion H313 avslås.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion H301 anses besvarad
2. **att** motion H302 anses besvarad
3. **att** motion H303 anses besvarad
4. **att** motion H304 anses besvarad
5. **att** motion H305 anses besvarad
6. **att** motion H306 anses besvarad
7. **att** motion H307 anses besvarad
8. **att** motion H308 och H309 anses besvarade
9. **att** motion H310, C405 yrkande 2 och G107 yrkande 2 anses besvarade
10. **att** motion H311 avslås
11. **att** motion H312 anses besvarad
12. **att** motion H313 avslås

J1. JÄMSTÄLLDHET

Inledning

Sverige år 2019 är fortfarande inget jämställt samhälle. För de kvinnor och män, flickor och pojkar som varje dag påverkas av den orättvisa som detta innebär är det ingen hjälp att orättvisan förut var än större.

Fortfarande är en kvinnas genomsnittliga livsarbetsinkomst mer än tre miljoner kronor lägre än en mans. Resultatet märks i plånboken livet ut. De allra flesta fattigpensionärer är kvinnor. Fortfarande tas bara en fjärdedel av föräldraledigheten ut av män. Fortfarande är normen att det är kvinnan som går ner i deltid om det behövs för att klara vardagen som småbarnsförälder. Och fortfarande är det männen som dominerar på ledande uppdrag i arbetslivet, trots att kvinnor har högre utbildningsnivå.

Det vore ett allvarligt misstag att ta för givet att utvecklingen per automatik kommer att gå åt rätt håll. De värderingar som ligger till grund för ett jämställt samhälle måste hela tiden försvaras, förklaras och vinnas för nya generationer.

I dag är jämställdheten satt under press. Tidigare vunna segrar ifrågasätts och det läggs förslag om att begränsa aborträtten eller minska kvinnors ekonomiska självständighet genom återinförd sambeskattning. Feministiska debattörer och opinionsbildare möts av nätets förlöjliganden och hån, liksom företag som i sin marknadsföring ifrågasätter givna könsroller. För de flickor, kvinnor, pojkar och män som varje dag lever i ofrihet på grund av omgivningens hederstänkande är jämställdhet bara ett tomt ord.

Som liberala feminister vill vi fortsätta ändra och reformera för att komma ännu längre. Det liberala jämställdhetsuppdraget handlar om att den enskilda människans frihet, rättigheter, ansvar och skyldigheter inte ska begränsas av kön eller föreställningar om kön. Det handlar om att frigöra individen genom att bekämpa den bristande jämställdheten och de värderingar som ligger bakom.

Även om Sverige har kommit långt jämfört med andra länder finns det starka traditioner och strukturer som begränsar individens frihet och möjlighet att delta fullt ut i samhället. Insikten att denna ofrihet särskilt drabbar kvinnor och att dessa maktstrukturer måste brytas gör Liberalerna till ett feministiskt parti. Att denna ofrihet särskilt drabbar kvinnor ska inte tas som intäkt för att samma strukturer också inte drabbar pojkar och män. Traditionella könsroller bidrar till att pojkar har sämre resultat än flickor i skolan och att män oftare än kvinnor både utsätts för och begår våldsbrott.

Sverige har världens mest generösa föräldraförsäkring. Det är vi stolta över. Men dagens system bidrar till att bevara ojämställda mönster. Det är dags att införa en ny modell som ökar valfriheten och jämställdheten.

Föräldraförsäkringen är till för barnets skull. Alla barn har rätt att tidigt i livet få en trygg anknytning till sina föräldrar. Därför ska de flesta dagarna i föräldraförsäkringen vara vikta för de första två åren, medan resten kan användas tills barnet börjat skolan. Vi vill införa ett system där familjen kan välja mellan kortare föräldraförsäkring med fullt inkomstskydd (upp till taket) eller lite längre försäkring med lägre ersättning. Ett sådant system finns i Norge och har lett till att fler kvinnor går tillbaka tidigare till jobbet, vilket ökar jämställdheten.

Liberalerna genomdrev 1994 den första öronmärkta månaden i föräldraförsäkringen, den så kallade pappamånaden. Vi har också varit med och drivit igenom den andra och den tredje öronmärkta månaden. Dagens nivå om 90 öronmärkta dagar är väl avvägd och ska inte ändras.

Jämställdhetsfrågorna genomsyrar hela samhället, och de flesta motioner som tar upp olika aspekter på jämställdhet återfinns därför under respektive sakområde i landsmötes-handlingarna. Detta avsnitt behandlar motioner som berör den övergripande jämställdhetspolitiken samt föräldraförsäkringen.

Motionerna

I **motion J101** framhålls vikten av att lyfta fram den liberala feministiska politiken, och synliggöra den i partiets kommunikation. Motionären tar upp olika samhällsproblem som visar att Sverige fortfarande inte är ett jämställt land, till exempel när det gäller obetalt arbete, inkomster, arbetsmarknad och reproduktiv hälsa. Motionären anser också att jämställdhetsfrågorna inte prioriterades tillräckligt i valrörelsen 2018. **Motion J203 yrkande 4** tar upp jämställdhetspolitiken ur ett trans/intersexperspektiv och yrkar att Liberalerna verkar för att uppföljningen av de jämställdhetspolitiska målen, liksom Sveriges internationella arbete för jämställdhet, blir trans/intersexinkluderande.

Partistyrelsen vill understryka det angelägna i att fortsätta driva den liberala feministiska jämställdhetspolitiken. De problembeskrivningar som görs i motion J101 helt ligger i linje med den analys som redan genomsyrar Liberalernas politik. Denna politik kommer bland annat till uttryck i partiets arbete i riksdagen, genom partimotioner och kommittémo-

tioner liksom även i arbetet inom ramen för januariavtalet som innehåller viktiga enskildheter på jämställdhetsområdet.

Vad gäller trans/intersexfrågor instämmer partistyrelsen i att det finns tydliga kopplingar mellan dessa och jämställdhetspolitiken. I båda fallen handlar det om att könsbundna normer, föreställningar och förväntningar begränsar enskilda människors frihet. Partistyrelsen anser att denna koppling i och för sig redan är underförstådd i de konkreta förslag som partiet driver, men att det finns skäl att principiellt bekräfta detta genom ett landsmötesbeslut. **Partistyrelsen föreslår därför att motion J101 anses besvarad och att motion J203 yrkande 4 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört.**

Flera motioner tar upp föräldraförsäkringen, närmare bestämt de dagar som är öronmärkta för respektive vårdnadshavare. Dessa kallas ofta för pappamånader och mammamånader, men är förstås öronmärkta oavsett könet på vårdnadshavarna. Om ett barn har två vårdnadshavare får respektive förälder totalt 240 dagar att ta ut med föräldrapenning, varav 90 är öronmärkta och 150 kan överlåtas till den andra.

I **motionerna J102 och J103** yrkas att föräldraförsäkringen individualiseras helt, så att hälften av dagarna öronmärks för respektive vårdnadshavare och dagarna inte blir överlåtbara. I **motion J104** yrkas tvärtom att öronmärkningen tas bort så att samtliga dagar blir överlåtbara mellan vårdnadshavarna.

Samtliga motioner anför principiella liberala argument för sin egen ståndpunkt. I det förstnämnda fallet handlar det om att staten inte ska skattefinansiera en ojämställd fördelning av föräldraansvaret och att de sociala förmånerna i alla andra trygghetssystem är individuella, i det sistnämnda fallet att föräldrarna måste ha frihet att själva avgöra hur de vill fördela föräldraansvaret och att öronmärkningen är en form av tvångskvotering.

Partistyrelsen konstaterar att föräldraförsäkringen ända sedan införandet 1974 har varit individuell. Det är inte familjen som får rätt till ett antal föräldrapenningdagar, utan den enskilde vårdnadshavaren. Under de första två decennierna med dagens föräldraförsäkring kunde en vårdnadshavare fritt överlåta hur många som helst av sina dagar till barnets andra vårdnadshavare, men tack vare liberala politikers reformkrav beslutades 1994 om en öronmärkning av ett visst antal dagar. Antalet öronmärkta dagar har sedan dess ökat stegvis, och Liberalerna var även pådrivande för den senaste ökningen till 90 öronmärkta dagar för vardera vårdnadshavaren.

Partistyrelsen konstaterar att den politiska debatten om föräldraförsäkringen under lång tid nästan helt har dominerats av frågan om hur många dagar som ska vara öronmärkta åt vardera vårdnadshavaren. Frågan är viktig, men andra aspekter på föräldraförsäkringen är väl så viktiga för jämställdheten. Antalet ersättningsdagar totalt, konstruktionen av inkomstskyddet, antalet dagar som måste tas ut under barnets allra första år och kopplingen mellan föräldraledighetsreglerna och föräldrapenningsreglerna är några sådana faktorer som har avgörande betydelse.

Vid landsmötet 2017 fattades beslut i mycket bred enighet om att föreslå grundläggande förändringar av föräldraförsäkringen. Liberalernas politik innebär att en helt ny modell införs. I stället för en mycket lång föräldraförsäkring med partiellt inkomstskydd införs en kortare försäkring med mycket bättre inkomstskydd. Det är enligt partistyrelsens mening inte önskvärt att dessutom öka antalet öronmärkta dagar i samband med en sådan reform. Antalet öronmärkta dagar bör därför kvarstå till 90 per vårdnadshavare. **Partistyrelsen yrkar därför att motionerna J102, J103 och J104 avslås.**

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion J101 anses besvarad
2. **att** motion J203 yrkande 4 anses bifallet med vad partistyrelsen anfört
3. **att** motionerna J102 och J103 avslås
4. **att** motion J104 avslås

J2. HBTQ-FRÅGOR

Inledning

Rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera (hbtq-personer) har successivt stärkts under de senaste decennierna. I detta reformarbete har Liberalerna som parti och enskilda liberaler spelat en central roll.

I år är det 75 år sedan den liberala justitieministern Thorwald Bergquist lade fram propositionen som avkriminaliserade homosexualitet, 40 år sedan Barbro Westerholm som generaldirektör för Socialstyrelsen genomdrev att sjukdomsstämpeln på homosexualitet skulle tas bort, 25 år sedan det dåvarande Folkpartiet drev fram partnerskapslagen och tio år sedan äktenskapslagen blev könsneutral. Par av samma kön kan i dag ingå äktenskap, har lagligt stöd för att adoptera barn samt att få tillgång till assisterad befruktning. Hbtq-personer omfattas av ett brett lagskydd mot diskriminering och hatbrott, och kravet på sterilisering i samband med ändrad juridisk könstillhörighet har avskaffats.

Trots dessa framsteg återstår mycket att göra. Även om vi kommit långt i Sverige är verkligheten för många hbtq-personer att man inte ser det som möjligt att leva ett öppet liv i enlighet med sin sexuella läggning eller sin könsidentitet. Många utsätts för våld, diskriminering, fördomar och andra kränkningar enbart på grund av de är den de är. Förtryck och fördomar leder också till marginalisering och ohälsa. Hbtq-personer som grupp har en sämre psykisk hälsa än befolkningen i stort. Transpersoner är särskilt utsatta.

Höjer vi blicken från den svenska horisonten ser vi än större utmaningar, både i ett europeiskt och i ett globalt perspektiv. I ett sjuttiotal länder är samkönad kärlek ett brott. I ett ännu större antal länder kan personer vars könsidentitet inte följer den av omgivningen normerade och förväntade inte leva ett liv med fullvärdiga rättigheter. I länder där förtrycket är som hårdast riskerar människor fängelse, prygling eller dödsstraff enbart för att de är den de är. Sverige har ett ansvar att fortsätta arbeta för hbtq-personers mänskliga rättigheter och ge stöd åt modiga hbtq-rättighetskämpar världen över.

Hbtq-frågor är aktuella i många samhällsområden, och de flesta motioner som tar upp olika hbtq-frågor behandlas under respektive sakområde. I detta avsnitt tar partistyrelsen upp vissa enskilda frågor av övergripande art.

Motionerna

Så kallad omvändelseterapi tas upp i **motion J201**. Omvändelseterapi är ett samlingsbegrepp på föregivet psykologiska eller medicinska behandlingar för att förändra en persons sexuella läggning eller könsidentitet, alltså att ”omvända” homo- och bisexuella till heterosexuella eller ”omvända” transpersoner till cispersoner.

Motionärerna pekar på att så kallad omvändelseterapi används för att utöva press på enskilda hbtq-personer, särskilt i religiösa miljöer där normen är starkt fördömande mot det som avviker från den traditionella normen om sexualitet och kön. Detta orsakar ofta ett psykiskt lidande för de individer som utsätts. Motionärerna yrkar att en kartläggning av fenomenet omvändelseterapi genomförs (**yrkande 1**), att omvändelseterapi kriminaliseras (**yrkande 2**) och att organisationer som ägnar sig åt omvändelseterapi inte ska få offentliga bidrag (**yrkande 3**).

Partistyrelsen vill först och främst konstatera att omvändelseterapi saknar vetenskapligt stöd. En människas sexuella läggning eller könsidentitet är en djupt liggande del av den egna personligheten och kan inte förändras genom så kallad terapi av utomstående.

I dag finns viss lagstiftning som är relevant i detta sammanhang. Till exempel måste personal inom hälso- och sjukvården arbeta i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Läkare, psykologer eller sjuksköterskor som använder ovetenskapliga metoder kan bli av med både sin anställning och sin yrkeslegitimation.

Inte heller är det tillåtet att utsätta en person för vad som helst, även om personen säger sig samtycka till detta. Om t.ex. en gärning bedöms som misshandel av normalgraden är den straffbar enligt lag, även om den som utsattes hävdar att det skedde med samtycke.

Samtidigt har varje människa rätt att sätta sin egen tilltro till vilka föreställningar som helst. Kravet på vetenskaplighet och saklighet gäller den offentliga makten och de legitimationsyrken som har en särskild rätt att utföra vissa vårdande behandlingar, men inte oss som enskilda individer. Det som däremot aldrig får accepteras är att en människa tar sina egna föreställningar om världen till förevändning för att kränka en annan människas frihet. Frågan rymmer alltså svåra avvägningar.

Flera länder i världen har infört förbud mot omvändelseterapi, bland annat Brasilien, Ecuador, Argentina och Malta. Sådana förbud tycks vanligtvis ha införts inom ramen för hälso- och sjukvårdslagstiftningen, där Sverige redan genom

patientsäkerhetslagen har ett generellt förbud mot ovetenskapliga behandlingar. Den praktiska effekten av ett särskilt förbud mot den specifika form av ovetenskaplig behandling som utgörs av omvändelseterapi är därför svårbedömd.

Partistyrelsen anser att det behövs mer kunskap om fenomenet omvändelseterapi, vad enskilda personer utsätts för och vilka konsekvenserna har blivit för dessa människor. Efter en sådan kartläggning finns ett bättre underlag för att bedöma behovet av särskild lagstiftning. Vad gäller bidragsgivning vill partistyrelsen notera att det pågår ett arbete för att generellt säkerställa att allmänna medel går till verksamheter som är förenliga med samhällets grundläggande värderingar såsom de formuleras i regeringsformen och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. **Partistyrelsen yrkar således att motion J201 yrkande 1 bifalls och att yrkandena 2 och 3 anses besvarade.**

Välfärdstjänster och kommunal service i ett hbtq-perspektiv tas upp i **motion J202**, som ger en rad konkreta exempel på åtgärder som kommunala verksamheter bör genomföra för att säkerställa likvärdiga villkor för alla oavsett sexuell läggning och könsidentitet, samt i **motion G107 yrkande 1**, som yrkar på en särskild kompetenssatsning i trans- och intersexfrågor för relevanta yrkeskategorier.

Med anledning av detta vill partistyrelsen understryka att hbtq-personer än i dag möts av fördomar och dåligt bemötande i olika delar av samhället. Intoleransen föds ofta ur okunskap. För att hbtq-personer ska känna sig trygga i mötet med det offentliga arbetar Liberalerna därför för ett kompetenslyft avseende hbtq-frågor inom skola och fritid, socialtjänst, vård och omsorg och andra välfärdstjänster som kommuner och landsting ansvarar för.

Vidare arbetar Liberalerna aktivt för en integrering av hbtq-frågorna i alla verksamheter som kommuner och landsting ansvarar för, bland annat genom hbtq-kompetenssatsningar på vårdcentraler, ungdomsmottagningar och boenden. Partiet efterlyser också en bredare dialog mellan staten och kommunsektorn om vad som behövs för att bättre kunna garantera likvärdigt bemötande på jämlika villkor av alla oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. De frågor som tas upp i dessa motioner får alltså anses tillgodosedda inom ramen för den övergripande politik som Liberalerna redan bedriver. Vissa av de konkreta åtgärderna är dock alltför specifika för att landsmötet ska ta ställning i detalj. **Partistyrelsen yrkar att motion J202 yrkande 1 och 5 anses bifallna med vad partistyrelsen anfört och att motion J202 yrkande 2–4 och 6–8 samt motion G107 yrkande 1 anses besvarade.**

I **motion J203 yrkande 5** föreslås att Liberalerna ska verka för att se över situationen för familjer där en eller flera föräldrar är transpersoner, samt till familjer med barn med transidentitet. Partistyrelsen konstaterar att dessa frågor belystes i den statliga utredningen om transpersoners situation i samhället (SOU 2017:92), som gav ett värdefullt kunskapsunderlag. De hbtq-politiska frågor som Liberalerna arbetar för i riksdagen uppmärksammar också de specifika transaspekterna på föräldraskap och familjefrågor, bland annat vad gäller reglerna för fastställande av föräldraskap för den som ändrat juridisk könstillhörighet. Samma motion föreslår i **yrkande 6** att Liberalerna ska verka för att det i arbetet med att tillämpa barnkonventionen i Sverige finns ett tydligt trans- och intersexperspektiv, något som även detta ligger i linje med partiets rådande politik. Båda förslagen ligger således i linje med vad Liberalerna redan arbetar för, och **motion J203 yrkande 5 och 6 bör anses besvarade**.

I **motion E106 yrkande 2** yrkas att Liberalerna verkar för en kartläggning av de problem som transpersoner upplever i samband med resor, inklusive resor med kollektivtrafik. Motionären utvecklar inte närmare sitt förslag, men även partistyrelsen noterar att även denna fråga nyligen har belysts i den statliga utredning om transpersoners situation i samhället som nämns ovan. Till att börja med känner många transpersoner otrygghet i resemiljöer på grund av risken att utsättas för fördomsfullt eller kränkande bemötande, och ett annat problem som nämns i utredningen är det krav som flygbolag och andra researrangörer ställer om att resenärerna vid biljettköp ska ange könstillhörighet (och att det oftast bara finns alternativen ”man” och ”kvinna”). Partistyrelsen anser att det är viktigt att driva vidarearbetet mot diskriminering av transpersoner, och anser att de frågor som motionärerna tar upp ryms väl inom den generella hbtq-politik som Liberalerna redan för. **Motion E106 yrkande 2 bör således anses besvarat.**

I **motion J204** yrkas att könsbegreppen återställs till vad som gällde i Sverige före den 1 juli 2013. En liknande motion väcktes av samma motionär till landsmötet 2015. Motionen får tolkas som ett förslag om att återinföra kravet på att en person måste ha genomgått sterilisering för att få byta juridisk könstillhörighet, ett krav som slopades 2013 i en reform som Liberalerna var pådrivande för. Partistyrelsen vidhåller att den inte ser anledning att frångå partiets rådande ståndpunkt. **Motion J204** bör avslås.

Förslag till landsmötesbeslut

1. **att** motion J201 yrkande 1 bifalls
2. **att** motion J201 yrkande 2 och 3 anses besvarade
3. **att** motion J202 yrkande 1 och 5 anses bifallna med vad partistyrelsen anfört
4. **att** motion J202 yrkande 2–4 och 6–8 anses besvarade
5. **att** motion G107 yrkande 1 anses besvarat
6. **att** motion J203 yrkande 5 och 6 anses besvarade
7. **att** motion E106 yrkande 2 anses besvarat
8. **att** motion J204 avslås

Inkomna motioner till landsmötet 2019

MÖJLIGHETERNAS LAND · LIBERALERNAS LANDSMÖTE 2019

Liberalerna

A. ALLMÄNPOLITIK OCH LIBERALERNA

A1. Allmänpolitik och liberal ideologi

A101. Ett nytt, modernt och tydligt partiprogram

Liberalerna Skellefteå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna renodlar socialliberalismen inom vårt parti genom att studera och jämföra alla gamla partiprogram (se Svensk nationell datatjänst, https://snd.gu.se/sv/vivill/party/fp) och välja bort, ta tillbaka, klippa och klistra för att komma tillbaka till det vi står för
2. **att** Liberalerna tar fram ett klart, modernt och tydligt partiprogram med en tydlig röd tråd som vi kan särskilja oss från alla andra partier. Med framtiden i sikte

Liberalerna Skellefteå har tittat på statistiken från sista valrörelsen samt läst och studerat Liberalernas valanalys. Vi har även gjort en egen valanalys och tittat på den egna statistiken. Vi har kunnat konstatera att vi saknade en röd tråd, en egen linje. Vi var överallt utan att toppa resultatet i någon av målfrågorna. Många av våra goda insatser hamnade i skuggan av de andra partierna som numera använder ordet liberal nästan flitigare än vad vi Liberalerna gör.

Efter valet hamnade vi i en turbulent tid då vi har många avhopp och motivationen sviker på många olika håll på grund av allt som har hänt inom partiet den senaste tiden. Risken är då stor att vem som helst kan ta sig in och upp på den liberala banan utan någon som helst anknytning till liberala värderingar utan mer av egenintresse på jakt efter titlar eller genom att se politiska uppdrag som en (extra) inkomstkälla. Det ger mer skada än det gör nytta och det dränerar partiets goda politik.

A102. Sluta med pekpinnar, bli visionär

Mikael Nordström, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska jobba aktivt med att förändra bilden av partiet till ett mer lyssnande, förstående och visionärt parti

Liberal politik är så mycket mer än att ”rätta” andras åsikter och klandra andra partier för vad de gjort eller borde ha gjort. Bilden av Liberalerna får inte bli att partiet uppfattas som riksdagens ”moralpolis”. Vem gillar en sådan?

Folk i allmänhet är oerhört trötta på att partier inte kan komma överens. Missnöjespartier lyckas fånga upp de frågor som väldigt många funderar på och tycker är helt fel och tyvärr, ju tydligare partierna tar avstånd från dessa partier, ju starkare blir just dessa åsikter. Inget annat parti lyssnar, lyfter i stället en pekpinne och säger vad som är korrekt att tycka, då blir åsikterna än starkare. På den grund liberal politik vilar, är det allas rätt att uttrycka sina åsikter, att tycka och känna precis som man vill. När ett missnöje växer gäller det därför att försöka fånga upp, resonera och försöka hitta en väg framåt. Tänk om vi i debatter med andra partier kan vara den som lyssnar mer och kommer med framtidsvisioner som ger en ljusare bild av ett mer liberalt Sverige. När andra partier hoppar på Liberala idéer och förslag, ta chansen att berätta mer om dessa tankar i stället för att gå i försvarsställning och slå tillbaka. Låt Liberalerna bli det parti man helst lyssnar på, där finns visioner och framtid, i en humanitär anda.

A103. Främja idealitet och socialliberalism

Anders Castberger, Trollhättan, Elver Jonsson, Alingsås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalernas socialliberala reformförslag stärks och ges en mer framträdande roll i den praktiska och dagsaktuella politiken
2. **att** Liberalerna underlättar det ideella samhällsarbetet såväl ekonomiskt som med en mer generös lagstiftning

Liberalerna och dess föregångare som plöjt upp de liberala fårorna i svensk politik har alltid utgått ifrån människors livssituation och dess ekonomiska, sociala och kulturella villkor. Viktiga delar av en sådan politik är en rad rättigheter som genom förhandlingar, avtal och lagstiftning säkrat goda levnadsvillkor för medborgarna.

Påminnas kan om mer än sekelgamla social-liberala framgångar som till exempel tryckfrihet, folkskola för alla, allmän rösträtt, frihandel, åttatimmarsdag, folkpension, trygghet i arbetslivet med bl.a. arbetsdomstol, och kvinnors yrkesrätt.

Efter krigsåren var Liberalerna med och drev fram barnbidragsreform, allmän tilläggspension, statliga biståndsinsatser (NIB/SIDA), ny arbetsmiljölag, 5:e semestervecka, medbestämmandelag (MBL), rätt till eget rum i långvården, handikappreformen (LSS) och den första jämställdhetslagen i världen med både defensiv och offensiv agenda. Alla dessa reformer hade gemensamt att tillgodose behov som fanns

bland de medborgare som hade knappa levnadsvillkor. Konservativa reformblockeringar besegrades men även socialiseringsivrare från vänsterkanten hölls i schack. Att till slut sätta stopp för löntagarfonderna blev en av flera goda effekter.

Den svenska demokratin var i hög grad en frihetskamp som växte fram mot de privilegierades villkor. Det gällde personlig frihet, samhällsinflytande, religionsfrihet, handelsfrihet och ett lagstiftningssystem som medgav rimliga villkor i arbetslivet. Där kom de klassiska folkrörelserna såsom nykterhetsrörelsen, väckelserörelsen och den fackliga rörelsen att spela stor roll. Senare har nyare folkrörelser ”dragit fram linjerna” för en sund samhällsutveckling. Goda exempel är miljörörelsen, fredsrörelsen, trafiksäkerhetsorganisationer och biståndsorganisationer som t.ex. Rädda Barnen och Röda Korset.

Civilsamhällets roll kan inte nog betonas. De ideella krafterna utgör ett betydande komplement i ett modernt samhälle. Det går inte att tänka bort anhöriginsatser i långvården, frivilliga ledarkrafter bland barn och unga, särskilt inom idrotten, eller grannsamverkan såväl i stad som på landsbygden. Dessutom har folkrörelser, intresseföreningar, studieförbund och folkbildningsorgan en demokratisk uppgift: att föra och driva den allmänna samhällsdebatten framåt, och fostra nya medborgare i demokratins former. Linjen för liberaler och frisinnade har genomgående varit att förena frihet och rättvisa.

Vi ska inte tona ned bilden av Liberalernas sociala reformagenda. Det behövs en pedagogisk och praktisk aktualisering av de ”mjuka reformer” som Liberalerna i grunden står för.

A104. Demografiska förändringar och hur partiet presenteras för väljare

Sören Jonsson, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **landsmötet** bör uppmärksamma deltagarna på dessa demografiska förändringar, och uppmana alla deltagare att inte onödigtvis presentera partiet som tillhörigt någon speciell gren av liberalismen. Partiet bör vara öppet för alla liberaler, även om man själv föredrar en viss gren av liberalismen.

Jag hittade SCB:s partisympatiundersökning från november 2018 på internet. Den återfinns på följande adress: https://www.scb.se/contentassets/2bdd1d03007048c9a8f3338710bf91dd/me0201_2018m11_br_me60br1802.pdf

Tabell 1 beskriver väljarnas partisympatier utifrån väljarens ålder. På sidan 14 beskrivs manliga väljares partisympatier, på sidan 15 de kvinnliga väljarna, och på sidan 16 samtliga väljare.

Den som granskar sammanställningen på sidan 16, för samtliga väljare, kan lägga märke till att Moderata samlingspartiet har sitt starkaste stöd i åldersgruppen under 55 år. Drygt 26 procent av de yngre väljarna stöder Moderaterna, medan mindre än 19 procent av de äldre väljarna ger partiet sitt stöd.

När det gäller Sverigedemokraterna kan man se samma trend. Partiet har sitt största stöd bland de yngre väljarna.

Granskar man Socialdemokraternas siffror ser man en spegelbild av samma siffror: partiet har sitt starkaste stöd bland de äldsta väljarna. I gruppen 75 år och äldre stödjer över 45 procent av väljarna partiet, medan i gruppen 19–24 år får partiet stöd av bara 18–19 procent av väljarna.

Vänsterpartiets siffror gör bilden lite mindre klar: de hade i november ett starkare stöd från väljare i åldersgrupperna mellan 18 och 44 år än från de äldre väljarna. Men man kan även se att stödet ökat med cirka 4 procentenheter från maj till november i den åldersgruppen. Detta gör det troligt att dessa fyra procent utgörs av ganska flyktiga väljare. Det kan därför vara mer riktigt att anta att det mer långsiktiga stödet i kommande val skulle vara ett medelvärde av stödet i maj och i november. Gör man det antagandet så skulle Vänsterpartiets långsiktiga stöd bland de yngre väljarna vara omkring 12 procent.

Den bild som framträder när man granskar tabellen är att yngre väljare i dag verkar föredra en Moderat och/eller Liberal politik, medan de äldre väljarna föredrar en socialistisk eller kommunistisk politik. Om den trenden fortsätter kommer partierna på vänsterkanten att under de närmaste 25–35 åren att se ett minskande stöd, medan de liberala och/eller konservativa partierna kommer att se sitt stöd växa. Mekanismen drivs av att alla väljare har en ändlig livslängd.

För att fånga upp de yngre väljarna i dag bör vi nog presentera partiet som ett brett liberalt parti, och akta oss för att försöka begränsa oss till att vara till exempel ”det socialliberala alternativet”. Det bör alltid göras klart att partiet är öppet för alla som sätter ett stort värde på individuell frihet. Den som presenterar partiets politiska filosofi kan givetvis föra fram personliga åsikter som att ”jag är själv socialliberal”, men det bör presenteras som personliga åsikter och inte presenteras som partiets linje.

A105. Vad bör staten göra?

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tydliggör vad statens ansvar är

Samhället är mycket mer än staten. Av tradition har en vänsterrörelse som Liberalerna alltid sökt begränsa statens makt över individerna. Det har varit en riktig linje. Men behövs en omorientering samtidigt därför att staten uppfattas som för svag – det må gälla polis och övrigt rättsväsende för att inte tala om försvar eller medborgarskapet.

Vad ska staten göra? Och kommunerna? Regionerna?

Och vad är den enskildes ansvar?

”Vad staten vill” var namnet på en antologi som förre riksdagsmannen och statssekreteraren Daniel Tarschys (L) stod bakom för några år sedan.

Det är en fråga – just frågeform – som är minst lika aktuell för 2020-talet som 1860- eller 1960-talen.

Liberalerna bör ideologiskt söka tydliggöra gränser mellan olika ansvarsnivåer och vad gränserna går för skyldigheter och rättigheter i det moderna samhälle som vi lever i 2019.

A2. Liberalernas stadgar och organisation

Stadgar

A201. Maxtid för förtroendevalda på heltid

Liberalerna Västerbotten

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** reglera längden på en persons heltidsarvoderade förtroendeuppdrag i partiet till 12 år

Liberalerna bör införa en maxtid för förtroendevalda som får heltidsuppdrag utifrån politiska uppdrag inom vårt parti. Ingen borde inneha uppdrag mer än 12 år i sträck som förtroendevald. Sedan bör man ha ett annat arbete en period innan personen kan ha heltidsuppdrag som förtroendevald på nytt. Förslaget avser endast de som har heltidsuppdrag kopplade till partiet.

Detta pekar mot uppdrag som gruppledare, kommunalråd eller vissa ordförandeposter med heltidsarvodering, liksom riksdagsuppdrag. I vissa län är det dessutom så att det endast existerar mycket få heltidsarvoderade uppdrag. (För att exemplifiera med Västerbotten finns en sådan post i Region Västerbotten, och en annan i Umeå kommun. Sedan finns vissa deltidsuppdrag – men motionen berör specifikt heltidsuppdragen.)

Självklart ser vi vikten av att trygga såväl den kompetens och den erfarenhet som ett långt engagemang för med sig. Men vi tror att denna typ av reglering och vilket förhållningssätt vi antar bidrar till att låta nya personer känna att det finns en chans att under en period få ägna sig helhjärtat åt politik. Basen för mycket av vardagspolitiken utgörs av fritidspolitiker, som ägnar många timmar utöver vanligt arbete till att sätta sig in i det politiska arbetet, läsa handlingar, göra motioner, interpellationer, debattartiklar och på olika sätt värva medlemmar och öka intresset för vår liberala politik.

När det gäller vikten av att tillvarata de erfarenheter som flera års sammanhållen arvodering kan utgöra, behöver det inte finnas ett motsatsförhållande mellan att kombinera fritids- eller deltiduppdrag med heltidsarvodering. Det är sannolikt att den som kommer i fråga för ett heltidsarvoderat uppdrag innan dess har varit fritidspolitiker, eller haft uppdrag med deltidsarvodering, och därmed redan bär med sig erfarenheter av området. Den som – om man tidsbegränsar heltidsarvoderingarna – kliver av heltidsuppdraget, kan naturligtvis fortsatt låta sin erfarenhet komma till uttryck genom att ha andra typer av uppdrag. Det är viktigt att ha kvar koppling till yrkeslivet, och det är också av stor vikt att de som är fritidspolitiker ser det som en reell möjlighet att någon gång kunna få en period med heltidsengagemang. När ingen reglering finns av tidsrymden för ett förtroendeuppdrag som sker på heltid, kan personen som innehar denna post också börja se detta mer som ett regelrätt arbete än som det förtroendeuppdrag det är.

Om vi hittar ett bra system för att reglera längden på heltidsarvoderade uppdrag, så blir det också en naturlig del av vårt partis uppbyggnad, och den som går in på ett sådant uppdrag har förutsättningarna klara för sig från start.

A202. Slopa kravet på obligatoriska partiråd

Mathias Lindow, Österåker

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** paragraf 7 i Liberalernas stadgar ändras så att den del som anger att partiråd ska sammanträda minst en gång per år de år det inte är landsmöte stryks

Liberalerna är i dag ett litet och därmed ett fattigt parti. Att arrangera stora partimöten som landsmöten och partiråd kostar på för hela partiet. I våra stadgar finns krav på att de år vi inte har landsmöte så ska minst ett partiråd hållas. Under 2018 valde partistyrelsen att inte kalla till något partiråd trots att stadgarna egentligen kräver det. Å andra sidan har vi under 2019 redan haft tre partiråd samt att vi har två landsmöten inplanerade.

Det är viktigt med interndemokrati och att viktiga beslut mellan landsmöten förankras och fattas av en större grupp så som partirådet. Men här måste vi som organisation kunna lita på att partistyrelsen vid behov kalla in partirådet när det behövs och inte på grund av att stadgan kräver det vissa år. Så även om vi så sent som på landsmötet 2017 tog nya stadgar så yrkar jag på en förändring där kravet på partiråd de år som vi inte har landsmöte tas bort.

A203. Avskaffa partistyrelsens rösträtt på partirådet

Tommy Rydfeldt, Kungsbacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen inte ska ha rösträtt på partirådet
2. **att** partirådet ska ha kvar samma antal ledamöter, vilket innebär att förbunden utifrån antalet medlemmar ska välja fler ombud

Partirådet har i Liberalerna fått en allt mer viktigare uppgift i partiet. Man har beslutat i frågor som rör partiets framtid.

Till skillnad från landsmötet har partistyrelsen rösträtt på partirådet. Det ger partistyrelsen en oerhörd maktposition.

Eftersom partirådet har färre ombud än landsmötet ges inte medlemmar ute i landet samma möjlighet att påverka.

Partistyrelsen har också oftast inför viktiga beslut haft ett antal möten och kunnat prata ihop sig.

Naturligt är att avskaffa partistyrelsens rösträtt på partirådet och att deras röster ersätts av fler valda ombud från förbunden.

A204. En medlem – en röst

Anne-Marie Ekström, Borås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalernas stadgar ska ändras så att Liberala kvinnor inte ska ha extra ombud men att de ombud som tilldelas Liberala ungdomsförbundet ska vara kvar

Liberalerna har varit föregångare när det gäller jämställdhet. Liberalerna var i förgrunden när kampen för kvinnors rösträtt utkämpades. Det var då. Nu är det 2019 och Liberalerna har under åren bidragit till många segrar för jämställdhet. Även om det finns en del kvar att kämpa för. Men det ska vi göra gemensamt kvinnor och män och på lika villkor.

Liberala kvinnor gör i dag ett bra arbete med att lyfta jämställdhetsfrågor och så hoppas jag det blir också i fortsättningen. Men det är lite märkligt att Liberala kvinnor har extra ombud på landsmöte och förbundsmöte. I ett demokratiskt och modernt parti borde devisen en medlem – en röst gälla. Det var ju det vi drev igenom för 100 år sedan med allmän och lika rösträtt. Med extra ombud får Liberala kvinnors medlemmar dubbelt inflytande när det gäller att utse ombud.

Självklart ska det vara möjligt att precis som i dag adjungera Liberala kvinnor till styrelser. Liberala ungdomsförbundet har en annorlunda ställning då det är viktigt att de som är framtiden också kan vara med och påverka.

A205. Ökat medlemsinflytande vid provval

Liberalerna Vaggeryd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** medlemmarnas röster i provval inte bara ska vara rådgivande utan få fullt genomslag och utgöra grund för partiets vallistor. Partiråd eller landsmöte kan dock utesluta personer från provval och vid slutligt fastställande av vallista om kandidat inte anses uppfylla partiets krav utifrån partiets etiska riktlinjer

Stärka medlemsinflytandet vid fastställande av partiets vallistor.

A206. Angående behov av formellt bokslut

Liberalerna Dalarna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** ändra i normalstadgar för förbund och avdelning så att meningen i paragraf om punkter som ska behandlas på årsmötes ändras från lydelsen "Bokslut och revisionsberättelse" till "Ekonomisk redovisning och revisionsberättelse"

I nya stadgarna from 2019 har lydelsen för punkter som ska behandlas på årsmöten i förbund och avdelningar ändrats till "Bokslut och revisionsberättelse". I de tidigare stadgarna stod "Kassarapport och revisionsberättelse". Detta kan tyckas vara en språklig justering men tyvärr uppstår frågan om vi lokalt behöver göra ett formellt bokslut.

En ideell förening är bokföringsskyldig om föreningen har tillgångar som överstiger en och en halv miljon kronor eller bedriver näringsverksamhet det vill säga nästan alla förbund omfattas inte av skyldigheten att upprätta ett formellt bokslut. Ett krav om man upprättar ett formellt bokslut är att alla ledamöter i styrelsen skriver under och det kan vara praktiska problem att hinna detta mellan styrelsemötet då bokslutet antas och revision startar. Det formella bokslutet ger inga värdefulla upplysningar som inte finns i en resultaträkning samt balansräkning.

Genom att ändra ordalydelsen kan ett förbund eller avdelning som väljer att bara ta fram resultat och balansräkning slippa tvivel om detta är stadgevidrigt eller inte.

A207. Bli åter Folkpartiet

Runar Patriksson, Årjäng

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska återta partinamnet Folkpartiet och i undertexten motivera partiets liberala ideologi som ledande inom allmänpolitikens alla områden

Dagens partinamn enbart Liberalerna skapar svårigheter för både partiets företrädare på alla nivåer i den politiska argumentation och är för den vanliga väljaren med svalt ideologiskt tänkande onödigt svårbegripligt. Individens frihet, som liberal politik innebär, kan motiveras lika kraftfullt i Folkpartiet, som jag anser då har större möjlighet att åter bli folkets parti.

A208. Namnbyte till Socialliberalerna

Anders Grassman, Värmdö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partiet byter namn till Socialliberalerna

Partiets politiska existensberättigande på den svenska politiska scenen är just som socialliberalt. Därigenom är vi ett särpräglat och meningsfullt alternativ för väljaren. I synnerhet bland borgerliga partier.

Många borgerliga partier kallar sig liberala. Och varje gång en borgerlig politiker ur ett annat parti, använder en formulering likt "som liberalt parti tycker vi …" så täljs ett stycke väljarbas ur vår partikropp. Kannibalism. Normalväljaren har svårt att förstå varför man ska välja just vårt parti ur den borgerliga skaran. Vi blir bara "ett i högen av borgerliga partier".

Det är också mer än önskvärt att normalväljaren, förstår att vi är ett parti mitt emellan vänster och höger. Men att uppskattningen av vikten av individens frihet och valmöjligheter, avgör att vi är otvetydigt borgerliga. Samt att vi inser och vårdar marknadsekonomins skapande av samhällsresurser. Utan marknadsekonomi, blir det både lägre löner, pensioner, sämre vård och sannolikt till och med kortare livslängd.

Socialister är inte så övertygade och angelägna av att varken försvara individens valfrihet eller vårda marknadsekono-

min. (Hade sossarna fått igenom löntagarfonderna, gissar jag att vi missat 30 år av tillväxt, samt tillhörande livslängdsförlängning. Fler i förtid döda i cancer osv. Det här är ingen sandlåda, utan allvar. Rösta på sossar, kommunister och miljöpartister, och dö snabbare, typ.)

Hade vi varit tydliga med vår socialliberalism de senaste åren, hade ingen behövt bli förvånad över utfallet av regeringsförhandlingarna.

Min trettonåriga dotter frågade mig synnerligen oroad för fyra år sedan: ”Men pappa, vad gör ni om SD blir störst?” Demonstrativt raljant och bekymmerslöst samt tillförsäkrande, svarade jag henne: ”Äsch, i värsta fall får vi regera med sossarna. Någe SD blir det inte!” Min dotter pustade lättad ut.

Jag kan förklara vår ideologi för en trettonåring, och varför vårt parti är särskilt. På tio minuter. Jag är synnerligen frustrerad över att partiet inte klarar att kommunicera motsvarande lika solklart mot vuxna väljare.

Vi har originalprodukten! Som nog dessutom egentligen passar svensken i gemen larvigt bra.

”Lika delar hjärta och hjärna! Lika delar förnuft och känsla!” Är inte just resonerande balanserade beslut just det som uppskattas mest i vårt samhälle?

Man kan skratta åt ”lagom”. Men det är ta mej sjutton snudd på svensk religion, när det kommer till kritan.

Tala om för väljarna att det är vad vårt parti företräder! Som en annan livslång partivän och jag nyligen konstaterade tillsammans, är det närmast obegripligt att inte alla röstar på vårt parti.

I nästa val ska vi ha 12 procent. Senast i valet därpå 20 procent. Det är helt realistiskt. Innerst inne, tycker jag dock, att vi egentligen snarare hör hemma kring 30 procent i röstandel.

Men vi behöver en tydligare kommunicerad ideologi. Ett tydligt partinamn skulle kunna vara en av flera åtgärder.

Organisationsfrågor

A209. Ledarskapsakademi för liberala företrädare i mindre kommuner

Lennart Rohdin, Ljusdal

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uppdrar till partistyrelsen att snarast starta en ledarskapsakademi för företrädare för mindre kommuner på landsbygden

Landsbygden måste bli synlig i rikspolitiken.

De stora skogsbränderna sommaren 2018 visade på nytt den växande bristen på blåljuspersonal inom räddningstjänst och polis på landsbygden. Att tillkalla polis vid akuta händelser i inlandet blir inte sällan verkningslöst på grund av de långa inställelsetiderna. Om medborgarna inte kan räkna med att samhället uppfyller de mest basala av nattväktarstatens uppgifter, så eroderas snabbt tilliten till det demokratiska samhället.

I debatten om den kommunala skatteutjämningen framställs ofta de små glesbebyggda högskattekommunerna i norr som dåliga hushållare av företrädare för storstädernas lågskattekommuner. Man bortser då från att det allra mesta av det som utvunnits ur skogar, vattenfall och malmfyndigheter i norr hamnat söderöver. Vinsterna har inte sällan kapitaliserats i väldiga bankpalats i storstaden, men få sådana monument är att återfinna i Norrlands inlandskommuner, där rikedomarna utvunnits.

Huvudkontoren för de verksamheter som utvinner skogsprodukter, el och malm finns oftast i storstaden. Där arbetar de välbetalda anställda bosatta i någon av förortens lågskattekommuner. Lågskattekommunernas bostadspolitik bidrar dessutom till att kommunens socioekonomiska befolkningssammansättning säkerställer fortsatt låga kommunalskatter.

Förslaget 2018 till en reviderad kostnadsutjämning för kommuner och landsting måste snarast förverkligas för att medverka till att förhindra en kommunalekonomisk kollaps i många mindre kommuner på landsbygden.

Liberalerna var minsta riksdagsparti i Norrland i valet 2018. På många håll uppfattas Liberalerna som ett utpräglat storstadsparti. Alla partiets riksdagsledamöter utom en är bosatta i någon av landets 25 största kommuner eller i någon av storstädernas förortskommuner. Av partistyrelsens ledamöter är bara 4 bosatta norr om Dalälven – alla i någon av de fyra stora städerna vid Norrlandskusten. Var och en av dessa är väl kvalificerade för sina uppdrag, men frånvaron av företrädare från resten av landet befäster bilden av ett storstadsparti.

I kommunvalen når Liberalerna betydligt bättre resultat i ett antal av kommunerna i Norrlands inland. Där har man lokala företrädare med stark lokal förankring. Men, dessa saknas i bilden av Liberalerna nationellt. Liberalerna behöver en bredare representation också på riksnivå.

Liberalerna, och dessförinnan Folkpartiet, har länge framgångsrikt verkat för att få fram kvinnor och yngre företrädare för uppdrag på central nivå. Det är hög tid för en ledarskapsakademi för att också stötta företrädare för mindre kommuner (förslagsvis upp till 25 000 invånare) så att dessa kan nå topplatser på riksdagslistor inför valet 2022.

A210. Riktlinjer och regler gällande förtroendevalda och kandidater

Nina Lundström, Sundbyberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** riktlinjer och regler bör tas fram för beslut vid landsmötet 2021
2. **att** kommande EU-lista för val till EU-parlamentet fastställs på landsmöte
3. **att** ge partistyrelsen i uppdrag att se till att Liberalernas kommunikationskanaler ska innehålla information om valberedningens sammansättning och riktlinjer
4. **att** ge partistyrelsen i uppdrag att se till att Liberalernas kommunikationskanaler ska innehålla information om etiska kommitténs sammansättning och riktlinjer

Politiska uppdrag i kombination med civil karriär bör uppmuntras. Det är bra för politiken och för den enskilde att kunna kombinera eller gå mellan politik och civilt arbete. Historiskt sett har detta varit möjligt. Förtroendevalda har verkat på tunga uppdrag i civila karriärer och även i dag finns exempel förtroendevalda som har tunga poster i exempelvis ideell sektor och intresseorganisationer. Tyvärr har relativt sett få politiker sin bakgrund i näringslivet. Mycket tyder på att det är svårare att kombinera politiska uppdrag med näringslivet än med offentlig sektor inte minst i riksdagen.

Politiker behöver alltid beakta etiska principer och risk för jäv. Politiker bär personligt ansvar för att ha uppsikt över regler. För Liberalerna som parti samt för dess förtroendevalda och kandidater är det önskvärt med tydliga transparenta regler kring vad som gäller när man verkar i ett uppdrag eller när man kandiderar. Det bör vara tydligt vem som fattar beslut. Riktlinjer och regler som påverkar individer bör i demokratisk ordning beslutas av Liberalernas högsta beslutande organ – landsmötet.

Regler och riktlinjer behöver tydliggöra vad som gäller för andra åtaganden och sidouppdrag oavsett om dessa är arvoderade eller icke arvoderade. Riktlinjerna ska vara förenliga och samstämmiga med berörd lagstiftning som gäller lokalt, nationellt och på EU-nivå. Dessa regler ska gälla för beslut i valberedningar och etisk kommitté med fler berörda organ när dessa organ gör bedömningar. Reglerna ska meddelas de personer som kandiderar eller tackar ja till en post som förtroendevald och samma måttstock ska gälla alla. Inför nästa val bör regler och riktlinjer vara tydliga inför beslut om kandidater till nästa allmänna val 2022 och bör därför beslut ske senast på landsmötet 2021.

Beslut om fastställande av EU-lista har delegerats till partirådet på grund av tidsskäl. Nu finns goda möjligheter att planera för en annan ordning. Landsmötet är det högst beslutande organet och om planering sker i god tid bör det vara möjligt att i god tid planera för att nästa kandidatlista inför nästa EU-val liksom valprogram beslutas på landsmöte.

Valberedningar har en nyckelfunktion sett till hur vår organisation är uppbyggd ur ett demokratiskt perspektiv. Information om valberedningarnas arbete saknas på våra hemsidor. Det är bra att Facebook och nyhetsbrev används men den kontinuerliga informationen borde finnas på våra hemsidor där information riktas till icke medlemmar och medlemmar.

Det är viktigt att medlemmar som vill engagera sig får information om hur man kontaktar en valberedning och vad en valberedning spelar för roll i organisationen.

Den etiska kommittén har till uppgift att bistå med personfrågor. Dess sammansättning bör finnas lätt tillgänglig på Liberalernas hemsida.

De beslutade riktlinjerna och reglerna vad gäller förtroendevalda och kandidater bör även redovisas i sammanhang som rör arbetet i valberedning samt etiska kommittén.

A211. Fler Europaparlamentariker bör sitta i bolagsstyrelser

Thomas Helleday, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** förtroendevalda och särskilt de i Europaparlamentet i mån av tid uppmuntras till att ta styrelseuppdrag i börsnoterade företag och att partistyrelse vid förfrågan är behjälplig i att förmedla kontakt mellan företag och förtroendevalda
2. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att ta fram en lista över företag/branscher där det med hänvisning till verksamhet inte är lämpligt för en förtroendevald politiker för Liberalerna att ta uppdrag (t.ex. Lundin Oil)

Att företagen bygger välfärden är ett av våra fundament. Därför är det förvånande hur dessa har behandlats i diskussionerna under den tidiga våren. Maria Arnholm skrev i ett brev den 12 mars ”att det inte är möjligt att vara Europaparlamentariker och samtidigt ha flera tunga styrelseuppdrag i internationellt verksamma börsbolag”. Etikkommittén kom fram till att Cecilia Wikström borde rekommenderas att avstå sina uppdrag i två bolagsstyrelser på grund av den i deras tycke höga arvoderingen. Båda dessa vittnar om en stor okunskap om såväl företag och styrelsearbete och är i sig själva argument för att fler förtroendevalda borde ta styrelseuppdrag där tillfälle erbjuds.

Det är viktigt att företagen tas i beaktande i alla politiska beslut, särskilt i de beslut som tas i Europaparlamentet som ju omfattar den marknad som vi har mest utbyte av. Att sitta i en bolagsstyrelse är ett stort ansvar men också en möjlighet att få riktig insyn i ett företag och de förutsättningar som gäller. Ett villkor är att det sker öppet, att det är känt vilka styrelser man sitter i, för att förenkla granskning från t.ex. journalister men då blir det också betydligt mer transparent än t.ex. kontakter med olika lobbygrupper. Att det skulle vara något oetiskt med politiker på styrelseplatser är en myt som går ut på att företagen genom dessa personer skulle få igenom politiska beslut som skulle ge dem fördelar på marknaden gentemot andra företag. Det vittnar om en okunnighet om våra företag och företagare. Det etiskt problematiska skulle ju vara om företaget i sig hade en verksamhet som skulle kunna betecknas som oetisk och vara t.ex. antidemokratisk, miljöförstörande eller innefatta barnarbete.

På samma sätt som vi medborgare vill ha representation från Sverige även om det finns liberaler, konserva-

tiva och socialister i andra länder så behöver även svenska företag de som ser till deras verklighet. Svenska företag har en del förutsättningar som skiljer sig från företag från andra delar i Europa och som har att göra med t.ex. vårt geografiska läge, vår demografi och våra traditioner. Därför är det viktigt att deras behov tas i beaktande när beslut tas. Här handlar det inte om det enskilda företaget utan om Sveriges samlade företagande och då i synnerhet de exporterande. Europaparlamentet har regler för hur enskilda parlamentarikers engagemang i företag får se ut. Om Sverige, eller till och med något enskilt parti, bestämmer att deras representanter inte får ta platser i bolagsstyrelser så ger man samtidigt en fördel för företag i andra länder där den möjligheten finns och redan är mer utbred än den är hos oss i dag.

Vi måste sluta att misstänkliggöra de som tar dessa uppdrag och betrakta detta som något oetiskt utan i stället försvara företagen och uppmuntra politiker att tacka ja om de får en förfrågan.

A212. Inte ett liberalt parti som alla andra

Liberalerna Örnsköldsvik

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att utreda hur partiets genom namn eller logotyp kan ges ett varumärke som tydligt särskiljer partiet från andra partier

Vi är liberaler. Det säger inte bara liberaler. Utan även centerpartister, moderater och till och med socialdemokrater. Bytet av partinamn har gjort det svårt att särskilja vårt partis politik och våra företrädare från andra partier.

A213. Motionärers namn i landsmötestrycket

Gabriel Romanus, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** alla motionärers namn ska finnas med både i de elektroniska och eventuellt tryckta versioner av landsmöteshandlingarna

Till förra landsmötet lämnade jag in en motion i en för mig viktig fråga. För att ge tyngd åt motionens förslag, lyckades jag få tjugotvå erfarna och kunniga liberaler, från olika delar av vårt parti, att tillsammans med mig underteckna motionen. Till min stora besvikelse var det bara namnen på fyra av dessa medundertecknare, som togs med i de tryckta landsmöteshandlingarna. Det kändes som ett övergrepp, utan stöd i partiets stadgar.

Det är svårt att förstå motivet till detta. Att i landsmöteshandlingar på över 500 sidor stryka några namn på undertecknare av motioner, kan knappast motiveras med utrymmesskäl. Vad än motivet var, inte speglar det någon större respekt för medlemmarnas medverkan i beslutsprocessen.

Mitt förslag är därför att alla motionsundertecknares namn ska finnas med både i de digitala landsmöteshandlingarna och i eventuella tryckta landsmöteshandlingar. Jag har förstått att man, när detta skrivs, ännu inte har beslutat att landsmöteshandlingarna ska tryckas. Jag kan förstå om partiet i dag har svårt att prioritera detta ekonomiskt. Man bör dock vara medveten om att det blir ytterligare ett sätt att göra det svårt för många medlemmar, särskilt äldre, att få insyn i och delta i partiets beslutsprocesser, om handlingarna bara finns tillgängliga digitalt.

A214. Plats för landsmöten och riksmöten

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Gunnar Dovner, Östersund, Mats E. Nilsson, Östersund, Annica Nordell, Östersund, Margareta Widell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna beslutar att landsmöten och riksmöten ska förläggas till olika orter i landet

Landsmöten och riksmöten bör användas för att över tid på olika orter över landet visa upp och synliggöra partiet och därmed ge stöd åt det lokala partiarbetet på orterna. Mötena bör fördelas över hela landet. Partistyrelsen med sitt kansli bör ges uppdrag att verkställa detta från och med de möten som ännu inte bestämts till ort och ställe.

A215. Partiet behöver ett internetbaserat och långsiktigt debattforum

Anders Grassman, Värmdö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partiet undersöker att inrätta ett internetbaserat, seriöst, strukturerat och långsiktigt debattforum för partimedlemmar

Enligt min mening, är det rent bedrövligt att partiet saknar ett normalt, internetbaserat, seriöst, strukturerat och långsiktigt debattforum.

Bristen har flera synnerligen allvarliga negativa konsekvenser. Allvarligast är, att partiets närvaro på webben i dag, är mindre engagerande och seriöst än vilket annat diskussionsforum för hobbyintressen som helst.

Det finns bättre svenska diskussionsforum för luftgevärsskytte, kaniner och värmepumpar, än det finns ett enda seriöst forum för socialliberal politik. Och givetvis borde det forumet finnas just inom vårt parti. För partimedlemmar.

Då jag för andra gången i mitt liv, gick med som partimedlem häromåret, blev jag chockad över att upptäcka att ett sådant här diskussionsforum inte finns. Det är i min värld en fullständig självklarhet att det i dag ska finnas.

Det är ett bra sätt att omedelbart bejaka det intresse som givit en ny partimedlem. Personen kan omedelbart ta del av pågående partidiskussion, även sedan många, många år tillbaka. Argument och ställningstaganden, som lett till nuvarande partiposition. Och personen kan omedelbart själv komma med inlägg och frågor.

Att omedelbart få uppleva sig som del i en gemenskap av socialliberaler, har rimligen särskilt stort värde, i ett läge där antalet partimedlemmar endast är 15 tusen. Att omedelbart erbjudas gemenskap, oavsett den lokala partiorganisationens närvaro och omfattning. Det finns nog många ställen man i

onödan kan känna sig svältfödd på kontakt med likasinnade socialliberaler.

Jag tror till och med att det skulle kunna vara en viktig värvningsväg till nya medlemmar. Konstigt nog, verkar inga andra partier erbjuda detta heller. Partiarbete och diskussion, verkar vara löjligt gammaldags fysiskt orienterat inom partierna. Tidningar och fysiska möten, verkar fortfarande vara normen.

I valtider, vore det ovärderligt, att som partimedlem, kunna söka upp diskussionstrådar i politiska sakfrågor, och kunna tillgodogöra sig hela bakgrunden sedan flera år tillbaka.

Detta är varken en teknisk eller resursmässig utmaning. Exempel är luftvapen.info, ett av flera svenska forum för luftgevärsskytte. Just detta forum har 15 000 medlemmar. Det drivs helt ideellt av cirka 2–3 teknikintresserade, samt 4–5 moderatorer, som håller koll på att diskussioner inte spårar ur, samt håller nättroll borta.

Kommer man som ny forumsmedlem med en fråga, söker man först efter gamla diskussionstrådar kring ämnet. Man läser in sig på det som de facto är en kunskapsbank ända sedan forumet grundades. Finns anledning, aktualiserar man en diskussionstråd, som kan vara 7–8 år gammal, med en ny fråga eller reflexion.

Så fungerar t.ex. inte Facebook. Facebook fungerar mera som en odisciplinerad lågstadieklass. Den som skrek högst och senast, är den som hörs. Färgstarkast slår substans och eftertanke. Och ingen kollar Facebookinlägg, som ens är någon månad gamla.

Vi behöver ett intelligent modernt partiforum!

A216. Webbinarier i digital kunskap

Liberalerna Skellefteå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna anordnar webbinarier i digital kunskap med olika teman

Liberalerna har en kommunikationsplan gjort 2017 inför valrörelsen 2018. Liberalerna strävar efter en politik baserad på demokrati, öppenhet, tillit och tillgänglighet där vi använder digitalisering i högsta grad. Tanken är mycket god och tappra liberala försök görs över hela landet. Vi har många grupper på Facebook där vi diskuterar allt mellan himmel och gjord samt tipsar och hjälper varandra om texter, plattor, funktioner m.m. Trots det så upplever vi att det finns jättemånga liberaler som skulle vilja mer men saknar digitala kunskaper eller kännedom om hur sociala medier fungerar. Därmed uppstår stora skillnader mellan olika föreningars framgångar på nätet, vilket påverkar partiet i stort förstås.

Liberalerna skulle vinna mer och må bra av att synas över hela landet samt sprida liberala ringar på vattnet.

Med anledning av ovanstående yrkar Liberalerna Skellefteå att Liberalerna anordnar webbinarier i digital kunskap med olika teman:

- Visa och förklara hur man spelar upp en 30-sekundersfilm med sin telefon samt hur man lägger upp det på Facebook, Instagram, Twitter.
- Visa och förklara hur man skriver kort inlägg på Facebook samt hur man delar, likear, kommenterar, kopierar en bild m.m.
- Visa och förklara hur man bjuder in sina vänner till att likea en liberal sida.
- Visa och förklara hur man bjuder in partivänner till en Facebookgrupp.
- Visa och förklara vad är det för skillnad mellan en Facebookgrupp och en Facebooksida?
- Visa och förklara hur Instagram fungerar.
- Visa och förklara hur Twitter fungerar.
- Visa och förklara hur Wordpress fungerar (skriva inlägg, uppdatera sidor m.m.).

B. LAG OCH RÄTT

B1. Rättspolitik och brottsbekämpning

Allmän rättspolitik

B101. Stoppa våldet i förorterna

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att erkänna våldet i de svenska förorterna som en nationell kris
2. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler närvarande poliser ska finnas i de särskilt utsatta områdena
3. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att lyfta utsatta områden
4. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner måste ha individuella handlingsplaner för varje person som vill komma ur gängkriminalitet
5. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om vistelseförbud för gängkriminella som begått brott i utsatta områden

Våldet i de svenska förorterna har på senare år nått rekordnivåer. Att stoppa gängkriminaliteten har i dag blivit en av Sveriges största utmaningar. För att kunna göra det så måste först och främst de svenska politikerna inse allvaret och erkänna våldet som en nationell kris. Det är först då som vi kan sätta in rätt insatser för att vända på utvecklingen i de områden som polisen klassar som särskilt utsatta.

Allt pekar på att det är de små pojkarna vars föräldrars integration misslyckats som tidigt hamnar i fel umgänge utan vuxnas uppmärksamhet och som ansluter sig till kriminella gäng. Det är vår plikt att hindra dessa kriminella gäng från att både förstöra enskildas liv och förstöra tryggheten i förorter.

Bristen på poliser visar sig tydligt i den gängkriminalitet som i dag växer sig större i de olika förorterna i landet. Det behövs fler synliga och närvarande poliser i de utsatta områdena. Polisen ska inte bara vid utryckningar visa sig tillgänglig, utan polisens närvaro ska vara ett naturligt vardagsinslag i dessa områden. Detta görs tyvärr inte av sig självt, utan regeringen måste nu lyssna på oroligheterna i landet och tillsätta fler poliser omgående.

Dessutom bör domstol kunna utfärda vistelseförbud för gängkriminella som begår brott i utsatta områden. Personer som tillhör dessa nätverk har sin status i särskilda stadsdelar – genom att förbjuda dem att återvända till dessa områden bör man kunna förhindra att fler brott begås i områdena.

Att inrätta ett nationellt råd för utsatta områden innebär att rådet bland annat ska samla polis, skola, socialtjänst och civilsamhället för att tillsammans vända den negativa utvecklingen i de utsatta områdena.

Alliansregeringen införde i regeringsställning ett så kallat prestationsbaserat stimulansbidrag för utsatta stadsdelar som gav positiva effekter. Regeringen har nu valt att avskaffa satsningen på stimulansbidrag. Det måste tillbaka.

Sverige måste lägga sitt fokus på att öka vanligt folks trygghet i vardagen. Polisen, kommunerna och alla medborgare behöver samarbeta mycket närmre för att göra Sverige tryggt igen. För att lyckas krossa gängen behöver man satsa på Södertäljemodellen – där man genom holistiskt polisarbete lyckades få stopp på gängen. Modellen innebär att polisen identifierar det problem som ska bekämpas, och hur, innan man börjar bekämpa det, för att kunna uppnå större resultat. Man tar ett bredare grepp än att bara lagföra kriminella. Att stärka lokalsamhället och trygghet står i fokus.

Kommunerna ansvarar till stor del för avhoppare och andra som vill lämna kriminalitet bakom sig. Men ofta möter personer som söker hjälp inte rätt stöd. Därför bör kommuner tvingas ta fram individuella handlingsplaner för varje person som vill lämna kriminalitet och gäng bakom sig.

B102. Hedersförtryck mot svenska hbtq-personer

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom att verka för att en utredning som ska undersöka omfattningen av det hedersrelaterade våld och förtryck som hbtq-personer i Sverige drabbas av

Många hbtq-personer i Sverige tvingas i dag leva efter hederskulturens normer. De som utsätts vittnar om skam, våld, omvändelseförsök och ibland även om livsfara. Hedersförtryck utövas kollektivt, ofta av en familj eller släkt och drabbar flickor, pojkar, kvinnor, män och icke-binära. Många experter inom området menar att hbtq-personer ofta är särskilt utsatta, om inte den mest utsatta gruppen. Trots

detta finns det en stor brist på underlag som relaterar specifikt till hbtq-personer.

Socialstyrelsen har uppdragits av regeringen att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck samt barnäktenskap och tvångsäktenskap. Mot bakgrund av denna utredning bör även en separat utredning genomföras där det kartläggs hur utbrett hedersrelaterat våld och förtryck är bland hbtq-personer.

B103. Förbjud ansiktstäckande klädsel

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Mats E. Nilsson, Östersund, Annica Nordell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för ett förbud mot ansiktstäckande klädsel, såsom niqab, burka rånarluva etc., på allmän/offentlig plats, offentliga arbetsplatser, evenemang för allmänheten, t.ex. idrottsevenemang samt vid framförande av fordon på allmänna vägar och gator (eller motsvarande). Undantag med hänvisning till religion, moral eller andra värderingar ska inte tillåtas

I ett demokratiskt, öppet och humanistiskt samhälle som det svenska ska ett täckande av ansiktet i de sammanhang som anges i yrkandet självklart inte förekomma. Användningen av niqab och burka har sin grund i och är symboler för ett patriarkaliskt samhälle som vi i Sverige arbetar för att fjärma oss ifrån. Ett förbud att offentligt använda dessa plagg eller annan klädsel skulle bidra till att stadfästa denna utveckling. Vidare ska det naturligtvis att som publik på idrottsevenemang, som till exempel fotbollsmatcher, inte vara tillåtet att dölja hela eller delar av ansiktet, oavsett religion eller andra värderingar.

B104. Exploatering av barn

Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för ökad kunskap kring svenska medborgares mönster och utbredning inom handel med och sexuellt utnyttjande av barn samt de utsatta barnen genom exempelvis insamling av statistik och samarbete med andra länder
2. **att** Liberalerna ställer sig bakom det som anförs i motionen om verktyg för att upptäcka de som hanterar övergreppsmaterial inom offentlig verksamhet
3. **att** Liberalerna verkar för införande av barnrättsbevakare

Sverige är i mångt och mycket ett föregångsland när det kommer till barns rättigheter och Liberalerna har i flera år varit det parti som drivit frågan tydligast.

I FN:s globala mål i Agenda 2030 ingår att förebygga och stoppa våld och exploatering av barn. När det gäller våld mot barn är Sverige också mycket riktigt ett föregångsland. Samma sak kan tyvärr inte sägas om exploatering av barn. Trots att Sveriges regering har tagit på sig rollen som vägvisarland globalt för att stoppa våld mot barn i en internationell samverkan så nämns barnets rättigheter och exploatering av barn inte ens i prioriteringarna.

Handeln med barn är en utbredd, global industri som omsätter miljardbelopp. En grov beräkning gjord av FN gör gällande att cirka 1,2 miljoner barn varje år dras in i människohandel, så kallad trafficking. Människohandel beräknas vara, tillsammans med vapen- och narkotikahandel, en av de tre mest lönsamma kriminella verksamheterna.

Att sälja ett barns kropp är i dag enkelt, lönsamt och förenat med en alldeles för liten risk. Straffen är låga och risken att bli upptäckt närmast minimal. Dessutom kan ett barns kropp säljas om och om igen, till skillnad mot exempelvis narkotika. I Sverige kallar vi det fortfarande för barnprostitution, ett galet begrepp då det handlar om övergrepp och våldtäkt, en fråga inte minst barnrättsorganisationen Ecpat lyft många gånger.

Sverige får återkommande kritik från FN:s barnrättskommitté för bristen på information och data kring barnsexhandel. I dag vet vi inte hur utbrett det är i Sverige eller hur många barn som utsätts. Vi vet att barnen finns, att det sker, men inte mycket mer. Vi vet att också att svenskar åker utomlands och förgriper sig på barn, inte minst i Sydostasien, men vi vet inte i vilken skala då ingen statistik förs. De som begår övergrepp via nätet är ännu svårare att följa. Det behövs kunskap kring svenska medborgares mönster och utbredning inom handel med och sexuellt utnyttjande av barn, såväl nationellt som internationell, liksom kring barnen som utnyttjas.

Att göra en beställning på nätet av ett övergrepp och våldtäkt på ett barn är nästan lika enkelt som att köpa ett par skor – ett par tangenttryckningar och musklick bort. Att ladda ner eller titta på bilder ännu enklare. 1 av 1000 anställda använder dessutom sin arbetsdator när de gör detta. Flera offentliga förvaltningar använder sig redan av verktyg som Netclean Proactive som gör så att den som hanterar övergreppsmaterial upptäcks.

Därtill bör Sverige placera barnrättsbevakare på strategiskt viktiga ambassader. Barnrättsbevakare kan vara tjänstemän med barnrättskompetens och ha ett uppdrag att bland annat stimulera samarbete och samverkan mellan barnrättsorganisationer och andra aktörer inom området, bistå den svenska ambassaden med regional kunskap om barns situation i landet där de verkar samt lyfta och sprida den kunskap Sverige besitter på barnrättsområdet.

B105. Solnedgång för övervakningskameror

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att tillstånd för kameraövervakning alltid ska regleras med så kallade solnedgångsklausuler

Att samla in information om en person mot dennes vilja eller medvetande är en integritetskränkning. Detta sker i dag med

kameror, genom att övervaka datatrafik eller genom att helt enkelt registrera olika typer av beteenden.

Det finns situationer där vissa typer av inskränkningar i den privata integriteten är befogade. Men dessa övervakningsåtgärder är, oavsett syfte, alltid integritetskränkande. Därför måste de alltid motiveras med tydliga bevis och påvisbara resultat. Vi kan inte låta rädsla eller upplevd trygghet motivera grova inskränkningar i människors liv, i stället måste verkliga utfall beaktas.

Övervakning är en integritetsinskränkning, även om det kan vara en legitim sådan. Mot detta måste nyttan bevisas och vägas. Eftersom det påstådda syftet med dessa kameror är att bekämpa brottsligheten krävs det således goda anledningar att tro att så blir fallet. Bevisen för den påstådda nyttan är dock ifrågasatt, Brå har till exempel slagit fast att effekten är ”liten eller icke existerande”.

Kameraövervakning används redan i dag på flera platser i världen, oftast misslyckat. Ett exempel på detta är London där detta sker i oerhörda proportioner men där man endast kan påvisa små skillnader i positiva utfall. Skillnader som sällan med säkerhet bedöms bero på övervakningen utan i stället på en tätare vakt- och polisnärvaro.

Detta tycks också vara den repressiva åtgärd som går att finna starkt stöd för. Reell närvaro av rättsstaten kan stävja brottslighet. Polisen, både i Stockholm och exempelvis i New York, har haft lyckade försök med att placera ut polisbilar i särskilt utsatta områden för att öka närvaron. Polisen i Järva ökar nu bemanningen, dessa poliser kommer förhoppningsvis interagera med lokalsamhället, bygga relationer med oss som bor i Järva och lära känna området. Detta tillsammans med en smartare stadsplanering där genomströmningen av människor ökar och fler engagerar sig i vårt område kommer det till skillnad från övervakning förmodligen ge positiva resultat för både trygghet och säkerhet.

Det här är inte en motion om att förbjuda kameraövervakning. Övervakning kan vara nödvändigt och fungera bra, vi vill att det ska slås fast och att övervakningen ska regleras på ett sätt som möjliggör att den sker på ett rättssäkert och legitimt sätt. En väg att reglera kameraövervakning och samtidigt ställa krav på kontinuerlig utvärdering är genom att ställa krav på så kallade solnedgångsklausuler. Det innebär att tillståndet för övervakningen alltid ska ha en sluttid vid vilken tillståndet måste sökas igen. Denna typ av reglering finns redan i många andra lagstiftningar, regleringar eller liknande och skulle i fallet kameraövervakning innebära att kravet på uppföljning, effekt och evidens bakas in i beslutet om tillstånd. På så vis menar Liberala ungdomsförbundet att vi i Liberalerna både kan värna om att brott beivras samtidigt som vi på ett seriöst sätt tar hänsyn till evidens och enskildas integritet.

B106. Ge visselblåsare en tillförlitlig vissla

Pia Långström, Stockholm, Anne Kotavuopio Jatko, Kiruna, Inger Lundberg, Älvsbyn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för att införa en oberoende nationell hotline för visselblåsare
2. **att** Liberalerna ska vara drivande för en gemensam koordinering i EU för visselblåsare att tryggt ska kunna slå larm
3. **att** Liberalerna ska verka för en oberoende utredning för hur visselblåsare tryggt ska kunna slå larm om misstänkta oegentligheter, korruption, mutor och annan brottslighet nationellt och internationellt

Liberalerna värnar om det öppna och fria demokratiska samhället som riskerar att ifrågasättas i allt större utsträckning i takt med att korruptionsskandaler, maktmissbruk, jävsförhållanden och andra oegentligheter avlöser varandra. Det gäller alla sektorer, det privata näringslivet som demokratiuppehållande funktioner samt myndigheter. Riktigt allvarligt blir det när de aktörer som har fått i uppdrag att fungera som garant mot oegentligheter i stället slirar och deltar i mörkläggning samt låter oegentligheterna fortgå. Vem kan t.ex. glömma Riksenheten mot korruptions agerande? Sedan dess har skandalerna rullat in kontinuerligt, nu verkar penningtvätthärvorna avlösa varandra med Finansinspektionens goda minne.

I princip i alla fall som framkommit har visselblåsare i bästa fall ignorerats om de inte utsatts för repressalier, avsked och andra otrevligheter. Samtidigt visar studier att det är just interna visselblåsare som har bäst insyn i och kan förhindra att oegentligheterna kan fortgå om de vågar blåsa i visslan och någon lyssnar samt agerar.

En hel del har gjorts på senare tid för att stärka visselblåsarskyddet både i Sverige och på EU-nivå men det räcker inte eftersom det inte finns någon tillförlitlig aktör att vända sig till. I korruptionssammanhang talar man om att fisken ruttnar från huvudet och det är inte den ljuva doften av surströmming som sprider sig i det ”naiva” Sverige. Korruption urholkar förtroendet för vårt demokratiska system och tilliten till förtroendevalda samt kostar enorma summor pengar. Enligt Institutet mot mutor är ”korruptionsindustrin” världens tredje största industri, pengar som skulle kunna gå till viktiga samhällsfunktioner som infrastruktur, skola, sjukvård, äldreomsorg, polis, försvar samt att hantera klimatförändringarna.

Visselblåsarens möjligheter att tryggt göra sig bör stärkas omgående. För att frihet måste försvaras.

B107. Kriminalisera oskuldskontroller

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** både utförandet och beställandet av oskuldskontroller kriminaliseras och att en egen brottsrubricering införs

Myten om mödomshinnan är en livsfarlig föreställning som leder till förtryck, misshandel och även dödande av kvinnor runt om i världen. Oskuldskontroller är en viktig del i det patriarkala hedersvåld och förtryck som drabbar upp till 240 000 unga i Sverige. Att tvinga unga kvinnor till medicinska ingrepp i deras underliv är ett sexuellt övergrepp och FN har upprepade gånger uttalat att oskuldskontroller är att likställa med tortyr. Att svenska läkare medverkar till att kränka unga kvinnor och bidrar till att upprätthålla hedersförtrycket är oacceptabelt.

Att tvinga någon att genomgå en oskuldskontroll är förbjudet enligt svensk grundlag eftersom det i regeringsformen finns ett uttryckligt skydd mot påtvingade fysiska ingrepp, såsom läkarundersökningar. Det går inte att se om en kvinna har haft sex eller inte. Därför strider oskuldsintyg även mot Socialstyrelsens föreskrifter om utfärdande av intyg eftersom oskuldkontroller inte bara är ett övergrepp utan även fullständigt saknar medicinsk evidens. Det går dock i dag att gå runt detta genom allmänt hållna intyg med formuleringar såsom ”inget i undersökningen indikerar att patienten inte är oskuld”. Regionerna måste ta entydigt avstånd från oskuldskontroller. Men problemet är större än sjukvården. Inga oskuldskontroller borde vara tillåtna – vare sig i eller utanför sjukvården.

Lagen är uppenbarligen otillräcklig. Varken lagstiftningen eller sjukvården har vidtagit tillräckligt kraftfulla åtgärder för att motverka oskuldskontroller och säkerställa att de som genomför oskuldskontroller får kännbara straff. I dag är oskuldskontroller inte en egen brottsrubricering, vilket innebär att varken utföraren eller beställaren av oskuldskontroller normalt sett straffas. Liberala Kvinnor vill att lagen skärps så att oskuldskontroller blir olagliga oavsett var och av vem de utförs. En kriminalisering av oskuldskontroller bör genomföras med en egen brottsrubricering så att både den som utför kontrollen och den som beställer kontrollen kan dömas. En kriminalisering av både utförandet och beställandet skulle skicka en stark signal till dem som använder oskuldskontroller som ett sätt att kränka och kontrollera kvinnliga familjemedlemmar. Det skulle också leda till att fler läkare som utför oskuldskontroller och familjemedlemmar som tvingar unga kvinnor till kontroller gripits och lagförts av rättsväsendet.

B108. Skydda personer med självskadebeteende mot sexuella övergrepp

Liberalerna Stockholms län, Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att precis som det inte ska vara tillåtet att på begäran skära en annan person i handleden ska det inte vara tillåtet att skada en person med självskadebeteende genom sexuella handlingar
2. **att** Liberalerna verkar för att begreppet psykisk ohälsa, som används i dansk lagstiftning skulle tydliggöra att självskadebeteende är en omständighet som kan konstituera en särskilt utsatt situation

Den psykiska ohälsan ökar generellt bland unga, i synnerhet bland unga flickor och kvinnor. Vi vet att Självskadebeteende (även icke suicidalt självskadebeteende) är ett självdestruktivt beteende som innebär att avsiktligt och upprepade gånger utsätta sig för självskada. Självskadebeteende skiljer sig från självmordsförsök genom att det inte finns en (medveten) avsikt att sluta sitt liv. Att medvetet skada sig själv känslomässigt kallas självdestruktivt beteende. Ingetdera är någon psykisk diagnos, utan ingår som symtom på flera psykiska störningar. Sex är ett av flera självskadebeteenden.

Det finns flera rättsfall där män friats för att det inte gått att utesluta att flickor eller kvinnor inte ville bli skadade. När de flesta andra människor förstår att dessa kvinnor inte vill utsättas för överdrivet våld.

Självskadebeteende har tidigare misstolkats som BDSM-sex som gått överstyr.

Självskadebeteende bland unga är ett växande samhällsproblem, och i kombination med ett ökat användande av internet och sociala medier som kontaktkanaler riskerar omfattningen av den här typen av fall att öka.

Rättsfallen visar på situationer där det ganska lätt borde gått att inse eller förstå att det i själva verket handlat om övergrepp där män utnyttjat flickors eller kvinnors särskilda utsatthet på grund av psykisk ohälsa. Ett belysande exempel på detta var Kapten Klänning som utnyttjade unga flickor som tydligt uppvisade symptom på allvarligt självskadebeteende.

Ett annat uppmärksammat fall är Gabriella Kärnekull Wolf som började sälja sex, eller i själva verket lät andra utsätta henne för grova våldsbrott i ett utvecklat svårt självskadebeteende som på ett mycket medvetet och utstuderat sätt hänsynslöst utnyttjas av våldsamma män. I domen finns det meddelanden mellan män som glasklart påvisar att dessa män var mycket väl medvetna om flickornas utsatthet och utvecklade själskadebeteenden. Det är detta de medvetet letar efter då de är lättare offer. Det går inte att missta med vuxet överenskomna samtycke mellan två BDSM-utövare. Skillnaderna är milsvida och är tydliga i domarna.

Politiken har en roll och uppgift att agera för att stoppa hänsynslöst utnyttjande av unga flickor och kvinnor som lider av psykisk ohälsa. Detta beteende är ytterst klandervärt och orsakar stor skada för både den utsatta och samhället

i stort. Precis som det inte ska vara tillåtet att på begäran skära en annan person i handleden ska det inte vara tillåtet att skada en person med självskadebeteende genom sexuella handlingar.

Enligt svensk lag är det inte är tillåtet att skära en annan person i handleden. Därför borde det heller inte vara tillåtet att skada en annan människa med självskadebeteende genom sexuella handlingar.

Dansk lagstiftning (s. 143) har redan implementerat att psykisk ohälsa även innefattar självskadebeteende som en omständighet som kan konstituera en särskilt utsatt situation.

B109. Gör om brottet landsförräderi så den inkluderar IS-terrorister

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det ska utredas att i 22 kap. brottsbalken införa en ny bestämmelse som innebär att svenska medborgare som strider mot främmande makter som det svenska försvaret militärt stöttar ska dömas till landsförräderi

Sverige har skickat en väpnad styrka till Irak för deltagande i den militära utbildningsinsats som genomförs av koalitionen mot Islamiska staten (IS). Det svenska bidraget har till uppgift att stötta och utbilda de irakiska försvarsstyrkorna.

Halshuggningar, folkfördrivningar, kidnappningar, sexslaveri, massvåldtäkter och bestialiska avrättningar. De brott som IS begått i Syrien och Irak är inget annat än folkmord mot religiösa minoriteter. Det är uppenbart att de värderingar som IS står för vilka tas i uttryck genom extremt våld är uppenbara brott mot grundläggande mänskliga rättigheter och strider mot svenska värderingar som alla människors lika värde, rätten till liv, religionsfrihet, yttrandefrihet och rörelsefrihet. Listan över IS pågående vidrigheter mot barn och vuxna just nu i Irak och Syrien kan endast jämföras med Waffen-SS bestialiska brott under andra världskriget. Åtgärderna för att stoppa IS måste vara i paritet med åtgärderna som krävdes för att stoppa Waffen-SS.

Jag menar att den svenska lagstiftningen om landsförräderi måste uppdateras till att stämma överens med nutida förhållanden där Sverige allt oftare deltar i internationella insatser för fred och stabilitet i världen. I nuvarande lagstiftning (brottsbalken kap. 22) definieras landsförräderi som en handling som – när riket befinner sig i krig – missgynnar, missleder, förråder det svenska totalförsvaret eller åt fienden anskaffar krigsfolk, egendom eller tjänster. Det första rekvisitet är tydligt: Sverige måste vara i krig för att landsförräderi ska bli gällande.

Den nuvarande lagstiftningen är för stram och inte anpassad efter den globala värld vi i dag lever i. Det är förmodligen få som skulle påstå att Sverige, genom att sända en väpnad styrka till Irak, befinner sig i krig. Däremot skulle nog många anse att Sverige deltar eller medverkar i stabilitets- och fredsskapande insatser för Irak. Det är en definitionsskillnad som är ytterst viktig när lagen tolkas.

När Sverige väljer att sända militär och humanitär styrka i syfte att försvara de mänskliga rättigheter – som vi tillsammans med FN står bakom – bör man ställa sig frågan om hur svenska medborgares militära motstånd till detta bör kategoriseras. Det centrala är hur vi klassificerar försvar och fiende. I en global värld tyder mycket på att dessa två begrepp allt mer flyttas upp på en högre internationell nivå.

Med detta som bakgrund menar jag att Sverige bör följa länder som Danmark och utreda om lagen om landsförräderi bör omformuleras och även inkludera motstånd mot svenska trupper, militära som humanitära, även i konflikter globalt. Det är i mina ögon ett svek mot den svenska rättsstaten och de värderingar som den står bakom när en svensk medborgare strider för en terroristorganisation mot en främmande stat som Sverige stöttar militärt.

B110. Straffskärpning för brott mot förtroendevalda

Anton Sjöstedt, Arvika

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för en straffskärpning för brott riktade mot förtroendevalda

Enligt BRÅ:s rapport ”Politikernas trygghetsundersökning 2017” uppger sig var fjärde förtroendevald ha blivit utsatt för trakasserier, hot eller våld. Den största andelen händelser (hot och trakasserier, våld, skadegörelse och stöld samt korruptionsförsök) är trakasserier och hot, eftersom det är få händelser som involverar fysiska angrepp. 82 procent av förtroendevalda upplever att händelserna är riktade mot de som förtroendevalda. Ibland kan de förtroendevalda härleda utsattheten till en speciell händelse eller situation. Det kan till exempel vara ett beslut eller en kontroversiell fråga som rör upp känslor. Det vanligast förekommande (27 procent) är att händelsen förknippas med intresse i en särskild politisk fråga, i sådana fall ofta frågor om invandring och skola. Några relaterar snarare händelsen till de förtroendevalda själva; 22 procent förknippar utsattheten med ett uttalande eller en opinionsyttring som de hade gjort, och ytterligare 14 procent förknippar händelsen med uppmärksamhet kring dem själva som personer. Slutligen visar resultaten att 22 procent relaterar händelsen till ett beslut som rör en enskild individ, ett företag eller ett helt samhälle. Det vanligaste upplevda motivet var att förolämpa eller förödmjuka (cirka 30 procent), dock följt av det upplevda motivet att vilja påverka agerande eller beslutsfattande (cirka 23 procent).

Enligt Demokratiutredningen ”Låt fler forma framtiden!” spelar politiska partier fortfarande en central roll i den svenska demokratin, men politikerna har fått ett större utrymme att agera som företrädare för särskilda väljargrupper snarare än enbart som partiombud. Det blir helt enkelt större fokus på den enskilda förtroendevalda, varav de flesta är fritidspolitiker. Det är värt att ha i åtanke, med tanke på att de förtroendevalda upplever att händelser är riktade mot dem som förtroendevalda och att en andel av händelserna upplevs motiveras av en vilja att påverka agerande eller beslutsfattande.

Förtroendevaldas upplevda utsatthet är en utmaning för vår demokrati. Även fast trakasserier och hot inte är en van-

lig orsak bakom till exempel avhopp (cirka åtta procent av avhoppen) står det ”Med tanke på att en av fyra uppger att de censurerat sig själva på grund av rädsla för trakasserier kan detta anses ha en effekt på demokratin. Vi anser att det är viktigt att samtliga förtroendevalda får ett stöd i det fall de utsätts för våld, hot eller trakasserier och att de därmed kan känna sig trygga när de tar på sig och utför ett förtroendeuppdrag” i Demokratiutredningen. Samhället bör, för att människor ska känna sig trygga när de tar på sig och utför ett förtroendeuppdrag, visa sitt stöd genom en straffskärpning när brott riktar sig mot förtroendevalda.

B111. Avskaffa lagen om bidragsbrott

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att utmönstra begreppen bidragsbrott och grovt bidragsbrott ur lagstiftningen
2. **att** Liberalerna ska verka för att brotten bedrägeri och grovt bedrägeri ska omfatta också det som sedan den 1 januari 2008 innefattar de brott som nu återfinns i lagen (2007:612) om bidragsbrott

Den 1 augusti 2007 trädde lagen (2007:612) om bidragsbrott i kraft. Därmed infördes tre nya brottsgrunder i Sverige: bidragsbrott (§ 2), grovt bidragsbrott (§ 3) och – vid grov oaktsamhet men utan uppsåt – vårdslöst bidragsbrott (§ 4).

Den 26 april 2019 föreslog regeringen att riksdagen skulle besluta att dels utvidga lagens tillämpningsområde, dels skärpa maximistraffet för grovt bidragsbrott från fyra till sex års fängelse, dels förlänga preskriptionstiden för brott som betecknas som ringa från två till fem år.

Bidragsbrotten gällde från början bidrag, ersättningar och lån från Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Arbetslöshetskassor, kommuner och landsting.

Därefter har, betingat av förändringar i andra välfärdssystem, fler områden kommit att omfattas, utbetalningar gäller tandvård och vissa arbetsförmedlingsåtgärder, även utbetalningar av skilda slag från Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

På regeringens uppdrag utvärderades lagen om bidragsbrott av en statlig utredning tillsatt den 30 juni 2016 med lagmannen i Solna tingsrätt Lena Egelin som ensamutredare. Den presenterade sitt förslag den 28 februari 2018 (SOU 2018:14). Utredningen utgör grund för regeringens proposition med straffskärpningar och utvidgning.

Hur har antalet ärenden som hanteras enligt 2007 års lag utvecklats?

	Antal inkomna brottsmisstankar	Beslutade brotts-misstankar
2009	3 146	2 223
2010	4 794	4 444
2011	7 155	6 955
2012	7 848	7 110
2013	7 413	8 267
2014	6 666	6 756
2015	7 575	7 526
2016	9 616	9 990
2017	13 365	13 510
2018	13 645	12 614

Det kan ha olika orsaker. Myndigheterna har blivit skickligare på att upptäcka och beivra brott, antal möjligheter att tillskansa sig oriktiga bidrag, ersättningar eller lån har ökat genom politiska beslut som haft gott syfte men resulterat bl.a. i fler brott, eller bidragsbrotten helt enkelt blivit fler under senare år – samtidigt som kontrollen skärpts.

Jag menar att det i grunden finns en annan förklaring.

Acceptansen har kommit att öka för bidragsbrott genom att man inte längre betecknar det som bedrägeri. Jag hävdade det i riksdagsgruppen 2007, jag har inte ändrat åsikt.

Enligt regeringens direktiv skulle lagman Egelin inte värdera eller ifrågasätta lagens verkan på rättsmedvetandet. Därför ser vi nu en explosion av bidragsbrott.

Men bidragsbrott är inget annat än bedrägeri och grovt bedrägeri, om vårdslöshetskriteriet ska utgöra särskilt brott är mindre viktigt.

Men i själva verket har lagen fått motsatt verkan den syftade till.

Bidragsbrott uppfattas som mindre allvarligt än bedrägeri.

Därför bör lagen avskaffas. Och i sin helhet inlemmas i bedrägerilagstiftningen.

Polis- och åklagarväsende, domstolar och kriminalvård

B112. Det ska finnas en polisiär insatsgaranti

Thomas Söderström, Luleå, Inger Lundberg, Älvsbyn, Gerd Niemi, Luleå, Anne Stenlund, Älvsbyn, Jens Sundström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna aktivt arbetar för att polisen ska organisera sig så att människor som utsätts för brott oavsett bostadsort inte ska behöva vänta mer än en timme på samhällets stöd

Även med ett ökat antal poliser så har vi i dag en ökad otrygghet där poliser inte finns närvarande i vardagen. En låg brottsstatistik kan aldrig kompensera känslan av otrygghet för den människa som blir utsatt för hot, våld eller inbrott. Hur lång är egentligen en timme? När någon står på din bro som du inte vill släppa in, är en timme en evighet. I dag har vi i delar av vårt land en situation där en enda tjänstgö-

rande polispatrull kan finnas tre timmar bort och dessutom tjänstgöra i ett distrikt större än hela Svealand. Detta skulle en svealänning aldrig acceptera.

Samhällets stöd behöver inte alltid vara en polis i första instans utan kan vara allt ifrån en ordningsvakt, brandman, ambulans eller annan myndighetspersonal som tidigt kommer ut ifall polisen själv inte hinner. Det borde vara en självklarhet i rättsstat som Sverige.

B113. Stärk rättssäkerheten för kvinnor

Liberalerna Stockholms län, Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att inrätta en utredningsgaranti på två veckor för sexualbrott. Brottsutredningen ska påbörjas så fort som möjligt då det är det enskilt viktigaste för ökad uppklarandegrad av sexualbrott
2. **att** Liberalerna verkar för att sexualbrott får förhöjd prioriteringsgrad hos polisen
3. **att** Liberalerna verkar för att våldsutsatta flickor, kvinnor och icke-binära i drogberoende bemöts med adekvat kunskap – polis, akutvårdspersonal, lärare, socialarbetare, domare, målsägarbiträden behöver utbildas. Bemötande är A och O för att ta emot eller våga söka hjälp. Ta vara på kompetens hos i dagsläget fungerande institutioner och organisationer
4. **att** Liberalerna verkar för att Statens ansvarsnämnd som har ansvar att utreda domares disciplinansvar, avstängning eller avskedande får i uppdrag att säkerställa att inga domare som själva begått eller begår sexuella trakasserier sitter och dömer i sådana mål
5. **att** Liberalerna verkar för att myndighetsöverskridande utbildningar av poliser, utredare, åklagare, domare, advokater och nämndemän om sexuella trakasserier, könsmaktsordning och mekanismer bakom sexuella övergrepp och våldtäkter
6. **att** Liberalerna verkar för att polisen återinför specialavdelningar som endast jobbar med sexuella övergrepp. Det har tidigare funnits och visade på en positiv ökning av uppklaringsfrekvensen, men nedmonterats varpå uppklarandegraden föll igen

Det är ett stort problem att alltför få anmäler brott. Det låga förtroendet för rättsväsendet och polisens utredningsarbete uppges ofta vara huvudorsaken.

Alla ska behandlas lika inför lagen. En undersökning från 2016 visade att det var en stor andel flickor och kvinnor som aldrig polisanmälde sexuella trakasserier, övergrepp och våldtäkter. En annan undersökning visar att mer än var tredje kvinna aldrig berättar om sexuella övergrepp på jobbet och mindre än 1 procent anmäler övergrepp till polisen. Anledningen är att anmäla är förenat med stora risker och förluster som inte övervägs av varken hög uppklarandegrad eller fällande domar. Kvinnor och brott som oftast begås mot dem kan inte längre tillåtas vara ett undantag.

Det finns en förstudie gjord av rikspolisstyrelsen som tydligt pekar på att för att lösa fler brott av sexuella övergrepp och våldtäkter behöver polisen mer statliga resurser samt en specialavdelning med poliser som endast jobbar med sexuella övergrepp. Det har tidigare funnits, men nedmonterats varpå uppklarandegraden föll igen.

B114. Sexualbrottsenheter löser fler våldtäktsfall

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** alla polisens sju regioner ska ha sexualbrottsenheter

Under våren 2019 har våldtäktsfall och sexualbrott mot kvinnor varit i strålkastarljuset både efter Uppdrag granskning reportage i mars och efter Amnesty internationals rapport i april. Amnestys rapport ger Sverige svidande kritik för sitt sätt att hantera våldtäkter.

Rapporten visar på stora brister i polisens arbete. Våldtäktsutredningar nedprioriteras, förhör med misstänkta gärningsmän dröjer och ibland hålls inga förhör överhuvudtaget. Detta leder till att många utredningar läggs ner och enligt BRÅ är det bara 7 procent av alla anmälda våldtäktsärenden som leder till rättegång. Det är helt oacceptabelt! Den kroppsliga integriteten är okränkbar. Försvaret av kvinnors trygghet är helt självklar och själva grunden för kvinnors frihet och självbestämmande.

Det krävs kunskap och resurser för att garantera en rättssäker hantering av sexualbrott. Dessa brott är beroende av en snabb hantering för att ha en chans att kunna klaras upp. Polismyndigheten har genomgått en stor organisationsförändring där sexualbrott, i många regioner, uppgår i enheten för ”grova brott”. Det är numera ofta samma utredare som utreder mordfall, skjutningar och våldtäkter, vilket har lett till att våldtäkter ofta läggs på hög eller prioriteras ned.

Det är inte politikens uppgift att detaljstyra polismyndigheten men när vi ser att en omorganisering har lett till mycket negativa konsekvenser för kvinnor så har vi ett ansvar att agera.

Liberala Kvinnor vill att polisens alla sju regioner ska ha sexualbrottsenheter som uteslutande jobbar med våldtäkter och sexualbrottsfall.

B115. Våldtäkter ska betraktas och utredas som andra våldsbrott

Liberalerna Stockholms län, Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att polisen får tydliga riktlinjer om att betrakta våldtäkter som andra våldsbrott och utreda dem på samma sätt
2. **att** Liberalerna verkar för att Polismyndigheten får i uppdrag att se över möjligheten att utöka arbetet med register över dödligt våld till att även registrera våldtäkter

Det är oerhört svårt att fälla en man för våldtäkt i dag vilket enligt kriminologen Leif G. W. Persson är ett problem. Det kan låta som en självklarhet, men vad är den egentliga skillnaden mellan att utreda ett mord eller en våldtäkt? Ibland kan det ju bara handla om tillfälligheter i brottsförloppet som gör att ett våldtäktsoffer dödas. Det är i dag inte tydligt att polisen uppfattar våldtäkter som grova våldsbrott.

Svensk polis behöver en definition av grova våldsbrott, vilka brottstyper som innefattas. En framtagen definition skulle enligt polisen själv ha ett högt signalvärde och underlätta arbetet med att ta fram enhetliga arbetsmetoder. Grovt generaliserat bedrivs mordutredningar i dag oftare i team medan våldtäktsutredningar oftare handlar om ensamarbete. Mordutredare är förtrogna med och använder ofta metodstöd vid grova våldsbrott (PUG) som guide i sitt arbete medan få våldtäktsutredare ens känner till PUG. Märkligt eftersom PUG redan i dagsläget är utmärkt att använda vid våldtäktsutredningar. Om metodstödet används regelmässigt skulle flertalet av de brister i utredningar som granskningarna visat kunna avhjälpas.

Polisen behöver verktyg för att kunna analysera och länka de grova våldsbrotten, såväl det dödliga våldet som våldtäkterna. Dels för att skaffa sig kunskap men också för att kunna identifiera seriebrottslighet. Ett modernt register med möjlighet att lägga in och söka modusinformation och brottskaraktäristika är behovet. Parallellt med framtagande av det beslutade registret över dödligt våld bör förutsättningarna för att registrera bland annat våldtäkter inventeras. Det kommer ske när politiken skickar signalen att våldtäkt ska klassas som grova våldsbrott.

B116. En kriminalvård för minskad risk för återfall

Lotta Nachemson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** höja kompetensen och förstärka rollen för lekmannaövervakare

Alltfler studier visar på betydelsen av att förstärka ett positivt nätverk för dömda klienter, där lekmannaövervakare (LÖV) är en viktig del. Lekmannaövervakare är människor ute i samhället som har engagerat sig frivilligt för att vara en förebild och ett stöd för en dömd person. De är ett komplement till frivårdens personal.

Tanken är att en LÖV genom att vara sig själv visar på ett alternativ till en kriminell livsstil. Hen gör olika aktiviteter tillsammans med den dömde. Klienten ska kunna vända sig till sin LÖV med problem och funderingar. Övervakaren kan också följa med på möten med myndigheter och vara ett allmänt stöd, även utanför kontorstid.

LÖV har också en kontrollerande roll. Om klienten inte följer villkoren för övervakningen, måste övervakaren anmäla det till frivården. Frivård är kriminalvård som äger rum ute i samhället. Ett straff i frivård innebär både kontroll och stöd för de dömda.

För att bli LÖV behövs ett starkt socialt engagemang och en tro på att människor kan förändras. Alla kan ansöka om att bli lekmannaövervakare. Det är sedan frivården som bestämmer om man är lämplig. Här finns utrymme för mer utbildning och förväntningar.

Frivården övervakar klienter som är villkorligt frigivna, har skyddstillsyn, samhällstjänst eller övervakas med hjälp av fotboja. Merparten av de som döms till kriminalvård finns i frivården. Antalet klienter i frivården är ungefär 11 000.

Risken att återfalla i brott efter en debut i kriminalitet är påfallande. Genom att höja kompetensen och utöka samarbetet mellan involverade myndigheter och LÖV i samverkan med Frivården kan klienten ges ett större och mer omfattande stöd.

Syftet att därigenom stärka den enskilde klientens behov av brottsförebyggande insatser och förverkliga tanken om Kriminalvården som en vändpunkt.

B117. Maxtak för häktningstiden

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna bör verka för att införa ett maxtak för häktningstider

Det är fullständigt orimligt att förhållandena på svenska häkten – där människor kan isoleras i månader trots att de bör betraktas som oskyldiga – är värre än förhållandena i många fängelser. Och det tycks inte bli bättre av att våra häkten nu dessutom är fulla till bristningsgränsen.

Häktning regleras i 24 kap. Rättegångsbalken och får ske om det finns sannolika skäl för misstanke om brott. Om den misstänkte sitter häktad ska rätten sätta ut en tid inom vilken åtal ska väckas. Denna tid är vanligtvis fjorton dagar. Om åtal inte väcks inom denna tid ska rätten inom högst fjorton dagar hålla en ny häktesförhandling. I de flesta EU-länderna finns en maxgräns för hur länge personen kan sitta häktad. Så är inte fallet i Sverige, vilket innebär att vissa kan sitta häktade i flera år, utan dom.

Av det föregående följer att det helt enkelt inte finns en bortre gräns för hur länge en person får sitta häktad. Prövningen av häktningsfrågan varannan vecka tillgodoser visserligen den häktade från att inte godtyckligt sitta frihets-

berövad hur länge som helst. Men så länge den häktade är på sannolika skäl misstänkt för ett brott och en av de ovannämnda häktningsförutsättningarna föreligger.

Till skillnad från i många länder finns det i Sverige ingen tidsgräns för hur länge personer kan sitta häktade, detta är något som kritiserats av både FN och Europarådets tortyrkommitté. I Sverige sitter också en större andel av de häktade i isolering jämfört med i många andra länder. Fenomenet hör samman med det svenska rättegångssystemet, som lägger stor vikt vid själva domstolsförhandlingen.

Är man häktad så sitter man i en cell 23 timmar om dygnet, utan kontakt med omvärlden. Två tredjedelar av de intagna på häktet har restriktioner som innebär att de saknar tillgång till tv, telefon, internet och att inga besök förutom kontakten med häktespersonalen och advokat är tillåtna. Detta är psykiskt påfrestande och sätter rättsprinciperna ur spel. Det är trots allt inte enskilda personers fel att staten inte har resurser nog för att kunna utreda eventuell brottslighet inom en rimlig tidsperiod. ”Medborgare är oskyldiga tills motsatsen är bevisad” heter det. Liberala ungdomsförbundet menar att det vore på sin tid att Sverige inför ett maxtak på häktestider. Ibland behöver vi liberaler skydda individen från staten.

B118. Nämndemän ska inte nomineras av politiska partier

Liberalerna Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** nämndemän inte längre ska nomineras av politiska partier

Flera nämndemän har under senare tid uppträtt olämpligt i domstolen och ibland orsakat att rättegångar måste tas om. Sverigedemokraterna anser att partiprogrammet ska styra dömandet. Sedan förslagen att avpolitisera nämndemännen behandlades på förra landsmötet, har skälen för att äntligen ta det steget förstärkts. Tilltron till rättssystemet liksom till de politiska partierna tar skada av politikens sammanblandning med domstolsväsendet, som är och ska uppfattas som oberoende. Det partipolitiska inflytandet över nämndemännen ska inte bara minska – som det står i partiprogrammet – det bör upphöra.

B119. Inrätta ett oberoende resningsinstitut

Liberalerna Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska driva frågan om inrättandet av ett oberoende resningsinstitut

Principen är att en fällande dom som vunnit laga kraft ska vara orubblig. Men samtidigt måste ändå den som ansöker om resning kunna få en objektiv bedömning, något som bevisligen är för svårt och dröjer för länge i det svenska systemet med Högsta domstolen som resningsinstans.

Aktuella och välkända resningsärenden under senare tid (Thomas Quick, Esa Teittinen, Kai Linna, som samtliga dömdes för mord men nu är frikända) visar tillsammans med mindre omskrivna ärenden att det finns personer som suttit fängslade under lång tid och som endast med hjälp av grävande journalister har nått framgång med sina resningsansökningar. Det finns därför ett uttalat behov av att Sverige följer Danmarks och Norges exempel och inrättar ett oberoende resningsinstitut. Även Högsta domstolen har flera gånger yttrat sitt stöd för en sådan oberoende institution.

Det norska resningsinstitutet kom till efter en rättsskandal, där en oskyldig person avtjänat 20 år i fängelse. Våra egna aktuella fall borde leda till samma slutsats.

Liberalerna har enligt uppgift tidigare ställt sig bakom kravet på ett oberoende resningsinstitut. Frågan bör återkomma och drivas av partiet.

Brottsofferfrågor

B120. Skyddade boenden för män

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna, på sätt partiet finner lämpligt, verkar för att nedanstående punkt får genomslag inom respektive verksamhet i svenska kommuner exempelvis genom lagstiftning eller riktade statsbidrag

Nedanstående utgör utdrag ur det politiska handlingsprogram som HBT-liberaler utarbetat under 2017 och som antogs vid förbundets stämma 2018. Programmet ligger till grund både för HBT-liberalers eget arbete och för förbundets påverkansarbete gentemot Liberalerna både lokalt, regionalt och nationellt.

Det hedersrelaterade våldet drabbar även hbtq-personer. Individer tvingas in i relationer, hotas, utsätts för våld och får i vissa fall betala med sitt liv. Allt detta för att upprätthålla en familjeheder som krockar med vårt sekulära och moderna samhälle.

Det behövs skyddade boenden som även inkluderar män och manliga samkönade par.

B121. Terrorfond för särskild ersättning till offer för terrorism

Anton Sjöstedt, Arvika

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att Sverige inrättar en terrorfond, för särskild ersättning till offer för terrorism

Andra länder har terrorfonder, för särskild ersättning till offer för terrorism. Flera offer från terrordådet i Stockholm 2017 har vittnat om att det är svårt att få skadestånd och de känner sig inte bekräftade av svenska staten. Liberalerna har varit positiva till att frågan ska ses över och att skadeståndden dubbleras, men vi måste ta ställning i frågan och säga ja till en terrorfond.

B122. Brottsoffer ska lättare få ut sitt skadestånd

Liberalerna Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** staten regelmässigt ska förskottera utdömda skadestånd till brottsoffer

Liberalernas program innehåller en skrivning om att underlätta för brottsoffer att få ut skadestånd. Programmet bör konkretiseras så att nedanstående förslag blir Liberalernas politik. Skadeståndet är en ersättning för olika förluster och kränkningar som brottet orsakat. Utbetalningen bör ske i nära anslutning till avslutat rättegång. Först i och med skadeståndet kan ett brottsoffer sannolikt söka lämna upplevelsen av brott bakom sig och gå vidare.

Staten bör därför regelmässigt – via brottsoffermyndigheten – ansvara för en snabb utbetalning av skadeståndet. Därefter övergår skadeståndskravet till staten, som kräver in summan från den skyldige. Erfarenheter från ett dylikt system finns i Norge.

Det är rimligt att staten inte bara dömer ut ett skadestånd utan också ansvarar för att beloppet når brottsoffret i sin helhet och i samband med att domen vinner laga kraft.

B123. Skadestånd till brottsoffer

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att brottsoffer garanteras att få det skadestånd som utdömts i domstol direkt när en dom vunnit laga kraft. Detta genom att staten utbetalar beloppet till brottsoffret. Sedan ska det vara statens uppgift att utkräva beloppet av den dömde eller av dennes försäkringsbolag

Att en domstol dömer någon att betala ett skadestånd betyder inte att brottsoffret kan räkna med att få beloppet utbetalat till sig. För det fall att gärningsmannen inte frivilligt betalar skadeståndet är det nämligen brottsoffret själv som måste arbeta för att få ut beloppet genom att vända sig till Kronofogden. Om Kronofogden inte lyckas driva in beloppet måste brottsoffret i stället ta kontakt med Brottsoffermyndigheten för att ansöka om brottsskadeersättning. Det är en lång och krävande process och det finns inga garantier för att brottsoffret verkligen får det skadestånd som en domstol fastställt att han eller hon har rätt till.

Landsmötet 2017 tog ställning för att brottsoffer snabbare ska få ut det skadestånd som utdömts i domstol ”till exempel genom bättre juridiskt stöd för att driva in beloppet eller genom att staten utbetalar beloppet och sedan kräver det av den dömde.” Det är positivt. Men det finns anledning för Liberalerna att ännu tydligare ta ställning för brottsoffret genom att verka för att staten alltid ska betala det tilldömda skadeståndet till brottsoffret, i direkt anslutning till att en dom vunnit laga kraft. Brottsoffer ska aldrig behöva kämpa för att få sitt tilldömda skadestånd.

Det bör sedan vara statens, inte brottsoffrets, uppgift att kräva den dömde på pengar. Rimligtvis har staten större möjlighet än ett enskilt brottsoffer att med framgång kräva den dömde på det skadestånd en domstol fastställt.

B124. Förmedling av utdömt brottsskadestånd

Maria Lindvall, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** en myndighet ges ansvar för att förmedla utdömda brottsskadestånd

Ingen myndighet har i dag till uppgift att administrera och förmedla betalningar av brottsskadestånd. De allra flesta brottsskadestånd döms ut av domstolar genom dom i brottmål.

En skadeståndsskyldig som har förmåga och vilja att betala behöver veta vart, med hur mycket och när betalnings ska ske för att personen ska kunna göra rätt för sig. Målsäganden vill inte ha kontakt med eller lämna ut sina betalningsuppgifter till gärningspersonen som dömts att betala skadestånd. Den skadeståndsskyldige kanske har förbjudits kontakta brottsoffret. Inte ens en advokatbyrå kan göra något innan det kommer ett krav från Kronofogden – om det kommer något alls. Det krävs nämligen i dag att den som utsatts för brott som medfört rätt till skadestånd på grund av brott vänder sig till Kronofogden för att få betalt.

Den som är målsägande får ett krav på sig att klara av processen med en ansökan om betalningsföreläggande hos Kronofogden. Eftersom det krävs en aktiv handling från målsäganden kan den uppleva det som obehagligt och skrämmande att starta en process med betalningskrav mot den som utsatt dem för brott. Det kan inte uteslutas att vissa brottsskadestånd aldrig krävs ut av målsäganden för att personen är rädd för att provocera den skadeståndsskyldige.

Den skadeståndsskyldige riskerar därför att drabbas av en ytterligare konsekvens av brottet som inte förutsetts. Förutom påföljden i domen eller strafföreläggandet samt beslutet om brottsskadestånd riskerar personen även att bli föremål för Kronofogden med de svårigheter som detta innebär.

Ett av problemen med det oreglerade förfarandet som finns i dag är att när väl en målsägandes betalningsuppgifter lämnas ut så avslöjar de i sig viktig information om personen eftersom bankens clearingnummer talar om var ett bankkonto är öppnat. I en del fall är det förenat med direkt fara för målsäganden om sådana uppgifter kommer till den skadeståndsskyldiges kännedom.

Det är väsentligt att parterna kan känna trygghet i betalningssituationen. En lösning skulle därför kunna vara att domstolar och Åklagarmyndigheten skickar alla domar och strafföreläggande med skadestånd på grund av brott till en oberoende myndighet, inte som i dag till Kronofogden för direkt indrivning. Den kan i stället administrera system för och information om frivillig betalning av brottsskadestånd. Det finns en utredning som tittat på detta tidigare, SOU 2010:1 Lätt att göra rätt – om förmedling av brottsskadestånd, (Dir. 2008:138). Sedan dess har den tekniska och itutvecklingen gått fort och eventuella tveksamheter vid tiden för utredningens förslag har minskat eller tappat sin bety-

delse. Lämpligaste myndigheten torde vara Brottsoffermyndigheten som har kunskap och kompetens samt är en etablerad aktör inom utbetalning och regress av brottsskadestånd. Det vore naturligt att tilldela även dessa förmedlingsuppdrag till den myndigheten.

B125. Se individen bakom brottsoffren

Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för ökad kunskap kring extra utsatta grupper och individer när det gäller våld och övergrepp
2. **att** Liberalerna ska verka för att BDSM ses som en sexuell läggning och därmed räknas in under diskrimineringsgrunderna

Varje brottsoffer behöver ses som den individ hon är och bemötas utifrån sin egen situation. Därför behöver insatserna till offer för inte minst våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck utformas så att inte vissa grupper står utan hjälp men det gäller även utanför det som sker i nära relationer. Kvinnor med missbruksproblematik och personer i prostitution är exempel på två grupper av individer som ofta möts av fördomar och en attityd om ”skyll dig själv”. Det är inte helt ovanligt att höra att den som prostituerar sig knappast kan bli våldtagen, vilket självklart är ren idioti. Kunskapen är också låg kring prostitution i allmänhet då de allra flesta ser en kvinna framför sig när de hör ordet prostituerad när verkligheten inte alls behöver se ut så. Det krävs en ökad kunskap inom inte minst vård, rättsväsende, skola och socialtjänst för att möta personer i prostitution, inte minst hbtq-personer.

För kvinnor med en missbruksproblematik som utsätts för våld i nära relation är det hart när omöjligt att få en plats på ett skyddat boende eftersom det knappt existerar några boenden som tar emot dessa kvinnor. Även här är ökad kunskap av största vikt för att förståelsen för varför det behövs exempelvis särskilda boenden.

Ytterligare en utsatt grupp av individer är de som utövar BDSM (bondage/disciplin, dominans/submission och sadism och masochism). Även här saknas kunskap inom inte minst rättsväsendet vilket syns vid exempelvis ett uppmärksammat våldtäktsmål i Lund där man friat den anklagade trots att rätten anser det bevisat att mannen tvingat till sig samlag med våld. Detta eftersom mannen uppgav att han trodde att de ägnade sig åt ”dominanssex” och att hennes upprepade protester var en del av det, trots att ”dominanssex” inte var något de överhuvudtaget pratat om innan.

Inom BDSM finns alltid ett samtycke i grunden och klara, tydliga gränser vilka gjorts upp om innan. När dessa gränser överträds mot den enes vilja sker ett övergrepp.

Ända fram till 2009 var masochism och sadism sjukdomsförklarade i Sverige och det är tydligt att mycket behöver göras för att öka kunskapsnivån i stort och framför allt inom skola, vård, socialtjänst och rättsväsende. I Norge räknas BDSM som en sexuell läggning och ingår därmed i diskrimineringsgrunderna medan Sverige helt missat den diskussionen. Fortfarande bemöts utövare av BDSM allt för ofta som psykiskt sjuka och få vågar tala öppet om sin läggning. Att göra som i Norge skulle vara ett steg på vägen för att komma tillrätta med de missförstånd och den stigmatisering som råder i dag, inte minst genom det krav på kunskap som då skulle råda.

Låg kunskapsnivå göder fördomar och skapar stigmatisering. När kunskapen brister missas mycket vilket gör att människor som behöver stöd och hjälp i sin tur missas eller bemöts utifrån felaktiga premisser. Ämnen som är känsliga tenderar dessutom att undvikas vilket gör kunskapsluckorna än större. Det är dags att täppa igen en del av dessa luckor.

B2. Familjerätt och förvaltningspolitik m.m.

Familjerätt

B201. Könsneutral adoptionsprocess

Liberalerna Örnsköldsvik

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att fler medlemsländer inom EU inför en könsneutral adoptionsprocess

EU ska arbeta för jämställdhet och alla människors lika värde. Unionen ska säkerställa alla invånares trygghet och ge alla möjligheten till en trygg uppväxt. Blivande adoptivföräldrars kön och sexuella läggning ska inte påverka adoptionsprocessen oavsett om adoptionen görs inom gemenskapen eller från tredje land.

B202. Barns rätt till umgänge

Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att lagstiftningen ses över så att barns rättigheter stärks vad gäller umgänge med för dem viktiga personer

Barns rätt till umgänge med en förälder regleras i dag i föräldrabalken. Enligt den har barnet alltid rätt till umgänge med båda sina föräldrar oavsett om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet eller om barnet står under den ena förälderns vårdnad. I undersökningar gjorda av exempelvis Barnombudsmannen kan man dock utläsa att umgänget oftast utgår från föräldrarnas önskemål och inte barnens. I praktiken kan en förälder kräva att träffa sitt barn men ett barn inte att träffa en förälder. Umgänge behöver heller inte betyda att barnet och föräldern träffar varandra utan kan handla om kontakt i annan form, exempelvis telefonsamtal eller brev.

Barnets vårdnadshavare har också ett ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står det särskilt nära så långt möjligt tillgodoses. Skulle så inte ske kan socialnämnden väcka talan om umgänget i domstol men det är ovanligt att det sker. De röster som oftast höjs är far- och morföräldrar som vill ha rätt till umgänge med sina barnbarn. Barns rätt till umgänge rör dock fler än så. Många barn har till exempel fler än två föräldrar. Det kan handla om familjer där det finns fyra föräldrar, två mammor och två pappor men också familjer där barnet vuxit upp med en styvförälder. I dag har barn ingen juridisk rätt till dessa, utan det saknas skydd för barns rätt till umgänge med personer som inte är dess vårdnadshavare. Den som tilldelas vårdnaden kan helt hindra barnet från umgänge och kontakt med personer som i praktiken har fungerat som barnets föräldrar sedan barnet föddes.

En del av barns rätt till umgänge som allt för ofta helt förbises är barns rätt till sina syskon. Det handlar dels om hel-, halv- eller styvsyskon som skiljs åt när föräldrarna separerar, dels om barn som placeras i samhällets vård. Enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har föräldrar och vårdnadshavare rätt till umgänge med utgångspunkt i barnets bästa. För syskon finns inte någon motsvarande rätt ens för detta.

Barnets rätt till respekt för familjelivet är i princip skyddad av Europakonventionen. Domstolen har bland annat slagit fast att minderåriga syskon har rätt till umgänge med varandra. I svensk lagstiftning saknas dock den rätten. I ”Se Barnet!”, betänkande av 2014 års vårdnadsutredning som kom under våren 2017 finns överhuvudtaget inte någon diskussion kring barns rätt till sina syskon. I forskningsprojektet ”Välfärd i samhällsvården?” önskar mer än hälften av de placerade barnen mer kontakt med sina syskon. Det saknas dock kunskap om hur vanlig syskonsplittring är och orsakerna till det och inte minst hur barnen själva skulle vilja ha det.

Lagstiftningen behöver ses över så att barns rättigheter stärks vad gäller umgänge med för dem viktiga personer.

B203. Gör äktenskapet olagligt – ta bort juridiken

Lotten Kluck, Leksand

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i riksdagen verkar för att ändra lagen som styr äktenskapet juridiska åtaganden till att man aktiv ska välja dem i stället för att aktivt välja bort dem

I dag är det vanligaste förhållandet i Sverige äktenskapet. Det är när två människor väljer att leva sina liv tillsammans genom att aktivt säga ja till varandra. Att lova någon sin närhet är, enligt mig, något av det finaste som finns. I dag anger lagen att när man gifter sig tar man också på sig flera juridiska åtaganden. Om man inte vill ta på sig dessa juridiska åtaganden måste man aktivt välja bort dem. Juridiken inom äktenskapet är dessutom olika beroende på om man väljer att äkta en person av det motsatta könet eller en person av samma kön.

Det vore mer logiskt att man i samband med ett äktenskap aktivt väljer vilka juridiska åtaganden paret vill ta tillsammans. Dessutom framstår det som orimligt att reglerna är olika beroende på om könstillhörigheten hos de som gifter sig, ska givetvis inte vara någon skillnad.

Historiskt var äktenskapet ett av samhällets sätt att säkerställa barns omsorg och vuxnas stödnätverk om något skulle hända den man var gift med. Vårt samhälle har utvecklats och vårt lagliga system i samband med äktenskap borde också utvecklas.

B204. Inför civiläktenskap

Anne-Marie Ekström, Borås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** civiläktenskap införs där de som ska ingå äktenskap skriver under ett avtal inför utbildade myndighetspersoner med juridisk kompetens eller liknande

I dag finns två sätt att ingå äktenskap, kyrklig, anordnad av något religiöst samfund eller borgerlig vigsel, anordnad av kommunen. Den som förrättar vigseln är myndighetsutövare. Olika myndigheter är huvudmän. Borgerliga vigselförrättare utses av respektive länsstyrelse efter rekommendation från kommunen och för kyrkliga vigselförrättare krävs godkännande från Kammarkollegiet av samfundet som personen företräder.

Kunskapskrav för att bli borgerlig vigselförrättare är att man svarar rätt på ett antal frågor via mejl. Det finns inga andra utbildningskrav vilket är märkligt eftersom att förrätta en vigsel är en myndighetsutövning.

Att ingå äktenskap är inte bara ett ”kärleksavtal” utan innebär också att två personer ingår ett juridiskt avtal som, om man skaffar barn, varar livet ut. I äktenskapsbalken finns regler hur två makar ska vara mot varandra som att visa trohet och fördela utgifter och sysslor mellan sig. En lagstiftning som är omöjlig att följa upp eller utmäta straff för om den inte följs. Regler som inte heller lyfts vid vigselakten.

Reglerna för vigselförrättarnas ansvar och rutiner för vigslarna skiljer sig från kommun till kommun. I en del kommuner sköter kommunen all pappershantering och vigselförrättaren kommer bara direkt till vigseln medan i andra kommuner sköter vigselförrättaren allt och har dessutom kontakten med dem som ska vigas. En del kommuner har extra utbildning medan andra inte ens har gemensamma träffar med vigselförrättarna i kommunen. Ersättningen för en vigsel är 110 kronor. Om man har flera får man 30 kronor extra för varje. En del kommuner har valt att arvodera den vigselförrättare som sköter allt själv. En del kommuner tar betalt för en vigsel andra gör det inte.

Det borde vara en självklarhet att rutiner kring att ingå äktenskap borde vara desamma för alla och att de som genomför en vigsel har utbildning för det. Det kan uppkomma problem som kan vara svårt att hantera för en borgerlig vigselförrättare som saknar utbildning. I dag gifter sig inte alla av kärlek utan det kan ligga tvång bakom.

Jag föreslår att Liberalerna verkar för att civiläktenskap införs där de som ska ingå äktenskap skriver under ett avtal inför utbildade myndighetspersoner med juridisk kompetens eller liknande. Sedan kan man självklart ha en mer festlig ceremoni i kyrkan eller på annat sätt.

B205. Äktenskap

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att myndighetsutövningen i samband med vigsel är enhetlig, rättssäker och fri från diskriminering
2. **att** Liberalerna verkar för att inrätta civiläktenskap

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

I dag ges religiösa samfund rätt att genom myndighetsutövning teckna juridiskt bindande avtal, äktenskap. Samtidigt ges personer med vigselrätt inom religiösa samfund rätt att vägra att viga samkönade par. Rätten att vägra viga samkönade par finns inte för den som är borgerlig vigselförrättare.

Att ingå äktenskap är en juridisk handling som ska vara enhetlig och rättssäker och fri från diskriminering. En religiös eller borgerlig ceremoni som inte är juridiskt bindande kan givetvis fortsatt hållas.

B206. Professionalisering av uppdraget som god man/förvaltare

Anita Wejbrandt, Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att i Sverige införa ett nytt system med professionellt anställda legala ställföreträdare, alternativt att Liberalerna ska verka för att i Sverige införa ett nytt system med professionellt anställda legala ställföreträdare, och som ersätter nuvarande system där uppdraget som god man/förvaltare är utformat som ett förtroendeuppdrag
2. **att** Liberalerna ska verka för att genomföra en utredning gällande hur en modell med professionella ställföreträdare kan bekostas av staten, kommunerna och den enskilde huvudmannen tillsammans

I vissa situationer föreligger behov av en legal företrädare men det är inte alltid som hjälpen behöver ges av en god man/förvaltare. I många fall kan närstående stödja sin nära och kära om den som behöver hjälp ställt ut en fullmakt (exempelvis hos banken när det gäller hjälp att betala räkningar). Tillsättandet av en legal företrädare bör egentligen bara komma ifråga när behovet av hjälp av olika skäl inte kan lösas med en fullmakt.

Bakgrunden till motionen är att undertecknad anser att alla äldre människor har rätt till rättssäkra processer, ibland med hjälp av en legal ställföreträdare; samt att alla äldre har rätt till likartad hjälp av hög kvalitet oavsett var i landet personen bor. Behoven av professionella företrädare blir som mest tydliga när det avser personer som har kognitiv svikt och som samtidigt har sociala problem. Oavsett målgrupp är uppdraget som god man/förvaltare i många fall komplext att hantera, och särskilt om det samtidigt förekommer sociala problem och med många olika slags myndighetskontakter. Detta medför att det ställs krav på den som ska utföra upp-

draget. Det bör därför ställas minimikrav gällande formell kompetens för legala ställföreträdare; och specifikt i fråga om den målgrupp som ställföreträdaren ska hjälpa (det vill säga äldre, barn/unga, nyanlända eller personer som har funktionsnedsättningar).

Undertecknad anser att nuvarande system bör göras om, att uppdraget som legal företrädare ska vara ett professionellt uppdrag samt att de som har ett sådant uppdrag ska vara anställda och arvoderade av en myndighet (t.ex. en länsstyrelse eller ett statligt verk). Ansvaret för tillsynen av dessa uppdrag bör läggas på en nationell nivå. Ett sådant system är självklart förknippat med kostnader. Huvudmän betalar dock redan i dag en viss ersättning till den gode mannen/förvaltaren och det borde inte vara omöjligt att utforma en modell där den enskilde huvudmannen, staten och kommunerna tillsammans bekostar det nya systemet.

B207. Framtidsfullmakt – livsslutsdirektiv

Barbro Westerholm, Stockholm, Joar Forssell, Solna, Lina Nordquist, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att den framtidsfullmakt som infördes 2017 (lag 2017:310) vidgas till att omfatta också hälso- och sjukvård

I Danmark har man sedan ett antal år haft möjlighet att skriva livstestamenten. Därigenom kan man, medan man är helt frisk och har sin beslutsförmåga i behåll, försäkra sig om att ens egen önskan blir respekterad om man skulle hamna i en situation där man hålls vid liv med konstgjorda medel som respirator och artificiell näringstillförsel.

I avvaktan på svensk lagstiftning har organisationer som pensionärsföreningar i olika delar av Sverige tagit fram formulär där man skriver in sina önskemål om hur man vill ha det i livets sista del till stöd för omgivningen om man inte längre kan framföra dem själv.

År 2017 kom så lagen (2017:310) om framtidsfullmakt som innebär att man kan utse en person som kan ta hand om ens angelägenheter om man i framtiden inte kan ta hand om dem själv. Den innehåller dock en begränsning, fullmakten inbegriper inte åtgärder inom hälso- och sjukvård eller tandvård, inte heller vissa frågor av utpräglat personlig karaktär. Det anser vi är en brist.

Människor måste genom en framtidsfullmakt kunna uttala om man vill ha livsuppehållande insatser eller inte när man inte längre själv kan meddela om man vill ha dem eller ej. Liberalerna bör därför arbeta för att dagens framtidsfullmakt vidgas till att också omfatta hälso- och sjukvård och frågor av utpräglat personlig karaktär.

Offentlig rätt, förvaltningspolitik m.m.

B208. Helgdagar

Liberalerna Ödeshög

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna som parti verkar för att annandag pingst återinförs som helgdag och att 1 maj avskaffas som helgdag

När 6 juni blev helgdag i Sverige 2005 kompenserades detta genom att stryka annandag pingst som helgdag. Att stryka en befintlig helgdag för att införa en ny menar vi är rätt tänkt då varje helgdag kostar staten, och därmed skattebetalarna, miljontals kronor, men vi menar att det var ett feltänk vilken helg som ströks. Annandag pingst infaller alltid på en måndag, vilket ger en välbehövlig långhelg för många, 6 juni kan infalla både på en lördag och på en söndag, vilket har lett till att två sjundedels helgdagar försvunnit. Man kan också argumentera för att behålla annandag pingst av historiska skäl då pingsten är den kristna kyrkans födelse och Sverige av tradition har varit ett kristet land, som det har blivit nu så har pingsten blivit som vilken helg som helst, det vill säga som högtid torde den i det närmaste ha försvunnit helt.

Vi menar att man i stället för att ta bort annandag pingst som helgdag borde ha tagit bort 1 maj. 1 maj kan precis som 6 juni infalla på en lördag eller söndag så på det sättet jämnar det ut sig. Det finns heller ingen anledning att tvinga alla svenskar att vara lediga för att ett fåtal ska ut och demonstrera. LO och socialdemokraterna är ett särintresse och att de har tvingat alla att vara lediga på ”sin” högtidsdag är närmast en skandal. Det är ungefär som om alla landets bagare och konditorer skulle tvinga alla att vara lediga på kanelbullens dag. Vill man gå ut och demonstrera på 1 maj så kan man ta ledigt från sitt jobb.

B209. Lär av EU – decentralisera myndigheterna

Leiph Berggren, Gotland

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalernas långsiktiga mål ska vara att statens myndigheter ska spridas jämnt över landets alla kommuner
2. **att** Liberalerna ska verka för att det långsiktiga decentraliseringsmålet uppfylls inom rimlig tid
3. **att** Liberalerna ska verka för att när nya statliga myndigheter bildas, ska dessa placeras i en kommun där det inte redan finns en statlig myndighet

EU fungerar!

EU decentraliserar myndigheter. Europeiska unionens byråer (motsvarar våra myndigheter) är precis som andra gemensamma organ aktivt decentraliserade. Till skillnad från Sverige, där ”allt” ligger i Stockholm ligger nästan inga byråer i Bryssel. De finns över hela EU, och inte bara i huvudstäderna: Bramshill, Solna, Parma, Köln, Lille-Valenciennes, Alicante, Angers, Bilbao, Frankfurt am Main, Her-

aklion, Parma, Solna, Thessaloniki, Turin, Valenciennes, Vigo med flera. I Solna placerades ”Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar”. Det är som om Socialstyrelsen skulle ligga i Sollefteå.

Decentralisering är viktigt inom EU och beslutas på stats- eller regeringschefsnivå. Tänk så bra det vore om det fungerade lika bra i Sverige.

Det borde det kunna göra. Liberalerna som är det mest EU-positiva partiet borde kunna gå före och låta EU lära Sverige hur decentralisering ska göras, så att hela Sverige ska kunna leva. På samma sätt som EU insett att en ”EU-närvaro” är viktig i alla EU:s medlemsländer, borde den svenska staten inse att statlig närvaro är viktig i alla kommuner.

Det finns ungefär lika många kommuner som myndigheter. Så långt som de räcker, bör därför varje kommun få härbärgera en statlig myndighet. Betänk bara vilka krav på effektiva kommunikationer som kommer att ställas när en statlig myndighet läggs på en plats där staten via Skanova just låtit klippa ner telenätet.

Den stockholmska protektionismen kommer naturligtvis att vakna och söka efter alla möjliga argument för att inte genomföra en decentralisering. ”Praktiskt, effektivt att allt ligger centraliserat” brukar vara den första repliken. Man glömmer då att staten och dess myndigheter är till för landet och medborgarna, inte tvärtom.

B210. Källkritik på myndigheter: Fake news måste bli real news

Romina Pourmokhtari, Stockholm, Lovisa Lanryd, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att myndigheter knyts närmre forskarkåren genom till exempel särskilda tjänster för forskare vilka där utför arbete med faktagranskning och källkritik.

När Donald Trump invigdes som USA:s 45:e president hävdade han att publiken vid torget i Washington var den största i historien – till och med större än vid Barack Obamas invigning. Fotograferna och pressen dementerade med bilder från båda invigningarna där det klart syntes att Donald Trump hade fel. En tredjedel så stor publik hade närvarat vid hans invigning. Trots detta gick presidentens presstalesperson ut och hävdade att uttalandet var ”alternative facts”.

I dagens samhälle där utrymmet för fri media och akademi blir allt mer inskränkt ges utrymme för subjektiva sanningar. Den postmoderna vänstern som även de diskuterar att det inte finns några objektiva sanningar utan att sanning alltid finns med en modifikation ges utrymme att förneka historia och fakta i allt högre grad. I debatter sätts oftast okunniga företrädare för åsikter mot varandra i stället för kunniga experter från forskarkåren. Detta har lett till att vaccindeltagandet har minskat, allt fler tror att vi lever på en platt jord och vissa förnekar att Förintelsen någonsin har skett. Detta ökar polariseringen i samhället och är en farlig utveckling som Liberalerna behöver motverka.

Vårt parti ska ta strid för vetenskapen och sanningen. Därför borde vi inrätta positioner på myndigheter där professorer eller forskare får arbeta med att utbilda och medvetandegöra exempelvis källkritik.

B211. Ökat integritetsskydd och åtgärder mot id-bedrägerier

Leslie Öqvist, Vaxholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att riksdagen ska snabbutreda möjligheten att öka skyddet av svenskars personliga integritet, fri- och rättigheter genom att antingen skrota systemet med offentliga personnummer helt eller exempelvis skydda del av personnumret från offentlighet, och därefter driva på för ändrad lagstiftning som möjliggör detta ökade personliga integritetsskydd
2. **att** Liberalerna tar ställning för individens rätt till kontroll över sin egen information genom att i riksdagen driva frågan om att förbjuda svenska myndigheter att sälja personuppgifter utan individs uttryckliga samtycke

Under 2018 anmäldes drygt 160 000 datorbedrägerier, en ökning med drygt 20 procent från föregående år.

I en Demoskopundersökning på uppdrag av SSF uppger 5 procent av Sveriges befolkning att de blivit utsatta för identitetsintrång. Det vanligaste intrånget är när stulna kortuppgifter används för köp online. Näst vanligast är att bedragaren gör kreditköp på nätet eller i butik i annan persons namn med hjälp av personnummer eller stulna kort.

Enligt UC är det normala att någon kommer över ditt personnummer, och sedan använder personnumret för att köpa något på nätet, söka lån eller kreditkort. Kaparen utger sig alltså för att vara dig. Vi handlar ju allt mer på internet och då blir det fler id-kapningar.

Identitetsstölder är ett växande problem. Det finns nu en möjlighet för Liberalerna att driva denna viktiga frihets- och integritetsskyddsfråga.

En bidragande orsak till brotten är en naiv och föråldrad svensk lagstiftning som inte skyddar exempelvis personnummer med hänvisning till bl.a. både Tryckfrihetsförordningen och Yttrandefrihetsgrundlagen.

Dessvärre har vissa svenska myndigheter valt att göra avsteg ifrån den nya dataskyddsförordningen (GDPR) med hänvisning till ovan föråldrad lagstiftning. Det gör t.ex. Statens Personadressregister (SPAR), som säljer personuppgifter utan berörd individs samtycke, och efter begäran om begränsning, kopplar en så kallad reklamspärr till individen, vilket drygt 400 000 svenskar har begärt. SPAR:s agerande bryter därmed mot GDPR artikel 25 som stipulerar ”inbyggt dataskydd och dataskydd som standard”, vilket för SPAR i stället borde innebära att standardfallet är att SPAR inte slentrianmässigt och okontrollerat säljer medborgares personuppgifter till företag och kriminella som använder informationen till digital men även fysisk brottsutövning, utan i stället gör en enskild prövning vid varje förfrågan om utlämnande av personuppgifter, och i förekommande fall

erhålla eventuellt godkännande (samtycke) ifrån berörd individ (den registrerade).

På detta sätt och genom att följa GDPR artikel 25 (som även statlig myndighet är skyldig att göra) uppfylls kraven på skydd och omsorg av fysiska personers rättigheter och friheter samtidigt som berörd lagstiftning beaktas.

Det kan inte ha varit lagstiftarnas avsikt att viktig lagstiftning sker på bekostnad av och med risk för skada av enskild medborgares rättigheter och friheter.

Att skrota systemet med offentliga personnummer eller exempelvis skydda de sista fyra siffrorna i personnumret bör övervägas då dagens system har missbrukats av kriminella som en viktig pusselbit vid bl.a. id-kapning.

Förbjud svenska myndigheter att sälja personuppgifter utan medborgares samtycke i enlighet med den nya dataskyddsförordningen.

Det är nu dags att säga ifrån – Liberalerna har här en synnerligen utmärkt möjlighet att stå upp för den enskilde individens rätt till sin egen identitet, integritet, fri- och rättigheter genom att driva på för en ändrad lagstiftning.

FRIHETSPARTIET LIBERALERNA!

B212. Transpersoners bemötande från myndigheter

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att folkbokförda personer i Sverige som erhållit nytt personnummer inte ska bli en ny person i juridisk bemärkelse vid kontakt med myndigheter och den privata sektorn. En person med ändrat personnummer ska på egen begäran ses som personen med tidigare personnummer, och har även rätt att få uppgifter överflyttade till det nya personnumret
2. **att** Liberalerna verkar för att gradvis ta bort könsmarkören helt ur personnummer, med möjlighet att registrera juridiskt kön på annat sätt
3. **att** Liberalerna verkar för att könsmarkör av säkerhetsskäl inte längre är ett krav samt allra helst slopas helt i av Sverige utfärdat pass eller identitetshandling. Detta gäller även yrkeslegitimation samt annan identifikationshandling som används på olika platser i samhället

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

I dag finns inget behov av att i samband med utfärdande av pass eller identitetshandling begåva dessa med könsmarkör (i dag M och F/K beroende på kön). Flera länder har valt att slopa sådan könsmarkör i dag. Könsmarkör ska inte längre vara ett krav samt allra helst slopas helt i av Sverige utfärdat pass eller identitetshandling. Detta gäller även yrkeslegitimation samt annan identifikationshandling som används på olika platser i samhället.

Då Sverige inom en relativt snar framtid står inför behovet att uppdatera systemet för tilldelning av personnummer finns alla möjligheter att frångå en markör för kön inbakad i numrets sista siffror. Ett sådant frångående skulle vara en stor administrativ vinst för samhället då nya personnummer på grund av transitionsprocesser och nya tilldelade juridiska könsmarkörer inte behöver innebära byte även av personnummer. Journalföring, skattefrågor och annan relevant datainsamling rörande individer som ändrar könstillhörighet skulle underlättas, liksom möjligheten att införa ett eventuellt tredje eller annat kön juridiskt.

Även administrativa kostnader för banker, försäkringsbolag och många andra verksamheter skulle minimeras om könsmarkören i personnumren avskaffades och i stället ersattes av eventuell könsmarkör endast vid behov i respektive system och aktuell verksamhet. System som byggts upp kring denna grundläggande arkitektur och princip finns i andra länder i dag.

B213. Gör personnumret köns- och åldersneutralt

Thomas Helleday, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att göra personnumret köns- och åldersneutralt så att det faktiskt bara är ett nummer

Ett personnummer är en identifikationskod som är tänkt att följa en person genom hela livet. Med personnumret så förenklas en hel del processer som t.ex. kontakter med myndigheter, sjukvård, företag m.m. då det kan koppla en person till uppgifter i olika databaser t.ex. när man ska betala skatt eller söka ett bidrag eller lån. Men ett personnummer behöver inte innehålla någon information i sig själv som det gör i dag där uppgifter om ålder, kön och för personer födda före 1990 även födelseort. Särskilt tydligt blir problemet när en person byter kön och därmed måste byta även personnummer. Det gamla personnumret ”dör” och allt det som är kopplat till det försvinner samtidigt som ett nytt ”föds” utan historik. att åldern går att utlösa spär också på ålderismen i samhället.

Tidigare la man alltså även in personens födelseort i numret. För en person som var född i Stockholm började de fyra sista siffrorna på 01 till 13. I Norrland började numren på 9 vilket även gällde för personer födda utomlands. Reaktioner på detta medförde att detta togs bort 1990. Nu är det dags att ta nästa steg och ta bort såväl födelsedag samt kön på samma sätt som t.ex. USA har med sitt ”social security number”.

Invändningarna som jag har hört har gällt främst medicinsk forskning. Det finns dock ingen sådan där man nöjer sig med endast uppgifter för ålder och kön utan man behöver en mängd andra variabler också och när man begär ut dessa så kan man lika gärna då också begära ut ålder och kön.

B214. Hantering av trasiga och/eller förkomna id-handlingar

Sören Jonsson, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna bör arbeta för att lagar och regler ändras, så att en skadad id-handling kan användas för att lösa ut en ny legitimation som ersättning för den gamla under kontrollerade former där nya elektroniska id-handlingar och/eller kontrollfrågor mot myndighetsregister utgör kompletterande verifikation. Denna rutin behöver inte kunna hanteras av alla, utan kan begränsas till polis och/eller skatteverk där personalen redan har eller kan ges speciell utbildning i hur frågan ska hanteras

Reglerna har på sistone skärpts när det gäller hantering av skadade id-handlingar. Detta kan förstås till en viss del, eftersom man måste motarbeta förfalskade handlingar som kan användas vid olika former av kriminalitet. Men reglerna har i dag blivit onödigt restriktiva, och tar på inget sätt hänsyn till ny teknisk utveckling och förändringar i samhället.

Dagens regler tar dessutom inte hänsyn till viktiga demografiska förändringar i samhället: många måste flytta för arbete och/eller utbildning, och kan på det viset hamna långt från familjen. Det är inte helt ovanligt att man har familjen i norr och bor i södra Sverige, eller tvärt om. Arbetslöshet eller de projektanställningar som har blivit så vanliga i dag kan dessutom göra att man väljer att semestra i Sverige, och därför inte har något pass. Den som gör sådana val har ofta bara ett sätt att legitimera sig själv: ett körkort eller ett id-kort.

Reglerna har nyligen skärpts, så att även små skador på ett körkort eller id-kort gör handlingen obrukbar i alla situationer. Detta inkluderar när man ska kvittera ut ett nytt id-kort eller körkort för att ersätta den skadade legitimationen. Har man ingen giltig legitimation, eller om legitimationen på något sätt är skadad gäller följande:

Om du saknar legitimation kan någon av nedanstående personer närvara vid ansökningstillfället och intyga din identitet, om personen kan visa godkänd legitimation:

- Make, maka, registrerad partner eller sambo enligt 1 § första stycket i sambolagen (2003:376)
- Förälder
- Mor- eller farförälder
- Myndigt barn
- Myndigt syskon
- Vårdnadshavare

Även följande personer kan intyga din identitet och ska då styrka sitt uppdrag/relation till dig vid ansökningstillfället och visa godkänd legitimation:

- Familjehemsförälder
- God man
- Arbetsgivare eller behörig arbetsgivarrepresentant till sökanden (minst ett års anställningstid)
- Tjänsteman vid kommunal eller statlig myndighet som har en yrkesmässig relation till sökanden, exempelvis en polis i tjänst som utreder personen i fråga.

Reglerna tar på inget sätt hänsyn till att nya former av elektroniska id-handlingar har skapats. Bank-id och mobilt bank-id är ett par alternativ. Om man har en id-handling som är skadad bör man kunna, om skadorna inte hindrar att man läser den viktigaste informationen, kunna låta polisen och/eller skatteverket godkänna den i kombination med elektroniska id-handlingar för att lämna ut körkort eller nationellt id-kort. Detta kan eventuellt kombineras med kontrollfrågor ur de dataregister som finns tillgängliga för personen. En relativt kort utfrågning borde när den kombineras med skadad legitimation och kontrollfrågor ge lika stor säkerhet som ett möjligtvis förfalskat id- eller körkort utan annan information.

B215. Betalning av tjänster på polisstationer och Skatteverket

Sören Jonsson, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna bör arbeta för att berörda myndigheter ska acceptera de populära alternativ för betalning som existerar, som kontanter, kort eller Swish

På skatteverket måste man när man beställer id-kort kunna visa upp ett kvitto eller ett kontoutdrag som styrker att man betalat avgiften om 400 kronor i förskott. Polisen accepterar kontanter, men föredrar betalning via kontant- eller kreditkort.

Förutom detta bör lag (1988:1385) om Sveriges Riksbank tas under övervägande. Den säger i kapitel 5 § 1 detta:

”Enligt 9 kap. 14 § regeringsformen har Riksbanken ensamrätt att ge ut sedlar och mynt. Fullmäktige ska bestämma utformningen av de sedlar och mynt som banken ger ut.

Sedlar och mynt som ges ut av Riksbanken är lagliga betalningsmedel. Penningenheten i Sverige kallas krona. Kronan delas i etthundra öre.”

Om svensk lag säger att sedlar och mynt som ges ut av Riksbanken är lagliga betalningsmedel så är en vägran från svenska myndigheter att acceptera kontant betalning i bästa fall tveksamt, och i värsta fall en kriminell handling. Till detta hör att många äldre föredrar att betala med kontanter, och att vägra acceptera kontant betalning kan därför betraktas som diskriminering.

Det betalningssätt som accepteras av polis och skatteverk är föråldrade, och en vägran att acceptera kontant betalning tvivelaktigt rent legalt. Man bör i dag kunna förvänta sig att såväl polisen som skatteverket accepterar följande alternativ:

- Kontanta pengar. Svenska kronor är giltigt betalningsmedel enligt lag, och myndigheter bor därför inte kunna vägra att acceptera kontant betalning.
- Betalning via betal- eller kreditkort. Detta är det vanligaste sättet att betala i dag, och det finns ingen anledning att myndigheter som polis eller skatteverket ska vägra att ta emot betalning på det här sättet.
- Swish. Metoden har blivit allt mer populär, och myndigheter som polis och skatteverk bör därför även acceptera den här betalningsmetoden.

B3. Grundlagsfrågor och demokratipolitik

Grundlagsfrågor

B301. Förbud mot våldsbejakande organisationer

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för ett införande av lagstiftning om förbud mot våldsbejakande organisationer

Våldsbejakande organisationer har under senare år blivit alltmer hotfulla och våldsamma och utgör i dag ett allvarligt hot mot enskilda människor. Exempel på attacker i form av mordbrand, misshandel, hot och andra attacker mot privatpersoner och personer med förtroendeuppdrag, utförda av personer med tydlig koppling till, och i dessa organisationers namn, är flera. Övervägande har de haft antisemitiska förtecken. Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) har även öppet agerat hotfullt och våldsamt under Almedalsveckan i syfte att underminera det demokratiska och öppna politiska samtalet.

Detta kan inte få fortgå. Yttrande- och tryckfriheten ska alltid värnas men får inte öppna för sanktioneringen av ett förtryck av andra människors liv, hälsa och rätt att uttrycka sig fritt.

Enligt FN:s rasdiskrimineringskonvention, artikel 4, ska en konventionsstat förbjuda organisationer som främjar rasdiskriminering och kriminalisera medverkan i sådana.

FN:s rasdiskrimineringskommitté uttryckte också så sent som 2018 oro över extrema och rasistiska organisationers verksamhet och aktiviteter i Sverige samt lämnade en uppmaning att implementera existerande lagstiftning för att skydda utsatta grupper mot rasistiskt motiverade hatbrott, propaganda och våld, både i media och på internet och särskilt gentemot minoriteter och andra grupper samt att utkräva ansvar för brottsskyldiga.

I Finland har NMR förbjudits utifrån motiveringen att den är våldsam, öppet rasistisk och uppmanar till och belönar våld och i flera andra länder, bland annat Tyskland, finns liknande förbud. Även i Danmark diskuteras ett förbud.

Motioner som syftar till organisationsförbud har vid flera tillfällen inlämnats till Sveriges riksdag, men inte vunnit gehör. Regeringen beslutade däremot sommaren 2018 att tillsätta en utredning med syfte att ta fram en lagstiftning som gör det möjligt att förbjuda nazistiska och rasistiska organisationer.

I Regeringsformens andra kapitel finns regleringar som ger rätt att förbjuda sammanslutningar ”vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande”.

B302. Förbjud deltagande i våldsbejakande organisationer

Anton Sjöstedt, Arvika

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för ett förbud av deltagande i våldsbejakande organisationer

Våldsbejakande extremism är ett hot mot demokratin. I dag består de miljöerna av cirka 3 000 individer. Av dem är drygt 2 000 våldsbejakande islamistiska extremister och resten tillhör antingen nynazistisk vit makt-miljö eller den autonoma vänstern, enligt Säkerhetspolisen.

Syftet med yttrande- och mötesfrihet är främja en mångfald av åsikter, men utövandet av nämnda friheter av våldsbejakande extremism sker på mångfaldens bekostnad. Varför? Eftersom nämnda friheter, enligt Europakonventionen, ”medför ansvar och skyldigheter” som våldsbejakande extremism inte respekterar. Att värna demokrati, vilket innebär att den som är beredd att bruka våld inte ska skrämma bort demokratiska röster och skapa otrygghet för den laglydige (till exempel vad som hände med Nordiska motståndsrörelsen närvaro i Almedalen), kräver därför en bredare kriminalisering som träffar den som aktivt deltar i eller stödjer våldsbejakande organisationers verksamhet.

Demokratin behöver försvarsmekanismer och Europakonventionen tillåter inskränkningar som är ”föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter”. Dessutom har Liberalerna, med Cecilia Wikström som undertecknade från den liberala ALDE-gruppen, gått med på ett gemensamt förslag till resolution i Europaparlamentet om det ökande nyfascistiska våldet i Europa som uppmanar medlemsstaterna att vidta ytterligare åtgärder för att förhindra, fördöma och bekämpa hatpropaganda och hatbrott.

B303. Förbjud organiserad rasism och våldsbejakande extremism

Pia Långström, Stockholm, Mats Andersson, Stockholm, Inger Lundberg, Älvsbyn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för att förbjuda organiserad rasism och våldsbejakande extremism
2. **att** Liberalerna ska vara drivande för att terrorstämpla organisationer som Nordiska Motståndsrörelsen
3. **att** Liberalerna ska verka för samarbete inom EU för att förhindra att dessa krafter slår rot
4. **att** Liberalerna ska tillsätta en utredning för hur Sverige kan följa t.ex. Finlands exempel i förhållande till aktörer som NMR, Soldiers of Odin och liknande extrema aktörer från vänster- till högerkanten, inklusive IS-sympatisörer och liknande

Liberalerna värnar om det fria demokratiska samhället och det är dags att ta de extrema krafter som florerar på allvar.

Hela landet ska leva och dessa aktörer ska inte kunna slå rot på landsbygden och få terrorisera i lugn och ro. Exempelvis Dalarna är en del av Sverige om drabbats relativt hårt, och med ett groende missnöje riskerar fler att rekryteras till extrema organisationer. Effekterna på en liten ort som t.ex. Ludvika blir förödande. Därför bör Sverige följa Finlands exempel och hitta vägar för att förbjuda organiserad rasism och våldsbejakande extrema rörelser samt samarbeta över gränserna för att förebygga möjligheterna för dessa aktörer att sprida och etablera sig. Saknas adekvat lagstiftning bör den ses över för att säkerställa relevant regelverk som förhindrar etablering av extrema miljöer och påverkan på det fria demokratiska samhället. Om det är realisering av existerande lagstiftning som står i vägen så bör detta åtgärdas. För att frihet måste försvaras.

B304. Livsåskådningsneutral lagstiftning

Robert Peterson, Mölndal, Peyman Kelk, Umeå, Erik Nordman, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det skrivs in i partiprogrammet att Liberalerna kämpar aktivt för att all lagstiftning ska vara helt livsåskådningsneutral
2. **att** det skrivs in i partiprogrammet att religionsfrihet innebär även att personer fritt ska kunna välja att inte tillhöra någon religion
3. **att** det skrivs in i partiprogrammet att alla människor ska ha rätt att själva välja livsåskådning. Ingen ska ha rätt att påtvinga någon annan sin livsåskådning

I ett modernt liberalt samhälle borde religionsfrihet vara en självklarhet. I vårt partiprogram står redan att: ”Trossamfunden är en central del av det civila samhället. Staten har ett ansvar för att säkra en fri religionsutövning, men ska inte ta ställning för en viss religion eller vissa samfund. För att Svenska kyrkan ska stå helt fri från statlig styrning ska den särskilda lagen om Svenska kyrkan avskaffas.”.

Men detta räcker inte. Våra lagar bör göras helt livsåskådningsneutrala. I dag kan trossamfund söka statliga bidrag för ”själavård”. Sekulära organisationer som bedriver motsvarande verksamhet för de som inte är religiösa nekas dessa bidrag. Vår statschef måste tillhöra en specifik religion och dessutom fördöma andra religioner. Det finns fler exempel. Vi bör därför tydligt skriva in i vårt partiprogram följande:

- Liberalerna kämpar aktivt för att all lagstiftning ska vara helt livsåskådningsneutral.
- Religionsfrihet innebär även att personer fritt ska kunna välja att inte tillhöra någon religion.
- Alla människor ska ha rätt att själva välja livsåskådning. Ingen ska ha rätt att påtvinga någon annan sin livsåskådning.

B305. Religionsfriheten och friheten från religion för barn

Peyman Kelk, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** tillsätta en utredning för att reda ut möjligheten att införa en åldersgräns (förslagsvis 15 år) på samtliga religiösa attribut, trosbekännelse och irreversibla ingrepp i religionens namn

I tusentals år har föräldrar och religiösa samfund globalt, med kulturella och traditionella svepskäl, överfört sina åsikter till barnen.

Religionsfrihet är en av de grundläggande mänskliga rättigheterna och måste respekteras. Samtidigt är föräldrars rätt att medvetet och omedvetet påverka sina barn till en viss trosuppfattning, något som vi sällan ifrågasätter. Barn har rättigheter och friheter, men är mer sårbara och lättpåverkade än vuxna. Detta har missbrukats i religionens namn, och förklätts i traditionernas anda. Det finns dock många områden i samhället, där barns frihet begränsas, i syfte att säkerställa deras säkerhet och välbefinnande (t.ex. rösträtt, körkortsålder, ålder för alkoholkonsumtion och ålder för att bli medlem i politiska partier). Något som dock saknas är en åldersgräns för att bli medlem i ett samfund eller för att anslutas till en religion! Är det inte underligt att när det gäller religioner så blir man automatiskt och passivt medlem? Man måste sedan aktivt lämna eller konvertera till en annan religion.

Därför är det hög tid att som ett liberalt parti att lösa detta mångtusenåriga synsätt, som medvetet och omedvetet kan leda till indoktrinering av barn i religionsfrihetens namn som ofta bortförklaras med kulturella och traditionella ursäkter. Finns det delar i andra kulturer som inte är förenliga med det moderna svenska samhället? Om svaret är ja, så måste följdfrågorna bli följande: finns det brister i vår egen kultur? Finns det saker som vi gör i traditionens namn som egentligen strider emot ett liberalt samhälle? Varför får barn t.ex. inte rösta vid en viss ålder, men anses vara mogna att välja sin livsåskådning vid betydligt lägre åldrar? Är denna rättighet som föräldrar har helt förenlig med ett liberalt samhälle? Är det inte är dags att införa ett bättre system som främjar barns kritiska tänkande och frihet?

Dagens debatt om integration och värdegrunder i olika kulturer får inte mynna i kontraproduktiva åtgärder som uteslutande riktar in sig på vissa grupper. I denna motion föreslås i stället något helt nytt som är lika liberalt revolutionerande som andra stora liberala reformer (exempelvis rösträtt för kvinnor och samkönade äktenskap).

Det är dags att undersöka möjligheten att införa en åldersgräns på religiösa inslag i barns uppväxt som strider med individens rättigheter. Dessa inkluderar allt från att bära religiösa attribut såsom kors, kippa, hijab och andra former av huvudbonader, men också själva religiösa ritualer såsom dop, konfirmation, omskärelse, etc. Samtidigt bör ett liberalt parti verka för att kontinuerligt möjliggöra större kritiskt tänkande i val av religioner för barn genom att ge alla barn möjlighet att ta del av olika religioners seder, bruk och filosofi. Att kritiskt berätta om styrkor och svagheter med diverse religioner

på ett objektivt sätt kan under endast en generation leda till att barn äntligen fritt kan välja själva, det vill säga en sann religionsfrihet eller frihet från religion.

B306. Verka för att införa åldersverifiering för internetporr

Liberalerna Varberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att uppdatera lagstiftning så att åldersverifiering för internetporr ska krävas

En svensk undersökning från 2014 visar att medelåldern för pojkar att aktivt börja söka efter pornografi är 12 år. I en undersökning som medierådet gjorde 2017 visar att mer än 90 procent av barn över 9 år har fri tillgång till telefon eller surfplatta hemma. Alltså är internet med allt vad det erbjuder helt öppet för dem.

I princip alla killar och drygt hälften av alla tjejer i 16-års ålder har sett pornografi. Siffror från Linköpings Universitet visar att en av fyra killar i 18-års ålder tittar på porr dagligen, och att de som tittar varje dag har i högre grad varit utsatta för sexuella övergrepp samt har utsatt andra för övergrepp.

Dagens lagstiftning säger att titta på, köpa och tillverka porr är lagligt i Sverige. Men det finns gränser för vad porr får innehåll och vart den får visas. Porrbilder får inte sättas upp på allmän plats, porrfilmer får inte visas på tv på tider då barn brukar titta.

Barnkonventionen blir lag i Sverige 2020 och i denna skrivs om barns rätt till skydd.

Barn har rätt att skyddas från pornografi i gällande lagstiftning och även enligt barnkonventionen. Studier och forskning visar att åldern för att utsättas för pornografi via internet är låg och väldigt vanlig. Dagens lagstiftning har inte hängt med i internets utveckling och behöver därför uppdateras. Barn ska kunna vistas på internet utan att endast en knapptryckning bort exponeras för porr.

Denna motion syftar till att Liberalerna ska ta ställningstagande för införande av åldersverifiering av porr på internet. Huruvida tekniken tillåter detta i dag eller ej är inte relevant. Efter ställningstagande bör en utredning göras hur detta kan införas samtidigt som vi inte inskränker på friheten för vuxna individer att konsumera porr på internet.

Referenser:

- Mattebo, M., Tydén, T., Häggström-Nordin, E., Nilsson, K., and M. Larsson. (2013). ”Pornography and Sexual Experiences Among High School Students in Sweden.” Journal of Developmental and Behavioural Pediatrics, Vol. 35(3):179-188.
- Medierådet (2017). Ungar & medier 2017. Om barn och unga 9–18 år. Stockholm: Medierådet
- Donevan, M., Jonsson, L. (2018). Högkonsument eller porrfri? Svenska ungdomars pornografikonsumtion över en 10-årsperiod.
- https://lagen.nu/1962:700K16 (20190416)
- https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/radio--och-tv-lag-2010696_sfs-2010-696 (20190416)
- https://unicef.se/barnkonventionen/las-textenfull (20190416)

B307. Inför åldersverifiering för porrsajter

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** åldersverifiering för internetporr införs

Få ämnen väcker så mycket känslor som pornografi. Med de senaste årens debatt kring porrfilter har frågan om porr fått nytt liv. Forskning visar att porren innehåller mer våld och förnedring av kvinnor, än tidigare.

Liberaler ska inte moralisera över vuxna människors sexualliv men samtidigt kan vi inte blunda för de skadeverkningar som porren för med sig, framför allt när barn vid en tidig ålder exponeras för porr och våldsporr.

I dag exponeras i stort sett alla barn för våldsporr under sin barndom. Det sker redan i förskoleålder genom bl.a. enkla sökord, pop-up-annonser och länkade filmer. Bara två klick bort väntar våld och kränkande behandling av kvinnor som på sikt formar barnens sexualitet och kvinnosyn.

Vi har redan vidtagit åtgärder för att förhindra barns åtkomst av porr i samhället. I butiker får porren inte exponeras i barnhöjd, porrfilmer får inte visas på tv under tider då barn brukar titta och det är ett brott att sätta upp en porrbild på allmän plats osv. Det är dags att vidta samma åtgärder på internet.

Därför vill Liberala Kvinnor se en åldersverifiering för internetporr. I april förra året godkändes en ny lag i Storbritannien som innebär att alla som ser porr online måste kunna legitimera sig för att komma åt hemsidorna.

Lagen har börjat implementeras under 2019. Det innebär att alla kommersiella porrsajter måste införa inloggning med åldersverifiering med exempelvis bank-id. Flera stora porrhubbar har redan tagit vidtagit åtgärder för att ligga i linje med den nya lagstiftningen.

Åldersverifiering kommer givetvis inte lösa hela problemet men det kommer att minska porrindustrins kontaktyta med barn väsentligt. Det är dags för internet att ta samma ansvar som resten av samhället, för att barn ska få upptäcka sin sexualitet, porr och kärlek i den takt som deras mognad tillåter.

B308. Skydda barn från att besöka pornografiska internetsajter

Jessica Hellström, Malung-Sälen

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i riksdagen verkar för att en lagstiftning om obligatorisk åldersverifiering för att kunna besöka pornografiska internetsajter införs

I dag har barn, ofta från mycket tidig ålder, tillgång till internet. Det innebär också att barn har tillgång till porr. Forskning har visat att barns första kontakt med porr i snitt sker i cirka 9–10-årsåldern. Tidigare exponering kan förekomma då ännu mindre barn oavsiktligt kan konfronteras med porr på nätet.

Forskning har vidare visat att dagens mainstreamporr innehåller betydande mängder våld. I en studie fann man att närmare 90 procent av de populäraste porrfilmerna innehöll verbalt och fysiskt våld och/ eller tortyr.

Pornografisk exponering är inte tillåtet i offentlig miljö (brottsbalken 16 kap. 11 §). Barn och ungdom är skyddade mot pornografisk exponering genom radio- och tv-lagen (2010:696) 5 kap. 2 §. Denna reglerar att porr inte får visas på de tidpunkter barn normalt ser på tv. I dag finns porren dock i endast begränsad omfattning på just tv, men desto oftare på internet.

Frekvent exponering för porr kan ge hjärnskador, enligt aktuell forskning. Barns hjärnor är dessutom omogna och därmed känsligare än vuxnas. Den 1 januari 2020 blir barnkonventionen lag i Sverige och i denna poängteras: ”Konventionsstaterna ska uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd [...]” (artikel 17e).

England har nyligen infört en lag som innebär att den som vill ta del av porr på internet måste ålderslegitimera sig. Sverige har stora möjligheter att följa exemplet, förslagsvis genom funktionen mobilt bank-id.

B309. Statschefen ska få vara ateist

Kjell Ericson, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** successionsordningen utökas så att statschefen, förutom att vara av ”evangeliska läran”, får vara ateist

Det finns mycket gott folk kan säga om den kristna religionen. Men att den vilar på fakta, kunskap eller logik tillhör inte dess kännetecken.

Att successionsordningen tvingar statschefen att bekänna sig till en ovetenskaplig religionsinriktning är inte intellektuellt rätt. Genom att göra ett tillägg som ger statschefen möjlighet att förneka förekomsten av gudar och övernaturligheter (det vill säga vara ateist) får vi en monarki som kan passa bättre för vår tid.

Att inte ge full religionsfrihet känns i dagsläget inte nödvändigt. Två valmöjligheter kan räcka.

B310. Nytt statsskick

Christer Bäckman, Nordmaling, Peyman Kelk, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska driva frågan om en parlamentarisk utredning av vårt framtida statsskick

Som liberal känns det mycket främmande med en konstitutionell arvsmonarki.

Det finns nu fyrtiotalet monarkier kvar bland 195 länder i världen och antalet minskar fortfarande.

Även om Sveriges monarki grundar sig på traditioner sedan mer än 1 000 år tillbaka kan det inte vara av historiskt traditionsvärde att bevara monarkin.

Många tycker att kungahuset erbjuder något av ett skådespel med elegans och flärd, men det tyckandet ska inte blandas samman med rationellt övervägande om formerna för själva statsskicket.

Enligt undersökningar är det högst troligt att en folkomröstning skulle ge till resultat att en majoritet av folket skulle avvisa monarkin som statsform.

Vad finns då för alternativ i en modern demokrati?

Republik med folkvald president är det vanligaste. Både med och utan direkt politisk makt.

Ett annat alternativ är en form av presidentalism, där regeringschefen också har den roll som vanligtvis de flesta presidenter i republiker har.

I en svensk modell ska i det systemet valet bli indirekt och inte ett direkt personval.

För oss som liberaler är det tilltalande att vårt parlamentariska system utser den personen och att det därigenom blir mindre personkultfixerat.

Det minskar också oklarheter var och hur de politiska besluten fattas och var ansvar kan utkrävas.

Sverige som är en modern stat på de flesta områden och ofta också föregångare att ta till sig ny teknik, nya metoder, utveckling mot ett jämställt samhälle, respekt för människors olikheter och med förmåga att utveckla demokratin är det mycket omodernt med bevarande av monarkin.

Frågan om kungahusets varande är inte ointressant. Det är en kulturell institution och det finns vissa representativa fördelar som borde kunna rymmas i ett modernt Sverige.

Det kanske finns möjlighet att låta Bernadotterna bli en kulturinstitution och ha representativa uppgifter genom näringsdepartementet och kanske även handelskamrarna.

Vi liberaler bör gå i spetsen för att driva frågan om ett förändrat statsskick och det bör lämpligen ske i form av en parlamentarisk utredning där låsningen inte ska vara monarki alternativt republik utan kunna omfatta andra tänkbara former.

B311. Det handlar om demokrati och jämlikhet, liberaler!

Magnus Simonsson, Stockholm, Lasse Afzelius, Bollebygd, Michel Anderlini, Malmö, PerOla Övid Axelsson, Stockholm, Sandro Banovac, Södertälje, Anders Blomqvist, Halmstad, Richard Brodd, Göteborg, Björn Brändewall, Kalmar, Jon Bylund, Falun, Björn Carheden, Nacka, Anne-Lie Elfvén, Stockholm, Richard Fallqvist, Arboga, Andreas Froby, Botkyrka, Niklas Frykman, Eskilstuna, Tove af Geijerstam, Vänersborg, Viktoria Grimfjärd, Västerås, Jan-Åke Gunnarsson, Nyköping, Björn Hellquist, Timrå, Lill Jansson, Lerum, Rasmus Jonlund, Stockholm, Amie Kronblad, Värmdö, Stefan Krstic, Eskilstuna, Marcus Larinen, Trollhättan, Mathias Lindow, Österåker, Ylva Mozis, Vallentuna, Robin Nilsen, Stockholm, Erik Nordman, Stockholm, Lina Nordquist, Uppsala, Anders Nordström, Uppsala, Robert Peterson, Mölndal, Amira Roula, Stockholm, Jesper Svensson, Stockholm, Thomas Söderström, Luleå, Yanina Westergren, Bollnäs, Lars Gunnar Öhrn, Norrköping, Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet beslutar att Liberalerna är för republik

Liberaler har alltid kämpat för demokrati och jämlikhet. Tillsammans med Socialdemokraterna införde vi allmän och lika rösträtt för både kvinnor och män. Vårt parti har bidragit till ett samhälle där framgång bygger på individens egna meriter snarare än privilegier och släktskap. Betonandet av individens rättigheter är en del av Liberalernas själ. Vi motionärer anser att dessa grundvärderingar borde leda till att partiet omvärderar synen på monarkin.

För Liberalerna borde det vara omöjligt att stödja ett statsskick där landets högsta offentliga ämbete, det som statschef, går i arv inom en utvald familj. Monarkin är en kvarleva från den tid då Sverige styrdes av en liten klick medborgare, är ett allvarligt avsteg från demokratins grunder och strider helt mot liberala värderingar.

Vårt parti får inte leva med missuppfattningen att kungen saknar politisk makt. Det är naivt att tro att positionen som statschef på livstid skulle vara ett ämbete utan makt. I rollen ingår det bland annat att hålla ett tal vid riksmötets öppnande (ett tal som lyfter fram politiska frågor), att representera Sverige vid officiella statsbesök utomlands och att ständigt förekomma i media.

Vi motionärer menar även att rätten att representera – i synnerhet rätten att representera Sverige – aldrig kan ärvas eller tas. Förtroendet kan endast ges i demokratisk ordning. Medborgarna eller deras representanter ska ha rätten att välja vem som representerar dem och deras land. Det är inte konstigare än att medborgare i demokratiska stater ska ha rätten att välja vilka som sitter i deras beslutande församlingar eller att medlemmar i en förening ska ha rätt att välja vilka som sitter i föreningens styrelse.

Liberalerna ska fortsätta sträva efter demokratiska förbättringar i samhället. Vi ska fortsätta kämpa för ett slut på oförtjänt makt och privilegier. Vi bör stå upp för våra liberala ideal även när det gäller toppen av samhällskroppen. Torekovkompromissen på 1970-talet begränsade kungens makt, men det demokratiska reformarbetet måste fortsätta och i denna riktning ligger ett avskaffande av det odemokratiska system som monarkin är ett uttryck för. En liberaldemokratisk stat ska inte ha ett ärftligt statschefsämbete.

B312. Inför demokrati nu

Joar Forssell, Solna, Anders Viking Petterson, Karlstad

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska sträva efter att Sverige ska införa republik som statsskick

Sverige är ett av världens mest demokratiska länder. Men vi har fortfarande kvar monarkin som är en förlegad kvarleva från när Sverige var en diktatur. Försvarare av monarkin hävdar att det är en del av det svenska kulturarvet. Men som liberaler bör vi inte värna om att ha kvar ett ickedemokratiskt statsskick som kulturarv. Det här handlar om inte bara om vårt statsskick, utan det handlar om vilka principer vi vill att vårt samhälle ska vila på. Liberalismen som ideologi bygger på frihet, demokrati och meritokrati. Att vi alla är lika inför lagen och att vi väljer våra offentliga ämbeten efter förtroende och kompetens. Liberala ungdomsförbundet menar att statschefsposten inte ska gå i arv, i stället ska den väljas av folket.

B313. Republik

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tydligt uttalar att man föredrar republik som statsskick framför monarki

Monarki som styrelseskick kan inte förenas med en liberal människosyn. Ämbeten ska innehas av den dom är mest lämpad och inte av den som har ”rätt” släkt.

B314. Folkomröstningar om sommartid och monarki

Andreas Holmberg, Hudiksvall

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för folkomröstningar om sommartiden respektive monarkin

Det tycks ju vara bestämt nu att vi snart ska slippa skifta mellan så kallad sommartid och vintertid. Men frågan är ju vad som ska bli vår normaltid framöver. Vissa vill permanenta vintertiden, andra sommartiden. Varför inte låta folket få rösta i denna fråga?

Samma sak gäller om monarkin. Visserligen kan det sägas att den lever kvar på grund av riksdagens, det vill säga folkets passiva stöd. Men nog vore det rejälast att, t.ex. i samband med Victorias kommande trontillträde, rösta om vi över huvud taget ska ha någon kung eller regerande drottning. Klarar Victoria – som jag tror – den folkomröstningen, har hon och monarkin ju fått större legitimitet än annars varit fallet. (Och i motsatt fall får vi väl införa republik). Hoppas att Liberalerna kan hjälpa till att driva den här saken!

Valsystemet

B315. Skilda valdagar

Olle Wästberg, Stockholm, Hadar Cars, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar att Liberalerna kräver skilda valdagar för nationella och lokala val
2. **att** landsmötet uttalar att, när skilda valdagar infös, mandatperioden efter extraval blir fyra år
3. **att** dessa beslut införs i partiprogrammet

För 100 år sedan formades svensk demokrati. Ett av besluten gällde om man skulle ha kommunala val på samma dag som riksdagsvalen. Justitieminister Eliel Löfgren, i den liberala regeringen ledd av Nils Edén, föreslog skilda valdagar. En gemensam valdag skulle medföra ”för stor tidsutdräkt mellan valen” och ”att vid sammanförandet av många skilda val skulle det ena valet lätt kunde förta intresset av det andra”. Detta blev riksdagen beslut.

1967 träffades dock överenskommelse om ny författning. Den indirekt valda första kammaren avskaffades. Men Tage Erlander, socialdemokratisk statsminister, krävde bevarande av ”det kommunala sambandet”. Socialdemokraterna ställde som villkor att en tredjedel av riksdagen skulle utses av landstingen. Kompromissen blev att riksdagsval och lokala val slogs samman, något som Liberalerna tvingades acceptera för att uppnå att väljarna i ett val fick utse hela riksdagen. För att det inte skulle bli för långt mellan valen infördes treåriga valperioder. 1994 ändrades det till fyra år, vilket innebär att Sverige har längst mellan valen av alla demokratier. Det är unikt att ha alla lokala och nationella val samtidigt.

I sitt jungfrutal i riksdagen betonade Per Ahlmark att beslutet om gemensam valdag borde rivas upp. För 50 år sedan lanserade folkpartiledaren Gunnar Helén uttrycket ”närdemokrati” som blev ett av partiets huvudord. Det stod för att människor i högre grad skulle kunna påverka den lokala politiken och införande av skilda valdagar var ett av kraven. Numera finns det dock inte i partiprogrammet.

Medborgarna upplever att beslutsfattarna inte lyssnar mellan valen. En undersökning från Demokratiutredningen visar att närmare 85 procent av väljarna inte anser sig har något inflytande på politiska beslut mellan valen. Stängda vägar för kontinuerlig påverkan av politiken har öppnat upp för högerpopulisterna.

Den kommunala självstyrelsen är en av grundpelarna i svensk demokrati. Dock innebär den gemensamma valdagen att de lokala frågorna kommer i rikspolitikens slagskugga. Regeringsfrågan dominerar valrörelsen.

Internationaliseringen av ekonomin och digitaliseringen river ner gränserna och gör att nationalstatens betydelse har minskat. En följd av detta är att den lokala politiken blir allt viktigare; det är där väljarnas inflytande är direkt.

Människors vardag påverkas i hög grad av lokala politiska beslut. Eftersom vårdfrågorna prioriteras av väljarna borde kommun- och regionval stå i centrum.

Med skilda valdagar bör en ny, fyraårig mandatperiod inledas efter varje riksdagsval, d v s också vid nyval under mandatperioden. Skälet till att detta inte införts är just den gemensamma valdagen. Det är positivt att väljarna i extraval får ta ställning till kriser som låser riksdagen. Det underlättas om nyval inleder en ny fyraårig mandatperiod. I länder med parlamentarism (undantag Norge) påbörjas en ny hel mandatperiod efter varje parlamentsupplösning – alla parlamentsval blir ”lika värda”.

B316. Valsedelssystemet

Liberalerna Skåne, Liberalerna Västsverige, Anna-Lena Johansson, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att det tillsätts en utredning om möjligheten att införa en partigemensam valsedel i syfte att garantera valhemligheten

Valhemligheten är en central princip i ett demokratiskt samhälle. Ingen ska kunna ta reda på hur en enskild väljare har röstat. Att valen är hemliga är en förutsättning för att väljarna ska kunna rösta fritt utan rädsla för repressalier. Dessvärre finns det skäl att fråga sig hur väl Sverige lever upp till grundlagens krav på fria och hemliga val.

Sveriges sätt att hantera valsedlar, där väljaren under full insyn plockar på sig den eller de valsedlar han eller hon behöver för att rösta, har mött kritik från såväl EU-kommissionen och internationella valobservatörer som från svenska valnämndstjänstemän och statsvetare.

Vid årsskiftet ändrades vallagen och tillfördes ett krav på att ställen med valsedlar ska avskärmas från andra väljare. Lagändringen är dock otillräcklig för att garantera valhemligheten och riskerar dessutom att skapa nya problem.

Om en väljare tar valsedlar för endast ett parti är valhemligheten fortfarande i fara. Risken för sabotage ökar också med den nya ordningen. En väljare kan exempelvis ostört plocka bort eller blanda valsedlar. Avskärmningen gör det svårare för dem som jobbar i vallokalen att motverka sabotage och att upptäcka om valsedlar tar slut – det är ju inte rimligt att röstmottagarna ska kontrollera både valsedelsställe och valbås efter varje person som har röstat. Detta medför i sin tur att den väljare som saknar en eller flera valsedlar i valsedelsstället måste påtala detta. I ett sådant läge är valhemligheten lika hotad som i det tidigare systemet.

I flera andra länder, exempelvis våra grannländer Finland och Danmark, använder man sig av en enda valsedel, oavsett hur många partier och kandidater som deltar i valet. Väljarna får sin valsedel när de går in i vallokalen och utför sedan sin valhandling i valbåset.

Förutom att ett system med en partigemensam valsedel garanterar valhemligheten, skulle även de miljömässiga och administrativa vinsterna vara betydande. Inför valet 2018 trycktes 673 miljoner valsedlar. Med ett nytt valsedelssystem skulle den siffran minska markant.

Liberalerna bör därför driva på för att valsedelssystemet ska ses över i sin helhet i syfte att få till ett förenklat och förbättrat system till de allmänna valen 2022. En utredning bör

undersöka möjligheten att införa en partigemensam valsedel och ge förslag på hur en sådan ska vara utformad.

B317. Dags att vallagen ändras
Liberalerna Dalarna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i riksdagen verkar för en ändring av vallagen, med syfte att onsdagsräkningen flyttas till en senare dag under veckan efter valdagen, så att alla röster verkligen hinner komma fram och kan räknas med i valresultatet

Vid valet hösten 2018 hände det som inte fick ske i Falun. En postsäck med förtidsröster kom fram när valnämndens onsdagsräkning redan var klar. Postnord och kommunen skyllde till en början på varandra och ärendet hamnade hos Valprövningsnämnden som beslutade att omval till kommunfullmäktige i Falun skulle genomföras, vilket så gjordes i april 2019.

En postsäck som inte hann fram i tid och rösterna däri som inte kunde räknas och ett kostsamt omval med lägre valdeltagande hade kunnat undvikas om det inte var just på onsdagen efter ett val som kommunens valnämnd ska genomföra rösträkningen. Från valet 2018 kan man också förtidsrösta i varje kommun under själva valdagen och eftersom Postnords leveranstider har försämrats är detta en ekvation som inte går ihop. Hinner en postsäck med röster fraktas från Ystad till Kiruna på två dygn? Nej, vi i Liberalerna Dalarna tror inte det och därför föreslår vi att vallagen ändras.

B318. Förbjud omval när poströster levererats för sent
Liberalerna Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** ändra vallagen så att även för sent ankomna röster ska kunna räknas in utan ett omval sker och att tidpunkten klockan 9.00 för sammanräkning av poströster på onsdagar ska ändras då tidsramen anses vara för snäv

Faluborna har genomfört ett omval. Postnord levererade ett antal poströster för sent och stoppade räkningen av de sent komna rösterna fick inte räknas med. När räkning av riksdagsrösterna hade påbörjats klockan 9.00 onsdagen efter valet anlände en postsäck med röster varav 126 röster som tillhörde kommunalvalet. Alla vet att vi inte kan räkna med att posten kommer fram i tid därför borde så kallad onsdagsräkning ligga till grund för när poströster räknas. Ingen vet om ens brev kommer fram inom två dagar längre, posten verkar ha slutat att fungera; levererar post ofta för sent.

Det här gäller inte bara Falu kommun. Även andra kommuner har drabbats av den sena Postnord-leveransen. Alla kommuner i Sverige har behövt ha förtidsröstlokaler öppna på valdagen. Detta som en konsekvens av den nya vallagen. En politiskt tillsatt valöverprövningsnämnd bestående av riksdagsmän i huvudsak beslutade att ett omval ska äga rum.

Men borde det inte vara tillåtet att räkna för sent anlända röster? I Faluns fall hade det inte varit något problem eftersom någon räkning av kommunrösterna inte hade påbörjats! Då skulle det funnits ett rättvist valresultat att ta ställning till från i höstens kommunalval och omval hade inte varit möjligt. Cirka 60 procent deltog i omvalet jämfört med höstens val som samlade 86 procent.

Vallagen måste anpassa sig till de förhållanden som råder inom Postnord i dag. Ingen litar på att Posten kommer fram som den ska. För sent anlända poströster ska kunna räknas i stället för som nu att skattepengar används till omval. Främst när det är uppenbart valfusk ska omval kunna ske.

Riksdagens arbete samt allmän demokratipolitik

B319. Införandet av folkmotion
Vladan Lausevic, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att vidareutveckla demokratin genom att driva för införandet av folkmotion respektive förstärkt folkinitiativ

Den demokratiska krisen pågår fortfarande inom EU på olika sätt, särskilt när kommer till det demokratiska underskottet och bristande valdeltagande. Högerpopulisternas frammarsch i både USA och Europa beror även på i hög grad på känslan hos grupper bland medborgarna att ingen lyssnar på dem, att de saknar röst. Då är det viktigt att vi skapar nya kanaler för medborgarinflytande mellan valen.

I Sverige liksom i flertal andra EU-länder kännetecknas demokratikrisen bland annat utifrån situationen där det procentuella antalet medlemmar i politiska partier är mindre jämfört med 1970-talet trots att dagens befolkning är större. Samtidigt är Sverige fortfarande ett samhälle med högt andel av valdeltagande.

Demokratiutredningen under ledning av Olle Wästberg har föreslagit ett antal åtgärder för att stärka och förbättra den demokratiska utvecklingen. Bland förslagen lyfts upp folkmotion och folkinitiativ.

Folkmotion innebär att en enskild individ som har rösträtt till riksdagen får möjlighet att väcka ett förslag. Om förslaget får stöd av minst 1 procent av de röstberättigade till riksdagen ska det tas upp som en motion i riksdagen. Om motionen fått tillräckligt stöd väcks den i riksdagen på samma sätt som motioner av riksdagsledamöter och utskottsbehandlas. Folkmotionen ska även kunna fungera på lokal och landstingsnivå. Beroende på vad motionen kräver kan ett bifall till motionen leda till ett utskottsinitiativ eller ett tillkännagivande till regeringen.

Förslaget om folkmotion är inspirerat från det s.k. medborgarinitiativet som finns i Finland. Systemet har funnit under lång tid och är mycket populärt sätt att få fler med-

borgare att vara demokratiskt aktiva. På det sättet finns det alltid ett antal förslag som är aktuella och medborgarna har möjligheten att kommunicera med och visa sina intressen till beslutsfattarna. Bland annat lagen om könsneutrala äktenskap tillkom tack vare medborgarinitiativet.

Det redan existerande folkinitiativet ska fungera på likadant sätt men ska kräva minst 10 procent bland de röstberättigade. Insamlingen av namn ska kunna ske över internet. Enskilda individer kan därmed för namninsamling till en folkmotion välja att använda den webbportal som vi föreslår ska inrättas på nationell nivå.

Förslaget är att Liberalerna ska verka för att stärka demokratin genom både införandet av folkmotion och uppdateringen av folkinitiativet.

B320. Närvaroplikt i riksdagen

Liberalerna Norberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** samtliga riksdagsledamöter ska ha närvaroplikt till viss del i sina tjänster. Om det riktvärde som ses ut inte efterlevs – så ska du kunna bli beordrad att lämna din plats till förfogande
2. **att** samtliga riksdagsledamöter ska kunna redovisa att de inte utnyttjar avdrag på ett felaktigt sätt. Det borde finnas en kontrollgrupp som kontrollerar inkomster, avdrag och så vidare

Politikerföraktet som breder ut sig behöver det tas krafttag emot. Det är i dag möjligt att göra en rad saker och behålla sina arvoden i riksdagen. Vi är medvetna om att ämnet försvåras av att vi i Sverige väljer personer, vilket gör att om du är förtroendevald och fått många namn så har du i hög grad blivit vald som person och inte som parti.

Flera skandaler har uppdagats på senare tid, alltifrån styrelseuppdrag och bostadsersättningar som inte har skötts på riktigt sätt, i gemene mans ögon. För oss som liberaler är det viktigt att det finns tydliga regler och det också finns en tydlig konsekvens om du inte följer reglerna.

I dag kan du bli vilde och ha kvar dina förmåner, även om du inte längre är kopplad till ett parti. Vi behöver således försvåra för alla att utnyttja systemet systematiskt.

B321. Värna personval och utveckla stödet till riksdagsledamöter

Nina Lundström, Sundbyberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom vad i motionen anförs om utvecklingen av personval och utformningen av riksdagsledamöternas individuella stöd

Liberalerna har under lång tid arbetat för att stärka möjligheten till personval. Det är bra. Större inslag av personval stärker kontakten med väljare och det långsiktiga arbetet med väljarkontakter kan utvecklas. Länder som Finland kan ge viss inspiration.

I det svenska parlamentariska systemet är partiernas preferenser om stödets utformning till riksdagsledamöter grunden i hur stödet fördelas. I andra länder finns andra system där enskilda ledamöter bär ansvaret för vilket stöd som behövs samt dess utformning. Ledamoten kan direkt påverka detta genom hur stödet kanaliseras. I Finland har systemet utformats utifrån att ledamoten själv kan påverka. Två ledamöter kan t.ex. välja att dela på en politisk sekreterare/assistent. På detta sätt uppnås en hög grad av individualisering av stödet sett till de behov som finns. En riksdagsledamot i Finland stödjer ekonomiskt sett både sitt riksdagskansli samt kansliverksamhet i sin valkrets. I Sverige går stödet för varje riksdagsledamot till partiet centralt.

Ledamotsuppdraget har blivit alltmer individualiserat, liksom samhället i stort. Kraven på synlighet och individuella insatser har ökat, och personval innebär att den enskilda ledamotens insatser hamnar alltmer i fokus. Ledamotens ambitioner att minska på administration för att kunna prioritera kontakter med allmänheten är lovvärt. Insatser i den egna valkretsen behöver ges rimlig tid.

I de mindre partigrupperna i riksdagen får i princip alla ledamöter tunga uppdrag i utskotten till skillnad från de stora partigrupperna som har många företrädare i utskotten och kan fördela arbetet i sin utskottsgrupp. Det administrativa stöder till en riksdagsledamot har därför stor betydelse. Riksdagen ger stöd till partigruppernas och riksdagsledamöternas arbete i riksdagen. Basstödet består dels av ett grundbelopp, dels av ett tilläggsbelopp beroende på antalet riksdagsledamöter. Riksdagsförvaltningen ska lämna stöd till kostnader för politiska sekreterare och stödet ska motsvara kostnaden för en sekreterare per riksdagsledamot. Men stödets utformning kan i praktiken se annorlunda ut beroende på hur partierna väljer att utforma stödet. Partierna väljer själva hur de ska fördela pengarna för att bygga upp ett kansli vilket innebär att ledamöternas individuella behov och önskemål inte alltid går att uppfylla.

Riksdagsgruppernas arbete är alltjämt en mycket viktig plattform för det politiska arbetet. Ledamöterna är ju valda på en partilista. Ledamöter i det svenska parlamentet bör dock kunna påverka hur det enskilda stödet utformas. Liberalerna bör fortsätta att vara pådrivande i att personval utvecklas samt att de strukturer som finns för att möjliggöra riksdagsledamöternas uppdrag utvecklas. Det har stor betydelse för en fungerande demokrati att riksdagen, och dess ledamöter, har resurser som stöd i det politiska arbetet. Något som även riksdagsledamöterna själva bör kunna påverka.

B322. Nordisk samekonvention samt ratificering av ILO-konvention 169

Peter Sedlacek, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna aktivt bevakar och stödjer framtagningen av en nordisk samekonvention samt
2. **att** Liberalerna verkar för att Sverige äntligen ratificerar ILO-konvention 169

I Liberalernas partiprogram som beslöts på landsmötet 2013 sägs att partiet ska verka för att en Nordisk samekonvention ska upprättas och att urbefolkningskonventionen ILO 169 ska ratificeras efter samråd med olika intressegrupper som samer, andra minoriteter och markägare.

Sex år senare finns ännu ingen Nordisk samekonvention och ratificeringsplanerna av ILO 169 tycks vara långt borta trots kritik som Sverige får med jämna mellanrum av bl.a. FN, OECD och Europarådet.

Liberalerna har genom vad som sägs i partiprogrammet, se sid. 292 i protokollet från landsmötet 2013 ett politiskt ansvar i dessa frågor. I partiprogrammet står det så här: ”Samernas rätt att utöva renskötsel och utnyttja marker i enlighet med urminnes hävd ska värnas. En nordisk samekonvention ska upprättas. ILO-konventionen 169 ska ratificeras efter samråd med olika intressegrupper som samer, andra minoriteter och markägare”. (sid 10)

B323. Samverkansmodeller för godkända minoriteter i landet

Liberalerna Kiruna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning till att ILO-konvention 169 inte ratificeras i dagsläget och artikel 14 inte alls
2. **att** partistyrelsen tar fram konstruktiva förslag hur de olika minoriteterna kan samsas i de geografiska områden där intressekonflikter skapas genom lagstiftning där befolkningen har olika rättigheter och skyldigheter beroende på vilken minoritets-eller majoritetsgrupp man tillhör
3. **att** partistyrelsen tar fram konstruktiva förslag hur olika intressegrupper kan få lika möjligheter till näringslivsutveckling oavsett vilken minoritets eller majoritetsgrupp man tillhör
4. **att** partistyrelsen ska kartlägga vilka konfliktytor staten har skapat genom lagstiftning inte minst gällande mark och vatten användning exempelvis älgjakten, näringslivsutveckling och fritiden
5. **att** partistyrelsen får i uppdrag att kartlägga vilka samverkansmodeller finns att utveckla för alla godkända minoriteter och majoriteter i landet

ILO-konvention 169 är inte lösningen på de konflikter som förekommer uppe i norr i den så kallade lappmarken. Rätten till mark och vatten, äganderättsfrågor har varit föremål för olika diskussioner i Sverige under lång tid. Det är den statliga politiken som skapat dessa konflikter genom att ge fördelar till olika grupper under olika tidsepoker. Det är inte optimalt att i vissa geografiska områden tilldelas olika rättigheter och skyldigheter beroende på vem du är eller vilken grupptillhörighet du har. Det om någonting gör att konfliktytorna bibehålls och vill från tid till en annan eskalera. Det är främst lagar kopplade till mark och vatten exempelvis rennäringslagen (1971:437), jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905) osv. De ortsbor och inte renskötande samer missgynnas och få begränsade rättigheter vid ratificeringen av ILO-konvention 169. Samrådsförfarande gällande rättigheter för mark och vatten är ett måste i lappmarkerna för att minska och eliminera konflikterna.

B324. Informera skolungdomar även om islamismens brott mot mänskligheten

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **landsmötet** ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Forum för levande historia i uppdrag att informera om islamismens brott

Många svenska invandrargrupper som iranier, kurder, afghaner och sekulära araber har fått skydd i Sverige efter flykt från islamistister och sharialagar som tärt på och förstört de flesta länder i Mellanöstern.

Dessa nya svenskar kunde inte i sin vildaste fantasi drömma om att de här i sina bostadsområden i Sverige återigen skulle mötas av samma islamistiska mördarideologi. Islamismen har på senare år vunnit inflytande i våra svenska förorter. Förortsbor vittnar om att deras liv begränsas av religiösa moralpoliser. Kvinnor som bär ansiktstäckande slöja har blivit en vanligare syn. Alltför många muslimska svenska ungdomar radikaliseras. Göteborgs förorter har skickat flest stridande till terrororganisationen IS per capita av alla städer i Europa. Stockholm har upplevt två islamistiska terrordåd.

Den här slappheten är oacceptabel. Vi har tre våldsbejakande grupper i Sverige – högerextrema, vänsterextrema och islamister. Vi måste börja tala klarspråk om islamismens hot mot vår demokrati. 2000 av 3000 våldsbejakande extremister i Sverige är islamister. Säkerhetspolisen anser att islamisterna är farligare än nazister eftersom de är många fler till antalet. Islamisterna är också bättre organiserade och mer accepterade av det svenska samhället och har starkare krafter som stöttar dem i omvärlden.

På samma sätt som Forum för levande historia i dag informerar svenskar och svenska skolungdomar om nazismens och kommunismens brott mot mänskligheten behövs det också upplysas om islamismens brott. Det skulle innebära ett tydligt ställningstagande från samhällets sida att slapphet mot denna mördarideologi är oacceptabel, ge lärare stöd att ta diskussionen i klassrummen och ge bättre förutsättningar att skydda svenska muslimska ungdomar från att falla för förrädisk propaganda.

Kommunal demokrati

B325. Kommunreform

Ingvar Åkerberg, Jönköping

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för kommunsammanläggningar för att alla kommuner ska kunna hålla en välutvecklad kvalitet på sin verksamhet

Små kommuner har svårt att klara sin verksamhet med god kvalitet. Stora kommuner har välutvecklade förvaltningar med många kompetenser. I små kommuner blir tjänstepersonal diversearbetare och har inte möjlighet att utveckla sin kompetens inom avgränsade områden. I stora kommuner finns flera olika specialister som kan utveckla verksamheter i snabb förvandling. Det är för stor skillnad på kommunernas förmåga. Kommunerna bör vara så stora att alla kan bygga upp starka förvaltningar med många kompetenser och specialister. Ett virrvarr med kommunalförbund ger inte samma demokratiska styrka. För att alla kommuner ska kunna hänga med i utvecklingen behöver sammanslagningar ske för att få tillräckligt underlag. Naturligtvis ska verksamheter som skola och omsorg finnas i alla kommundelar även efter kommunsammanslagningar. En kommunreform genomfördes runt 1970. Det är dags för en ny kommunreform. Jämför t.ex. Danmark.

B326. Kommunreform och standardisering av processer m.m.

Rune Hultkvist, Jönköping

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för kommunsammanläggningar för att alla kommuner ska kunna hålla en välutvecklad kvalitet på sin verksamhet
2. **att** Liberalerna verkar för att gemensamma processer, rutiner för standardfunktioner inom kommunsektorn utvecklas och underhålls på nationell nivå (t.ex. via SKL) och där it-stödet kan köpas på en fri marknad
3. **att** Liberalerna aktivt ska motverka att egna unika lösningar utvecklas till förmån för att implementera gemensamt utvecklade processer, rutiner för standardfunktioner

Små kommuner har svårt att klara sin verksamhet med god kvalitet. Stora kommuner har välutvecklade förvaltningar med många kompetenser. I små kommuner blir tjänstepersonal diversearbetare och har inte möjlighet att utveckla sin kompetens inom avgränsade områden. I stora kommuner finns flera olika specialister som kan utveckla verksamheter i snabb förvandling. Det är för stor skillnad på kommunernas förmåga. Kommunerna bör vara så stora att alla kan bygga upp starka förvaltningar med många kompetenser och specialister. Ett virrvarr med kommunalförbund ger inte samma demokratiska styrka. För att alla kommuner ska kunna hänga med i utvecklingen behöver sammanslagningar ske för att få tillräckligt underlag. Naturligtvis ska verksamheter som skola och omsorg finnas i alla kommundelar även efter kommunsammanslagningar. En kommunreform genomfördes runt 1970. Det är dags för en ny kommunreform. Jämför t.ex. Danmark.

”Digitaliseringen” är inte i första hand en fråga om teknik utan om hur verksamheten ska utvecklas. Till detta fodras kompetens och utvecklingsresurser. Digitalisering handlar om att skapa värden i kommunen primärt för dess medborgare. Allt fler medborgare utnyttjar kommunala tjänster i mer än en kommun och näringsidkare bedriver verksamhet i flera kommuner. Att då varje kommun ska visa sin särart genom att ha unika processer (t.ex. för bygglov) irriterar för medborgaren och är konkurrenshämmande och fördyrande för näringsidkarna och samtidigt fördyrande för kommunen (som inte kan använda gemensamt utvecklade processer inklusive it-stöd, försvårar rekrytering av personal etc.).

B327. Förbättra den lokala och regionala representativa demokratin

Peter Olevik Dunder, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för reformering av den lokala och regionala representativa demokratin för ökad möjlighet till ansvarsutkrävande och ökad effektivitet

Sverige har 290 kommuner och drygt 10 miljoner invånare. Nästan var tionde person i Sverige (960 000) bor i en av dessa kommuner, Stockholm, och väljer 101 kommunfullmäktigeledamöter. Mer än var tionde person i Sverige (1,3 miljoner) bor i Stockholms läns övriga 25 kommuner och väljer 1 307 kommunfullmäktigeledamöter. 70 000 liberala röster i länskommunerna gav 110 mandat (av 1 307) och 62 000 liberala röster i Stockholms kommun gav 10 mandat (av 101). Därtill väljs 149 regionfullmäktigeledamöter för Stockholms län. Region Gävleborg med knappa 290 000 invånare väljer 75 regionfullmäktigeledamöter.

Det är hög tid att reformera! Stadsdelsnämnder och kommunförbund visar bägge på att vissa frågor bättre sköts på en annan nivå än den kommunala eller regionala. Lokala opinioner leder ibland till att en del av en kommun bryts ut och bildar en egen kommun. Justeringar av kommungränser förekommer också. Sammanslagningar av kommuner däremot är avlägset. Administrativa gränser från medeltida socknar till 1950- och 1970-talens storkommunreformer utgör grunden för dagens indelning. Fler små kommuner är en troligare framtid än en modern administrativ indelning med dagens kommunala ansvar. Storregionreformer har stupat i närtid.

Därför bör fördelningen av den kommunala kompetensen lokalt och regionalt ses över i landet med en ny skärning. Någon del av det kommunala ansvaret kanske ska förstatligas, men generellt bör ansvaret mellan direktvalda regionala politiker som väljarna kan hålla till svars i mer övergripande frågor kombinera med lokala direktvalda fullmäktigeförsamlingar kunna ses som en väg. Kanske också direktvalda nivåer där det i dag finns stora kommunalförbund.

B328. Kvinnors delaktighet i demokratiska processer – ändra föråldrade regler

Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **Liberalerna** tar ställning för nationella riktlinjer för att underlätta för förtroendevalda med hel- och deltidsuppdrag inom kommun, landsting och region att vara föräldralediga

För hel- och deltidspolitiker inom kommuner, landsting och regioner finns inte någon formell rätt att vara föräldraledig. Föräldraledighetslagen omfattar nämligen bara personer som är anställda, inte förtroendevalda. Vilka regler som gäller förtroendevalda regleras bland annat i kommunallagen och det ges sedan 2018 utrymme för lokala regler. Det är dock inte tillräckligt. Möjligheten att ta på sig ett förtroendeuppdrag ska inte vara avhängt var du bor.

Ett förtroendeuppdrag är inte detsamma som en anställning och ska heller inte likställas med det. Sedan nittiotalet har riksdagsledamöter haft möjligheten att vara föräldralediga, detta tack vare lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagsledamöter.

Kommuner, landsting och regioner har för att lösa situationen när en förtroendevald fått barn skapat egna lösningar, även före det att lagändringen trädde i kraft. I flera fall har den förtroendevalde tvingats säga upp sig från sitt uppdrag.

En förtroendevald på lokal nivå bör liksom de flesta andra få möjligheten att vara föräldraledig och sedan komma tillbaka till sitt uppdrag. Nuvarande lagstiftning förhindrar och försvårar för yngre att både ta och få uppdrag. Möjligheten till föräldraledighet blir extra angelägen genom det faktumet att det är kvinnor som föder barn. Det behövs en översyn av alla regler som slår olika mot förtroendevalda sett till genusperspektivet.

Det behövs fler kvinnor i politiken och detta innebär också att regelverk måste moderniseras för att skapa möjlighet till demokratisk delaktighet för alla. Urvalet av personer för olika uppdrag bygger ofta på att man haft möjlighet att delta i rollen som förtroendevald. Att tvingas välja bort delaktighet i demokratiska uppdrag på grund av regler, eller som i detta fall, brist på dem, är inte rimligt.

B329. Samverkanskontor

Inger Larén, Torsby, Håkan Eles, Torsby, Ann-Katrin Uppvall, Torsby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för samverkanskontor där samma personal kan bistå med kontakter med flera olika statliga myndigheter

Servicen på landsbygden av statliga myndigheter blir allt sämre eftersom många kontor läggs ner för såväl Arbetsförmedlingen som Försäkringskassan, Skatteverket och Migrationsverket. Det borde vara möjligt att upprätthålla viss service om det öppnas samverkanskontor som levererar tjänster för flera myndigheter. Nu hänvisas man ofta att åka långa sträckor eller själv via nätet klara av olika ansökningar, men många har svårt att klara av detta.

På dessa samverkanskontor skulle samma personal kunna hjälpa till med ansökningar till flera olika statliga myndigheter och de skulle via nätet kunna ordna personliga besök på distans

Särskilt för nyanlända skulle detta vara till stor hjälp eftersom det för närvarande är orimligt krångliga kontaktvägar och de hänvisas från den ena myndigheten till den andra som dessutom ibland finns på olika platser långt borta. Ett exempel: Migrationsverket har lagt ner sina kontor i Värmland och nyanlända hänvisas till Örebro om de behöver förnya sina id-kort. Den som då bor i norra Värmland måste åka minst 40 mil till och från Örebro för ett besök på cirka en minut för fotografering. Det går åt en hel dag med förlorad utbildning eller arbetsförtjänst. Fanns det samverkanskontor som kommunicerade med Migrationsverket borde detta kunna lösas smidigare.

B330. Oberoende professionell revision i kommuner och landsting

Liberalerna Östergötland

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** verka för att kommunallagen ska kompletteras med regler som möjliggör en oberoende och professionell revision av kommuner, regioner och landsting

Sverige fick en ny kommunallag 2018. Kommunallagen ger ramarna för arbetet i såväl kommuner som regioner och landsting. I remissomgången framhöll flera tunga remissinstanser (bl.a. Statskontoret – regeringens rationaliseringsorgan – och Riksrevisionen) att det nya lagförslaget förbisåg en viktig fråga, nämligen att införa en oberoende och professionell kommunal revision. Tyvärr har riksdag och regering i den nya kommunallagen behållit den kommunala revisionen som den alltid har sett ut, där förtroendevalda revisorer ansvarar för verksamhetsgranskningen i kommunen.

Sveriges kommuner hade en omsättning på 662 miljarder kronor 2017. Samtidigt omsatte landstingen 338 miljarder kronor. Den kommunala sektorn omsatte alltså sammanlagt 1 biljon kronor (eller tusen miljarder, eller en miljon miljoner). (Källa: SKL.)

Varje år ökar också den offentliga upphandlingen. Konkurrensverket har beräknat värdet av de inköp som omfattas av upphandlingsreglerna till 642 miljarder kronor år 2015. Detta motsvarade drygt en sjättedel av rikets BNP detta år. (Källa; Konkurrensverket).

Med sådana summor borde det vara självklart att revisionen är professionell och oberoende. Inom staten granskar Riksrevisionen myndigheterna – oberoende och professionellt. Motsvarande steg har aldrig tagits när det gäller kommuner och landsting/regioner. En reform har diskuterats i årtionden, och förslaget borde ha genomförts för länge sedan. Men nu missade regeringen tåget när en ny kommunallag skulle genomföras 2018!

Liberalerna Norrköping anser att nuvarande modell är omodern och att det är direkt olämpligt att förtroendevalda

revisorer ansvarar för revisionen. Att politiker granskar politiker på det sätt som sker i dag kan ifrågasättas såväl ur ett rättssäkerhets- som ur ett effektivitetsperspektiv. Denna ordning ger också medborgarna små möjligheter till ansvarsutkrävande. I vissa kommuner (särskilt stora kommuner, som Norrköping) avsätts det mer pengar och då fungerar revisionen bättre, eftersom professionella revisorer då upphandlas i högre utsträckning. I andra – särskilt i små kommuner – får revisionen till större del klara sig på den tid lekmannarevisorerna själva avsätter. I inget av fallen är revisionen extern och oberoende då det är kommunfullmäktige som utser politiska revisorer att styra och övergripande ansvara för verksamheten.

Liberalerna Norrköping vill stärka och utveckla revisionens roll för verksamhetsutveckling, som medborgarnas röst, och för kontroll av skattemedlen!

Följaktligen föreslår vi att Liberalerna ska verka för att kommunallagen kompletteras med regler som möjliggör en oberoende och professionell revision av kommuner, regioner och landsting. Inspiration och vägledning kan hämtas från det statliga området, där Riksrevisionen har till uppgift att granska myndigheterna – oberoende och professionellt.

C. EKONOMI OCH FÖRETAGANDE

C1. Ekonomisk politik och skattefrågor

Penningpolitik och skatter

C101. Ge Riksbanken nytt penningpolitiskt mål

Karl Johan Bergström, Järfälla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna utreder ett nytt penningpolitiskt mål: den privata sektorns skuldsättning utvecklas i takt med nominell BNP

Grunden i socialliberalismen är en fri ekonomi under socialt ansvar. Ekonomin kan dock göras friare. Ett sätt vore att byta mål för penningpolitiken. Att målsätta KPI-inflation har visat sig medföra många problem. Det har varit svårt för Riksbanken att kontrollera inflationstakten. Till exempel har kärninflationen legat under målet 2016–2019 trots minusränta.

En negativ effekt av politiken är rejält svagare krona och därmed fattigare svenskar. Allvarligast i mitt tycke är att målet missar prisutvecklingen på existerande tillgångar som aktier och bostäder. Avregleringen av finansmarknaderna har inte gett en otvetydigt friare ekonomi. Kreditdrivna ”boom-bust-cykler” har blivit mer regel än undantag. Under åren före finanskrisen 2008–09 ökade den privata sektorns skulder i länder som USA, Spanien och Irland klart mer än nominell BNP. En sådan ”boom” kan hållas vid liv av stigande tillgångspriser. När dessa priser faller blir resultatet i regel lågkonjunktur i den reala ekonomin då kreditsanering betyder mindre konsumtion och investeringar. Skulddrivna cykler av detta slag är inte uttryck för en fri ekonomi.

Det finns likheter mellan miljö- och skuldförstörelse. I båda fallen ger fria avtal negativa sociala effekter. Det är liberal politik att motverka sådana effekter. Ett problem med att låga räntor medför kreditdrivna tillgångsprisökningar är att ojämlikheten ökar i samhället. Detta riskerar att minska legitimiteten för marknadsekonomin när det i själva verket är politikfel som är boven i meningen att felprissatta pengar gett fler aktie- och bostadsmiljonärer.

Att hålla den privata sektorns skuldsättning nära BNP skulle motverka nämnda kreditdrivna cykler. Det skulle stärka sambandet och förståelsen för krediters välståndsskapande funktion när de når risktagande företagare som vill expandera sin verksamhet i den reala ekonomin. Skillnaden mellan privata skulder till den reala respektive finansiella ekonomin är att i det förra fallet lånar risktagare till nya produkter och i det senare fallet till existerande tillgångar. Detta är en bokföringsidentitet som utgår från bytesekvationen – inte teori eller åsikt. När nya skulder når en ny produkt ökar i regel BNP-volym och inte priset. När nya skulder når existerande tillgångar ökar i regel priset på dessa då mer pengar jagar ett konstant antal tillgångar. Slutsatsen blir att skulder till den reala ekonomin är något positivt och stabilt för hela ekonomin; det motsatta gäller för den finansiella ekonomin.

Det ändrade penningpolitiska målet påverkar inte Riksbankens självständiga ställning gentemot det politiska systemet. En utredning av det nya målet är påkallat av flera skäl. Dels är det fråga om relativt nya och radikala förändringar. Dels har det bäring på hur områden utanför Riksbankens mandat som finans- och makrotillsynspolitik bör utformas. Det yttersta målet för Liberalerna att utreda frågan är hur ekonomin kan göras friare och därmed täta den ideologiska, socialliberala grunden.

C102. Oberoende globalt betalningssystem

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar på europeisk och svensk nivå att skapa ett globalt, oberoende betalningssystem som inte kan blockeras av enskilda stormakter

Stormakterna, Kina, USA och Ryssland agerar allt mera enväldig och mot sedvanlig internationell rätt. Framför allt Kina och USA använder mer och mer sin ekonomiska styrka för att pressa genom sina snäva nationella intressen i hela världen. Det är mycket angeläget att skapa ett globalt betalningssystem som funktionerar även utan och mot enskilda stormakter. Europa, med världens andra mest handlat valuta och andra reservvaluta, Euron, skulle kunna spela en avgörande roll för ett globalt betalningssystem. Sverige bör stödja etableringen av ett sådant system.

C103. Skyldighet att acceptera kontant betalning

Hadar Cars, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna kräver att regering och riksbank ser till att butiker och andra verksamheter – t.ex. kulturliv och idrott – accepterar kontant betalning med svenska kronor
2. **att** Liberalerna kräver att svenska bankkontor ska ha skyldighet att ta emot och förvara svenska kronor

”Vi tar bara mot betalning per kort” är allt oftare vad kunden får höra som med en sedel vill betala sitt kaffe på kaféet.

Klart att det underlättar för kafé- och andra butiksinnehavare om alla betalningar sker med kort. Dagens kassa behöver inte räknas ihop och föras till en bank. Rånrisken minskar och bokföringen underlättas.

Många kunder tycker också att det är bra att kunna betala med kort. Den möjligheten är inte heller ifrågasatt.

De som drabbas är de som inte kan få eller inte vill ha kort utan föredrar att betala kontant – de som, kanske särskilt i slutet av månaden, vill veta vad de har kvar genom att räkna vad som finns i plånboken.

Ett oroande stort problem är också vad som händer om det digitala betalningssystemet bryter ihop. Det kan hända utan inblandning från illvilliga yttre makter, men redan i ett säkerhetspolitiskt allvarligt läge kan kontantlösa bankkontor och stängda bankomater utlösa en panik som allvarligt försvagar samhället och det civila försvaret.

Av bl.a. de skälen bör statsmakterna och riksbanken i medborgarnas och eget intresse se till att det förblir möjligt att i hela landet och i de allra flesta butiker och i flertalet situationer kunna betala med svenska pengar.

Alla svenska bankkontor ska också ha skyldighet att ta emot och förvara svenska kronor.

Varför ska vi annars hålla oss med en egen valuta?

C104. Principer för århundradets skattereform

Jens Sundström, Luleå, Thomas Söderström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** principerna för en ny skattereform ska innehålla att de regionala skillnaderna i inkomstbeskattning ska minskas
2. **att** principerna för en ny skattereform ska innehålla att jobbskatteavdraget avskaffas och ersätts av ett högt generellt grundavdrag. att en inkomstbeskattning på från drygt 30 procent till max 50 procent beroende på inkomst införs efter det att värnskatten avskaffats

Marginalskatterna i Sverige är ett jätteproblem för fortsatt tillväxt, men det är inte det enda vi kan ta sikte på i den kommande skattereformen. ”Jobbskatteavdragen” infördes i en tid då skillnaden mellan arbete och bidrag/pension var för liten för att drivkraften för arbete skulle vara tillräcklig. Så är inte fallet längre.

För att skattesystemet ska bli enkelt, enhetligt och rättvist bör ”jobbskatteavdragen” ersättas av ett generellt, högre grundavdrag. Beskattningen av arbetsinkomst som i dag varierar över landet upp till 20 procent beroende på vilken kommun du är bosatt i måste bli mer enhetlig för att få ner de allra högsta marginalskatterna. Beskattningen av arbetsinkomst ska vara progressiv och ligga mellan 30 och 50 procent beroende på inkomst.

C105. Skatt utifrån samhällskontrakt

Liberalerna Örnsköldsvik

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att ett grundavdrag införs för inkomstskatt som tar hänsyn till medborgarens tillgång till samhällsservice
2. **att** Liberalerna verkar för att ett grundavdrag införs för fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift som tar hänsyn till fastighetens tillgång till samhällsservice

Oavsett var du bor och var du vill leva vill vi som liberaler att du ska ha jämlika möjligheter. Du ska kunna arbeta, föda barn, bli gammal. Men de jämlika möjligheterna finns inte i praktiken. Det saknas ekonomiska incitament för samhällets aktörer att säkerställa jämlika möjligheter.

För flera som bor på en privatbostadsfastighet i inlandet har barnen längre skoldagar, det är långt till närmaste hälsocentral och tandläkare. Det kan ta två timmar för ambulans, brandkår och polis att rycka ut, om de rycker ut. Du löser ditt behov av vatten och körbara vägar själv och din kommun får bygga fiber i stället för vårdboenden.

När samhällskontraktet inte uppfylls måste samhällsaktörerna motiveras att göra förändringar. Vi föreslår därför att ett grundavdrag som beräknas utifrån avsaknaden av offentlig service.

C106. Delad region- och kommunalskatt blir rättvis skatt

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Gunnar Dovner, Östersund, Mats E. Nilsson, Östersund, Annica Nordell, Östersund, Margareta Widell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i översynen av skattesystemet ska verka för en delad region- och kommunalskatt då den enskilde bor och/eller arbetar inom flera kommuner under beskattningsåret

Enligt januariöverenskommelsen mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna ska en omfattande skattereform genomföras. Reformen sägs bland annat ska utjämna dagens växande ekonomiska klyftor och långsiktigt trygga välfärden. Reformen bör därvid också utjämna skattekraften mellan å ena sidan storstadsregioner och storstadskommuner, å andra sidan regioner och kommuner i glesbygd, särskilt i Norrland.

Det skulle kunna ske genom att personer med (fritids-)hus i nämnda del av landet också till del får betala region- och kommunskatt där huset är beläget. Det blir allt vanligare att man tillbringar längre perioder i sina (fritids-)hus och arbetar därifrån. Kommunen får dock ingen skatteintäkt utöver fastighetsavgiften för sina ofta stora investeringar och sin ser-

vice i sådana boendeområden. Det här skulle också gälla de personer som arbetar som säsongarbetare i olika kommuner (t.ex. Åre och Gotland) under beskattningsåret. Med dagens digitala teknik torde det inte vara något större problem att hantera ett beskattningssystem som det nyss beskrivna.

C107. Grundavdrag motsvarande existensminimum

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att inkomster upp till existensminimum alltid ska vara helt skattefria
2. **att** Liberalerna ska verka för att grundavdraget för inkomstskatten ska höjas till existensminimum

Dagens skattesystem är orättfärdigt. Även människor med en inkomst precis på existensminimum är tvungna att betala skatt. Sedan kan de söka bidrag för att komma upp till existensminimum igen. Men bidragen är inte villkorslösa. Det är inte tillåtet att spara ihop en buffert för att klara större utgifter. Man blir tvungen att tigga hos myndigheterna igen.

Skattesystemet tar ifrån människor sin värdighet och frihet. För att främja människors självbestämmande bör inkomster upp till existensminimum alltid vara skattefria. Det enklaste sättet att garantera skattefrihet är att höja det skattefria grundbeloppet till existensminimum.

C108. Riv upp kejsar Augustus påbud – inför flexibel skattehemvist

Hans-Peter Carlson, Storuman, Birgitta Corin, Storuman

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för ett nytt system för skatteuttag som är anpassat till ett modernt liv med flexibel geografisk och tidsmässig skattehemvist

Sverige har bland världens högsta skatter. Vi har bra välfärd, men inte alltid den bästa. Vi har också ett system med tre nivåer för skatteuttag: statlig, regional/landstingskommunal och kommunal. Till detta kommer att man enbart (förutom eventuell statlig skatt) betalar skatt i den region och kommun man bor; där man är folkbokförd. Systemet är närmast antikt: ”från kejsar Augustus utgick ett påbud …”.

Det innebär att kommuner med stor andel delårsboende, exempelvis kommuner med hög andel fritidsbostäder, inte får in skatt motsvarande sin genomsnittliga verkliga befolkningsstorlek (det antal människor som i snitt vistas i kommunen). Andra kommuner, däremot, får in mer skatt än vad som motsvarar deras genomsnittliga verkliga befolkningsstorlek.

I dagens samhälle, med flexibelt arbetsliv, digitalisering, distansarbete, säsongsarbete, ”gig-ekonomi”, projekttillvaro som några exempel kan man inte låta ett antikt system för folkbokföring styra kommunernas ekonomi. I vår hemkommun, Storuman, har vi en mycket hög andel fritidsbostäder (bland de högsta i landet). Den genomsnittliga verkliga befolkningen är tiotals procent över den formella, statistiska befolkningen. Det är frustrerande att se att kommunala tjänster och kommunal service inte betalas av alla som nyttjar den – utan bara av de folkbokförda invånarna. Här kan det till exempel handla om snöröjning, fritidsanläggningar eller informationstjänster för att nämna några.

I ett system där den kommunalskatt man betalar kan hamna på mer än ett ställe skulle det inte vara något problem – och man skulle då också kunna få tillgång till samma tjänster som de ”ordinarie invånarna”. Exempel på det kan vara hemtjänst, barnomsorg eller liknande.

Den kommunala fastighetsavgiften, invänder vän av ordning, utjämnar ju problemet? Nej, det gör den inte. Den styrs av taxeringsvärden som är mycket olika beroende på fastighetsmarknaden lokalt. Den är dessutom de aktuella fastigheternas bidrag till den kommunala infrastrukturen (gator, gatubelysning, trottoarer etc.). Men renhållningsavgifter och va-avgifter då? De är inte heller utjämnande eftersom alla betalar; invånare eller inte.

Sverige behöver ett nytt sätt att ta ut skatt som bygger på var man verkligen är och hur mycket tid man spenderar där; inte på var man råkar bo och vistas vid ett visst bestämt datum under året. Lämpliga parametrar för ett sådant system kan bland annat vara vistelsetid/ort, fastighetsinnehav, arbetsort.

Det finns nu en gyllene möjlighet att modernisera Sverige i detta avseende i och med att hela skattesystemet ska ses över.

Att det skulle vara en liberal reform behöver ingen tvivla på. Vad är mer liberalt än att mina val om hur och var jag lever mitt liv också direkt påverkar vart mina skattepengar tar vägen – eget val hela vägen ut?

Riv upp kejsar Augustus påbud!

C109. Ny principiell modell för inkomstskatten

Per Lindholm, Kalmar

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det införs enhetlig procentuell skattesats på inkomster av arbete, pension, sjukersättning m.m.
2. **att** jobbskatteavdraget samtidigt avvecklas
3. **att** det införs ett maxtak för den procentuella skattesatsen

Synen på relation mellan hur mycket den enskilde ska betala till det gemensamma kan se olika ut. Här följer några exempel:

- Alla betalar lika mycket skatt i kronor (som t.ex. i bostadssamfälligheter och föreningar).
- Skatt relativt inkomsten, så kallad procentuell skatt. Den som tjänar 50 000 kronor i månaden betalar då dubbelt så mycket skatt som den som tjänar 25 000 kronor i månaden.
- Progressiv skatt över en viss brytpunkt. Detta system har vi i dag. Procentuell kommunalskatt (29–35 procent) upp till en brytpunkt och sedan 20 procent skatt därtill över brytpunkten.
- All inkomst beskattas med 100 procent varvid staten sedan delar ut pengar och förmåner till individerna.

I dag tillämpas ett skattesystem enligt punkt 3. Eftersom inkomstskatter då och då på kommunal nivå synes höjas med ett antal ören så minskar den del som individen får behålla för egen del. Det borde finnas någon princip som garanterar medborgaren att få behålla sin andel av inkomsten. Vid skattereformen runt 1990 mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna var principen att marginalskatten skulle vara max 50 procent. Ett fåtal skulle betala den 20 procentiga statliga skatten. Sen kom värnskatten som såg ut att permanentas innan Liberalerna nyligen fick igenom värnskattens avveckling från 2020.

Mitt liberala förslag är ett enkelt procentuellt skattesystem (punkt 2) med en garanti att den inte får överstiga en viss procentsats (exempelvis 35 procent som tak). Enligt denna princip får medborgaren hushålla med sin andel och det gemensamma med sin andel. Förhoppningsvis växer ekonomin och såväl medborgaren som det gemensamma får då ökade resurser.

Ju lägre siffra bland de fyra exemplen desto liberalare. Ju högre siffra desto mer socialistiskt. Punkterna 3 och 4 skulle jag kalla konfiskatoriska.

Jag tror detta upplägg skulle uppfattas som rimligt av de flesta och att skatteplanering och skatteflykt skulle minska avsevärt.

C110. Lägre skatt på arbetsinkomster

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för en skattereform med påtaglig lägre skatt på inkomster från arbete. Arbetsinkomster bör inte beskattas hårdare än kapitalinkomster
2. **att** Liberalerna verkar för att finansiera sänkt skatt på arbete genom återinförd värdebaserad fastighetsskatt (med skattetak för lägenheter som är ägarens huvudbostad), återinförd arvsskatt (med grundavdrag), avskaffandet av många riktade skatteavdrag samt avskaffandet av subventioner

Skillnader i levnadsstandard mellan olika människor är bara berättigad, om de främjar hela samhällets välstånd. För att främja hela samhällets välstånd är det en viktig grundprincip att det måste löna sig att arbeta. Men det finns en skillnad mellan ”det måste sig löna att arbeta” och ”det måste löna sig att vara rik”. En skattereform bör koncentrera sig på att sänka skatter på just arbete. Avskaffandet av ”värnskatten” är en därför bra reform för att öka det samlade välståndet.

Samtidigt är det ett problem om välståndsskillnader mellan individer i samhället blir allt för stora. Framför allt om välståndsskillnader inte beror på eget arbete men på andras arbete och går i arv.

Därför skulle det vara en bra princip att skatt på arbete aldrig ska vara högre än skatt på inkomst av kapital. De lägsta inkomster under existensminimum bör vara skattebefriad helt och den statliga inkomstskatten bör avskaffas. Detta skulle kunna finansieras genom återinförande av arvsskatt, med fribelopp någonstans mellan ett och fem års genomsnittlig inkomst per invånare i landet, återinförande av en värdebaserad fastighetsskatt, men tak för bostäder av rimlig storlek som används som huvudbostad av ägaren själv, och genom avskaffandet av de flesta subventioner och riktade skatteavdrag. Även en förmögenhetsskatt med fribelopp skulle vara bra i dem mån man kan lösa problematiken med skatteflykt.

C111. Ändring av avdraget för inkomsternas förvärvande

Christer Bäckman, Nordmaling

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att skattereduktionen under avdraget för inkomstens förvärvande likställs med skattereduktionen för avdrag för kapitalkostnader, så att det blir lika skatteavdrag för alla

I inkomstdeklaration 1 finns möjligheter att göra vissa avdrag för, som det heter, inkomsternas förvärvande.

För de flesta är det reseavdrag som är aktuella, men kan även vara merkostnader vid tjänsteresor, dubbel bosättning, avdrag för kurser m.m.

Avdrag under inkomst av tjänst avräknas den beskattningsbara inkomsten och då uppstår en orättvisa som, ur liberal synvinkel, inte är acceptabel.

Den vars inkomster ligger över gränsen för statlig inkomstskatt får en skattereduktion på mer än 50 procent av godkänt avdrag, medan den som ligger under gränsen endast får drygt 30 procent skattereduktion.

Vi kan göra jämförelsen med avdrag under kapital, oftast räntor, där skattereduktionen är 30 procent och alltså ger alla en lika stor skattereduktion oavsett inkomst.

Jag anser att skattereduktionen under avdrag-tjänst ska likställas med avdrag under kapital.

C112. Höj ersättningen vid arbetsresor med egen bil

Urban Wikman, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att anställda inte ska betala för att arbeta
2. **att** skatteavdrag vid användande av egen bil vid arbetsresor höjs

Skatteverkets riktlinjer för skatteavdrag vid användande av egen bil vid arbetsresor behöver höjas.

Sverige har haft samma ersättning sedan 2007, och den ligger i dag på 18:50 kronor per mil. Sedan 2007 har bränslepriser och fordonskostnader stigit mycket, och detta regelverk drabbar framför allt personer i glesbygd där det dessutom i många fall finns mycket få alternativ för användande av allmänna

kommunikationsmedel. Flertalet av små och medelstora företag följer just skatteverkets riktlinjer varför även anställda i mindre företag drabbas extra hårt.

Såväl Finland som Norge har ungefär dubbla ersättningar mot Sverige avseende basbeloppet för skatteavdrag vid egen

bil (Finland: 43 cent per kilometer, Norge: 3:50 kronor per kilometer).

Grunden är att anställda inte ska betala för att arbeta.

C113. Återinför dagtraktamente

Urban Wikman, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att arbetstagare inte ska behöva betala för att arbeta
2. **att** dagtraktamente som ersättning till en anställd för ökade levnadskostnader under tjänsteresa återinförs

Traktamente är en ersättning som du som arbetsgivare betalar ut till en anställd för dennes ökade levnadskostnader under en tjänsteresa. Enligt skattereglerna har den anställde rätt till avdrag för sina ökade levnadskostnader under tjänsteresa men i dag krävs alltid minst en hel övernattning (klockan 00–06) för att arbetstagaren ska kunna få ut skattefritt traktamente.

Tidigare hade vi i Sverige ersättning för ökade kostnader vid tjänsteresor som skedde över dagen, vilket togs bort för ett antal år sedan. Denna motion vill föreslå att Sverige ska gå tillbaka till tidigare regler. I exempelvis Finland finns fortsatt regler om att dagtraktamente ska ges ut, vilket kan stå som modell.

Den praktiska utformningen får tydliggöras, men utifrån Finlands regler bör det finnas partiellt dagtraktamente för resor mer än 6 timmar av en arbetsdag, samt heldagstraktamente när arbetsresan varar mer än 10 timmar. Dagtraktamentet ska därmed ersätta de högre måltidskostnader som det innebär att för arbetets räkning behöva vara långt från sin arbetsplats. Om arbetsresan inkluderar gratis måltid, eller måltider som arbetsgivaren står för (exempelvis vid konferenser eller likande), dras detta av från beloppet på dagtraktamentet.

Arbetstagare utanför storstadsregionen vilka många gånger måste resa över dagen till kunder långt borta från hemorten, eller för att delta i olika typer av möten, och liknande drabbas hårdast av nuvarande ordning. Att stå för måltidskostnaderna under arbetsdagen när man inte kan påverka dem och hänvisas till restauranger är kostsamt.

Grunden måste vara att arbetstagare inte ska behöva betala för att arbeta.

C114. Skattelättnad för personal som genomför utlandstjänst

Liberalerna Arvidsjaur

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att ändra lagstiftningen med målet att öka den kommunala skatteintäkten genom avdrag alternativt lättnad av beskattning för personal som, i statlig tjänst eller på annat uppdrag av annan myndighet, genomför arbete utomlands

Statligt anställda inom Försvarsmakten och Polismyndigheten genomför årligen utlandstjänst inom ram för FN, Nato eller EU. Även civila, som tar tillfällig anställning, genomför internationell tjänst.

Den internationella tjänsten är ett politiskt medel där regeringen, genom beslut, stödjer olika internationella insatser.

Den internationella tjänsten medför ofta en lång frånvaro från hem och familj där insatstiden kan ligga mellan tre och tolv månader, ibland längre.

Under den internationella tjänsten får arbetstagaren, beroende på typ av insats, tillägg för att kompensera risker och frånvaro från hemmet.

Löneläget för den som genomför insats ligger bland de lägsta i Norden trots de risker som personalen utsätts för.

Individen som genomför insats fortsätter att betala statlig och kommunal skatt enligt lag och har inga skattereduceringar för sin insatsperiod.

Beroende på i vilken kommun den anställde är skriven skiljer sig skatterna med flera procent och skapar i slutändan stora löneskillnader.

Många väljer därför inte att skriva sig på sin uppehållsplats utan väljer ett alternativ där skatten är lägre. Skatteskillnaderna är således även ett incitament till att inte skriva sig på sin arbetsplats.

En skattereducering eller helt borttagen kommunalskatt under insatsperioden skulle öka lönen för den som genomför insats och väga upp för de risker som denne utsätts för.

Att ta bort eller reducera kommunalskatten under den tid som den insatte är i utlandstjänst skulle sända en positiv signal och tydliggöra vikten av dennes arbete för medborgarna.

Möjligheten till reducering/avdragen skatt ska kopplas till avsändande statlig arbetsplats där den anställde har sin huvudsakliga arbetsplats.

Förslaget är att man skulle behöva vara skattskriven i kommunen minst ett år innan genomförande av insats för att kunna får avdragen/reducerad skatt för insatsen. Avdraget skulle enbart gälla under den tid som individen befinner sig i utlandet och inte under utbildning inför insats eller s.k. leave.

Det skulle även öka viljan att skriva sig på den ort där man har sin huvudsakliga arbetsplats vilket i sin tur ökar intäkterna för kommunen.

Förslaget avser inte möjlighet till avdrag på statlig skatt då det inte ger samma positiva effekt för kommunerna.

C115. Incitament som uppmuntrar privat pensionssparande

Johan Duvdal, Stockholm, Martin Ängeby, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att skapa incitament som uppmuntrar privat pensionssparande
2. **att** ett tydliggörande om denna ambition läggs till som ett stycke i partiprogrammen under avsnitt 3.3.1 Ekonomisk trygghet

Sedan avdragsrätten tagits bort på privat pensionssparande är det inte längre skattemässigt fördelaktigt för privatperso-

ner att spara till sin egen pension. Det finns ingen ”fördel” att spara till pensionen i jämförelse med att t.ex. spara till semesterresan till Thailand.

Min sambo som arbetar som frisör får ingen tjänstepension från sin arbetsgivare. För dessa arbetstagare finns fortfarande möjlighet att få avdrag med 30 procent på privat pensionssparande upp till en viss summa. Min sambo sparar kontinuerligt till sin pension och lägger ofta in extra pengar. Ekonomiska incitament fungerar!

Webbplatsen Min pension presenterade under våren 2018 en rapport om kompensationsgrader baserat på information från de personer som gjort en pensionsprognos under 2017. Måttet används av Pensionsmyndigheten, av regeringen och pensionsbranschen för att följa hur pensionerna utvecklas över tid. Rapporten från 2017 visade att kompensationsgraden för den allmänna pensionen minskar för varje årskull. Den privatanställda tjänstemannen födda på 1950-talet beräknas få drygt 66 procent av sin slutlön i pension. Samma grupp födda på 1980-talet kan i stället förvänta sig att få 55 procent i av sin slutlön, om de går i pension vid samma ålder.

Denna utveckling sker samtidigt som alternativen för att kompensera för detta genom eget privat pensionssparande är obefintlig. Förslagen om att rätten att arbete kvar längre på arbetsplatsen som framgår av Liberalernas partiprogram är bra, men fler reformer behövs. Vi behöver därför skapa möjligheter för människor att stärka sin egen framtid (och frihet). Flit och sparsamhet ska uppmuntras.

C116. Avdrag för låneutgifter? Nej!

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar till 100 procent för att ta bort 100 procent av rätten att göra avdrag för utgiftsräntor

En del liberala grundteser tål att upprepas. En sådan är: Man ska leva på sin lön, inte på lån.

Breda skattebaser, inklusive samma skatt på mat som andra varor och tjänster, och låga skattesatser, måste vara grunden för liberal skattepolitik.

2015 års landsmöte tog, efter alltför många års försiktigt tassande viktiga steg i den riktningen.

Ett sådant var bifallet, låt vara inte formellt, att ta minska avdragsrätten för skuldräntor. Tidigare liberala landsmöten hade ju, bland annat efter cirka 20 års motioner från bland annat överteckned, visat stor konsekvens i förmågan att försvara en totalt orimlig ståndpunkt.

Ytterligare ett steg togs 2017 då landsmötet åter biträdde yrkanden att avskaffa ränteavdragen, dock med den minst sagt oklarhetsskapande formuleringen från partistyrelsens sida ”att helt avskaffa ränteavdragen skulle dock destabilisera bostadsmarknaden och är inte aktuellt”.

I själva verket förhåller det sig nu som tidigare tvärtom.

Oavsett hur avdragsrätten påverkar statens samlade ekonomi – avdragsrätten för räntor är ett viktigt inslag men inte avgörande för statens ekonomi – är avdragsrätt för ränteutgifter från liberala utgångspunkter totalt orimlig. Varför ska andra skattebetalare subventionera andras konsumtion genom 30-procentig avdragsrätt för räntor?

Jag förslog på 1990-talet – för nu mer än 20 år sedan – att avdragsrätten skulle avskaffas genom att den minskades med en procentenhet per år. Om så skett, skulle det dels vara förutsebart för varje låntagare och långivare, dels hade avdragsrätten 2019 varit borta till två tredjedelar. Och i motsats till vad partistyrelsen anförde 2017 skulle en sådan förutsebarhet stabilisera bland annat bostadsmarknaden.

Ogjort – eller gjort – kan inte göras ogjort. Men man bör begränsa skadan. Mitt förslag är därför att öka takten: två procentenheter tas bort varje år, då är avdragsrätten försvunnen på femton – och alla vet vad som gälla ska.

Reaktionen blev häftig 1981 då Rolf Wirtén medverkade till att göra ränteavdrag mindre värda, tillsammans med Kjell-Olof Feldt. Det var begripligt: en hel generation hade vant sig vid och gynnats av orimlig avdragsrätt. Med 1990 års skattereform fullföljde Anne Wibble och Erik Åsbrink linjen att minska värdet av ränteavdrag.

Motståndet att fortsätta denna linje 1991–2015 ska ses som en liberal parentes.

Liberal skattepolitik måste alltid värna om allas likställdhet inför lagen. Då är och förblir ränteavdrag, avdrag på skatten för konsumtion av bostäder eller annat, en oförsvarbar liberal ståndpunkt. Den bör placeras där den hör hemma: på historiens ekonomiska skräphög.

Att gynna utbildning, företagande arbete och sparande är och förblir grunden för liberal ekonomisk politik. i Nobelpristagaren och förre Folkpartiledaren (1944–1967) Bertil Ohlins anda:

Det ska löna sig att arbeta. Man ska leva på lön, inte lån.

C117. Inför räntereduktionstak och höj brytpunkten

Richard Fallqvist, Arboga

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för ett tak på räntereduktionen för bolån
2. **att** Liberalerna ska verka för en höjd brytpunkt

Skuldkvoten fortsätter öka i Sverige trotts försök till att dämpa densamma, delvis beror det på att bostadsbyggande koncentreras fortfarande till större stadsområden där kostnaderna är stora.

Samtidigt som det inte är ekonomiskt försvarbart att bygga på mindre orter för att produktionskostnaden vida överstiger befintliga hus.

Ett tak i räntereduktionen skulle vara ett incitament för att öka spridningen av lån både geografiskt och demografiskt. För bättre utväxling av ovan syfte bör förslaget kombineras med en höjd brytpunkt i motsvarande omfattning.

C118. Avskaffa ränteavdrag och första steget i amorteringskravet

Niklas Lehresjön, Karlstad

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att avskaffa amorteringskravet, i första hand då det första steget som är kopplat till fastighetens marknadsvärde
2. **att** Liberalerna verkar för en snabb nedtrappning av ränteavdraget

Vid en farligt hög skuldsättning bland privata hushåll är ränteavdragen ologiska att bibehålla. Om inte vi liberaler inser det farliga i att sätta marknadskrafter ur spel på det sättet, vilka ska då inse detta? Ränteavdragen subventionerar räntan och stimulerar därmed ökad skuldsättning. Att minska och på sikt avskaffa ränteavdrag och dessutom växla detta mot en minskad skatt på avkastning av kapital borde vara ett logiskt sätt att hantera problematiken. Det skulle dessutom minska statlig styrning i stället för att som i fallet med de nu befintliga amorteringskrav, öka regleringen. En reglering som styr fel ska bort, inte kompletteras med nya regleringar. Detta bör finnas med som en av flera frågor vid en välbehövlig, kommande, skattereform.

Kraven på amortering är något som i första hand bör ankomma på parterna, det vill säga låntagare och långivare. Om man ändå efter avskaffade ränteavdrag finner att hushållens skuldsättning fortsätter öka i problematisk omfattning, då torde kopplingen till inkomsten, såsom i amorteringskravets andra steg vara rimligare. Det råder knappast övervärdering av fastigheter i orter som Eda, Töcksfors, Torsby och Arvika. Men ett amorteringskrav kopplat till marknadsvärde drabbar även dessa orter, vilket är fullständigt orimligt. Det andra steget i amorteringskravet är då betydligt mer träffsäkert då det är kopplat till skuldsättning i förhållande till inkomst. Det styr direkt mot de orter i landet som har haft skenande bostadspriser och därmed mot risker för skadlig överbelåning där privatpersoner och kreditinstitut eventuellt inte tagit sitt ansvar.

C119. Yes box!

Joar Forssell, Solna, Karl Philip Nilsson, Landskrona

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att:** Liberalerna verkar för att kapital ska beskattas enligt boxmodellen
2. **att:** Liberalerna verkar för att boxmodellen ska införas i samband med en större skattereform där också skatten på arbete sänks

Ett alternativ till dagens system för kapitalbeskattning är en så kallad boxmodell som helt skulle ersätta dagens system. Boxmodellen finns i Nederländerna och förslag på en svensk anpassning finns redan skisserade av Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO).

Boxmodellen har stora likheter med dagens ISK-beskattning och innebär att varje persons tillgångar tas upp efter förväntad avkastningsnivå och risk, och en avkastning beräknas som schablon t.ex. 4 procent, vilken sedan löpande beskattas med 30 procent. Systemet innebär i sin tur att värdeförändringar beskattas det år de uppkommer och inte när de realiseras, vilket i sin tur är en förenkling av dagens system.

Modellen kommer även åt de inlåsningseffekter som dagens system skapar på bostadsmarknaden och minskar den starka regression som finns i dagens fastighetsbeskattning.

Vidare skulle förslaget innebära att kapitalbeskattningens syfte, att beskatta avkastning, förtydligas samt att staten tar en mindre risk, vilket är önskvärt i en globaliserad ekonomi.

Boxmodellen innebär ett avsteg från dagens system för kapitalbeskattning och olika hushåll skulle påverkas på skilda sätt. För flertalet bostadsägare kommer den löpande skattebelastningen att bli större med en boxmodell än dagens fastighetsavgift. För de flesta blir ökningen liten, men för hushåll som i dag ligger långt över brytpunkten kan ökningen bli betydande. I gengäld bortfaller dagens realisationsvinstskatt helt och intäkterna från boxbeskattningen kan användas som intäkter i en skattereform där skatten på arbete sänks.

Med vad som anförs ovan menar Liberala ungdomsförbundet att Liberalerna bör ställa sig bakom den här modellen för kapitalbeskattning.

C120. Enhetlig moms

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för enhetlig moms och driver detta i förhandlingarna om en skattereform

I dag finns tre olika momssatser vilket skapar en mängd märkliga effekter. Biobesök har högre moms än teaterbesök. Vatten du köper på flaska har lägre moms än vattnet du tar ur kranen. Att ställa husvagnen på en campingplats har 12 procent moms medan det är 25 procent att ställa den på en annan plats för vinterförvaring. Liberala ungdomsförbundet anser att staten ur mervärdesskattesynpunkt bör behandla alla varor lika och inte snedvrida konkurrensen. Kostnaden för de nedsatta momssatserna är 50–60 miljarder kronor årligen. Pengar som hade kunnat användas till helt andra saker.

Man införde den differentierade momsen för att inkomstsvaga grupper skulle ha råd med livsnödvändiga varor så som mat. Problemet är momsen som fördelningspolitiskt verktyg både är dyrt och trubbigt. Samtidigt som man ger en ensamstående mamma en fyra kronor rabatt på en falukorv ger man nämligen en resursstark individ åtta gånger så stor rabatt på hummer. När Riksrevisionen granskat den differentierade momsen har man visat att det är en fördelningspolitiskt ineffektiv åtgärd. Den nedsatta momsen har inte inneburit billigare mat utan större vinstmarginaler för livsmedelsbolagen. Hade man i stället valt att rikta bidrag till de som faktiskt behöver det hade det kostat hälften så mycket (RiR, 2018:25). För ett enkelt skattesystem, med en effektiv fördelningspolitik som inte subventionerar de rikas lyxmiddagar behövs en enhetlig moms.

C121. Slopa moms på frukt och grönt

Liberalerna Vellinge

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** arbeta för en slopad moms på frukt och grönt

Svenska folket blir allt fetare, sedan år 1981 har andelen feta i befolkningen fördubblats, från fem till tio procent år 2006 enligt en undersökning från SCB. De grundläggande orsakerna till det är väl kända: vi rör oss för lite och vi äter för onyttigt. Enligt Livsmedelsverket äter nio av tio svenskar för lite frukt och grönt. Rekommendation från Livsmedelsverkets är att en person bör äta minst 500 gram frukt och grönsaker per dag. Samtidigt kommer alarmerande uppgifter att tre av tio svenskar äter söta och feta livsmedel som godis, läsk/saft och kaffebröd minst en gång om dagen.

Ohälsa är både ett personligt problem och ett samhällsproblem. Det är förstås till nackdel för den som drabbas av den och ofta också för personens familj. Dessutom kostar det oss alla stora pengar i form av sjukersättningar och ökade sjukvårdskostnader. I grunden finns ett personligt ansvar för den egna hälsan men samtidigt är detta också en politisk fråga– i så stor utsträckning att vi i Sverige till och med har en särskild folkhälsominister med ansvar för bland annat ”goda matvanor och fysisk aktivitet” (enligt regeringens hemsida).

Över hela det politiska fältet finns en samsyn att det är en politisk uppgift att arbeta för ett hälsosammare Sverige. Inom alla partier är det också accepterat att skatter och andra styrmedel kan användas för att påverka människors konsumtion. Det är exempelvis därför vi har mycket högre skatter på alkohol och cigaretter än på bröd och mjölk. När den svenska matmomsen sänktes från 21 till 12 procent 1996 angav den dåvarande socialdemokratiska regeringen i den bakomliggande propositionen att ”detta gynnar särskilt barnfamiljer och låginkomsttagare som i allmänhet använder en relativt stor andel av sin hushållsbudget för matinköp”. Med andra ord: det är viktigt hur hög momsen är för hur mycket vi handlar av de produkter momsen gäller.

När det gäller vad vi äter vore en permanent avskaffad moms på frukt och grönsaker sannolikt en av de mest verkningsfulla åtgärderna som går att vidta. Att sänka denna moms från dagens 12 procent till 0 procent skulle kosta omkring 3,4 miljarder kronor i förlorade skatteintäkter per år. Å andra sidan skulle kostnaden för sjukskrivningar och produktionsbortfall kunna minskas drastiskt. I dag summerar dessa poster till cirka 12,4 miljarder kronor per år. Även ekonomiskt finns alltså mycket att vinna på att ta bort momsen på frukt och grönt. En sådan åtgärd skulle också i sig sätta fokus på vikten av att äta frukt och grönsaker och stimulera till fler positiva förändringar i människors liv, vilket i sig skulle kunna uppmuntra våra politiska beslutsfattare att gå vidare med ytterligare åtgärder med samma syfte: bättre individuell hälsa för många, det vill säga bättre folkhälsa.

C122. Hyresrätten behöver bättre skattevillkor

Nina Lundström, Sundbyberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom förslaget om ROT-avdrag för hyresgäster
2. **att** landsmötet ställer sig bakom förslaget om moms på hyran

Avdrag för hushållsnära tjänster har varit framgångsrikt för framväxten av vita jobb samt för hushållens möjligheter att efterfråga tjänster. Inom byggsektorn har dessutom sannolikt kvaliteten påverkats positivt genom att möjligheten för fackmannamässiga arbeten ökat. Skattesystemet betrakta dock inte konsumenter lika. Oavsett upplåtelseform kan man göra avdrag för att få köksluckorna torkade och golvet skurat med hjälp av skattereduktion. Däremot kan man inte genom skattereduktion måla om köksluckor eller lägga nytt golv i en hyresrätt. Ur individperspektiv är detta beklagligt inte minst när många väljer att förbättra ytskikt i en hyresrätt och lagen dessutom tillåter hyresgästen att göra förbättringar om dessa är fackmannamässigt genomförda. Det bör för konsumenten vara liknande regelverk oavsett om boendet avser hyresrätt, bostadsrätt eller småhus. Hyresgästen kan därigenom få ökad makt över ytskiktsrenoveringar och påverka sin egen boendekvalitet -och kostnaden. I dag finns ingen skattereduktion för hyresgäster som gör detta.

Det finns en vinn-vinn-situation i att ge hyresgästen möjlighet till ROT-avdrag. Fastighetsägaren kan få individanpassade renoveringar gjorda genom hyresgästens engagemang och betalningsvilja, vilket kan skapa ekonomiskt utrymme för andra viktiga åtgärder i fastigheten. De hyresgäster som nöjer sig med det basunderhåll som finns i dag behöver inte använda ROT-avdraget eller bekosta åtgärder

Bostadsrättsinnehavare kan i dag använda avdraget för åtgärder i bostadslägenheten. Åtgärder som bekostas av bostadsrättsföreningen, exempelvis yttre och inre underhåll av gemensamma ytor, ger inte möjlighet till ROT-avdrag. Vad gäller hyresbostäder får varken fastighetsägaren/hyresvärden eller hyresgästen ROT-avdrag i dag.

Skattereduktion ges för att städa en hyresrätt och torka köksluckor men inte för att måla om dessa. Det är dags att införa ROT-avdrag även för hyresgäster så att dessa bostadskonsumenter ska ges samma möjligheter och frihet att skapa boendekvaliteter som de som äger sitt boende.

Om det vore möjligt med moms på hyran på lägenhet skulle ekonomiska förutsättningar förbättras vad gäller hyresrätten. En låg moms på hyran gör det möjligt för bostadsföretag att göra avdrag för den moms de betalar på sina utgifter och därmed sänka sina kostnader. Med en moms på hyror får man en lägre beskattning av hyresrätten och därmed finns även utrymme för lägre hyror. Skattetrycket skulle sänkas för den här boendekategorin. På motsvarande sätt skulle förutsättningarna i nyproduktion kunna förbättras. Skatteförändringar påverkar drift- och underhållskostnaderna som kan bli lägre. Moms för uthyrning av bostäder ska dock inte vara låst vid den högsta skattesatsen sett till att momsen i dag för olika områden är differentierad.

C123. Avdragsrätt för avgifter till vägföreningar

Veronika Areskoug, Norrtälje

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska utreda konsekvenserna av att införa ett skatteavdrag för vägunderhållskostnader

De enskilda vägarna är en viktig del i en fungerande infrastruktur på landsbygden. Det är de enskilda vägarna som möjliggör att 1 miljon människor dagligen kan påbörja och avsluta sin resa till jobb och hem. Av det svenska vägnätet består 43 000 mil av enskilda vägar, medan endast cirka 10 000 mil är statliga och 4 100 mil är kommunala. Landsbygden drivs i stor utsträckning av olika föreningar och ideella krafter.

Många landsbygdsbor betalar dubbelt, alltså både skatt som går till plogning och underhåll av statliga och kommunala vägar och avgifter till lokala vägföreningar för det som många andra bara behöver betala skatt för. De som bor i tätorter har ofta tillgång till ett vägnät utan kostnad, medan de som bor på landsbygden själva får gå ihop för att sköta och underhålla enskilda vägar, även om dessa vägar används av allmänheten för att nå skolor, förskolor, vårdcentraler och företag.

I ett rättvist samhälle bör alla medborgare kunna förvänta sig lika serviceutbud för sina skattepengar. Var man bor ska inte avgöra vad som ingår i offentligservice och vad som inte täcks av skattemedel. Att låta avgifter som har betalts in privat till vägförening för vägunderhåll vara avdragsgilla är ett sätt att jämna ut den ekonomiska orättvisan som många som bor utanför tätorter upplever. I nuläget kan en del av vägkostnader ersättas med bidrag men systemet kan bli både enklare och mer rättvis om ett allmänt avdrag införs. Den möjligheten bör utredas.

C124. Det ska löna sig att hjälpa till

Kay Henningsson, Skövde, Ulla-Britt Hagström, Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att sänka skattetrycket för dem som är villiga att omvandla sina bostäder, fritidshus och Attefallshus som nya hyresrätter för bland annat nyanlända och ungdomar

Sverige står i dag inför en kraftigt förvärrad bostadskris till följd av en aldrig tidigare skådad flyktinginvandring. Sverige har inledningsvis förlagt nyanlända i tillfälliga asylbostäder genom Migrationsverkets försorg men problemen kommer nu att bli påtagliga då kommunerna i hela landet kom-mer få uppgiften att hitta bostäder till dem som beviljats asyl och uppehållstillstånd i Sverige. Bostadsbristen är uppenbar särskilt i storstäderna med höga priser som följd och marknaden är tuff. En del kommuner har sett sig som tvingade att köpa in lägenheter till marknadspriser vilket både an-strängt kommunerna ekonomierna och i viss mån bidragit till att hålla priserna uppe. Till råga på allt så erbjuds de billigaste lägenheterna i de så kallade utanförskapsområdena med följden av en minskad möjlighet till integration i det svenska samhället.

Saken görs inte bättre av det faktum att det knappt finns byggbar mark kvar i storstäderna och att det svenska systemet för bostadsbyggande är en invecklad och långsam process där många hinder måste passeras innan spaden kan sättas i marken.

Vad som måste ske är tydligt; Sverige behöver fler bostäder nu samtidigt som den skenade kostnaden för flyktingmottagandet måste hållas nere och bostadspriserna hållas på en rimlig nivå så att även nästa generation av ungdomar har möjlighet att skaffa sig eget boende.

Att i dag genomföra reformer för att underlätta och belöna att privatpersoner omvandlar och hyr ut sina befintliga fritidshus, Attefallshus och outnyttjade boytor till permanenta vinterbonade hyresrätter är en klart genomförbar och möjlig lösning på dagens utmaningar snabbt.

Lagen om Attefallshus skulle snabbt kunna medföra att redan befintlig mark i storstäder och tätorter utanför utanförskapsområdena kan utnyttjas för bostäder åt ungdomar, par och småfamiljer genom att utnyttja redan befintliga el, avlopp, tele och vattennät.

För att stimulera detta krävs dock ekonomiska incitament och förenklingar av regelverk så att fler blir villiga att ta steget till att bygga eller omvandla sina fastigheter. Ett sätt att göra detta vore att t.ex. inkludera byggnation av Attefallshus i rot-avdraget liksom konverteringen av liknande byggnader till beboeliga hyresrätter. Att höja schablonavdraget för uthyrning av privatbostad från dagens 40.000 kronor till mellan 70.000-100.000kr kommer göra det mycket mer attraktivt att erbjuda en hyresrätt som privatperson, detta bör dock villkoras till att bostaden uppfyller vissa baskrav såsom fungerande dusch, toalett, ventilation, uppvärmning och kök etc.

En följdverkan av dessa incitament bör rimligen vara en ökning av antalet hyresrätter på marknaden, ett ökat antal arbeten i byggsektorn, ökad omsättning av byggmateriel och minskade kostnader för kommuner för inköp av bostäder och förhoppningsvis en bättre om (inget annat) geografisk integration av nyanlända. De samhälleliga vinsterna bör i det här fallet väl överväga de förluster stat och kommun gör i uteblivna skatteintäkter.

C125. Beskatta detaljplanelagd mark

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna beslutar att verka för att kommunal detaljplanelagd mark beskattas för att stimulera bostadsbyggande

En mycket stor markreserv finns i detaljplanelagd mark men där ägaren – det må vara enskilda, bolag eller kommuner – av olika orsaker inte bygger.

Varför? Oftast därför att ägaren förutser en värdestegring på marken. Därför väntar man, väntar, väntar.

En ordentlig avgift eller skatt – högre än vanlig fastighetsavgift – på detaljplanelagd mark skulle få intressanta följder.

Tror jag det?

Nej, jag är – efter tolv år i skatteutskottet som lärt mig mycket om hur både företag och enskilda älskar skatter (det vill säga inte alls) och anpassar sig efter skattepålagan (alla gör det) – säker på det.

Att äga mark där man fått tillstånd att bygga, skulle bli mycket mer oförmånligt än i dag.

Nu ligger ägare – och inte minst stora byggbolag – på stora markarealer där ägaren väljer att göra ingenting i väntan på värdestegring.

Bostadsföretag är inga välgörenhetsorganisationer.

Men de kan räkna.

Beskattning eller avgift med betydligt högre belopp än i dag av färdigplanerad mark, och särskilt om kommunerna till och med gjort investeringar i vägar, vatten, elektricitet, bredband, planerat skolor, äldreboenden och annat som behövs för framtida byggnation av bostäder eller arbetsplatser, skulle få dramatiska effekter.

Att inte göra någonting är i dag fruktansvärt lönsamt.

C126. Skattepremiera koldioxidfria resor

Therese Traneborn, Malmö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att ta bort skatteavdraget för resor fram och tillbaka till arbetet med bil
2. **att** Liberalerna arbetar för att skatteavdrag införs för koldioxidfria resor till och från arbetet
3. **att** Liberalerna arbetar för att införa skatteavdrag för fossilfria resor med kollektivtrafik utan en undre gräns
4. **att** Liberalerna arbetar för att inför ett högt skatteavdrag (1 000–2 500 kronor i månaden) för dem som går, cyklar eller springer till och från arbetet

Det befintliga skatteavdraget gynnar enbart dem som kör bil långt och skapar stora utsläpp av koldioxid. Transporter med bil, buss och lastbilar drivna på fossila drivmedel står för majoriteten av Sveriges koldioxidutsläpp, Sverige behöver skapa nya incitament för att få ned koldioxidutsläppen genom förändrade levnadsvanor, lagar, riktlinjer som strävar mot ett cirkulärt hållbart liv som inte påverkar jordens klimat och miljö negativt.

Enligt Naturvårdsverket är koldioxid med stor marginal vår tids största miljöproblem, alla påverkas av det då det bidrar till växthuseffekten. Stålindustrin, cementtillverkning, raffinaderier och transporter med lastbil eller bil släpper ut absolut mest koldioxid i Sverige.

Växthuseffekten bidrar till att jordens temperatur är på väg att höjas vilket forskarna vet har en allvarlig miljöpåverkan. Det tros medföra att flera områden på jorden blir svåra att leva i på grund av vattenbrist, brist på mat och försämrad hälsa. Vårt klimat delar vi med hela jordens befolkning och alla levande djur och organismer. Låt oss visa nu att visa vårt ansvarstagande på jorden och agera för vårt gemensamma klimat. Det innebär troligen förändrade levnadsvanor för alla i Sverige för att leva med så liten miljöpåverkan som möjligt. Det behövs cirkulära, hållbara och holistiska lösningar och agerande för oss alla för att minimera vårt negativa klimatavtryck.

C127. Inför Klimatsvarets idéer i Liberalernas politik

Thomas Helleday, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Klimatsvarets idéer om att avgiftsbelägga fossila bränslen och dela ut intäkterna lika till alla medborgare inkorporeras i vår miljöpolitik

Klimatsvaret (eller Climate Change Lobby, CCL, som det också heter) är en organisation som verkar för en idé om hur man kan minska koldioxidutsläppen. Denna idé prövas just nu i Kanada. Idén går ut på att man lägger en avgift på alla fossila bränslen. Avgiften är sedan avsedd att höjas allt eftersom. Pengarna som man får in delas sedan oavkortat ut till invånarna i landet.

Effekten blir att de som förbrukar mer än snittet av fossila bränslen kommer att bli nettoinbetalare till systemet medan de som gör av med mindre kommer att gå med vinst. Det finns nog bara uppsidor med detta. Vi kommer att få starka incitament för att använda mindre fossila bränslen samtidigt som detta inte ökar skattetrycket i landet eftersom inga pengar stannar kvar i statskassan. En grupp som kommer att gynnas av detta är framför allt fattigare pensionärer som inte har råd att flyga eller äga en bil och därmed inte göra av något med fossila bränslen. De kommer ju att få en bättre ekonomi. Den största vinnaren är dock klimatet.

C128. Be like Justin (Trudeau): Prislapp på föroreningar med full utdelning

Pia Långström, Stockholm, Mats Andersson, Stockholm, Thomas Helleday, Täby, Lars Tysklind, Strömstad

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för att införa en stigande prislapp på föroreningar med full utdelning ("carbon fee and dividend")
2. **att** Liberalerna ska tillsätta en utredning för hur Sverige kan följa Kanadas exempel med en stigande prislapp på föroreningar och full utdelning
3. **att** Liberalerna ska verka för samarbete inom EU för att möjliggöra prislapp på föroreningar med full utdelning i alla medlemsstater
4. **att** Liberalerna ska vara drivande i arbetet för att introducera en stigande prislapp på föroreningar med full utdelning och värna om individens frihet att själv disponera denna, samt säkerställa relevanta åtgärder för glesbygden och fortsatt fungerande konkurrens på utsatta marknader

Liberaler är överens om att klimatet inte kan vänta och att förorenaren ska betala. Samtidigt är det oerhört viktigt att värna om individens frihet. Det är en svårt nöt att knäcka på individnivå utan att kränka den personliga integriteten, idealet vore ju en personlig utsläppspott. En progressiv flygskatt

i vänsterns anda för alla ”Carl Bildtare” innebär ett intrång i den personliga integriteten om staten ska bokföra och kontrollera hur ofta och med vad folk reser.

Därför är tanken med koldioxidavgift och utdelning, ”carbon fee and dividend”, ingen dum idé. Kanada med Justin Trudeau i spetsen blev först i världen att introducera en prislapp på föroreningar (”price on pollution”), på federal nivå i hela landet 2019 (se http://klimatsvaret.se/mer_om_ccl/ccl_kanada.html). I praktiken innebär det en koldioxidskatt med full utdelning. Genom att göra koldioxidutsläpp från fossila bränslen dyrare med en stigande prislapp och fördela hela intäkten lika över den myndiga befolkningen får förorenaren betala utan att skattetrycket höjs. Precis som i Kanada bör boende i glesbygd få en relevant extrautdelning eftersom det i stor utsträckning saknas alternativa transportmedel i vårt avlånga land. Skatten på fossila bränslen är satt till 20 kanadensiska dollar per ton koldioxid i år och stiger till 50 kanadensiska dollar per ton 2022 (källa: se ovan). Även konkurrensutsatt industri bör skyddas. I Kanada har man valt ett produktionsbaserat system (”output-based pricing”), där priset styrs av standarder för utsläpp per produktionsenhet (”emission per unit of output”; se https://www.canada.ca/en/services/environment/weather/climatechange/climate-action/pricing-carbon-pollution/output-based-pricing-system-technical-backgrounder.html). Miljöforskare har länge diskuterat hur man ska kunna minska utsläppen genom att visa sambandet mellan individer och deras faktiska individuella klimatavtryck. I försöken i den kanadensiska provinsen British Colombia ökade BNP med 17 procent medan utsläppen minskade med 4,7 procent mellan 2007 och 2015 (se http://klimatsvaret.se/mer_om_ccl/ccl_kanada.html).

Detta är en lösning som värnar om individens frihet. Det är fritt fram för individen att själv välja hur man vill prioritera att använda sin utsläppspott, den som släpper ut mer får också betala mer. Det har visat sig att över hälften av hushållen tjänar ekonomiskt på systemet med en ökad disponibel inkomst, som The Guardian konstaterade: ”Canada passed a carbon tax that will give most Canadians more money.” (Källa: https://www.theguardian.com/environment/climate-consensus-97-per-cent/2018/oct/26/canada-passed-a-carbon-tax-that-will-give-most-canadians-more-money?CMP=share_btn_tw) Administrativt finns redan ett fungerande utdelningssystem genom skattemyndigheten. Initialt kommer det att behövas en pott med utdelningspengar innan intäkterna har flödat in. Det bör även vara möjligt att hitta ett sätt att genomföra detta på EU-nivå eftersom det inte handlar om en EU-skatt utan om en avgift. Klimatet väntar inte, frihet måste försvaras. Be smart, be like Justin!

C129. Koldioxidavgift och utdelning

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna strävar mot att introducera ett system med en allmän avgift på koldioxid med fossilt ursprung vars intäkter återbetalas till lika delar till alla invånare

En generell skatt eller avgift på alla koldioxidutsläpp från fossila källor är det samhällsekonomisk billigaste sättet att reducera koldioxidutsläpp. Ändå har det varit svårt att introducera en generell skatt. Snarare har man försökt att gå via subventioner och sektorsvisa skatter, som både visade sig dyrt eller verkningslös eller både och – alltså ineffektivt.

En anledning till att det är svårt att introducera en allmän koldioxidskatt är, att många människor skulle ekonomisk förlora på den. Ett elegant sätt att undvika social snedvridning skulle vada att i stället introducera en allmän koldioxidavgift vars intäkter till fullo returneras till invånarna till lika delar.

C130. Slopa elskatten

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna driver att slopa punktskatten på el
2. **att** Liberalerna driver (om skatten inte kan slopas helt) att omvandla elskatten från en skatt med fast belopp per använd mängd el till en skatt proportionell försäljningspriset av elen – för att bibehålla funktionen av marknadens prissignaler

Tillförlitlig och billig elförsörjning är en av grundförutsättningar för att klara klimat- och andra miljöutmaningar. I dag är elen till alla hushåll och de flesta industrier belagd med en mycket hög punktskatt. Elen i sig är inte miljöfarlig. Men dyrare el leder till mindre incitament att ersätta bränsle genom el. Därmed leder elskatten till förhöjd konsumtion av miljöfarliga bränslen.

Däremot kan sättet att generera och distribuera elen vara miljöskadlig. Men skadan för miljön varierar mycket starkt beroende på valt teknik. En elskatt som är lika för all konsumtion minskar skillnaden mellan bra och miljöfarlig produktion och leder till att minska incitament att investera i mindre miljöfarlig elproduktion och distribution. Det är bättre att beskatta miljöfarlig produktion av el än konsumtion av all el.

Mer intermittent elproduktion (från sol och vind) leder till mycket mer volatila elpriser på börsen. Volatila priser är nödvändiga för att skapa incitament för att flytta elanvändningen från tider med underskott till tider med överskott av billig el. Ett fast pristillägg (skatt) på elen, oavsett börspris försämrar marknadens funktion påtagligt. Elskatten leder till att den högsta möjliga andelen intermittent el från sol och vind minskar.

Alle tre ovan nämnda verkningar av elskatten är negativa för miljön. Det är dags att ersätta den miljövidriga elskatten genom smarta styrmedel.

C131. En reformerad trafikbeskattning

Urban Wästljung, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för en stor trafikskattereform som innefattar skatteväxling mellan drivmedelsskatt och en ny avståndsbaserad skatt enligt motionens förslag

Den här motionen handlar om att ändra skatterna för trafiken och en ny syn på drivmedelsskatten. Drivmedelsskatter och fordonsskatt genererar årliga intäkter om cirka 65 miljarder kronor och investerings- och underhållskostnader för vägnätet ligger på drygt 20 miljarder kronor. Under de närmaste åren kommer intäkterna att minska till följd av elektrifiering men det finns även andra skäl att ändra skattesystemet.

Motionen föreslår en skatteväxling mellan drivmedelsskatt och en ny avståndsbaserad skatt. Traditionellt har liberal miljöpolitik gått ut på att det ska kosta att släppa ut. Ytligt kan motionen ses som ett avsteg från principen, men Sverige har nu börjat använda ett annat styrmedel, reduktionsplikt, för att minska utsläpp från fossila drivmedel. Genom att i stället beskatta körsträcka kommer i miljöbelastningen även i fortsättningen att prissättas eftersom utsläppen är proportionella mot körsträckan.

Reduktionsplikt

Sverige använder mycket förnybart drivmedel till trafiken med 21 procent i volymen tack vare skatteundantag. Nu kommer vi dock inte längre på grund av motstånd mot koldioxidskattens användning från EU och har gått över till reduktionsplikt sen 2018.

Allt bränsle inom plikten beskattas likvärdigt, alltså även den förnybara delen. Höginblandat ligger utanför plikten och har kvar skatteundantag som kräver godkännande av EU-kommissionen för några år i taget.

Kilometerskatt

En avståndsbaserad skatt, även kallad kilometerskatt, har föreslagits för tunga lastbilar. Skatten har kritiserats och det finns skäl både för emot den. Ett skäl är att vi inte behöver två skatter på avstånd. Nuvarande drivmedelsskatt ger ju också i praktiken ett pris på avstånd eftersom drivmedelsförbrukning är proportionell med körd sträcka, även om förarens skicklighet och vilja att hålla hastighetsgränsen påverkar förbrukningen

Ett nytt system

Ett ytterligare motiv för drivmedelsskatt, förutom att minska utsläpp, har varit att täcka vägkostnader. Om vi nu ska minska utsläppen med ett annat styrmedel kan ju också vägkostnader betalas på annat sätt, mer i proportion till hur mycket man sliter på vägen

Ett sätt att få ihop ekvationen vore att göra en skatteväxling mellan drivmedelsskatt och en kilometerskatt som träffar alla vägfordon, inte bara lastbilar.

Då skulle Sverige kunna sänka drivmedelsskatten till EUs miniminivå för energiskatt på drivmedel och endera bita ta bort koldioxidskatten (vilket inte vore önskvärt) eller ha kvar den och successivt sänka i proportion med hur mycket förnybart som blandas in i allt drivmedel enligt en upptrappad reduktionsplikt.

Den avståndsbaserade kilometerskatten bör differentieras mellan tätort och glesbygd samt efter fordonets miljöprestanda. I glesbygd betalar personbilstrafiken med råge sina samhällsekonomiska marginalkostnader medan det omvända gäller för tätort. Med en sådan differentiering kommer vi ifrån konflikter mellan stad och landsbygd. Liberalerna skulle med det här förslaget kunna gå till en riktig landsbygdsoffensiv.

C132. En rättvisare och effektivare miljöpolitik för transportsektorn

Niklas Lehresjön, Karlstad

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för en översyn av fordonsbeskattningen i syfte att få regler som teknikoberoende och, redan då fordonen säljs nya, styr mot en miljövänligare fordonsflotta. Detta genom att verka för att exempelvis de trängselzoner som redan finns i storstäderna också används som miljözoner liknande dem som finns i Tyskland sedan något decennium

Förutsättningarna för att klara sig utan bil och förutsättningarna för vilken typ av bil som man faktiskt har praktisk möjlighet att välja ser dessutom oerhört olika ut i vårt land. Därför behöver också förutsättningarna se olika ut. Vi behöver nya, miljövänligare bilar men utan att bestraffa dem som faktiskt måste använda bilen i sin vardag för att inga andra alternativ finns.

För bara något decennium sedan tvingades bensinstationer att ha Etanolpump, något som bidrog till en snabb men säker ”mack-död” i glesbygd. Hur många valde att köra på Etanol och hur många gör det ännu? Exemplet visar tydligt på faran i att gå in att styra marknaden med flera styrmekanismer samtidigt och främst då mot tekniskt tidsbundna och enkelspåriga lösningar. 1 juli 2018 infördes så ”Bonus Malus”. Incitamenten att faktiskt byta till en mer miljövänlig bil än den man redan kör, om man i praktiken, såsom med bonus-malus systemet får en högre skattekostnad för att motsvarande bil är något år nyare är knappast stora. Bor man ute i glesbygd är inte alltid elbil ett alternativ, inte heller om man behöver dra tunga släp efter bilen. Tillkrånglade system tenderar att misslyckas, det har vi sett upprepade gånger i miljöpolitiken. Riktigt snett slår det när politiker dessutom styr mot en bestämd teknik med vilken miljömålen ska nås.

Vill man förnya bilparken och dessutom göra det billigare för folk att byta till sig en nyare bil, då finns det bättre exempel. I vårt grannland Tyskland började man för över 10 år sedan införa miljözoner, först i de större städerna sedan i de mindre men med god framförhållning! Det gjorde det attraktivt och lönsamt för människor som bodde eller hade för avsikt att köra inne i städerna att byta till en ny bil. Följden blev kraftigt sänkta priser på halvgamla bilar, vilket i sin tur gjorde att även de begränsad ekonomi, alternativt valde

att ställa bilen utanför stadskärnorna, kunde byta bort sin riktigt gamla bil mot en som ändå var bättre. Bilparken förnyades i ett rasande tempo. Skillnaden mellan det systemet och de som praktiserats i Sverige upprepade tillfällen är att styrningen är tydlig, förutsägbar och använder marknadens snabba anpassningsförmåga för att styra mot miljövänligare alternativ. Mindre krångliga system ger större positiv effekt, både för den enskildes ekonomi och för miljön.

I Sverige kan vi använda ett enklare system än de plaketter som klistras på rutorna i Tyskland. I Sverige finns det redan kameror för trängselavgifter på plats i de större städerna och de skulle kunna användas också för att förhindra miljöovänliga bilar att köra in i staden. Sannolikt skulle det öka incitamenten att förnya bilparken och minska andelen försäljning av törstiga, fossilbränsledrivna bilar, i synnerhet i köpstarka grupper där ekonomiska styrmedel inte är lika starka om de helt enkelt insåg att de i annat fall inte får köra med bilen i stadskärnan inom några år.

C133. Bilskattereform

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska sträva efter en bilskattereform med syfte att minska bilens fasta kostnader och öka bilens marginalkostnad under användning. Medel som stödjer målet är att avskaffa fordonsskatten inklusive bonus-malus-systemet, att avskaffa försäkringsskatten, att inkludera bilreparation i RUT-systemet, att öka nivån på trängselskatter, att höja bränsleskatten och att undvika vägskatter

Att äga en bil är totalt sett mycket dyrt. Däremot är marginalkostnaderna ganska låga, jämfört med andra trafikslag. En anledning är att bilarna har blivit mycket bränslesnålare. När man funderar om man ska ta tåg, buss eller bil under nästa resa är avgörande, vad nästa kilometer kostar. Då vinner ofta bilen över tåget och bussen, framför allt när fler vill åka samtidigt. Ju lägre bilars bränsleförbrukning är desto lägre är marginalkostnaden och desto mer används bilen. Minskat bränsleförbrukning av alla enskilda bilar kan till och med leda till högre total bränsleförbrukning i samhället, om inte styrmedel används, till exempel högre skatt på bränsle.

På landsbygden är tillgång till bilen avgörande för att kunna leva kvar där, ofta flera bilar per familj. Om man har råd med det avgör totalkostnaden av bilen. Därför är det viktigt att minska de fasta kostnader av bilen.

Fordonsskatten bör avskaffas helt och lika så bonus-malus-systemet. Det finns inga kombibilar under cirka 200 000 kronor som inte belastas av malus och en ökad fixkostnad minskar inte bilåkandet och bränsleförbrukningen alls, snarare tvärtom. Försäkringsskatten bör också avskaffas. Reparation av bilar bör inkluderas i RUT-systemet.

Nivån på trängselskatter kan höjas samt på sikt även bränsleskatten.

För att gynna elbilar bör man avstå från att introducera en vägskatt (kilometerskatt) under de närmaste två decennier. De betalar ingen bränsleskatt och är därmed helt skattefria (förutom trängselskatt) under sin livstid. Det bör vara en tillräcklig subvention så att bonus-malus-systemet inte behövs.

C134. Ta bort kravet på läckageskatt

Roland Eriksson, Ulricehamn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna stryker kravet på läckageskatt för handelsgödsel i nuvarande handlingsprogram

Kravet är orealistiskt och vittnar om en okunskap om hur det moderna vetenskapliga lantbruket bedrivs. Ingen lantbrukare sprider i dag mer näring på sina åkrar än som behövs för optimala skördar där markkartering visar vilka näringsämnen som behövs. Om näringen kommer från stallgödsel eller handelsgödsel spelar ingen roll för miljön. Läckaget blir inte större med handelsgödsel. Men möjligheten att bedriva modernt lantbruk minskas med en läckageskatt!

C135. Dela upp ROT- och RUT-bidragen och nej till trygghets-RUT

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** RUT- och ROT-avdraget delas upp i två olika potter
2. **att** Liberalerna motsätter sig införandet av trygghets-RUT

RUT-reformen är en av Alliansens mest framgångsrika reformer, och har sedan den infördes 2007 skapat mer än 30 000 jobb. Rut-tjänsterna har varit en viktig integrationsmotor och gett många som har kommit till Sverige chansen till en fot in på arbetsmarknaden. Enligt SCB var, år 2017, 49 procent av de kvinnor som drev företag inom RUT-sektorn utrikesfödda. Av de anställda i RUT-företagen var 63 procent kvinnor vilket kan jämföras med 50 procent av alla anställda i Sverige.

ROT- och RUT-reformen har ändrats och reformerats i olika omgångar under tidens gång. Den socialdemokratiska regeringen som tillträdde 2014, sänkte taket för RUT från 50 000 kronor till 25 000 kronor medan subventioneringsgraden hölls kvar på 50 procent.

Som en del av flyktinguppgörelsen mellan regeringen och Alliansen 2015, utökades RUT-reformen till att omfatta tjänster som trädgårds-flytt- och enklare it-tjänster, för att stärka etableringen av nyanlända. Sedan januari 2017 är det också möjligt att få rutavdrag för reparation av vitvaror.

I januariavtalet finns en rad förändringar vad gäller RUT-reformen. Taket för ROT och RUT tredubblas till 75 000 kronor. Det är redan väg att genomföras. Ett äldre-RUT ska utredas med start 2019 och RUT-avdraget ska också utvidgas till tvätt, flytt-, hämt- och trygghetstjänster. Utredningen för det ska påbörjas 2019 och beräknas ingå i budgeten 2021.

Förändringarna i januariavtalet har missat en viktig punkt – den undanträngningseffekt som sker när rot-tjänster tränger ut rut-tjänster när hushållens avdragstak är nått. Det beror på att pengarna till RUT och ROT-avdraget tas från samma ”pott”.

Kundernas konsumtionsmönster visar att man först köper köksrenoveringen innan det blir aktuellt att köpa städning. I praktiken innebär det ofta att köpet av rut-tjänster helt uteblir eftersom avdraget redan är förbrukat. Liberala Kvinnor anser att det är nödvändigt att separera avdraget och lägga dem i varsin pott. Gör vi inte det riskerar viktiga jobb försvinna, framför allt för de kvinnor som har det allra svårast att ta sig in på arbetsmarknaden.

Ytterligare en del av RUT-tjänsterna är viktig att beröra. I januariavtalet vill man bredda rut-tjänsterna till att omfatta säkerhetstjänster. Privatpersoner ska få skattereduktion för att exempelvis installera larm eller professionell tillsyn av hemmet t.ex. vid semester. Det är ett anmärkningsvärt förslag. Satsningar för att öka tryggheten för medborgarna borde rimligtvis gå till polisen, som är ansvariga för att säkerställa tryggheten i samhället oavsett om man bor i Danderyd eller Rosengård.

Trygghets-RUT riskerar att bli ett förslag för de rika där gated communities vaktas av skattesubventionerade väktare. En av Liberalernas grundtankar är att underlätta för fler människor att göra en klassresa och för det har RUT-reformen varit viktig. Trygghets-RUT riskerar i stället att befästa och spä på de socioekonomiska skillnader som finns mellan olika grupper i samhället.

C136. Rabatt på filminspelning i Sverige

Anton Sjöstedt, Arvika

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för en produktionsrabatt på filminspelning i Sverige

I december förra året rapporterade Sveriges Radio att för ett år sen föreslog en rapport från Tillväxtverket och Svenska Filminstitutet att Sverige snarast borde införa en produktionsrabatt för film som i dag finns i nästan alla europeiska länder. En rabatt på 25 procent på film- och tv-produktion skulle få svenska filmbolag att stanna hemma och utländska att vilja komma hit.

”Vi skickar jättemycket pengar och kompetens utomlands, vi borde behålla det i Sverige”, säger Stefan Baron på produktionsbolaget Yellowbird.

”Det betyder att en redan ekonomiskt klämd bransch inte får rabatten och inte har någon möjlighet till utveckling”, säger Svenska Filminstitutets VD Anna Serner.

”För Sverige som inspelningsland och för svensk filmbransch är det här en reform som är brådskande”, säger Klas Rabe på Tillväxtverket. ”Så länge vi i Sverige inte kan konkurrera på samma villkor som övriga länder i EU gör, tappar vi filminspelningar och det här kommer att fortsätta om inte någonting görs.”

I rapporteringen har det framgått att intresset för en produktionsrabatt har varit svalt från de politiska partierna. Här bör Liberalerna sticka ut som ett politiskt parti som är vänligt inställd till företagare och som samtidigt vill att svensk filmindustri ska kunna konkurrera på lika villkor som andra länder i Europa. Det är en vänlig inställning till både företag och kultur.

Företagarpolitik och konsumentfrågor

C137. Stärk markägarens rättigheter

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att ändra minerallagen så att undersökningstillstånd och mineralbrytning måste godkännas av markägaren

Äganderätten är generellt stark i Sverige. Men för den som äger mark där det påträffas mineraler är bestämmanderätten över marken desto mindre. Minerallagen ger företag som uppfyller vissa krav rätt att prospektera efter mineral, oavsett markägarens uppfattning. Markägaren har därmed inget företräde till en eventuell fyndighet och har heller inte möjlighet att neka tillstånd för brytning. Det är också svårt för en markägare att överklaga de undersökningstillstånd som beviljas av Bergsstaten, den beslutsinstans som handlägger ärenden om prospektering och utvinning av mineral enligt minerallagen. Förvaltningsrätten ändrar sällan Bergsstatens beslut.

Liberalerna bör verka för att ge markägare större inflytande över beslut som rör dennes mark genom att ändra minerallagen så att undersökningstillstånd och mineralbrytning måste godkännas av markägaren.

C138. Sms-lån

Ulla Herbert, Malmö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att införa kontroll och begränsning av sms-lån

Lån som ges till personer utan ordentlig kontroll kan förstöra hela deras liv.

Det är ofta låntagare, som inte har andra resurser, som vänder sig till den typen av långivare. Räntorna på lånen är utom kontroll och det är svårt för låntagarna att förstå vilken ränta den ska betala.

Vissa långivare finns utanför Sverige och därmed utanför Sveriges kontroll.

Små lån behöver kunna samlas av kronofogden för att underlätta skuldsanering.

Svårt skuldsatta personer hamnar helt utanför samhället när det gäller att skapa sig möjligheter till bostad och arbete.

C139. Småskalig försäljning av vildsvinskött

Maria Lundqvist-Brömster, Nordmaling, Jörgen Forsgren, Nordmaling

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att småskalig försäljning av vildsvinskött ska tillåtas även i Sverige för att öka avskjutning och hålla nere skadorna som vildsvinen åsamkar

Den svenska vildsvinsstammen växer med cirka 15 procent årligen. Beräkningar på vildsvinsstammens ökning bygger på avskjutning och den statistik som finns över viltolyckor. 2003 inträffade runt 600 viltolyckor med vildsvin i Sverige. Under 2017 tiodubblades den siffran till över 6 000 vildsvinsolyckor. Med en ökad avskjutning och en möjlighet till småskalig försäljning kan tillväxt och jobb skapas på landsbygden. Vildsvinsköttet kan få mer utrymme i vår matkultur men som det ser ut i dag kommer inte köttet ut till konsumenterna. Att öppna upp för småskalig försäljning kommer inte att riskera säkerhet kring hanteringen av köttet. I Tyskland har man haft noll trikinos i konsumentled sedan man införde systemet 2012. Ett gemensamt ansvar för vildsvinsförvaltningen behövs. Vildsvinskött är ett utsökt och klimatsmart kött och med denna möjlighet till småskalig försäljning skapas dessutom förutsättningar för näringsverksamhet på landsbygden.

Svenska jägareförbundet och Lantbrukarnas riksförbund driver frågan att jägare ska få sälja vildsvinskött till konsumenter och näringsidkare för att öka avskjutningen av vildsvin. Man beräknar att det finns mellan 200 000 och 300 000 vildsvin i landet. I Tyskland får jägarna sälja vildsvinskött medan det i Sverige måste passera en vilthanteringsanläggning. Ur jägarnas synvinkel innebär det krångel och kostnader. Sverige kan följa Tysklands exempel och ge jägare en speciell utbildning och certifiering för att kunna sälja vildsvinskött vidare direkt till konsumenter, uppköpare och restauranger.

C140. Statligt kontrollorgan med fokus på livsmedelsfusk

Therese Traneborn, Malmö, Tobias Traneborn, Malmö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att införa en statlig myndighet som arbetar mot livsmedelsfusk i Sverige
2. **att** Liberalerna förmedlar att Sverige behöver en statlig myndighet som arbetar mot livsmedelsfusk
3. **att** Liberalerna arbetar för att Livsmedelsverket startar en avdelning som arbetar mot livsmedelsfusk i Sverige
4. **att** Liberalerna förmedlar att Livsmedelsverket behöver starta en avdelning som arbetar mot livsmedelsfusk

Sverige är ett av få länder i Europa där det inte finns ett statligt kontrollorgan mot livsmedelsfusk. Därför är det gynnsamt för kriminella nätverk och mindre livsmedelsanläggningar att förlägga sin verksamhet med livsmedelsfusk i Sverige. Motiven till livsmedelsfusk är möjligheten till stor ekonomisk vinning med låg risk till upptäckt och en låg straffskala.

De tre grunderna i svensk livsmedelslagstiftning är att alla livsmedelsverksamheter ska registreras, att alla livsmedel ska kunna spåras framåt och bakåt i handelskedjan så att osäkra livsmedel kan identifieras och återkallas samt att konsumenterna inte blir lurade. I alla dessa tre fall går det att få till ett omfattande fusk.

Du kan bedriva oregistrerad livsmedelsverksamhet, sälja varor under falskt namn för att undvika tullar och skatter, sälja varor svart och därmed tappa spårbarheten, märka om varor med nytt bäst-före-datum, kalla importerade produkter för svenska, konventionella produkter kan bli ekologiska, hästar kan bli kor och färgad rapsolja kan bli extra virgin olivolja. Samhället drabbas negativt av fusket på många sätt, bland annat genom att verksamheterna som fuskar får konkurrensfördelar gentemot de verksamheter som sköter sig, men den allvarligaste följden av fusket är att vi konsumenter kan få i oss direkt farliga livsmedel.

Under 2018 bedrevs Sveriges enda arbete mot livsmedelsfusk i projektet Tryggare Malmö. Två erfarna livsmedelsinspektörer hittade under 1 års arbete:

- 100 oregistrerade livsmedelsanläggningar (affärer, kaféer, restauranger, matgrossister, godislager osv).
- 80 ton osäkra livsmedel beslagtogs och togs bort från marknaden
- 33 verksamheter stängdes ned.

Samarbetet med polisen i Malmö var mycket verkningsfullt och Mathias de Maré, avdelningschef för livsmedelskontrollen i Malmö, Polismyndigheten region Syd och dagligvaruhandelns branschorganisation önskar permanenta en statligt finansierad verksamhet t.ex. inom Livsmedelsverket för att stoppa livsmedelsfusk för att säkra Sveriges konsumenter från farliga och okontrollerade livsmedel.

Det krävs en annan typ av kompetens, än vad som finns inom den kommunala livsmedelskontrollen, för att bedriva denna typ arbete. Tre exempel på sådana kontrollorgan är Fødevarestyrelsens "Rejsehold" i Danmark med 30 anställda, underrättelse- och undersökningsenheten vid Nederländernas mat- och konsumentsäkerhetsmyndighet (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit) med 125 anställda, National Food Crime Unit vid Food Standards Agency i England med 82 anställda samt Comando carabinieri per la tutela della salute (NAS, med ansvar för livsmedel, djurfoder och läkemedel) i Italien med 1 100 anställda. Personalen i dessa verksamheter består av jurister, ekonomer, utredare, journalister och före detta poliser. Det är alltså en helt annan bemanning än i den kommunala tillsynen. Det har konstaterats internationellt att livsmedelsfusket ökar och här måste Sverige hänga med.

C2. Socialförsäkringar och ekonomisk trygghet

C201. Inkomstpröva barnbidraget

Thomas Söderström, Luleå, Inger Lundberg, Älvsbyn, Gerd Niemi, Luleå, Anne Stenlund, Älvsbyn, Jens Sundström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att omfördela barnbidraget på ett sådant sätt att barnbidraget minskar successivt desto högre inkomst hushållet har

Statens uppgift kan i första hand inte vara att dela ut bidrag till dem som inte behöver, därför bör barnbidraget inkomstprövas i någon form. Mindre bidrag till föräldrar med god ekonomi och mer till fattigare familjer där varenda krona är viktig. Anledningen till införandet av barnbidraget var att staten ville stödja familjer ekonomiskt så att fler barn skulle födas. Att i dag använda dessa argument för att alla ska ha rätt till barnbidrag är förlegat. Skulle en omfördelning av barnbidraget leda till en alltför stor negativ marginalskatteförskjutning bör det tas om hand och förmildras. Som socialliberaler ska vi stötta dem som har det tufft och se till att alla människor har en möjlighet att nå sin potential. De som redan har det gott ställt behöver inte statens hjälp med ytterligare ett riktat bidrag.

C202. Stärk jämställda pensioner

Liberalerna Jönköpings län

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i nästa pensionsöverenskommelse på nationell nivå verkar för att underlätta pensionsöverlåtelser både i fråga om tidsspann och vad gäller avgifter

I Sverige i dag är skillnaderna mellan män och kvinnors pensionsinkomster för stor. Orsakerna är flera men huvudorsakerna är att män oftast arbetar längre och tjänar mer samtidigt som kvinnor tar ett större ansvar för att få ihop familjens livspussel.

För att motverka denna orättvisa har staten gett rätt till makar/partners att på årsbasis överlåta delar av den årliga pensionsrätten. Staten tar en straffavgift på 6 procent av beloppet och det är i dag inte möjligt att justera pensionen bakåt i tiden.

Delvis beroende på dessa begränsningar så har inte reformen tagit fart och många familjer går i pension med mycket orättvisa pensionsförutsättningar.

Detta skapa i sin tur oro för vad som händer om partner dör i förtid och tvingar vissa att leva kvar i skadliga relationer av ekonomiska skäl.

C203. Ett nytt förändrat pensionssystem

Liberalerna Skellefteå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för ett nytt förändrat pensionssystem som gynnar föräldrar som tillsammans tar ansvar

Liberalerna ska vara ett parti för alla och inte enbart för tjänstemän.

Liberalerna behöver komma tillbaka till rötterna och bli ett socialliberalt parti. Jämställdheten ska inte vara ett hinder i att man inte som småbarnsförälder kan vara ledare, företagare, säsongsarbetare, veckopendlare eller internationell säljare.

Med anledning av ovanstående yrkar Liberalerna Skellefteå att Liberalerna verkar för ett nytt förändrat pensionssystem som gynnar föräldrar som tillsammans tar ansvar. Liberalerna ska vara ett parti för alla och inte enbart för tjänstemän.

C204. Reformera vårt pensionssystem

Liberalerna Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ger partistyrelsen i uppdrag att utreda och arbeta fram ett förslag till ett reformerat pensionssystem till den nivå (70 procent) som skulle gälla i början av 2000-talet

Pensionärerna har halkat efter lönerna med 20 procent sedan 2007.

Dessutom har prishöjningarna ökat kraftigt under samma period på livsmedel och hyror i förhållande till snittpensionen.

Även maxbeloppet för bostadsbidrag har tappat nästan 14 procent i förhållandet till hyror år 2007.

Det har gjort vissa skattesänkningar under dessa år men trots detta har det inte kunnat kompensera skillnaderna.

Dessa uppgifter har SPF-seniorerna tagit fram.

Inget talar just nu för att det kommer att bli bättre i framtiden.

Många med oss ser hur pensionen urholkas mer och mer för varje år.

I början av 2000-talet sade man att pensionen skulle motsvara cirka 70 procent av din inkomst.

Nu är den nere på cirka 50–55 procent och enligt den senaste pensionsprognosen så faller den ner till 40 procent omkring år 2025 om ingenting görs.

Trots något lägre skatt senast i år så höjer det inte pensionen för de flesta pensionärerna. Den har tyvärr inneburit att flera av de sämst ställda pensionärerna utan arbete kan få högre pension än dem som jobbat under många år.

Vi har de sämsta pensionerna i hela Norden.

En fjärdedel av svenskarna lever under EU:s fattigdomsgräns.

Systemet måste återigen reformeras och förbättras.

24 procent av väljarkåren är över 65 år.

Liberalerna måste återigen ta initiativ till att stärka pensionssystemet för alla.

Pensionssystemet har varit en paradfråga för Liberalerna under lång tid och nu är det åter dags att ta denna klassfråga till kraftfulla förbättringar.

Vi får inte tappa bort en av våra viktigaste frågor.

Vi måste visa att vi är ett socialliberalt parti.

Liberalerna drev igenom den första allmänna folkpensionen, år 1913, i Sverige.

Liberalerna (Bo Könberg) reformerade pensionssystemet på 1990-talet, då den var på väg att urholkas.

Liberalerna måste återigen ta initiativ till att reformera pensionssystemet.

C205. Pensionsflex

Romina Pourmokhtari, Stockholm, Lovisa Lanryd, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** lagen ska ändras så att det blir möjligt att pausa och stoppa planerad utbetalning av tjänstepension

Människor lever i dag både längre och friskare liv än förr. Det här är en mycket positiv utveckling som vårt pensionssystem inte hängt med i. I dag finns möjligheten att pausa utbetalningar av den allmänna pensionen om du vill börja arbeta igen efter pensionen, detsamma gäller dessvärre inte för tjänstepensionen. Den här regeln utgör en helt onödig tröskel för människor som vill fortsätta att arbeta vilket slår emot både individen och skatteintäkterna.

För att ge människor större makt över sina egna liv, skapa fler arbetade timmar i Sverige och mindre onödiga regler föreslår Liberala ungdomsförbundet att lagen ska ändras så att det blir möjligt att pausa och stoppa planerad utbetalning av tjänstepension.

C206. VAF

Ann Ohlsson, Tibro

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** enskilda via Försäkringskassan ska få rätt till vård av föräldrar

Många får i dag ta ledigt från arbetet för att följa med sina åldrande föräldrar till läkarbesök och andra nödvändiga besök. Genom att införa VAF med motsvarande regler som VAB, vård av barn det vill säga rätt att ta ledigt och ersättning skulle situationen för många ”mitt i livet”-personer underlättas.

C207. Införandet av basinkomst i Sverige

Vladan Lausevic, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för införandet av basinkomst i Sverige

Sverige är i dag en högskattevälfärdsstat som behöver på långsikt reformeras till basal välfärdsstat. Som Långtidsutredningen från 2015 visar kommer inte ens nya skattehöjningar, och oavsett graden av invandring, att effektivt kunna upprätthålla dagens system med runt 130 ersättningar, bidrag och stöd.

Vägen till framtidens basala välfärdsstat kan uppnås genom både fortsatta skattesänkningar, reducering av statens storlek och införandet av basinkomst som grundsystem inför framtiden.

En ekonomisk-liberal basinkomstpolicy skulle innebära till exempel att 9 000 kronor i månaden gå till den individ som är:

a) bosatt i Sverige
b) arbetslös
c) eller saknar andra inkomster
d) mellan 19 och 64 år

BI betalas ut tills individen har ett heltidsarbete och kan betala skatt. Alla försök, som i USA på 70-talet, har hittills visat att villkorslösa pengar stimulerat människor att arbeta och samtidigt resulterat i bättre personlig välmående. Längre eller kortare omställningsfaser i samband med robotisering kan underlättas.

Vidare har Sverige de resurser och förvaltningssystem som behövs för att olika socialförsäkringar ska kunna förenklas till ett system. Fler resurser skulle kunna frigöras genom att avveckla Arbetsförmedlingen, CSN, kommunala försörjningsstödet och genom enhetlig momstaxa.

Basinkomst bör därför införas med syfte att effektivisera förvaltningen, minska välfärdsstatens kostnader och göra trygghetssystemet friare för individen. Vårt förslag är att Liberalerna tar ställning för införandet av basinkomstpolicyn.

C208. Inrättandet av ett socialt friår

Johanna Nilsson, Stockholm, Charlotte Söderlund, Bromölla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att det ska bli möjligt att ta ett socialt friår

Många människor lider av ofrivillig ensamhet. Det är ett stort hälsoproblem som inte bara drabbar äldre, även om de är en särskilt utsatt grupp. Samma gäller för många fysiskt och psykiskt funktionshindrade. Andra råkar bara ha hamnat i en social isolering som – när den har gått för långt – kan vara väldigt svår att bryta.

Samtidigt finns det många som aldrig får en stund för sig själva, t.ex. slutkörda småbarnsföräldrar.

Ytterligare andra sitter fast i sysslolöshetens limbo – otaliga nyanlända till exempel.

I dag har ungdomar 16-18 år som inte fullgjort sin grundskola inga andra möjligheter än att fortsätta läsa.

Borde det inte gå att genom ett socialt friår låta de ofrivilligt ensamma kunna få hjälp och stöd av de grupper som nämnts ovan? Det handlar inte om att ersätta personal, utan om att möjliggöra för samtal, ett möte mellan människor. Så länge det inte handlar om tunga lyft eller motsvarande kan

därtill de funktionsnedsatta som i dag saknar ledsagning, få detta behov tillgodosett genom de ungdomar som anmäler sig till friåret.

Därutöver skulle ett sådant här socialt friår kunna innebära att man lär sig grundläggande kunskaper om olika samhällsfunktioner samt om kris och beredskap i händelse av krig och naturkatastrofer.

Vi tror att ett socialt friår skulle kunna locka väldigt många och medföra fördelar för alla parter.

De som är på gränsen till utmattning kan få göra ett socialt friår i stället för att t.ex. tvingas sjukskriva sig.

Sysslolösa nyanlända kan få en meningsfull uppgift.

För skoltrötta barnen skulle ett socialt friår kunna fungera som ett alternativ där man samtidigt kan göra färdigt sina studier och ändå få erfarenheter och motivation.

Kraven på att vara med i projektet ska helt enkelt handla om att vara en medmänniska. Att sätta sig in i en annan människas livssituation. Att vara en samtalspartner – inte en psykolog, inte en läkare, inte någon från socialtjänsten.

Vi tror att detta även kan få många av ”brukarna” att känna sig värdefulla och viktiga. Det blir ett givande och ett tagande från båda håll.

Vi önskar att kommunerna tar ansvar för detta. Ersättningen till skoltrötta ungdomar bör motsvara barnbidraget. Ersättning för vuxna bör motsvara vad som tidigare gavs vid det s.k. friåret.

Att träffa människor på nätet kan vara en lösning för många, men ingenting kan ersätta det faktiska mötet, öga mot öga. Därtill finns många äldre och även funktionsnedsatta som inte kan, vill eller vågar (rädda att göra fel) använda sig av internet. Dessa människor får inte hamna i social isolering bara därför. Här kan säkert många av de skoltrötta ungdomarna göra en jätteinsats, genom att lära ut.

Alla växer. Alla tjänar på detta. Låt oss införa ett socialt friår!

C3. Regional tillväxt

C301. En Norrlandskommission behövs

Liberalerna Skellefteå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tillsätter en Norrlandskommission som ska ta fram praktisk genomförbara reformer för norra Sverige samt landsbygd

Akademiker och statsanställda med hög utbildning är typiska liberala väljare vilket vi har ont om i norra Sverige. Detta har inget med geografin i sig att göra utan det handlar mer om socioekonomiska faktorer.

Liberalerna ska vara ett parti för alla oavsett utbildning eller socioekonomisk bakgrund. Liberalerna pratar ofta om klyftor och klassresor med utbildning och jobb som lösning men glömmer samtidigt bort utsatta människor oftast med lågutbildning bosatta i områden där majoriteten delar samma utsatthet. Det kan lika gärna handla om Rinkeby i Stockholm eller Mensträsk i Norsjö. Samtidigt finns det en stor skillnad i förutsättningar mellan en stad i Stockholm och en stad i Norsjö. Om lösningen ligger i utbildning och jobb vad är då lösningen för en liten ort som saknar båda delarna? I vad kan man finna friheten då?

C302. En genomtänkt och konsekvent landsbygdspolitik

Per-Åke Fredriksson, Gävle, Hans-Peter Carlson, Storuman, Agneta Heikki, Pajala, Anne Kotavuopio Jatko, Kiruna, Monica Lundin, Borlänge, Pär Löfstrand, Östersund, Ingeborg Wiksten, Sundsvall

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att initiera en översyn av skatteutjämningssystemet för att bättre kompensera för urbaniseringens effekter på demografin
2. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att föreslå åtgärder för fler möjligheter till arbete och utbildning i glesbygd
3. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att föreslå åtgärder för att öka förutsättningarna för turist- och besöksnäring i gles- och landsbygd
4. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att ta fram en hållbar politik för att underhålla och att utveckla vägnät och järnvägar i hela landet.
5. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att initiera mindre ingripande strandskyddsregler i områden som inte är starkt exploaterade.
6. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att utveckla Liberalernas landsbygdspolitik i enlighet med motionens intentioner.

”Företagande är förutsättningen för en levande landsbygd där entreprenörer och företagare skapar både arbetstillfällen, samhällsservice och öppna landskap. Grunden för att nå en ökad befolkningstillväxt är att ha ett bra företagsklimat. En politik för ett bra företagsklimat är också en satsning på

den svenska landsbygden" (Ur Framtidsbygden, Folkpartiets landsbygdspolitiska program 2014)

Liberalerna måste vara relevant också för väljare i landsorten och på landsbygden genom en uthållig politik som inte utgår från eller leder till utflyttning. För ett liberalt parti är respekten för minoriteters intressen grundläggande för demokratin. Att urbaniseringen i Sverige är större än i nästan alla jämförbara länder är inte en naturlag, det är en följd av den politik som förts.

När ungdomar går ut gymnasiet väljer de många gånger att flytta till en högskoleort för att skaffa en akademisk examen. Ofta blir de kvar på den nya studieorten och betalar sin skatt i storstaden. Deras gamla hemkommun får dock fortsätta att ta ansvar för far- och morföräldrar när de har behov av omsorg. Det kommunala utjämningssystemet ger inte tillräcklig kompensation för urbaniseringens effekter.

Norrland och skogslänen är och kommer att fortsätta att vara viktiga för landet. Därifrån levereras elkraft från vind och vatten, vedråvara och träprodukter från skogen, stål och metall från gruvorna. Landsbygdens näringar kommer att fortsätta att vara avgörande för de svenska exportintäkterna. En förutsättning är att det ska vara möjligt för människorna att bo kvar, med vettiga möjligheter att ta sig till och från jobbet på den regionala arbetsmarknaden.

Det kräver också att vägar och järnvägar underhålls och byggs ut för att bära växande transportvolymer. Den skeva fördelningen av väg- och järnvägsbudgetarna gör att anslagen inte ens räcker till att underhålla och bevara standarden på befintlig infrastruktur.

Staten måste ta ansvar för att fiber byggs ut också ut till mindre samhällen på landsbygden innan kopparledningar för telefoni klipps av. Mobilmaster är inte lösningen när äldre behöver trygg och stabil tillgång till välfärdstjänster via bredband.

Landsbygdsgruppens programskrift "Framtidsbygden från 2014" och landsbygdskommitténs betänkande med reservationer från 2017 innehåller många skarpa förslag som kan bidra till att stärka landsbygdens och glesbygdens förutsättningar att överleva och utvecklas. Liberalerna behöver göra sig till förespråkare för förslag som leder till att hela Sverige kan leva, bortanför de enkla slagorden och plakatpolitiken.

Tillämpningen av strandskydd, förutsättningar för besöksnäringen och turistbranschen, bostadsplanering, kommunikationer, goda villkor för småföretag, forskning och utveckling, tillgången till riskkapital, utbildning – på snart sagt varje politikområde behöver förslag som leder till goda förutsättningar för landsbygden tas fram.

C303. Ta fram ett regionalpolitiskt program

Tommy Rydfeldt, Kungsbacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** uppdra åt partistyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp som får i uppdrag att ta fram ett regionalpolitiskt program för Liberalerna

Sverige håller på att delas upp. Mindre orter har förlorat post, bank, apotek och vårdcentralen. Mindre skolor läggs ner. Nu försvinner också Arbetsförmedlingen på många orter.

I dessa orter finns ett stort missnöje som ofta får som resultat att man röster på Sverigedemokraterna.

Två exempel i Halland är Knäred där SD fick 32,37 procent 2018 och Växtorp där man fick 30,68 procent.

Sambandet mellan service som försvinner och SD:s röstetal är tydligt.

Det är därför en regionalpolitik värd namnet, som kan bevara servicen, är svaret på hur optimismen kan komma tillbaka till dessa orter och minska röster på populistiska krafter.

Svaret är och var inte att i valrörelsen kasta in EU som en fråga. Människor som bor på orter som förlorat samhällsservicen är ofta skeptiska till EU och ser inte att medlemskapet gynnat dem, på något sätt.

Liberalerna saknar en regionalpolitik och det är kanske därför det inte finns några liberala riksdagsledamöter norr om Uppsala län?

Liberal kraftsamling innebär att vi måste ta fram ett program så hela Sverige kan leva.

C304. Ett nytt landsbygdspolitiskt program

Liberalerna Sunne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i god tid före nästa val startar upp arbetet med ett nytt landsbygdspolitiskt program, för att hela Sverige ska leva. I framtagandet ska ingå medlemmar från hela landet och företrädesvis från de län som saknar riksdagsledamot

I Folkpartiets/Liberalernas Landsbygdspolitiska program 2014 "Framtidsbygden " fanns skarpa förslag för att upprätthålla en levande landsbygd. Menar Liberalerna allvar med att vi ska vara ett parti för hela Sverige är det viktigt att vi har ett politiskt program där vi visar våra Liberala politiska lösningar på hur Sverige utanför storstäderna kan utvecklas. Bra kommunikationer, god samhällsservice, utbildningsmöjligheter, gott företagsklimat och förenklade bygglovsregler, som till exempel att bygga strandnära, är viktiga förutsättningar för att våra yngre ska stanna kvar på landsbygden, kunna få jobb och/eller driva företag. Nu är det dags att revidera det fem år gamla programmet så att vi har lösningar på de frågor som väljarna utanför storstäderna ställer inför valet 2022.

Vad som också är av stor vikt för en levande landsbygd är statliga myndigheters närvaro på landsbygden och att en fungerande post-, betal- och kontanthantering finns i hela landet.

Under våren har Postnord lagt fram ett förslag om att postutkörning i framtiden endast ska ske tre dagar i veckan, då det i datoriseringens tider blivit färre postleveranser. Liberalerna ska verka för att ge direktiv till Post och telestyrelsen om att postutkörning ska ske fem dagar i veckan också i fortsättningen. Föreslagen förändring kommer att försvåra vardagen för såväl privatpersoner som företagare. Att bankerna överger landsbygden är ett känt problem och politiken styr

inte över bankkontorens placering men direktiv till Post- och telestyrelsen om ”grundläggande post-, betal- och kontanthantering” är en politisk fråga och här bör Liberalerna bli ledande i arbetet att driva frågan för att Hela Sverige ska kunna leva.

Liberalerna ska i god tid före nästa val starta upp arbetet med ett nytt landsbygdspolitiskt program, för att Hela Sverige ska kunna leva. I framtagandet av programmet ska ingå politiker från hela landet och företrädesvis från de län som ej har egen liberal riksdagsledamot.

C305. Sammanhållen politik för Sveriges landsbygder och skärgårdar

Lennart Rohdin, Ljusdal

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uppdrar till partistyrelsen att till landsmötet 2021 ta fram en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder och skärgårdar

I en globaliserad värld går det bra för Sverige som land liksom för många av dess invånare. Samtidigt upplever allt fler invånare att de halkar efter. Det Sverige, som genom omfattande insatser byggdes upp under förra halvan av 1900-talet till ett land med relativt små skillnader i välfärd och levnadsstandard, är sedan decennierna efter kalla krigets slut ett land med växande skillnader.

Det gäller från norr till söder i stora delar av landet utanför landets urbana tillväxtcentra – både på landsbygden och i storstädernas utanförskapsområden. Där människor känner sig övergivna av samhället växer populism, extrema åsikter och bristande tillit till det demokratiska samhället.

Samhället drar sig tillbaka

Gemensamt för såväl landsbygd som utanförskapsområden är att samhället dragit sig tillbaka och lämnat ett tomrum efter sig – ofta går det offentligas institutioner före och privat service följer efter. Varje sådant steg kan vara välmotiverat i ett större sammanhang, men leder till att stora delar av landet avlövas både service, arbetstillfällen och skattekraft.

Den genom januariöverenskommelsen påbörjade omvandlingen av Arbetsförmedlingen slår t.ex. hårt mot många mindre kommuner runt om i landet. Att tro att privata aktörer kommer att fylla ut detta är en marknadsliberal dröm. Tvärtom övervältras många av arbetsmarknadens tyngsta problem på många mindre redan överbelastade högskattekommuner.

Landsbygd och skärgård

2017 års landsbygdsutredning lämnade en välkommet heltäckande analys av landsbygdens utmaningar. Ett område som saknades helt var dock landets skärgårdar. Då dessa ofta rent administrativt ingår i större fastlandskommuner räknas de inte statistiskt som landsbygd.

Visserligen är avstånden fågelvägen till skärgårdskommunens centralort på fastlandet korta, men restid och antal turer med kollektivtrafik är ofta desamma som i Norrlands inland. Frånvaron av såväl offentlig som privat service är densamma liksom utbyggnad av den allt livsviktigare bredbandsuppkopplingen. Samhällets aktörer, offentliga såväl som privata, har mer bråttom att avskaffa gamla tekniska system än att se till att hela landet har tillgång till de nya.

Arbete och företagande

Arbete och företagande är grunden för samhällelig utveckling i hela landet. Förutsättningarna ser dock annorlunda ut i olika delar av landet. Den demografiska utvecklingen undergräver förutsättningarna för många mindre kommuner att bidra till en lokal utveckling. Avreglering och marknadsmässiga lösningar kan säkert bidra till att Sverige som sådant går bra, men innebär inte sällan att nödvändig samhällelig infrastruktur drar sig tillbaka från mindre orter och landsbygd. Här har politiken i många avseenden abdikerat från sitt ansvar för hela landet.

Liberalerna bör i god tid före valet 2020 ta fram en samlad politik för att stärka landsbygd och skärgård. Ett samhälle närvarande lokalt är en förutsättning också för en framgångsrik integrationspolitik i storstädernas utanförskapsområden.

C306. Mindre Stockholm i vårt landsbygdsprogram

Leiph Berggren, Gotland

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska låta två eller flera förbund utan storstäder tillsammans få ansvara för ett nytt landsbygdsprogram

Alltför mycket av Liberalernas framtoning låter det stockholmska bytänkandet skina igenom. Det är onödigt. Ett liberalt parti som bygger på idén om meritokrati och individers förmåga borde våga lita även på medlemmarna ”ute i landet”.

Ett tyvärr nästan övertydligt exempel får man vid en sökning på etiketten Landsbygd. Jag uppmanar den intresserade att söka svar kring landsbygdsskolor, serviceorter eller lanthandel. Man får leta länge. Däremot finns det gott om förslag kring frågor som engagerar den storstadsbo som sommartid åker till ”landet”.

Eftersom landsbygdsprogrammen behöver bli bättre, och Liberalerna behöver bli bättre på att delegera utanför Stockholm, bör dessa två konstateranden kunna kombineras.

C307. En fungerande affärsmodell för landet Sverige

Liberalerna Örnsköldsvik

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att införa en tydligare och mer transparent nationell fördelning av skatteintäkter
2. **att** Liberalerna verkar för att huvudprincipen för skattefördelning ska vara nerifrån och upp (inte uppifrån och ned)

Det svenska skattesystemet skapar stora svårigheter för kommuner och regioner att förutse sina intäkter. Vikten av ett levande näringsliv förstår de flesta – men den kommunpolitiker som på rak arm kan säga vilka kommunala intäkter en företagsetablering skapar förtjänar en hedersmedalj.

Aktiebolags inkomstskatt hamnar i stora kassakistan i Stockholm. Samma sak med den särskilda löneskatten, kapitalskatt och moms. Därtill är det från Stockholm beslut tas om skattereduktioner som minskar kommunernas intäkter.

Skatteutjämningssystemet för att fördela skatteintäkter tillbaka till kommuner och regioner är så komplicerat att det är omöjligt att förutse hur kommuner och regioner får intäkter från företag och näringsverksamheter.

Det krävs en affärsmodell för landet Sverige som fungerar. Det måste vara tydligt var intäkter uppstå. Så att det inte ses som allmosor att få del av de värden kommunernas näringsliv och invånare skapar. T.ex. bör utredas hur skattebetalningsviljan och transparensen påverkas av om samtliga fastighetsskatter blir kommunala. Det kan även utredas om delar av bolagsbeskattningen ska vara kommunal.

Vi vill även se ett skattesystem där huvudprincipen är att kommuner fördelar intäkter upp till riksdag, inte så som i dag att riksdag fördelar skatteintäkter ned till kommunerna genom skatteutjämningssystem och riktade bidrag. Hur en sådan fördelning ska göras samt kriterier för kommunal utjämning kräver nationell utredning.

C308. Skatteutjämningssystemet straffar både tillväxtkommuner och glesbygd

Nina Lundström, Sundbyberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar att glesa kommuner likväl som snabbt växande kommuner ska kompenseras genom skatteutjämningssystemet
2. **att** kommuner som växer och bygger bostäder samt medfinansierar infrastruktur inte ska straffas ekonomiskt av skatteutjämningssystemet
3. **att** staten ska bära det finansiella ansvaret för kostnadsdelen i skatteutjämningssystemet

Det kostar för en kommun att växa och framför allt växa snabbt. Det kostar för kommuner att klara underhåll av vägar, likväl som täta regioner har stora underhållsbehov på grund av slitage. Kommuner i växande regioner med behov av stora infrastrukturinvesteringar måste dessutom medfinansiera infrastrukturen. Detta förutsätter att det byggs bostäder som kan bidra till finansieringen genom avtal med exploatören. Det i sin tur kräver betydande insatser från kommunen för att etablera fler förskolor och skolor vilket kostar mycket i både investeringar och löner. Om kostnaden för att växa blir för hög riskeras tillväxten genom att kommuner måste sakta ner tillväxttakten. Det i sin tur påverkar förutsättningar för medfinansiering och möjligheten för de som söker bostad minskar. Det kostar även för en kommun när att folkmängden minskar vilket innebär att glesa kommuner har liksom snabbt växande kommuner stora utmaningar. Samhällsservice blir dyrt.

Kostnadsutjämningen i skatteutjämningssystemet saknar statlig finansiering. Denna del av systemet är ett nollsummespel. Staten borde ha ett intresse av att både bistå glesbygd och snabbt växande kommuner. Statens ansvar för kommuner med vikande befolkningsunderlag handlar om att ta ett socialt ansvar för alla medborgare i Sverige. Äldre måste ges omsorg, barn få utbildning och sjuka få vård. Staten bör dock inte straffa kommuner som växer genom att dra in finansiella förutsättningar. Det kostar att etablera nödvändig samhällsservice som fler förskoleplatser, mer infrastruktur, fler skolor och den administrativa bördan att få fram myndighetsbeslut som möjliggör utbyggnad.

I kommuner där befolkningen växer snabbt ökar efterfrågan på kommunal service i snabbare takt än vad skattunderlaget gör. Detta beror på att skatteunderlaget beräknas med en befolkning som släpar efter något i tid. Den nuvarande mekanismen för kompensation fungerar inte väl.

Kommuner och landsting står för större delen av våra välfärdstjänster. Samtidigt varierar förhållandena kraftigt mellan kommuner och landsting i olika delar av landet vad gäller bland annat demografi, geografi och socioekonomi. Variationerna påverkar behovet av kommunal service och kostnaderna för att producera service. Statens roll måste vara att värna både kommuner i glesbygd samt snabbt växande kommuner då dessa har stora utmaningar i att klara den samhällsservice som medborgarna har rätt till. Det är rimligt att staten finansierar kostnadsutjämningen mellan kommunerna så varken glesbygd eller tillväxtkommuner drabbas ekonomiskt på ett orimligt sätt.

C309. Skatteutjämningen

Mats Nilsson, Umeå, Christer Bäckman, Nordmaling

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet bifaller motionen med uppmaning till Liberalernas företrädare på central, regional och lokal nivå att bevaka dessa frågor och arbeta för att följderna för kommunerna och regionen av skatteutjämningssystemets totala verkningar belyses och att systemets marginaleffekter minskas

Svensk ekonomi rymmer en rad obalanser. Något som har hamnat i bakgrunden av de senaste årens goda konjunktur. En konjunktur som dessutom blåsts upp av Riksbankens minusränta. Tydligast här är det faktum att kronan fortsätter att falla mot både US – dollarn och euron.

En annan obalans handlar om utvecklingen inom privat kontra offentlig sektor. Efter 70 – talets kräftgång i ekonomin

insåg också socialdemokraterna i början av 80 – talet (läs: Kjell Olof Feldt) att man måste få till stånd ökade investeringar i näringslivet. Som netto räknat hade det vid den tidpunkten inte skett någon nettoökning av sysselsättningen inom privat sektor på flera år.

Mycket av det vi kallar välfärdstjänster vilar på kommuner och landsting/regioner. I dag har man fått vidkännas allt större svårigheter att rekrytera kompetent personal. Man är helt enkelt inte konkurrenskraftig. Den tid då man skulle vara glad och tacksam över att man alls fick något jobb är sedan länge förbi.

För oss liberaler har en sund ekonomisk politik som ger tillväxt och arbetstillfällen, och som i sin tur är grunden för den generella välfärden, alltid stått i centrum. En faktor som har en stor effekt på villkoren för landets kommuner och landsting/regioner är skatteutjämningssystemet. Som det nu är utformat utgör det en mycket effektiv fattigdomsfälla. Hösten 2018 presenterades ett utredningsförslag till förändringar i den kommunala kostnadsutjämningen.

Skatteutjämningen är sammansatt av fem olika delar: inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och regleringsbidrag/-avgift. Inkomstutjämningen är störst och därefter kommer kostnadsutjämningen. Staten svarar för 90 miljarder inom inkomstutjämningen medan resten betalas av elva kommuner, där samtliga utom Skånekommunen Vellinge ligger runt Stockholm. Kostnadsutjämningen är däremot helt inomkommunal, där staten inte bidrar med en enda krona.

Den här nämnda utredningen har inte behandlat inkomstutjämningen, utan bara kostnadsutjämningen. Inte heller har man berört hur de redan kraftiga marginaleffekterna i inkomstutjämningen påverkas av förslagen av förändringar av kostnadsutjämningen.

Inkomstutjämningen garanterar en viss nivå på kommunens intäkter, vare sig det rör sig om en rik eller en fattig kommun. Det innebär i sin tur att om kommunens invånare höjer sina inkomster, alltså sin skattekraft, kommer det bidrag kommunen får att minska. Marginaleffekten ligger 2019 på 90 procent i snitt.

C310. Differentierad arbetsgivaravgift

Thomas Söderström, Luleå, Ulf Lindström, Piteå, Inger Lundberg, Älvsbyn, Gerd Niemi, Luleå, Anne Stenlund, Älvsbyn, Jens Sundström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** arbetsgivaravgiften differentieras enligt norsk modell med zoner som gör det lättare för lands- och glesbygd att leva, expandera och vända trenden med utflyttning av ungdomar

Lägre skatter på företagande minskar risk för permitteringar vid lågkonjunktur. De höga arbetsgivaravgifterna (högst i Europa) stimulerar inte fasta anställningar. Småföretagen i lands- och glesbygd har största nyttan av sänkta arbetsgivaravgifter. Om befolkningsutvecklingen fortsätter som de senaste fem åren, att människor flyttar från landsbygden och vi inte kan attrahera dem att stanna, så finns ingen annan lösning än att företagen måste flytta till en större stad. Sverige har 31,42 procent i arbetsgivaravgift (högst i Europa), Norge har från 0 procent (zon 5, Lofoten, Troms och Finnmark) till cirka 17 procent. Den norska modellen fungerar och svenska företag i norska gränsområden klarar inte konkurrera med norska företag om arbetskraft.

C311. Avskrivning av studielånet genom flytt till glesbygd

Thomas Söderström, Luleå, Inger Lundberg, Älvsbyn, Gerd Niemi, Luleå, Anne Stenlund, Älvsbyn, Jens Sundström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att avskrivning av studielånet i någon form vid flytt till glesbygd blir verklighet

Glesbygdskommunerna får det allt svårare att behålla utbildad arbetskraft och skattebasen försämras år för år när befolkningen minskar i utsatta kommuner. När man pluggat klart är det många som, i stället för att återvända hem till glesbygden, väljer att stanna på studieorten eller flytta till storstan. Det har resulterat i att det på många håll råder brist på utbildad personal, bland annat lärare och poliser i glesbygd.

Liberalerna vill skapa ett land där trygghet, strävsamhet och utbildning är självklart. Därför behöver vi också se hela landet, så även glesbygden. Ett införande av system för avskrivning av studielån (likt det norska systemet) skapar positiva effekter i den ort som får tillströmning och är ett av flera sätt att möjliggöra att kommuner som i dag har problem med sin skattebas och att locka utbildad arbetskraft.

C312. Landet glider isär

Lennart Rohdin, Ljusdal

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uppdrar till partistyrelsen att återkomma med förslag till landsmötet 2021 om hur huvudmannaskapet för den sociala omsorgen kan överföras till statligt huvudmannaskap[1]
2. **att** landsmötet uttalar att gemensamma lokala servicecentra för statliga myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skatteverket inrättas i minst varje FA-region

Landets mindre kommuner går på knä

Våren 2019 rapporterar de allra flesta av Norrlands mindre kommuner om en kommunalekonomisk situation som är mer dramatisk än någonsin. Kommun efter kommun ser sig nödgad till drastiska nedskärningar i den redan hårt slimmade kommunala servicen. Alternativet skulle vara skattehöjningar, ibland med flera kronor.

Såväl Långtidsutredningen 2015 som nu senast Konjunkturrådets rapport 2019 visar att de obligatoriska välfärdsuppgifter som statsmakterna lagt på kommunerna i form av skola och omsorg allt mindre kan täckas av kommunernas

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt G2, Socialpolitik och social omsorg.

skattekraft. Och det kommunala skatteutjämningssystemet släpar efter.

Centraliseringen av offentlig service – Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket, polisen och andra institutioner inom rättsväsendet – minskar antalet arbetstillfällen och undergräver den lokala skattekraften. Det bidrar också till svårigheten att rekrytera kompetens, då medföljande partner inte kan finna lämpligt arbete. Samtidigt kräver staten att en likvärdig service ska erbjudas i hela landet. Det är en ekvation som allt mindre går ihop.

Liberalernas krav på att skolan ska återgå till ett statligt huvudmannaskap med tillhörande statligt ansvar för finansieringen, skulle innebära att ansvaret för en verksamhet, där staten bestämmer villkoren för vad kommunerna ska erbjuda, hamnar rätt. På samma sätt skulle ett förstatligande av omsorgen kunna hanteras. Det skulle väsentligt lätta trycket på ett stort antal mindre kommuner i hela landet.

Rätten för kommuner som så önskar att gå samman bör finnas kvar. Men, att genom beslut ovanifrån tvinga fram sammanslagning av kommuner eller regioner till större enheter i syfte att fortsatt kunna erbjuda skola och omsorg bidrar bara till att tilltron till det demokratiska systemet fortsätter att minska. Att slå samman två glesbebyggda högskattekommuner i Norrlands inland löser inga problem. Det ökar bara avståndet mellan makten och invånarna, vilket bidrar till att alltfler känner sig övergivna av samhället.

Lokala servicecentra

När statliga myndigheter pressas att spara för att klara sin ekonomi, är det alltid den decentraliserade verksamheten på mindre orter som avvecklas. Att lokal- och personalkostnader är betydligt högre i de stora befolkningscentra borde snarare leda till att verksamheten decentraliserades ut i landet. Digitaliseringen anses minska behovet av fysisk närkontakt mellan myndigheter och medborgare. Men, då skulle en utflyttning av statliga institutioners verksamhet till mindre orter snarare vara en möjlighet. Lokalisering av ny statlig verksamhet utanför storstadsområdena bör alltid prövas.

I landsbygdsutredningen förordades att den lokala serviceverksamheten för ett antal statliga myndigheter skulle samordnas i en ny organisation med minst ett kontor i varje FA-region. Statliga myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skatteverket med verksamhet gentemot medborgarna skulle då fortsatt ha lokal närvaro i hela landet.

C313. Betala för syret och för en levande landsbygd

Inger Larén, Torsby, Håkan Eles, Torsby, Ann-Katrin Uppvall, Torsby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** de som sköter jord och skog på ett klimatsmart sätt ersätts
2. **att** kommuner och regioner i glest bebyggda områden ersätts, så att de har möjlighet att förse människor med den service de behöver, för att bo kvar och producera syre och en levande landsbygd

Växter behövs för att koldioxid ska bindas och syre bildas och ju mer det växer ju mera syre bildas. Det vet minsta barn. För att skogar och åkrar ska binda kol optimalt måste det finns människor som sköter och brukar jord och skog på rätt sätt. De flesta vill också att det ska finnas en levande landsbygd med djupa skogar, blommande ängar och glittrande sjöar men allt färre väljer att bo på landet. En förklaring kan vara att landsbygdsbor har lika stort behov av service som tätortsbor och det kan vara svårt för kommuner och regioner att klara av detta till glest bebyggda områden.

Områden med skogar och grönskande fält är kolsänkor och tätbebyggda områden ger ett överskott på koldioxid. Detta borde avspegla sig i politiken. Vill man ha levande skogar och landsbygd måste de ekonomiska villkoren förbättras såväl för dem, som bor på landet, som för kommuner och regioner, som levererar servicen till glest bebodda områden.

Liberalerna verkar ju för att förorenaren ska betala och då borde det ju även gälla att den som motverkar föroreningen ska ersättas. Man kan tänka sig olika former av styrmedel. I Norge får t.ex. skogsägare bidrag för att gödsla skogen för då växter den fortare och binder mer kol. Tveksamt om det är en modell vi ska välja.

C314. Reformera och förenkla att leva på landsbygden

Liberalerna Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för reformer för en levande och rörlig landsbygd genom att stimulera lokal kraftproduktion och självförsörjning

Sverige som land är bland de största i Europa men samtidigt också ett av det mest glest bebodda. Detta innebär ett stort antal utmaningar men är också en av landets absolut största styrkor.

Underhåll av en fungerande och omfattande infrastruktur kan ställas mot tillgången på råvaror som skog och mineraler och tillgång på areal.

Utvecklingen av Sverige det senaste århundradet har tydligt med ett undantag under 60 talet lett till att Sveriges landsbygd har avfolkats till förmån för allt tätare städer, Små jordbruk har övergått till mer och mer automatiserade storjordbruk och samhällsservicen i de små samhällena har allt eftersom lagts ned i brist på underlag. Företagen har också lämnat sin närvaro i brist på lönsamhet till förmån för stora butiker i städerna med påtvingat resande för landsbygdens människor som följd. Samtidigt som allt fler människor flyttar in till städerna har den nödvändiga och förda miljöpolitiken lett till att det blir allt mer dyrt att bo på landsbygden vilket inte bidrar till attraktionskraften.

Den utveckling vi ser innebär i realiteten att en av Sveriges styrkor inte utnyttjas. Med en levande och attraktiv landsbygd så hade vi haft betydligt fler bostäder och en större möjlighet till självförsörjning samt bidragit till att minska det miljöfarliga resandet.

Det vore således i Sveriges intresse att införa reformer för att stimulera attraktionskraften för att leva och verka på landsbygden.

Detta kan göras genom att

- i lag göra det enklare för samfälligheter att få tillstånd att upprätta lokala energiparker för produktion av förnyelsebar energi för eget bruk och försäljning av överskottsenergi
- införa bidrag för upprättandet av energiparker för lokalt nyttjande
- skattereducera eller skatteundanta samfälligheter på landsbygden från skatt på nyttjande av egen producerad energi för hus och fordon

Med lokala energiparker menas till exempel vindkraftsparker, solcellsparker, småskaliga energilagrande vattendammar, mikrohydrokraftverk eller vågenergiparker som i sin tur kopplas specifikt till den ingående samfällighetens hus och direkt koppling till lokala snabbladdningsstationer för fordon.

Med dessa reformer i kombination med bibehållen och/eller återinförd samhällsservice så kan det återigen bli rimligt för människor och familjer att leva i hela Sverige.

C4. Arbetsmarknad

C401. Undanröj byråkratiska hinder inom det arbetsmarknadspolitiska området

Louise Eklund, Malmö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att förändra paragraf sju i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program

Behovet av en gränsöverskridande arbetsmarknad har aldrig varit större. Detta märker vi inte minst i Skåne där arbetslösheten är högre än rikssnittet. I dag begränsar lagstiftningen om arbetsmarknadspolitiska program den enskildes förutsättningar till att arbeta i Öresundsregionen. För att gå med på arbetspraktik menar lagstiftningen att anordnaren måste vara en svensk juridisk person. I lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program står det i § 7 att om man deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program så gäller arbetsmiljölagen då den är territoriell. I korthet innebär det att:

- Arbetsförmedlingen inte har möjlighet att anvisa svenska arbetssökande på utbildning/kurs i Danmark.
- Arbetsförmedlingen endast kan anvisa till utbildningar upphandlade av Arbetsförmedlingen (registrerade i Sverige).
- Arbetsförmedlingen inte kan anvisa arbetssökande till Arbetsmarknadsförvaltningen som sedan vidareplacerar på kurs i Danmark.

Utifrån ett kompetensförsörjnings- och tillväxtperspektiv är detta bromsklossar som förhindrar en gynnsam ekonomisk utveckling i södra Sverige. En förändring i lagstiftningen som öppnar upp för gränsöverskridande utbyten hade gynnat svenska arbetssökande. En sådan förändring hade också bidragit till att stärka möjligheterna till jobbskapande och tillväxt i gränsregioner, som Öresundsregionen.

C402. Avskaffad jobbgaranti för unga

Romina Pourmokhtari, Stockholm, Lovisa Lanryd, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att jobbgarantin för unga ska avskaffas

I dag finns jobbgarantin för unga till den under 25 år att tillhanda via arbetsförmedlingen. Om en ungdom är arbetslös och inskriven hos arbetsförmedlingen kan denne ta del av ersättning via Försäkringskassan. För att få ta del av dagens ungdomsgaranti måste något av följande krav uppfyllas; Personen måste ha varit arbetslös på heltid i 90 dagar under de senaste 4 månaderna, personen måste ha minst tre månaders timanställning och uppfylla kraven för a-kassa, personen måste ha deltagit i etableringsprogrammet under maximal tid och trots detta vara fortsatt arbetslös, personen har dömts till fängelse och beviljats vistelse utanför anstalt eller vara villkorligt frigiven men inte fullgjort ett år av prövotiden.

Ungdomsgarantin fungerar inte då minimala krav på motprestation ställs. Den är att betrakta som ett bidrag, men är

inte ett behovsbaserat sådant. Det innebär att även välmående unga, som egentligen inte borde behöva något stöd, kan erhålla ersättning. I en liberal värld skapas jobb för unga genom tydliga vägar in på arbetsmarknaden, så som lärlingsplatser och generella åtgärder samt ett utbildningsväsende i toppklass.

C403. Förenkla för företag att själva höja pensionsåldern för sina anställda

Thomas Helleday, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** vi verkar för att utreda hur regler kan ändras så att företag i större utsträckning kan erbjuda en pensionsålder som ligger högre än rådande

Pensionsåldern är något som brukar diskuteras flitigt i vårt parti. Är det verkligen liberalt att alla måste sluta arbeta vid 67 trots att många fortfarande har mycket kvar att ge och dessutom besitter en massa erfarenhet. Nu kommer ju pensionsåldern att succesivt höjas till 69 men som Fredrik Reinfeldt kom fram till så kommer vi nog att behöva jobba fram till 75 år. LAS, lagen om anställningsskydd, är dispositiv med vilket menas att den utgör en undre gräns men att parterna kan ge villkor som är bättre ur arbetstagarens synvinkel. Företagen är liksom medborgarna olika och de verkar i olika miljöer. För vissa företag skulle det vara fördelaktigt för dem att erbjuda möjlighet att jobba längre än till 67/69 men med samma villkor för arbetstagaren. Detta gäller särskilt när det råder en konkurrens om kompetens.

Förhoppningsvis kommer vi inom en snar framtid att höja pensionsåldern ytterligare och så småningom ta bort den helt. Men till dessa behöver vi förenkla för företag som ser det som en fördel att kunna gå före.

C404. Öka möjligheten till individuell lönesättning

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg, Lovisa Lanryd, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att öka möjligheten till individuell lönesättning

Utformningen av lön vid anställningar utgör ett kraftfullt verktyg både i verksamhetsstyrning och för individen själv. Kopplingen mellan lön, motivation och arbetsresultat utgör en drivkraft för den enskilde individen och skapar engagemang på arbetsplatsen. Dock är möjligheterna till individuell lönesättning i dag för små. Liberala ungdomsförbundet tycker inte att staten borde vara en del av lönebildningen, den bör förhandlas fram mellan parterna. I dag kan dock organisationer ha förhandlingsmonopol i lag och kan därmed bestämma över icke-medlemmars lönenivåer eller skriva avtal som är bindande för dem. Individuell lönesättning är viktig del i att öka individens makt på arbetsmarknaden, men få känner till den. Individuell lönesättning står inte heller i motsättning till kollektivavtal.

C405. Villkor i arbetslivet för transpersoner

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att sammanställa kunskap om transpersoners situation på arbetsmarknaden
2. **att** Liberalerna ska verka för att det statliga stödet till civila samhället/antidiskrimineringsbyråerna utökas i syfte att hjälpa enskilda att pröva diskrimineringslagen och driva fler ärenden1
3. **att** Liberalerna ska verka för att göra en kartläggning av arbetet med aktiva åtgärder och sammanställa goda exempel som kan användas som rådgivning för arbetsgivare
4. **att** Liberalerna ska verka för att säkerställa att statliga arbetsgivares rekryteringsverktyg inkluderar icke-binära personer
5. **att** Liberalerna ska verka för att säkerställa att Arbetsförmedlingens samtliga system fungerar för personer som bytt juridiskt kön, inklusive bland annat kundundersökningar
6. **att** Liberalerna ska verka för att ta fram riktlinjer för hur statliga myndigheter kan inkludera icke-binära personer i enkäter och undersökningar samt för hur icke-binära ska inkluderas i enkäter och undersökningar samt för hur icke-binära ska inkluderas i könsuppdelad statistik

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Samtlig personal på samtliga nivåer inom utbildningsväsendet ska vara medveten om och ha skyldighet att utbilda på ett evidensbaserat och fördomsfritt vis om vad överskridande identitet och uttryck betyder och hur det påverkar individen. Det är viktigt att full acceptans, stöd och en miljö fri från hot, våld, diskriminering och kränkningar är en verklighet. Information om gruppen ska ges och finnas tillgänglig genomgripande på alla nivåer inom utbildningsväsendet. En relevant historieskrivning samt kunskapsförmedling som är inkluderande ska vara obligatorisk inom utbildningsväsendet. Osynliggörande måste upphöra. Identitetsskapandet är oerhört viktigt för de berörda grupperna som under lång tid blivit fråntagna möjligheter att identifiera sig med och relatera till personer och händelser i världshistorien som inkluderar en för gruppen positiv roll och beskrivning. En förändring är absolut nödvändig.

Alla former av diskriminering och annan särbehandling på arbetsmarknaden måste upphöra. Lagstiftningen bör uppdateras för att ge optimalt skydd på samma nivå som för alla andra medborgare.

Ingen person ska kunna sägas upp, nekas anställning eller hindras i sin yrkesutövning på grund av könsidentitet och/eller könsuttryck. Inte heller ska exempelvis lönesättning eller annan relevant situation påverkas.

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt H3, Kultur, idrott och civilsamhälle.

Det är HBT-liberalers övertygelse att arbetsgivare vinner på att stärka alla individers situation på arbetsplatsen och även möjliggöra förmåner, försäkringar och annat som kan ses som relevant för gruppen. Vi uppmuntrar därför uppgörelser kring detta hos arbetsgivare samt mellan arbetsmarknadens parter.

All information om personuppgifter som sparas i skola, yrkesliv, hos myndigheter och inom vården ska vara skyddad och kunna hanteras på sådant vis att en persons historia inte ifrågasätts, avslöjas eller på annat vis kompromettеras. Det är viktigt att individen kan känna sig trygg med att förtroenden inte bryts, samt att information rörande inte minst könskorrigering inte faller i fel händer.

C406. Ändringar kring regler a-kassans regler för dem som har det svårt

Liberalerna Skellefteå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalernas landsmöte utser en utredningsgrupp med huvudsyftet att ta fram specifika ändringar kring a-kassans regler för dem som har det svårt enligt nedan nämnda beskrivningar

Liberalerna Skellefteå brinner för människorna som hamnar mellan systemen och fastnar i någon slags vacuum som det är svårt att ta sig ur. De kan få stora delar av livet raserade och då är det så svårt att resa sig igen. I dag tänkte vi på a-kassan och hur svårt det kan bli om man t.ex. på grund av psykisk ohälsa missat att betala räkningarna och blivit utesluten. Liberalerna är för en obligatorisk a-kassa, och det tycker vi är jättebra. Men är inte det en fråga som borde få större plats och höras mer? Nu pratas det om arbetsrätten och medföljande otrygghet för många. Rätt i det stora hela, men vi tror att många identifierar sig med den äldre som sägs upp och färre med företagaren som lättare kan anställa. Vissa ändringar kring regler för a-kassan skulle kunna väga upp detta och visa folket att Liberalerna värnar om dem som har det svårt.

D. UTRIKES OCH FÖRSVAR

D1. Utrikespolitik och Europafrågor

Utrikespolitik

D101. Konflikten mellan israeler och palestinier och internationell rätt

Anna Svalander, Borås, Anita Brodén, Alingsås, Maria Leissner, Sollentuna, Barbro Westerholm, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna, i enlighet med internationell rätt, ska verka för en långsiktig lösning av konflikten mellan Israel och palestinier samt av Jerusalems status
2. **att** Liberalerna står fast vid tidigare beslut om att verka för en fredlig tvåstatslösning
3. **att** Liberalerna inte fattar beslut som föregår förhandlingar vare sig genom att flytta ambassader eller acceptera fler bosättningar
4. **att** Liberalerna säkerställer att svenskt bistånd går till förändringsaktörer och institutioner som inte bidrar till Palestinska myndighetens förtryck

Alla människor är födda fria och med samma rättigheter. Trots det kränks dagligen de mänskliga rättigheterna över hela världen. Vi liberaler står upp för arbetet med att försvara och förbättra skyddet för de mänskliga fri- och rättigheterna. Det måste också gälla palestinierna som lever på Västbanken, i östra Jerusalem, på Gaza och Golan.

De palestinska invånarna på Västbanken har inget medborgarskap, kan inte resa, kan genom val varken påverka det palestinska begränsande självstyret eller de över tusen administrativa israeliska militärlagarna som gäller dem. Däremot har israeler som lever på bosättningar på Västbanken fullvärdiga medborgerliga rättigheter i Israel. Det skapar ett oerhört ojämlikt samhälle.

Jerusalems nuvarande status är oklar. Det finns ingen säkerhetsresolution som tar upp hur frågan om Jerusalems status ska lösas. Det enda folkrättsliga underlag som finns i Jerusalemfrågan är resolution 181 från FNs generalförsamling. Den är inte bindande men föreslår att Jerusalem ska vara corpus separatum. Det är inte realistiskt i dag. De flesta länder är överens om att frågan om Jerusalem måste avgöras i förhandlingar. Många folkrättsjurister hävdar att det är en för stor fråga att låta bara israeler och palestinier hantera. Jerusalem är helig stad för tre religioner, där finns folkgrupper som exempelvis armenier som har funnits i staden sen 300-talet och som äger 1/3 del av gamla stan. Någon måste tillgodose deras intressen. Jerusalem är så mycket mer än bara en fråga mellan Israel och Palestina.

När USA erkände Jerusalem som Israels huvudstad ansåg EU att det stod i strid med tvåstatslösningen och folkrätten. En konsekvens av Trumps erkännande av Jerusalem som Israels huvudstad innebar att det gav legitimitet för Israel att fortsätta med husrivningar, tvångsförflyttningar och illegala bosättningar i östra Jerusalem. Det är olyckligt.

Europa är Israels största handelspartner och EU skulle kunna spela en positiv roll för en lösning av konflikten. Det är viktigt att Sverige samordnar sig med EU-länderna. Inga andra EU-länder planerar i nuläge att flytta sin ambassad från Tel Aviv till Jerusalem och då ska inte Sverige heller göra det.

Självklart ska vi som parti och nation ställa en mängd krav på den palestinska myndigheten. Val måste hållas och utvecklingen behöver vridas i demokratisk riktning. Sverige behöver sätta press och bistå med demokratistödjande insatser på de palestinska områdena.

Som liberalt Israelvänligt parti måste vi också kunna se att utvecklingen i Israel inte går helt åt rätt håll. Den nuvarande regeringen i Israel för en politik som systematiskt diskriminerar palestinier. Vi liberaler var det första parti i Europa som började driva en tvåstatslösning redan på 60-talet. Det ska vi vara stolta över, men innan en tvåstatslösning uppnåtts ska Liberalerna inte driva att den svenska ambassaden flyttas från Tel Aviv till Jerusalem. Liberalerna bör i stället verka för en fredlig tvåstatslösning.

D102. Svensk ambassad i Jerusalem

Christer Palmgren, Boden

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att Sveriges ambassad i Israel ska flyttas till Israels huvudstad Jerusalem

Sverige ska vara en stark och pålitlig vän till Mellanösterns enda demokrati Israel. Sverige bör därför snarast visa sin solidaritet med Israel genom att flytta vår ambassad till Israels huvudstad Jerusalem.

D103. Ambassadflytt först vid tvåstatslösning

Marcus Larinen, Trollhättan

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att Sverige inte flyttar sin ambassad i Israel till Jerusalem innan en tvåstatslösning är på plats

FN erkänner inte Jerusalem som israelisk huvudstad. I resolution 478 underkänner FN den israeliska lag om Jerusalems ställning, som också direkt strider mot 1947 års delningsplan. Det är direkt oansvarigt och späder bara på konflikten att flytta vår ambassad till Jerusalem innan en tvåstatslösning är på plats, och det internationella samfundet i samförstånd erkänner Jerusalem som israelisk (och palestinsk) huvudstad.

D104. Starkare agerande fred i världen

Christer Bäckman, Nordmaling

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det skrivs in i partiprogrammet att internationellt fredsarbete är vår viktigaste försvarsfråga

När oron och spänningarna ökar i världen blir svaret ofta att vi måste öka anslagen till vårt försvar, delvis för att det är vad andra länder gör.

Det liknar mer primitiva reflexer än ingående analyser och diskussioner om orsakerna till att världen rustar.

Världen skulle inom loppet av veckor kunna förstöra förutsättningarna för framtida mänskligt liv om ett kärnvapenkrig skulle utbryta.

Vad hjälper då att vi och andra länder ökat försvarssatsningarna med x procent.

Som ett liberalt parti tar vi ofta ansvar för de som saknar röst och drabbas av auktoritära system. I krig, även om det inte används kärnvapen, är det civila som drabbas hårdast. De som inte har möjlighet att undkomma och som får se sina samhällens infrastruktur förstöras.

Det skulle kännas naturligt att vi liberaler i större utsträckning tog initiativet till diskussioner hur Sverige kan bli en verklig kraft för att internationellt verka fredsbevarande.

Vårt starka engagemang för EU som fredsbevarande institution och även vårt stöd för FN bör kunna utvecklas ytterligare.

Låt oss liberaler söka stöd i riksdagen för en utrikespolitik som skulle göra Sverige, trots vår litenhet som nation, till en ”supermakt” i fredsarbetet och för en verklig kärnvapennedrustning.

D105. Exportera inte vapen till länder som förtrycker kvinnor

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Gunnar Dovner, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att vapenexport, varken ny- eller följdleveranser till tidigare export, ska ske till länder som förtrycker kvinnor, åsidosätter jämställdhet mellan könen eller på annat sätt inte lever upp till mänskliga rättigheter för alla sina invånare, demokrati och rättsstatens principer

Mänskliga rättigheter, jämställdhet mellan könen och rättsstatens principer är för oss svenskar närmast en självklarhet. Därför bör vi kraftfullt stå upp och verka för att de som inte är så lyckligt lottade i andra länder ska få åtnjuta dessa grundläggande rättigheter. Ett sätt att nå ett sådant mål är att sluta exportera vapen till länder som förtrycker sin egen befolkning och särskilt kvinnor. Listan kan göras lång men länder som kan nämnas i sammanhanget är Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Iran, Syrien, Kina, Venezuela, Myanmar, Turkiet.

D106. FN-reform och världsparlament

Vladan Lausevic, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för mer utvecklad global demokrati

Historiskt sett har liberaler också varit involverade i FN:s tillkomst. I dag behöver världens främsta organisation för globalt styre omorganiseras och reformeras. FN behövs för framtiden i mer demokratisk och bättre fungerande form. Liberaler ska göra skillnad och forma en mer öppen, fri, rättvis, demokratisk, fredlig och hållbar värld.

Ett starkare och mer demokratiskt FN ska också vara en tydlig liberal vision. Ett FN som har mandat, resurser och legitimitet att fatta och genomföra globala beslut utifrån världsmedborgarnas intressen och på grundval av de mänskliga rättigheternas principer. Som människor har vi oavsett vår födelseort grundläggande naturliga rättigheter som rätten till frihet, egendom och liv.

Solidaritet och tillit mellan människor formas genom gemensamma institutioner på olika beslutsnivåer. En utmaning även för liberalismen är postdemokratin där ekonomin är global medan demokratin fortfarande är väldigt nationell. Liberaler har bidragit till att globalisera ekonomin och måste göra mer för att globalisera demokratin.

I det första skedet skulle UNPA med sin rådgivande roll kunna upprättas inom ramen för FN-stadgans begränsningar och utan möjlighet för säkerhetsrådets veto-makter att blockera. UNPA skulle komplettera Säkerhetsrådets och Generalförsamlingens roll som mellanstatliga kanaler. UNPA skulle dessutom kunna bli en avgörande katalysator för ytterligare viktiga FN-reformer. UNPA kan sedan gradvis utvecklas till ett direktvalt FN-parlament i takt med att församlingen får

allt starkare legitimitet bland människor och hos FN:s medlemsstater samt andra styrelseformer som EU.

Flera parlamentariska organ, bland annat Europaparlamentet, Europarådets parlamentariska församling (PACE), det Pan-afrikanska parlamentet, den argentinska senaten, det kanadensiska underhuset och den tyska förbundsdagen har antagit resolutioner till stöd för UNPA-förslaget. Därutöver stöds förslaget av över 1500 sittande eller tidigare parlamentariker från mer än 100 FN-medlemsstater, och av en mängd FN-tjänstemän, akademiker, nobelpristagare och företrädare för det globala civilsamhället. Inom vårt parti finns stödet för det inom Liberala Ungdomsförbundet.

Sverige skulle, tillsammans med en koalition av andra EU-stater och FN:s medlemsstater, kunna inleda en process för att samla stöd och lyfta förslaget i FN:s generalförsamling. Det skulle vara ett fint sätt att förvalta och förnya Sveriges tradition av starkt engagemang för FN och för demokratins principer, och det skulle samtidigt vara ett konkret svar på hur globala problem och utmaningar kan lösas och hanteras med bättre, effektivare men även demokratiskt förankrande lösningar.

Biståndspolitik

D107. Sverige försöker vinna mästerskapet i avräkningar på biståndet

Simona Mohamsson, Göteborg, Karl Philip Nilsson, Landskrona

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska driva på för att stoppa avräkningarna på biståndsbudgeten för inhemskt flyktingmottagande

Fortfarande lever en stor del av världens befolkning i fattigdom och förtryck. Bistånd är ett viktigt medel för att lindra akut nöd och bidra till en långsiktig förbättring av människors levnadsvillkor. Sverige har råd att bistå fattiga länder. Men för att bästa möjliga resultat ska uppnås måste det också ställas krav på biståndet. Utvecklingsbistånd ska inte bara främja ekonomisk uppbyggnad utan också demokratisering och respekt för mänskliga rättigheter. Bistånd förblir ett viktigt instrument för global solidaritet.

Frågan om hur bistånd får användas för att bekosta flyktingmottagande har länge varit kontroversiell. Ändå agerar inget svenskt parti för att sluta använda biståndet som en budgetregulator.

De flesta av medlemsländerna inom OECD, inklusive Sverige, har räknat av biståndsmedel för flyktingmottagande sedan 1980-talet. I Sverige har kostnaderna ökat dramatiskt sedan 2007. Under 2015 utgör avräkningarna mer än femtedel av biståndet, sammanlagt 8,9 miljarder kronor. För 2016 blev avräkningarna för flyktingmottagandet i Sverige 8,2 miljarder kronor, vilket är 19 procent av biståndet. Regeringen har tidigare fått kritik för hur biståndsmedel används för att finansiera flyktingmottagandet i Sverige. Kritikerna har påpekat att Sverige avräknar mer pengar från biståndsbudgeten för flyktingmottagande än andra länder. Under 2018 hamnade de totala avräkningarna på 3 miljarder kronor. Höstbudgeten för 2019 satte avräkningarna till 2,2 miljarder kronor, men ser nu alltså ut att öka till 2,9 miljarder i och med vårbudgeten. Det är med oro Liberala ungdomsförbundet se hur man drar pengar från biståndet för att finansiera flyktingmottagningen i Sverige. Även kraven på redovisning av dessa pengar av exempelvis svenska kommuner sker inte i enlighet med de krav SIDA sätter på andra organisationer som erhåller pengar för att arbeta mot nöd och förtryck.

D108. ”Ge direkt”-policy för biståndet

Vladan Lausevic, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska driva på för en ”Ge direkt”-policy (Give Direct) för biståndet

I debatten om bistånd och migration har till exempel nobelpristagaren i ekonomi från 2015 Angus Deaton kritiserat hårt den ”traditionella biståndspolitiken” och uttalat stöd för arbetskraftsmigrationen. Frågan är därför hur biståndspolitik kan göras mer effektiv, inte minst med tanke på migrationskrisen som egentligen i olika grad har pågått under de senaste 15 åren. Ett exempel kan ses i EU-kommissionens agerande för flyktingar från Syrien i Turkiet som får ett bankkort med pengar som överförs från EU-budgeten direkt till människor för deras basbehov som mat.

Ett sätt att förbättra både EU- och Sveriges biståndspolicy vore därför att satsa på fler liknande åtgärder. Pengar kan till exempel ges till NGO:s som i sin tur kan ge det direkt till människor på lokal nivå. De främsta fördelarna är att det minskar risker för storskalig korruption, är lättare att kontrollera och pengarna når människor direkt. Basinkomstförsöken i Namibia och Indien samt försök med villkorslösa pengaröverföringar i Afrika har visat att enorma socioekonomiska förbättringar kan genomföras med ”Ge direkt”-åtgärder.

Europafrågor

D109. Sveriges inre ambassader

Vladan Lausevic, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för långsiktigt avskaffande av Sveriges inre ambassader inom EU

Som styrelseform är Europeiska Unionen i dag en konfederation av beroende europeiska stater som delar resurser och suveränitet. I styrelseformer där det förekommer flernivåstyre som i federationer som USA, Brasilien och Indien är det vanligt med att delstaterna är representerade i huvudstaden i formell mening genom till exempel ”staternas hus”. På det sättet kan delstatsregeringar komma överens med varandra om samarbeten eller diskutera om problem utanför den federala beslutsnivån.

Relationer mellan EU-stater sköts delvis i Bryssel men även via nationella ambassader. Samtidigt kan Sverige om

intresse ändå finns om det är motiverat och accepterat ha konsulatrepresentation i andra EU-stater.

Förslaget är att avskaffandet av Sveriges inre ambassader skulle ge tre viktiga resultat. För det första skulle pengar kunna sparas på att minska på statens förvaltning eftersom ministrar på olika poster ändå träffas i Bryssel eller kan sköta kommunikationen digitalt.

För det andra skulle förslaget kunna inspirera andra inom unionen att göra likadant och därmed minska andra förvaltningar. Och för det tredje skulle all verksamhet kunna koncentreras i Bryssel vilket både sparar pengar och signalerar till människor inom och utanför EU att staterna identifierar sig mer som EU-stater.

D110. Välj EU-kommissionen

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att EU utvecklas till en federation byggd på idén om strikt maktdelning mellan olika nivåer. Unionens och staternas respektive kompetens bör tydligt definieras i en europeisk författning. Det folkvalda Europaparlamentet bör ges en större roll i beslutsfattandet och EU-kommissionen bör bestå av den partigrupp eller koalition av partigrupper som samlar mest stöd i Europaparlamentet

Vi liberaler säger oss ofta vara positiva till en europeisk federation, men när någon frågar hur vi tänker att denna federation ska se ut finns det ungefär lika många svar som partimedlemmar. Det är en logisk konsekvens av att vi faktiskt inte definierat vad vi menar med just federation eller hur vi tänker oss att EU ska styras i framtiden.

EU behöver bli mer demokratiskt, och maktfördelningen inom unionen behöver förtydligas. Ett exempel på detta är att den verkställande makten i EU i dag utgörs av en EU-kommission som kan bestå av allt från nationalister till vänsterpartister och de är i praktiken garanterade att sitta kvar oavsett om Europaparlamentet stöttar deras politik eller inte. Det gör att EU-kommissionen inte kan hållas politiskt ansvariga för sina beslut vilket i sin tur åsidosätter de parlamentariska spelregler som vi annars står upp för.

Liberala ungdomsförbundet menar att EU-kommissionen behöver ges demokratisk legitimitet, att Europaparlamentet behöver ges mer inflytande och att detta behöver förtydligas i en gemensam europeisk konstitution.

D2. Försvar och samhällsskydd

Försvarspolitik

D201. Långsiktighet är trovärdighet

Joar Forssell, Solna, Christoffer Karlsson, Lund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för en BNP-bunden finansiering av såväl militärt som civilt försvar

Sverige behöver ett väl fungerande försvar som byggs stabilt från botten och uppåt. Ett försvar som är en förutsägbar garant för vår frihet både i dag, och om fem, tio eller tjugo år. Till skillnad från många andra myndigheter så har försvarsmakten betydligt längre tidsramar att förhålla sig till. Inköp av nya röntgenkameror, fler radiobilar till polisen eller utrustning till ett laboratorium på något av universiteten kan för det mesta gå väldigt fort. Alltså ger tillskott genom ökade ekonomiska ramar också effekt i närtid. Samma sak gäller i många avseenden inte för Försvarsmakten. Om personalvolymen ska utökas så måste man först utbilda soldater, som sedan ska utbildas till officerare, som sedan kan utbilda fler nya soldater, givet att det knappa materiel och lokaler som i dag finns räcker. Volymökningar kan från beslut till verklighet ta flera år. Samma sak gäller vid inköp av nya vapensystem eller plattformar som stridsfordon och ubåtar. Allting tillverkas på order, och det finns ofta inget lager att ta av. Ett sista exempel är förmågan till ubåtsjakt med helikopter, som avvecklades under den strategiska timeouten och som nu tar år att återbygga.

Allt det vi framfört ovan föranleder behovet av långsiktig ekonomisk stabilitet och förutsägbarhet för Försvarsmakten. En Försvarsmakt som med rätt förutsättningar också kan planera strategiskt på ett bättre sätt. Att som i dag med berömda ord tävla i ”anslagsbingo” är inte en rimlig fortsättning i ett prekärt säkerhetspolitiskt läge. Sverige borde bestämma försvarsanslagen i procent av BNP i stället för i kronor och ören, förslagsvis som ett genomsnitt över en försvarsbeslutsperiod. Ett sådant förfarande skulle kunna ge försvarsbesluten en större tyngd och stärka legitimiteten i breda parlamentariska uppgörelser, till skillnad från i dag när ekonomin i ett försvarsbeslut är utspelad efter något år. Partier, oavsett om de sitter i regering eller inte, kan förhoppningsvis hålla sig till en sådan princip. Precis som ambitionen är att göra med enprocentsmålet för bistånd. Men viktigast av allt, ett sådant förfarande kan ge oss ett stabilare försvar, som också är långsiktigt trovärdigt.

D202. Försvaret av Sverige är ej förhandlingsbart

Kay Henningsson, Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ett tydligt ställningstagande gentemot regeringen rörande försvarsfrågor

Försvaret av Sverige är och har i jämförelse med andra partier varit ett särintresse eller en budgetregulator.

Det nuvarande parlamentariska läget erbjuder för Liberalerna och centerpartiet ett läge att vara tydliga mot den sittande regeringen att en bristfällig finansiering av rikets försvar inte håller för vår granskning.

Jag yrkar därför att Liberalerna öppet deklarerar för svenska folket och regeringen att om finansieringen av försvarsberedningens rekommendation om försvarets uppbyggnad underskrids så kommer Liberalerna dra undan allt sitt stöd för den sittande regeringen.

D203. Europeisk försvarsallians

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna förespråkar en stärkt europeisk försvarsallians inom Natos ram som har förmågan att försvara Europa även utan transatlantisk medverkan
2. **att** Liberalerna förespråkar ett allt starkare försvarssamarbete inom EU som kan utvecklas till en fullgod försvarsallians, möjligtvis med (delvis) gemensamma militära styrkor

Världen har blivit farligare under senaste årtiondet. Alla tre supermakter handlar allt mer egenmäktig och negligerar i allt högre grad sedvanlig internationell rätt. Putins krig mot Georgien och mot Ukraina är det tydligaste tecken i vårt närområde. President Tramp ifrågasätter de transatlantiska försvarsgarantier och försöker att pressa igenom sin politik genom att utnyttja ekonomisk styrka, också genom sanktioner mot Europa. En försvarsgaranti som ifrågasätts av den starkaste partner är inte mycket värt. Kina blir allt mer aggressiv i sitt närområde, med tyngdpunkt på havsområdet mellan Vietnam och Filippinerna och hoten mot Taiwan ökar.

Det är dags för en ”Plan B”. Vid sidan av försök till fortsatt transatlantiskt samarbete bör Europa sträva mot att kunna försvara sig själv, med fokus just på försvar av Europa, inte militära insatser utanför Europa och dess omedelbara närområde. En europeisk försvarsallians bör byggas upp inom Natos ram, men måste ha förutsättningar att funktionera även utan den transatlantiska komponenten. Ungefär på samma sätt som USA:s militära förmåga har sett ut sedan Natos grundande, år 1949. Europa bör även fördjupa försvarssamarbetet med andra demokratiska stater runt om i världen, alltså även utanför nordatlantiska området.

D204. En ny tid kräver ett nytt försvar, cyberförsvaret

Liberalerna Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för upprättandet av en fjärde stridskraft till försvaret av Sverige

Vid Folk och försvars rikskonferens i Sälen den 8 januari 2017 presenterade statsministern regeringens Säkerhetsstrategi. Han listade där digital säkerhet som ett av åtta hot Sverige står inför. Åtskilliga instanser har visat rapporter, analyser och varningar rörande olika former av digitala säkerhetshot mot samhället.

I regeringens nationella säkerhetsstrategi från 2017 har it-hotet tagits upp särskilt. Regeringens strategi kan förenklat beskrivas som ett erkännande av de hot som listas nedan. Motåtgärderna: privata aktörer och myndigheter ska jobba förutseende med stor tillit till EU:s kommande direktiv om nätverk och informationssystem (Nis-direktivet).

Förutom en ökad konventionell militär aktivitet i vårt närområde märks en ny form av verksamhet som riktar sig mot att destabilisera västliga demokratier i form av olika typer av cyberattacker. Vi ser mer desinformationskampanjer, försök till dataintrång, spionage och andra metoder skapade för att destabilisera samhällen och samhällsviktiga funktioner. I visa fall har cyberattacker genomförts för att påverka demokratiska val. Vårt samhälle blir mer sårbart som en direkt konsekvens av den teknologi vi förlitar oss på för att förenkla vår vardag.

Cyberkriget är en verklighet och finns med i andra staters militära doktriner. Ryssland har öppet gått ut med att ämna likställa alla liknande attacker mot sina intressen med ett konventionellt anfall.

Det är därför hög tid att regeringen ger i uppdrag till försvarsmakten att upprätta en fjärde stridskraft, Cyberförsvaret som komplement till Marinen, Flygvapnet och Armén. En sådan stridskraft skulle kunna ges uppdraget att försvara Sverige, demokratin, försvarsmakten och samhällsviktiga funktioner på det ”digitala slagfältet”.

Cyberförsvaret kan genom att använda sig av t.ex. ”big data” övervaka vad som faktiskt sker på det ”digitala slagfältet” och direkt avbryta eller genom riktade informations eller psykologiska operationer motverka skadorna av potentiella attacker – ge råd till och informera Försvarsmakten och andra myndigheter om skyddsåtgärder och framta metoder och utrustning för att möta existerande och kommande hot samt ge stöd till samhället vid händelse av en kollaps av it-infrastrukturen.

I händelse av krig bör cyberförsvaret också kunna genomföra riktade offensiva operationer riktade mot att försvåra för angriparen att vinna mark eller favör.

Cyberförsvaret ska kunna användas för att skydda egna styrkor i internationell insats mot cyberangrepp, påverkan, spionage och subversion samt kunna genomföra riktade psykologiska operationer.

De insatser Försvarsmakten, FRA med flera redan nu i förutseende har vidtagit mot ett cyberförsvar som påbörjat arbete mot rekrytering och sedermera krigsplacering av

cyber- eller it-soldater och upprättandet av digitala övningsfält är berömvärda och helt i linje med det som är nödvändigt för framtiden. Denna motion tar sikte på hur dessa ska organiseras samt mandat och uppgifter.

D205. Försvaret kommer att behöva fler utbildningsplatser

Liberalerna Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att regeringen skyndsamt ger försvarsmakten, fortifikationsverket och MSB i uppdrag att omgående projektera för nybyggnation av nya utbildningsplatser eller regementen i anslutning till befintliga och kvarvarande övnings- och skjutfält för totalförsvaret

Säkerhetssituationen i Sveriges närområde förvärras allt mer. Försvaret har svårt att leva upp till de redan beslutade ramarna i föregående försvarsbeslut. Samtidigt rekommenderar regeringens utredning om försvarets framtida personalförsörjning en kraftig ökning av antalet utbildade rekryter och officerare för att möta behovet. Politiska strömningar – inte minst Liberalerna vill se en kraftigt utökad försvarsmakt med återinförande av någon form av värnplikt. Detta kan ses som helt rätt inriktning med hänseende till hur omvärldsläget ser ut. I de signaler som uppfattas från försvarsmakten och försvarsberedningen kan skönjas siffror om 8 000–10 000 rekryter för grundutbildning varje år (ej inräknat eventuella civilpliktiga vilka också kommer behöva utbildningsplatser).

Tyvärr så ser inte möjligheterna att snabbt kunna återta en större volym i utbildning av nya rekryter /värnpliktiga i någon större utsträckning ljusa ut. Årtal av nedskärningar, nedläggningar och övergången till ett yrkesförsvar har tvingat försvarsmakten att ställa om sin infrastruktur. Logement för soldatboende har omvandlats till omklädningsrum, förråd och kontor. Det är också ett behov som kommer fortsätta om Sverige väljer att behålla sina kontraktsanställda insatsförband. Samtidigt utnyttjas skjutfälten i anslutning till utbildningsplatserna av ekonomiska och tillgänglighetsskäl till max. Mer otillgängliga övnings- och skjutfält står tomma på grund av bristande infrastruktur, miljörestriktioner och avstånd. Ett återtagande av de av fortifikationsverkets till vrakpris avyttrade fastigheter som var de äldre regementena kan inte bedömas som ekonomiskt försvarbart med den budget som försvaret har tilldelats.

En sund tanke är därför att ge Försvarsmakten i uppdrag att projektera för uppförandet av nya utbildningsplatser för utbildning och övning i anslutning till de många fält som kvarstått i statlig regi så som den nybyggnation som sker på Gotland i nuläget. Det finns flera fält som skulle lämpa sig för sådan byggnation, bland annat Horssjön, Ravlunda, Härnösand, Rinkaby, Villingsberg och Utö.

Genom att uppföra ny infrastruktur för övning och utbildning vid dessa fält är det också rimligt att anta att försvarsmaktens nyttjande av dem som övningsterräng kommer öka med tillgången på bland annat boenden, utspisning och vård.

I anslutning till detta bör också hänsyn tas till att utöka försvarsmaktens miljötillstånd för att möjlig-göra den utökade övningsverksamheten. Försvarsmaktens verksamhet bör ges företräde till förmån för den vikt det har för rikets försvar av övriga samhällsviktiga frågor. Miljöskyddet för särskilt otillgängliga skjut- och övningsfält bör kunna utökas omfattande.

Projektering för nya utbildningsplatser ger möjlighet för FM att växa i den takt som är politiskt beslutad. Det kommer att göra försvarsmakten rustad för att möta kommande utmaningar om styrketillväxt. För att kunna klara målen för bl.a. försvarsmakten måste uppgiften ställas skyndsamt.

Samhällsskydd

D206. Inför ett nationellt säkerhetsråd

Maria Nilsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att införa ett nationellt säkerhetsråd

Ansvaret för den nationella säkerheten bör ligga hos statsministern och inte som i dag diffust utspritt på olika departement.

Flera länder bl.a. Storbritannien har ett så kallat nationellt säkerhetsråd. Sverige har aldrig haft något liknande följden har varit att det saknas en nationellt övergripande styrning och inriktning vid uppkomna kriser. Det kan handla om såväl bränder, tsunamin eller terrorism. Detta kan sägas ligga inom ramen för återuppbyggnaden av Totalförsvaret.

Syftet med att införa ett nationellt säkerhetsråd är strategisk, det vill säga att Sverige inte ska reagera på redan uppkomna kriser utan agera adekvat innan krisen uppstår och därmed avvärja den.

Ett nationellt säkerhetsråd ska bestå av relevanta regeringsmedlemmar, kvalificerade myndighetsrepresentanter. Målet är att det nationella säkerhetsrådet ska ge kvalificerade råd till regeringen angående säkerhetshot ur ett brett perspektiv för att få till stånd ett departements och myndighetsövergripande för att få till stånd en proaktiv respons mot de säkerhetshot som är på agendan.

Det nationella säkerhetsrådet ska sammanträda regelbundet och vid påkallat behov.

D207. Inrätta ett säkerhetspolitiskt råd

Yoav Bartal, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Sverige inrättar ett säkerhetspolitiskt råd, bestående av experter från akademin och myndigheter, inom statsrådsberedningen som träffas regelbundet, för att analysera och ge strategiska råd till statsledningen om Sveriges långsiktiga säkerhetspolitiska överväganden

Nedrustningen av svenska försvaret visar att Sverige behöver ett nytt sätt att analysera säkerhetspolitiska hot, ta fram långsiktiga och realistiska strategier och se till att de omvandlas i politiska beslut och handling.

Det råder numera bred enighet om att öka anslagen till försvaret, där har också Liberalerna spelat en nyckelroll att visa på behoven. Liberalerna bör fortsätta driva på för att Sverige får en hållbar finansiering av försvaret. Dessutom bör man prioritera att det inte bara finns resurser, utan även en långsiktig och realistisk strategi för hur resurserna ska användas.

Ett grundproblem är Försvarsberedningens slutsatser om vilka hotbilder som föreligger och hur Sveriges försvars- och säkerhetspolitik bör utformas. Försvarsberedningen består nämligen av representanter för de politiska partierna, som ska kompromissa fram slutsatserna, vilket riskerar att filtrera analyserna och att de politiska ambitionerna inte matchar de resurser som avsätts för försvarsmakten.

Därför bör Sverige inrätta ett säkerhetspolitiskt råd bestående av experter från akademin och myndigheter, inom statsrådsberedningen som träffas regelbundet, för att analysera och ge strategiska råd till statsledningen om Sveriges långsiktiga säkerhetspolitiska överväganden.

Sverige har redan Finanspolitiska rådet, en oberoende myndighet som utvärderar och sprider kunskap om finanspolitiken. Flera länder, inte minst USA och Storbritannien, har säkerhetspolitiska råd, som fungerar som ett forum för statsledningens säkerhetspolitiska överväganden. För Sveriges del kan ett säkerhetspolitiskt råd stödja regeringen inför strategiska vägval och kriser genom att bättre ta vara på den säkerhetspolitiska kompetensen som finns hos ansvariga myndigheter och institutioner som till exempel FOI och Kungl. Krigsvetenskapsakademien.

Ett säkerhetspolitiskt råd bidrar till en saklig samsyn av hotbilderna mot Sverige och vår demokrati, utan ett politiskt filter. Det behövs en mer flexibel, kontinuerlig och expertbaserad omvärldsanalys som lägger grunden för vår säkerhetspolitik. Ett säkerhetspolitiskt råd skapar en tydligare rollfördelning mellan beslutsfattare och professionen som levererar beslutsunderlagen.

Det vore ett steg mot mer transparens och mindre dubbelspel kring de övergripande vägvalen. På gott och ont förutsatte neutralitetspolitiken under efterkrigstiden stort hemlighetsmakeri om vilka säkerhetspolitiska val Sverige gjorde. Uppenbarligen samarbetade vi med Nato, även om det knappast förankrades hos allmänheten. I stället för politiska hänsyn ska akademiska principer och en oberoende ämbetsmannatradition vägleda analyserna.

Till skillnad från det råd som inrättades av Stefan Löfven, bör Liberalerna verka för inrättandet av ett säkerhetspolitiskt råd som träffas regelbundet, innehåller ledande experter på säkerhetspolitiska hot vid våra universitet samt relevanta myndigheter.

D208. Regionalisera räddningstjänsten och effektivisera övervakningen

Rune Hultkvist, Jönköping, Ingvar Åkerberg, Jönköping

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att stärka räddningstjänsten organisatoriskt, personellt, materiellt och med ökad tillsyn och övervakning
2. **att** Liberalerna ska verka för att det i Sverige inrättas en central instans för övervakning som i sin tur slussar information om eventuella misstänkta brandhärdar till aktuell lokal räddningstjänstorganisation

Vid större händelser som t.ex. skogsbränder visar det sig att räddningstjänstens förmåga brister. Samverkan mellan kommunerna är inte genomförd i alla landsdelar, bränder upptäcks inte i tid och det är brist på personal såväl heltid som deltid. MSB har fått resurser till materieldepåer på sistone. En organisationsöversyn bör övervägas där MSB har ett övergripande ansvar och där regionerna övertar ansvaret för räddningstjänsten (jämför kollektivtrafiken som är en regional fråga). Vid större händelser måste en insats kunna genomföras snabbt och ledas samordnat. För mindre händelser måste naturligtvis räddningsstationer finnas i varje kommun.

Målsättningen är att eventuella brandtillbud ska upptäckas när de är i sin linda och därmed kan släckas med minimala släckningsinsatser. I södra Sverige har man under många år, sommartid, bedrivit flygspaning och på så vis undvikit att brandhärdar fått utvecklas till okontrollerbara bränder. Vår jord har sedan årtionden granskats av satelliter som med olika instrument har kartlagt den i minsta detalj ur ett antal aspekter. Redan i dag finns teknik som kan lokalisera bränder dygnet runt via bearbetning av information insamlad via satelliter. Granskning av denna information kan ske med hjälp av allt mer avancerade algoritmer. Det är därför fullt realistiskt att inrätta en nationell övervakningscentral redan nu som har till uppgift att upptäcka potentiella okontrollerade bränder i Sverige på en gång. Att minimera antalet och storleken av skogsbränder i Sverige är otroligt samhällsekonomiskt lönsamt och blir allt lönsammare med tanke på att pågående klimatförändring generar allt fler tillbud.

D209. Skogsägare borde bli brandbekämpningsplansägare

Liberalerna Norberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** en plan upprättas för att köpa in brandbekämpningsplan, antingen nationellt eller i ett nordiskt samarbete
2. **att** skogsägare bör avsätta en viss summa varje år som öronmärks till att köpa in andelar eller hela brandbekämpningsplan för
3. **att** försäkringsbolag som försäkrar skog också bör avsätta vissa medel för att kunna bidra till inköp av plan
4. **att** Liberalerna som parti ska värna om biologisk mångfald, även inom skogsindustrin

Om klimatförändringarna fortsätter att göra våra somrar torra och regnfattiga står Sverige ganska snart inför en diskussion om att köpa in brandbekämpningsplan.

Att Sveriges skogar brinner på det sätt de gör, har till viss del att göra med hur skogsindustrin sköter sin verksamhet. Stora områden med biologiskt liten mångfald gör att stora arealer med samma trädslag lätt blir till större bränder med självklara ekonomiska konsekvenser för den som äger skogen.

Här har nu Liberalerna en chans att särskilja oss från Centern, något vi tror kommer att bli mycket viktigt under denna mandatperiod. Hur eventuella plan ska finansieras kommer strax upp på agendan. Här anser vi att skogsägarna själva ska vara med och betala dessa plan. Det är rimligt med tanke på att det är en industri som vilken annan industri som helst. I vilka andra företag som drabbas av katastrofer går vi in med skattepengar?

Vidare bör försäkringsbolag som försäkrar skog vara intresserade av att begränsa stora skador på det som försäkras.

Skogsägarna behöver ta mer ansvar för sitt skogsbruk och sättet det bedrivs på. Detta gäller framförallt biologisk mångfald och konsekvenser av att undvika mångfald till varje pris.

D210. Inrätta beredskapslager för utsäde

Kay Henningsson, Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i sitt politiska program verkar för att Sverige upprättar flera strategiskt utplacerade frö- och groddlager över landet

Värmeperioder med torka, ekonomiska sanktioner och blockader, krig i vårt närområde, elbrist – Listan med risker och potentiella kriser som Sverige kan tänkas ställas inför och har ställts inför kan göras lång och samtliga dessa sätter på sitt eget sätt hård press på samhället och dess infrastruktur.

År av tro på en stabil omvärld och ekonomiska incitament har lett till att Sveriges beredskapsplanering och lagerhållning i stort sett varit nonexistent under mer än ett decennium. Samtidigt har utvecklingen inom industri, företag och jordbruk lett till att lager finns ”på hjul” eller ligger på hyllorna i butikerna.

Allt eftersom de här sårbarheterna har uppmärksammats så har röster höjts för att Sverige i händelse av kris måste bli mer självförsörjande på råvaror och mat. Problemet med detta är att det oavsett om Sverige genom stimulans och reformer mot det egna jordbruket inte kommer kunna motivera privata företagare eller privatpersoner att planera i tillräcklig omfattning för en händelse där tillgången på utsäde försvinner till följd av till exempel missväxt och torka.

Det finns därför ett behov för staten att säkra tillgången till utsäde för jordbruket och privatpersoner i den händelse av att Sverige drabbas av en eller flera katastrofer som slår mot tillgången på mat.

Ett snarlikt nordiskt samarbete finns med en fröbank lokaliserad i ett berg på Svalbard men detta projekts mål är snarare att säkra den genetiska mångfalden för världens växter i händelse av en global katastrof.

Jag yrkar därför på att Liberalerna skyndsamt driver upprättandet av flera strategiskt utplacerade utsädesbanker i som innehåller utsäde för de nödvändigaste grödorna för att snabbt kunna föda befolkningen och i en omfattning som motsvarar den mängd som behövs för att föda befolkningen i det respektive geografiska området.

För att göra detta mindre kostbart kan utrangerat utsäde vid omsättning säljas på den öppna marknaden som antingen utsäde, alternativt djurfoder.

Med detta vill jag påminna om att det är statens ansvar att skydda befolkningen.

D211. Stärkt strand- och kustskydd

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att en nationell strategi för arbetet med kustskydd, översvämningar och stranderosion tas fram
2. **att** Liberalerna ska verka för att de konkreta åtgärder som följer på en sådan strategi ges i uppgift till Statens geotekniska institut

Effekterna av klimatförändringar som höjd havsnivå, stormar, översvämningar och erosion är en stor utmaning för kommunerna i Sydsverige och dess invånare.

Årligen drabbas de sydsvenska kustkommunerna av stormskador. Under stormen Sven 2013 tog såväl infrastruktur som fastigheter i Malmö och Helsingborg stor skada av översvämningar. Tågtunneln var några centimeter från att vattenfyllas och reningsverk var i fara. Det finns ett ständigt hot att miljögifter sprids från miljöfarlig verksamhet vid översvämningar.

Att hitta lösningar för att skydda städer och den sydsvenska kuststräckan i ett framtida klimat är nödvändigt. Stränderna skapar värdefulla ekosystem och är en stor tillgång för medborgarna och turistnäringen. Översvämningar medför stora samhällskostnader såväl som lidande för de privatpersoner som blir drabbade.

I dag har Statens geotekniska institut (SGI) ett samordningsansvar för erosionsfrågor. Men det behövs därutöver också en nationell strategi för arbetet med kustskydd och stranderosion. De konkreta åtgärder som följer på en sådan strategi, t.ex. att samla och sprida kunskap, att effektivisera och samordna insatser med mera, bör läggas på SGI.

E. MIGRATION OCH INTEGRATION

E1. Migration

E101. Migrations- och integrationspolitik

Anita Brodén, Alingsås, Birgit Andersson, Ulricehamn, Lars Bolminger, Alingsås, Gulli Håkansson, Ulricehamn, Hans Johansson, Alingsås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att direktivet i den parlamentariska kommittén involverar möjligheten till familjeåterförening och permanenta uppehållstillstånd
2. **att** Liberalerna verkar för att den parlamentariska kommittén ges direktiv att analysera effekter för enskilda och samhälle inklusive humanitära effekter
3. **att** Liberalerna öppnar upp för möjligheterna att utfärda amnesti för att förhindra parallellsamhälle med förödande personliga tillika samhällskonsekvenser
4. **att** Liberalerna verkar för att konvertiter inte ska avkrävas teologisk och teoretisk kunskap utan att en personlig Gudsupplevelse, intyg från präst/pastor i konvertitens församling samt kunskap/information kring vad konvertiten riskerar genom ett återvändande till sitt ursprungsland ska utgöra grund för ställningstagandet
5. **att** Liberalerna verkar för att Migrationsverket ges direktiv som rimmar väl med en humanistisk grundsyn, samt att arbetsuppehållstillstånd kan ges där behov finns av arbetskraft, såväl av akademisk som icke akademisk karaktär

I januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Liberalerna och Centerpartiet har familjeåterförening skrivits in, vilket är oerhört angeläget. Det är traumatiskt för många som fått asyl på grund av skyddsbehov att påbörja etablering och anpassning till sitt nya hemland när man samtidigt bär på stor oro och längtan efter att återförenas med sin familj.

I januariavtalet aviseras också en parlamentarisk kommitté för att se över den framtida migrationspolitiken.

I en intervju i DN 15/2 2019 nämner justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S) de områden han ser ska ingå i uppdraget. Anmärkningsvärt nog utelämnas frågan om familjeåterförening.

Det är problematiskt om anställning fortsatt är den främsta grunden för familjeåterförening och permanenta uppehållstillstånd, det vill säga viktigare än skyddsbehov.

Långsiktighet har saknats under de senaste årens migrationspolitik. Därför är det viktigt att kommittén ges direktiv med krav på väl genomförda och underbyggda analyser och effekter för enskilda och för samhället, tillika humanitära effekter.

Under den ökade flyktingtillströmningen till Sverige 2015 organiserades ett stort antal volontärgrupper/föreningar som bidrog till att Sverige klarade av att möta många asylsökandes akuta behov.

Många volontärer fortsätter sitt engagemang, där Inte minst ensamkommande barn har krävt mycket stöd och uppbackning.

Möte med Migrationsverket har dock för många varit oerhört negativt. Skräcken att återvända till exempelvis Afghanistan är förlamande för många och har också medfört att studierna blivit lidande. Få blir av myndigheterna trodda på sina berättelser och de blir alltmer traumatiserade och suicidbenägna. Vid kallelse till så kallade återvändarsamtal möts de inte sällan av polis och förs till förvar inför återresa. Dessa erfarenheter har spridits och fått alltfler ungdomar att välja att gå under jorden. Dessvärre har flera också valt att avsluta sina liv.

Det parallellsamhälle som växer i omfång och som innebär svarta jobb, kriminalitet, rotlöshet och avsaknad av tillit till vårt samhälle hade kunnat undvikas.

En amnesti hade varit en lösning. I det läge vi nu befinner oss i kommer många av de asylsökande ungdomarna att bli en tung belastning i stället för en stor tillgång.

De som konverterat och upplever en Gudstro, har gått med i kristna församlingar, misstros av myndigheter då konvertiterna inte klarat av att svara på teologiska frågor. Vi som mött dessa personer tvekar inte på deras övertygelse om sin kristna trostillhörighet samt uppriktiga längtan att få fördjupa sin kunskap i den kristna troslära. Men detta måste få ta sin tid, det kommer inte samtidigt som man bejakat att bli kristen!

Vad gäller arbetsuppehållstillstånd är det positivt att detta belyses i januarioverenskommelsen.

Utöver välutbildade invandrade personer är det av vikt att beakta att Sverige också behöver fler ”muskler, händer och fötter”, vilket innebär ett stort behov av olika yrkeserfarenheter också utan högskolekompetens.

E102. Asylmottagandet med ensamkommande i fokus

Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för att systemet med åldersbedömningar revideras och där grunden är hellre fria än fälla vid osäkerhet i bedömningar
2. **att** Liberalerna tar ställning för att en oberoende granskning görs av hur och på vilka grunder länder bedöms säkra
3. **att** Liberalerna verkar för att samhällets stöd till unga asylsökande i dag förbättras för att hantera psykisk ohälsa
4. **att** Liberalerna tydligt tar ställning för de individer som drabbats genom exempelvis långa handläggningstider och retroaktiv lagstiftning genom att föra fram förslag på en amnesti eller motsvarande för dessa
5. **att** Liberalerna tar ställning för att den period och de åtgärder som följt av den så kallade flyktingkrisen 2015 noga dokumenteras, analyseras och utvärderas för att ge kunskap inför framtida utmaningar

I dag har vi en situation i Sverige med ensamkommande som drabbas negativt av systemet. De som kom som minderåriga hann bli vuxna åldersmässigt innan beslut fattas. Det finns även problem med osäkerhet i åldersbedömningar. Det är illa om vuxna betraktas som barn, men än mer allvarligt om barn betraktas som vuxna. Det finns individer som drabbats på grund av senkommen registrering och långa handläggningstider. En snabbare hantering hade gett de berörda en annan behandling i processen, vad gäller både beslut och stöd.

Att individer ska bära konsekvenserna av bristerna i systemen är inte rimligt. Sverige ska ha en human migrationspolitik som är förutsägbar och rättssäker och som svarar upp mot de internationella åtaganden som Sverige har ingått.

Gruppen ensamkommande är relativt homogen och ingen annan grupp har drabbats så hårt av den tillfälliga lagen, av de hastigt implementerade åldersbedömningarna, av handläggningstiderna och pressen på systemet som den här gruppen. De har kastats fram och tillbaka genom hopp och förtvivlan varje gång riksdagen skruvat på utlänningsrätten och mottagandesystemet. Bristerna i gymnasielagen är tydliga och det kommer krävas nya beslut för att hantera dessa.

Utgångspunkten måste vara en utlänningsrätt som bygger på individuella prövningar och där asylrätten är fundamental. I takt med de tidsbegränsade lagarna och andra tillfälliga åtgärder har dock ett svåröverskådligt regelverk vuxit fram. Liberaler ser individ och inte system. När systemen faller är det individen som ska värnas. Inte systemen. När systemet uppvisar brister till nackdel för individer måste individen tillåtas gå före systemet – det är också rättstrygghet.

Sverige har lång erfarenhet av inte minst de psykosociala konsekvenserna av individer och barn på flykt. Under andra världskriget kom 70 000 krigsbarn från Finland. Vidare har Sverige också tidigare tagit emot många människor på flykt under kort tid, bland annat under 1990-talet.

Föräldrar som tvingas skicka barn på flykt – och barn som tvingas skiljas från sina föräldrar – ger konsekvenser för både föräldrar och barn. Dessa erfarenheter liksom de ensamkommandes situation i dag bör föranleda åtgärder inför framtiden. Vi bör lära av historien och vidta åtgärder för att minska individers, och inte minst barnens och de ungas, utsatthet och lidande. Sverige har klarat utmaningar tidigare och kommer att klara dem även i framtiden.

Migrationsverket bör därtill löpande uppdatera sina ställningstaganden avseende säkerhetsläget i olika länder. En uppföljning och utvärdering av Migrationsverkets säkerhetsbedömningar är önskvärd. Det bör utvärderas hur dessa förhåller sig i relation till andra länders motsvarande processer liksom internationella organisationers bedömningar.

E103. Automatisk asyl till kvinnor som flyr från länder som förtrycker kvinnor

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Gunnar Dovner, Östersund, Annica Nordell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att flickor och kvinnor som lyckas fly till Sverige från patriarkaliska familjer, samhällen och länder där de utsätts för hedersförtryck eller undanhålls från andra mänskliga rättigheter ska automatiskt få asyl och uppehållstillstånd i vårt land

Vi kunde för en tid sedan se en tv-dokumentär som visade hur unga kvinnor som lyckades fly från sina familjer i Saudiarabien till Indonesien, Australien m.fl. länder hindrades från att få asyl och uppehållstillstånd där. Tvärtom hjälpte myndigheterna i nämnda länder familjerna att återbörda den unga kvinnan mot hennes vilja till hemlandet där de inte sällan ”försvann” till s.k. ”korrigeringshem”. Som ett led i att bekämpa hederskultur och patriarkaliskt förtryck i världen måste vi självklart låta kvinnor som flyr från detta till Sverige få en fristad i vårt land.

E104. Stoppa förtryck och våld på asylboenden

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om information på asylboenden
2. **att** landsmötet ställer sig bakom om att principen bör vara att det är den som mobbar, diskriminerar eller förtrycker som ska flyttas från asylboenden
3. **att** landsmötet ställer sig bakom att både privat och offentligt styrda asylboenden ska ha handlingsplaner för hur man säkerställer kvinnors samt sexuella och religiösa minoriteters trygghet på asylboenden samt ha boendestödjare på boendena
4. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att privat styrda asylboenden genom

avtal ska förpliktigas att skydda asylsökande från diskriminering, mobbning och förtryck från andra

5. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning ska tillsättas för att se hur kvinnors och minoriteters rättigheter och boendesituation i asylboenden kan stärkas
6. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ifall det behövs särskilda boenden för hbtq-personer

Migrationsverket har ansvar över boendemiljön på asylboenden. När människor söker sig till Sverige söker de just frihet, och det är viktigt att vi erbjuder det. De senaste åren har det framkommit uppgifter om religiös förföljelse av kristna, kvinnor och flickor samt hbtq-personer i boenden för asylsökande.

Det är av yttersta vikt att samhället redan i början av asylmottagandet markerar att vi i Sverige inte tolererar diskriminering på grund av religion, etnicitet, synen på kvinnor eller någon typ av sexuell läggning. Om vi inte är tydliga redan vid mottagandet kommer det att bli ännu mer problematiskt att markera mot dessa småpåvar senare under deras tid i Sverige.

När vi hanterar dessa typer av ärenden på asylboenden måste ett brottsofferperspektiv tillämpas. De som flyr till Sverige kom hit på grund av brist på trygghet, och de är i en beroendeställning gentemot den svenska staten. Det är vår uppgift att se till att de erbjuds den absoluta trygghet de kan få.

I dag finns ingen information på asylboenden vart individer som är utsatta för hedersförtryck, våld i nära relationer, trakasserier eller annat förtryck kan vända sig. Sådan information måste finnas tillgänglig på alla boenden och på relevanta språk. Ansvaret ska åligga Migrationsverket respektive privata boendeaktörer.

Principen bör, som i skolväsendet, vara att det är den som mobbar, diskriminerar eller förtrycker som ska flyttas från asylboenden och inte den som blir mobbad, diskriminerad eller förtryckt.

Mot bakgrund av de berättelser som har framkommit är det tydligt att det finns brister i systemet. Migrationsverket behöver därför få i uppdrag att ta fram handlingsplaner för att motverka diskriminering, våld och förtryck på asylboenden, man behöver ha tydligare avtal med privata asylboenden om deras ansvar och man behöver se över hur man arbetar med trygghetsfrågor för minoriteter och kvinnor.

Privat styrda asylboenden ska genom avtal förpliktigas att skydda asylsökande från diskriminering, mobbning och förtryck från andra asylsökande. De kan inte, som många gör i dag, hänvisa drabbade till Migrationsverket när brott sker.

Ingen hbtq-person väljer frivilligt att bosätta sig bland homofober. De har även rätt till en trygg vardag på asylboenden. Det behöver därför utredas ifall Sverige likt flera andra västländer bör införa särskilda boenden för hbtq-personer under deras asylsökningsperiod.

Jag anser även att det bör finnas en boendestödjare på varje asylboende som kan stötta asylsökande med råd och tips för hur man ska ta sig in i det svenska samhället.

E105. Låt hbtq-flyktingar stanna i Sverige

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna, på sätt man finner lämpliga, verkar för att nedanstående punkt får genomslag i lagstiftning

Nedanstående utgör utdrag ur det politiska handlingsprogram som HBT-liberaler utarbetat under 2017 och som antogs vid förbundets stämma 2018. Programmet ligger till grund både för HBT-liberalers eget arbete och för förbundets påverkansarbete gentemot Liberalerna både lokalt, regionalt och nationellt.

Förföljelse eller välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck är enligt gällande lag skäl för asyl. Detta har varit viktigt för utsatta grupper, däribland hbtq-personer men den hårdnade asylpolitiken innebär en risk att personer i behov av uppehållstillstånd nekas detta. HBT-liberaler vill att hbtq-personer med skyddsbehov ska få permanent uppehållstillstånd.

E106. Hbti-personer som söker asyl m.m.

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att följa upp implementeringen av att socialtjänsten har ett transperspektiv (Socialstyrelsen har genomfört en förstudie och fått ett uppdrag 2017 att ta fram ett kunskapsstöd)[1]
2. **att** Liberalerna verkar för att kartlägga problem som transpersoner upplever i samband med resor (även kollektivtrafik)2
3. **att** Liberalerna verkar för att utvärdera kvaliteten av prövningarna av hbt-personers asylansökningar, samt effekten av genomförda utbildningssatsningar
4. **att** Liberalerna verkar för att förändra utformningen av LMA-korten så att kön inte framgår
5. **att** Liberalerna verkar för att registrera asylsökandes könstillhörighet baserat på självidentifikation
6. **att** Liberalerna verkar för att hbt-certifiera asylboenden för hbt-personer
7. **att** Liberalerna verkar för att ingen utvisning ska kunna ske av utländsk medborgare som riskerar skada i annat aktuellt land på grund av könsidentitet eller könsuttryck
8. **att** Liberalerna verkar för att Polisen genomför en intern kompetenshöjning med transperspektiv gällande hatbrott, hedersrelaterade brott och våld i nära relationer[3]

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt G2, Socialpolitik och social omsorg.
2. Yrkandet hänvisat till avsnitt J2, Hbtq-politik.
3. Yrkandet hänvisat till avsnitt B1, Rättspolitik och brottsbekämpning.

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

I dag vet vi att utsatthet baserad på homo- och transfobiska grunder är mycket vanligt. Detta gäller såväl fysiska som verbala och sexuella övergrepp av åtskilliga slag.

Lagrummet gällande hatbrott, diskriminering, våld, sexuellt våld och annan kränkande särbehandling av alla slag måste skyndsamt uppdateras för att inkludera samtliga grupper som hotas av hatbrott, våld och hot.

Det är mycket viktigt att personal på samtliga myndigheter, institutioner, kommuner, landsting med mera ges utbildning rörande gruppen.

Det är HBT-liberalers åsikt att organisationer som innehar statens förtroende och uppdrag att dokumentera, följa upp och föreslå åtgärder kring dåligt mående, hälsorelaterade frågor samt suicid ska ha skyldighet att även inkludera gruppen i denna statistik och påföljande åtgärdsplaner.

E107. Reformerad arbetskraftsinvandring

Maria Nilsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** förenkla möjligheterna att byta spår i asylprocessen till arbetstillstånd
2. **att** förenkla själva processen kring arbetstillstånd bland annat genom att inte knyta det till arbetsplatsen
3. **att** förbättra systemen och kontrollen för att minska risken för missbruk

Sverige behöver både kvalificerad och så kallad okvalificerad arbetskraft. Nästan varje företag i nästan varje bransch anger att deras största utmaning ligger i kompetensbrist. I dag är reglerna för arbetskraftsinvandring alltför snåriga för utländsk arbetskraft att komma in på svensk arbetsmarknad. Detta gäller i huvudsak för arbetstagare utanför EU. I dag är även processen att byta spår i migrationsprocessen mycket svår, det vill säga befinner du dig i en asylprocess men får ett jobb medför det stora komplikationer och lång handläggningstid.

I dag är arbetstillståndet knutet till arbetsgivaren. Om en arbetstagare med arbetstillstånd byter arbetsgivare behöver personen ett nytt tillstånd från Migrationsverket. Givet de långa handläggningsköer som i dag är på migrationsverket kan det få stora negativa konsekvenser både för enskilda arbetstagare men även för företag som inte klarar av att expandera på grund av kompetensbrist.

Samtidigt kan man se negativa konsekvenser av kompetensbrist i kombination med komplicerade system och otillräcklig kontroll, Maria Mattson Mähl, bl.a. styrelseledamot i Svenskt Näringsliv, kommenterade på sin blogg hur de kriminella mönster som finns i byggsektorn med svartjobb och låga löner har spridit sig till andra branscher. Mattson Mähl konstaterar att kompetensbristen i branscher som städ, restaurang och omsorg har gett kriminella ligorna nya affärsmöjligheter.

Liberalerna anser redan att hanteringen av arbetstillståndet administrativ ska ligga hos Skatteverket. Det räcker inte utan fler reformer behövs.

E108. Från arbetstillstånd till arbetsanmälan

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att arbetstillstånd liberaliseras till att bli arbetsanmälningar

Syed Latif, Afrim Rexhepi, Ivan Stefurak och Tayyab Shabab. Det är bara några av alla de flitiga människor som arbetat och betalat skatt till Sverige i hopp om trygghet. De har fått lämna sina hem, sina arbetsplatser och sina liv i Sverige som ett resultat av en daterad och stelbent arbetsmarknadslagstiftning. Migrationsverkets hårdare linje har fortsatt gett avtryck genom återkommande problem för företag och ofta en tragedi för de berörda personerna – de så kallade kompetensutvisningarna.

Lösningen på problem med gamla och krångliga regler är sällan att införa nya som plåster på såren. Liberala ungdomsförbundet menar att det snarare krävs liberaliseringar. Det bästa sättet att se till att utomeuropeiska arbetare inte tvingas betala tiotusentals kronor för falska arbetstillstånd är att ge alla rätt söka jobb, utan ett tillståndssystem, under en viss period och sen automatiskt får stanna om man får en anställning.

Den vanligaste arbetskraftsinvandraren är en it-specialist från Indien eller Kina. Nästan var fjärde arbetstillstånd av de cirka 20 000 som var aktiva vid årsskiftet gäller en it-specialist, och bland de vanligaste yrkena märks civilingenjörer, ingenjörer och tekniker.

Stödet för arbetskraftsinvandringen har ökat i Sverige, visar en ny undersökning från SOM-institutet i Göteborg. Globalisering har satt sina spår i svenska företag som suktar efter arbetskraft. I dag är reglerna krångliga, anti-globalistiska och försätter den enskilda individen i en försvagad situation på arbetsmarknaden. Migrationsverkets arbetstillståndsprocess skulle behöva liberaliseras från att migrationsverket ska bedöma och utfärda tillstånd för att människor ska få arbeta och bidra till svenska välfärden till ett system där den som har ett arbete ska anmäla det till Migrationsverket.

E2. Integration

E201. Integrationsprocessen ska utgå från individuella handlingsplaner

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att införa individuella handlingsplaner vid integrationsprocesser

”Det viktiga är inte varifrån du kommer utan vart du är på väg” är ett citat många av oss känner igen. Om vår integrationspolitik ska leva upp till det behöver integrationspolitiken moderniseras. Liberal integrationspolitik behöver utgå ifrån att alla individer är olika och har en stor variation av kvaliteter. Därför behöver integrationsprocessen utformas efter individens förmåga att bidra till samhället med målet att varje enskild individ ska kunna försörja sig själv och vara en aktiv del av samhället. Liberala ungdomsförbundet menar att integrationsprocessen bör starta så fort man ansöker om asyl och utgå ifrån individuella handlingsplaner.

E202. Privat sponsring av flyktingar

Simona Mohamsson, Göteborg, Karl Philip Nilsson, Landskrona

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för en utredning av ett program för privat sponsring av flyktingar i Sverige

Varje år tvingas miljontals människor runt om i världen att fly sitt hemland för att undgå förföljelse, krig eller allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Ofta är dessa människor permanent fördrivna och saknar möjlighet att återvända hem. När fler länder bygger upp sina murar har det visat sig finnas en stor styrka och vilja bland civilsamhället och medborgare. Det är tyvärr i dag otänkbart för medborgare att ansvara för integrationen och att hjälpa människor på flykt till trygghet är fortfarande mycket svårt i Sverige. Men en möjlighet för privatpersoner och organisationer att bidra, såväl ekonomiskt som på andra sätt, skulle möjliggöra för ökad solidaritet och vara en samhällsvinst.

Kanadensiska medborgare och permanenta invånare kan erbjuda ytterligare möjligheter till flyktingar som bor utomlands för att hitta skydd och bygga ett nytt liv i Kanada genom programmet för privat sponsring av flyktingar (Private Sponsorship of Refugees Program, PSR). Sponsringsgrupper är överens om att ge flyktingarna omsorg, boende och stöd under sponsringstiden. Normalt är det 12 månader från flyktingens ankomst till Kanada eller tills flykting blir självförsörjande, beroende på vilket som kommer först. Under exceptionella omständigheter kan det bestämmas att flyktingen kräver mer tid att bli etablerad i Kanada och kommer att be sponsorgruppen att förlänga sponsringsperioden till högst 36 månader. Kanadas privata sponsring av flyktingprogram ger tydliga fördelar för regeringen, flyktingarna, de privata sponsorerna, medborgarna och Kanada som helhet.

De senaste åren har vi sett ett ökat intresse för privat sponsring av flyktingar i flera europeiska länder, särskilt under hösten 2015. Tyskland, Irland, Italien och Polen införa sponsorprogram för flyktingar i kölvattnet av den humanitära krisen i Syrien. Programmen är dock småskaliga jämfört med det kanadensiska systemet.

Pragmatism är ett väsentligt inslag i den svenska migration- och integrationsdebatten för att säkerställa välfärdsstatens långsiktiga överlevnad. Liberala ungdomsförbundet menar att en anpassad version av Kanadas privata sponsring av flyktingprogram skulle kunna vara en pragmatisk lösning på ett komplext praktiskt problem i balansen mellan solidaritet, värdighet och ansvarstagande.

E203. Förbättrad språkinlärning för nyanlända

Ulf Hansson, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** verka för att Skolverket får uppdraget att med hjälp av språkexperter utveckla en metodik för språkinlärning som bygger på bästa kända kunskap, där Stephen Krashen är en källa
2. **att** arbeta för att Sverige föreslår EU-kommissionen att utvidga nätverket Eurydice till att omfatta språkinlärning för nyanlända

Liberalerna har en uppgift att påvisa samhällsproblem och presentera trovärdiga lösningar. I januariavtalet bidrog partiet till det genom att i punkt 40 påvisa att sfi-undervisningen inte lever upp till förväntningarna. I punkt 40 står det ”Det måste gå snabbare för fler att lära sig svenska”. Min uppfattning är, efter att ha studerat frågan, att bästa kända kunskap inte tillämpas i den utsträckning som är nödvändig och då blir verkningsgraden av ökade resurserna och liknande alltför låg. Jag ska exemplifiera hur bästa kända kunskap skulle kunna tillämpas och den baserar sig delvis på egna erfarenheter.

De flesta språkforskarna är överens om att en mer informellt hållen undervisning ger ett bättre resultat än den strikt formella. Man kan lära sig ett språk relativt bra utan att behöva lägga så mycket tid på grammatik och glosor. Stephen Krashen, professor emeritus på University of Southern California, har fått ett stort inflytande. En känd skrift är ”Theory of second language acquisition”.

Kan man tillämpa kunskap som denna i utbildningen i svenska för invandrare, sfi, bättre än i dag kan det bidra till att nyanlända kommer i arbete betydligt tidigare än i dag. I och med att inlärningen i första hand sker genom att lyssna och i andra hand genom att läsa kan en stor del av sfi genomföras i elevens egen regi. Man lyssnar på mp3-filer och kan slå upp ord i ett lexikon eftersom texten också finns som pdf-fil. Sådana utbildningsprogram som bygger på lyssnade finns att köpa för engelska och franska. Min egen franska har genom ett sådant inköp förbättrats kraftigt genom att jag har lyssnat mycket under min dötid, t.ex. på bussen eller i gymmet. Under två veckor lyssnar jag på ett paket med två historier och en förklarande genomgång av glosor och

uttryck. Därefter fortsätter jag med nästa paket där svårighetsnivån är aningen högre.

För att kunna tillämpa metodik som denna för sfi behöver ett utbildningsprogram utvecklas. Detta görs lämpligen i regi av skolverket genom att språkexperter får i uppdrag att utveckla en metodik som bygger på bästa kända kunskap och löpande testas och förbättras i sfi-undervisningen.

Det är inte lätt att systematiskt sprida kunskap om språkinlärning och att prova ut hur man ska få det att fungera i praktiken. Ett sätt att underlätta detta är att organisera ett samarbete på EU-nivå. Det finns ett sådant inom Eacea (EU:s genomförandeorgan för utbildning, audiovisuella medier och kultur) i form av nätverket Eurydice. Sverige skulle kunna ta initiativ att utvidga detta till språkinlärning för nyanlända. Det är inte minst intressant att se hur kommuner runt om i EU lyckas med att organisera sig så att nyanlända kommer i kontakt med det lokala språket genom föreningslivet och andra lokala organisationer. Ett första steg för ett sådant initiativ är att kontakta EU-kommissionen.

E204. Förhindra dubbelt medborgarskap

Kjell Ericson, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att dubbla medborgarskap ska undvikas

Medborgarskap medför ”rättigheter och skyldigheter för båda parter” enligt lagen. Aktivt dubbelt medborgarskap fördubblar individens rättighet. Sverige bör kräva att vuxna medborgare avsäger sig annat medborgarskap eller (i de fall andra landet inte accepterar avregistrering) deklarerar för Sverige att man inte avser åberopa det andra medborgarskapet.

En svensk medborgare som aktivt söker och tilldelas annat medborgarskap ska förlora sitt svenska medborgarskap. Barn med dubbla medborgarskap ska innan viss ålder (exempelvis 22 år) deklarera vilket medborgarskap som ska behållas.

Från motionärens sida så riktar sig förslaget inte mot nyanlända, utan snarare mot dem som av bekvämlighet kvarhåller eller söker medborgarskap i andra västländer.

E205. Även unga personer ska leva hederligt för att få svenskt medborgarskap

Paulina Brandberg, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap ändras på så sätt att det innan beviljande av svenskt medborgarskap alltid, även för personer under 21 år, görs en prövning av om vederbörande haft och kan förväntas komma att ha ett hederligt levnadssätt

Enligt nuvarande lagstiftning kan personer under 21 år erhålla svenskt medborgarskap genom anmälan. Skillnaden mot personer som har fyllt 21 år, som måste ansöka om medborgarskap, är att det vid detta förfarande inte görs någon kontroll mot misstanke- eller belastningsregistret för att bedöma om vederbörande haft och kan förväntas komma att ha ett hederligt levnadssätt. I dag förekommer det att unga personer erhåller svenskt medborgarskap trots att de gjort sig skyldiga till grov brottslighet, såsom exempelvis grova våldtäkter. Detta står starkt i strid med den allmänna rättsuppfattningen och Liberalerna bör verka för att detta ändras.

E206. Språktest för PUT

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna driver att kunskapskrav om Sveriges lagar och rättssystem samt om svenska språket knyts till permanent uppehållstillstånd och inte till medborgarskap

Inte bara medborgare, alla som vistas i landet tillfälligt eller långvarigt måste ha grundläggande respektive bra kunskaper om samhället. Därför är det fel att speciellt knyta medborgarskap till kunskapskrav. Snarare bör, om kunskapskrav ska ställas, göras en koppling till permanent uppehållstillstånd. Om permanent uppehållstillstånd knyts till en godkänt test om grundläggande kunskaper om Sveriges lagar och rättssystem säkerställs att alla som permanent bor i Sverige har en gemensam kunskapsbas om samhället.

F. MILJÖ OCH SAMHÄLLSBYGGNAD

F1. Miljö, klimat och energi

F101. Skydd av värdefulla skogar

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna initierar en utredning om på vilket sätt Sveaskogs tillgångar skulle kunna användas för en påtaglig ökning av mängden skyddad biologisk värdefull skog och mark i Sverige
2. **att** Liberalerna verkar för en intensifierad kartläggning av biologiskt mycket värdefulla områden i Sverige

För den biologiska mångfalden är det av yttersta vikt att skydda gamla skogar, även de mest produktiva. Bevarandet av biologisk mångfald är lika viktig som begränsning av klimatförändringar och är värd lika mycket uppmärksamhet. Skyddet av biologisk värdefulla och samtidigt ekonomisk högproduktiva skogar hindras ofta av de höga kostnaderna i samband med avverkningsförbud. Samtidigt innehar staten mycket mark och skog, däribland även högproduktiv, genom Sveaskog – totalt omkring 40 000 kvadratkilometer eller nästan en tiondel av Sverige. Avkastningen är i genomsnitt omkring två miljarder svenska kronor per år. Att staten äger produktiv skog är inget självändamål. Däremot är det i det närmaste bevarandet av biologisk mångfald.

En intensifierad kartläggning av de biologisk mest värdefulla områden i Sverige skulle identifiera vilka områden som är mest skyddsvärda, oavsett nuvarande ägare. Privata ägare till dessa mest skyddsvärda områden skulle kunna kompenseras genom att utnyttja Sveaskogs markinnehav, antingen genom direkt kompensering med ytor som i dag är i Sveaskogs ägo eller finansiellt, genom avyttring av mark.

På detta sätt skulle ytterligare fem till tio procent av Sveriges yta kunna skyddas till en kostnad på omkring 2 miljarder kronor per år eller 200 kronor per svensk och år. En rimlig kostnad jämfört med nyttan. Samtidigt skulle det privata skogsinnehavet inte minskas.

F102. Återvinningsbara förpackningar

Kjell Ericson, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för ökad återvinningsandel

Det är många förpackningar som slängs på soptippen i onödan. Liberalerna bör verka för att grundregeln för förpackningar som kan återvinnas är att de ingår i pantsystemet eller liknande. Grundregeln för förpackningar bör vara att tillverkaren använder form och material som är återvinningsbara. Styrmetoden kan vara skatteskillnad på 33 cl-dryckesglasflaskor som inte är standardmodell. Eller skatteskillnad på förpackningar som försvårar återvinning (som blandning av material). Vi pantar alla våra plastflaskor, men inte ketchupflaskan.

F103. Arbeta för ett mer robust och smart elsystem i Sverige

Christina Zoric Persson, Lund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **Liberalerna** ska arbeta för att elsystemet i Sverige ska bli robustare och smartare genom att göra det möjligt för elkunder att både kunna köpa, lagra och sälja el till nätet i framtiden

Tv-serien ”Nedsläckt land” påminde oss svenskar om riskerna av ett fallerande elsystem. Svenska kraftnät ansvarar för att det hela tiden finns rätt mängd el i systemet och de varnade redan 2014 för att det under kalla vinterdagar kan bli elbrist när kärnkraftsreaktorer av åldersskäl och på grund av bristande lönsamhet, börjar avvecklas efter 2020. Vindkraften i Sverige producerar visserligen mycket el sett över ett år, men under de kalla perioder när elbehovet är som störst visar Svenska Kraftnäts statistik att vindkraftens bidrag är litet. Det går heller inte att lita till import av el eftersom flera andra länder har den strategin. Även kärnkraft kan snabbt slås ut om de stränga säkerhetskraven gör att man snabbt måste stänga. Vintern 2008 och vintern 2009 stod hälften av kärnkraften still och tvingade upp elpriset till rekordnivåer.

I en snar framtid kan decentraliserade solelsanläggningar med tillhörande batterilagring, liksom elfordon med sina batterier utgöra en betydelsefull och utjämnande resurs i det svenska elnätet om rätt förutsättningar ges. En decentraliserad lagring kan hjälpa till att dämpa effektbristen och utjämna flödena i nätet. Den kan också skapa en decentra-

liserad el-resurs fördelad över landet och befolkningen, som kan komma till nytta i händelse av kris. Elsystemet skulle bli mindre sårbart och behovet av ökad elproduktion vid toppar inte fullt så akut. Det krävs dock ett nytt sätt att sälja och ta betalt för elen i Sverige. Elsystemet behöver bli smartare när konsumenterna också ska kunna bli elproducenter och ellagrare. Här behöver politiken hjälpa till.

F104. En klimatpolitik som gör skillnad

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att höja brytpunkten för energiskatten till en sådan nivå att mindre vindkraftverk och större solcellsanläggningar inte berörs av skatten, oavsett om energiproduktionen är för eget bruk eller försäljning
2. **att** Liberalerna verkar för ett förbud att ta ut planavgifter för ändringar i redan gällande detaljplaner eller upprättandet av nya detaljplaner som syftar till att möjliggöra produktion av förnyelsebar energi
3. **att** Liberalerna verkar för ett avskaffande av alla avgifter kopplade till bygglov för produktionsenheter eller produktionsanläggningar för förnyelsebar energi
4. **att** Liberalerna verkar för intensivare utveckling av och investeringar i ny teknik för att minska mängden atmosfärisk koldioxid

Sverige behöver en offensiv klimatpolitik som gör skillnad på riktigt. Man kan lovsjunga subventioner för vindkraft, elcyklar eller elbilar. Men sådana subventioner innebär tyvärr att vi delar ut fisk i stället för fiskespön. Liberalerna ska driva en politik som på riktigt gör skillnad, hjälper klimatet, stärker äganderätten och den fria marknaden samtidigt.

Hindren för investeringar i grön energi på bred front utgörs oftast inte av frånvaron av subventioner eller höga installationskostnader. I själva verket betalar solceller av sig efter ungefär tio år, beroende på den totala kapacitet solceller som installeras. Och här kommer själva kruxet. Skatt. Energiskatten dödar storskaliga investeringar i solceller. I städer finns det enorma takytor som till större delen står helt tomma i dag, inte minst industritak. Fastighetsägarna hade mer än gärna fyllt sådana ytor med solceller, om det inte vore för att energiskatten begränsar solcellernas lönsamhet. Ett modernt vindkraftverk har en effekt på cirka 3–3,5 megawatt. En rimlig brytpunkt för när energiskatten kickar in borde vara strax därunder (även vid försäljning). Exakt var vill Liberala ungdomsförbundet lämna osagt, och det bör kanske en utredning svara på.

Ett annat problem för fastighetsägare som vill investera i grön energi är det krångliga systemet med detaljplaner. Om en fastighetsägare vill placera stora mängder solceller på sitt industritak, trots energiskatten, så kan planavgiften vara droppen som får bägaren att rinna över. Om detaljplanen inte medger solceller så behöver fastighetsägaren betala en inte så blygsam planavgift för att ändra detaljplanen. Planavgifter tas också ut när större anläggningar med nya vindkraftverk ska byggas. Det är byråkratiskt trams.

Tack och lov har kravet på bygglov avskaffats för solceller, givet att det inte är ett K-märkt hus som berörs. Om så är fallet så behöver en ansökan om bygglov skickas in, och därmed tillkommer administrativa avgifter. Visserligen är avgifterna relativt låga i förhållande till vad solcellerna i sig kostar, men det är ändå onödiga avgifter. Alla bygglov bör inte beviljas men bygglovsavgifterna borde tas bort för alla produktionsenheter för el.

F105. Framtida elbehov

Rolf Hogland, Västerås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** vi sätter en renommerad tekniker på att räkna ut hur mycket elenergi hela landets fordonspark behöver när alla fordon går på batterier och att vi räknar ut hur mycket elenergi, som behövs sommartid för att kyla våra bostäder, arbetsplatser och butiker i ett varmare klimat (som redan är på väg).

I tidningen Ny Teknik fanns det några försök till beräkningar från läsare och de bedömde att fordonsflottan behöver ett till två kärnkraftverk. Elmotorer har bättre verkningsgrad än bensinmotorer men det är en ansenlig energimängd, som går åt även med el. Bergkyla kan vara lösningen för hus, men den drar också energi (https://www.nyteknik.se/popularteknik/om-alla-sveriges-bilar-vore-elektriska-6370213).

När det inte blåser och solen gått i moln kommer landet att stå stilla om vi inte bygger ut kärnkraften – nu!

F106. Gemensam sak för säker energiförsörjning och kapacitet

Pia Långström, Stockholm, Mats Andersson, Stockholm, Rune Hultkvist, Jönköping, Göran Stenlund, Älvsbyn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för att gemensamt förverkliga den nordiska kraftkabeln och koppla ihop Sverige och Finland genom att ansluta Gotland, Öland och Åland till varandra samt respektive fastland och därmed säkra en tillförlitlig energiförsörjning samt export- och importmöjligheter
2. **att** Liberalerna ska vara drivande i utveckling, uppgradering samt utbyggnad av kraftnätet och möjliggöra en marknadsdriven utvecklingstakt av vindkraft som tillvaratar möjligheter för fossilfri energiproduktion och export
3. **att** Liberalerna ska låta vindkraften nå sin fulla potential på Gotland och Öland och bidra till den nationella elproduktionen samt möjliggöra export till Finland

genom att investera i den kritiska kraftkabeln till fastlandet

4. **att** Liberalerna tar ställning för expansion av en nordisk kraftkabel till EU-länder runt Baltikum och Östersjön för energisäkerhet samt import- och exportmöjligheter
5. **att** Liberalerna verkar för att Svenska Kraftnät ska ta emot grön elproduktion

Kapacitetsbristen i svenska elnät är en flaskhals som förhindrar tillväxt, nya industrier och klimatomställningen (se https://www.svd.se/tranga-elnat-kommer-att-sta-sverige-dyrt, https://www.svd.se/utan-elnat-blir-det-ingen-ny-industri, https://second-opinion.se/tranga-elnat-hindrar-tillvaxt/). För att inte tala om beroendet av rysk gas. Omställning till elbilar är en förutsättning för att nå nationella och globala klimatmål (se http://elbilsnytt.se/elbilen-ar-en-viktig-komponent-for-en-hallbar-omstallning/).

Liberaler river ju barriärer för en fri fungerande marknad och handel med EU. Energisektorn står för minst 25 procent av alla växthusgaser, transformationen brådskar. Investeringar krävs för att utveckla kraftnätet, trygga en tillförlitlig säker energiförsörjning och tillvarata vindkraftens snabba utvecklingspotential. Svenska Kraftnät saknar kapacitet att ta emot grön el från vindkraftsprojekt som Åsheda, beräknad årlig produktion 1 terawattimme. Det är dålig affär att fortsätta låta ren, fri energi blåsa bort.

Gotland och Öland har outnyttjade vindresurser, Åland siktar på att bli helt självförsörjande. Stoppklossen är transportkapaciteten eftersom det fortfarande saknas en kraftkabel för att koppla ihop öarna med fastlandet på båda sidor av Östersjön. Finland är en naturlig samarbetspartner med liknande energimarknad, samhällsstruktur och behov. Båda länderna har hittills klappat sig själva på axeln för gamla utsläppsmeriter. Det råder stiltje på grund av infrastrukturbarriärer och handelshinder, samtidigt som teknikutvecklingen och klimatförändringarna går blixtsnabbt.

Östersjöregionen har nytta av en marknadsdriven, snabb utvecklingstakt som tillvaratar gemensamma möjligheter för fossilfri förnyelsebar energiproduktion. En nordisk kraftkabel inverkar positivt på ekonomin, miljön, klimatet och samhället genom att minska effekterna av klimatförändringarna, beroendet av andra energikällor och bidra till en levande skärgård, innovation och jobb. Samarbete minskar risker, kostnader och ökar tillförlitlighet, säkerhet, kunskap och möjliggör skalekonomier.

Vindkraftsmotstånd baseras på okunskap och lösa farhågor sedan förra seklet som nu saknar grund tack vare snabb teknikutveckling, anpassning till miljö och samhälle, gedigen kunskap om hur vindkraftverk bör införlivas i miljön samt produktutveckling som tar hänsyn till ljud, fladdermöss, fåglar m.m. Ljudet från rotorbladen försvinner och blandas helt med naturliga ljud vid den optimala vindhastigheten 8–10 meter per sekund. Det är en myt att lagring är avgörande för vindenergi eftersom man enkelt balanserar nätet genom spara på hydrokraften och stänga dammluckorna vid överproduktion. Till skillnad från kärnkraft finns ingen startsträcka för att snabbt aktivera vattenkraft när efterfrågan ökar. För Sverige innebär det att man kan balansera utbud/efterfrågan med vattenkraft. En nordisk kraftkabel säkerställer en tillförlitlig och säker energiförsörjning med kapacitet som främjar tillväxt, nya industrier och klimatomställning.

F107. Satsa på fossilfri kärnkraft

Carl-Åke Utterström, Västerås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för omformulering till fossilfri kraft
2. **att** Liberalerna kraftfullt ska stödja kärnkraft
3. **att** Liberalerna verkar för att energiöverenskommelsen modifieras
4. **att** Liberalerna verkar för att landets effektbehov tillförsäkras

Att satsa på kärnkraft är ekonomiskt betydligt billigare än att satsa på förnybart.

100 procent förnybart kostar enligt Sweco i storleksklass 1 500 miljarder kronor medan ett kärnkraftverk som kan leverera 7,5 terawattimmar (lite mindre än halva vindkraften totalt) kostar 35–100 miljarder kronor. Plus att råmaterialåtgången är högre för förnybart.

I och med att merparten sektorer står inför en kraftfull elektrifiering i form av transport-, jordbruks-, skogsbruks-, gruv- och entreprenadsektorn samt fartygs- och flygsektorn plus serverhallar, batterifabriker och inte minst konverteringen av masugnar från kol till vätgas. Enbart det sistnämnda motsvarar dagens vindkraft. Masugnarna 15 terawattimmar och vindkraften totalt 17 terawattimmar. Dessa 17 terawattimmar innehåller en hel del överskottsel plus att totalen omfattar såväl nyttig energi som möjlig energi att lagra.

Säg att vi behöver 200 terawattimmar år 2040. Utbyggd vattenkraft kanske kan ge 75 terawattimmar då kan förnybart maximalt uppgå till motsvarande. Totalt får vi alltså 75–150 terawattimmar. Vi måste alltså ha ytterligare planerbar energi. Att ändra gränserna för frekvensen låter sig inte göras eftersom industrins utrustning är anpassad efter frekvensen 50 hertz +/– 0,1 hertz.

F108. Elbristen i Sydsverige

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att överföringskapaciteten av el till södra Sverige ökar. Den kraftigt försenade Sydvästlänken måste färdigställas
2. **att** Liberalerna verkar för att indelningen av Sverige i fyra elområden ses över i syfte att minska de prisskillnader som drabbar södra Sverige

Elbristen i södra Sverige hotar den gröna omställningen och nödvändiga utbyggnadsplaner för bostäder, industri och hamnar. Kärnan till problemet ligger i bristen på överföringskapacitet i nätet. Svenska kraftnät har inte tillräckligt kraftfulla stamnät för att förse Sydsverige med de effektmängder som behövs. Liberalerna bör därför verka för att

överföringskapaciteten av el till södra Sverige ökar. Detta genom att den kraftigt försenade Sydvästlänken färdigställs.

Som det ser ut i dag blir Sydsverige dubbelt bestraffade. Dels har sydsvenska kommuner svårt att få tillräckligt med el till de investeringar och utbyggnader som behöver göras framöver, dels blir elpriset dyrare än på andra ställen i Sverige. Prisskillnaden är en konsekvens av den indelning av den svenska elmarknaden i fyra elområden som Svenska kraftnät gjorde i november 2011. Elområdesindelningen skulle synliggöra flaskhalsar och skapa incitament till produktionsökningar och investeringar i stamnätet för att överbrygga överföringsbegränsningar. I praktiken har indelningen i stället inneburit en straffskatt för sydsvenska elkonsumenter.

Den överenskommelse mellan Svenska kraftnät och EU:s konkurrensmyndighet som ligger till grund för indelningen av Sverige i elområden upphör 2020. Det finns goda skäl att därefter välja en annan väg.

Liberalerna bör verka för att indelningen av Sverige i fyra elområden ses över med sikte på att minska de prisskillnader som främst drabbar sydsvenska elkonsumenter. Möjligheten att ersätta den nuvarande indelningen med en enad svensk elmarknad, alternativt en indelning i endast två elområden, i enlighet med det förslag som förordades i den så kallade POMPE-utredningen 2007, bör särskilt övervägas.

F109. Mer statliga forskningspengar till fossilfri energi och råvara

Roland Eriksson, Ulricehamn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för ökade anslag till forskning inom fossilfri energiproduktion och insatsvaror som ersätter plast, betong m.m.

För att hejda den globala uppvärmningen behöver vi ersätta oljebaserade produkter med förnyelsebara råvaror. Till exempel biodiesel och trä/växtbaserade byggprodukter, förpackningar och textilier. Här kan staten stötta industrin med mer generösa bidrag till forskning och teknikutveckling.

F110. Stärk forskningen inom kärnkraftsteknik

Dietmar Gleich, Falun

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna uttalar ännu starkare stöd för att fler lärosäten undervisar och forskar inom kärnteknik och får högre anslag till det
2. **att** Liberalerna uttalar ännu starkare stöd för att Sverige stödjer i ökad omfattning forskning inom kärnkraft inom europeisk och global ram
3. **att** Liberalerna uttalar ännu starkare stöd för att Sverige tävlar om att uppföra forsknings- och prototypreaktorer inom fjärde generationens kärnkraft inom landet

En global stark stigande användning av kärnkraft tillhör de mest avgörande komponenter för att begränsa klimatförändringarna och bevara biologisk mångfald. Fjärde generationens reaktorutveckling kännetecknas av höjd passiv säkerhet och bättre utnyttjandet av bränsle. Sverige kan bidra med ökande forskningsinsatser i europeisk och global sammanhang. Lärosäten som driver undervisning och forskning inom kärnteknik bör bli fler och få ökande anslag. Sverige bör tävla med när det gäller att bygga forsknings- och prototypreaktorer inom fjärde generationens kärnkraft.

F111. Ja till vindkraftsparker

Christina Zoric Persson, Lund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för havsbaserade vindkraftsprojekt som kan visa att de är positiva för syresättning och marint liv i Östersjön

Den marina miljöövervakningen visar att de döda bottnarna i Östersjön är tre gånger så stora som vid millennieskiftet. Utvecklingen är skrämmande. Orsakerna är enligt rapporter sannolikt övergödning, allt varmare vattentemperaturer och att Östersjön är så beroende av de trånga inflödena av syrerikt saltvatten via Öresund och Bälten i söder.

Sverige har med sin långa kustlinje i Östersjön ett särskilt ansvar. Arbetet att stoppa näringstillförseln från ett intensivt jordbruk, reningsverk med mera runt Östersjön måste fortsätta. Men det inte kommer att räcka för att hejda den negativa utvecklingen enligt forskare. På kort sikt måste även inflödet av syrerikt ytvatten öka väsentligt till Östersjön.

En möjlighet till detta har öppnats, nu när Tyskland och Danmark lägger om stora delar av sin fossilberoende elproduktion. Inom några år ska havsbaserad vindkraft femfaldigas i Tyskland och båda länder bygger just nu stora vindkraftsparker i södra Östersjön. Flera nya stora projekt är på gång och det kan komma ännu fler, även initierade från svenska kraftbolag.

Dessa stora konstruktioner till havs har stor potential att verka positivt för att syresätta Östersjön om vi tar vara på möjligheterna. Genom pilotstudier har forskare vid Göteborgs universitet visat att det är effektivt att pumpa ner syrerikt ytvatten till havsbotten. Överproduktionen skulle kunna utnyttjas till att driva storskaliga pumpar, som kunde driva ner syrerikt ytvatten till djupare vatten såsom forskarna visat. Miljöuppföljningen för Öresundsbron har dessutom visat att stora pelare och konstruktioner under vatten kan fungera som fäste för musslor och som skydd för flera viktiga marina arter.

I Liberalernas hållning till elcertifikaten nämns havsbaserad vindkraft i förbigående, och i något skeptiska ordalag. De kommande investeringarna i havsbaserad vindkraft i Östersjön bör dock ses som positiva satsningar, i stället för problem. Liberalerna bör verka för att vindkraftsparkerna i Östersjön ska kunna ge positiva effekter på syresättningen och för den biologiska mångfalden i Östersjön. Ett sätt är att lyfta in frågan i arbetet med EUs Östersjöstrategi, ett annat är att i remisser uttala sig positivt om dessa möjligheter. Det handlar alltså om att samma projekt ska kunna göra flera saker samtidigt: elproduktion, syresättning och fäste och skydd för marint liv.

Källor:
https://tidningensyre.se/2016/nummer-68/kraftig-okning-av-doda-bottnar-ostersjon/
https://science.gu.se/aktuellt/nyheter/Nyheter%20Detalj/syresattning-pa-120-meters-djup-kan-radda-ostersjon.cid987268
https://www.nyteknik.se/energi/enorma-satsningen-pa-vindkraft-till-havs-6398954
https://www.nyteknik.se/energi/vill-bygga-sex-vindkrafts-parker-utanfor-svenska-kusten-6856802

F112. Ta bort kommunala vetot vid vindkraft

Roland Eriksson, Ulricehamn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att kommunernas möjlighet till veto vid vindkraftsetableringar tas bort

Allt fler etableringar av vindkraftverk stoppas på grund av lokala opinioner i landets kommuner. Därmed hindras övergången till fossilfri energiproduktion. Dessutom hindras markägare att få ytterligare en möjlighet att försörja sig på sin mark.

F113. Tillståndsprocessen ett konkurrenshinder för vindkraftsprojekt

Pia Långström, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att avskaffa kommunernas vetorätt
2. **att** liberaler ska verka för att lagstadga att kommunerna inte får lägga in veto för projekt i områden som kommunen pekat ut i översiktsplaner eller som avsatts som riksintresseområden för vindkraft
3. **att** Liberalerna ska tillåta att identifierade och utpekade riksintresseområden och områden för vindkraft i översiktsplaner ska innebära att projektörer är garanterade tillstånd att bygga vindkraft, endast villkoren för hur samt antal verk och vindparkens utformning ska kunna diskuteras som i andra länder
4. **att** Liberalerna ska verka för att avslag ska motiveras med vetenskapliga fakta, samma krav på vetenskaplighet ska ställas på prövande myndigheter och projektörer
5. **att** Liberalerna verkar för att vindkraftsprojektörer kompenseras finansiellt om tillståndsprocessen förhalas så att de förlorar pengar och projektet hinner bli irrelevant

Klimatet kan inte vänta. Vindkraft är nyckeln för en tillförlitlig, säker energiförsörjning och en fri fungerande energimarknad. Enligt Svensk Vindenergi får i dagsläget 75 procent av alla tillståndsansökningar avslag (se http://www.vindkraftsnyheter.se/20190215/5823/stormig-prognos-svensk-elproduktion). Vindkraftslagen som trädde i kraft 2006 visade att regeringen hade ambitioner att tillvarata vindkraftens snabba utvecklingspotential genom att förändra tillståndsprocessen för vindkraftsbyggnationer. Tyvärr fick det motsatt effekt och tillståndsprocessen går nu ännu långsammare, men det är lättare att hitta finansiering. Vindkraftsprojekten förhalas och stoppas ofta genom kommunalt veto. Detta trots att det sedan förra landsmötet, 2017, gjorts en del försök runt om i landet för att motverka det kommunala vetot.

Trots etableringen av vindkraftsamordnare 2006 är problemet fortsatt bristfälligt samarbete mellan aktörerna. Nu, knappt 15 år senare, visar Statskontorets utvärdering (http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2016/201617.pdf) att hindren kvarstår i form av oklarheter och godtycklighet i tillståndsprocessen. I dag baseras avslagen på lösa farhågor, som ofta saknar grund. Det verkar vara en allmänt utbredd uppfattning att t.ex. vindkraft är farligt för fågellivet trots att en stor del av riskerna har teknikutvecklats bort samt att det för stora glidflygande fåglar handlar om små områden som kan skyddas enkelt och billigt (se https://www.vindkraftsnyheter.se/20190128/5808/vindkraftverk-farliga-stora-glidflygande-faglar).

Sverige saknar fortfarande tydliga och tillförlitliga spelregler, beslutsprocesser, ansvarsfördelning och acceptans för vindkraft som en konkurrenskraftig produkt. Det behövs adekvat planering, samråd och evidensbaserade beslut. Vindkraftsprojektörer ska kunna förlita sig på att identifierade riksintresseområden och områden för vindkraft i översiktsplanering innebär att projektörer får byggnadstillstånd som i andra delar av världen. I Sverige är risken hög för avslag även i utpekade områden, vilket innebär att projektörer kastar pengarna i sjön.

Fakta bör ligga till grund för beslut och motiveras med vetenskapliga bevis, inte rykten eller myter. Okunskapen saknar grund tack var den snabba teknikutvecklingen med anpassning till både miljö och samhälle. Hänsyn tas till ljud, fladdermöss och fåglar i produktutvecklingen. Det finns gedigen kunskap om hur vindkraftverk bör införlivas i miljön. Ljudet från rotorbladen försvinner och blandas numera helt med lövprassel och andra naturliga ljud vid den optimala vindhastigheten på 8–10 meter per sekund. Samma krav på vetenskaplighet ska ställas på både projektörer och prövande myndigheterna.

Liberalerna bör vara drivande för en marknadsdriven fossilfri energimix med konkurrerande alternativ. Genom att identifiera och dra ur proppen i tillståndsprocess kan Liberalerna verka för att riva ett litet men avgörande hinder för en fri fungerande energimarknad. Klimatet kan inte vänta.

F114. Snabbt minskad klimatpåverkan

Urban Wästljung, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för en utbyggnad av elväg under 2020-talet
2. **att** Liberalerna ska arbeta för en politik som gynnar kolinlagring i skog och mark

Liberalerna har med rätta fått beröm för en progressiv klimatpolitik. Dock är många av förslagen i vårt program för

långsamma till sin verkan. Det behövs kraftfulla åtgärder redan under nästa tioårsperiod.

Elväg, det vill säga dynamisk överföring av el för drivning av tung trafik är en teknik som snabbt och kraftigt skulle kunna minska utsläppen från lastbilstrafik i de tyngst trafikerade flödena som motorvägstriangeln E4, E6 och E18. Elväg skulle vidare stärka den elektrifiering av infrastrukturen till vägen som behövs till laddstationer också för personbilarnas behov. Det är väsentligt att arbetet med elektrifiering inte försenas. Liberalerna bör därför se till att en elvägsutbyggnad kommer igång i infrastrukturplanen 2022–2026 för att ge påtaglig effekt på de nationella utsläppsmålen till 2030.

Negativa utsläpp framstår som en allt viktigare del i klimatpolitiken. Sverige har utmärkta förutsättningar att öka kolinlagring i växande skog och annan vegetation samt i jordar om marken sköts på rätt sätt. Jord- och skogsbruket måste ges rätt förutsättningar för sådant arbete och fjärrvärmeverk kan stimuleras att även producera biokol, som ytterligare kan öka på kolinlagring i mark. Det är angeläget att Liberalerna driver på för snabb utveckling och användande av lämpliga styrmedel för den typen av ”CCS på riktigt”.

F115. Avskaffa nätmonopolet för en fri fungerande energimarknad

Pia Långström, Stockholm, Maria Johansson, Stockholm, Björn Ljung, Stockholm, Tommy G. Persson, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för att avskaffa nätmonopolet
2. **att** Liberalerna ska ta ställning för att avskaffa anslutningskostnaden, nätavgiften, för konsumenten
3. **att** Liberalerna ska vara drivande i konsumentens fria val av ett enda energibolag för både nätanslutning och energiförsörjning med en enda räkning som i EU
4. **att** Liberalerna ska vara drivande för att den svenska energimarknaden ska närma sig EU, anpassa affärsmodellen, avskaffa nätavgiften för konsumenterna, tillåta trafikavgifter finansiera nätet
5. **att** Liberalerna ska verka för en fri energimarknad som främjar konkurrens och stärker konsumenten genom att avskaffa nätmonopolet och finansiera nätet med trafikavgifter så konsumenten får EN räkning från valfritt energibolag
6. **att** Liberalerna ska verka för ökade konkurrensmöjligheter i EU med export av förnyelsebar energi genom att avskaffa nätmonopolet, undanröja hinder för svenska bolag att närma sig EU:s energimarknad, främja utveckling, innovation och en fri energimarknad

Liberalerna värnar om fria öppna marknader utan handelshinder som främjar konkurrens, utveckling och konsumenternas valfrihet. För att en fungerande energimarknad överhuvudtaget ska bli möjlig bör Liberalerna ta ställning för att avskaffa nätmonopolet och nätavgiften, det vill säga konsumentens anslutningsavgift till nätet, och tillåta att nätet i stället finansieras med trafikavgifter.

Det nuvarande nätmonopolet innebär att svenska konsumenter faktureras och betalar två gånger för energiförsörjningen och inte fritt tillåts välja ett energibolag som skickar en enda, begriplig räkning till hushållet som i övriga EU. En skev marknad urholkar konsumenternas position, plånbok och valfrihet.

Den svenska energimarknaden fungerar fortfarande bristfälligt och karakteriseras av kartellbildning, oligopol samt svårmanövrerade barriärer för att ta sig in och etablera sig på den svenska marknaden. EU har vid flera tillfällen ifrågasatt varför det är så svårt för små, nya aktörer att lyckas på den svenska marknaden. Etablerade giganter fortsätter att styra och ställa som de vill och kan främja egna intressen samt undvika att satsa på utveckling och innovation som bidrar till en hållbar samhällsutveckling och medvetna konsumenter.

Även ur det perspektivet är avskaffandet av nätmonopolet och anslutningsavgiften, nätavgiften, en knäckfråga. Trafikavgifter bör finansiera nätkostnaden precis som i övriga EU, vilket även stärker den fria konkurrensen och möjliggör fri handel.

Ytterligare ett starkt skäl till att avskaffa nätmonopolet är att det annars blir mycket svårt att anpassa den svenska energimarknadens affärsmodell till EU:s, vilket i praktiken innebär sämre, färre och dyrare valmöjligheter för svenska konsumenter i avsaknad av fri handel på en fri fungerande energimarknad.

Den nödvändiga anpassningen till EU:s energimarknad främjar export av förnyelsebar energi och eventuellt överskott av vind- och solkraft till länder som är beroende av kol. Det är dock en myt att lagring är avgörande för vind- och solkraft eftersom man enkelt balanserar nätet genom spara på hydrokraften och stänga dammluckorna vid överproduktion. Till skillnad från kärnkraft finns ingen startsträcka för att snabbt aktivera vattenkraften igen när efterfrågan ökar. Sveriges fina vattenkraftresurser innebär med andra ord att behovet av att lagra vind- och solkraft i batterier inte har någon större betydelse eftersom man kan balansera utbud och efterfrågan med vattenkraft.

Liberalerna verkar redan nu för att den svenska och nordiska energimarknaden ska närma sig den europeiska för att möjliggöra en fri fungerande marknad, säker och tillförlitlig energiförsörjning samt valfrihet för konsumenterna.

Det kräver dock avskaffandet av både nätmonopolet och anslutningsavgiften till nätet, nätavgiften, som i stället bör finansieras med trafikavgifter för att möjliggöra en fungerande, innovativ energimarknad med fri konkurrens som gynnar svenska konsumenters valmöjligheter och en hållbar samhällsutveckling.

F116. Klimatet ur ett konsumentperspektiv

Rune Hultkvist, Jönköping

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att klimatmålet, ur ett konsumentperspektiv, sätts till under 2 ton koldioxidekvivalenter per person – det vill säga en långsiktigt hållbar nivå
2. **att** Liberalerna verkar för att all redovisning/mål av klimatavtrycken även redovisas ur ett konsumentperspektiv

De klimatmål som Sverige arbetar med baseras i huvudsak på utsläpp som sker inom Sveriges gränser som geografiskt område. För att lösa klimatfrågan måste dock de globala utsläppen minska vilket innebär att alla länder behöver ta ansvar för utsläpp som sker till följd av import av produkter, det vill säga klimatfrågan behöver hanteras ur ett konsumentperspektiv.

En hållbar nivå på utsläppen, globalt, bedöms ligga under två ton koldioxidekvivalenter per person (konsumentperspektiv).

F117. Värna om varg

Liberalerna Norberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna som parti ska värna om mångfald, även bland rovdjur
2. **att** Liberalerna står upp för att den svenska vargstammen tillåts bli mer genetiskt stabil
3. **att** Liberalerna ska verka för att sprida kunskap om rovdjur som t.ex. varg och järv
4. **att** varg ska få leva i hela Sverige
5. **att** tillsammans med länsstyrelserna står Liberalerna, som parti, upp för detta mycket hatade djur

Det är få partier som vågar ta ställning i vargfrågan. Mot en bakgrund av att vi i Sverige har ett riktvärde om att ha ungefär 300 vargar så anser Liberalerna Norberg att en aktiv insats behöver göras skyndsamt för att rädda stammen.

Frågan är kontroversiell och flera liberaler kommer emotsätta sig detta förslag. Vi anser dock att något parti måste våga driva frågan vidare och också basera vårt förslag på fakta och kunskaper.

Vargstammen i dag har vandrat in från öster. Den är så pass inavlad att den genetiska variationen är hotad. Släktskapsförhållandena är ofta att många vargar nödgas fortplanta sig med en genetisk variation motsvarande syskonpar. Kopplat till detta har Naturvårdsverkets nationella förvaltningsplan för varg, konstaterat att tjuvjakt är ett mycket stort hot mot stammen. Siffror anges att nästan 50 procent av de kadaver av varg som återfinns har avlidit på grund av tjuvjakt. Dalarna, ett av våra mest vargtäta län, visar nu på ”svarta hål” där det saknas varg och ingen vet hur dessa har försvunnit.

Den genetiska variationens framtid inom vargstammen är helt beroende av att varg vandrar in österut ifrån och ned genom Sveriges norra delar för att sedan nå till mittenbältet, där vi i dag har tätast med varg. Denna invandring måste ske minst var femte år för att dämpa inavelsgraden.

Förvaltningsplanen för varg går ut på att varg ska finnas i hela landet, inte bara i mittenbältet. Detta försvåras i norr av att stora områden är sameland och att varg därför är ett hot mot rennäringen. Eventuella vargar som ska ta sig ned genom norra Sverige lever farligt. I söder lyser varg med sin frånvaro.

Vi anser att varg är en viktig del av Sveriges fauna och att den har ett historiskt värde för Sverige. Detta borde vara en del av vårt program för biologisk mångfald.

F2. Trafik och infrastruktur

Infrastruktur och enskilda transportslag

F201. Erkänn bilens roll på landsbygden

Thomas Söderström, Luleå, Inger Lundberg, Älvsbyn, Gerd Niemi, Luleå, Anne Stenlund, Älvsbyn, Jens Sundström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar fram skarpa förslag för att möjliggöra att bilen och bilåkandet kan fortsätta i de regioner och län i landet som har långa avstånd och är kraftigt beroende av bilen oavsett drivmedel
2. **att** med förslaget som grund prioriterar detta i kommande budgetförhandlingar

Liberalerna får inte glömma landsbygdens problematik, bilens roll är central för landsbygden. Där behövs det snarare stimulans och fler förslag för att möjliggöra så att bilen och bilåkandet kan fortsätta i de regioner och län i landet som har långa avstånd och är kraftigt beroende av bilen. I en tid då drivmedelskostnaderna höjs kraftigt behöver Liberalerna ha smarta liberala lösningar och alternativ för dem som inte klarar sig utan bilen. Det duger inte att bara hänvisa till ny teknik och framtiden, vi måste också kunna agera här och nu och se dom problem som finns i dag. Det är nu dags att göra verkstad och ta fram fler skarpa moderna liberala förslag så att bilens roll stärks i de regioner och län i landet som har långa avstånd och är kraftigt beroende av bilen.

F202. Sverige behöver en ny Öresundsförbindelse

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för en ny fast Öresundsförbindelse

Intäkterna från Öresundsbron har inom ett par år betalat av investeringen, trots att prognosen sa att den skulle vara betald först 2040. Pengarna som fortsatt rullar in bör användas för att bygga en ny, snabbare och bättre förbindelse mellan Sverige och Europa.

Redan i dag planeras en ny överfart mellan Danmark och Tyskland, den så kallade Fehrman- Bältförbindelsen. För att Sverige inte ska hamna utanför det allt mer integrerade Europa måste vi tänka nytt och tänka större. Sverige ligger i Europas periferi, dessutom står vi fortfarande utanför Euro-zonen. För att kunna vara kvar och konkurrera på den europeiska marknaden kan inte Sverige ställa sig utanför den fortsatta integreringen. I och med Fehmarn-Bält skapas det nya exportmöjligheter för gods raka vägen ner till Tyskland, vilket i sin tur kommer ställa högre kapacitetskrav på trafiken över Öresundsbron.

Dagens Öresundsförbindelse har i princip nått sitt kapacitetstak, och trots det ökar efterfrågan på transporter, för både pendlare och varor. Därför är det av största vikt att vi redan i dag börjar planera för och bygga en ny förbindelse så att den står klar innan trafiken via Öresundsbron slår i taket. När persontrafiken över Öresundsbron tar trafikutrymme från exportindustrin så skadar det tillväxten. För att kunna lyfta bort persontrafiken för att göra plats för mer gods och export behövs en ny fast förbindelse över Öresund.

Malmö och Köpenhamn har redan ett projekt igång där de tittar på möjligheter att bygga ut Köpenhamns tunnelbanesystem till en eller flera hållplatser i Malmö. Kostnaden för projektet beräknas till 20–22 miljarder. Investeringen skulle däremot sannolikt snabbt betala av sig genom den ökade tillväxten som sker när arbetsmarknadsregionen integreras ytterligare, samt den höjda kapaciteten för export som frigörs med en sådan lösning när persontrafiken flyttas från Öresundsbron. Som tidigare nämnt betalade Öresundsbron av sig mycket tidigare än väntat.

Liberala ungdomsförbundet menar att Liberalerna som det mest Europavänliga partiet bör jobba för en ny fast förbindelse mellan södra Sverige och Europa.

F203. Överskottet från Öresundsbron

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att utarbeta en modell som överför överskottet från Öresundsbrons brukaravgifter till infrastruktursatsningar i Skåne

För näringslivet är pålitliga, effektiva och hållbara transporter till våra viktigaste exportmarknader avgörande för konkurrenskraften. Som gränsregion hanterar Skåne en stor del av svenska företags transporter genom flera viktiga godsstråk. Transittrafiken är mycket omfattande – varje år rullar drygt en miljon lastbilar genom Skåne – och trafiken väntas öka kraftigt, inte minst när Fehmarn Bältförbindelsen mellan Danmark och Tyskland öppnar.

Det är viktigt att dessa transporter kan tas om hand på ett effektivt och miljövänligt sätt. Väg- och järnvägsnätet behöver rustas för denna nya situation. Inte minst behöver mer gods flyttas över till järnvägen. Ingen annanstans i landet är det dock så trångt på spåren som i Skåne och Halland. De statliga anslagen till utbyggnad och underhåll räcker inte. Risken är nu att södra Sverige blir en flaskhals.

Ett alternativt finansieringssätt till de nationella anslagen är att låta Öresundsbrons överskott bidra till ny infrastruktur i Öresundsregionen. Årligen ger bron ett överskott på ungefär en miljard kronor. De pengarna skulle kunna, helt eller delvis, återinvesteras i den region som Bron betjänar.

Liberalerna bör därför verka för att en modell tas fram som överför överskottet från Öresundsbron till infrastruktursatsningar i Skåne.

F204. Dags att börja planera för en andra Ölandsbro

Liberalerna Kalmar län

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verka för att regeringen ger Trafikverket i uppdrag att i infrastrukturplaneringen se över förutsättningarna för en andra Ölandsbro

Liberalerna Kalmar län är överens om att det är dags att börja planera/projektera för en ny Ölandsbro. Kalmar och Öland behöver varandra, något som vi blivit allt tydligare de sista åren. Tack vare närheten till varandra har vattenkriser kunnat lösas, IKEA etablerats och turismen utvecklats.

Ölandsbron är 50 år gammal och ska, enligt planen, stå i ytterligare 50 år. Vad som står klart är dock att bron redan i dag inte klarar av sitt ursprungliga uppdrag och inte lever upp till moderna krav på tungt trafikerade leder. Det finns t.ex. inte längre någon cykelbana och det saknas mitträcke.

Trafikvolymerna har ökat och är i dag långt större än vad konstruktörerna föreställde sig för 50 år sedan. Ölandsbrons årsdygnstrafik år 2017 var 18 672 fordon, vilket är i paritet med den mycket bredare Öresundsbrons 20 630 fordon. När bron invigdes räknade man med att drygt en miljon fordon skulle passera årligen. Nu är vi snart uppe i sju miljoner. Det är inte rimligt att vänta 50 år till på att en ny bro står klar.

En ny bro innan 2070 kommer kräva politiska initiativ på alla nivåer. Liberalerna i Kalmar län har beslutat om vårt regionala handlingsprogram där ny bro är en av punkterna.

En liberal riksdagsledamot lämnade in riksdagsmotionen ” En ny Ölandsbro” (2018/19:471) den 19 november 2018 som behandlades i riksdagen 4 april 2019.

Med hänvisning till ovan motiverade skäl bör Liberalerna verka för att regeringen ger Trafikverket i uppdrag att i infrastrukturplaneringen se över förutsättningarna för en andra Ölandsbro.

F205. Mötesfri E10

Liberalerna Kiruna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen arbetar för att Trafikverket får de medel som behövs för att starta alla färdigplanerade arbeten mellan Töre och Kiruna på E10 omgående, stigningsfält i alla backar, Avvakko–Lappesuando, Töre–Morjärv och Morjärv–Svartbyn
2. **att** partistyrelsen arbetar för att medel till projektering och arbete för att hela E10 ska bli mötesfri ges så att namnet Dödens väg inte längre ska behövas

Trafikverket har börjat sin planering för att göra vägen mötesfri, sträckan är 40 mil lång. Vägen är en av de mest tungtrafikerade vägarna cirka 25 procent av all trafik är tung trafik. Det här ställer större krav på vägstandarden än normalt. Dessutom är det här en enda väg som ska fungera för alla transporter i alla väder och väglag från Narvik till Töre. Kiruna har inget sjukhus, ambulanstransporter ska köras på den enda vägen som finns, det går inte att ta någon alternativ väg. Det har hänt att skyddsombud har begärt skyddstopp för ambulansen för att vägen varit så undermålig. Det går inte alltid att flyga från Kiruna på grund av väderförhållanden, i fjällnära miljö växlar vädret snabbt. Närheten till fjällen innebär även många räddningar av människor som råkat i nöd både sommar- och vintertid.

F206. Gör raka linjen till förlängd E22

Carl-Åke Utterström, Västerås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** riksväg 53 görs till en förlängning av E22
2. **att** vägen ska byggas ut för att kunna trafikeras med förlängda lastbilar

De tio meter förlängda lastbilarna tillåts inte köra rakt norrut från Västerås trots att en stor del av godsmängderna går den vägen från Göteborg och norröver.

Det behövs ett huvudstråk för godset. Detta i avvaktan på att godstransporter i högre grad överföres till järnväg.

F207. Nya stambanor

Axel Darvik, Göteborg, Per Hansson, Jönköping

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ställer sig bakom byggandet av nya stambanor med högre hastighet och komfort än dagens stambanor
2. **att** statlig lånefinansiering ska bekosta utbyggnaden vid sidan av regional medfinansiering och ökade markvärden
3. **att** de nya stambanorna ska vara färdiga innan 2035

Sveriges järnvägsinfrastruktur behöver byggas ut för att säkra konkurrenskraften för våra företag och öka de miljövänliga transporterna. Enligt januariavtalet ska det byggas nya stambanor mellan de tre storstadsregionerna och de regioner som ligger utmed streckningarna. I en modern kunskapsekonomi där kvalificerade tjänster är basen behövs snabba och smidiga transporter för människor. Tåget har utvecklats till att bli en naturlig arbetsplats för många i tjänstesektorn och anställda förväntas kunna arbeta effektivt ombord under tiden de reser.

I Sverige är det relativt långt mellan städerna och därför är det viktigare att det finns en bra järnväg för att korta de tidsmässiga avstånden. Den streckningen som är föreslagen knyter samman åtta av de tretton största städerna i Sverige och skulle därmed skapa en betydligt bättre integration mellan dessa arbetsmarknader.

Målsättningen bör vara att bygga nya stambanor till 2035 finansierade med statliga lån, regional medfinansiering och ökade markvärden. De nya stambanorna bör vara anpassade för tåg med högre hastighet än dagens 200 kilometer i timmen och ska ge betydligt större kapacitet och bättre punktlighet i hela systemet. Hastighet och banstandard och ska avgöras utifrån en nivå som är samhällsekonomiskt försvarbar.

F208. Bygg ut befintliga järnvägsspår

Liberalerna Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** den befintliga järnvägen renoveras och byggs ut före eventuella satsningar på höghastighetsspår.
2. **att** särskilt järnvägen mellan våra två största städer Göteborg och Stockholm (Västra stambanan) renoveras och upprustas i högre takt än vad som sker nu

Sveriges järnvägar måste rustas upp och befintlig järnväg byggas ut

Kollektivtrafik, där goda tågförbindelser är en viktig del, svarar upp mot människors behov och efterfrågan samt skapar förutsättningar för ett minskat bilåkande och reducerad miljöpåverkan. Bra förbindelser med kollektivtrafik är ett verktyg för att underlätta för människor att på ett enkelt sätt ta sig till arbete, studier och fritidsaktiviteter.

Fokus måste vara på att skapa snabba transporter med bra komfort till jobb och studier där resor mellan de regionala naven är den mest efterfrågade tjänsten.

Västra stambanan, en av landets viktigaste järnvägar, har under många år haft väsentliga kapacitetsproblem. Järnvägen är en pulsåder för godstrafik till och från Göteborgs hamn. Det är också mycket persontrafik mellan Göteborg och Stockholm och de orter som ligger längs sträckan

Den omfattande trafiken på Västra stambanan medför under högtrafik, morgon och eftermiddag, alltför ofta driftstörningar med förseningar som följd. Framför allt gäller detta sträckorna närmast Göteborg där det finns omfattande lokaltågtrafik. Återverkningarna uppstår dock längs hela linjen till Stockholm.

Störningarna drabbar alla typer av tåg, såväl regiontåg som snabbtåg, godståg och lokaltåg.

Fyra spår mellan Göteborg och Alingsås har länge efterfrågats för att öka kapaciteten, vilket också skulle gynna tågtrafiken längs hela stambanan. Det var en stor besvikelse hos många när denna satsning inte kom med i den långsiktiga planen för investeringar i transportinfrastruktur förra våren

De planer som i dag finns på höghastighetståg skulle allvarligt försämra möjligheten till en fungerande trafik på Västra stambanan, då snabbtågen reduceras i antal avgångar, eller helt försvinna, då lönsamheten skulle minska, dels skulle resurserna till upprustning och utbyggnad minska kraftigt

Upprusta och bygg ut den befintliga järnvägen i en högre takt än i dag och få in detta i den nationella infrastrukturplanen när den uppdateras, vilket sker 2022.

F209. Ja till Norrbotniabanan för Europas skull

Jens Sundström, Luleå, Thomas Söderström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att det ska ske fortsatt utbyggnad av järnvägen i norra Sverige och planeringen för att bygga Norrbotniabanan i sin helhet ska intensifieras
2. **att** Liberalerna verkar för att den breda finansieringsdiskussionen mellan sju riksdagspartier ska återupptas och utgöra utgångspunkten för det fortsatta arbetet med projektet

Norrbotniabanan är för svensk och europeisk industri en viktig infrastrukturell satsning. Något som EU förstått. En god järnvägsinfrastruktur är en grundförutsättning för den tunga industrin (malm-, metall- och skogsindustrin) i Sverige. Dessa industrier har tunga transporter och höga krav på leveranssäkerhet och kontinuitet.

Med Norrbotniabanan kan kostnaden för godstransporter minska med 30 procent, något som givetvis innebär ökade vinster och konkurrensfördelar för den svenska industrin. Dessutom kommer leveranssäkerheten att öka betydligt med dubbla spår. Nordens tyngsta godsflöden på tåg fraktas via Botniska korridoren. Den binder samman det naturresursrika norra Europa med de mest befolkningstäta marknaderna inom EU.

Norrbotniabanan skulle åtgärda en allvarlig flaskhals i Botniska korridoren. Bra järnvägsinfrastruktur ger större arbetsmarknadsregioner. Norrlandskusten har ovanligt bra förutsättningar, med städer och orter på rad. Restiderna kan mer än halveras med Norrbotniabanan. Vägtrafiken kan inte konkurrera med järnvägens restider, säkerhet och miljövänlighet. Järnväg saknas vid kusten trots att 60 procent av befolkningen bor där. Kuststråket i övre Norrland har befolkningstäthet motsvarande huvudstråken i övriga landet och dessutom högre täthet med stora industrier.

F210. Investera i Norra stambanan Stockholm–Trondheim

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Gunnar Dovner, Östersund, Annica Nordell, Östersund, Mats E. Nilsson, Östersund, Margareta Widell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att Norra stambanan snarast byggs ut med dubbelspår och/eller mötesspår där det behövs för att öka tidsvinsterna med att åka tåg

Med en utbyggnad av Norra stambanan (Stockholm–Gävle–Bollnäs–Ljusdal–Ånge–Östersund–Storlien) på yrkat sätt skulle restiden Östersund–Stockholm kunna kortas till maximalt 4 timmar. Vidare skulle tågtrafiken Stockholm–Trondheim ges konkurrenskraftiga förutsättningar vilket gynnar den besöksnäring som blir alltmer livsviktig för utvecklingen av Norrlands inland. Utvecklingen av utbytet av handel, kultur m.m. mellan Sverige och ett av Norges befolkningstäteste områden skulle därmed också kunna få en rejäl injektion.

F211. Magnettåget som ett medel att motverka klimatförändring

Carl-Åke Utterström, Västerås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna förordar en utredning om magnettåget
2. **att** Liberalerna tar ställning för magnettåget som ett verktyg för att kraftfullt förbättra landets infrastruktur
3. **att** Liberalerna tar verka för att Sverige ska bygga ett robust tågsystem som är i tid, utan inställda tåg
4. **att** Liberalerna ska verka för att Sverige får ett tillförlitligt infrastruktursystem som kraftfullt förbättrar den svenska järnvägens rykte
5. **att** Liberalerna ska verka för en europeisk magnettågsfabrik, gärna i Bombardiers regi

Asien i form av Kina, Japan och Korea satsar nu kraftfullt på magnettåget. Kina bygger ett antal fabriker för tillverkning av magnettåg.

Magnettåget har också utsetts till ett av Kinas prioriterade styrkeområden där man vill bli världsledande.

Japan medverkar till magnettågsprojekt i USA, initialt sträckan Washington D.C.–Baltimore och i slutänden vidare till New York och Boston. Ledaren för projektet är euforisk till den förändring hela stadsområdet kommer att innebära.

Höghastighetstågsprojekt i världen avbryts eller stoppas. Utbyggnaden Los Angeles–San Francisco stoppas av guvernören på grund av skenande kostnader.

HS2-projektet i Storbritannien, en sträcka på 20 mil för 105 miljarder pund, kommer med största sannolikhet att avbrytas. 80 mil dubbelspårig magnetbana London sicksackande till Glasgow uppskattas kosta 24 miljarder pund. Orsaken är att den upphöjda banan inte drabbas av extra kostnader för korsande vägar, broar och åar. Topografin kan behållas intakt mellan de konsekutiva pelarstöden. Automatiserat byggande med färdiga kompletta prefabricerade sektioner minimerar kostnaden ytterligare.

För höghastighetsbanorna tillkommer slabb, slipers, räl, kontaktledning med spännanordning och extern signalutrustning. Allt detta utgår beträffande det förarlösa magnettåget.

Tyvärr har de föreslagna svenska höghastighetsbanorna samma tendens till kostnadsutveckling. Varför vänta på ett avbrytande på grund av stegrade kostnader?

Magnettåget skulle genom sina betydligt kortare restider attrahera fler passagerare, konkurrera ut inrikesflyget och överföra privatbilister till kollektivresande.

Sträckan Västerås–Stockholm tar med bil 85 minuter. En direktförbindelse med magnettåg tar 16 minuter. Betydligt mer miljövänligt än dagens tåg. Varken kol-, bromsdamm eller tungmetallutsläpp.

Kina utvecklar magnettåg med hastigheten 200 kilometer i timmen för sträckor 50 till 200 kilometer (början 2020), vilket är tänkt för 150 städer och 107 turistdestinationer. 30 av dessa städer har mer än en miljon invånare. Vidare utvecklas höghastighetsmagnettåg för en hastighet med 600 kilometer i timmen (maj/juni 2020). Sträckan Shanghai–Beijing, drygt 1 300 kilometer, ska gå på två timmar.

F212. Oslo–Stockholm med magnettåg

Carl-Åke Utterström, Västerås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att sträckan Oslo–Stockholm byggs med magnettåg
2. **att** Liberalerna verkar för att Trafikverket åläggs göra en studie

Jag har lobbat för magnettåg sedan hösten 2003. Inget system var då i drift men erfarenheterna från Shanghai sedan 31 december 2003 har verifierat en tillgänglighet på 99,98 procent och en total daglig försening på sekundnivå.

Nu har Kina utpekat magnettåg med en hastighet på 200 kilometer i timmen och höghastighetsmagnettåg med hastighet på 600 kilometer i timmen till en av sina prioriterade spjutspetsprodukter.

Sträckan Oslo–Stockholm planeras med konventionella tåg (projekt 2.55). En upphöjd magnetbana uppbyggs av prefabricerade bansektioner kompletta med motorkablar à 165 ton (25 meter). Uppbyggd höghastighetsbana väger varje sektion 900 ton (30 meter).

Vad kostar det att bygga en sådan HSR-bana (High Speed Rail) för hastigheter på 250 kilometer i timmen? Ett aktuellt referensexempel är höghastighetsbanan Järna–Linköping (15 mil) som uppskattas till 64 miljarder kronor. En fem gånger så lång bana torde alltså hamna runt 290 miljarder kronor (Trafikverket påstår 205 miljarder kronor, men med underhållskostnad över en 20-årsperiod är denna summa ekvivalent med 290 miljarder).

Magnettågets kostnad hamnar motsvarande på 180 miljarder kronor och underhållskostnaden för magnettåget är 87 miljarder kronor. Med andra ord lägre än enbart att hålla 250 km/h-anläggningen i drift. (Underlag: Dornier Consulting i Berlins utredning om bland annat underhållskostnader. Ett HSR-system för 250 km/h i icke blandad trafik sätts till 100 procent, och då hamnar magnettåget på 30 procent. HSR i 320 kilometer i timmen på blandad bana ger tiodubbla underhållskostnader gentemot magnettåget.)

Om vi nu tittar på sträckan Oslo–Stockholm med magnettåg med hastigheten 500 kilometer i timmen så klaras denna sträcka på under timmen till en lägre totalkostnad. Magnettåget går dessutom förarlöst. Genom att det svävar (dras med magnetkraft mot banans undersida) är det i total avsaknad av både mekaniskt slitage och behov av utbyte av mekaniska slitdelar.

Magnettåget har väderoberoende prestanda och hastighetsoberoende underhållskostnader. Det har klarat såväl tyfonen Matsa på 55 meter i sekunden som Shanghais värsta långvariga snöoväder på 50 år. All annan infrastruktur stod still.

Ökande material och lönekostnader favoriserar magnettåget ännu mer.

Magnettåget omfamnar delvis banan och hålls i position med magnetkraft i såväl sid- som höjdled. Med andra ord kan vikten reduceras utan att tåget tippar som är fallet med HSR.

Kort byggtid med hög automatiseringsgrad och liten personalstyrka ger låga kapitalbindningskostnader och tidiga nettointäkter.

F213. Flygplatsstrategin måste ta hänsyn till framtida elflyg

Helena Gellerman, Lerum

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **Liberalerna** verkar för att konsekvenserna av 2017 års flygplatsstrategi tar hänsyn till elflygets snabba utveckling och behov av många flygplatser för sin fulla potential

Klimatmålet 2030 står i fokus för aktörerna inom transportområdet, oavsett om det gäller väg, järnväg, flyg, sjöfart eller cykel. Utsläppen från transportområdet ska minska med 70 procent till 2030, relativt 2010. Det är ett tufft mål för alla aktörer.

Det är genom en samverkan mellan transportslagen som vi kan lösa de transportbehov som finns för Sveriges invånare, för företagens persontransportbehov och för godstrafiken. Och detta samtidigt som vi ska nå klimatmålet 2030. Varje transportslag har sina för- och nackdelar.

Flyget har en viktig roll att spela, inte minst i det avlånga landet Sverige, för att snabbt kunna ta sig längre sträckor. Samtidigt måste klimatbelastningen och utsläppen från flyget minska.

Här har elflyget på kort tid utvecklats till att bli en möjliggörare. Amerikanska bolag har en utveckling som siktar på hybridflyg för 100 mils radie år 2023 för sex till tolv passagerare och 160 mil år 2027 för 50–60 passagerare. Dessa flygplan är beräknade att sänka emissionerna med 80 procent och bullret med 80 procent, samtidigt som de kräver 50 procent kortare landningsbanor, dubblerar flyghastigheten och minst halverar driftkostnaden. Sverige har ett stort kunnande inom flygplansutveckling, och projekt pågår för att undersöka möjligheterna för svenska företag att bli en aktör inom elflyget. Norge har antagit ett mål om att allt inrikesflyg ska vara elektriskt 2040.

Utvecklingen går mycket snabbt, inte minst på grund av behovet att sänka flygets klimatavtryck. Detta återspeglas i att det i 2017 års flygplatsstrategi står att elflyget kan få en påverkan i framtiden. Flygplatsstrategin förordar en radikal minskning av antalet flygplatser i Sverige, ner till tio stycken, vilket skulle slå hårt mot en rad städer i Sverige med tillhörande landsbygd. Även dagens allmänflyg skulle kraftigt påverkas. Ett framtida elflyg skulle kunna binda ihop Sverige med snabba, betydligt mer klimatvänliga flygtransporter. Men då kan man inte samtidigt lägga ner fungerande flygplatser. I stället bör en översyn göras av elflygets potentiella påverkan på inrikesflyget, på företags möjligheter att utvecklas utanför storstadsregionerna samt möjligheten till en ny era inom svensk flygindustri.

F214. Upphandla biobränsle till Försvaret och Swedavia

Christina Zoric Persson, Lund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att Försvarsmakten och Swedavia tillsammans med Energimyndigheten och Naturvårdsverket tar fram ett underlag för att kunna genomföra en strategisk teknikupphandling i syfte att få fram ett biobaserat och konkurrenskraftigt flygbränsle som kan göra svenskt flyg fossilfritt till år 2030

Liberalerna har i och med januariavtalet ställt sig bakom utbyggnaden av höghastighetståg i Sverige. Ett sådant projekt kommer inom några decennier ge snabba och hållbara förbindelser mellan de stora städerna och noderna i södra Sverige. Gott så.

Men Sverige är ett stort och avlångt land och det är knappast rimligt att ersätta flyget för de längre destinationerna. Och i Försvaret är flyget också en omistlig del. Hur kan dessa delar av vårt transportsystem bli hållbara? Swedavia pekar själva på att de vill och kan flyga hela sin inrikestrafik på svensktillverkat biobränsle. Hållbara uttag från vår egen skog skulle räcka. Men det finns ingen fullskalig produktionsanläggning ännu. Bolaget pekar på att det krävs en tydlighet från staten för att en utveckling ska kunna ske.

2016 gjorde flygbolaget ett strategiskt inköp av 450 ton biobränsle till företagets 15 000 tjänsteflygresor. Satsningen var en del av Swedavias arbete med att främja användningen av biobränsle för flyg. Genom att stimulera efterfrågan ville bolaget visa beslutsfattare, företag och producenter att det finns en marknad för förnybara bränslen också inom flyget.

Liberalerna bör arbeta för att Swedavia och Försvaret tillsammans med Energimyndigheten och Naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram underlag för att kunna genomföra en upphandling av biobaserat flygbränsle. Syftet ska vara att få fram en hållbar biobaserad flygbränsleproduktion i Sverige, att ett konkurrenskraftigt pris kan nås och att flygbranschen på så sätt kan nå målet om ett fossilfritt flyg i Sverige 2030.

F215. Flyg, flygskatt och flygmiljön – i Sigtuna

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ger Liberalernas partistyrelse i uppdrag att inför valet 2022 ta fram ett nationellt utvecklingsprogram för flygplatsen i Sigtuna
2. **att** landsmötet bör ge partistyrelsen i uppdrag att nationellt verka för ett flygmiljöprogram innefattande a) upphävandet av 1944 års Chicagokonvention, b) att start- och landningsavgifter används av miljöskäl i stället för stolskatt/flygresa, c) att en områdesskatt införs för bilresor till och från Arlanda, d) att en ny tågstation byggs under Arlanda Sigtuna, e) att verka för att Roslagsbanan förlängs till Arlanda av miljö- och tillgänglighetsskäl

Den 25 maj 2015 fastställde Högsta domstolen 2014 års dom i Mark- och miljööverdomstolen som innebar att Arlanda

flygplats i Sigtuna, beslutad 1946 och med reguljär trafik sedan den 26 juni 1960, fick nytt miljötillstånd.

Mest uppmärksammat blev att förbudet mot raka inflygningar till bana 01R upphävdes från den 1 januari 2018 och att inflygningar i högtrafik till bana 3 kan fortsätta utan att detta behöver påverka flygplatsens kapacitet, trots att bullerproblem i Upplands Väsby kvarstår.

HD-domen innefattar därtill tillåtande restriktioner som gäller flygtrafiktjänst, flygsäkerhet och väderförhållanden.

Föga uppmärksamhet fästes vid marktransporterna.

Men av de 42 miljoner in- och utrikespassagerare som 2018 passerade någon av Swedavias tio flygplatser passerade 26 846 720 personer Arlanda. Av dessa nära 27 miljoner kom eller reste 80,2 procent till utrikes destinationer.

Hur kom de till Arlanda? Markvägen.

Vad kan göras?

1. Viktigast är att beskatta fossilt flygbränsle. Att göra det bara i Sverige, eller Europa, leder bara till att flygbolagen tankar någon annanstans. Det ska kosta att smutsa ned.

Sverige bör vara pådrivande för att 1944 års Chicagokonvention, nu ett stöd för USA, Kina, Singapore, Ryssland och andra länder som tar mindre miljöansvar, upphävs och görs om.

Parisavtalet från 2015 innebär inte ens en millimeters framgång på området.

2. En områdesavgift måste införas på Arlanda för att minska attraktiviteten att köra bil dit. Det gäller även taxi och bussar. Nyttjandeavgiften heter på annat håll trängselskatt.

3. Antalet personbilar måste minskas genom att det ska vara kostsamt att ha bilen på Arlanda jämfört med att resa spårbundet.

En markavgift eller markskatt skulle öka kostnaden, utöver själva parkeringsavgiften.

4. Den stora utmaningen är att förvandla Arlanda till ett spårbundet nav.

Arlanda måste bli en järnvägsknutpunkt.

Sedan 2013 går det, efter bara tjugo år utan handling, att åka pendeltåg till Arlanda, om man betalar extra. Självfallet ska alla möjligheter att åka spårbundet till premieras, inte bestraffas.

Taxesättningen innebär problem för resenärerna och tågoperatörerna – flera är regionalkommunala – motverkar ekonomiskt varandra och miljön. En förhandlingsperson måste träda in. Nu råder oefterrättliga förhållanden sett från miljöperspektiv.

5. På Arlanda – eller snarare under – finns tre tågstationer. Två trafikeras av Arlanda Express, en av SJ och andra tågoperatörer. Men det finns utrymme att bygga en station till så att fler resenärer kan åka spårbundet. En annan samordningsperson med vidsträckt mandat bör få i uppdrag till att nuvarande nyttjandeavtal inte blockerar förnuftiga miljölösningar fram till 2040.

6. Roslagsbanan från Molnby – en sträcka på cirka tolv kilometer – bör knytas till en ny underjordsstation. Det är tekniskt fullt möjligt. Att regionstyrda SL, Stockholms lokaltrafik, inte anser det ekonomiskt försvarligt, är begripligt. Man tar man in miljö- och säkerhetsaspekter som rör flygplatsen som spårnav ser det helt annorlunda ut.

F216. Alfred Nobel International Airport

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalernas landsmöte tar ställning för att Sverige drar mer nytta av att Nobelpriset förknippas med Sverige genom att Arlanda kompletteras med namnet Alfred Nobel International Airport

Länder förknippas med traditioner och människor.

I Sverige kan nämnas teologer som Heliga Birgitta och Nathan Söderblom, monarker som Gustav Vasa, drottning Kristina, Gustav II Adolf och Gustav III, vetenskapsmän som Anders Celsius, Carl von Linné och Jöns Jacob Berzelius, författare som August Strindberg, Selma Lagerlöf och Astrid Lindgren, röster som Jussi Björlings och Birgit Nilssons, ingenjörer och uppfinnare som bröderna Ericsson, Christopher Polhem eller Gustaf Dalén. Kända är också Raoul Wallenberg och Dag Hammarskjöld.

I vår tid finns andra namn: Abba, Zlatan och Greta Thunberg.

Ingen kan dock mäta sig med Alfred Nobel (1833–1896).

Den som numera kommer till Warszawas flygplats hamnar på Frédéric Chopin. Det är ingen tillfällighet. Det handlar om marknadsföring och nationell stolthet.

På samma sätt har Washingtons inrikesflygplats döpts till Ronald Reagan National Airport, utrikesmotsvarigheten heter John Foster Dulles International. I New York landar man på JFK (John F. Kennedy) eller La Guardia (efter borgmästaren Fiorello La Guardia). I München heter flygplatsen Franz Josef Strauss, i Paris Charles de Gaulle, i Rom heter den Leonardo da Vinci Airport.

Om den nya flygplatsen i Berlin någonsin blir färdig får man landa på Willy Brandt Flughafen.

I Sverige har eländet inom Svenska Akademien solkat Nobelpriset. Det gäller knappast utomlands. Trots att andra utmärkelser är pekuniärt större, framstår Nobelpriset som Prisernas pris.

Fanfarer, prakt och glitter. Direktsändning i tv, till allt fler länder. ”Årets snillen” sänds världen runt. Så ser det ut en dag om året. Sverige och Stockholm i centrum för världens blickar. Men övriga 364?

Vi försitter den möjlighet att sprida kunskap om Sverige som Nobelpriset ger. Ingen internationell hedersbetygelse är mer åtrådd, inte bara inom vetenskapen.

Nobelstiftelsen äger rätten till namnet Alfred Nobel. Utan stiftelsens medgivande får ingen bruka namnet. Bra, en investering i säkerhet. Namnet är en klenod. Det bör emellertid ligga i stiftelsens intresse att se till att namnet ges en vidare spridning än i dag.

Nobelnamnet skulle gynnas av att förekomma i ett internationellt, dagligt sammanhang, långt viktigare än en byggnad i Stockholm.

Hittills har stiftelsen varit avvaktande till tanken att komplettera Arlanda med namnet Alfred Nobel International

Airport. I längden kan det inte vara en rationell hållning som gagnar Nobelstiftelsens höga syften.

Att på Arlanda mötas av namnet Alfred Nobel borde vara intressant. Ty Alfred Nobel tillhör i dag världen, ej blott Sverige eller Nobelstiftelsen. Nobel är förvisso mycket svensk – men också norsk, rysk, amerikansk, fransk, italiensk eller Den store internationalisten.

Partistyrelsen tyckte 2017 att idén att komplettera Arlanda var god men ansåg inte att det var ett politiskt partis uppgift att verka för att namnge en flygplats. Jag tycker tvärtom. Att verka för de idéer som Alfred Nobel stod för inkluderar att göra namnet känt och respekterat.

F217. Förbättrade fartygstransporter

John-Olof Hermanson, Gävle
Helene Åkerlind, Gävle

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna initierar en översyn av att förbättra möjligheterna för en ökad överflyttning av godstransporterna till sjöfarten för att minska miljöbelastning och trängsel på väg och järnväg
2. **att** Liberalerna föreslår åtgärder för borttagande av farledsavgifterna och att kostnaden täcks av Näringsdepartementet
3. **att** Liberalerna föreslår åtgärder för att Sjöfartsverket ansvarar för farleden framtill kaj för prioriterade hamnar
4. **att** Liberalerna prioriterar insatser för att underhålla och utveckla farlederna
5. **att** Liberalerna föreslår åtgärder för att isbrytningsavgiften täcks av Näringsdepartementet
6. **att** Liberalerna verkar för en kraftig sänkning av lotsavgifterna och enklare krav på lotsning
7. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att utbildning inom logistik och tjänster för transportsektorn prioriteras
8. **att** partistyrelsen ges i uppdrag att utveckla Liberalernas godstransportspolitik i enlighet med motionens intentioner

Förutsättningen för att Sveriges välstånd ska bibehållas och utvecklas krävs att näringslivet utvecklas. En väsentlig del i detta är att våra transporter både externt och internt fungerar på ett effektivt sätt. I den av riksdagen antagna godsstrategin ”Effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter – en nationell godstransportstrategi” och den maritima strategin ”En svensk maritim strategi – för människor, jobb och miljö” framgår att godstransporter ska överföras i möjligaste mån till fartygstransporter.

Detta för att minska miljöbelastningen och samtidigt minska belastningen på våra vägar och järnvägar. Om mer gods flyttas över till sjötransporter frigörs tid på väg och järnväg för persontransporter och underhåll. Behovet av nyinvesteringar kan omprioriteras. Farleder och hamnar kräver betydligt mindre underhåll. Vattnet är i sig underhållsfritt.

Men det som hänt i de senaste budgetförslagen är det motsatta. Kostnaden för avgifter för sjöfarten har ökat. Detta innebär för att sjötransporter ska konkurrera på effektivt miljömässigt sätt har försvårats. Ofta blir vägtransporter billigare men då har inte den totala kostnaden beaktats, såsom trängsel, trafikstörning, snöröjning och miljö.

Farledsavgifter

Farledsavgifterna i Sverige har ökat och i jämförelse med våra grannländer tas inga avgifter ut eller är minimal. En stark förbättring vore också om ansvaret för farlederna stäckte sig in till kajen för de prioriterade hamnarna. På vägsidan har Trafikverket ansvaret fram till fabriksporten. Samma borde gälla för farlederna.

Isbrytningsavgiften

Isbrytningsavgiften är också en extra belastning för sjöfarten och ingår i farledsavgiften som tas ut av rederierna. På vägsidan betalar inte lastbilstrafiken för en extra snöröjningsavgift. Därför är det rimligt att Näringsdepartementet i sina anslag får täckning för hela isbrytningskostnaden.

Lotsavgifterna

En kraftig sänkning av lotsavgifterna och enklare krav på lotsning skulle medföra minskade kostnader och därmed också möjliggöra att större fartyg kan trafikera våra hamnar.

Utbildning

Utbildning inom logistik och tjänster för transportsektorn borde utvecklas så att transportnäring får den kompetens som behövs. Liberalerna borde verka för att gymnasie- och högskoleprogram har lämpliga utbildningar. Olika sjöfartsorganisationer har påtalat detta men mycket litet har hänt.

F218. Infrastruktur för skoterleder

Liberalerna Kiruna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen får i uppdrag att ta fram ett förslag hur ett nationellt skoterledsystem organiseras och finansieras
2. **att** partistyrelsen får i uppdrag att sy ihop ett förslag hur de regionala ledsystemen ansluts till det nationella ledsystemet
3. **att** partistyrelsen får i uppdrag att ansluta de lokala ledsystemen till de regionala och nationella ledsystemen
4. **att** partistyrelsen får i uppdrag att ta fram ett förslag på ansvarsfördelning för underhåll, drift och service för skoterleder och en kommunikationsplan för detta.

Med tanke på att en stor del av fjällvärlden och ännu större geografiska områden stängs för norrbottningar och andra näringsidkare på grund av rennäringen, är det viktigt att arbeta för att också andra få möjlighet att uppleva, besöka och vistas i fjällvärlden med skoter. Vi upplever att denna fråga blir viktigare varje år som går.

Skoter och skoteråkning uppfyller för de flesta olika behov. För en del är åkningen ett genuint fritidsintresse kopplad till frihet, naturupplevelser och ledighet. För andra är skoter ett medel för att kunna driva sitt företag exempelvis rennäring,

turism och tillverkningsindustri. Skoterleder kan ses som en infrastrukturåtgärd, åtgärd som är kopplad till hälsa, attraktiv livsmiljö eller åtgärd som är inriktad mot ökad konkurrenskraft för besöksnäringen i kommunen i länet eller landet.

Annan trafikpolitik

F219. Trafikmedicin

Barbro Westerholm, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna beslutar om att det i regionerna finns trafikmedicinsk kompetens för bedömning av personers lämplighet för körkortsinnehav

Säkra förare och en säker trafikmiljö är avgörande för arbetet med nollvision i trafiken. De medicinska kraven för körkort är harmoniserade inom EU och återfinns i Transportstyrelsens regler. Av dem framgår att det är behandlande läkares ansvar att bedöma en patients medicinska lämplighet för körkortsinnehav.

Tyvärr förekommer det att personer tillåts köra bil trots att de av medicinska skäl inte borde göra det. En orsak kan vara att det för en läkare är svårt att på ett rättvisande sätt avgöra en patients lämplighet för körkortsinnehav. Ett annat skäl kan vara att ”ta någons körkort” mot vederbörandes vilja kan störa patient-läkarrelationen.

Eftersom ansvaret för trafikmedicinska bedömningar och intyg ligger på regionerna (hälso- och sjukvården) behöver det finnas en organisation för dessa bedömningar. Här skiljer sig regionerna åt på grund av olika förutsättningar, t.ex. geografiska förhållanden. Några regioner har valt att inrätta trafikmedicinska enheter, ett par andra har lagt ansvaret på rehabiliteringsmedicinska kliniker. Inom övriga tycks det inte finnas någon resurs avsatt för trafikmedicinska bedömningar. Oavsett hur man organiserar verksamheten är det viktigt att bedömningarna görs av kompetent personal som i förekommande fall inte är direkt ansvarig för patientens medicinska behandling.

Mot bakgrund av ovanstående anser jag att Liberalerna i regionerna måste tillse att det finns tillgång till trafikmedicinsk kompetens för bedömning av personers lämplighet för körkortsinnehav.

F220. Enskilda vägars maxhastighet

Leiph Berggren, Gotland

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att alla enskilda vägars ägare ska ha rätt att besluta om lägre hastighet än bashastigheten på hela eller delar av vägen

I trafikförordningen (1998:1276), 3 kapitlet, 17 §, tredje och fjärde styckena bestäms att hastigheten utom tättbebyggt område får vara 70, 80, 90, 100 eller 110 kilometer i timmen. 70 kilometer i timmen definieras som bashastighet. Kortare sträckor kan få nedsatt hastighet om särskilda skäl finns.

Detta är ett problem för alla de enskilda landsbygdsvägar som får statsbidrag. I de fallen får inte vägens ägare besluta om vilken (lägre) hastighet som är lämplig för vägen. Bashastighet gäller, med undantag för kortare sträckor om särskilda skäl finns. (För vägar utan statsbidrag ligger hela beslutsrätten på vägens ägare.)

Det innebär exempelvis att en liten tre-meters grusväg, lämplig för cirka 30–40 kilometer i timmen, som ansluter till en 90-skyltad landsväg, vid infarten skyltas med en 70-skylt. Dagens trafikbeteende gör att detta ger både ökad olycksrisk och ökat slitage. Eftersom en stor del av förvaltningskostnaden ska bäras av vägens ägare leder begreppet ”bashastighet” till att landsbygdens befolkning påförs helt onödiga kostnader som de inte kan påverka.

Liberalerna bör därför verka för att alla enskilda vägars ägare ska ha rätt att besluta om lägre hastighet än bashastigheten på hela eller delar av vägen.

F221. Bättre tidtabeller för att öka kollektivtrafikresandet

Leiph Berggren, Gotland

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i lämpliga forum ska driva frågan om en standardiserad definition av begreppet ”avgångstid”

EU-domstolen har i rättsfallet C-452/13, Germanwings GmbH vs Ronny Henning, fastställt att vid beräkningen av en flygförsening så ska förseningen räknas fram till tidpunkten då åtminstone en av flygplanets dörrar öppnas under förutsättning att passagerarna tillåts att lämna flygplanet vid denna tidpunkt.

Det är rimligt att anta att ovanstående dom kan tillämpas även på andra transportslag. Det är bra, då har vi inom EU entydigt definierat vad som avses med ankomsttid.

Tyvärr finns ingen liknande definition av vad som menas med avgångstid. Det är illa eftersom de olika reseplaneringssystem som finns, och kan tänkas komma att finnas, då inte ger korrekta uppgifter.

Med samtrafikens reseplanerare ”Resrobot” så finns nästan all inrikes kollektivtrafiks tidtabeller samlad på ett ställe. Det går i teorin att planera en resa med lokal- och expressbussar, inrikes flyg, tåg, spårvagnar, tunnelbana, skärgårds- och gotlandsbåtar. I teorin, för många av bolagen har högst egna tolkningar vad som menas med avgångstid. Tidtabellens tid gäller inte som inställelsetid, finstilta extraregler som inte kan läsas av databaser gör reseplaneringen till ett moras.

Detta gör att kollektivtrafikresandet blir onödigt svårplanerat och tappar i attraktionskraft för resor över operatörsgränser.

Liberalerna vill främja kollektivtrafikresande. Även om en standardiserad definition av avgångstid kan tyckas som en infinitesimal fråga, är det i praktiken ytterligare ett hinder för ett välfungerande kollektivtrafiksystem. Liberalerna bör därför driva denna fråga i lämpliga forum. EU är ett av flera lämpliga forum, man har redan beslutat om liknande frågor

i till exempel busspassagerarförordningen och den ovan citerade domen från EU-domstolen.

F222. Ändrade regler gällande A-traktorer

Liberalerna Västerbotten, Christer Bäckman, Nordmaling

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att reglerna för A-traktorer ändras vad gäller tillåten hastighet

Många ungdomar lägger tillsammans med föräldrar ner ett oerhört arbete på att iordningställa fordon till A-traktorer (i folkmun EPA-traktorer). Funktions- och trafiksäkerhetsmässigt ställer lagstiftningen minst lika höga krav på dessa fordon som på personbilar. Fordonen är ofta personligt utformade och kan nog ses som pittoreska inslag.

Eftersom det till största delen är ungdomar som äger och brukar dessa ska också betonas betydelsen av att många utvecklar sitt tekniska kunnande samt lär sig ta ansvar i trafiken. Det innebär ett ansvar att ha behörighet, vilket gör att risken för bruk av droger minskar i de åldrar där innehav av ”EPA-traktorer” är vanligast.

En sak som många övriga trafikanter irriterar sig på är att de är bromsklossar i trafiken, eftersom de inte får framföras i högre hastighet än 30 kilometer i timmen.

Ur miljösynpunkt är de nedväxlade motorerna miljöbovar. De drar bränsle ända upp till 2 liter per milen. Det skulle aldrig tillåtas för andra fordon för personbruk i dag. Att motorerna går på höga varv gör också att både motor och bilen i övrigt vibrerar sönder, vilket innebär ökade kostnader för ägarna samt klart försämrad miljö för förare och passagerare.

A-traktorerna är i huvudsak ”tätortsfordon” där hastighetsgränserna som regel ligger mellan 30 och 70 kilometer i timmen. Det är mindre ofta vi ser dem på 90-vägar. Andelen är störst på mindre orter och landsbygd där det saknas kollektiva transportmedel, och fordonen underlättar därför för både ungdomarna och föräldrarna genom att innehavarna självständigt kan ta sig till aktiviteter.

Som liberaler brukar vi försöka vara rationella och verka för harmoniserande lagstiftning. Vi använder också kunskap och fakta i våra ställningstaganden.

Man kan från 15 års ålder ta AM-körkort och får då framföra vanlig A-traktor i 40 kilometer i timmen (jordbrukstraktor) och även moped klass I i 45 kilometer i timmen. Men en ombyggd bil till A-traktor får ha en hastighet på högst 30 kilometer i timmen. Det går att köpa s.k. mopedbil och framföra den i 45 kilometer i timmen. En bil som ur bl.a. krocksynpunkt är utdömd av experter. Detta harmoniserar ej.

Som liberaler verkar vi för att den enes frihet inte ska innebära den andres ofrihet. Som lagstiftningen är i dag blir det allas ofrihet.

Eftersom vi inte kan finna att en höjning av tillåten hastighet till 40 kilometer i timmen innebär fara eller olägenhet för andra, utan tvärtom ger ett jämnare trafikflöde och mindre irritation, anser vi att en lagändring ska göras. En sådan lagändring skulle dessutom ge mindre negativ miljöpåverkan.

F223. Reflexer

Anders Albäck, Tomelilla, Conny Thoresson, Tomelilla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** barn och ungdomar ska ha reflex på sina ytterkläder
2. **att** försäljaren av plagget har ansvaret att reflex finns på plagget

Ett avlångt land med mörker stora delar av året. Ett glesbebyggt land med många vägar smala och oupplysta. Barn och ungdomar på landsbygden som måste gå eller cykla till skolan eller till busshållplatsen. Vi värnar dom, vi bryr oss dom och vi är rädda om dom.

Men till skolan ska dom, till busshållplatsen ska dom. Och då är en tydlig reflex på kläderna en enkel men oerhört viktig del för att skydda dem. Vi reglerar i lag hjälmar, bilbälten, hastigheter, bildäck, cykellysen med mera men inte det enkla men ack så viktiga, reflexer.

Därför motionerar Liberalerna i Tomelilla kommun om att på barn och ungdomars ytterkläder ska reflex vara obligatorisk, antingen fast påsydd eller på annat sätt tillhöra plagget. Ansvaret för detta åvilar försäljaren av plagget.

Vi inser att en lag som denna ska penetreras, granskas, kostnadsberäknas med mera och att detta tar tid. Men det är en bra lag och den bör genomföras i det snaraste.

F3. Bostadspolitik och samhällsbyggnad

F301. Arbetsgrupp för utveckling av liberal bostadspolitik

Björn Ljung, Stockholm, Larisa Bergroth, Partille, Börje Dovstad, Karlskrona, Anders Ekegren, Solna, Per-Åke Fredriksson, Gävle, Jon Hjeltman, Lerum, Carina Ingelsson, Kävlinge, Lena Kling, Stockholm, Nina Lundström, Sundbyberg, Lennart Olsson, Göteborg, Daniel Selenius, Stockholm, Patrik Silverudd, Stockholm, Carina Wellenius, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uppdrar åt partistyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp för att ta fram en bostadspolitisk rapport inför valet 2022
2. **att** arbetsgruppen ges ett brett uppdrag att ta fram konkreta förslag för en utveckling av Liberalernas bostadspolitik.
3. **att** sociala och kulturella dimensioner av bostadspolitiken betonas
4. **att** klimatsmart byggande och cirkulär ekonomi bör vara grundläggande för arbetet

Liberal bostadspolitik är en kombination av ekonomi- och skattefrågor samt sociala och kulturfrågor. Denna motion behandlar huvudsakligen byggande, sociala och kulturfrågor.

Att ha en bostad är ofta grunden för att kunna få ett jobb, det är en viktig del i föräldrafrigörelsen för ungdomar, det är ett av stegen ur missbruk, det är förutsättningen för att företag ska kunna attrahera arbetskraft, det är grundläggande för att människor ska integreras i det svenska samhället.

Liberal bostadspolitik bör utgå från att bostäder och såväl kommunal som kommersiell service ska byggas integrerat. Tätheten beror på var i landet man bygger och i vilken miljö. I städer bör stad byggas och i mer perifera delar bör det byggas för den utveckling som där behövs. Olika former av styrande statsstöd ger ofta skevheter i marknaden och styr mot billiga lösningar som inte alltid är de mest optimala.

De regler och lagar som i dag sätter käppar i hjulet för bostadsbyggande måste ändras och anpassas efter ny teknik och mer tillåtande och frihetliga värderingar. Många eftertraktade lägenheter och hus i attraktiva lägen hade inte fått byggas med rådande byggnormer. Liberaler ska vara tydliga med våra krav om hållbarhet och socialt ansvar, men än mer tydliga i försvaret av varje individs frihet och rätt att leva utefter sina egna drömmar och viljor. Strandskydd som stoppar utvecklingen på landsbygden och detaljkrav om garderober som hindra lägenheter i stadsområden, måste bytas ut mot teknikneutrala lösningskrav och en större tillit till människors förmåga att med egen gärning ta hand om sitt eget liv.

Tryggheten i många av våra bostadsområden måste öka. Sociala åtgärder kan förebygga otrygghet och kriminalitet, där konkret samhandling mellan skola och socialtjänst ger långsiktiga resultat, t.ex. i Botkyrka. Tryggheten kan också förbättras genom konst och kultur samt olika upplåtelseformer i bostadsområdena. I Björndammen, Partille har hyresrätter ombildats till bostadsrätter och utemiljöerna förbättrats med konstnärligt målade tunnelväggar. Hållbara Hökarängens satsning på kultur lyfte området. Framtidens bostadspolitik bör ta sin utgångspunkt i den cirkulära ekonomin med klimatsmart byggande med stora krav på miljöhänsyn och energieffektivitet, t.ex. arbeta mer med trä för flerfamiljshus. Trähus uppges avge en sjundedel så mycket klimatutsläpp som betonghus. Alternativa isoleringsmaterial, gröna tak och väggar, hushållsnära odlingar där så kallade ätbara parker är intressanta inslag.

Till ett klimatsmart byggande, i en cirkulär, klimatsmart ekonomi hör också att undvika rivningar. Fastighetsägarna kan minska klimatpåverkan genom att bygga till, om och att renovera i stället för att riva och bygga nytt.

Liberal bostadspolitik innebär också att bevara kulturhistoriska byggnader och att ställa krav att fastigheterna vårdas, inte minst kommuners, regioners och statens fastigheter. Det går hand i hand med viktiga liberala värden; kultur, bildning och hållbarhet.

F302. Social bostadspolitik

Bertil Östberg, Lidingö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för ett stegvis införande av marknadshyror
2. **att** Liberalerna verkar för ett kraftigt ökat bostadsbyggande

Vi står inför en ovanligt snabb befolkningsökning i Sverige. Vi blir 70 000–80 000 fler varje år. 2029 blir vi 11 miljoner. Redan i dag är bostadsbristen svår. Svaga grupper är hänvisade till en osäker andrahandsmarknad. På många orter är det svårt för en normalinkomsttagare att köpa en bostad. Socialtjänsten tvingas ta ett allt större ansvar för bostadsförsörjningen. Samtidigt sjunker bostadsbyggandet kraftigt.

Det enda alla verkar vara överens om är att det krävs en bred bostadspolitisk uppgörelse. Och en del antyder att de åtgärder som krävs är så tuffa att man som politiker inte kan säga dem högt av risken att förlora väljare.

En liberal bostadspolitik bör dels handla om att utnyttja beståndet mer effektivt, dels innebära ett kraftigt ökat och uthålligt bostadsbyggande.

Hyresregleringen måste en gång för alla avskaffas. Den leder till köer, andrahandsuthyrning, svart handel med hyresrätter och göder kriminalitet. När vi talar om marknadshyror så handlar det om nyproduktion. Det har vi fått genom i januariöverenskommelsen men det får sannolikt små effekter. Genom att avskaffa hyresregleringen säkerställer vi också att hyreslägenheterna blir kvar och inte omvandlas till bostadsrätter. En del hyreslägenheter i attraktiva lägen kommer att få ökade hyror vilket kommer att leda till att människor flyttar och vi får därigenom får ett effektivare utnyttjande av lägenhetsbeståndet.

Men ett avskaffande av hyresregleringen förutsätter ett kraftigt höjt och uthålligt bostadsbyggande, inte minst av hyresrätter med rimlig hyra, för att effekterna ska bli acceptabla. Ökade bostadstillägg för pensionärer och barnfamiljer blir också viktigt.

Ett ökat bostadsbyggande förutsätter många åtgärder. Mindre regler och ökad konkurrens är viktigt. Det krävs ändringar av skatte- och avdragsregler så att hyresrätten inte diskrimineras. Men det är realistiskt att inser det krävs riktade subventioner för att uppnå ett högt byggande. Men det handlar inte alls om de höga subventionsnivåer som förut fanns för allt byggande. Riktade subventioner kan t.ex. rikta sig mot studentbostäder och trygghetsboende för äldre men också om vanliga hyreslägenheter med rimlig hyra. De kommunala bostadsföretagen bör sannolikt spela en viktigare roll för att hålla bostadsbyggandet uppe på en hög nivå.

För att olika upplåtelseformer ska behandlas likvärdigt bör beskattningen av ägda bostäder öka. Detta kan också bidra till finansieringen av de subventioner som krävs för att få fart på bostadsbyggandet.

F303. En bostadspolitik för de marginaliserade

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för fri hyressättning i hela bostadsbeståndet

Sverige har stegvis sedan demokratin infördes reglerat bostadsmarknaden allt hårdare. Lager på lager med lagstiftning har inte bara skapat en våt filt över hela bostadsmarknaden, det stänger också grupper ute. Sverige har helt enkelt ett problem med en ny slags indelning i klasser, de som har bostäder och de som inte har bostäder. De som redan befinner sig inne på bostadsmarknaden lever relativt fritt och kan med lite tur hitta en ny bostad som passar livssituationen bättre. Men de som befinner sig utanför bostadsmarknaden, främst ungdomar, unga par och nysvenskar, de har det väldigt svårt att komma in.

Subventioner, regleringar och bruksvärdessystemet skapar bostäder som är antingen för dyra eller för billiga, men sällan bostäder som ligger inom ett rimligt prisintervall. I praktiken har systemet inneburit att kapitalsvaga hushåll i förorterna subventionerar låga hyror för kapitalstarka hushåll i mer attraktiva lägen. En bostadsmarknad som både avregleras för att kunna bygga snabbare och billigare, och där fastighetsägarna kan sätta fria hyror skulle gynna de kapitalsvaga hushållen och personer utanför bostadsmarknaden mest. Ett hushåll med goda inkomster inne i en stadskärna skulle sannolikt få betala mer i hyra, medan studenter eller nyanlända kan hitta billigare bostäder lite längre från centrum. Ett system med fri hyressättning kommer tillsammans med avregleringar också att skapa incitament för fastighetsägare och byggherrar att bygga nya billigare bostäder, då marknaden för dyra lyxlägenheter såklart också kommer att bli mättad.

Enbart en procent av det totala bostadsutbudet utgörs av nyproduktion. Liberala ungdomsförbundet menar att Liberalerna bör verka för fri hyressättning också i befintligt bestånd.

F304. Hur ska alla få någonstans att bo?

Annika Westh, Öckerö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** slopa ränteavdrag för bostadslån[1]
2. **att** avskaffa hyresregleringen
3. **att** avskaffa reavinstbeskattningen till 85 procent2

Om vi ser till antalet kvadratmeter i landet, så finns det gott om dem. Det finns fem miljoner bostäder till tio miljoner invånare, vilket innebär två personer per bostad. Antalet är det inget fel på, utan det är fördelningen som är skev. Detta för att vi har en inlåsningseffekt i de bostäder som finns, tack vare hög reavinstskatt och avsaknad av fastighetsskatt. Detta gör att få vill lämna sin bostad, när det upplevs som dyrt.

Vi subventionerar även boende i dag genom så kallad hyresreglering, vilket även det ger en mycket låg rörlighet på bostadsmarknaden. De som trivs flyttar ej och det gör att ingen annan kan flytta in. Man kan säga att marknaden är satt ur spel på flera sätt.

Det är svårt att få lån i dag om du är ung och inte har något startkapital. Krasst kan vi generellt konstatera att de som är uppvuxna i en hyreslägenhet har små möjligheter att skaffa sig en egen bostad och de som är uppvuxna i ett hus i ett attraktivt område har möjlighet till det.

Nya krav på amortering och tak för hur mycket man får låna stänger ute obemedlade från att komma in på bostadsmarknaden. De som däremot fick låna mycket – de som hann skaffa sig en dyr bostad innan dessa nya bankregler – kan göra ränteavdrag. Då upplevs inte hög belåning så hög. Ränteavdraget är en mycket konstig inrättning, där privatpersoner får tillbaka pengar av staten, som de betalat till banker, vilka är helt affärsdrivna.

Sett till allt detta har det länge varit mycket olönsamt att bygga just billiga hyresrätter, varför det inte har gjorts i någon stor omfattning. I dag vill byggherrar helst bygga dyra bostadsrätter när detta är mest lönsamt.

Det reses krav på att staten ska gå in och subventionera och medfinansiera och utjämna bostadsmarknaden ännu mera. Men detta kommer bara att leda till ännu lägre rörlighet och minskat byggande.

Att börja matcha bostadsmarknaden är mycket viktigare än att bygga.

Vi kan även se över byggregler och krångliga processer, vilka i sig är enormt kostsamma och lett till att de stora byggbolagen dominerar och de små företagen inte har en chans att komma in.

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt C1, Ekonomisk politik och företagande.

2. Yrkandet hänvisat till avsnitt C1, Ekonomisk politik och företagande.

F305. Startlån till förstagångsköpare av bostad

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att införa ett statligt startlån för individer att göra sitt första bostadsköp

Den svenska bostadsmarknaden är delad mellan outsiders och insiders. De som redan äger en bostad har tagit del av en stor prisökning och har möjligt att leva och bo på ett tryggt sätt. Det är i dag lättare att få ett jobb än att få en bostad. Många människors liv stannar av på grund av en icke-fungerande bostadsmarknad.

Det finns grupper i samhället som står långt ifrån den ordinarie bostadsmarknaden utan är hänvisade till andrahandskontrakt och andra bostadsformer som inte är långsiktiga. Det gäller särskilt unga, nya svenskar och ensamstående föräldrar. Dessutom gör de nya amorteringskraven att dessa grupper nu har ännu svårare att göra en bostadskarriär. Även bolånetak, höjda kalkylräntor och troligtvis stigande räntor framöver slår hårt mot dessa gruppers möjlighet att äga sin egen bostad.

Sverige behöver en bättre social bostadspolitik som riktar sig till de grupper i samhället som har det tuffast och eftersom svenska folket (4 av 5 personer) föredrar att bo i ägt boende behövs det en politik som möjliggör för fler att kunna kliva in i den ägda marknaden och som gör att fler har råd att investera i nyproduktion som Sverige behöver.

Norge har en lyckad modell för startlån som Sverige bör ta efter. Analysföretaget WSP har tagit fram en rapport ”Ungas möjlighet att köpa en bostad” undersöker vilka effekter olika åtgärder får på ungas möjlighet att köpa en etta. Den visar att ett statligt startlån för unga i Sverige skulle kunna korta tiden det tar att spara ihop till en insats dramatiskt – från i genomsnitt 10,1 till 2,8 år. Beräkningen utgår från att den som har lyckats spara ihop 5 procent av köpeskillingen får ett förmånligt startlån, liknande CSN-lånet, som täcker upp för de övriga 10 procent som krävs.

Jag anser dock att Sverige, som har tagit emot många nya svenskar på senare år och som har en starkare jämställdhetspolitik riktat mot ensamstående föräldrar, behöver gå längre än Norge och erbjuda startlån till det första bostadsköpet. Det vore en frihetsreform som kommer ge fler utsatta personer sin första bostad och som kommer leda till ökat bostadsbyggande. En bra socialliberal reform som Sverige behöver!

F306. Avreglera mera

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att bullernivåer alltid ska mätas på insidan av en fasad, och inte på utsidan
2. **att** Liberalerna verkar för att bostadsförsörjningen ska anses vara ett allmänt intresse i miljöbalken
3. **att** Liberalerna verkar för att tillgänglighetskraven sänks för studentbostäder på ett sådant sätt att endast en lägre andel av studentbostäder i nya detaljplaner ska tillgänglighetsanpassas
4. **att** Liberalerna verkar för att ge Boverket större möjligheter att ge dispens från byggregler
5. **att** Liberalerna verkar för att avskaffa kommuners rätt att själva upprätta naturreservat
6. **att** Liberalerna verkar för att kommuner ska kunna upphäva strandskyddet med hänsyn till bostadsförsörjningen, och att upphävningen inte per automatik ska prövas av länsstyrelsen
7. **att** Liberalerna verkar för att produktionsenheter eller produktionsanläggningar av förnybar energi lättare ska kunna byggas nära inpå kulturmiljöer
8. **att** Liberalerna verkar för att helt förbjuda kommunala särkrav vid byggnation
9. **att** Liberalerna som princip alltid ska föreslå två avregleringar för byggnation om en ny reglering föreslås
10. **att** Liberalerna verkar för att kommuner ska få undanta studentboenden och andra kategoriboenden från P-normer
11. **att** Liberalerna verkar för att likformighet i material och utformning av fasader och tak inte ska regleras genom detaljplaner

Den svenska bostadsmarknaden präglas av sin avsaknad av marknad och överflöd av regleringar. Byggindustrin kvävs under inte bara en våt regleringsfilt, utan av hundratals våta filtar staplade på varandra.

Regleringarna kan var för sig visserligen tänkas vara rimliga, men som helhet leder regleringarna till en bostadsmarknad som präglas av allt för långsam byggnation och allt för höga kostnader. Konsekvenserna av detta är att grupper som står långt ifrån bostadsmarknaden har svårt att få in en fot. Det gäller främst ungdomar och nyanlända, grupper som borde ha lätt att ta sig in på bostadsmarknaden då det skulle ge samhällsekonomisk nytta genom bättre integration och enklare matchning på arbetsmarknaden. Den 26-åriga ingenjör eller sjuksköterska som får ett jobberbjudande i exempelvis Stockholm eller Göteborg tvingas allt för ofta tacka nej, för att bostaden saknas. Liberalerna borde stå i täten för en politik som syftar till att avreglera bostadsmarknaden och skapa förutsättningar för en hållbar bostadsmarknad. Liberala ungdomsförbundet föreslår därför en rad regellättnader som hade förenklat byggandet avsevärt.

F307. Ökad flexibilitet stimulerar byggande av särskilt boende för äldre

Monica Brohede Tellström, Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att Boverkets regler för stöd till byggande av särskilt boende för äldre blir mer flexibelt

För att kommunerna ska kunna erbjuda plats på särskilt boende för äldre (SÄBO eller vård- och omsorgsboende) till alla som har det behovet kommer det nu och framöver att behöva byggas och startas nya verksamheter över hela landet, och för att i så hög grad som möjligt kunna motsvara

de årsrikas efterfrågan bör dessa finnas både i natursköna områden med goda kommunikationer samt i centrala lägen i tätorter.

När helt nya bostadsområden planeras, eller när förtätning sker i ett centrumområde kan det vara bra att planera in ett särskilt boende från början, och om den demografiska prognosen för en kommun, eller kommundel, aviserar att behovet av SÄBO-platser kommer öka inom en 10–15-årsperiod skulle man med fördel kunna öppna en avdelning i taget och under tiden nyttja övriga lokaler till annan verksamhet eller tillfälliga kategoribostäder, t.ex. för studenter eller nyanlända flyktingar. Att bygga SÄBO är väldigt kostsamt – särskilt i centrala lägen där priset för marken ofta är hög – och därför är Boverkets regler för byggsubventioner väldigt avgörande för var och hur SÄBO byggs. Dagens regelverk tillåter inte att delar av byggnaden tillfälligt används till annan verksamhet eller bostäder vilket minskar flexibiliteten för kommunerna i sin planering. Tyvärr riskerar detta leda till att färre vård- och omsorgsboende byggs i centrala lägen vilket efterfrågas, och vi går miste om de positiva sidoeffekter som kan uppstå genom att kombinera t.ex. studentbostäder, kulturverksamhet och SÄBO i samma fastighet. Det kan i värsta fall leda till att kommunerna inte får fram tillräckligt många platser i tid till att de behövs.

Ett mer flexibelt regelverk skulle t.ex. kunna innebära ett krav på att byggnaden används som SÄBO under minst 8 av de närmaste 13 åren, i stället för att som i dag kräva att hela byggnaden nyttjas som SÄBO under de första 8 åren. Eller att 50 procent av byggnaden nyttjas som SÄBO de första åren för att inom en 8-årsperiod trappas upp till 100 procent. Även andra delar av regelverket skulle kunna bli mer flexibelt för att stimulera till byggande av vård- och omsorgsboende på platser där de efterfrågas.

F308. Tillåt individuellt bostadsägande som placering av premiepensionskapital

Anders Grassman, Värmdö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att undersöka möjliga kopplingar mellan individens premiepensionskapital och dennes bostadsägande

Följande förslag är en skiss.

- Främst handlar detta förslag om ekonomisk rättvisa, men även om större individuell frihet att bestämma över sin bostadssituation.
- Fler människor får möjlighet att äga en bostad, om de tillåts använda sitt individuella premiepensionskapital som insats i en egen ägd bostad.
- Inlåsningseffekterna av reavinstbeskattningen vid bostadsförsäljningar elimineras huvudsakligen.
- Bostadsinvesteringar i glesbygd underlättas.

Kapitalinkomster har en allt stigande betydelse för inkomstklyftor. Och den viktigaste källan till kapitalinkomster, är ägande av bostad. Såvitt jag förstår, är dessutom den enskilt i särklass viktigast bestämmande faktorn i Europa under efterkrigstiden, för graden av jämn förmögenhetsfördelning, andelen av eget ägande av bostäder i olika länder.

Av bland annat detta skäl, anser jag att det finns god anledning att verka för att så många som möjligt bereds möjlighet att äga sin bostad. Såsom varit den förda politiken i Norge under efterkrigstiden.

I Norge har man dessutom subventionerat bosparande. Jag föreslår i stället att individen kan tillåtas göra frivilliga större avsättningar från sin lön, till ett särskilt fondval, en ”bostadssparande-, realisationsvinst- och pensionsfond”. Tills vidare kanske enklast benämnd ”Grassmanfond”? Sådana avsättningar sker utan skatteavdrag.

Grassmankapitalet ska kunna användas som topplån, mot inteckning i bostad. Många människor kommer på detta sätt snabbt kunna få ihop rejäla ”kontantinsatser”, från sina egna pensionsbesparingar. Såväl låginkomsttagare, som invandrare, kommer få betydligt enklare att bli ägare av en egen bostad.

Man kan tänka sig många regleringar. Kanske av typen ”maximalt 400 000kr eller 30 procent av fastighetens värde”. I glesbygd torde det kunna bli särskilt viktig finansiering av bostäder.

Grassmankapitalet bör vara försäkrat till t.ex. 75 procent, så att låginkomsttagare inte utsätts för orimlig individuell risk. Försäkringen av kapitalet kan vara offentlig, eller privat. (Man kan beakta jämförelser med investeringsstöd. Samt, att ytterst är det ändå alltid staten som bär risken i ett pensionssystem. Man kan inte ha horder av urfattiga pensionärer – då tvingas staten till insatser.)

Vidare bör reavinst vid försäljning av bostad, få återföras som premiepensionskapital i ”Grassmanfonden”. Reavinsten beskattas då först vid uttag av pension. På så sätt motverkas även de inlåsningseffekter dagens reavinstbeskattning skapar. Som kraftigt motverkar ett effektivt utnyttjande av bostadsbeståndet. Denna upplåsningsvinst frigör omedelbart bostäder vid införandet av ”Grassmanfonder”.

Förslaget är mycket mångfacetterat och kräver mycket utredning. Givetvis ersätter det inte regelförenklingar och satsningar på hyresrätter.

F309. Ekonomiska styrmedel vid bygglovshantering även för länsstyrelserna

Veronika Areskoug, Norrtälje

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att hantering av bygglov ska ske inom en rimlig tidsram även vid länsstyrelserna, genom att inför ekonomiska konsekvenser vid orimliga handläggningstider i likhet med gällande reglementet för kommunal hantering av bygglov

Möjligheten att bygga är en förutsättning för samhällets utveckling. När bygglov försenas så blir det stora ekonomiska så väl som praktiska problem för både privat personer, företag och allmänheten.

I dag finns lagar som reglera kommunernas hantering av bygglov så att avgiften reduceras för den sökande vid orimliga förseningar och handläggningstider. Detta har fungerat

väl för att motivera kommuner att prioritera och effektivisera deras hantering av bygglov. En betydande del av alla bygglovsärenden går vidare till länsstyrelsen för vidare hantering. Här kan ansökan bli liggande i månader och även år. Detta medför stor frustration för alla inblandade. Även om det är tillåtet att påbörja bygget på egen risk av att det senare måste rivas, så är detta inte en tillfredsställande system.

Liberalerna bör införa ekonomiska styrmedel som motiverar länsstyrelser att se över sina bygglovshanteringsrutiner för att reducera onödiga fördröjningar av det slutgiltiga beslutet. Styrmedlet kan t.ex. vara utformat på ett liknade sätt som dagens reglering av kommunernas bygglovshantering.

F310. Smarta städer

Romina Pourmokhtari, Stockholm, Ellen Österberg, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att utbyggnaden av våra storstäder samt mellanstora städer fortskrider
2. **att** Liberalerna verkar för att regler och infrastruktur anpassas för självkörande bilar
3. **att** Liberalerna ska vara drivande för att städerna ska bli smartare med hjälp av teknologi, it och innovation

Urbaniseringen i världen ökar, runt 2050 kommer runt 70 procent av världens befolkning bo i städer på 3 procent av världens yta. Liberala ungdomsförbundet menar att detta är något positivt. I städerna kan vi gå före med ett grönt och hållbart levnadssätt.

Liberala ungdomsförbundet anser att vi behöver jobba med att städerna ska bli mer självförsörjande på både energi och mat. Exempelvis genom att bygga in solceller och mindre vindkraftverk i våra byggnader och växthus på tak. En utveckling redan riskerar att hamna långt efter länder såsom Kina och Indien.

I och med urbaniseringen måste även en omställning från fossilt till förnybart bränsle ske. Genom effektiva transporter i kollektivtrafiken kan invånarna välja bort bilen. Liberalerna bör vara i framkant för att fler och fler självkörande fordon ska sköta dessa transporter.

Framtidens städer behöver vara både mer resurssnåla och effektiva än i dag. Staden ska även vara en plats för möten mellan människor och en bra och trivsam miljö. För att uppnå detta kan ljuddämpande material användas på byggnaders fasader för att dämpa ljuden av fler fordon, elektrifiera fler fordon som låter betydligt mindre än dagens fossildrivna. Vi kan sträva efter att bygga upp eller bygga ned kollektivtrafik för att frigöra utrymme för bostäder eller grönområden samt införa fler bilfria zoner och i stället använda sig av alternativa transportsätt.

F311. Reformera jordförvärvslagen

Olle Johnsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att reformera jordförvärvslagen så att juridiska personer kan förvärva mark i Sverige

I dag är det i Sverige inte möjligt för juridiska personer att förvärva mer mark. Jordförvärvslagarna som reglerar detta har funnit sedan baggböleriets dagar och kom till för att få en hejd på skövlingen av skog i Norrland.

I dag är situationen annorlunda och Sveriges skogs- och jordbruk är i stort behov av tillförsel av nytt kapital för att förbli konkurrenskraftiga. Med en reformerad jordförvärvslag skulle det innebära att fler än privatpersoner skulle ha möjlighet att förvärva mark vilket också skulle leda till större investeringar i svenskt jordbruk.

Vidare skulle en reformering innebära lättare generationsskiften för bönder och skogsägare som i stället för dagens system där gårdar ofta ärvs skulle kunna dela upp ägandet i aktier som är lättare att handla med och överföra.

Båda Finland och Danmark tillåter i dag juridiska personer att förvärva mark.

G. HÄLSO- OCH SJUKVÅRD OCH SOCIALPOLITIK

G1. Hälso- och sjukvård samt folkhälsa

Allmän hälso- och sjukvård samt folkhälsa

G101. Gör sjukvården till liberal profilfråga

Anna-Lena Johansson, Sollentuna, Malin Danielsson, Huddinge, Marianne Damström Gereben, Solna, Carin Hasslow, Skellefteå, Göran Hellmalm, Ekerö, Amelie Tarschys Ingre, Lidingö, Nikoletta Jozsa, Järfälla, Mats Lindblom, Tyresö, Mathias Lindow, Österåker, Ylva Mozis, Vallentuna, Lina Nordquist, Uppsala, Anna Starbrink, Stockholm, Gilbert Tribo, Kristianstad, Barbro Westerholm, Stockholm, Ingeborg Wiksten, Sundsvall

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar att Liberalerna ska fortsätta utveckla hälso- och sjukvårdspolitiken och göra hälso- och sjukvårdsfrågor till en tydlig del av partiets profil i politik och kommunikation

Liberalerna gjorde en bra valrörelse, säkrade med god marginal mandaten i riksdagen och försvarade de liberala värderingarna och samhällsmodellen, såväl i valrörelsen som i processen efteråt. Ändå var valresultatet förstås en besvikelse. Sveriges liberala parti måste ha högre ambitioner än drygt 5 procent och 20 mandat i riksdagen.

En viktig faktor för ett framgångsrikare liberalt parti är att bredda vår sakpolitiska profil. Hälso- och sjukvården måste bli en av våra tyngsta frågor framöver.

Vården var en av väljarnas allra viktigaste frågor, visade flera undersökningar inför och efter valet. I vissa angavs den som den allra viktigaste, tätt före Liberalernas paradfråga skola och utbildning. Även bland Liberalernas väljare var sjukvården rankad högt. Liberalerna har en väl genomarbetad, ambitiös och realistisk sjukvårdspolitik som fått beröm av externa kommentatorer. Det viktiga är att vi gör den känd för väljarna.

Liberalerna har en stolt och viktig tradition på det social- och sjukvårdspolitiska området. Kömiljard och husläkare – det är liberala reformer, som nu fortfarande står i centrum för debatten. Här finns en nyckel till den socialliberala profil som många efterlyser. Socialliberalism handlar inte om en politisk vänstersväng. Det handlar mer om innehållet i politiken. Det är inte ”vänster” att vara för tillgänglighet, kontinuitet och valfrihet i vården.

Hälso- och sjukvårdspolitiken inrymmer mycket av liberal ideologi och kopplingar till andra prioriterade liberala områden. Kunskap och vetenskap i fokus. Jämställdhet, för patienterna och för vårdpersonalen. Kompetens som får löna sig, avseende såväl löner som skatter. Forskning, framsteg och framgångsrikt näringsliv – hela Life science-sektorn som tillhör de stora framtidshoppen för Sverige (och världen) och där Liberalerna, med sin positiva syn på ny teknik och innovationer, har goda möjligheter att profilera sig som ett framtidsinriktat parti.

Efter valet är Liberalerna reellt sett ett av Sveriges mäktigaste sjukvårdspartier. Vi är med och styr 16 av 21 regioner. I de tre största har vi huvudansvaret för hälso- och sjukvården.

Men sjukvårdsfrågor vinns inte av regionpolitiker ensamma – och omvänt, sjukvårdsfrågornas betydelse går långt bortom regionvalet. Sjukvårdsfrågorna har kraft att påverka rikspolitiken och resultatet i riksdagsvalet. Väljarnas intresse visar vägen, och bör vara en tydlig signal till partiledning och kampanjen centralt att prioritera hälso- och sjukvårdsfrågorna.

Efter valet har Liberalernas sjukvårdspolitik i viktiga delar fått genomslag i januariavtalet. Detta måste vi berätta för väljarna. Det är också viktigt att vi fortsätter utveckla vår sjukvårdspolitik och att den blir en självklar del av vår politiska profil. Sjukvården är viktig för väljarna – nu är det dags att visa att sjukvården också är viktig för Liberalerna!

G102. Inför en nationell finansiering och styrning av sjukvården

Jens Sundström, Luleå, Thomas Söderström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för en större nationell finansiering och styrning av sjukvården. I ett liberalt samhälle ska vi kunna se en mångfald av vårdgivare men ändå garantera en likvärdig vård oavsett bakgrund, kön, ålder eller bostadsort

Humanismen och helhetssynen på människan ska utgöra värdegrunden för svensk sjukvård. Ett av fundamenten i ett välfärdssamhälle är att alla människor har rätt till en god vård och omsorg, oavsett ekonomi, ålder eller bostadsort. För att kunna garantera likvärdig vård krävs en större nationell styrning och finansiering. Det är orimligt att de ekonomiska resurserna och kvaliteten varierar mellan olika landsting och regioner. Alla ska ha samma möjlighet till god sjukvård.

G103. Förslag till förändrad sjukvårdsstruktur i Sverige

Jan Ulfberg, Nora

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** formuleringen i Liberalernas partiprogram konkretiseras ytterligare genom tillägget att landets primärvård underställs den primärkommunala organisationen och att inom denna ram, man organiserar en så kallad fastläkarmodell
2. **att** formuleringen i Liberalernas partiprogram konkretiseras ytterligare genom tillägget att specialistsjukvården underställs staten, och därmed regionerna avslutar sitt huvudmannaskap i det sammanhanget

I de flesta av Europas länder har staten det övergripande ansvaret för sjukvården. Så är det inte i Sverige där ansvaret har delegerats till regionpolitiker. Trots att de svenska väljarna anser att sjukvården är en av de viktigaste frågorna förs ingen bred debatt om vården inför riksdagsvalen.

Regionerna har mycket olika förutsättningar vad gäller befolkning, ekonomi och vårdbehov. Varje region strävar efter att inom sin egen verksamhet kunna erbjuda sina invånare merparten av den vård som efterfrågas, men klarar inte att leva upp till detta. Nästan dagligen rapporterar media om sjukdomstillstånd som behandlas olika inom regionerna.

Detta ger utrymme för mycket ojämlikt fördelad sjukvård i landet. Visserligen finns möjligheten att för mer avancerad vård bli remitterad till ett region- eller universitetssjukhus, men det är ofta en lång väg att gå för den sjuke.

Norge har sedan år 2002 en enhetlig statlig sjukvårdspolitik. Dessförinnan var köerna långa och kritiken mot specialistsjukvården i media var massiv.

Före förstatligandet av sjukhusen infördes ett husläkarsystem, som har kommunal finansiering men som till betydande del drivs av privata aktörer.

Den norska modellen innebär att staten har tagit över specialistvården, och leds av opolitiska experter och tjänstemän. Reformen ledde till att vårdvalet blev fritt (patienterna kan välja sjukhus inom hela landet) och att den avancerade vården koncentrerades till färre sjukhus.

Ansvaret för primärvård och äldrevård ligger kvar hos de kommunala politikerna. Det är kommunernas ansvar att se till att det finns s.k. fastlege på plats. Fastlegen är den närmsta sjukvården i Norge. Var och en har listat sig hos en fast, namngiven läkare i primärvården. Denna personliga kontakt lägger grunden för en god kontinuitet.

De flesta driver sin praktik som ett eget företag. Det personliga ansvaret som läkaren har gentemot patienten ses som en stor fördel. I Norge gör primärvårdsläkaren fler undersökningar och andra insatser än i Sverige. Har de själva inte möjlighet att ge patienten rätt insatser är det fastlegen som ansvarar för att patienten slussas rätt. Dessutom ingår i uppdraget att 7,5 timmar i veckan bidra till kommunens verksamheter som behöver läkarstöd, exempelvis i äldreomsorgen och i skolhälsovården.

Vanligen slår sig flera läkare ihop i en gemensam vårdcentral. Men fortfarande är patienterna listade hos en namngiven läkare.

Sverige har en stor läkarbrist i primärvården. Många upplever brist på autonomi med begränsat inflytande, vilket bl.a. innebär att många i stället blir s.k. hyrläkare. Man går in i veckokorta förordnanden. Bristande kontinuitet i vården blir en naturlig följd.

Bara några år efter att fastläkarreformen genomfördes var läkarbristen i den norska primärvården nästan eliminerad. En viktig orsak kan vara att det utformades ett nationellt regelverk med lokalt långsiktiga avtal direkt med läkare som etablerade sig.

Sammanfattningsvis bör vi följa Norges exempel och genomföra liberal politik genom att patienten själv ges möjlighet att välja vårdgivare. Detta nödvändiggör att staten övertager ansvaret för sjukhusen.

G104. Liberalt investeringsprogram för hälsa inför valet 2022

Annika Linde, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att de potentiella besparingarna som kan göras genom hälsoinvesteringar klarläggs
2. **att** Liberalerna verkar för att finansieringsmöjligheterna för förebyggande hälsoarbete utreds
3. **att** Liberalerna verkar för att en nationell komptensgrupp skapas för värdering och sammanställning av metoder som effektivt kan förebygga livsstilorsakad ohälsa
4. **att** Liberalerna verkar för att mera resurser tilldelas forskning och andra projekt med förebyggande av livsstilorsakad ohälsa som mål

Enligt senaste tillgängliga data från SCB (2016) gick 10,9 procent av Sveriges bruttonationalprodukt om 4385 miljarder kronor till hälso- och sjukvård. Det är nästan 50 000 kronor per svensk. Enligt uppskattningar från WHO kan mellan 60 och 80 procent av vår sjuklighet vara livsstilsorsakad. Satsningar på livsstilsförändringar skulle därför kunna bli mycket lönsamma, och frigöra resurser för sjukdomar som inte kan förebyggas. Också Försäkringskassan och företag kan spara enorma summor om vi kan minska den livsstilsorsakade sjukligheten. Trots detta investeras bara 3 procent av de totala hälso- och sjukvårdskostnaderna i ”förebyggande vård” (Ekonomirapport SKL 2017).

Att så lite investeras i hälsa beror troligen på kortsiktigt tänkande. När människor blir sjuka måste de få vård. Den sjukvård vi kan ge i dag är så dyr att pengarna inte upplevs räcka till investeringar i förebyggande arbete, trots att exempel på lönsamma hälsoinvesteringar finns. Sverige har t.ex. bland världens lägsta mödra- och barnadödlighet tack vare våra mödravårds- och barnavårdscentraler. De visar vad systematiskt hälsoarbete kan åstadkomma – men efter spädbarnsåldern avtar det nationella, strukturerade hälsoarbetet. För de äldre finns inget nationellt hälsoprogram alls, trots att de har störst nytta av hälsokontroller, näringsriktig kost, fysisk aktivitet som och social gemenskap.

Ett företag som inte investerar går i konkurs, och utan hälsoinvesteringar kommer svensk sjukvård troligen att kollapsa. För lönsamma investeringar behövs trovärdiga underlag. Kostnaderna och vinsterna för hälsoinvesteringar är svårberäknade. Insatser måste t.ex. göras under olika skeden av livet. Avskrivningstiderna kommer därför att variera. Potentiellt kan alla kostnader för sjuklighet minska kraftigt, men mera exakta siffor än de vi har behövs för att motivera hälsoinvesteringar. Med modelleringstekniker kan i dag kostnadsutfall och vinster för olika scenarier beräknas med ganska stor säkerhet. Det finns också innovativa hälsoprojekt där bl.a. försäkringsbolag faktiskt investerar i förebyggande hälsoarbete. En uppsjö av småskaliga, lyckade hälsosatsningar runt om i landet görs, numera även baserade på digital teknik. En samlad utvärdering av olika metoders kostnad och effekt behövs dock före storskalig implementering. Med existerande data och moderna beräkningstekniker bör vi kunna skapa ett tillförlitligt och attraktivt underlag som motiv för såväl offentliga som privata hälsosatsningar.

Rökning, felaktig kost, fysisk inaktivitet och social isolering är viktiga orsaker till förtida, invalidiserande, vårdkrävande fysiska och psykiska sjukdomar. Ohälsan är störst i grupper utan gymnasial utbildning. Vi liberaler prioriterar med rätta investeringar i humankapitalet genom utbildning för alla. Vi borde också prioritera investeringar i förebyggande hälsoarbete som kan ge en stor del av befolkningen ett friskare, meningsfullare och längre liv – och därmed stora besparingar.

G105. Bemanning i hälso- och sjukvården

Jessica Hellström, Malung-Sälen, Josefin Bäckström, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna i riksdagen verkar för att hälso- och sjukvård ska bedrivas enligt vetenskap och beprövad erfarenhet även avseende bemanning och att hälso- och sjukvårdsverksamheterna därmed ska bemanna sin verksamhet utifrån reell och formell kompetens samt med beaktande av aktuell forskning
2. **att** legitimerad sjuksköterska och specialistsjuksköterska ska ha ensamrätt till sitt yrke

Brist på legitimerade sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor gör att vissa sjukvårdsregioner väljer att ersätta legitimerade sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor med undersköterskor samt underläkare som i vissa fall ännu inte erhållit yrkeslegitimation. Undersköterskan saknar såväl formell kompetens som yrkeslegitimation. Underläkaren får ansvar att utföra/ansvara över uppgifter vilka traditionellt associerats till sjuksköterskans ansvarsområde.

(Under)läkares akademiska huvudområde är medicin och läkaren har därför formell kompetens att utföra medicintekniska ordinationer och läkemedelshantering, men saknar helt utbildning och kompetens inom sjuksköterskans akademiska huvudområde och forskningsfält omvårdnad. Inom omvårdnad ligger en stark betoning på patientens upplevelse av sin situation, något som kan kopplas bland annat till forskning som visar att patienters upplevelse av sjukhusvård är starkt kopplad till omvårdnadsaktiviteter. SOSFS 1997:14 definierar skillnader mellan formell och reell kompetens inom hälso- och sjukvårdens område. Med formell kompetens avses främst legitimation för yrket eller godkänd högskoleutbildning som leder till yrkesexamen enligt särskild examensbeskrivning, medan reell kompetens innebär att yrkesutövaren ska vara kompetent för den aktuella uppgiften. Han/hon ska genom erfarenhet i yrkesverksamhet eller fortbildning ha visat sig vara reellt kompetent för aktuell uppgift. Detta innebär sammantaget att även om en (under)läkare har formell kompetens för att överta och utföra en uppgift inom hälso- och sjukvården innebär det inte att personen har reell kompetens för detta. Hälso- och sjukvård ska bedrivas enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Läkare och sjuksköterska är två skilda professioner som utbildas inom olika akademiska huvudområden och besitter därmed delvis skilda kompetenser. Dessa kompletterar i teamarbetet varandra och den ena kan inte ersätta den andra, om man samtidigt gör anspråk på att upprätthålla patientsäkerheten. Ett exempel på hur patientsäkerheten hotas när adekvatomvårdnadskompetens inte finns i teamet är forskning som visat att dödligheten hos patienter som genomgått kirurgiska ingrepp ökade med 16 procent efter operation om omvårdnadsaktiviteter minskade med 10 procent. Akademisk kompetens hos sjuksköterskor kopplas till minskad risk för dödlighet, något som indikerar att det är den akademiska kompetensen inom omvårdnad som kan ha en direkt inverkan på patientsäkerheten. Risken för dödlighet ökar med 21 procent om en sjuksköterska ersätts av en undersköterska och viktiga omvårdnadsaktiviteter uteblir när vården organiseras på det sättet. Det är synnerligen anmärkningsvärt att vårdgivare i dagsläget har möjlighet att ersätta en legitimerad yrkesutövare med en i många fall icke legitimerad, med ett i vissa fall annat akademiskt huvudområde och där den reella kompetensen för att utföra uppgifterna kan ifrågasättas.

G106. Motverka stigmatisering av psykisk ohälsa

Johanna Nilsson, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att ta fram ett nationellt program i syfte att motverka stigmatisering av psykisk ohälsa

”Min familj verkar tycka att jag själv har orsakat att jag är sjuk och att jag inte ska ta de mediciner jag behöver för att bli frisk för det är bara onödigt, de tycker att jag ska tänka mig frisk. Skulle man säga så till någon med diabetes?”

Någon börjar gråta.

”Jag låg inne på sjukhus för ett suicidförsök när Försäkringskassan ringde och ifrågasatte att jag inte kunde jobba. Fast jag sa vad som hänt så fortsatte handläggaren att vara misstänksam. Det är ju bara att bita ihop liksom.”

”Mina vänner skuldbelägger mig och vill inte veta av mig. Eller, jag menar, de vänner jag hade förut.”

Ovanstående är en scen från verkligheten. Ovanstående är skälet till att jag skriver den här motionen. Ovanstående är lidande för individ efter individ. Ovanstående är omgiv-

ningens okunskap och rädsla. Ovanstående är ovärdigt ett land som Sverige år 2019.

Somliga människor föds med en viss själslig skörhet. Det kan bero på arv. Eller så bara blir det så ändå. I vissa fall leder denna skörhet till psykisk sjukdom. I vissa fall behövs en utlösande faktor (långvarig stress, olika trauman m.m.), i andra fall har det att göra med en dysfunktionell omgivning. Men även de med helt perfekta uppväxtförhållanden kan bli sjuka.

Man kastar inte sten på någon som har drabbats av cancer. Man säger inte till den med ALS att skärpa sig. Man tycker inte att den med krånglande pacemaker är överkänslig.

Liberalerna bör leda arbetet med att en gång för alla se till att stigmatiseringen av psykisk ohälsa försvinner. Jag vill se en folkhälsokampanj, gärna i samarbete med andra partier, men Liberalerna ska ta täten.

Vi måste börja med barnen. De ska tidigt få lära sig att det finns huvudvärk och så finns det själslig värk och det ena är inte finare eller fulare än det andra. Psykisk ohälsa måste avdramatiseras. Man får ryggskott. Man blir deprimerad. Man får grön starr. Man avlyssnas av utomjordingar. Jaha. Men det går att få hjälp.

Därtill måste individen lyftas fram. Om och om igen. Liksom man inte ÄR sin cancer så ÄR man inte sin panikångest, sina tvång eller sina bipolära svängningar. Man är mer än så. Men det blir väldigt svårt om man hela tiden blir dömd som ”en sådan där” av en oförstående omgivning. Därför måste fördomar om psykisk ohälsa krossas en gång för alla. Det kommer att rädda liv.

G107. Psykisk hälsa för transpersoner

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att genomföra en utbildningssatsning till relevanta målgrupper om de särskilda villkoren för transpersoner och personer med intersexvariation[1]
2. **att** Liberalerna verkar för att skapa trygga mötesplatser för transpersoner2
3. **att** Liberalerna verkar för att integrera ett tydligt transperspektiv i ANDT-arbetet
4. **att** Liberalerna verkar för att kunskap om villkoren för transpersoner och personer med intersexvariation ska ingå i kursplanerna på högskoleutbildningar för folkhälsovetare
5. **att** Liberalerna verkar för att kommunerna ska redogöra för hur de tänker arbeta med att främja den psykiska hälsan och förebygga psykisk ohälsa hos gruppen transpersoner i de länsvisa planerna
6. **att** Liberalerna verkar för att stödja kommuner i arbetet med de länsvisa planerna
7. **att** Liberalerna verkar för att ta fram ny kunskap om vilka faktorer som förhindrar suicid hos transpersoner. Kartläggning av internationell forskning kring suicidprevention med fokus på hbt-personer. Uppdraget inkluderar informationsspridning
8. **att** Liberalerna verkar för att regelbundet följa hälsan i gruppen transpersoner. Uppdraget bör genomföras i samverkan med berörda myndigheter, målgrupper och andra relevanta aktörer

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Det finns en stor grupp yngre och äldre som i dag osynliggörs eller glöms bort i vård och omsorg samt relevant forskning. Därför är det viktigt att vård och omsorg om såväl barn som äldre tar hänsyn till dessa grupper som till stor del kommer synas växa i framtiden i och med att samhället förändras och fler vågar leva öppet i rätt identitet eller med ett annat könsuttryck än det som i dag förväntas.

Det finns all anledning förutsätta att ökad forskning och kunskapsinhämtning samt utbildning rörande inte minst äldre och deras behov är högst nödvändig samt att sådan kunskapsinhämtning och analys har varit tämligen eftersatt.

Det är mycket viktigt att personal på samtliga myndigheter, institutioner, kommuner, landsting med mera ges utbildning rörande gruppen.

Det är HBT-liberalers åsikt att organisationer som innehar statens förtroende och uppdrag att dokumentera, följa upp och föreslå åtgärder kring dåligt mående, hälsorelaterade frågor samt suicid ska ha skyldighet att även inkludera gruppen i denna statistik och påföljande åtgärdsplaner.

G108. Stärk hälsovården för barn och unga

Bengt Eliasson, Kungsbacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **landsmötet** ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för att ansvaret för skolhälsovårdsteamen/elevhälsan i framtiden förs över till sjukvårdshuvudmännen

Ohälsan, framför allt den psykiska ohälsan, har alltsedan 80-talet ökat bland barn och unga och är nu utbredd bland barn och unga i Sverige. Bris har varje år nästan 10 000 kontakter med barn om psykisk ohälsa. Det är samtal om panikångest, om ensamhet och om självmordstankar. Det blir tydligt att barn som mår dåligt mår ännu sämre av personalomsättning, långa väntetider i vården eller av att slussas runt mellan olika instanser där ingen ser och tar ansvar för helheten kring den enskilde.

Ökningen av psykisk ohälsa bland barn och unga skiljer ut Sverige, med en klart sämre utveckling än många andra länder. Det finns stora vinster, både mänskligt och ekonomiskt, med att så tidigt som möjligt identifiera och med effektiva metoder behandla ohälsa hos barn och unga.

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt J2, Hbtq-frågor.
2. Yrkandet hänvisat till avsnitt H3, Kultur, idrott och civilsamhälle.

Behovet av en bättre fungerande skolhälsovård/elevhälsa blir av dessa skäl allt mer akut. Skolan är den plats där alla barn finns och kan ses. Förutsättningen för en fungerande elevhälsa är en fungerande organisation och struktur. Ett problem är att behålla eller decentralisera elevhälsan till att vara enskild rektors ansvar. Att klara prioriteringar mellan pedagogik och resurser för elevhälsans läkare, sjuksköterska, psykolog, kurator, specialpedagog och SYV, är närmast omöjligt. Den fungerande, kompletta och kompetenta elevhälsans insatser har stor betydelse för kommunen och regionen/landstinget på både kort och lång sikt. Misslyckandena märks som hemmasittande, skadegörelse, kriminalitet, sjukskrivningstal, missbruk, våldsbrott, tonårsgraviditeter, fetma, hypertoni, diabetes, självskadebeteende…

Samhället, barnen, föräldrarna och skolan behöver den samlade barn- och ungdomshälsan samorganiserad av kommun och landsting. Med tvärprofessionell kompetens och möjlighet att göra insatser redan före barnet fötts, fram tills det blivit vuxet.

Jag anser att skolhälsovården/elevhälsan måste garanteras på ett bättre sätt än nu. På flera håll tenderar hälsovårdsinsatserna i skolan att enbart handla om att mäta, väga och vaccinera. Det finns undersökningar som tyder på att kommuner som inte har en bra skolhälsovård tenderar att ha en större belastning på landstingens primärvård, psykiatrisk och somatisk specialistvård än kommuner som har en bra skolhälsovård.

Att bryta en persons hälsovårdsinsatser vid skolstarten för att åter hamna inom landstingets/regionens område efter skoltidens slut är inte optimalt ur individens synvinkel. Om sjukvårdshuvudmännen fick ansvaret för skolhälsovårdsteamen så kunde samordningsvinster göras och ingången till övrig hälso- och sjukvård ske på ett mer smidigt sätt.

G109. Överför elevhälsan till regionerna

Liberalerna Södermanland

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att ansvaret för elevhälsan överförs till regionerna

Dagens ungdomar mår allt sämre, särskilt har den psykiska ohälsan debuterat i allt lägre ålder. Elevhälsans uppdrag är bl.a. att förebygga ohälsa och uppmuntra till ett hälsofrämjande leverne. Med tanke på utvecklingen kan man konstatera att elevhälsan under nuvarande form inte har klarat sitt uppdrag.

Verksamhetschef (rektor) är i dag högst ansvarig för elevhälsan. En person med ringa eller liten kunskap om sjuk- och hälsovårdande insatser.

BVC-journal (primärvård), skolhälsovårdsjournal (kommunen) och sjukvårdsjournal för vuxen efter skolgång (primärvården) borde finnas under en huvudman som har ansvar för hela patienten under hela livets skeenden. Att rekvirera journaler från andra huvudmän/vårdgivare kan bli en säkerhetsrisk och mycket viktig information kan gå förlorad. Dessutom måste man ha tillstånd från vårdnadshavare för att rekvirera dokument som krävs för elevhälsans uppdrag.

Klagomål och avvikelser inom elevhälsan prövas av rektor, således ej av Patientnämnden, vilket försämrar elevens/vårdnadshavarens rättsliga prövning om fel/brister har begåtts. Alla patienter, oavsett huvudman, borde ha samma rättigheter. Så är inte fallet i dag, varför ansvaret för elevhälsan borde tillhöra primärvården.

Enligt skollagen är det skolhuvudmannen som är högst ansvarig för elevhälsan.

Skollagen borde alltså ändras så att elevhälsan underställs primärvården så att vi tidigt kan vidta åtgärder för att förbättra hälsan för våra barn och ungdomar.

G110. Vård efter förlossning

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att alla kvinnor ges samma tillgång till specialistteam vad det gäller diagnostik, behandling och uppföljning vid en bäckenbottenskada i samband med förlossning
2. **att** Liberalerna verkar för att svensk hälso- och sjukvård ska bli bättre på att ge stöd och vård till kvinnor tiden efter förlossning

Allvarliga förlossningsskador begränsar kvinnors liv. Varje år drabbas tusentals kvinnor av svåra bristningar och bäckenbottenskador i samband med förlossning. Dessa kvinnor kan leva med smärta och svåra besvär som analinkontinens och urinläckage under lång tid efter förlossningen. Det kan i sin tur leda till social isolering och försämrad psykisk hälsa.

Liberalerna bör verka för att förbättra vården för de kvinnor som drabbats av allvarliga bäckenbottenskador. I Sverige finns det i dag två specialistcentra för svåra förlossningsskador, ett vid Huddinge sjukhus i Stockholm och ett vid kvinnokliniken i Linköping, vilket innebär att kvinnor som bor i södra och norra Sverige kan behöva resa hundratals mil för att få specialistvård. Det är inte rimligt. Liberalerna bör därför verka för att alla kvinnor ges samma tillgång till specialistteam vad det gäller diagnostik, behandling och uppföljning vid en bäckenbottenskada i samband med förlossning. Det ska inte spela någon roll var i landet kvinnan bor.

Därtill bör Liberalerna verka för att svensk hälso- och sjukvård ska bli bättre på att ge stöd och vård till kvinnor tiden efter förlossning. I dag missar vården ofta att fånga upp psykisk ohälsa och amningsproblem efter förlossning. Socialstyrelsen påtalade i en rapport från 2017 att det råder stor otydligt om vart kvinnor ska vända sig för stöd och vård när en vecka har passerat och sjukhuset/BB inte längre ansvarar för kvinnans vård: ”Uppföljningen av kvinnors hälsa behöver förbättras liksom tillgången till stöd och vård efter förlossningen”, slog rapporten fast.

Att förbättra vården av kvinnor som drabbats av svåra förlossningsskador och att ge bättre stöd och uppföljning till alla kvinnor som fött barn är självklara delar för att nå en mer jämlik hälso- och sjukvård och ett mer jämställt samhälle. Det handlar i grund och botten om att ta frågor om kvinnors hälsa och välbefinnande på allvar.

G111. Tryggare läkemedelshantering

Liberalerna Skövde

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ger partistyrelsen i uppdrag att påverka regeringen att styra upp läkemedelsorganisationen

Det behöver rensas i gyttret för att uppnå visionen om ”rätt läkemedelsanvändning till nytta för patient och samhälle”. Läkemedelsanvändningen ska vara effektiv och säker. Tillgänglighet och jämlikhet ska råda. Den ska vara samhällsekonomiskt och miljömässigt hållbar.

I dag upplever många att det känns otryggt när man väl ska hämta ut sina mediciner på apoteket och får frågan om man accepterar annat likvärdigt läkemedel. Konkurrensen på marknaden har lett till att priser förändras från dag till dag, Ska man välja det billigaste eller det läkaren ordinerat?

Nästa oro vid flera läkemedel gäller hur de förhåller sig till varandra. Särskilt äldre kan ha så många olika läkemedel att den ena effekten kan förminska eller t o m slå ut den andra. Vissa kan vara farliga att ges tillsammans. Hur upplevs bieffekterna på olika sätt?

Ytterligare oro upplevs när apotekaren förklarar att dessa läkemedel inte kan tas tillsammans och då apotekaren ringer och inte får tag i utskrivande läkare.

Vid utskrivning från regionens sjukvård till kommunens äldrevård är fortfarande läkemedelslistorna bristfälliga.

Den nya lagen om Nationella Läkemedelslistan börjar gälla den 1 juni 2010. Den 1 juni 2022 ska samtliga vård- och apoteksaktörer ha anslutit sina system till Nationella Läkemedelslistan. Under denna tid känns det viktigt att tvåvägskommunikationen mellan vårdgivare och apotek också kan lösas.

Det känns som om alltför många aktörer är inblandade i att få snabba lösningar till stånd. Det gäller E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsindustriföreningen, Läkemedelsverket, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Sveriges Apoteksförening, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Läkarförbund och Tandvårds- och Läkemedelsförmånsverket.

Ett övergripande ansvar måste tas för att komma tillrätta med läkemedelshanteringen för att uppnå bästa hälsa och nytta.

G112. Det måste finnas våldtäktsmottagningar i hela Sverige

Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jill Eriksson, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det ska finnas en minst en våldtäktsmottagning (eller motsvarande) i varje landsting/region i hela Sverige
2. **att** det ska finnas möjlighet till relevant behandling för den som drabbas av PTS efter en våldtäkt eller andra sexuella övergrepp som landstingen/regionerna ansvarar för. Behandlingen ska ingå i högkostnadsskyddet. Personalen ska vara specialiserad, det vill säga utbildade och erfarna att behandla just sexövergrepp av olika slag
3. **att** det sker forskning på området sexuella övergrepp och också hur det kan vara relaterat till olika psykiska problem, missbruk och självskadebeteende

I Stockholms läns landsting finns en akutmottagning för våldtagna på Södersjukhuset där kvinnor och flickor, män och pojkar kan få akut hjälp vid en våldtäkt, främst för fysiska skador och för undersökning och provtagning mot könssjukdomar och där också det finns ”rape kits” för bevistagning vid en eventuell anmälan till polisen. Man kan få vaccin mot hepatit B och akut p piller för att undvika graviditet. Verksamheten är uppskattad och framgångsrik och har cirka 600 besökare per år med en ökande trend, under 2017 sökte sig 830 personer, varav 58 män till mottagningen. Självklart ska kvinnor (och män) som råkar ut för övergrepp och som bor i andra delar av landet också kunna få specialiserad hjälp. Inte minst viktigt är det med möjlighet till god bevistagning för att kunna få fler dömda som begår övergrepp.

Ofta kan psykiska problem uppstå en tid efter att våldtäkten ägt rum. I dag är det svårt att veta vart man då ska vända sig för att få hjälp och många patienter som när de väl vänder sig till sjukvården får snurra runt mellan olika vårdgivare med hänvisning till att de har för svåra psykiska problem, för lätta psykiska problem, de är för gamla, för unga, det var för länge sedan osv. Ofta måste den drabbade själv till slut finansiera behandling genom att vända sig till privata vårdgivare. Det finns också olika typer av ideella föreningar som erbjuder stöd till den som drabbats av övergrepp av sexuell art.

I dag om man vänder sig till den landstingsdrivna psykiatrin riskerar man att hamna i väntrum eller på avdelningar tillsammans med personer som har helt andra typer av psykiska problem och behöver en annan typ av behandling. I värsta fall kan det förvärra det psykiska tillståndet. Det har också hänt att patienter som sökt hjälp för övergrepp blir utsatta för nya övergrepp när det blivit inlagda av medpatienten eller personal.

Det måste finnas eftervård för den som drabbas av t.ex. PTS (posttraumatiskt stressyndrom) efter våldtäkt eller sexuella övergrepp. PTS för våldtäktsoffer skiljer sig från PTS för t.ex. krigsskadade och behandling ska ske av specialiserad personal kunnig på behandling av patienter som råkat ut för sexuella övergrepp.

G113. Transpersoners bemötande i hälso- och sjukvård

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att kunskap om transpersoners villkor och villkor för personer med intersexvariation ska ingå i kursplanerna på högskoleutbildningar för människovårdande yrken
2. **att** Liberalerna verkar för att genomföra en utbildningssatsning om de särskilda villkoren för transpersoner och personer med intersexvariation. Målgruppen ska vara vård- och omsorgspersonal med särskilt fokus på personal verksamma inom allmän vård (vårdcentraler), vuxenpsykiatrin, barn- och ungdomspsykiatrin, LSS-verksamheter, äldreomsorg, mödravård, barnavård, förlossningsvård, samt verksamma gynekologer, androloger och endokrinologer. Även berörd personal på IVO bör inkluderas i utbildningssatsningen
3. **att** Liberalerna verkar för att ta fram ett meddelandeblad om vad som gäller för att skriva remiss till könsutredning
4. **att** Liberalerna verkar för att göra en genomlysning av journalsystem i Sverige för att gravida med manligt personnummer ska ha samma patientsäkerhet som gravida med kvinnligt personnummer
5. **att** Liberalerna verkar för att nya system för till exempel journalföring inom sjukvården som tas fram ska vara kompatibla med alla personnummer

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Det är en självklarhet att individer ska respekteras genom hela vårdkedjan samt att exempelvis tilltal och journalföring görs på ett respektfullt vis.

Det är inte rimligt att den person som genomgår en utredning hänvisas till med ett namn eller ett pronomen som känns obekvämt för den enskilda. Det är inte rimligt att en person ska behöva genomleva ett ”real life test” eller dylikt för att få rätten att genomgå behandling eller byta identitet. Det är kränkande, utsätter människor för risker samt tenderar att öka risken för diskriminering i skola och yrkesliv.

Vård som är relevant för vårdtagaren ska också tillgängliggöras utifrån teknisk och medicinsk kompetens. Det vore lämpligt om vården kunde standardiseras över landet samt innebära en kvalitetssäkrad vårdkedja där patientens bästa tas tillvara och vården anpassas efter individens behov. Finns behov av att anpassa exempelvis behandling för hårborttagning, så ska det också göras. Finns behov av feminiserande behandling av ansikte eller annan avancerad specialistvård, så ska den vården finnas tillgänglig. Behovet av utbildade sexologer med transkompetens är också stort och i dag finns endast mycket liten sådan kompetens inom landets gränser. Transkompetent gynekologisk och endokrinologisk kompetens är också mycket eftersatt. Det finns ett stort behov av tillgång till s.k. binders för att hålla inne bröstutväxt i väntan på bröstreducerande kirurgier samt för genitala proteser i de fall det är applicerbart för individen i fråga. Dessa behov ska naturligtvis tillgodoses på samma vis som andra patientgruppers behov av proteser och andra material.

Journalföringen måste ovillkorligen utformas på så vis att exempelvis uppgifter om korrigering eller annan information inte slentrianmässigt avslöjas inför exempelvis vårdgivare som inte har särskilt behov av att denna information kommer dem till del. Så är inte fallet i dag, då journalsystem är tämligen osäkra, innehåller obefintliga spärrmöjligheter och journalskrivning sker mycket slentrianmässigt. Möjligheten att skydda uppgifter för obehörig personal i dagens svenska journalsystem är bristfällig. Detta kan leda till ren fara eller obehag för vårdtagaren. Risken för felbehandling på grund av fördomar och diskriminering är högre än risken för felbehandling på grund av att delar av journaler inte är tillgängliga för hela vårdapparaten.

Naturligtvis måste även placering i flerpersonssalar på exempelvis sjukhus och institution möta behov och integritet, samt medicinering och annan specifik vård måste fungera oklanderligt. Det är inte heller ovanligt att individer nekas vård eller riskerar sämre bemötande och vårdinsatser på grund av fördomar och ovilja att behandla dem. Eller att de tvingas redogöra för sina erfarenheter, beskriva sina underliv eller på annat vis gå i svaromål eller för den delen utbilda vårdpersonal och andra inom myndigheter och institutioner.

Bättre uppföljning och eftervård krävs, liksom det finns ett behov av bättre och mer utförlig information kring vad en patient kan förvänta sig av respektive behandling och kirurgiskt ingrepp. Möjligheten att bedöma risker och potentiella livsförbättrande resultat måste öka och kunskapen om eventuella komplikationer, hur man känner igen dem och vad man kan göra åt dem måste också förbättras. Långtidsuppföljning av psykiskt och känslomässigt mående samt fysiologisk hälsa är i dag eftersatt och måste förbättras i mycket hög omfattning.

Det finns anledning att misstänka en förhöjd prevalens kring exempelvis neuropsykiatriska variationer inom gruppen. Av olika, dock sällan vidare väl utforskade, skäl är problematik rörande Aspergers syndrom, autism, add, adhd och bipolaritet mer vanligt förekommande än i den allmänna befolkningen. Detta måste vård, myndigheter och andra samhällsaktörer ha en ökad förståelse och beredskap för att kunna hantera. Detta påverkar säkerligen behovet av insatser relaterade till psykisk ohälsa, ökat riskbeteende, social utslagning samt suicidrisk. Det ligger i samhällets intresse att minimera dessa risker till följd av en kombinerad och långvarig problematik så långt det är möjligt.

G114. Könsbekräftande vård

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att implementera ett standardiserat vårdförlopp av hela eller delar av den könsbekräftande vården. Detta ska inkludera möjligheten till fertilitetsbevarande insatser
2. **att** Liberalerna verkar för att göra den könsbekräftande vården mer jämlik över landet och säkra tillgång till vård för alla som har behov av den oavsett till exempel ålder och könsidentitet
3. **att** Liberalerna verkar för att informera alla landsting om att möjligheten att söka vård i andra landsting i enlighet med patientlagen gäller också för den könsbekräftande vården
4. **att** Liberalerna verkar för att utreda möjligheten om förskrivning av hormoner till personer som redan genomgått utredning kan utlokaliseras till andra vårdgivare inom primärvården för att avlasta teamen
5. **att** Liberalerna verkar för att förutsättningslöst utreda frågan om lagstiftning eller andra åtgärder gällande kirurgiska och andra ingrepp på personer som föds med intersexvariationer
6. **att** Liberalerna verkar för att säkra patientens rätt till information om den egna medicinska historien
7. **att** Liberalerna verkar för att ta fram ett kunskapsstöd för vården av personer som föds med intersexvariationer

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Patologiseringen av transpersoner måste strykas ur svenska vårdmanualer och vårdkriterier. I stället bör diagnosticering beslutas vara en fråga om självdiagnosticering med hjälp från behörig vårdpersonal för att utesluta annan orsak till begäran om korrigering. I stället för en patologisering bör exempelvis transsexualism, intersexualism, intergenderism och andra relevanta tillstånd placeras under avsnitt i vårdmanualer som berör somatiska (kroppsliga) tillstånd med starkt vårdbehov och rätten till vård ska garanteras i lag samt utföras på det allmännas bekostnad såsom redan i viss mån sker i dag för delar av gruppen.

Särskilda utrednings- och behandlingsteam med relevant och multidisciplinär specialistkompetens ska inrättas i samtliga län, men kan vid behov klassas som rikssjukvård för att garantera jämn kvalitet och tillgång. Särskilda specialistteam med uppgift för att hjälpa barn och ungdomar ska inrättas på länsnivå med samma höga krav som för vuxna patienter. Utformningen av dessa team bör kunna lämnas åt exempelvis Socialstyrelsen att utvärdera och genomföra.

Det är fullständigt orimligt att intersexuella i behov av vård inte beaktas utifrån detta och i vissa fall behandlas med könshormoner som strider mot den egna identiteten för att säkerställa individens behov av vård. Detta är fråga om en kroppsbestraffning och ett omyndigförklarande av individen utifrån förlegade skäl som får anses vara synnerligen besvärande i en rättsstat. Individens egen uppfattning och behov ska alltid beaktas.

Såvida ingrepp inte anses vara absolut nödvändiga för individens hälsa ska inga ingrepp göras i barns genitalier och reproduktiva organ på grund av intersexuella tillstånd innan den dagen då barnet själv beslutar vad som ska ske och varför. I de flesta fall behöver inga ingrepp göras för att personen ska kunna leva ett normalt liv, sköta kroppsliga funktioner, hygien och liknande. Det är fullt rimligt att kräva att barnet själv får en chans att bestämma vilket kön hen tillhör och vad som eventuellt bör eller inte bör göras i form av behandling och kirurgi.

G115. Blod- och organdonation utan fördomar

Liberalerna Örnsköldsvik

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för fördomsfria möjligheter till blod- och organdonation

Regelverket för blodgivning är i dag inte fördomsfritt. De regionala och nationella begränsningarna för såväl ålder som sexuell läggning baseras på förutfattade meningar om individens hälsa och utgår inte från individens möjlighet att ge blod. Hälsan ska avgöra om en 65 årig gift man kan ge blod. Inte könet på mannens partner.

Vi vill därför se att Liberalerna arbetar för fördomsfri blod- och organdonation i hela landet.

Tandvård

G116. Jämställ munnen med övriga kroppen: en ny tandvårdsförsäkring

Tommy Rydfeldt, Kungsbacka, Inger Brosved, Varberg, Marcus Clarin, Kungsbacka, Bengt Eliasson, Kungsbacka, Annica Elveroth, Halmstad, Niclas Erlandsson, Falkenberg, Lars Fagerström, Falkenberg, Gunilla Glücksman, Varberg, Gösta Gustafsson, Varberg, Hans-Robert Hansson, Strömstad, Ann Molander, Kungsbacka, Lars Nordgren, Halmstad, Gunilla Rivle, Kungsbacka, Karl-Johan Wiktorp, Varberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen får i uppdrag att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att ta fram ett förslag för en ny tandvårdsförsäkring och lägga förslag på hur den ska kunna utformas, finansieras och införas

Skulle någon kunna tänka sig att vi tar bort rätten till i princip kostnadsfri sjukvård och i stället lät patienterna betala stora delar av t.ex. byte av höftled.

Argumentet skulle främst vara att vi inte har råd att ge denna subvention. Den som har en dålig höftled får betala bytet i stort sett själv. Det är för dyrt för samhället att betala höftleder. Och har man inte råd, får man leva med dessa problem. Det blir givetvis ett rungande nej på den frågan.

Men så är det ju faktiskt inom tandvården. Munnen räknas inte till kroppen utan har en helt eget finansiering, där

den enskilde betalar stora delar. Det finns en tandvårdsförsäkring, som försöker att ge stöd till de mest utsatta, men varje dag avstår människor från tandvård därför man inte har råd.

Man avstår från förebyggande behandlingar som kommer kosta dem pengar eller tänderna senare i livet. Man avstår från att göra åtgärder som skulle bevarat tanden utan drar ut den då det blir billigast. Man avstår från att ersätta utdragna tänder med tandkronor och tandbroar och lär sig leva med gluggar.

Det enda argument som ständigt kommer mot en tandvårdsförsäkring, som jämställer kostnaden för behandling av tänderna med en för övrig sjukvård, är kostnaden. Sällan eller aldrig får man argument emot i själva sakfrågan utan det är kostnaden och åter kostnaden som återkommer.

Och vi förstår att argumenten i sakfrågan uteblir. Den som försöker argumentera om att bra tänder inte är så viktiga hamnar snart i en position där den personen måste börja ifrågasätta andra ingrepp på kroppen, som t.ex. byte av just höftleder.

En fullt utbyggd tandvårdsförsäkring, där ett besök för patienten hos tandläkaren kostar lika mycket som ett hos specialistsjukvården, skulle sannolikt kosta 20–25 miljarder. Många som i dag har stora besvär med sina tänder, men inte har råd, skulle söka vård och skapa en initial puckel av behov.

Vi är medvetna om att man sannolikt får införa en ny tandvårdsförsäkring i fler steg kanske under 5–10 år. Men vi måste börja. Ett socialliberalt parti kan inte år efter år negligera det faktum att det finns invånare som inte har råd att gå till tandläkaren och lever med mycket dålig tandstatus, med argumentet att vi har inte råd.

Liberalerna borde utse en arbetsgrupp i denna viktiga fråga som får i uppdrag att arbeta fram ett förslag på hur Liberalerna ser på ny tandvårdsförsäkring. Hur den ska utformas, på vilket sätt den kan införas och hur den kan finansieras.

Det är dags att Liberalerna vågar titta på denna fråga och konstruktivt börjar arbeta för att få bort ojämlikheten vad gäller tandstatus och inte bara slentrianmässigt avfärdar frågan på landsmötena med att det kostar för mycket.

Att våga låta några titta på frågan och komma med konstruktiva lösningar kostar så lite men kan ge Liberalerna ökad trovärdighet i dessa frågor, och till och med kanske fler anhängare. Det senare har vi ju inte för många av.

G117. Tandvården – en naturligt integrerad del i sjukvårdsförsäkringen

Börje Dovstad, Karlskrona

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att tandvården ska bli en integrerad del av sjukvårdsförsäkringen
2. **att** tandvården får samma och gemensamt högkostnadsskydd med den övriga hälso- och sjukvården

”Du som är politiker – kan du förklara för mig varför tandvården inte ingår i den vanliga sjukvårdsförsäkringen, varför jag ska behöva fundera på om jag har råd att få mina tänder lagade samtidigt som jag utan någon högre egenavgift kan få nya kranskärl?”

Så ställdes frågan till mig i väntrummet hos min tandläkare. Tyvärr kunde jag inte ge något bra svar på frågan. Det är svårt att hitta några rationella orsaker eller medicinska skäl till varför just den delen av kroppen som har med tänderna att skaffa ska vara undantagen från den försäkring som omfattar sjukdomar i övriga kroppen.

Det enda skälet att inte införliva tandvården i övriga sjukvårdsförsäkringen torde vara den kostnad reformen skulle medföra för oss skattebetalare. Det är en invändning som historiskt alltid har kunnat ställas mot ömmande reformer och som framöver alltid kan användas för att inte genomföra angelägna socialliberala förändringar.

Liberalerna har på tidigare landsmöten tagit steg mot en bättre tandvårdsförsäkring och det är dags nu att fullfölja Liberalernas goda traditioner inom tandhälsans område – det är dags att låta tandvården bli en integrerad del av sjukvårdsförsäkringen.

Livets början och slut

G118. Embryodonation

Barbro Westerholm, Stockholm, Joar Forssell, Solna, Lina Nordquist, Uppsala, Facundo Unia, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för att par, där kvinnan inte kan bära fram ett barn, ska kunna bli föräldrar genom användning av sina egna embryon och värdmoder

Sedan 1 januari 2019 är embryodonation tillåten i Sverige (Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap. 2017/18: SoU20). Det innebär att par som redan har egna barn kan donera sina embryon till barnönskande par som av olika skäl inte kan få barn på annan väg.

Regeringen har samtidigt uttalat att lagändringar inte bör genomföras i syfte att underlätta för svenska medborgare genom att genomgå värdmoderarrangemang i utlandet (prop. 2017/18:155, avsnitt 5.1). Det innebär att par, där kvinnan fötts utan livmoder eller opererat bort den och har egna frysförvarade embryon, inte kan bli föräldrar varken i Sverige eller i länder som tillåter värdmoderskap. De är hänvisade till att använda mannens spermier och donerat ägg

för att genom värdmoderskap bli föräldrar i det land där de erbjuds värdmoderskap.

Vi anser det stötande att par inte ska kunna använda sina egna embryon för användning i land där värdmoderskap är tillåtet. Lagstiftningen måste därför ändras så att par har full ägande- och användningsrätt till sina egna embryon. Detta bör Liberalerna verka för.

G119. Värdgraviditet

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** en ny utredning gällande värdgraviditet skyndsamt tillsätts för att utreda hur det ska tillåtas och regleras i Sverige
2. **att** en ny utredning skyndsamt tillsätts för att utreda hur barns och föräldrars rättigheter ska tillgodoses vid värdgraviditet arrangerat i annat land

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Värdgraviditet/surrogatmoderskap kan förenklat beskrivas som att en person är gravid med någon annans barn. Den som är gravid tar alltså emot ett befruktat ägg och efter födseln tar de tilltänkta föräldrarna hand om barnet.

En viktig förutsättning för värdgraviditet är att det sker på frivillig väg från värdmoderns sida.

Resultatet och kvalitén av den utredning som tillsattes av alliansregeringen är undermålig och måste göras om.

G120. Familjebildning

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att alla landsting/regioner ska ha likvärdiga regler för insemination för lesbiska och båda kvinnorna ska kunna insemineras
2. **att** Liberalerna verkar för att inseminationsbehandling även ska kunna erbjudas på privata kliniker i Sverige
3. **att** Liberalerna verkar för att samma regler ska gälla för alla föräldrar genom en könsneutral föräldraskapspresumtion[1]
4. **att** Liberalerna verkar för att alla ska ha rätt att förfoga över eget genetiskt material som spermier, ägg och embryon

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Ingen juridisk skillnad ska finnas mellan hbtq-personers och andras möjligheter att bli föräldrar. Möjligheten att få hjälp med att skaffa barn, exempelvis genom assisterad befruktning, adoption eller surrogatmödraskap/värdgraviditet ska vara öppen för alla.

Samma regler ska gälla oavsett om inseminationen gjorts i Sverige på sjukhus eller utomlands eller i hemmet. Den födande kvinnans partner ska direkt bli barnets andra juridiska förälder. I dag måste partnern ansöka om att adoptera barnet vid insemination utomlands eller i hemmet. För de enskilda familjerna leder detta till ökad rättslig otrygghet.

I dag är det inte tillåtet att fritt förfoga över ditt eget sparade genetiska material. Har du sparat ägg, spermier eller embryon, så är det inte tillåtet att exempelvis föra ut dessa från den region du sparat dessa i eller till annat land. Det finns dessutom olika regler i olika regioner.

Om du som transperson sparat spermier innan medicinsk och/eller kirurgisk behandling tvingas du som transkvinna gifta dig med en annan kvinna för att denna ska bära ditt barn. Staten bestämmer alltså att du måste ingå i äktenskap och ”utåt sett” ett lesbiskt förhållande för att kunna bli förälder med hjälp av dina egna könsceller.

G121. Ja till artificiella livmödrar

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **Liberalerna** ska verka för att Sverige stödjer och uppmuntrar medicinsk forskning som möjliggör användandet av artificiella livmödrar

Det förmodligen farligaste och naturliga aktivitet människor frivilligt går igenom är graviditeten. Smärta, foglossning, havandeskapsförgiftning, graviditetsdiabetes och olika typer av psykisk ohälsa är bara några exempel på mer eller mindre vanliga komplikationer förknippade med graviditet. Därutöver tillkommer att själva förlossningen eller födseln innebär flera och allvarliga faror för både mamman och barnet. Årligen dör 300 000 kvinnor till följd av graviditeten och faran för barnet är jämförbar. Själva födseln är även om barnet föds fullt friskt och modern överlever även förknippat med andra stora fysiska risker. Det nuvarande läget orsakar nästan otänkbart lidande och enorma kostnader för den offentliga vården. Det behöver födas barn om människan ska fortsätta existera, men gör vi det på rätt sätt?

År 2074 kommer bara en tredjedel av barnafödslar att ske ur människokroppar. Det var den brittiske genetikern J. B. S. Haldane övertygad om år 1924. Vi har knappt 60 år kvar till 2074, men det har redan skett en hel del med barnalstringen sedan 1924. Forskaren Helen Hung-Ching Liu från Cornell Medical College i New York konstruerade 2003 en artificiell livmoder där ett musembryo växte till nästan full storlek. För ett par år sedan genomförde hon ett försök med ett mänskligt embryo som placerades i den slemhinnevävnad som hon konstruerat. Embryot växte, men experimentet avbröts efter tio dagar eftersom USA:s lagar kräver att sådana experiment läggs ned inom 14 dagar av etiska skäl. En annan grupp forskare genomförde för några år sedan en studie vid barnsjukhuset i Philadelphia där ett lammfoster utvecklades i en artificiell livmoder. Lammet placerades i

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt B2, Familjerätt och förvaltningspolitik m.m.

vad författarna till studien kallar en ”biopåse”. En elektrolyt – eller ”artificiellt fostervatten” – transporteras in och ut ur påsen i ett kretslopp. Lammets navelsträng var kopplat till en oxygenator som tillförde syre och vädrade ut koldioxid, samt en gasblandare som reglerade halterna av syre och koldioxid. Via navelsträngen tillfördes också den näring lammet behöver.

Sverige bör gå före och ta ledningen i forskningen kring framtidens graviditeter och födande. Det är att bespara skattebetalarna ofantliga summor vi annars behöver lägga på vård, att bespara mammor och familjer enorma mängder lidande och att potentiellt göra graviditeten säkrare för barnen. Det är att frigöra livmoderbärare från barnabärande. Liberala ungdomsförbundet menar att en utveckling där människor kan välja att inte genomgå en graviditet utan i stället använda sig av artificiella livmödrar är positiv. Det är långt mindre farligt för både livmoderbäraren och barnet.

G122. Kalla abortmotståndarnas ”samvetsfrihet” för vårdvägran

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Nina Lundström, Sundbyberg, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** begreppet vårdvägran används i stället för begreppet ”samvetsfrihet” i Liberalernas kommunikation, material och kampanjer
2. **att** partiprogrammet avsnitt 3.3.3 stycke 11 ändras så att vårdvägran används som begrepp i stället för begreppet samvetsklausul

Abortfientliga vindar blåser allt starkare i Sverige och abortmotståndarnas nya favoritstrategi är frågan om samvetsfrihet för sjukvårdspersonal. Begreppen ”samvetsfrihet” och ”samvetsklausul” är begrepp som abortmotståndare använder för att göra frågan till en frihetsfråga för vissa i vårdsektorn. Det finns motioner i riksdagen från både Kristdemokrater och Sverigedemokrater om att möjliggöra ”samvetsfrihet” för vårdpersonal. Abortmotståndet i Sverige understöds av internationella organisationer såsom den amerikanska kristna ADF, en av världens största lobbyorganisationer.

Liberalerna har tydligt tagit ställning emot ”samvetsfrihet” i vården. Vi menar att införande av en ”samvetsklausul” i abortvården står stick i stäv med att sätta patientens rättigheter, integritet och behov i första rummet och på sikt kan vara ett allvarligt hot mot aborträtten. Under Liberalernas landsmöte 2017 valde landsmötet att skriva in att ”…ingen form av samvetsklausul för vårdpersonal ska införas” i avsnitt 3.3.3 stycke 11 i vårt partiprogram.

På senare tid har många av våra allierade i kampen för att värna den svenska aborträtten valt att byta begrepp. I januari 2019 publicerade Svenska barnmorskeförbundet, RFSU, Vårdförbundet och Svensk förening för obstetrik och gynekologi en gemensam debattartikel i Dagens Samhälle där de kraftfullt motsätter sig möjligheten att vägra utföra aborter. I debattartikeln valde de att använda begreppet ”vårdvägran” i stället för ”samvetsfrihet”. De, och många andra organisationer som kämpar för flickors och kvinnors rättigheter, använder i dag konsekvent ordet vårdvägran. Det finns ett stort värde i att försvarare av den fria aborträtten, såsom våra liberala företrädare, använder samma begrepp. Ord har makt. Begreppet vårdvägran förklarar på ett tydligare sätt vad det innebär när vårdpersonal väljer att inte utföra aborter.

Varje patient som söker hälso- och sjukvård alltid ska vara säker på att få den vård och behandling som situationen kräver. För att vårdpersonal ska få den utbildning och kompetens som samhället fordrar får det i princip inte finnas utrymme för en student att vägra genomgå ett obligatoriskt kursmoment. Det handlar om att inte kunna vägra att delta i utbildning kring aborter eller att sätta in preventivmedel såsom spiral. Det är ingen rättighet att utbilda sig till gynekolog eller barnmorska och sedan vägra utföra de arbetsuppgifter som ingår i utbildningen och yrket.

Vi måste komma ihåg att kampen för fria och lagliga aborter handlar om flickor och kvinnors liv. Över 20 miljoner kvinnor skadas årligen i illegala aborter och 47 000 kvinnor dör. På 1930 talet avled 1–2 kvinnor varje vecka i Sverige på grund av illegala aborter. Abortmotståndet är systematiskt och välorganiserat. När de abortfientliga vindarna blåser allt starkare är det viktigt att Sveriges liberala parti är tydligt. Vi behöver använda ordets makt. Liberala Kvinnor anser därför att vi ska kalla vägran att ge vård vid dess rätta namn – vårdvägran.

G123. Ofödda barn som rättssubjekt

Andreas Holmberg, Hudiksvall

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna driver på för en revision av abortlagen från 1974 och annan tillämplig lagstiftning, så att inte bara för tidigt födda barn i kuvös, utan också ofödda som är jämngamla med eller äldre än dessa, börjar betraktas som rättssubjekt och möjliga brottsoffer

Som vår gamle partikamrat psykologen, kriscentrumledaren och kommunalpolitikern Björn Lagerbäck i Malmö, larmade om redan 2007 (KvP 21/2), och som åklagare Jennie Nordin med anledning av en abortskandal på Karolinska påtalade i början av detta år 2019 (Dagens Medicin 7/1), kan en avlivning av ett ofött barn i Sverige inte i lagens mening räknas som dråp eller ens vållande till annans död. (Även om hjälp med dylika avlivningar som regel inte får erbjudas av sjukvården efter vecka 22, Karolinska trodde ju att det aktuella fostret var 13 veckor.)

Att en karl (eller kvinna) slår eller sparkar en höggravid person så att barnet dör ses förvisso som allvarlig kvinnomisshandel. Men överlever den gravida kan ingen bli dömd för dråp eller vållande till annans död. Ett barn som ännu inte fötts fram levande kan tydligen, om jag följer Lagerbäck och Nordin, inte vara något rättssubjekt enligt svensk lag, ens om det i realiteten skulle vara jämngammalt med eller

betydligt äldre än ett barn som ligger i kuvös och räknas som fullvärdig människa.

Det betyder att mina gamla elever i samhällskunskap hade faktastöd för att i straffhänseende jämföra en fosteravlivning i vecka 30 med snatteri eller ännu mindre straffvärda saker. Jag hävdar liksom åklagare Nordin att detta är stötande. Det torde också strida mot det allmänna rättsmedvetandet. Karolinska polisanmälde ju trots allt sig själva för avlivningen av ett foster i just v 30. Men många – även i vårt parti – verkar inte ens känna till att denna överträdelse av lagstiftarens intentioner (eller är den inte det?) ö h t inte bestraffas av svensk lag. Kanske denna okunskap är bra med tanke på de minstas säkerhet, men i längden måste saken naturligtvis lyftas fram i ljuset, ifrågasättas och åtgärdas. Vi socialliberaler får inte bli så fångna i vår egen föregivet feministiska retorik att vi upphöjer den pragmatiskt motiverade lagstiftningen från 1974 till något slags dogm, och därmed lämnar över till KD och SD att reagera på detta tämligen uppenbara missförhållande.

G124. Utredning om dödshjälp

Barbro Westerholm, Stockholm, Joar Forssell, Solna, Lina Nordquist, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att en utredning tillsätts om dödshjälp

Vi liberaler värnar människans rätt till valfrihetssystem och självbestämmande under hela livsresan. Båda är de viktiga liberala principer som vi kämpat för inom allt från familjeplanering till skolval och möjlighet att arbeta så länge vi vill och kan. Det bör övervägas om hen även har rätt till sitt eget, värdiga livsslut.

Svenska Läkaresällskapet har tagit fram etiska riktlinjer som innebär att en läkare får avstå från och avbryta livsuppehållande behandling om en beslutskapabel patient vill det och är väl införstådd med olika behandlingsalternativ. Läkaren ska samtidigt alltid erbjuda adekvat palliativ – lindrande – behandling, inklusive tillfällig eller kontinuerlig sedering om outhärdliga symtom inte kan lindras på annat sätt. Kort uttryckt – patienten får sova tills döden inträffar. Det är dock inte i dag tillåtet att ge läkarassisterad dödshjälp eller eutanasi, oavsett en döende människas lidande eller beslutskapacitet.

Den svenska debatten om dödshjälp har gått i vågor sedan 1970-talet. Statens medicinsk-etiska råd (Smer) har 1992, 2008 och 2017 aktualiserat utredning om införande av dödshjälp i Sverige. Varje gång har samhällsdebatten visat att i denna fråga råder delade meningar, mycket beroende på olika värden och infallsvinklar.

Smers rapport Dödshjälp – en kunskapssammanställning (2017:2) syftade till att bidra till en mer faktabaserad debatt, i synnerhet som allt fler länder nu infört dödshjälp och redovisat sina erfarenheter. Utifrån kunskapssammanställningen om forskning och statistik kring dödshjälp i andra länder värderade Smer stödet för vanligast förekommande faktaargument, men också för värdeargumenten. De senare inrymmer t.ex. frågan om människor har en rätt att besluta över sin egen död som ska respekteras, eller om det alltid är fel att avsiktligt avsluta en människas liv. Faktaargumenten inbegriper inte minst om den palliativa vården förmår eller inte förmår, att ta hand om de svåraste symtomen i livets slutskede.

Vi anser att en statlig utredning bör undersöka om någon av de olika modeller som tillämpas i andra länder även bör bli tillåten i Sverige. I länder som Belgien och Nederländerna är outhärdligt lidande villkoret för att en läkare kan ge patienten det dödande medlet. I Oregon och andra amerikanska stater kan i stället människor med terminal sjukdom efter nogsamt övervägande få ett läkemedel förskrivet som hen sedan tar själv.

Den debatt som följt sedan Smers rapport 2017 publicering visar enligt vår mening att allmänheten är mer positivt inställd till dödshjälp än läkarkårenen som mer kluven. Läkarförbundet är emot, medan en del företrädare för Svenska Läkaresällskap har en öppnare attityd till att frågan utreds. En väg att möta farhågor och tvekan skulle kunna vara att endast läkare med särskild utbildning får hjälpa en patient med hennes sista vilja.

En utredning vore en klok och öppensinnad väg att finna formerna för varje människas rätt att äga och styra sitt eget liv, intill den sista dagen.

G125. Inför självvalt livsslut

Jens Sundström, Luleå, Thomas Söderström. Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att införa självvalt livsslut

Vi liberaler värnar om människans rätt till självbestämmande under hela livsresan. Valfrihet och självbestämmande är viktiga liberala principer som vi kämpat för när det gällt frågor som familjeplanering, skolval och möjlighet att arbeta så länge man vill och kan. Det vi här vill föra fram är att samhället måste bli bättre på att värna alla människors rätt till ett värdigt livsslut. Det är ingen lätt fråga men vi får inte rygga för att ta upp den.

I dag gäller Svenska Läkaresällskapets etiska riktlinjer för läkare om att avstå från eller avbryta livsuppehållande behandling om en beslutskapabel patient vill det och är välinformerad och införstådd med de olika behandlingsalternativ som finns. Då ska läkaren respektera patientens önskan om att livsuppehållande behandling inte inleds och redan inledd behandling avslutas. Läkare ska samtidigt alltid erbjuda adekvat palliativ – lindrande – behandling. Den inbegriper möjlighet till intermittent eller kontinuerlig sedering om en patient lider av outhärdliga symtom, som inte kan lindras på annat sätt. Om en patient inte längre är beslutskapabel bör läkaren respektera patientens tidigare uttryckta önskan om att inte ta emot livsuppehållande behandling. Hur denna önskan ska uttryckas är ännu inte klart. Två utredningar, en från 2004 och en från 2015, har föreslagit att den borde kunna formuleras i ett livsslutsdirektiv, ett förslag vi anser bör förverkligas.

Vi är inte nöjda med dagens situation utan vill utreda möjligheten att tillåta så kallat självvalt livsslut. Vårt förslag är att en statlig utredning tillsätts om den modell för självvalt livsslut som är tillåtet i fem delstater i USA samt i Kanada. Den delstat som har längst erfarenhet är Oregon där Death with Dignity Act (DWDA) trädde i kraft 1997. DWDA innebär att en obotligt sjuk patient i livets slutskede på egen frivillig begäran kan få avsluta sitt liv genom att inta en dödlig dos läkemedel som förskrivs av läkare. Läkare kan inte tvingas skriva ut medlet, det måste ske frivilligt, och förfarandet dokumenteras och rapporteras till Oregons hälso- och sjukvårdsdepartement. Lagen har funnits i 20 år och används i liten omfattning. Men den har visat sig viktig för de patienter som utnyttjat den. Den har gett dem frihet att själva få besluta om att avsluta livet när det blivit alltför smärtsamt att leva. En tredjedel har inte använt de medel de förskrivits men velat känna trygghet i att ha dem tillgängliga. De sjukdomar det handlar om är främst cancer och ALS. Självvalt livsslut får inte användas för människor med demens.

Vi vet inte i vilken utsträckning patienter i Sverige i dag efterfrågar möjligheten till självvalt livsslut. En studie genomförd 2008 om Oregonmodellen visade att i den svenska befolkningen var 73 procent för och 12 procent emot. I läkarkåren var 34 procent för och 39 procent emot.

G126. Öka antalet organdonationer

Gilbert Tribo, Kristianstad, Jonas Andersson, Göteborg, Louise Eklund, Malmö, Camilla Mårtensen, Kävlinge, Anna Starbrink, Stockholm, Barbro Westerholm, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att vårdens förhållningssätt ändras så att utgångspunkt blir att människor vill donera
2. **att** Liberalerna ska verka för att informationen om organdonation förbättras
3. **att** Liberalerna ska verka för att möjligheten att göra sin inställning till organdonation känd underlättas, exempelvis genom att frågan om en persons inställning till organdonation ställs i samband med förnyande av körkort, vid mönstring, i självdeklarationen och/eller vid utfärdande av pass
4. **att** Liberalerna ska verka för att vården rustas med spetskunskap och fungerande arbetssätt för att möjliggöra fler organdonationer. En framgångsrik strategi vore ett nationellt initiativ för att inrätta regionala donationscentrum spridda över landet
5. **att** Liberalerna ska verka för att tillåta att patienter får vårdas i syfte att möjliggöra donation

Svensk sjukvård är internationellt framstående när det gäller att genomföra transplantationer av organ och svenskarnas vilja att donera sina organ är mycket hög. Enligt den statliga donationsutredningen (SOU 2015:85) ställer sig 85 procent av befolkningen positiva till att donera organ efter sin död. Det gör Sverige till det land i Europa där befolkningen är mest positiv till att donera organ. Trots detta utförs relativt få organtransplantationer i Sverige. Av de nästan 100 000 personer som avled 2018 fick endast 182 personer möjlighet att donera sina organ efter sin död. Sverige ligger under genomsnittet i Europa när det gäller antal donationer i relation till folkmängd.

Bristen på organ är stor i Sverige. I dag står drygt 800 svenskar i kö för att få ett eller flera organ transplanterade. Många gånger hinner patienten dö i väntan på ett nytt organ. Sverige måste bli bättre på att ta vara på de positiva attityderna till organdonation som finns i befolkningen. I första hand bör informationen om organdonation förbättras. Men det finns även skäl att se över lagstiftningen.

I dag krävs att den som vill donera sina organ aktivt måste uttrycka sin vilja, exempelvis genom att anmäla sig till Donationsregistret. Dock är det bara en av sex svenskar som gjort sin vilja känd genom att anmäla sig till Donationsregistret. Det tyder på att många svenskar, som i grunden är positivt inställda till att donera organ, inte har gjort sin vilja känd. Naturligtvis ska var och en få avgöra, men om man inte aktivt sagt nej borde vården utgå från att en person vill donera sina organ till en medmänniska.

I dag kanske mina organ inte kommer till användning, om jag inte aktivt uttryckt min vilja till donation. Beslutet hamnar då i stället hos de anhöriga som precis fått besked om att deras närstående har gått bort. Processen tar också längre tid, och chansen att rädda andra som behöver nya organ minskar. Därför behöver vårdens förhållningssätt ändras så att utgångspunkten blir att människor vill donera.

En annan viktig förändring vore att tillåta att patienter får vårdas i syfte att möjliggöra donation så som organutredningen föreslår. Det behöver bli möjligt med fortsatt vård under tiden som en persons inställning till donation utreds, och att donera organ även när en person dör till följd av cirkulationstillstånd och inte endast som i dag efter en primär hjärnskada.

Det är viktigt att individen får fatta sina egna beslut. Den som inte vill donera sina organ ska slippa. Därför behöver möjligheterna att göra sin vilja känd förbättras. Detta kan ske genom att frågan om individens inställning till organdonation ställs i samband med förnyande av körkort, vi mönstring, i självdeklarationen och/eller vid utfärdande av pass.

Organdonation är inte något vardagligt. Det som inte är rutinmässigt måste ha tydliga rutiner för hur situationer ska skötas. Genom inrättande av regionala donationscentrum kan antalet donatorer öka samtidigt som spetskunskap utvecklas och sprids.

G127. Åtgärder för att öka antalet organdonationer

Paulina Draganja, Stockholm, Jenny Keisu, Stockholm, Lina Nordquist, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** man inför ett så kallat opt-out-register, så att varje medborgare aktivt får avregistrera sig som donator i stället för aktivt registrera sig
2. **att** lagstiftningen ändras så att det blir tillåtet att få bli organdonator i fler fall än vad det är i dag. Då kan döende människor som vill få intensivvård i syfte att rädda deras organ för transplantation. Sjukvården måste få lov att lov att både förlänga och initiera medicinska insatser i livets slutskede för dem som är positiva till organdonation
3. **att** vi etablerar regionala donationscenter som i Stockholm/Gotland för att ge donationsansvariga läkare och sjuksköterskor rätt förutsättningar för att kunna bedriva sitt arbete och för att organdonation ska bli en mer integrerad och naturlig del av sjukvården som ingår i linjeverksamheten

Transplantation av organ och vävnader är en framgångsrik och kostnadseffektiv behandlingsmetod för många svårt sjuka människor. Sverige ligger högst i Europa när det gäller befolkningens vilja att donera organ. Enligt utredning från 2015 är 85 procent av befolkningen positivt inställda till att donera sina organ efter sin död. Ändå har Sverige låga siffror vad gäller antalet genomförda organdonationer.

Antalet organdonationer räcker inte till. I januari 2019 stod 807 personer på väntelistan för en organtransplantation. Varje vecka avlider en person i väntan på organ.

Av de cirka 90 000 personer som varje år avlider i Sverige blir cirka 180 personer organdonatorer. Detta täcker endast drygt 20 procent av organbehovet.

År 2017 hade Sverige 19 organdonationer per miljon invånare och år. Spanien, som är världsledande, hade 47.

Andelen potentiella donatorer med känd inställning till donation är låg. De som vill donera organ måste aktivt göra sin vilja känd genom att registrera sig i donationsregistret eller på annat sätt skriftligt intyga denna vilja. Ett opt-out-register, där man aktivt får säga nej till att bli donator i stället för ja, skulle öka donationsregistret och de anhöriga slippa behöva ta ett svårt beslut åt den avlidne.

Sverige är indelat i fem olika donationsregioner. Antalet donatorer varierar stort mellan dessa. Under 2016 genomfördes i Region Uppsala/Örebro genomfördes 22,3 donationer från avlidna per miljon invånare. I Region Sydöstra genomfördes endast genomfördes 8,6. Det är oacceptabla skillnader.

Enligt lag ska det finnas en donationsansvarig läkare och sjuksköterska vid varje intensivvårdsavdelning men det varierar kraftigt hur de arbetar och vilka förutsättningar de får. Många har inte mandat att bestämma hur man bör arbeta inom sin avdelning då uppdraget ligger utanför linjeverksamheten.

Enligt en studie av donationsrådet år 2009 framkom att frågan om donation inte observerats i 59 av 177 fall där frågan om donation kunde tagits upp.

Organdonation behöver bli en naturlig del av vården i livets slutskede, vilket det inte är i dag. Vid de mindre sjukhusen är organdonation en sällanhändelse och det kan därför saknas en trygghet kring hur man bör gå tillväga. Ett donationscentrum skulle göra det möjligt att bygga kunskap, samla kompetens, ge adekvat utbildning och få sjukvårdspersonalen att känna sig mer trygg i processen. Ett sådant centrum har startats på initiativ av Anna Starbrink för Region Stockholm.

Lagstiftningen och frågan om hur en döende person får behandlas för att möjliggöra donation är i dag oklar och försvårar arbetet för professionen. Enligt det nuvarande systemet måste man dessutom vara uppkopplad till en respirator för att det ska vara möjligt att bli organdonator.

I den donationsutredning som genomfördes föreslås att de även som avlider via en hjärtinfarkt ska kunna bli organdonatorer och att man ska få förlänga och initiera vård för att möjliggöra donation för de som vill bli organdonatorer.

G2. Socialpolitik och social omsorg

G201. Prioritering inom kommunal omsorg

Barbro Westerholm, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att etiska principer för prioriteringar inom kommunal omsorg införs i socialtjänstlagen

I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) finns sedan 1996 riktlinjer för prioriteringar i hälso- och sjukvården. Någon motsvarighet finns inte i den del av socialtjänstlagen (2001:453) som handlar om den kommunala vård- och omsorgsverksamheten. Det är en brist inte minst därför att sedan 2010 ska enligt de båda lagarna en individuell plan upprättas för personer som behöver insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård. Båda huvudmännen borde därför arbeta utifrån gemensamma etiska prioriteringsprinciper.

Mot bakgrund av ovanstående anser jag att Liberalerna bör verka för att Socialtjänstlagen kompletteras med etiska principer för prioriteringar inom den kommunala omsorgen.

G202. Införande av valfrihet inom omsorgstjänster i alla kommuner

Anders Castberger, Trollhättan, Eva Castberger, Trollhättan

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar att LOV, lagen om valfrihetssystem, ska bli obligatorisk för kommunerna att införa och tillämpa

Ett område där äldre i högre grad än annars behandlas som ett kollektiv är äldreomsorgen. Samma lösningar erbjuds till alla, ofta med en förment klapp på huvudet. Äldre som behöver stöd i sin vardag förutsätts varken kunna eller vilja välja själva. Det borde vara precis tvärtom. Respekten för den enskilda människan är särskilt viktig när hon är i en utsatt situation. Alliansregeringen genomförde en rad reformer för att öka äldres valfrihet och delaktighet som LOV, lagen om valfrihetssystem. Tyvärr är det alltför många kommuner som vägrar använda sig av lagen och konkurrensutsätta omsorgstjänster och låta brukarna av tjänsterna välja utförare. Valfriheten omfattar ännu inte alla kommuner, och vi bör vara självkritiska till hur valfrihetsreformen genomförts. Biståndsbedömningen i framförallt omsorg och LSS är extremt fyrkantig. Det kan inte vara tillfredsställande för äldre att bostadsorten avgör vilken valfrihet, kvalitet eller utbud som finns. Liberalerna bör värna om valfriheten och aktivt medverka till att alla kommuner erbjuder olika alternativ oavsett huvudman.

Redan vid landsmötet 2017 väckte Liberalerna i Kiruna en motion om äldrepeng och valfrihet. Den omfattade också ett förslag till stimulansbidrag för kommuner att förbereda och utveckla valfrihetssystem. Arbetsgruppen föreslog i rapporten ”Leva livet hela livet” under rubriken ”Mer makt åt de årsrika i äldreomsorgen” att ”de valfrihetsreformer som genomfördes av alliansregeringen ska värnas och utvecklas. Det ska vara självklart att själv få välja hemtjänstföretag och äldreboende.” Partistyrelsen konstaterade att såväl Liberalerna som Alliansen redan i sina valmanifest för 2014 föreslog att valfrihet i äldreomsorgen ska vara obligatoriskt för kommunerna. När LOV infördes fanns också under ett antal år ett stimulansbidrag för de kommuner som tillämpade valfrihet enligt LOV. Motion från Kiruna ansågs i dessa båda hänseenden därför som besvarad. Men utvecklingen i kommunerna har inte rubbats. Det är fortfarande den kollektivistiska grundsynen som drabbar de årsrika. LOV tillämpas inte mer än förut, och stimulansbidragets avskaffande medverkar till trögheten. Därför behöver landsmötet slå fast att valmanifestets innehåll 2014 om att valfrihet i äldreomsorgen, ska vara obligatoriskt i kommunerna.

G203. Säkerställ rättssäker socialtjänst i hela landet

Liberalerna Örnsköldsvik

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att säkerställa en rättssäker och trygg process vid LVU-ärenden genom ökad digitalt och avgiftsfritt rättsligt stöd från Socialstyrelsen till landets kommuner

För barn och unga ska inte möjligheten att få stöd och insatser enligt LVU avgöras av kommunens ekonomiska situation. Rättssäker hantering kräver hög utredningskompetens inom socialtjänsten i alla led. Det kräver möjlighet till kompetensöverföring och kontinuerlig utbildning i utredningsmetodik. Rättslig kvalitet och kompetens ska vara enhetlig i landet och bör därför säkerställas av Socialstyrelsen.

G204. Tidig insats mot ungdomar som visar avvikande beteende

Rolf Svensson, Karlskrona, Börje Dovstad, Karlskrona

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** uppdra åt partistyrelsen att utreda frågan hur ungdomar som tidigt visar tendens och tecken till kriminellt beteende, ska upptäckas och förhindras från att söka sig till kriminella grupper och ett liv i kriminalitet

De vetenskapligt grundade utredningar som utförts av bl.a. kriminologen Y. Einhorn har gett vid handen att de största möjligheterna att påverka ungdomarna så att de inte hamnar i kriminalitet är genom att insatser bör göras när ungdomarna befinner sig i åldersgruppen 7–12 år.

Ett grundproblem är att i tid upptäcka vilka ungdomar som visar ett avvikande beteende. Tidigare ansågs detta vara en uppgift för tillsynslärare. Behovet av personal och andra vuxna för den uppgiften har dock ökat. Här ligger Liberalernas förslag om utbildning av lärarassistenter helt i linje med behovet av flera vuxna i skolan.

I Karlskrona fanns under några år en kommission med uppgiften att ta hand om ungdomar som visade avvikande beteende. Trots de påvisat goda resultaten lades kommissionen ner.

Behovet inte bara kvarstår av att behöva ingripa i tid för att förhindra att ungdomar hamnar snett utan är ökande. Att ingripa i tid är inte ett lokalt intresse utan att så sker är av riksintresse.

I första hand kan framgångar avseende tidig upptäckt leda till att ungdomar som riskerar sluta som kriminella i stället kan ges ett rikt liv och bli en positiv kraft i samhället.

För det andra skulle tidig upptäckt bespara samhället en inte oväsentlig del av de stora kostnader som kriminaliteten orsakar.

På här angivna skäl finner vi att Liberalerna bör tillsätta en arbetsgrupp som sammanför tidigare kunskaper i denna fråga. Sådan kunskap finns, men har inte i tillräcklig utsträckning fått påverka utformningen av den svenska kriminalpolitiken.

G205. Säkra kvalitet och tillgång på SiS-hem

Liberalerna Stockholms län, Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att antalet platser på SiS-hem ska öka, de är i dag inte tillräckligt många
2. **att** Liberalerna verkar för att det ska finnas tillräckligt många SiS-hem endast för flickor för att möta det ökade behovet specifikt bland flickor
3. **att** Liberalerna verkar för att kvaliteten i verksamheten på SiS-hem säkerställs och medel tillskjuts så att varje individ tillförsäkras den utredning och behandling som dennes vårdbehov kräver
4. **att** Liberalerna verkar för att de som arbetar med dessa unga har adekvat utbildning inom trauman av sexuellt våld och övergrepp
5. **att** Liberalerna verkar för att säkerställa att unga på hemmen inte utsätts för påtryckningar eller sexuella övergrepp av personal
6. **att** Liberalerna verkar för att vida kraftfulla åtgärder för att narkotikan på SiS-hemmen stoppas

Att bo på SIS-hem (ett hem som drivs av Statens institutionsstyrelse) ska hjälpa ungdomar på glid att få livet på rätt köl. Ungdomarna som placeras på SiS-hem har tidigare ofta fått öppenvårdsinsatser på hemmaplan, vård i familjehem eller vård på öppna HVB-hem. Det är när sådana insatser inte fungerar som socialtjänsten ansöker om en placering hos SiS.

Det är ungdomar med mycket svåra problem som kommer till SiS-hem. Utagerande beteende, våld, missbruk och kriminellt beteende är vanliga orsaker till placering. Många ungdomar kommer från familjer med problem, och de flesta har haft det svårt i skolan. På SiS-hemmen placeras också ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård på grund av att de begått allvarliga brott.

Det råder brist på platser på SiS-hem i Sverige generellt och vi har också en ökning av antalet flickor i behov av placering på SiS hem. Eftersom en placering på SiS hem till för de ungdomar som är omhändertagna och som behöver särskilt noga tillsyn är det nödvändigt att det finns tillräckligt många platser att tillgå.

Under hösten 2018 har det framkommit att flera sexuella övergrepp har skett mot flickor på SiS-hem. Det är helt oacceptabelt att barn som placeras i samhällets vård blir utsatta för övergrepp av de vuxna som ska skydda och behandla dem.

Där det finns utsatta flickor kommer även sexuella förövare finnas. Detta vet vi med säkerhet av erfarenhet i dag. Varje fall som uppdagas är ett för mycket. Det ställer högre krav och tillsyn av personal som anställs samt adekvat utbildning av dem.

Narkotika är också ett stort problem på SiS-hemmen. Med droger ökar hot- och våldssituationer och på en plats där man ska hitta tillbaka till ett stabilt liv så är förekomsten av droger ett extra stort problem.

G206. Det kommunala aktivitetsansvaret

Martin Brandhill, Ulricehamn, Torbjörn Brandhill, Ulricehamn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att ungdomar som inte klarar gymnasieskolan och hamnar i kommunala aktivitetsansvaret (KAA) till en av sina viktigaste prioriteringsfrågor inom integration och skola
2. **att** Liberalerna verkar för att varje kommun i Sverige gör att det kommunala aktivitetsansvaret blir en av kommunens prioriterade verksamheter
3. **att** Liberalerna ska arbeta för att staten ger ett nationellt stöd och hjälp till dem som jobbar med kommunala aktivitetsansvaret ute i Sveriges 290 kommuner

I den senaste statistiken publicerad från SCB inom kommunala aktivitetsansvaret (KAA) för första halvåret 2018 var det cirka 40 000 ungdomar mellan 16–20 år i Sverige som inte gick på någon gymnasieskola eller inte klarat sina gymnasiestudier (studiebevis). (Detta är exkluderat ungdomar som gick på Introduktionsprogrammet som tidigare ingick i kommunala aktivitetsansvaret fram till 1 juli 2018). Dessa cirka 40 000 ungdomar motsvarar cirka 10 procent av alla ungdomar i Sverige som är mellan 16–20 år och i stadsstorlek motsvarar det ungefär Kalmar i invånarantal som bl.a. inte har klarat grundskolan, har hoppat av gymnasiet eller inte fullföljt sina gymnasiestudier. Ungdomar som inte tar en gymnasieexamen får det svårare att kunna få arbete, riskerar att hamna i utanförskap och blir beroende av försörjningsstöd. För samhället innebär det minskade intäkter och ökade kostnader. Därför behövs det resurser och stöd till både skolan, samhället men också till personer som jobbar med kommunala aktivitetsansvaret (KAA) för att underlätta ungdomar att inte hamna i utanförskap och att partiet verkar för att göra detta till en av sina viktigaste prioriteringsfrågor inom bl.a. integration och skola.

G207. Bostadstillägg till barnfamiljer ska betalas ut till hyresvärden

Lotta Nachemson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** bostadsbidrag till barnfamiljer med försörjningsstöd ska betalas ut direkt till hyresvärden
2. **att** bostadsbidrag till barnfamiljer med tidigare betalningsanmärkningar ska betalas ut direkt till värden
3. **att** bostadsbidrag till barnfamiljer med låg betalningsförmåga ska betalas ut direkt till hyresvärden

Alla barn har rätt till ”en plats att kalla hemma”, som Rädda Barnen utrycker det. Larmrapporter om hur vräkningar och avhysningar drabbar familjer är oroväckande. Hemlösa barn som följd är inte värdigt ett land som Sverige.

Redan 2017 inrapporterades 5 390 barn som hemlösa, enligt Socialstyrelsen, i de 25 tillfrågade kommunerna. En siffra som ständigt ökar. De som löper störst risk att drabbas är barn till ensamstående mammor och de med utlandsfödda föräldrar.

Bara i Göteborg räknar man med cirka 1 600 hemlösa barn varav mellan 500 och 600 barn är akut hemlösa. Dessa är boende på härbärgen, jourboenden och skyddade boenden. Platser som de facto tillhör andra gruppen och inte är en miljö lämpad för barn.

Om Liberalerna vill göra verklighet av att varenda unge ska ges en chans att forma sitt liv är ”en plats att kalla hemma” en nödvändig förutsättning. Viktigt att tänka på är att dessa familjer faktiskt har en bostad i bostadsbristens Sverige. Att ta sig in på bostadsmarknaden en gång till och med betalningsanmärkning är omöjligt. Därför ska ett bidrag som utbetalas till hjälp till hyra av bostad utbetalas till värden av bostaden och inte till, som nu görs, den sökande. Detta för att utesluta möjligheten att bidraget går in i familjens allmänna ekonomi där risken är att bidraget användas till annat ändamål en hyra med hemlöshet som följd.

G3. Funktionshinderpolitik

G301. Återupprättande av LSS

Jan Westerlund, Sollentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att återupprätta LSS-lagen i enlighet med 1994 års lagstiftning

År 1994 implementerades LSS-lagen, då var det ingen som trodde att regeringen 2017 skulle ge ett uppdrag åt Försäkringskassan att se över kostnadsutvecklingen inom LSS och den personliga assistansen. Regleringsbrevet har fått förödande konsekvenser som att till exempel barn med allvarliga funktionsnedsättningar, har fått neddragen assistans eller blivit av med assistansen helt. Vilket har lett till att föräldrar har fått sluta arbeta och bara ta hand om sina barn. I vissa fall gäller det även vuxna med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättningar har assistans för att de ska kunna leva sina liv som alla andra, utifrån deras egna förutsättningar. Det har sagts att det kostar mycket att ha LSS-lagstiftningen igång, men snälla nån, en rättighetslagstiftning som LSS måste faktiskt få kosta. Eller vad tycker regeringen att vi skulle göra annars, institutionalisera, såsom det såg ut innan 1994?

G302. Ändring av socialförsäkringsbalken 51 kap. 16 §

Christer Bäckman, Nordmaling

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna driver frågan om ändring av socialförsäkringsbalken 51 kap. 16 § så att villkoret om 18-årsgräns tas bort

I socialförsäkringsbalken regleras det mesta av de uppgifter som åligger Försäkringskassan vad gäller handläggning av socialförsäkringsförmåner och de villkor som gäller för olika områden.

Den refererade paragrafen i kap. 51 gäller villkor för att Försäkringskassan ska betala beviljad assistans.

”16 § Assistansersättning enligt 14 § betalas inte ut om assistansen utförts av någon

1. som inte fyllt 18 år.”

(I § 14 står om att ersättning betalas ut månadsvis med visst belopp för det antal beviljade assistanstimmar som assistans har lämnats.)

Denna åldersgräns som Försäkringskassan är skyldig att tillämpa leder till att det blir oerhört svårt att rekrytera vikarier för att klara semestrar och annan frånvaro inom ”branschen”.

Det finns särskilda regler för vad barn och ungdomar under 18 år får göra. Föreskrifterna om minderårigas (yngre än 18 år) arbetsmiljö AFS 2012:03 gäller allt arbete som minderåriga utför.

Där finns krav på att vårdnadshavare ska ge sitt medgivande, hur arbetstider ska regleras, riskfaktorer bedömas, hur ledning o tillsyn ska utformas m.m.

Allt för att den minderårige ska ha en trygg och säker arbetsmiljö.

Att då som lagstiftare utestänga och omöjliggöra för ungdomar att arbeta inom personlig assistans är helt orimlig.

Ungdomar som är 16, 17 och fyller 18 sent på året och kanske dessutom går vårdutbildningar kommer alltså inte ifråga.

Rekryteringen av t.ex. vikarier blir därigenom oerhört svår och det drabbar både anställda assistenter, brukare och anordnare som arbetsgivare.

G303. Stärkta villkor för personer med funktionsnedsättning

Bengt Eliasson, Kungsbacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning som står helt eller delvis utanför den reguljära arbetsmarknaden
2. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkta möjligheter på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning och deras möjligheter till arbete[1]

Att skapa ett samhälle som är tillgängligt för alla är avgörande för varje samhälle som vill främja människors delaktighet och lika möjligheter. Under lång tid har personer med sjukersättning eller aktivitetsersättning halkat efter i ekonomisk standard vid jämförelse med löneutvecklingen i Sverige. Myndigheten för delaktighet (2018) illustrerar tydligt de ökade skillnaderna i ekonomisk standard mellan denna grupp och befolkningen i övrigt.

Att leva under knappa ekonomiska förhållanden medför stora konsekvenser i en människas liv. Vid en kortare tidsperiod blir konsekvenserna mindre kännbara. Men för personer som under större delen eller hela sitt vuxna liv står utanför arbetsmarknaden, för att man inte kan eller av olika skäl inte givits möjligheten att få ett lönearbete som passar ens förmåga, påverkas livsförutsättningarna kraftigt. Vardagshändelser som många tar för givet, såsom bio- och kafébesök, resor till släkt i andra delar av landet eller inköp av ett par skor, kan vara uteslutet på grund av de knappa ekonomiska resurserna.

Att personer med funktionsnedsättning sammantaget inte ges samma möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden slår hårt mot individen, men är också ett slöseri med mänskliga resurser ur ett samhällsperspektiv. Samhället behöver bli bättre på att ta tillvara på människors kompetens. Det är också en fråga om rättigheter. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trycker i artikel 27 på frågan om arbete ur olika aspekter.

Enligt Arbetsförmedlingen (2018) har många i gruppen personer med funktionsnedsättning kompetens inom områden med bristyrken, såsom hotell och restaurang, barnomsorg, bygg och anläggning, hälso- och sjukvård och läraryrken. Det är en stor brist att många personer med rätt kompetens uppenbarligen inte har kunnat få anställning trots arbetskraftsbehov. Arbetsgivare måste bli bättre på att anställa personer med funktionsnedsättning och här har offentlig sektor ett särskilt ansvar att agera förebild och föregångare. Kommuner och landsting står också inför ett stort behov av arbetskraft, där det finns mycket att vinna på att göra arbetslivet tillgängligt för fler. Det finns flera viktiga åtgärder att fokusera på för att stärka möjligheterna på arbetsmarknaden:

- Bättre ta tillvara på kompetens inom bristyrken och dela på arbetsuppgifter i branscher med personalbrist
- Öka kunskapen hos arbetsgivare om vilka stöd som vid behov finns att få
- Göra regelverket för arbetshjälpmedel tydligare och snabbare för både enskilda arbetssökande och arbetsgivare
- Förbättra arbetet i skolan med att rusta unga personer med funktionsnedsättning inför arbetslivet och stärka kontaktytorna mellan elever och arbetsgivare
- Utveckla arbetet i kommunerna för att minska avståndet från daglig verksamhet till arbetslivet
- Använda offentliga upphandlingar som verktyg för att fler personer med funktionsnedsättning ska komma ut i arbete
- Problematisera kring begreppet arbetsförmåga

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt C4, Arbetsmarknad.

G304. Svenska teckenspråket

Marianne Åhman, Sunne, Elisabeth Wessel, Vänersborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att skydda och främja det svenska teckenspråket

Liberalerna ska verka för att döva, hörselskadade personer oavsett ålder (från förskolan till hemtjänst) ska ha en laglig rätt till ett andra språk – teckenspråket. Detta skulle stärka teckenspråkets status som minoritetsspråk, uppvärdera arbetet som utförs av t.ex. personal med teckenspråkskompetens och synliggöra vikten av att teckenspråksutbildningen finns kvar och möjliggör kommunikation. Den 1 juli 2009 fick Sverige en ny språklag där fastställs att ”det allmänna” har ett särskilt ansvar att skydda och främja det svenska teckenspråket. Lagen slår fast att ”Den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska teckenspråket”.

Språklagen är en dispositiv ramlag och kan underordnas andra förordningar och lagar som innehåller bestämmelser som avviker från språklagen. Detta medför att språklagen inte erbjuder ett fullgott skydd för teckenspråk som en rättighet.

Sverige har antagit FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I konventionen fastslås att alla människor har lika värde och samma grundläggande rättigheter. Att alla människors behov är lika viktiga ska ligga till grund för hur samhället utformas. I konventionens artikel 24 slås fast att människor med funktionsnedsättning inte får utestängas från det allmänna utbildningssystemet. Alla, också barn med synskada, hörselskada, dövhet eller dövblindhet ska få undervisning på det sätt som är bäst för dem. Detta förutsätter att det finns lärare som både kan verka på, samt lära ut, teckenspråk och punktskrift. För att kunna delta i samhället på lika villkor krävs möjligheten att kunna kommunicera.

I dag är det ett skriande behov av teckenspråkskunnig personal inom många sektorer i samhället. Exempel är inom förskola och skola, inom sociala sektorns alla områden bl.a. gruppboenden och korttidsboenden för barn och ungdomar,

inom hemtjänsten, äldrevården, inom sjukvård och tandvård o.s.v.

Under lång tid ansågs det att hörselskadade barn i största möjliga mån skulle anpassa sig till den hörande miljön för att inte låsas in i en enspråkig värld av teckenspråk. Denna norm har sedan ifrågasatts. Det finns ändå många barn i dag som går i integrerade klasser och inte får den teckenspråksundervisning som är en förutsättning för att få lika möjligheter att delta i samhällslivet. Detta kan bero på exempelvis brister i skolsituationen i hemkommunen, bristande lärarkompetens, ekonomiska incitament eller okunskap bland beslutsfattarna.

Skador på hörsel upptäcks allt tidigare, screening görs redan på BB. Möjlighet finns att tidigt få ett cochleaimplantat (CI) inopererat, ett implantat i örat för att kunna höra bättre men personer med CI får aldrig jämföras med hörande. CI gör aldrig att man kan höra på samma nivå som hörande. Ändå går en större andel av CI-barnen integrerade i hörande skolor. Tyvärr visar det sig att ju äldre de blir, ju större är risken att drabbas av psykisk ohälsa. Döva äldre som inte kan delta i sitt sociala sammanhang får större psykisk ohälsa och större språkdeprivation genom att inte längre få uttrycka sig på teckenspråk.

Till hösten kommer den enda teckenspråksutbildningen på gymnasienivå i Sverige, den vid Birger Sjöberggymnasiet i Vänersborg, att läggas ned. Under några år har det även förekommit nedläggning av teckenspråkstolkutbildningar.

G305. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Bengt Eliasson, Kungsbacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **landsmötet** ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26) som svensk lag

År 2008 ratificerade Sverige FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26). Konventionen säger bland annat att:

”Konventionsstaterna erkänner lika rätt för alla personer med funktionsnedsättning att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra personer och ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta för att personer med funktionsnedsättning fullt åtnjuter denna rätt och deras fulla inkludering och deltagande i samhället.”

Konventionen säger också att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till olika former av samhällsservice som ger ett nödvändigt stöd för att förhindra utanförskap och avskildhet från samhället och som ger personer med funktionsnedsättning rätten att leva ett liv på lika villkor som andra. Vi ser att personer med funktionsnedsättning allt oftare nekas rätt till stöd trots att det finns behov, detta på grund av de nedskärningar som i dag sker inom olika stödinsatser i samhället. Stödinsatser som personlig assistans, ledsagning och färdtjänst är ingen självklarhet att få trots att det i allra högsta grad finns behov. Neddragningarna har lett till att människor inte längre har samma rätt och tillgång till samhället på lika villkor.

FN:s barnkonvention är i dag svensk lag. Det är dags att gå vidare.

Vi har under de senaste åren fått se otaliga exempel på hur neddragningar av olika stödinsatser drabbat enskilda personer och familjer. Ett exempel är stödinsatsen personlig assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (1993:387). LSS är en rättighetslag, vilket betyder att stödinsatserna som finns inom lagen är stödinsatser som bidrar till att förverkliga rättigheter. Det kan till exempel innebära att en person, med hjälp av stödinsatserna, kan ha möjlighet att jobba, studera, skaffa familj, ha en meningsfull fritid och engagera sig politiskt, rättigheter som varenda person ska ha möjlighet till enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Men om stödet dras in på, trots att det finns ett behov, stängs också dörren till dessa möjligheter och friheter. Då går inte rättigheterna att nyttja.

För att kunna garantera varje medborgare sina rättigheter tycker vi att det är av stor vikt och betydelse att Sverige tar ställning till att anta SÖ 2008:26 som lag. Att anta konventionen som svensk lag innebär att konventionen kan åberopas av olika myndigheter och av domstol vilket, i allra högsta grad, är nödvändigt i beslut kring individers rätt till samhällsservice där beslutet påverkar individens möjligheter till nyttjande av mänskliga rättigheter och fria tillgång till samhället.

G4. Politik för årsrika

G401. Åldersgränser i lagstiftningen

Barbro Westerholm, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för en genomgång av åldersgränser i svensk lagstiftning

År 2013 vidgades lagen mot åldersdiskriminering (2008:567) till att omfatta också hälso- och sjukvård, socialtjänst samt varor och tjänster (SFS 2017:1081). Samtidigt beslöt riksdagen att inte ändra kronologiska åldersgränser i annan lagstiftning.

Aktuell forskning visar att årsrika människor lever allt längre och är betydligt friskare än för 50 år sedan då longitudinella studier över årsrikas hälsa inleddes.

Det innebär att åldersgränser fastlagda i lagstiftningen för ett antal år sedan inte är relevanta i dag och kan leda till att människor hindras att leva det liv de önskar.

Därför bör en genomgång göras av de åldersgränser vi har i olika lagar för att se om de bör ändras eller eventuellt tas bort. Liberalerna bör verka för att en sådan genomgång genomförs

G402. Kontaktgaranti, såsom husläkare, i kommuner för årsrika

Anders Castberger, Trollhättan, Eva Castberger, Trollhättan

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar sig för att införa erbjudandet om en kontaktgaranti inom kommunerna för årsrika och deras anhöriga

En årsrik eller dennes anhöriga kan ha svårt i sina kontakter med kommunen om olika behov. Utöver en otroligt fyrkantig regelhantering, så måste man gång på gång redovisa allt i sin situation, önskemål och argument för dessa, då det hela tiden är olika tjänstemän som hanterar inflödet av ärenden. Den som tar kontakt med kommunen i ett sådant ärende har behov av att tala med samma handläggare, för att förenkla och underlätta – både för den sökande/frågande, som för den kommunala förvaltningen. Kännedom om person och ärendets materiella innehåll kan medföra minskad arbetsbelastning. Samma tanke genomsyrade reformen med husläkare.

Att införa en kontaktgaranti skulle kunna komplettera en äldreombudsman. Förslaget av Gunnar Andrén vid föregående landsmöte om att inrätta en äldreombudsman behandlades välvilligt av partistyrelse och landsmöte. Tyvärr har något arbete i riksdagen inte ännu inletts för att förverkliga en sådan liberal reform. Det har hittills medfört en mycket avog inställning i flertalet kommuner till en sådan för medborgaren användbar service. I avvaktan på inrättande av en äldreombudsmannainstitution, kan åtminstone en kontaktgaranti tjäna som ett första underlättande steg för många såväl årsrika som deras anhöriga.

G403. Boende för äldre

Bertil Östberg, Lidingö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** äldre över 85 år ska ha rätt till trygghetsboende
2. **att** plats på vård- och omsorgsboende ska beviljas till de som har behov av detta

Antalet äldre över 80 år är i dag 5 procent av befolkningen men ökar till 9 procent till år 2050. Antalet äldre som får insatser är i dag 191 000 men kommer 2030 att öka till 291 000 om samma andel får insatser. Vi blir allt äldre och det är i huvudsak friska år som läggs till men fortfarande är det så att många kommer att vara sjuka och vårdbehövande den sista tiden av livet.

De flesta äldre som behöver hjälp bor kvar hemma med stöd av hemtjänst och det fungerar bra för många. Men det finns också många som känner sig ensamma och otrygga och efterfrågar ett annat boende. För att möta detta behov finns trygghetsboenden, som kan betecknas som ett slags mellanboende. Tyvärr finns sådana i alldeles för liten omfattning. För dem som behöver vård dygnet runt finns vård- och omsorgsboende där man kan bo under den sista tiden av livet, ofta omkring 1-2 år. Vård- och omsorgsboende är en dyr boendeform och kostar totalt 70 miljarder kronor varje år. Det är 57 procent av de totala kostnaderna för äldreomsorgen. Och det kommer att behövas fler platser i framtiden eftersom antalet äldre ökar.

En av de viktigaste åtgärderna för att kunna erbjuda en bra äldreomsorg i framtiden är en omfattande utbyggnad av trygghetsboenden. Om vi kan erbjuda sådana boenden så minskar behovet av hemtjänstinsatser. Men det råder stor brist i dag och bristen kommer självfallet att öka kraftigt när antalet äldre över 80 år fördubblas under de närmaste årtiondena. Det behöver byggas många tiotusentals lägenheter i trygghetsboenden. Detta har också fördelen att många lägenheter kan frigöras vilket minskar bostadsbristen.

Vid föregående landsmöte beslutades att den som fyllt 85 år ska ha rätt till plats i vård- och omsorgsboende. Som motiv anfördes dels bristen på boende för äldre, dels att det sannolikt är få som skulle utnyttja denna rätt. Det var ett oklokt beslut. Det finns tyvärr en betydande risk för att denna rätt skulle utnyttjas i betydande grad eftersom det är brist på lämpligt boende, det vill säga trygghetsboende. Det är också vanligt att anhöriga, i all välmening, t.ex. i samband med en vårdplanering efter ett akut sjukdomsfall, driver att den äldre anhörige ska få en plats på ett vård- och omsorgsboende trots att en sådan omfattande och dyrbar vård- och boendeform inte behövs. Privata aktörer som driver vård- och omsorgsboenden skulle självfallet hårt marknadsföra att denna rätt finns eftersom det skulle medföra att de fick boende med lägre vårdbehov än i dag. Om vi antar att endast 10 procent av platserna på vård- och omsorgsboenden skulle fyllas av personer som i dag inte anses ha det behovet så skulle det medföra många miljarder i ökade kostnader. En annan effekt är givetvis att de som behöver en plats och i dag får en sådan efter biståndsbedömning riskerar att bli utan eftersom andra utan behov har fått platsen. Det

är orimligt att det ska finnas en rättighet att få ett boende som kostar 750 000 kronor per år trots att behovet saknas! Däremot är det bra att införa en rätt till trygghetsboende.

G404. Brandskydd i särskilda boenden

Barbro Westerholm, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att det finns brandskydd och sprinklersystem i alla särskilda boenden

Varje år dör drygt 100 människor till följd av brand. Årsrika människor är särskilt utsatta, de löper sex gånger högre risk att dö och tio gånger högre risk att skadas jämfört med övriga åldersgrupper..

I Sveriges nationella strategi för brandskyddet står att ”ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand”. Det är en ambitiös målsättning som är långt ifrån att uppnås.

För att antalet döda och svårt skadade vid bränder i bostadsmiljö ska minska behövs en rad aktiva åtgärder. Bland annat behöver medvetenheten om brandrisker och brandskydd höjas hos årsrika människor och personal i äldreomsorgen. Andelen fungerande brandsvarare och brandskyddsutrustning i bostäder behöver t.ex. öka.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, skriver i rapporten ”Kostnadsnyttoanalyser – Sprinkler i särskilda boenden för äldre” att investeringen i sprinklersystem är samhällsekonomiskt lönsam, om bara räddade levnadsår används som mått på räddade liv.

I dag saknas enhetliga krav på brandskydd i särskilda boenden. Om de är byggda efter år 2012 måste det finnas automatiserade släcksystem men de som byggts före 2012 har inte samma krav på brandskydd. Brandskyddskraven för landets särskilda boenden är alltså inte likvärdiga. Byggnadsår styr boendes och personalens säkerhet. Liberalerna bör därför arbeta för att brandskydd och sprinklersystem införs också i boenden byggda före 2012.

G405. Tillgång till teckenspråkig personal i äldreomsorgen

Barbro Westerholm, Stockholm, Bengt Eliasson, Kungsbacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att döva, vars språk är teckenspråk, får tillgång till teckenspråkig personal i äldreomsorgen

I Sverige har vi en lag (2009:724) om fem erkända minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani och jiddisch. Det svenska teckenspråket har en juridisk ställning som liknar de officiella minoritetsspråken och kan därför ses som ett sjätte minoritetsspråk. För de tre förstnämnda språken finns förteckningar över vilka kommuner som är förvaltningsområden för språken. Inga förvaltningsområden finns för romani och jiddisch eftersom det är svårt att begränsa dem till ett specifikt område. Detsamma gäller teckenspråket.

Döva människor beroende av teckenspråk finns över hela Sverige men deras möjlighet att kommunicera med ansvariga och personal inom äldreomsorgen är mycket begränsad. På ett fåtal äldreboenden finns teckenspråkig personal. I Malmö stad och Göteborg finns äldrevägledare för döva som brobyggare mellan den döve själv och olika handläggare inom kommunen.

Att det i det stora hela saknas teckenspråkig personal för döva leder till olika hälsoproblem, bland annat har det visats att mer än en fjärdedel av döva, årsrika personer lider av ängslan, oro eller ångest på grund av den isolering de upplever genom bristen på kommunikation med hjälp av teckenspråk.

Vi anser att kommunerna måste skapa sig en bild av hur många döva, årsrika vård- och omsorgstagare de har inom sitt område och ta fram hur deras behov av kommunikation på det egna språket, teckenspråket, kan tillgodoses. En väg kan vara att som i Malmö och Göteborg ha äldrevägledare för döva.

G406. Hbtq-frågor inom vård och omsorg

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att personal inom äldreomsorgen ska ha hbtq-kompetens. Både på boenden och inom hemtjänsten
2. **att** Liberalerna verkar för att det finns fler äldreboenden med hbtq-profil

Nedanstående utgör utdrag ur det politiska handlingsprogram som HBT-liberaler utarbetat under 2017 och som antogs vid förbundets stämma 2018. Programmet ligger till grund både för HBT-liberalers eget arbete och för förbundets påverkansarbete gentemot Liberalerna både lokalt, regionalt och nationellt.

Kommuner och landsting/regioner har stor inverkan på våra liv vid ohälsa under hela livet. Både i vårdsituationer och på äldreboenden måste alla behandlas likvärdigt och på samma villkor över hela landet. Vård och omsorg bedrivs i dag ofta i privat regi på uppdrag av kommuner, landsting/regioner. Samma krav på likabehandling måste gälla även för dessa.

Som äldre hbtq-person måste du kunna vara öppen med din sexuella läggning, könsidentitet och könsuttryck inom all typ av vård och omsorg.

Vi yrkar att Liberalerna, på sätt man finner lämpliga, verkar för att ovanstående två punkter får genomslag i svensk vård och äldreomsorg, exempelvis genom lagstiftning eller genom kompetensutveckling hos vård- och omsorgspersonal och kommunpolitiker.

G5. Alkohol, narkotika och spel

Alkoholpolitik

G501. Nej till privat alkoholförsäljning

Gabriel Romanus, Stockholm, Elver Jonsson, Alingsås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar sig emot privat detaljhandel med alkoholdrycker (så kallad gårdsförsäljning) eftersom den skulle äventyra Systembolagets ensamrätt, vilken är en grundpelare i den svenska alkoholpolitiken, och därmed innebära ökade alkoholskador

Enligt aktuella undersökningar har Systembolagets ensamrätt till alkoholförsäljning (dvs. detaljhandelsmonopolet) stöd av mer än 75 procent av den svenska allmänheten. Systembolaget har också under en följd av år vunnit pris för bästa service inom all detaljhandel, och är den samhällsinstitution som har störst förtroende hos svenska folket.

Anledningen till det starka stödet för den svenska modellen för alkoholförsäljning är troligen kombinationen av god service och socialt ansvar. Att alkoholkonsumtionen, och därmed skadorna, skulle öka om några hundra statliga butiker utan vinstintresse ersattes av tusentals privata butiker med vinstintresse, där ägaren skulle tjäna mer pengar på varje ny flaska som säljs, inser de flesta. Det har också gott stöd i internationell forskning.

Det är inte gårdsförsäljning i sig, från några få privata ”vingårdar”, som utgör stor risk för ökade alkoholskador, utan att sådan privat detaljhandel skulle innebära att EU-domstolen kan anse att den svenska lagstiftningen då diskriminerar utländska produkter och producenter, och att monopolet därmed skulle strida mot EU-rätten och måste avskaffas.

Landsmötet har flera gånger uttalat att detaljhandelsmonopolet ska upprätthållas. Samtidigt sa 2017 års landsmöte att om det går att hitta en modell som kombinerar detta med småskalig gårdsförsäljning så kan det accepteras.

Två statliga offentliga utredningar har visat att detta inte går. Vi vet också att endast ett avgörande i EU-domstolen kan ge garantier för bevarande av monopolet, om gårdsförsäljning skulle införas. Som höga juridiska instanser har påpekat i sina remissyttranden, kan det vara för sent att backa, om frågan hamnar i EU-domstolen. Att tillåta privat alkoholhandel, även om det bara gällde mindre tillverkare på landsbygden, skulle undergräva förtroendet för Sveriges försäkran att vi prioriterar folkhälsan framför kommersiella intressen.

Till bilden hör också, att många av dem som mest energiskt driver frågan om gårdsförsäljning, i själva verket av marknadsideologiska skäl vill avskaffa monopolet, och anser att detta väger tyngre än risken för ökade alkoholskador.

När alliansen, med stöd av Sverigedemokraterna driver fram en majoritet i riksdagen för en tredje utredning om gårdsförsäljning, och när Socialdemokraterna tvingas acceptera detta i uppgörelsen om regeringsfrågan, framstår det som ett svårsmält hyckleri, som är ägnat att undergräva förtroendet för prioriteringen av folkhälsan framför kommersiella intressen.

Vingårdarna själva har i en LRF-enkät bedömt att försäljningen genom Systembolaget är flera gånger större än en eventuell gårdsförsäljning skulle vara. Det ligger alltså inte i deras intresse att äventyra Systembolaget.

Det är dags för Liberalerna att sätta ner foten och säga att frågan om gårdsförsäljning är tillräckligt utredd, att vi slår vakt om folkhälsan och avvisar privat detaljhandel med alkoholdrycker, även i form gårdsförsäljning, hur oskyldig den än kan verka.

G502. Alkoholpolitik

Rune Roth, Trelleborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska arbeta för en marknadsekonomisk syn på nuvarande alkoholpolitik

De inköpsresor avseende inköp av alkohol, främst öl, som sker i ökad takt till Danmark och Tyskland kan, och bör, enligt min mening stävjas.

Detta genom att det totala skattetrycket på öl rejält sänkes så att Systembolagets priser blir konkurrenskraftiga jämfört med de priser som erbjudes vid ovannämnda inköpsställen.

Sprit- och vinpriser lämnas oförändrade. Systembolagets sortiment och prissättning av viner är fullt ut konkurrensmässigt.

Utlandsinköp av såväl vin som sprit kommer att minska dramatiskt i och med lägre ölpriser – ölinköpen står för huvuddelen av utlandsinköpen.

Med ökade ölinköp i Sverige enligt denna motion kommer inte landet att gå miste om skatteintäkter utan på sikt kunna öka dessa.

Jag hemställer sålunda med stöd av anfört att landsmötet yrkar bifall till en omprövning av gällande alkoholpolitik.

G503. En reformerad alkoholpolitik

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att alkoholmarknaden omregleras så att licensierade butiker tillåts sälja alkohol under reglerade former

Den svenska alkoholkonsumtionen har det senaste decenniet sjunkit med 8 procent. Inte minst skolungdomar dricker mindre. Det kan tyckas paradoxalt, men detta har skett parallellt med att alkoholpolitiken liberaliserats. Det är enklare än på någonsin att få tag i alkohol. Lördagsöppet, kvällsöppet, hemleverans, e-handel, obegränsad EU-införsel, alkoholreklam, samt restaurangboom understödd av lägre krav på

matservering – det går knappt att räkna alla liberaliseringar. Lägg därtill alla nya produkter: ekologiska viner, öl från mikrobryggerier, färdigblandade drinkar och alkoglass.

Liberala ungdomsförbundet menar att utgångspunkten alltid ska vara tillåtande men att det finns exempel på när tuffa regleringar behövs. Ett sådant exempel har tidigare varit alkoholmarknaden. I år släppte dock Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi vid Finansdepartementet en rapport där de slår fast att alkoholmonopolet inte bidrar till minskad alkoholkonsumtion (ESO 2019:2). Mot den bakgrunden är det svårare att argumentera för den nuvarande regleringen av alkoholmarknaden. Alkoholmarknaden bör öppnas för konkurrens där privata alkoholbutiker på ett reglerat sätt ges möjlighet att sälja alkohol på samma sätt som Systembolaget. Då kan nischade butiker växa fram och enskilda producenter ges möjlighet sälja sin egen vara direkt till konsument. Valfriheten kan alltså öka för konsumenterna utan att alkoholkonsumtionen påverkas.

G504. Framtidens alkoholpolitik

Liberalerna Skåne

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att Skåne blir testregion för gårdsförsäljning av öl och vin
2. **att** Liberalerna ska verka för att gårdsförsäljning av öl och vin hanteras som en näringspolitisk fråga parallellt med det socialpolitiska perspektivet på alkoholpolitiken som helhet
3. **att** Liberalerna ska verka för att ett licenssystem där butiker tillåts sälja alkoholhaltiga drycker på avgränsade ytor med begränsade öppettider och restriktiv marknadsföring ersätter Systembolagets detaljhandelsmonopol
4. **att** Liberalerna ska verka för en kraftig sänkning av EU:s referenskvoter och offensiva satsningar på tullen i södra Sverige för att stävja gränshandel för ickeprivat bruk
5. **att** Liberalerna ska verka för en tuffare reglering av alkoholreklam i sociala medier och en bättre tillsynsverksamhet för alkoholreklam

Den svenska alkoholpolitiken är inkonsekvent och ineffektiv. Gränshandeln i södra Sverige sätter i praktiken Systembolagets monopol ur spel, gynnar organiserad brottslighet och tillgängliggör alkohol för ungdomar. I enlighet med Rosengrendomen finns möjlighet att privatimportera alkohol från andra EU-länder. Svenska folket kan alltså köpa billiga boxar från ett statligt bolag, starksprit från den organiserade brottsligheten och nischade kvalitetsviner från utländska aktörer online. De som kommer i kläm med dagens politik är de duktiga svenska dryckesföretag som ägnar sig åt småskalig produktion.

Liberalerna bör driva på för en modern, effektiv och ansvarsfull alkoholpolitik. De stelbenta reglerna kostar den svenska landsbygden arbetstillfällen. Dessutom snedvrids marknaden, då storskaligt producerade bulkviner från andra sidan jordklotet får samma prispåslag i Sverige som vinet från den lokala gården. Ur ett hållbarhetsperspektiv blir det synnerligen märkligt att lokala producenter inte ska kunna dra marknadsfördelar ur att vara just lokala.

Landsmötet tog 2015 ställning för gårdsförsäljning. I januariavtalet mellan Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet finns en skrivelse om att utreda gårdsförsäljning av alkoholdrycker, men att en ”förutsättning är att Systembolagets monopol säkras”. Experter på Europarätt har dock ifrågasatt om gårdsförsäljning verkligen kan förekomma parallellt med ett bibehållet detaljhandelsmonopol. Det är därför vanskligt att villkora gårdsförsäljning med ett bevarande av monopolet, inte minst med tanke på att en lika restriktiv alkoholpolitik skulle kunna bedrivas i ett licenssystem. En rapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (2019:2) konstaterar att detaljhandelsmonopolet har liten effekt för att hålla tillbaka alkoholkonsumtionen.

Också ur ett folkhälsoperspektiv kan det finnas ett mervärde i en omreglering; stora delar av dagens svenska alkoholmarknadsföring är ett direkt resultat av monopolmodellen. På samma sätt som omregleringen av spelmarknaden under 2019 skapat en mycket omfattande och aggressiv spelreklam skapar monopolet sådana oavsiktliga negativa folkhälsoeffekter.

Vi föreslår att Liberalerna verkar för att ett licenssystem där butiker tillåts sälja alkoholhaltiga drycker ersätter Systembolagets detaljhandelsmonopol. På samma sätt som restaurangerna kan ansöka om utskänkningstillstånd skulle detaljhandeln kunna ansöka om en licens för att sälja alkohol på reglerade tider, med obligatoriska ålderskontroller och i en avskild del av butiken. Alkohol ska inte exponeras tillsammans med andra produkter i butikernas varuvarv eller användas som lockvaror med rabatter och kombinationserbjudanden. Merparten av detta regelverk finns dessutom redan på plats i dagens alkohollagstiftning. Ett ytterligare mervärde av en sådan reform är att det stärker det lokala näringslivet, eftersom intäkterna från detaljhandeln med alkohol flyttas till den lokale handlaren från den statliga butiken.

G505. Avskaffa alkoholmonopolet

Karl Johan Bergström, Järfälla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna, för att tydliggöra den liberala ideologin och individens frihet, verkar för att avskaffa alkoholmonopolet

Den här motionen blandar ideologi och sakpolitik. Målet är att både framhäva individens frihet i den liberala ideologin och att avskaffa alkoholmonopolet. Det gängse tillvägagångssättet är att motionera om sakpolitiska frågor på grundval av ideologi och politisk åskådning. I detta fall tjänar den föreslagna sakpolitiska förändringen som en symbol för ideologisk reningsprocess. Systembolagets alkoholmonopol är bland annat så beskaffat att konsumenter inte kan handla på söndagar. Syftet med utbudsrestriktionen är att främja folknykterheten. Politiken har ett kollektivt folkhälsomål. Det står i konflikt med individers frihet att handla alkohol. Politiken kan spåras till socialliberalismens pelare om socialt

ansvar. Svaga och utsatta individer tas om hand av staten då de inte anses klara av sin frihet och det ansvar som följer av den. Ett argument för att avskaffa alkoholmonopolet är att det inte är förenligt med en ideologi som betonar individens frihet. Ett annat argument är att monopolets effektivitet att uppnå det kollektiva nykterhetsmålet är mycket tveksamt. I en forskningsrapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi från i våras fastslås att alkoholmonopolet inte har någon återhållande effekt på alkoholkonsumtionen. När inte kollektiv frihet kan räknas hem framstår politikens paternalistiska inslag och individkontroll som ovärdiga ett parti som heter Liberalerna.

Narkotikapolitik

G506. Bibehåll restriktiv narkotikapolitik

Anders Castberger, Trollhättan, Elver Jonsson, Alingsås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att huvudfåran i svensk politik är en fortsatt restriktiv och social inriktning av narkotikapolitiken
2. **att** Liberalerna verkar för att i dag gällande formella totalförbud även fortsättningsvis upprätthålls
3. **att** Liberalerna verkar för att större resurser läggs på att bygga ut vården
4. **att** Liberalerna verkar för att ett övervägande sker betr. eventuell skärpning av lagstiftningen när det gäller att dömas till vård

Samhällets stöd för att förebygga och förhindra missbruk och beroende av narkotika bygger på att allt bruk av icke förskriven narkotika är olaglig. Detta gäller även små mängder för privat bruk.

”Harm reduction” och andra lösningar vars avsikt är att lindra effekterna, får ofta motsatt verkan i praktiken.

För att kunna komma åt langare, handlare och andra som tjänar stora pengar på att låta samhället översvämmas med narkotika, måste polisen ha tillgång till uppgiftslämnare, och fullt ut kunna arbeta med slutbrukarna. Rättegångsbalkens tillämpning skulle inte tillåta att gripa, förhöra och beslagta narkotika för eget bruk om det inte vore olagligt med innehav för eget bruk och egen användning.

Att i det läget på något sätt legalisera vissa mindre mängder, vissa preparat och göra vissa andra undantag medför stora svårigheter att då härleda narkotikapartier och inför domstol bevisa mer yrkesmässig langning. Till skillnad mot vad man skulle kunna tro ökar därför svårigheten också att på ett mer systematiskt sätt komma tillrätta med problemet ner på lägsta brukarnivå.

Det är mycket sällan någon som tas in för eget bruk verkligen ådöms fängelse. Normalt ligger det på bötesnivå, och ofta meddelas åtalseftergift. Därför är det helt felriktat att tro att brukare i större utsträckning inte skulle våga ta kontakt med sjukvården. Vad som borde byggas ut är den vård som man kan dömas till, och relevanta informationsinsatser.

G507. En ny narkotikalagstiftning

Christina Örnebjär, Kumla

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för en översyn av narkotikalagstiftningen med skadelindring, skademinimering, behandling och vård som fokus
2. **att** Liberalerna ska verka för en så kallad avkriminalisering av eget bruk

Det tunga missbruket är lika utbrett i Sverige som i övriga Europa och bland ungdomar ligger vi ungefär i mitten. Det som dock är mest alarmerande är siffrorna kring narkotikarelaterad död. Narkotikadödligheten i Sverige är näst högst i hela EU och har mer än fördubblats de senaste tio åren. Sverige ligger mer än fem gånger högre än snittet i EU. Man kan, och ska, absolut kritisera och diskutera vilket underlag som ligger till grund för statistiken. Samtidigt går det inte att blunda vare sig för den stora skillnaden mellan Sverige och övriga länder eller för den stora ökningen i Sverige.

Beslut i FN gör gällande att medlemsländerna behöver ha en mer human syn på missbruk och fokusera mer på skademinimering, behandling och vård i stället för nolltolerans och skuldbeläggning i form av straff. Vi ser också hur våra grannländer som exempelvis Norge följer detta genom beslut om avkriminalisering. Även SKL, Sverige Kommuner och Landsting, liksom Svenska Narkotikapolisföreningen, har uttalat sig kring behovet av att se över narkotikalagstiftningen och kriminaliseringen av eget bruk.

Den som har ett beroende eller problematiskt bruk ska erbjudas vård, inte straffas. Användandet av narkotika bör därför avkriminaliseras. Enligt exempelvis Föreningen för tryggare ruspolitik i Sverige skulle det innebära att inget straff döms ut vid ringa narkotikabrott. Polisens insatser mot narkotika ska i stället fokusera på att bekämpa langning, smuggling och tillverkning.

Fortsatt fokus på förebyggande arbete bland framför allt unga är givetvis viktigt och vad gäller de som är allra mest utslagna så är det framför allt där som Sveriges misslyckade politik syns eftersom de dör. Det finns dock andra, mer osynliga grupper. De som inte är ungdomar, de som inte är på väg att dö. De som självmedicinerar, kanske på grund av värk, kanske på grund av psykisk ohälsa. De som testar någon gång för att se vad alla pratar om. De som har ett riskbruk eller riskbeteende snarare än ett beroende eller problematiskt bruk.

Vare sig för den nyfikne eller för den med skör psykisk hälsa som självmedicinerar är det till någon hjälp att behandlas som kriminell. Tonåringen som stämplas som kriminell och får en prick i registret får svårigheter med exempelvis att söka jobb, ta körkort eller få en bostad. Den sköre som blir av med sitt stöd tar till den hjälp som finns, vilket inte sällan är just droger. Risken är också att liten hänsyn tas till psykiatriska diagnoser eftersom utgångspunkten är att det är drogerna som är problemet. För den som är skör rycks mattan många gånger brutalt undan när det i stället borde handla om att öka skyddsfaktorerna.

Vid Liberalernas senaste landsmöte antogs en ny nollvision med syfte att nå noll drogrelaterad död och lidande. Att

se över narkotikalagstiftningen och avkriminalisera eget bruk är ett steg i rätt riktning för att nå det.

G508. Fixa fixrum

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att injektionsmissbrukare i hela landet ska erbjudas säkra injektionsplatser med vårdpersonal (så kallade fixrum)
2. **att** missbruksvården aktivt ska arbeta för att nå ut till brukare
3. **att** alla regioner ska vara tvungna att erbjuda sprutbytesverksamheter för att förse injektionsmissbrukare med rena verktyg för att hindra spridning av blodsmittor

Sverige har näst högst narkotikadödlighet i Europa. En liknande dödlighet i andra sjukdomar hade aldrig accepterats. Mot bakgrund av detta menar Liberala ungdomsförbundet att Sverige måste förändra sitt förhållningssätt och sina arbetssätt.

I flera europeiska länder finns så kallade fixrum. Konceptet går ut på att erbjuda en trygg och ordnad plats där socialarbetare och sjuksköterskor kan informera om hur en säker injektion går till, administrera motgift vid överdoser, upprätta en första kontakt mellan brukaren och myndigheter och så småningom rekommendera avvänjningsprogram. Fixrum är en effektiv åtgärd för att minska spridningen av smittsamma sjukdomar och för att färre ska dö till följd av sitt missbruk.

Sedan den första sprututbytesverksamheten öppnade i Lund för drygt 30 år sedan har modellen spritts till allt fler delar av landet, många gånger på grund av liberala politiker. Fixrum är ett koncept med stor potential att förhindra fler helt onödiga dödsfall och att återupprätta kontakt och förtroende för samhällsinstitutioner hos en utsatt grupp.

G509. Färre måste dö av narkotika

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att avkriminalisera innehav av narkotikaklassade preparat
2. **att** Liberalerna ska verka för att avkriminalisera bruket av narkotikaklassade preparat
3. **att** Liberalerna ska verka för att svensk narkotikapolitik regelbundet utvärderas av fristående forskare och med utgångspunkten att skadorna av bruket ska minska

Den svenska narkotikapolitiken utgår i dag från ett nolltoleransperspektiv. Det ska vara svårt och jobbigt att vara en knarkare – man har med den policyn trott att man ska minska narkotikadödligheten och rädda fler liv. Tyvärr visar facit efter decennier av den förda politiken att effekten är motsatsen. Sverige har i dagsläget en av Europas högsta dödlighetstal i Europa. Det är fullkomligt oacceptabelt. Med så dramatiska dödssiffror krävs dramatiska åtgärder. Liberalerna har länge varit ett parti som kämpar för de svagaste i samhället – det är dags att vi tar ansvar också för den som fastnat i ett missbruk och erbjuder en väg ut ur misären och framförallt en möjlighet att rädda sina liv.

Sedan föregående landsmöte har vi i Liberalerna skiftat utgångspunkt för narkotikapolitiken från nolltolerans mot narkotika till en nolltolerans mot narkotikarelaterade skador och dödsfall. För att på allvar stå bakom detta inriktningsbeslut måste vi backa upp det med konkreta policyförslag. Att det inte längre ska vara straffbart att ha en beroendesjukdom är en avgörande del av det, enligt både oss i Liberala ungdomsförbundet samt Global Commission on Drug Policy och Världshälsoorganisationen WHO.

Av humanitära skäl motionerar vi för att Liberalernas narkotikapolitik ska ha syftet att rädda liv. Såväl forskningen som antalet dödsfall tvingar oss att välja rätt väg.

G510. Legalisera cannabis

Elin Hjelmestam, Stockholm, Max Hjelm, Täby, Caroline Rhawi, Botkyrka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för en legalisering av cannabis
2. **att** Liberalerna ska ta ställning för en reglerad försäljning av cannabis

Synen på droger i Sverige har varit, och är, stigmatiserande. Med intentionen att så få människor som möjligt ska råka illa ut till följd av droger har man med hård retorik totalförbjudit allt man tycker är ohälsosamt och skjutit ifrån sig befogad kritik med nollvisioner.

Liberala ungdomsförbundet Storstockholm beklagar hur mycket känslor och hur lite fakta det kommit att handla om vad gäller drogpolitiken, och även hur liberaler åsidosätter sin ideologi i just denna fråga.

Den här motionen rör cannabis. Vad gäller just cannabis kan man undra vad det är som förväntas av kriminaliseringen. För även om cannabis absolut inte är ofarligt är det inte en tung drog och jämförbart med den lagliga alkoholen. Det är inte en dödsdrog och det går heller inte att överdosera.

Man kan diskutera vilken åtgärd som vinner tävlingen i att minimera skadorna droger orsakar men kriminaliseringen av cannabis tar sig inte ens till slutspelet.

Spelpolitik

G511. Liberal aktion mot spelmissbruk

Martin Ängeby, Stockholm, Michel Anderlini, Malmö, Anita Brodén, Alingsås, Johan Ekström, Skövde, Tove af Geijerstam, Vänersborg, Metin Hawsho, Södertälje, Marcus Larinen, Trollhättan, Björn Ljung, Stockholm, Inger Lundberg, Älvsbyn, Maria Lundqvist-Brömster, Nordmaling, Pia Långström, Stockholm, Peter Sedlacek, Umeå, Lotta Wahlmino, Kalmar, Ellena Dellios Vukic, Kristianstad, Ann-Katrin Åslund, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** en mer restriktiv lagstiftning vad gäller spelreklam införs
2. **att** varningstexter likt dem som appliceras till tobak och alkohol ska ingå i all paketering av spel, oavsett medium för reklamen
3. **att** skolan får ett ökat uppdrag i att integrera information om spel i undervisningen, både vad gäller missbruk och i matematikundervisningen
4. **att** Liberalerna verkar för en reglering av spelmarknaden på europeisk nivå, utöver vad som finns i dag avseende rapporteringskrav för spelbolag
5. **att** utreda anmälningsplikt hos Kronofogdemyndigheten vid misstanke om spelmissbruk.
6. **att** spelpaus ingår som krav vid skuldsanering
7. **att** spelpaus införs som villkor för socialbidrag
8. **att** Liberalerna kommunalt verkar för att socialtjänsten får kompetens att förstå spelproblematik
9. **att** Liberalerna i regioner och landsting avsätter tillräckliga medel för behandling av spelmissbruk
10. **att** Konsumentverket ges i uppdrag att utreda om reklamen för spel är förenlig med reglerna mot falsk eller vilseledande marknadsföring

Liberalerna har en stolt tradition att förespråka stöd och hjälp till dem som är beroende av droger av olika slag. Liberalerna arbetade tillsammans med nykterhetsrörelsen för att hejda supandet redan vid förra sekelskiftet. Vi var också tidigt framme med att föreslå information på tobakspaketen och att alkoholreklam ska följas av text om risken med bruket.

Spelreklamen har inte lika tydliga regler, trots nyligen stiftade lagar. I skrivande stund (26 april 2019) har regeringen tillsatt en utredning med direktiv om skärpning av kraven på branschen. Vi delar regeringens uppfattning om att ökade krav måste ställas på spelreklam. Men Liberalerna är fristående från olika intressen. Dessvärre har Socialdemokraterna starka intressen i spelbranschen där deras eget företag har spelreklam på internet som en av produkterna.

Folkhälsoinstitutet rapporterar att ungefär 2 procent av befolkningen i åldern 16–84 år har ett problemspelande. Det motsvarar cirka 134 000 personer, och av dem har drygt 30 000 allvarliga problem. Det problematiska spelandet ökar.

Särskilt på nätkasino är andelen problemspelare stort. Problemspelarna står för mer av hälften av intäkterna. Kvinnor är överrepresenterade bland missbrukare i nätkasinospel.

Reklam för spel är tillåten. Branschen är självreglerande och har tagit på sig att vara måttfull i sin reklam. Detta har uppenbarligen inte fungerat, då både teve och kollektivtrafik är nerlusad med löften om snabba pengar, vilket torde vara oförenligt med reglerna mot falsk eller vilseledande marknadsföring.

I EU regleras spelmarknaden enskilt i medlemsländerna. I Italien, till exempel, är spelreklam förbjudet. Kommissionen har vänt sig till den europeiska standardiseringsorganisationen (CEN) för att rapporteringskraven på spelbolag ska vara lika i hela Europa. Syftet är att göra rapporteringen enkel för företagen, säger man, för att dessa ska kunna konkurrera med de utomlagliga initiativen.

I den nya svenska regleringen för spelmarknaden krävs licens för att bedriva verksamhet i Sverige. I licensen ingår att en spelare ska kunna stänga av sig själv (”spelpaus”) från vidare kontakt med spelbolagen. Enligt vissa uppgifter har detta inneburit att nätkasinointäkterna har minskat.

Spelmissbruk är klassat som sjukdom och socialstyrelsen har ansvar för att utfärda nationella riktlinjer för vård av spelmissbrukare. Socialstyrelsen konstaterar att forskningsläget om behandlingsmetoder i dag inte är tillräckligt.

För oss liberaler är det angeläget att skydda den enskilda människan. Missbruk skapar ohälsa och armod och är en begränsning av människors frihet. Alkohol, tobak och spel kan brukas med måtta, men missbruksriskerna leder till att verksamheterna måste regleras. Samtidigt måste regleringen ta hänsyn till att illegala alternativ uppstår om regleringen är för hård.

Då spelmissbruket är växande måste Liberalerna ta flera olika initiativ för att förebygga och behandla missbruk.

H. UTBILDNING OCH KULTUR

H1. Barnomsorg, skola och vuxenutbildning

H101. Obligatorisk förskoleklass för grundsärskolan

Sara Wettergren, Malmö, Kristoffer Daag, Burlöv, Camilla Mårtensen, Kävlinge

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det ska vara obligatoriskt för huvudmannen att erbjuda förskoleklass för barn som tillhör särskolans målgrupp
2. **att** det ska vara frivilligt för barn som tillhör särskolans målgrupp att delta i förskoleklass
3. **att** det fortsatt ska finnas möjlighet att välja att ha barnet kvar i förskolan ett år till eller att barnet går i den grundskoleförberedande förskoleklassen

Sedan 2018 är förskoleklassen obligatorisk i Sverige, vilket innebär att barn som är bosatta i Sverige har skolplikt från höstterminen det år då de fyller sex år. Detta gäller emellertid inte barn som är aktuella för särskola.

Särskolan vänder sig till barn som inte når grundskolans kunskapskrav på grund av utvecklingsstörning eller bestående hjärnskada. Alltså barn som behöver mer tid och stöd. För dessa barn återstår två alternativ: antingen att gå kvar ett extra år i förskolan, eller börja särskola åk 1 ett år tidigare. För många barn skulle det förstnämnda alternativet kunna vara hämmande för utvecklingen och i värsta fall stigmatiserande. Sistnämnda skulle kunna innebära ett alltför stort steg för barnet.

Redan när skärpningen av skollagen var ute på remiss, menade Autism- och Aspergerförbundet att ett alternativ för dessa barn behöver införas, det vill säga en förskoleklass för barn som tillhör särskolans målgrupp. De menade att det ska vara obligatoriskt för huvudmannen att erbjuda förskoleklass för barn som tillhör särskolans målgrupp men frivilligt att delta, samt att det fortsatt ska finnas möjlighet att välja att ha barnet kvar i förskolan ett år till eller att barnet går i den grundskoleförberedande förskoleklassen. Förbundet skriver i sitt remissvar:

”Vi anser att det finns barn inom den här gruppen som skulle gynnas av en förskoleklass för barn som tillhör särskolans målgrupp då det gäller tillgång till en anpassad lärmiljö. Specifikt för just den här gruppen är behovet av en tillrättalagd miljö som erbjuder färre sensoriska intryck för att möjliggöra att barnen på bästa sätt kan ta del av det sociala sammanhang de placerats i. Om detta inte sker finns risk att man hämmar deras utveckling. Ytterligare skäl är tillgång till en läroplan samt utbildning och kompetens hos personalen. Övergripande finns likvärdighetsprincipen, vilken självfallet också ska gälla barn som tillhör grundsärskolan.”

Undertecknarna delar Autism- och Aspergerförbundets uppfattning att även barn i särskola, enligt likvärdighetsprincipen, borde ha rätt till tio års grundskola. Med tanke på att gruppen består av många olika barn med helt olika behov är det också viktigt att det är frivilligt.

Särskolan är en egen skolform, varför eventuella förändringar måste regleras nationellt.

H102. Återinför länsskolenämnder

Annika Westh, Öckerö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** återinföra länsskolenämnder i stället för att verka för ett förstatligande av skolan

Återinför länsskolenämnder, när dessa har en överblick som ej finns i en kommun. Detta kan vara det steg vi kan ta, i stället för förstatligande av skolan, som vi har kommit för långt bort ifrån i dag. Ett förstatligande är blott en nostalgisk dröm och organiseringen otydlig. En länsskolenämnd kan fördela pengar och på så sätt kompensera förfördelade skolor. Samt arbeta med systematiskt kvalitetsarbete och utbyte av erfarenheter.

H103. Hur få fler att vilja bli lärare

Annika Westh, Öckerö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** ge Skolinspektion tydliga instruktioner för vad göra om en skola inte lyckas upprätthålla studiero
2. **att** införa länsskolenämnder som ger rektor tydligt stöd i hur agera om studieron är hotad

Vi kommer att behöva fler lärare i landet. Lösningen heter inte att endast bygga ut lärarutbildningarna. Detta har vi gjort, vilket har inneburit sänkta inträdeskrav och många avhopp. I dag har vi 50 procent avhopp av alla som börjar. Det har visat sig att de som kommer in med för dåliga kunskaper i svenska i första hand, hoppar av när de inte klarar kraven. De återstående som hoppar av uppger att skälet är att de blivit avskräckta av lärarnas arbetsmiljö, vilken de

mött under praktik. ”Skolstöket” gör även att lärare med många år i yrket väljer att sluta. Detta sammantaget med pensionsavgångar gör att vi kommer att sakna uppemot 80 000 behöriga lärare om några år.

De förslag som finns om att införa fristående aktörer som lärarutbildare för att råda bot på att studenter hoppar av, anger själva lärarutbildningen som problemet. Själva lärarutbildningen är dock inte problemet i den här frågan, utan det är den arbetsmiljö som finns i skolan som orsakar avhopp.

Att få bukt med bristande arbetsro och skolstök är alltså en nyckelfaktor för att både behålla etablerade lärare och få nya lärare. Hur får man det?

I dag har vi ett system där ordningen i klassrummet är avhängigt enskilda lärares auktoritet. Så kan vi inte ha det. Alla lärare måste kunna upprätthålla ordning och arbetsro. Det kan de om de har något i ryggen som backar upp dem. Det måste i första hand vara rektor. En rektor, som då inte ängsligt ser sig omkring efter olika påhopp, utan i första hand ser till lärarens möjligheter att upprätthålla studiero. Det kan rektor göra om hen inte fruktar diverse politiska majoriteter i skolnämnd, eller rädsla för att eleven ska byta till en annan skola. Detta avhjälps genom att rektor har en ”länsskolenämnd” i ryggen. För att få bukt med skolstök hjälper det varken med hårda regler eller med ordningsbetyg, om inte det finns mera bakom att luta sig mot.

H104. Stoppa skoldöden

Thomas Söderström, Luleå, Inger Lundberg, Älvsbyn, Gerd Niemi, Luleå, Anne Stenlund, Älvsbyn, Jens Sundström, Luleå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta fram förslag som aktivt minskar godtyckliga skolnedläggningar, både på landsbygden och i staden
2. **att** Liberalerna sätter ingång en utredning med syfte att hitta lämplig statlig finansiering, för att stoppa den aktiva nedmonteringen av skolor som i dag sker i samhället

Skoldöden är i dag ett faktum, överallt i hela Sverige lägger kommunerna ned skolor på löpande band och ersätts av stora nya och ofta väldigt dyra skolbyggnader.

Oftast är det stadsdel och landsbygdsskolor och som läggs ned. Argument som framförs i många fall är ”ekonomi”, ”svårighet att rekrytera personal” och ”barnens bästa”.

Som liberaler kan vi inte acceptera godtyckliga nedläggningar, såklart måste en del skolor läggas ned och såklart kan ovan argument ibland vara befogade. Men en skola bör inte läggas ned om den levererar god kvalitet och även levererar god samhällsnytta i övrigt för området den befinner sig i. Eftersom kommunerna oftast hänvisar till ekonomi som argument för sina beslut blir det inte en likvärdig bedömning mellan kommuner, eftersom kommuner har olika ekonomiska förutsättningar.

Vissa kommuner prioriterar skolan mer än andra vilket gör att när en nedläggning sker i en kommun hade den räddats i en annan kommun på grund av att kärnan i välfärden kan prioriteras olika. Detta strider mot den liberala värdegrunden.

Liberalerna vill förstatliga den svenska skolan genom att ta över huvudmannaskapet från kommunerna. Vi kan inte vänta på att staten ska ta över, vi måste agera nu.

H105. Hellre tombola om platserna än postkodlotteri

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för att använda lottning när en skola har fler sökande än platser

Häromåret föreslog skolkommissionen i sin utredning ”samling för skolan” att lottning var en bra princip när en skola har fler sökande än platser.

Liberalerna, höll inte med. Det gjorde inte något av de andra ungdomsförbunden i Alliansen heller. De sa att regeringen med lottningen skulle låta valet av högstadieskola bli en ”tombola” där människors framtid avgjordes med en lott och beklagade förslaget. Men vi i LUF tycker tvärtom, vi vill hellre ha tombola än postkodlotteri. Alla skolor borde förstås vara bra skolor. Tyvärr är det inte så i dag och ofta ligger skolor med sämre resultat i områden där eleverna också är fattigare, föräldrarna har lägre utbildning och arbetslösheten är högre.

Utanförskap gör samtidigt att det kan vara svårt för föräldrar att ta sin familj och flytta därifrån. Att fördela elever efter var de bor, genom den så kallade närhetsprincipen, är därför orättvist. Skolans roll är att ge alla chans till en likvärdig start i livet. Tills dess att skolorna i förorten har samma kvalitet som de på landsbygden eller samma kvalitet som skolorna i Stockholms innerstad så kan man inte låsa dörren för de elever som vill gå i en bättre skola. För dem kan en liten chans genom en lott vara avgörande för deras framtid.

Kö, som vissa högstadieskolor har i dag, är orättvist. Om föräldrar kan ställa barnen i kö från tidig ålder är det barn från rika välutbildade familjer som kommer först.

Deras föräldrar har ofta större koll på hur systemet fungerar. Elever vars föräldrar inte har lika bra koll på systemet, som inte ställer sina barn i kö från det att de föds, hamnar då hopplöst efter. Privata skolor kan dessutom sköta sin kö själva utan insyn, det är omöjligt att veta hur de väljer elever. Det fria skolvalet, som självklart är första princip, där elever eller föräldrar får välja den skola de tror är bäst, löser delvis problemet med närhetsprincipen. Men om många elever väljer att söka till samma skola fungerar det inte lika enkelt. På något sätt måste en välja vilka som ska få en plats om inte den populära högstadieskolan har tillräckligt med plats tills dess att eleverna har betyg som kan utgöra urval.

Lösningen på det är ett obligatoriskt skolval med lottning på skolor där det finns färre platser än sökande elever. Då är det inte bara högutbildade föräldrar som gör aktiva val utan alla föräldrar. Segregeringen som uppkommer på grund av kösystemet försvinner och skolan får göra det den ska: Ge alla oavsett bakgrund en rimlig start på livet. Det här är inte

en fråga där vi politiker har råd att klänga oss fast vid gamla system, det är en fråga om människors livschanser. Skolan får helt enkelt inte vara ett postkodlotteri.

H106. Syskonförtur även i kommunala skolor

Monica Brohede Tellström, Nacka, Anna Nörby Gennerud, Nacka, Gunilla Grudevall-Steen, Nacka, Anne Skoogh, Nacka, Martin Sääf, Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att syskonförtur kan vara ett urvalskriterium även i kommunala skolor
2. **att** Liberalerna verkar för att skollagen tar mer hänsyn till elevens och föräldrarnas egna val vid urval för skolplacering

Att elever och föräldrar kan välja skola är något som för oss liberaler är viktigt och bra, och varje kommun har ansvar att göra sitt bästa för att varje elev ska kunna få gå på den skola de helst önskar. Det finns studier som visar på att elever trivs bättre och presterar bättre i skolan om de går i den skola de själva valt, och så är det nog med det mesta i livet. I Sverige är det på många platser ett stort problem med bostadssegregation, och ett aktivt skolval (där samtliga elever väljer skola, inte bara de som önskar) där föräldrarna får den information och det stöd som behövs för att kunna göra ett skolval, kan ofta motverka effekterna av bostadssegregationen.

Ibland uppstår dock en situation där det är fler sökande än platser i en viss skola. Om det är en friskola så gäller de urvalsregler som godkänts av skolinspektionen i samband med att skoltillståndet utfärdades, och det kan handla om kötid, syskonförtur, närhet eller verksamhetsmässiga samband. Om det däremot är en kommunal skola så gäller enbart den relativa geografiska närheten som urvalsprincip, och det gäller då bara närheten till andra kommunala skolor helt oavsett hur nära eller långt bort det skulle vara till en fristående skola. Dels innebär detta att villkoren för kommunala och fristående skolor är olika, vilket vi i andra sammanhang vill undvika. Men framför allt innebär det att elevernas och föräldrarnas önskemål inte tillgodoses så bra som de skulle kunna göra, och det förstärker i vissa fall bostadssegregationen.

Om även kommunala skolor kunde ha syskonförtur för de som önskar, skulle fler familjer få ett lite lättare vardagspussel och ett för många starkt önskemål skulle kunna tillgodoses. Om den relativa närhetsprincipen inte enbart gällde närheten till närmsta kommunala skola utan närheten till elevens eventuella andrahandsval av skola – oavsett om den är fristående eller kommunal och oavsett den geografiska placeringen – så skulle fler elever kunna gå i den skola de vill i stället för att bli placerade.

H107. Betyg ska vara en naturlig del av skolgången

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att införa betyg från första klass i grundskolan

Om vi liberaler verkligen tror på en målstyrd kunskapsskola så borde vi förespråka betyg redan från skolstart. De elever som drabbas hårdast av den betygslösa skolan är de som kommer från hem utan studiebakgrund. Med dagens system bygger eleverna i stället upp oro och stress inför sin första betygsättning. Om betygen i stället är en naturlig del av skolgången så är vi övertygade om att den prestationsångesten, som så många elever mår dåligt av, minskar. Lyssna på oss i Liberala ungdomsförbundet och låt betygen vara en naturlig del av alla elevers skolgång, inför betyg från första klass i grundskolan.

H108. Arbetsro i skolan utan ordningsomdömen

Monica Brohede Tellström, Nacka, Anna Nörby Gennerud, Nacka, Gunilla Grudevall-Steen, Nacka, Anne Skoogh, Nacka

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna slutar driva frågan om ordningsomdömen

Att varje elev har arbetsro i skolan är centralt för att barnen ska kunna utvecklas och lära sig så mycket som möjligt. För att detta ska vara möjligt krävs det att skolan är flexibel nog att kunna tillmötesgå elevernas individuella behov, och de kan se väldigt olika ut. Skickliga lärare har många sätt att få till en inspirerande undervisning som lockar barnen att delta aktivt, och får lärarna bra förutsättningar klarar de också av besvärliga situationer i klassrummet. Speciallärare, flexibla och trivsamma lärmiljöer, tillräckliga elevhälsoinsatser, kvalitativa läromedel och stimulans till fysisk aktivitet på raster är några exempel på faktorer som har stor betydelse. Att läraren har möjlighet att ägna sin tid åt det pedagogiska arbetet är viktigt och där kan lärarassistenter vara ett bra sätt att lyfta bort arbetsuppgifter för lärarna.

Att införa ordningsomdömen är däremot inte ett bra sätt att uppnå arbetsro. Många av de elever som upplevs och ofta är störande i klassrummet har behov som inte har tillgodosetts. Det kan handla om understimulans, och då är det ju mycket bättre att ge utmaningar och ha en inspirerande undervisning än att ge ett omdöme i efterhand. Det kan också handla om koncentrationssvårigheter och frustration som beror av olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, och dessa problem minskar inte för att de också får ett lågt ordningsomdöme, snarare kan det bli en bekräftelse på att de har rätt om de redan upplever att de inte ”passar in”, och om de inte själva förmår att förändra sitt beteende kan den pressen bli omänsklig och grym. Dessa elever behöver verktyg för att kunna ägna sin tid i skolan till att inhämta kunskap, de blir inte hjälpta av ett ordningsomdöme. För vissa elever kan särskilda undervisningsgrupper eller specialklasser

vara ett bra alternativ för att på bästa sätt kunna tillgodogöra sig undervisningen, och för andra elever räcker det bra med mindre anpassningar i miljön för att öka koncentrationen.

Betyg och omdömen är bra och viktiga verktyg för skolan när det handlar om att bedöma kunskaper, men inte för att värdera beteenden.

H109. Betyg för personer som ändrat juridiskt kön

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** personer som erhållit nytt personnummer ska få ut ett examensbevis i original. Av det nya examensbeviset ska datum för utfärdad examen framgå. Examensbeviset vidimeras av utsedd lämplig person inom verksamheten
2. **att** en nationell betygsdatabas för grundskolan införs
3. **att** en central myndighet utfärdar betyg och intyg i original

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

Betyg, diplom, utlåtanden och intyg som ges inom utbildningsväsendets samtliga nivåer samt inom näringslivsrelaterad eller privat utbildning ska kunna utges i valt kön. Detta är viktigt för att tillgodose behoven för samtliga transidentifierade och inte enbart för transsexuella som genomgår fullständig könsbekräftande vård. Ett sådant utfärdande bör göras utifrån en överenskommelse om vad som anses mest rimligt utifrån rådande individuell situation även om angivna personuppgifter måste vara juridiskt korrekta vid utskriftstillfället. Dokument ska även vid begäran självklart uppdateras för att matcha ändrat namn, personnummer och eventuellt kön. På samma vis är det självklart att även betyg, meritförteckning, yrkesbevis, legitimation och annat intyg ska kunna utges samt uppdateras även inom yrkeslivet på samtliga nivåer.

Där ingen möjlighet finns att uppdatera ovanstående dokumentation då exempelvis skola eller arbetsplats lagts ner, genomgått organisatoriska förändringar, blivit uppköpta eller motsvarande tillkommer det stat, kommun och landsting att möjliggöra sådan justering på ett lämpligt vis såtillvida att person som ändrat personuppgifter eller kön ska kunna på ett säkert och tryggt vis i alla lägen styrka sina erfarenheter från såväl skola som arbete.

H110. Lägg ned skolor som inte håller måttet

Robert Hannah, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram ny lagstiftning som gör att skolor som inte håller måttet tvingas läggas ned

En växande andel av de svenska skolorna har i dag en majoritet av elever som inte klarar målen och inte är behöriga till t.ex. gymnasiestudier. Dessa skolor ligger nästan uteslutande i svenska förorter och det är vanligt att dessa områden är klassade som särskilt utsatta områden.

Ens bakgrund ska inte få avgöra ens framtid, är något som politiker ofta säger – men som man har svårt att leva upp till. Man hade inte accepterat att skolor fullständigt underpresterat år efter år i Sveriges mer välbärgade områden och kommuner. Det ska vi inte heller acceptera i Sveriges förorter. Om en skola inte lyckas ge mer än hälften av eleverna fullständiga betyg fem år i rad bör skolan läggas ner. Det är bättre att eleverna sprids ut till andra skolor i stället med bättre skolresultat.

H111. Minska skolsegregationen

Bertil Östberg, Lidingö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för intagningsregler till friskolor som leder till mindre skillnader mellan skolor

Det fria skolvalet har medfört ökade skillnader mellan skolor. Segregation har alltid funnits på grund av boendesegregationen men den har förstärkts av det fria skolvalet. Det visar ett flertal rapporter från forskare och OECD har understrukit detta i flera rapporter. Vissa elever går på skolor med goda skolresultat medan andra går på skolor där en stor del av eleverna blir underkända. Det handlar både om etnisk segregation och segregation efter föräldrars ekonomi och utbildning.

Från Liberalernas sida har vi haft svårt att förhålla oss till de ökande klyftorna. Vi har ibland försökt negligera problemet genom att påpeka att det ändå är boendesegregationen som är huvudproblemet. På partiets hemsida hävdas t o m att ”skolvalet motverkar segregation”. Detta har ibland motiverats med att skolvalet ger elever i utanförskapsområden möjlighet att välja bort skolor i dessa områden. Det är visserligen sant och säkert bra för just dessa elever. Det rör sig ofta om elever med utländsk härkomst som i stället väljer en skola där de flesta eleverna har en svensk bakgrund och föräldrar med en högre socioekonomisk status.

Det fria skolvalet gynnar de som är aktiva och gör medvetna val. De som är födda sent på året har mindre möjligheter att anmäla sig tidigt och de som flyttar innan barnen börjar skolan har ännu mindre möjlighet att hävda sig i de kösystem som de flesta friskolor tillämpar. En viss insikt om att detta kan vara problematiskt visas av att partiet i sitt skolpolitiska program från 2017 års landsmöte förespråkar att man ska kunna ställa sig i kö högst ett år före. Då blir det kanske för attraktiva friskolor som med attraktiva idrottstävlingar såsom Vasaloppet där platserna fördelas med start ett visst klockslag ett visst datum och där alla platser fördelas på några minuter till de som hinner först. Detta kan accepteras för Vasaloppet och liknande arrangemang men är mycket tveksamt som urvalsmetod vid intagning till friskolor.

I det skolpolitiska program som finns på Liberalernas hemsida förespråkas vidare nedläggning av skolor som metod

för att minska skolsegregationen. Detta är säkerligen bra i många fall men löser knappast problemet med skolsegregation. Och visst ska vi fortsätta att arbeta för att alla skolor ska bli bra och ge extra resurser och bra lärare till skolor med de största utmaningarna.

Men om vi vill minska skolsegregationen och uppnå bättre resultat i svenska skola måste vi också angripa problemet med de växande skillnaderna mellan skolor. Om vi ska kunna behålla det fria skolvalet måste vi acceptera ändrade urvalsregler till friskolor t.ex. genom lottning eller genom att på något sätt ta hänsyn till socioekonomisk sammansättning. Endast så kan vi minska skillnaderna mellan olika skolor. Vari ligger det rättvisa i att den som anmäler sig först ska garanteras en plats? Rätten att välja kvarstår även om det finns en annan urvalsmetod.

H112. Reformera friskolesystemet

Annika Westh, Öckerö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna initierar en översyn av friskolesystemet som avhjälper de problem som finns i dag. Identifierade områden är: Inför att skolor tydligt deklarerar vilken pedagogisk modell de arbetar efter så att det fria skolvalet kan göras utifrån detta i första hand. Inför centralt rättade och mera frekventa nationella prov. Inför att en viss procent av platserna på populära skolor lottas ut

Friskolesystemet var ett liberalt förslag och efter många års politisk kamp blev det verklighet i början av 1990-talet. Möjligt för alla att välja vilken skola man ville gå i och inte endast ett privilegium för dem med goda ekonomiska resurser. Att inte vara hänvisad till det geografiska område man bodde i, utan fri att söka sig dit man ville. En jämlikhets- och frihetsrevolution. Detta har förändrat skolornas sätt att arbeta och insikten om att man finns till för eleverna är i dag mycket stark.

Men efter 25 år med friskolesystemet har vi nu ett tydligt facit över var det skaver. Skolor konkurrerar med betygsförädling, vilket säger sig själv att det leder till betygsinflation. Det är svårt att stå emot glädjebetyg om det får din skola att framstå som effektivare än andra, samt en som ger större möjligheter att komma in på attraktiva högskoleprogram. Det blir nu en vanligare strävan i många kommuner att skolvalet ska vara obligatoriskt. Det betyder att man måste medvetandegöra elever och föräldrar om vad de kan välja. Vi ser i huvuddrag två pedagogiska inriktningar: En med ett konstruktivistiskt synsätt vilket kräver motivation och disciplin. Den andra inriktningen är ett arbetssätt där läraren har ansvar för undervisningen och de olika momenten är tydligt indelade och det egna ansvaret är litet. Det är inte två svart-vita system, utan de lutar övervägande åt den ena eller det andra modellen. Det bygger på elevsyn och kunskapssyn. Det är därför viktigt att skolan ska deklarera vilken pedagogisk modell de arbetar efter, så att elever och föräldrar vet vad de väljer.

Som lärare ska du arbeta på en skola som jobbar utifrån den pedagogiska modell som du tror på och som de bedriver.

Vissa skolor har genom åren behållit sin pedagogiska profil. Men ofta glöms ursprungsidén bort i och med att personal byts ut.

För att komma tillrätta med betygsinflation och ojämlikhet i skolsystemet så bör det vara fler och mindre nationella prov. Dessa ska även rättas centralt. Det blir ett stöd för läraren i undervisningen när läraren kan motivera eleverna att lära momentet med att ”detta är något som alla elever i landet gör och ska kunna”. Central rättning gör att det blir lika bedömt, samt minskar arbetsbördan för lärarna.

Kunskap kan nås på olika sätt. Eleven och föräldrarna väljer själva den modell de tror på.

Vi har även haft för stor tilltro till individens fria val när det gäller skolval. I dag vet vi att det är svårt att bryta sig ur sin grupp, sitt geografiska område eller ett kompisgäng. För att hjälpa spridningen av elever bör även ett system om lottning av några platser på skolor med högt söktryck förekomma. De lottade platserna ska erbjudas slumpmässigt till underrepresenterade områden på en skola. Självklart utifrån vald pedagogisk arbetsmodell. Jag gissar på en procentsats om maximalt 8 procent.

Alla skolor ska vara bra skolor! Skolan är vägen till framtiden och kunskap är makt. Skolmarknaden är inte som en vanlig marknad.

H113. Reformera Liberalernas skolpolitik

Maria Nilsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** reformera skolpengen för en mer likvärdig skola
2. **att** utreda om även friskolor ska ha en kommunal huvudman
3. **att** ta fram ett åtgärdsprogram för att minska skolsegregationen och öka likvärdigheten

Liberalerna har länge varit ett parti som med rätta satt skolfrågorna högst på den politiska dagordningen. Under de åtta åren i alliansregeringen genomfördes också en rad välbehövliga skolreformer i en rasande takt. I dag har tiden sprungit ifrån Liberalernas skolpolitik. Vi svarar helt enkelt inte på de utmaningar som är mest framträdande inom utbildningsområdet. I dag är den bristande likvärdighet skolans allra största problem. Det innebär att om du heter Ahmed och går på Bergsjöskolan i Göteborg så är sannolikheten för att du ska gå ut nian utan fullständiga betyg betydligt större jämfört om du heter Anna och går på Nordlyckeskolan i samma stad.

När den nuvarande generaldirektören för Skolverket Peter Fredriksson tillträdde sin post angav han tre prioriterade områden för arbetet. Vid sidan av lärarförsörjning och styrning och ledning var skolsegregationen ett av de prioriterade områdena. OECD har vid upprepade tillfällen poängterat Sveriges problem med skolsegregationen. Nu senast i OECD:s Economic Survey of Sweden (https://www.oecd.

org/economy/surveys/OECD-economic-survey-Sweden-2019-executive-summary-brochure.pdf).

Din bakgrund ska inte avgöra din framtid är en av Liberalernas främsta paroller i skolpolitiken. För att det ska bli verklighet i den utveckling som vi i dag befinner oss i behöver en rad nya åtgärder tillföras Liberalernas skolpolitik.

H114. Sammanhållen skoldag utan konfessionella inslag

Ingemund Hägg, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för "en sammanhållen skoldag" som ska vara utan konfessionella inslag
2. **att** Liberalerna ska verka för följande nya lydelse av paragraf 7 i skollagen: "Utbildningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara icke-konfessionell."

Två principer är grundläggande för motionen: En sekulär stat och ett öppet civilsamhälle.

1. Att staten är sekulär är en hörnsten i ett öppet demokratiskt samhälle. Det innebär att statliga och kommunala institutioner ska vara neutrala till olika religioner och livsåskådningar. Men ibland hörs i debatten att sekulär stat är ett uttryck för beröringsskräck med religioner, att religioner förpassas till det privata (uppfattat som det individuellt personliga). Men detta visar på okunskap om vad sekulär stat innebär, nämligen neutralitet mellan olika livsåskådningar.

2. Civilsamhällets betydelse glöms ofta bort i Sverige. Men det är i civilsamhället som religiösa organisationer har sin givna plats. Hur religiöst det svenska samhället totalt sett sedan blir är en följd av vad människor gör i civilsamhället.

Mot bakgrunden av de två nämnda principerna är den gällande formuleringen i skollagen som berör skolor med offentlig huvudman bra: utbildningen ska vara icke-konfessionell. För skolor med annan huvudman än offentlig, det som populärt brukar kallas religiösa friskolor, stadgas i skollagen att undervisningsdelen i utbildningen, det vill säga det schemalagda som läraren håller i, ska vara icke-konfessionell. Däremot får "utbildningen i övrigt ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt".

Ämnet religionskunskap är viktigt och bör få större utrymme i skolan och ska ge eleverna god kunskap om religioner och livsåskådningar. I Sverige är det naturligt att kristendomen får större utrymme än andra religioner och livsåskådningar i detta ämne. Inom utbildningen ska studiebesök kunna göras hos olika samfund för att bidra till elevernas kunskaper.

Om elever på egna initiativ, det vill säga inte i regi av skolan, vill utöva religiös verksamhet på raster är det inget skolan ska lägga sig i. Det är elevernas ensak att ordna sådant.

Huvudman som så önskar ska ha rätt att lägga in religiös verksamhet före och efter "en sammanhållen skoldag" (exempelvis före klockan 8 och efter klockan 15). Den sammanhållna skoldagen ska likväl i sin helhet vara icke-konfessionell. Konfessionell verksamhet utanför den sammanhållna skoldagen sker i civilsamhället och ska inte bekostas av staten med skolpeng utan av huvudmannen själv. Staten ska inte lägga sig i denna verksamhet – den är huvudmannens ensak. En sådan huvudman kan givetvis inbjuda lärare och elever till en sammankomst med konfessionella inslag utanför den sammanhållna skoldagen, det vill säga i civilsamhället. Huvudmannen kan också, om den vill, låna ut eller hyra ut sin lokal, t.ex. en kyrka, till en skola för skolavslutning ledd av skolpersonal och utan konfessionella inslag och då också under den sammanhållna skoldagen.

Uppläggningen med sammanhållen skoldag är fullt förenligt med Europakonventionen, tilläggsprotokollet artikel 2, och de tolkningar som Europadomstolen gjort av denna artikel.

H115. Sekulär ordning, social harmoni och skolan

Vladan Lausevic, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar ställning för att bara sekulära skolor har tillgång till offentlig finansiering

Sverige är i dag bland världens mest sekulära samhällen och ett mångfaldigt samhälle när det kommer till religiösa och humanistiska livsåskådningar. Det innebär att debatten om religion och sekularism är kontinuerlig och behövs för att vidareutveckla samhället som öppen, sekulär, pluralistisk och tolerant.

I partiets senaste föreslagna integrationspolitiska program ingår argumentationen om att förbjuda tillkomsten av nya religiösa friskolor. Programmet i sig har direkt koppling till migrationskrisens påverkan på Sverige som omfattar social oro rörande värderingar. Det är positivt att partiet lyfter fram liberala värderingar som viktiga för integrationsutmaningen som samhället stå inför. Därför behöver även förslaget rörande friskolor ses över.

Liberala värderingar innebär även att kunna tolerera det som är oliberalt. Förslaget rörande religiösa friskolor är problematiskt på flera sätt. Dels är tanken att staten ska förbjuda individer att starta nya religiösa friskolor. Dels att förslaget kan tolkas mellan raderna som oproportionerligt överdriven och som riktad mot heterogen samhällsgrupp som i detta fall är muslimer. Förslaget riskerar att allvarligt skada partiets anseende.

Vidare måste partiets hållning till visionen om liberalt, sekulärt och humanistiskt samhälle förbättras. Ett sådant samhälle kräver bland annat mindre stat rörande regelverk, mindre välfärdsstat och mindre paternalism till förmån för mer individualism, självförverkligande och självförsörjning. Ett sådant samhälle kan uppnås och stimuleras fram genom att inkludera och kombinera den sekulära ordningen med den sociala harmonin.

Till att börja med är det viktigt att göra skillnad mellan sekulär stat och sekulärt samhälle. Den sekulära staten är mycket mer central eftersom den behövs bland annat för att behandla alla samhällets medlemmar som likvärdiga individer och garantera att undervisningen är baserad på kunskap enligt vetenskapliga metoder och basis. Om religiösa symboler i skolan som bärs av eleverna anses vara ett större

samhällsproblem, vilket inte är fallet i dag, så bör ett förbud gälla samtliga symboler och inte enbart till exempel slöjan vilket skapar risken för stigmatisering och nya konflikter i samhället.

De individer som organisera undervisning och vill bli undervisade i religiösa friskolor ska ha fortsatt rätt att göra det dock utan skattesubventionerande statliga pengar. I stället kan religiösa friskolor ges skattelättnader vilket ger individer rätt att själva organisera sin verksamhet med privat finansiering. Staten ska dock fortfarande kunna genom Skolinspektionen inspektera, ställa krav eller stänga religiösa friskolor som bryter mot regelverket.

Religionsfriheten innebär både rätten att kunna välja att praktisera eller avstå från religion. På det sättet verkar den sekulära staten och samhället i symbios med varandra oavsett om samhället är mer religiöst eller mer sekulärt.

H116. Inga konfessionella inslag i skolor

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Gunnar Dovner, Östersund, Annica Nordell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att förskolor, skolor och gymnasier med konfessionell inriktning inte längre ska tillåtas. Religiösa samfund eller motsvarande som vill bedriva skolor ska fortsättningsvis få göra det om den konfessionella inriktningen och inslagen tas bort. Ett förbud mot alla typer av konfessionella inslag, exempelvis morgonbön, måltidsbön, ska gälla inom skolväsendets alla delar

Skolan ska förmedla kunskaper och en humanistisk värdegrund med en neutral hållning i förhållande till olika religioner eller andra värderingar. På så sätt fostrar vi våra barn till att bli självständigt tänkande och fria individer med goda förutsättningar och ett mångfaldigt underlag att forma sina liv i vuxen ålder. Föräldrar ska således inte tillåtas påtvinga sina barn en viss religiös eller filosofisk övertygelse.

H117. Grundskolan ska vara fri från uttryck för hederskultur

Maria Winberg Nordström, Helsingborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** elever i grundskolan ska vara befriade från uttryck för ojämställdhet och hederskultur

Svensk grundskola ska vara likvärdig och jämställd. Därför ska vi varken tillåta eller acceptera att elever bär uttryck för ojämställdhet och hederskultur. Barn ska ha rätt att växa upp fria från hederskultur och samhället har ansvar att skydda deras frihet. Ett exempel på uttryck för ojämställdhet och hederskultur är när barn, flickor, bär slöja.

Slöjan är inte vilket plagg som helst. Den går inte att jämföra med keps, hatt eller någon annan huvudbonad. Slöjan är ett uttryck för ojämställdhet och hedersnorm. Slöjan är klädkod för hederskulturen och signalerar att bäraren är kysk och ärbar. Slöjan som klädkod är ett konkret uttryck för det av religion eller tradition motiverade kravet på kvinnor och flickor att dölja delar av eller hela sin kropp. Slöjan har direkt koppling till familjens heder.

Hade samma krav ställts på pojkar och män; att även de skulle dölja sitt hår för att signalera kyskhet och ärbarhet och inte dra till sig intresse från kvinnor hade bruket åtminstone varit jämställt. Nu gäller denna hederskulturens klädkod bara flickor och kvinnor.

Denna regel att kvinnor ska täcka sig är en del i ett helt system med värderingar och regler som går ut på att mannen är överordnad och kvinnan är underordnad, att kvinnor och flickor har mindre frihet än män och pojkar, att kvinnor har mindre makt över sitt liv än män.

Om slöjan på flickan motiveras med religion eller tradition saknar betydelse. I Sverige ska jämställdhet gå före både religion och tradition. Religion och tradition får aldrig accepteras som alibi för hederskultur.

Sverige har grundlagsskyddad religionsfrihet. Denna frihet där var och en får ha sin tro och utöva den är värdefull. Men enligt min mening måste det finnas en skillnad mellan individens frihet att tro, tänka, tycka vad hen vill och beteenden som motiveras av religiösa skäl. Människor ska självklart vara fria att uttrycka sin religion. Men det är att gå för långt när uttryck för religion används för att legitimera beteenden som begränsar andras frihet.

Barn väljer sällan sin religion eller tradition. De påverkas av föräldrarnas eller påtvingas föräldrarnas.

Om liberaler har värderingen att grundskolan ska vara likvärdig och jämställd och har konstaterat att slöjan är uttryck för hederskultur så menar jag att Liberalerna som parti också behöver dra en slutsats. Grundskolan ska för eleverna få vara en fristad där jämställdhet och jämlikhet råder och elever ska slippa uttryck för ojämställdhet och hederskultur. Därför ska det heller inte vara tillåtet för barn att bära slöja eller andra symboler med liknande innebörd i grundskolan. Kampen för ökad jämställdhet vinns stegvis. Det är bra att detta nästa steg tas inom ramen för grundskolan eftersom den är obligatorisk och samhället kan ingripa om anhöriga förvägrar flickor rätten till skolgång.

Grundskolan ska vara en fredad zon där samhället ska skydda flickors och pojkars frihet från hedersnormer och ojämställdhet.

Jämställdhet går före religion och tradition.

H118. Hbtq-frågor inom skolan

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** skolornas likabehandlingsarbete på ett tydligt sätt ska omfatta samtliga relevanta hbtq-frågor och tillämpa ett normkritiskt förhållningssätt
2. **att** läromedel och undervisning ska vara fria från fördomar vad gäller hbtq-personer
3. **att** sexualundervisningen ska utvecklas så att frågor kring sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck finns med på ett tydligt sätt
4. **att** elevhälsan och övrig personal i skolan ska ha ett ansvar att fånga upp hbtq-personer som mår dåligt
5. **att** det i hela utbildningsväsendet, från förskola till högskola, ska finnas ett skydd mot diskriminerande behandling av elever och studerande. Skolan ska vara en trygg plats för alla elever och anställda

Nedanstående utgör utdrag ur det politiska handlingsprogram som HBT-liberaler utarbetat under 2017 och som antogs vid förbundets stämma 2018. Programmet ligger till grund både för HBT-liberalers eget arbete och för förbundets påverksansarbete gentemot Liberalerna både lokalt, regionalt och nationellt.

Undersökningar om ungas psykiska hälsa visar att hbtq-personer i allmänhet och transpersoner i synnerhet har sämre hälsa än genomsnittet. Att slippa diskriminering och kränkningar i sin vardag är en förutsättning för att hbtq-personer ska må bättre. Om hbtq-personer som är föräldrar bemöts fördomsfullt på förskolor eller skolor så drabbar det även barnen. Skolpersonal ska ha god kunskap om hbtq-frågor och en öppen och tillåtande attityd mot hbtq-personer.

Vi yrkar att Liberalerna, på sätt man finner lämpliga, verkar för att ovanstående fem punkter får genomslag i svenskt skolväsende, exempelvis genom lagstiftning, förändringar i läroplan och läromedel eller genom kompetensutveckling hos skolpersonal och kommunpolitiker.

H119. Mer insatser för läsning

Yoav Bartal, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** sätta tydligare mål för eleverna vad gäller läskunskaper, från att kunna läsa enklare texter i årskurs ett till att senare i grundskolan läsa hela romaner
2. **att** nya mål för läskunskaper måste följas av krav på att erbjuda stöd till de som har lässvårigheter samt vidareutbildning av lärare
3. **att** alla elever i grundskolan som inte utvecklat sitt läsande i nivå med läroplanens mål ska få stöd av specialpedagoger och tillgång till sommarkurser
4. **att** bibliotekens betydelse för samhället lyfts upp i stadsplaneringen, i planeringen av nya stadsdelar – biblioteken ska ha den mest centrala placeringen, inte Systembolaget

Läsning ger så mycket – en stunds reflektion eller lättsam förströelse. Men läsandet har också lagt grunden för liberala demokratins framväxt och förankring.

Frågan är om det finns någon viktigare händelse för liberalismen än när tryckpressen kom till Europa 1450. ”Denna enkla uppfinning bröt elitens monopol på vetenskap och lärande och gjorde kunskap tillgänglig för gemene man. Ingen behövde längre vända sig till en myndighet för att få vägledning och tillåtelse; man kunde basera sina val på allmänt tillgänglig information.” (Eamon Butler)

Och i Sverige var en av liberalismens stora segrar utvecklingen av folkskolorna och folkbiblioteken som möjliggjorde för alla samhällsklasser att bilda och förkovra sig. Att skaffa kunskaper och verktyg för att delta och påverka samhället fullt ut.

I dagens Sverige är behovet av läskunskaper lika stora som någonsin, men förutsättningarna har förändrats. Digitaliseringen och våra medievanor ser helt annorlunda ut. Den nya tekniken innebär enorma möjligheter att kommunicera och lära sig nya saker, men innebär också utmaningar. Det finns fler och enklare sätt att underhålla sig än att läsa en bok, för såväl unga som gamla.

Ytterligare än förändring är den betydande flyktinginvandringen som Sverige tagit. Många svenska skolor har en stor andel elever som inte talar svenska i hemmet.

Det är alltid en liberal kärnuppgift att skolan ska kompensera så mycket som möjligt för att alla unga ska lyckas – och allt börjar med läsning. Därför är det beklämmande att svenska skolelever över lång tid tappat i rankingar när det gäller läskunskap, och att läroplaner blivit otydligare när det gäller kraven på att läskunskaper, t.ex. att man ska läsa hela romaner och inte bara utdrag.

”Det enskilt viktigaste verktyget i skolan är läsandet. En bra språkhantering i hjärnan är grunden för abstrakt tänkande. Att inte kunna läsa innebär dessutom att varje skoluppgift senare i utbildningen blir ett stressande och svårt moment,” skriver Martin Ingvar, professor och hjärnforskare.

Det syns vilka samhällen som prioriterar läsning och bildning. Precis som kyrkorna fick en central placering i städerna från medeltiden och framåt, byggdes stora bibliotek centralt i många europeiska städer efter upplysningstiden och framåt, när liberala demokratin fick större genomslag. Det syns exempelvis i Stockholm med Kungliga biblioteket och Stockholms stadsbibliotek. I dag, i stora urbana byggprojekt prioriteras inte gemensamma bildningsinstitutioner som biblioteken lika mycket. Nya stadsdelar i våra städer kan i dag byggas helt utan bibliotek. Liberalerna bör vara pådrivande för att bildning och möjligheter till läsning ska genomsyra planeringen av nya stadsdelar.

Detta kräver en ambitiös liberal politik för läsning, i skolan men även i samhället i stort. Det är bra att tidigare landsmöte ställt sig bakom att stärka biblioteken, lärarnas möjligheter till vidareutbildning och en litterär kanon i skolan. Nu behövs ytterligare insatser.

H120. Återinför estetiska ämnen på gymnasiet

Henrik Edin, Göteborg, Kristina Bergman Alme, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att estetiska ämnen åter blir obligatoriska i gymnasiets alla teoretiska utbildningsprogram
2. **att** skolan blir allt mer likriktad är en utveckling som måste brytas. Skolan, liksom samhället i övrigt, bör vara en plats med utrymme för mångfald och kreativitet. Många gymnasiestudenter väljer i dag motvilligt bort estetiska ämnen till förmån för sådant som ger meritpoäng. Det är ett problem

Ibland sätts felaktiga likhetstecken mellan estetiska ämnen och vad som kallas för ”flumskola”. Det är en olycklig uppställning. Även inom estetiska ämnen finns oumbärlig kunskap som svenska gymnasiestudenter måste uppmuntras ta del av. Ett framtida välmående Sverige kräver kreativa människor som kan spela, illustrera, dansa, sjunga och annat som faller inom ramen för det estetiska.

Vidare finns omfattande forskning som visar att aktivitet inom estetiska ämnen leder till högre prestation i andra. Exempelvis förbättras läskunnigheten, förmågan att komma ihåg ord och rumsuppfattningen av att spela musikinstrument.

De konstnärliga utbildningarna på Sveriges universitet, inklusive arkitektutbildningar, pekar tydligt på att den generella förkunskapen hos studenterna har minskat och att detta menligt påverkar kvaliteten på universitetsutbildningarna.

För liberaler har kunskap alltid haft ett egenvärde. Ett brett kunnande ger förnuftiga medborgare egenmakt att forma sina egna liv. I förlängningen gynnar det hela samhället. Att åter göra estetiska ämnen obligatoriska för gymnasiets alla teoretiska utbildningsprogram bör därmed ligga helt i linje med Liberalernas ideologiska ansats.

H121. Inför engelska som nybörjarspråk

Liberalerna Norberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** engelska som nybörjarspråk ska införs i samtliga skolformer, som ett alternativ för dem som inte har läst ämnet tidigare
2. **att** betyg ska kunna sättas i delkurser i engelska, även för tonåriga elever
3. **att** Liberalerna undersöker frågan vidare om kravet på engelska kan förändras så att fler elever, tonåriga som vuxna, kan komma igenom vårt skolsystem snabbare

I Sverige är engelska sedan många år tillbaka ett obligatoriskt kärnämne. Till viss del bygger vårt nuvarande system på att elever är en homogen grupp och där enspråkighet är normen (svenska). Att då lägga till ytterligare ett språk är inte orimligt. Det är en rest från kolonialtiden att tänka så.

I dagens Sverige så har vi elever från jordens alla hörn. Många har flera språk med sig när de kommer till skolan. Få av de språken räknas i vårt nuvarande system, och ger heller inga meritpoäng. Vårt system är föråldrat och förlegat och sinkar nu många elever att ta sig igenom skolsystemet. Framförallt gäller detta elever som kommer i tonåren eller som vuxna. De hamnar ofta i en situation där de ska lära in två nybörjarspråk samtidigt. Där visar även forskning (bl.a. Cummins) att för att klara högre studier så kan det ta upp till 8 år för dig för att hinna bygga ut ett tillräckligt stort ordförråd för att klara samtliga ämnen.

Eftersom elever i tonåren prövas mot år 9s mål i engelska så står de inför en omöjlig uppgift. Detsamma gäller för vuxna som ska validera eller läsa in sin grundskole- eller gymnasieskolebehörighet. Det är inte rimligt att klara två nybörjarspråk samtidigt som du också ska ta till dig fakta om samhälle och så vidare.

På Komvux är nu engelskämnet indelat i fyra delkurser. Det borde även grundskola kunna förhålla sig till. Många elever i grundskolan hinner inte läsa in hela grundskolans engelska till år 9, eftersom de har börjat med ämnet senare än alla andra. Det torde vara rimligt att de bedöms mot rimliga krav och kan få betyg utefter sina kunskaper. Det skulle också göra att fler blir behöriga till gymnasiet. Då skulle kravet kunna bli: betyg i engelska (utefter förmåga). På gymnasiet kan du sedan fortsätta att bygga på dina kunskaper.

H122. Engelsk punktskrift i skolan

Marcus Larinen, Trollhättan

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att elever med punktskrift som skriftspråk ska få undervisning i Unified English Braille (UEB)

Enligt läroplanen för engelska i grundskolan står det att ett av målen är att eleven ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att ”formulera sig och kommunicera […] i skrift”. Elever med punktskrift som läsmedium ges inte denna möjlighet.

Punktskriftsalfabetet som det används i engelska är i princip identiskt med det svenska, men skillnaden är att där vi i Sverige skriver ut hela orden använder engelsk punktskrift som regel så kallad kortskrift, där ett eller flera tecken används som förkortningar för hela ord. Sen ett par år tillbaka ser den engelskspråkiga punktskriften ut likadant över hela världen, och för att leva upp till skolplanens målsättning bör elever med punktskrift som läsmedium ges möjlighet att lära sig Unified English Braille.

H123. Mer gymnastik i skolan

Carl-Åke Utterström, Västerås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för utökat antal gymnastiklektioner i veckan

Genom det utökade antalet timmar gymnastik skapas förutsättningar för ett betydligt mer fokuserat inlärande.

Eleverna blir av med överskottsenergin, det blir lugnare i klassrummet och eleverna blir mer fokuserade genom att fysiskt må bättre. Den ökade fysiska aktiviteten motverkar

också psykisk ohälsa. Antalet elever i psykisk ohälsa verkar vara stigande. Barn- och ungdomspsykiatrin, BUP, har stigande antal.

Genom bättre fysik förbättras sömnen och uppmuntrar till en bättre dygnsrytm och förbättrar förmågan till målformulering och framförallt motverka den ökande mängden stillasittande.

H124. Mobilfria omklädningsrum

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalernas förslag om mobilfria klassrum omfattar omklädningsrummen.

Vi har under lång tid fått rapporter om stöket och bristen på studiero i skolan. Många elever uppger att de störs både av sin egen och av andra elevers användning av mobiltelefoner på lektionstid. Därför lanserade Liberalerna i februari förra ordet förslaget om mobilfria klassrum. Det var ett bra och viktigt förslag, inte minst för elever från hem utan studietradition som är de som förlorar mest när undervisningen störs av mobiler.

Med smarta telefoner har också möjligheten att fota var som helst och när som helst blivit vardag för oss alla och även för våra barn. De har lett till större otrygghet och en större känsla av otrygghet.

Ingenstans är otryggheten större än i våra omklädningsrum. Sex av tio elever undviker att duscha efter idrottslektionerna. Orsakerna till detta är flera och allvarliga, visar en undersökning av Sveriges Radio. Tidsbristen, att känna sig obekväm med att visa sig naken inför andra eller rädslan att bli fotograferad är några. Att eleverna känner sig otrygga är ett misslyckande för den svenska skolan.

Skollagen, kapitel 5, paragraf 3, framhåller att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Alla elever har rätt att känna sig trygga i skolan. Det gäller givetvis också idrottslektionerna och skolans omklädningsrum.

Ombyte till och från gymnastiken räknas inte alltid som lektionstid utan kan bl.a. schemaläggas i samband med en rast. För Liberala Kvinnor är det självklart att den personliga och kroppsliga integriteten måste skyddas i skolan. Självklart ska ingen bli utsatt för smygfotografering i duschen. Därför menar vi att ett förtydligande krävs att Liberalernas förslag om mobilfria klassrum även måste gälla omklädningsrummen.

H125. Trygga omklädningsrum i skolan

Paulina Draganja, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna, Charlotte Schenström, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** det anslås riktade bidrag till skolor för att installera enskilda duschbås där elever får duscha i fred
2. **att** skolan strävar efter att ge de elever som har haft idrott 20 minuters rast innan nästa lektion startar
3. **att** om inte skolan har ett generellt mobiltelefonförbud under skoltid så ska dessa samlas in innan eleverna går in i omklädningsrummet för att motverka ofrivillig fotografering

Sex av tio elever undviker att duscha efter idrottslektionerna. Orsakerna till detta är flera och allvarliga, visar en undersökning av Sveriges Radio. Tidsbristen, att känna sig obekväm med att visa sig naken inför andra eller rädslan att bli fotograferad är några. Att eleverna känner sig otrygga är ett misslyckande för den svenska skolan och ytterst är den unga generationens framtida hälsa i farozonen. Elever som undviker att anstränga sig under idrotten för att inte bli svettiga och behöva duscha, eller i värsta fall undviker idrotten helt, riskerar både ett dåligt betyg och sämre fysisk kondition. Ny forskning visar att idrott i skolan varje dag har stora positiva effekter, att de bidrar till bättre betyg i teoretiska ämnen och minskar risken för framtida benfrakturer (Lunds universitet 2017, källa Sveriges Radio). Sverige har lägst antal undervisningstimmar i idrott av alla nordiska länder. Liberalerna har tillsammans med övriga oppositionen i riksdagens utbildningsutskott uppmanat S/MP-regeringen att införa fler undervisningstimmar i idrott, på grund av larmen om att barn och ungdomar i genomsnitt rör på sig i mindre utsträckning än tidigare generationer, med en ökande andel överviktiga barn som följd. För många av dessa är skolidrotten den enda motion de kommer i kontakt med. Det är därför angeläget att överbrygga alla hinder för eleverna att delta i de idrottslektioner skolan i dag erbjuder.

Otrygghet och utsatthet stora riskfaktorer bakom minskat duschande i skolan

Sveriges Radios reporternätverk gjorde 2016 en undersökning bland 3 266 högstadieelever på 80 skolor i hela landet angående detta. 60 procent av eleverna i undersökningen svarade att de inte alltid duschar efter idrotten, 43 procent av dessa svarade att de inte hinner innan nästa lektion börjar. 34 procent skippar duschen för att duscharna är snuskiga och dåligt städade, 31 procent för att det är jobbigt att visa sig naken, 11 procent för att de är rädda för att bli fotograferade och 11 procent för att de är rädda för att bli retade eller kränkta.

En stor del av problemen bakom att elever undviker att duscha kan åtgärdas med konkreta och enkla lösningar. Genom att skolorna bygger avskilda duschbås, håller en god hygien i sanitetsutrymmen, avsätter tillräckligt med tid i schemaläggningen samt samlar in mobiltelefonerna innan idrottslektionen, skulle attraktiviteten för eleverna att duscha öka avsevärt. I dag anser sig många skolor inte ha råd till

ombyggnad av duschutrymmen, då kostnaden tas från skolpengen som redan har låga marginaler.

Referenser:

- https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/darfor-duschar-vi-inte-efter-skolidrotten
- https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=493&artikel=6563777
- https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/8wjewG/sex-av-tio-duschar-inte-alltid-efter-gympan
- https://mitti.se/nyheter/nya-bas-ska-fa-fler-elever-att-duscha/
- https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=112&artikel=6604949
- https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?artikel=6612809

H126. Inför demokrati som eget ämne på gymnasiet

Annika Westh, Öckerö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** demokrati ska bli ett eget ämne på gymnasiet

Vår demokrati i Sverige är nästan hundra år gammal och de institutioner som stödjer den är väl etablerade. På denna period så räknar vi in dryga tre generationer. Varje generation måste dock fostras i demokratins villkor och arbetssätt. Det görs bl.a. i skolan. Men, tiden för detta är mycket knapp.

I dag når vi nästan alla elever i gymnasiet. Alla har samhällskunskap – om än i två varianter. Ämnet samhällskunskap innehåller många olika avsnitt. Ideologi och organisering av demokrati får samsas med annat viktigt innehåll.

Vår demokrati utmanas i dag från flera håll. Partier och grupper med ideologisk lutning åt att montera ner den liberala demokratin har vuxit. Förståelsen för att olika ideologier och konstitutioner leder till olika sorters samhällen är liten. Trots att detta har fundamental bärighet på samhället.

De politiska partierna som traditionellt fostrat medborgare i kunskap om hur delta i de politiska arenorna, har få medlemmar. Sammansättningen sett till befolkningen visar tydligt att den unga generationen är representerade i mycket liten omfattning. Det betyder att vi inte sörjer för framtida politiker i den utsträckning det gjordes tidigare. Detta syns även hos de etablerade partiernas ungdomsförbund.

För att råda bot på detta i någon mån, bör demokrati bli ett helt eget ämne i skolan. Det skulle även vara en tydlig signal om att samhället tar demokratifostran på allvar.

Behörighet gäller för lärare som är behöriga i samhällskunskap.

H127. Uppdatera sex- och samlevnadsundervisningen i skolan

Liberalerna Varberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **Liberalerna** säkrar att sex- och samlevnadsundervisningen blir ett integrerat ämne på alla Sveriges skolor precis så som kravet i dag är
2. **Liberalerna** verkar för att uppdatera sex- och samlevnadsundervisningen i skolan med ett normkritiskt perspektiv på porr och dess skadeverkningar

Sex- och samlevnadsundervisning ska vara ett integrerat ämne i den svenska skolan. Här kan alla unga nås för att få bra och relevant förberedelse och kunskap om se och samlevnad. Dock visar undersökningar att detta varierar väsentligt mellan skolor och i många fall är det enskilda inslag men även ofta inte alls förekommande.

I princip alla killar och drygt hälften av alla tjejer i 16-årsåldern har sett pornografi. Siffror från Linköpings Universitet visar att en av fyra killar i 18-årsåldern tittar på porr dagligen.

Samtidigt visar studier att noll procent av de barn och unga som har sett porr pratar med någon vuxen. Detta betyder att den första och primära källan förutom dagens sex och samlevnadsundervisning om sex är pornografin på internet.

Forskning i Sverige och internationellt visar att pornografin påverkar attityder och beteenden till sexuella relationer. Dagens pornografi har däremot ofta inslag av våld, förnedring, grova handlingar och aggressioner.

Att därför dels inte ha sex och samlevnadsundervisning integrerat i skolan och dels inte informera och utbilda om porrens skadeverkningar leder till att det ungdomar ser i porren blir det som sen blir vägledande i hur sexuella relationer ”ska vara” och detta skapar stora skador både och pojkar och flickor där våld och förnedring kan bli normen för vad som förväntas av dem.

Referenser:

- 1. Skolinspektionen. (2018). Sex- och samlevnadsundervisning
- 2. Donevan, M., Jonsson, L. (2018). Högkonsument eller porrfri? Svenska ungdomars pornografikonsumtion över en 10-årsperiod.
- 3. Mattebo, M. (2014). ”Pornography and Sexual Experiences Among High School Students in Sweden.” Journal of Developmental and Behavioural Pediatrics, Vol. 35(3):179–188.
- 4. Bridges, A. J., Wosnitzer, R., Scharrer, E., Sun, C., and Liberman, R. (2010). ”Aggression and sexual behavior in bestselling pornography videos: A content analysis update,” Violence Against Women, 16(10):1065–1085.

H128. Nationella riktlinjer för en porrfri skoltid

Cecilia Elving, Stockholm, Ulrica Westerlund, Umeå, Lovisa Aldrin, Halmstad, Britt-Inger Andersson, Alingsås, Sascha Carlsson, Jönköping, Sarah Karlsson, Härnösand, Anna Manell, Sollentuna, Marmar Moshfeghi, Uppsala, Helene Nilsson, Boden, Jacqueline Tjällman, Skövde, Monica Wahlström, Vännäs

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Skolverket får i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för att förhindra att barn får tillgång till porr under skoltid

Porrfilter i skolan har under några år debatterats intensivt. Pornografin har i och med den tekniska utvecklingen fått en ny dimension. Tack vare internet har tillgången till porr aldrig varit större.

Debatten kring porr har polariserats till att handla om att vara för eller emot porrfilter. Liberala kvinnor ser att porrfilter har sina uppenbara begränsningar men blundar inte för att det finns ett problem att barn i skolan kan komma in på internetsidor som innehåller våldsporr.

Var tredje år genomför Skolverket en undersökning för att följa upp it-användning och it-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning. Den senaste gjordes 2016 och visar att hälften av landets skolor har någon form av it-lösning som blockerar åtkomsten av visst material på internet. Många skolor har redan i dag verktyg och system för att barn inte ska exponeras för porr i skolan, t.ex. har man i Varbergs kommun ett system där den som försöker porrsurfa i skolan eller på arbetstid i kommunen möts nav en varningstext om att sidan bedöms som olämplig.

I dag står skolorna och deras huvudmän ensamma med ansvaret för hur man bör agera när det gäller åtkomsten av t.ex. våldsporr. Därför spretar också skolornas agerande i frågan. Liberala Kvinnor menar att det är viktigt att det finns vägledning och exempel på åtgärder som man som skolledning eller huvudman kan vidta.

Därför bör Skolverket ges i uppdrag att se över hur skolorna arbetar med att förhindra att barn får tillgång till porr under skoltid, för att sedan kunna ta fram nationella riktlinjer som kan fungera vägledande i arbetet med digital säkerhet och trygghet i skolan.

H129. Rätten till en barndom fri från våldsporr

Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** sex- och samlevnadsundervisningen ska utgå från ett kritiskt perspektiv på porr – med kunskapshöjning för alla i skolan om pornografins skadeverkningar
2. **att** införa åldersverifiering för internetporr[1]
3. **att** förskola, skola, fritids, ungdomsgårdar och andra miljöer där barn vistas ska vara porrfria – nationella riktlinjer ska tas fram
4. **att** kompetensutveckla hälso- och sjukvården, socialtjänsten, rättsväsendet och alla andra aktörer i samhället som på något sätt möter barn och unga i hur man pratar om porr och sex

I oktober 2018 presenterades rapporten ”Svenskarna och internet”, som visar att barns användande av internet ökar, 89 procent av alla 10–11-åringar använder internet dagligen. Det de möter är ett internet där porren finns två klick bort, utan åldersgräns och där den lagstiftning vi har för att barn inte ska utsättas för porr hittills inte applicerats. Redan för tio år sedan innehöll 90 procent av porren våld och förnedring.

Vanliga inslag i mainstreamporren är:

5. **”gagging”,** att mannen kväver kvinnan med penisen
6. **strypningar,** så kallat strypsex
7. **”ass** to mouth”, att mannen penetrerar kvinnan analt och sedan direkt oralt så att hon tvingas äta sitt eget bajs
8. **slag**
9. **ord** som ”bitch” och ”slut”

Redan i tolvårsåldern möter det genomsnittliga barnet detta. Siffran kommer från 2014 och i och med att internetanvändandet kryper ner i åldrarna är risken stor att ännu yngre barn utsätts i dag. Siffror från Linköpings universitet visar att 26 procent av unga killar tittar dagligen. Studier visar också att de som tittar dagligen i högre utsträckning utsatts för sexuella övergrepp och även utsätter andra.

Pojkar och flickor berättar vad porren gör med deras egen självbild och hur den påverkar hur de ser på andra, de är rädda för att inte kunna sluta titta och tjejer berättar om hur de utsatts för övergrepp som killarna fått inspiration till i porren. Men också att flickor tror att de ska ”gilla” det som porrskådespelarna gör och att det är vad killarna förväntar sig av dem.

Men detta är inte ett problem som föräldrar eller enskilda organisationer kan lösa själva och det räcker inte med att ”bara uppfostra” barnen. Våldsporrens påverkan är en pågående folkhälsokris. Porrens ideal med underliv utan hår innebär också att en ökning av underlivsskadorna i form av skärskador och infektioner. Men också att fler unga gör skön-

1. Yrkande 2 hänvisat till avsnitt B 3, Grundlagsfrågor och demokratipolitik.

hetsoperationer av blygdläppar, klitoris och penis för att det inte ”duger” enligt de ideal som porren visar upp.

Att vi låtit en mångmiljardindustri helt obehindrat komma åt våra barn kräver omfattande åtgärder, speciellt i den digitaliseringsiver som nu råder. Barns frihet från att ofrivilligt utsättas för våldsporr i skola och förskola måste säkerställas. I butiker får porren inte exponeras i barnhöjd, men på nätet når porren våra barn inom tio sekunder. Lagstiftningen har inte hängt med. Vi behöver åldersgräns på porr även på nätet. Vi vuxna har ett stort ansvar i detta.

H130. Inga elever ska behöva uppleva våld, porr eller kränkningar under skoltid

Therese Traneborn, Malmö, Tobias Traneborn, Malmö

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att alla elever i alla svenska skolor aldrig behöver uppleva porr, våld, skräck och kränkningar via digitala enheter under skoltid
2. **att** Liberalerna uttrycker att alla elever i alla svenska skolor aldrig ska behöva uppleva porr, våld, skräck och kränkningar via digitala enheter under skoltid
3. **att** Liberalerna arbetar för att Skolverket säkerställer efterlevnad av att alla skolelever har rätt till en skolmiljö fri från våld, porr, skräck och kränkningar via digitala enheter under skoltid
4. **att** Liberalerna arbetar för att lagstiftning reglerar elevernas tillgång till skolornas internet så att alla skolelever har en skolmiljö fri från våld, porr, skräck och kränkningar via digitala enheter under skoltid
5. **att** Liberalerna uttrycker att lagstiftning reglerar elevernas tillgång till skolornas internet så att alla skolelever har en skolmiljö fri från våld, porr, skräck och kränkningar via digitala enheter under skoltid

Alla elever i Malmös kommunala grund- och gymnasieskolor har erbjudits en digital enhet att använda i skolans undervisning. Malmös upphandling har gett elever från minst årskurs 3 en digital enhet per elev i form av bärbara datorer.

I många grundskolor i Malmö sker det numera dagligen att elever under pågående undervisning surfar på internet och tittar på porr, våld, skräck och kränkningar via film vanligtvis via Youtube. När eleverna blir uppmanade att stänga ned olämpliga filmen struntar de i tillsägelsen och fortsätter att titta. Ibland stänger elever ned internetsidan men återgår till den så fort läraren ägnar sin uppmärksamhet till de andra eleverna.

Om läraren tar elevens bärbara dator på grund av missbruk av gällande avtal för hur datorn får användas strider det mot skollagen som bestämmer att varje elev har rätt till skolans läromedel. I dagens skolor är läromedlen till övervägande del endast tillgängliga via digitala lärandeportaler och plattformar på hemsidor.

Skollagen och skolans digitalisering har undergrävt lärarens auktoritet i klassrummet och möjlighet till att skapa studiero i klassrummen. Eleverna kan lugnt fortsätta att sitta av sin skoltid genom att underhållas med våld, skräck, porr och annat innehåll på internet som inte bidrar till elevens kunskapsutveckling eller för övriga elevers studiero.

Lagstiftning behöver reglera elevers internetsurfande i samband eller i nära anslutning med det nya mobilförbudet i skolan som annars riskerar att bli verkningslöst. I nuläget kan kommuners it-avdelningar säkerställa att skolelever inte kan se, ladda ned eller sprida porr, våld, skräck och kränkningar på ett enkelt och kostnadseffektivt sätt. Exempelvis kan grundskoleförvaltningen i Malmö via stadens it-avdelning sätta begränsningen Barntillåtet på alla digitala enheter med lösenkod. De kan även införa datafilter vid sökningar på internet för ett antal ord ex. våld, porr, könsord, särskilt nedsättande ord och uttryck för att minska risken att våra barn och unga får uppleva och se kränkande filmer och bilder via internet.

Alla skolelever har rätt till en trygg skolmiljö fri från våld, porr och kränkningar i digital form

Under en tvåårsperiod genomförde forskarna Selena Nemorin, Scott Buffin, Nicola Johnson och Neil Selwyn etnografiska studier på tre olika ”high schools” (elever 11–18 år) och deltog i skolvardagen. Forskningsstudierna visade att undervisningen följde traditionella mönster och upplägg, förändringen var endast att uppgifterna utfördes på digitala verktyg (www.skolverket.se). Syftet med digitaliseringen i svenska skolan är att det ska leda till; omfattande förändringar i undervisningen med fler spontana och flexibla inlärningssituationer och att eleverna skulle samarbeta mer tillsammans men så ser tyvärr inte skolvardagen ut. I stället har flera nya problematiska situationer skapats genom elevernas konstanta tillgång till wifi-uppkoppling och digitala verktyg.

H131. Utbildning och infrastruktur för hela landet

Lennart Rohdin, Ljusdal

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uttalar att lokala utbildningscentra för högre utbildning bör inrättas i kommuner i FA-region utan högskola/universitet[1]
2. **att** landsmötet uttalar att utbildning i användning av fjärrundervisning bör införas i lärarutbildningen
3. **att** landsmötet uttalar att utbildning i pedagogik för undervisning i små skolor bör införas i lärarutbildningen
4. **att** landsmötet uttalar att underhållet av statliga vägar måste prioriteras i de statliga väganslagen2

Skola och utbildning för hela landet

Landsbygdsutredningen 2019 visade förtjänstfullt på den växande svårigheten med kompetensförsörjning i landets mindre kommuner. För människor som redan befinner sig på arbetsmarknaden och/eller har familj innebär de långa fysiska avstånden till högre utbildningscentra avsevärda hinder. Förslaget om lokala utbildningscentra för högre utbildning skulle väsentligt underlätta för människor

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt H2, Forskning och högre utbildning.
2. Yrkandet hänvisat till avsnitt F2, Trafik och infrastruktur.

på landsbygden att skaffa sig nödvändig högre utbildning eller kompetensutveckla sig för behov den lokala arbetsmarknaden ställer.

Likaså vore det värdefullt att i Sverige pröva den modell som bl.a. används i Norge, där studielån för högre utbildning kan avskrivas för den som under ett antal år tar anställning i en mindre kommun t.ex. i Norrlands inland.

Små skolor och modern teknik

Skolans uppgift är att erbjuda landets barn och ungdomar utbildning. Men, nedläggning av små skolor på landsbygden är ofta sista steget i samhällets tillbakadragande från en bygd. Det visar sig dessutom sällan att nedläggning av småskolor ger de ekonomiska besparingar som kommunens skolförvaltning förespeglat de politiska beslutsfattarna lokalt. Däremot motverkar ständiga hot om nedläggning rekrytering av såväl lärare som elever.

I en tid när digitalisering och it-teknik prisas som lösningen på de stora välfärdsproblemen inom inte minst vård och omsorg, är det särskilt anmärkningsvärt att digitalisering i form av distans-/fjärrundervisning inom skolan ses som något väldigt problematiskt. Här är det nog snarare skolans skråintressen som dominerar motståndet.

För många mindre skolor skulle fjärrundervisning tvärtom kunna vara en värdefull komplettering, där kompetens saknas hos befintliga lärare. I lärarutbildningen bör därför införas utbildning i användning av fjärrundervisning liksom i pedagogik för undervisning i små skolor.

Post, telefon, bank och bredband

Valet av mer marknadsmässiga lösningar för samhällstjänster som post, telefon och bank kan säkert ha räddat statens kassa, men utförarna av dessa verksamheter verkar allt mindre roade av att leverera brev, telefon och kontanter. Den rosade digitaliseringen har säkert inneburit positiva bidrag till det allmänna välståndet, men för landsbygdens invånare innebär det inte sällan att dessa tjänster minskar eller erbjuds allt längre bort.

Infrastruktur

Det är en paradox att ett Sverige som är rikare än någonsin i allt högre grad saknar medel att underhålla det befintliga vägnätet. Många Europavägar och riksvägar uppvisar stora gropar och vägskador som inte åtgärdas under lång tid. Det är orimligt att ständigt tyngre lastbilstrafik tillåts på våra större vägar utan att medel för att klara vägarnas underhåll säkerställs. Bilen är för många landsbygdsbor ett nödvändigt transportmedel. De tvingas leva med allt högre drivmedelsskatter samtidigt som underhållet av statliga vägar blir alltmer eftersatt. På senare tid har där också snöröjning av statliga vägar kommit att minskas i omfattning.

Vuxenutbildning

H132. Gör om delar av CSN:s ansökningsförfarande

Liberalerna Norberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** en genomlysning görs av CSN:s ansökningsförfarande och hur det går till
2. **att** elever som inte har fullständig grundskola eller gymnasieskola men som uppfyller kriterierna för studiestartsstöd – alltid prövas mot detta i första hand. I andra hand ska vanliga studielån vara alternativet
3. **att** antal veckor som beviljas från CSN bör vara baserat på forskning och vad den säger om inlärning på ett nytt språk. Det är inte rimligt att få avsevärt färre veckor till förfogande
4. **att** möjlighet att kunna få fler veckor, efter behov, på grund- eller gymnasienivå förenklas
5. **att** samtliga personer som kommer som vuxna till Sverige bör få minst ett minimum om 80 veckor på grundnivå och 120 på gymnasienivå
6. **att** när en person klarat sin grundskole- eller gymnasieutbildning så upphör rätt till fler veckor på den studienivån

Sedan några år tillbaka kommer många vuxna som inte har sina betyg med sig eftersom man har flytt från sina hemländer. Sverige är ett land där papper betyder nästan allt. Om du inte har papper på dina kunskaper hamnar du ofta i skolbänken förr eller senare.

Som systemet är upplagt nu ska personen som söker studiemedel berätta om hen gått i skolan i sitt hemland. De som svarar ”ja” på den frågan får ett visst antal veckor (40 på grundskola, 80 på gymnasienivå). Problemet för oss som arbetar inom vuxenutbildningen är att det där svaret som personen anger förvisso är sant, men det har förödande konsekvenser:

Nästan ingen klarar svenska som andraspråk grund (sva) på så kort tid som 40 veckor, oavsett om personen är mycket studiemotiverad eller språkbegåvad. Om personen aldrig studerat engelska tidigare så kommer de heller inte hinna med det ämnet.

Att ”ha gått i skolan” betyder olika saker i olika länder (en gång i veckan, 40 timmar i veckan, på vilket språk?).

De som svarar nej får i regel 80 veckor på grund och 120 på gymnasienivå.

Här behöver Sverige se över vad vårt system har för konsekvens. Ingen ska behöva ljuga för att få rimliga förutsättningar. Konsekvensen är att många vuxna i stället påbörjar sin utbildning, hinner inte med att slutföra den och blir antingen återbetalningsskyldig till CSN eller hamnar på någon form av försörjningsstöd.

Senare infördes ett system där personer med låg studiebakgrund, och som står långt ifrån arbetsmarknaden, kunde söka studiestartsstöd. Här fanns det redan elever i systemet som inte kunde söka detta stöd. Utöver det ska bedömningen till rätten till studiestartstöd göras på kommunalnivå. Så

skedde inte i samtliga kommuner när stödet infördes. Det är en lång och krånglig process för att ompröva om man har rätt till studiestartsstöd eller inte.

Liberalerna bör driva på att göra skolsystemet bättre för alla, även för vuxna.

H133. Likabehandling för alla folkhögskolestuderande

Anders A. Aronsson, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna på alla nivåer ska verka för att staten tar ansvar för att nivån på anslagen till folkhögskolornas verksamhet uppgår till förväntade 100 procent, i första hand genom att staten tar hela anslagsansvaret
2. **att** likabehandlingsprincipen ska gälla för folkhögskolornas deltagare avseende regionernas/landstingens ekonomiska stöd till folkhögskolorna
3. **att** en likvärdig nivå avseende folkhögskolornas ekonomiska stöd inklusive interkommunala ersättningar ska gälla över hela landet

När riksdagen våren 2014 antog Maria Arnholms proposition om folkbildningen markerades folkhögskolan som egen utbildningsform. Det som inte kom med var tydliga riktlinjer om likabehandling av folkhögskolornas elever, när det gäller de regionala ekonomiskt stöden.

Det finns 156 folkhögskolor runt om i Sverige, 114 av dem ägs och drivs av folkrörelser/liknande. 42 ägs och drivs av regioner/landsting. Det är cirka 31 000 deltagare i långa kurser. Utbildningsformen ger varje skola stor frihet att lägga upp kurserna utifrån skolans inriktning och elevernas behov. Mångfalden av kurser och olika uppläggning är något av den grundläggande idén, det ger flexibilitet för att kunna tillgodose olika intressen och behov, varierande över tid. Staten anslår medel till verksamheten, vilket ska täcka cirka 75 procent av kostnaderna. Regionerna förväntas bidra med resterande 25 procent.

Statsbidragen per deltagarvecka till folkhögskolorna är förstås samma över hela landet. Men villkoren för folkhögskolorna är olika över landet. Bidragskonstruktionen skiljer sig åt mellan regionerna, likaså nivån på bidragen. Det görs dessutom i några fall skillnad på om deltagaren kommer från den region där skolan är belägen, vilket ger högre bidrag, än om deltagaren på grund av specialintresse väljer en skola i en annan region. Detta medför ekonomiska konsekvenser för den skola som tar emot deltagare från en region som ger fullt deltagarbidrag, interkommunal ersättning, enbart till de som går på folkhögskola i den egna regionen. Detta är inte en rimlig ordning i deltagarnas perspektiv. Dessutom ger regionerna ofta högre bidrag till sina egna skolor än till de som drivs av folkrörelser. Det är inte heller en rimlig ordning, i skolornas perspektiv. För övriga skolformer är regelverken tydliga med utgångspunkt i likabehandlingsprincipen, verksamhet som drivs i egen regi ska inte ha fördelar av sin huvudman. Ett exempel på detta är förhållandet mellan kommunerna och gymnasiefriskolorna, som regleras i Skollagen från 2011.

I december 2017 beslutade riksdagen att utöka antalet platser på folkhögskolorna med 25 procent. Detta var naturligtvis positivt för folkhögskolorna, som genom sin flexibilitet klarade att utöka verksamheten. Ekonomin hängde dock inte med, genom att regionernas anslag till folkhögskolorna släpar efter eller t o m stryps. Detta i ett läge när folkhögskolorna möter angelägna behov av kompetensstärkning, t.ex. i form av kurser för lärarassistenter och polisutbildningsförberedande kurser. De sammantagna anslagen per timme hänger således inte med vilket givit negativ effekt för folkhögskolornas ekonomi och orsaken är så gott som helt att finna i eftersläpande anslag från regionerna. Enklast vore ett radikalt grepp: en smärre skatteväxling där staten tar hela ansvaret för anslaget till folkhögskolorna. Det skulle inte bara ge likabehandling över hela landet, det skulle dessutom innebära ett rejäl administrativ besparing, 156 skolor skulle inte behöva ha ekonomiadministrativa relationer med 21 regioner!

H2. Forskning och högre utbildning

H201. Avskaffa högskoleprovet – öka kompetensen

Anton Johansson, Stockholm, Ida Arnstedt, Stockholm, Emma Bjarnevik, Lund, Victor Bolander, Växjö, Christoffer Heimbrand, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att avskaffa högskoleprovet i sin nuvarande form
2. **att** Liberalerna ska verka för att komplettera antagningsprocessen till högskola och universitet med ämnesspecifika inträdesprov och fler basår

Högskoleprovet infördes för att öppna fler dörrar till högre studier, men har blivit förlegat och uppfyller inte längre sitt ändamål. Vi ser flera problem med dagens högskoleprov. De studenter som skrivit högskoleprovet har sämre förutsättningar att ta sig igenom hela utbildningen än de som kommer in på betyg. Det beror på att högskoleprovet säger väldigt lite om hur kompetent du är för högre studier. Oavsett om du vill studera sociologi eller teknisk fysisk tar du samma prov. Ett prov som ska vara anpassat för alla utbildningar har blivit dåligt anpassat för de flesta utbildningar. Högskoleprovet har även blivit en klassfråga. I praktiken får de som har råd att skriva provet flera gånger, köpa övningsböcker och gå kurser betydligt bättre förutsättningar – än deras studiekamrater från mindre bemedlade bakgrunder. Provet som skulle utjämna klasskillnader cementerar dem i dag.

För att komma till bukt med dessa problem måste vi avskaffa högskoleprovet i sin nuvarande form. Vi behöver fler vägar in till högskolan, men det ska inte vara dåliga vägar. För att bredda rekryteringen bör vi i stället satsa på fler ämnesspecifika inträdesprov som lärosätena själva får utforma. Även basår är något fler av Sveriges universitet och högskolor borde införa. Tekniskt basår finns vid flera lärosäten och är en kompletteringsutbildning för de som saknar behörighet. Det har gång på gång visat sig vara ett lyckat koncept. Det är en möjlighet att bredda rekryteringen utan att kvaliteten sänks. De studenter som börjar är bättre förberedda än både de som skrivit högskoleprovet och de som kommer direkt från gymnasiet.

Högskoleprovet har funnits länge och många är fortfarande positivt inställda till det. Men vi måste vara ärliga med att provet inte uppfyller sitt syfte. Därför bör högskoleprovet avskaffas.

H202. Översyn av universitetens resurstilldelningssystem

Peter Sedlacek, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna tar initiativet till en granskning och uppföljning av resurstilldelningssystemet för den grundläggande universitetsutbildningen

I slutet av 1980 talet gjordes en omfattande utredning av resurstilldelning för grundläggande universitetsutbildning som dittills mest baserades på ”tradition”, det vill säga tidigare tilldelningar.. Utredningen fick smeknamnet ”Grundbulten” och innebar i stora drag att olika utbildningsområden fick mycket starkt varierande resurser. T.ex. fick kurser i medicin mångdubbelt högre tilldelning än humaniora och samhällsvetenskapliga ämnen. Halva resursen fick man och får man fortfarande per registrerad student. Andra halvan när studenten klarat av kursen.

Planeringen, alltså själva utredningen, skedde under socialdemokratiskt maktinnehav, beslut fattades sedan under Bildt regeringen.

Systemet som bl.a. innebär att humanistisk och samhällsvetenskapliga undervisning får klara sig med få undervisningstimmar har diskuterats hur länge som helst och mindre justeringar har också gjorts. Men i grunden är det samma system som infördes för drygt 27 år sedan och som starkt missgynnar vissa ämnen, se ovan.

Jag anser att det verkligen är dags att systemet granskas och följs upp i grunden.

H203. Verka för högre basanslag för universitetsforskningen

Peter Sedlacek, Umeå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för en fortsatt kraftfull ökning av de statliga basanslagen för forskning vid våra universitet
2. **att** man därvidlag särskilt tar hänsyn till ämnesområden som har svårare med externa anslag som t.ex. humaniora och samhällsvetenskap

Det är jättebra att Liberalerna högprioriterar utbildningsfrågor. Men det är helt uppenbart att förskole-,grundskole- och gymnasiefrågor upptar mycket mera utrymme än högskolefrågor.

Visserligen är det sant att vi såg till att de statliga forskningsanslagen höjdes kraftigt. Och det är också så att det presenterades för något år sedan två forsknings- och innovationspropositioner, vilket innebar att de årliga statliga anslagen höjdes ordentligt.

Men vill Sverige även i framtiden hålla en hög nivå på sin universitetsforskning måste anslagen höjas även fortsättningsvis.

Den ofta citerade forskningsanknytningen av grundutbildningen förutsätter att även ämnesområden som inte kan räkna med lika mycket extern finansiering har lika goda forskningsmöjligheter.

Överlag ska vi liberaler se till att högskolefrågor får en högre dignitet och ett högre genomslag i den offentliga debatten än vad de har just nu.

H204. Krafttag mot studenters psykiska ohälsa

Anton Johansson, Stockholm, Ida Arnstedt, Stockholm, Emma Bjarnevik, Lund, Victor Bolander, Växjö, Christoffer Heimbrand, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att svenska lärosäten ska få ett förtydligat rehabiliteringsansvar för studenter
2. **att** Liberalerna ska verka för att studenthälsan ska få ökade resurser

I dag vittnar allt fler studenter om ökad psykisk ohälsa. Det är ett akut problem både för de individer som drabbas och deras omgivning, men också för samhället i stort som får problem med framtidens kompetensförsörjning. Forskning visar på samband mellan förekomst av psykisk ohälsa under studietiden och risk för sjukskrivning under de första åren vid övergång till arbetslivet. Samtidigt är satsningar mot psykisk ohälsa ofta självfinansierande i längden. Det är tydligt att det behövs en offensiv politik inom flera olika områden för att nå en förändring. Vi behöver arbeta för att fånga upp studenter som lider av psykisk ohälsa tidigare, och bättre stötta i de fall där det gått så långt att det lett till en sjukskrivning.

I dag varierar det stöd en student får vid sjukskrivning beroende på vilket lärosäte som hen läser vid. När en student efter sjukdom återgår till studier förväntas hen kunna delta fullt ut och med samma förutsättningar som om hen vore fullt frisk. Det är en stor skillnad mot vid anställning där det finns ett tydligt ansvar att anpassa arbetet utifrån de förutsättningar som arbetstagaren har. För att säkerställa att studenter får tillgång till den rehabilitering som de har rätt till behöver därför rehabiliteringsansvaret bli tydligare. Det kan exempelvis handla om att Arbetsmiljöverket får i uppdrag att i samråd med lärosätena ta fram riktlinjer för hur processerna ska gå till.

En anledning att många blir sjukskrivna för psykisk ohälsa är att problemen inte fångats upp i tid. Tröskeln att söka hjälp för sin psykiska ohälsa är i dag alldeles för hög. Ett steg att sänka den är att bättre synliggöra studenthälsan. Ett annat problem som förekommer är att många studenter i dag hamnar mellan stolarna när de är för friska för psykiatrin, men för sjuka för studenthälsan. För att ingen ska hamna mellan stolarna behövs en ordentlig satsning på studenthälsan. Det tjänar både samhället och individen på.

H205. Fler behöriga lärare – nu och i framtiden

Liberalerna Dalarna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna aktivt driver frågan om att införa arbetsintegrerad utbildning i hela Sverige, både i form av förskollärarprogram, grundlärarprogram men också i form av kompletterande pedagogisk utbildning

I hela landet råder det brist på behöriga lärare, inom både förskolan och skolan. Söktrycket till landets lärarutbildningar är fortsatt lågt och tyvärr lämnar många nyutexaminerade lärare yrket när de väl kommit igång att arbeta. Vi behöver därför höja attraktiviteten för läraryrket, öka söktrycket till lärarutbildningarna och samtidigt behålla fler som inleder sin lärarkarriär. Fler akademiker samt människor med utländsk examen måste också kunna lockas till att bli lärare i svenska skolor.

Lärarbristen har blivit extra märkbar i Dalarna eftersom länet är först ut när det gäller pensionsavgångar i Sverige. Något måste göras. För att locka fler att söka lärarutbildningen skapade Högskolan Dalarna tillsammans med länets kommuner för några år sedan en unik arbetsintegrerad lärarutbildning som går ut på att studenterna arbetar som lärare på en skola samtidigt som de utbildar sig till lärare och får en avtalsenlig månadslön. Samtidigt som kvaliteten höjs på lärarutbildningen så får också skolorna tillgång till personal som förstärker verksamheterna, där en vanlig utmaning är brist på behöriga lärare. Studenterna blir anställda och under arbetet i skolan har lärarstudenterna en yrkesmässig handledning. Flera län och högskolor har följt Dalarnas exempel.

I dagsläget examineras för få lärare från våra svenska lärarutbildningar i förhållande till behovet samtidigt som många hoppar av sin utbildning innan de är färdiga. I mångt och mycket upptäcker studenterna att jobbet inte överensstämmer med förväntningarna på utbildningen. En fördel med den arbetsintegrerade utbildningen är att lärarstudenterna redan under studietiden möter läraryrkets komplexitet med t.ex. olika klassrumssituationer, krav på deras ledarskap, höga dokumentationskrav och användande av digital teknik.

En annan problematik är att söktrycket till lärarutbildningen i Sverige är katastrofalt lågt. En följd av den arbetsintegrerade utbildningen i Dalarna är att det nu är kö till lärarutbildningen och att det nu går minst sex sökande på en plats.

Vi måste öka antalet behöriga förskollärare och lärare i svensk skola nu och vi behöver tänka och agera på nya sätt.

H206. Utöka avsevärt antalet läkarstuderande

Göte Edvinsson, Borås

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att kraftigt utöka utbildningen till läkare i Sverige med målsättningen att inom längst 10 år utbilda det antal läkare som Sverige behöver

Vi har i dag en situation där antalet läkare i Sverige som har utländsk bakgrund är betydande. Dessa läkare gör en viktig insats för Sverige.

Samtidigt är läkarutbildningen en av de populäraste utbildningarna i Sverige trots höga behörighetskrav. Det krävs i princip toppbetyg i samtliga ämnen från gymnasieskolan för att få tillträde till utbildningen. Detta beroende på alltför få platser. Många svenska elever söker sig utomlands

till andra EU-länder där de får betala dyrt för sin läkarutbildning.

Vi skulle kunna utöka antalet platser på utbildningarna både två och tre gånger och fortfarande enbart få in motiverade och mycket studiebegåvade sökande. Det är i denna situation oerhört pinsamt och oförståeligt att vi inte kan utbilda de läkare som vi behöver. Liberalerna måste aktivt arbeta för att snabbt ändra denna ”skämmiga” situation.

H207. Lägg ner Akademiska Hus

Anton Johansson, Stockholm, Ida Arnstedt, Stockholm, Emma Bjarnevik, Lund, Victor Bolander, Växjö, Christoffer Heimbrand, Uppsala

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att lägga ner Akademiska hus AB och överföra dess bestånd av fastigheter till de enskilda lärosätena

Det saknas inte ambitioner på Sveriges universitet och högskolor, däremot saknar många institutioner tillräckligt med resurser. Samtidigt gick statliga bolaget Akademiska Hus med 6 453 000 000 kronor i vinst förra året.

Akademiska Hus uppgift är att förvalta och utveckla lokaler åt Sveriges universitet och högskolor. Fördelarna med att samla all fastighetsförvaltning för högre studier hos ett enda företag är flera. Det gör att företaget får en specialistkompetens, stordriftsfördelar och universiteten kan fokusera på sina huvuduppgifter – forskning och utbildning. Det borde vara billigare med ett stort företag som sköter allt underhåll än att varje universitet ska sköta sig själva. Ändå fungerar inte systemet.

Akademiska Hus anser själva att de har marknadshyror. Samtidigt äger de majoriteten av alla högskolebyggnader och få universitet och högskolor har möjligheten att flytta till billigare lokaler. Marknadshyror utan konkurrenter leder snabbt till en monopolsituation som gör att hyrorna ökar över marknadsvärde, och fortsätter öka alltefter att staten behöver mer pengar och höjer vinstkravet på Akademiska Hus. De här pengarna tas från de medel som universiteten getts av staten för att bedriva forskning och föra samhället framåt.

Lärosäten måste få bättre möjligheter att själva äga och förvalta sina lokaler via exempelvis stiftelser. Därför menar Liberala Studenter att Akademiska hus bör läggas ner. Att endast ändra ägardirektiven till Akademiska Hus och sänka vinstkravet, vilket Liberalerna drivit tidigare, är inte tillräckligt. För att resurserna ska gå till en bättre akademi för både studenter och forskare krävs det en större förändring. Liberalerna bör därmed driva att Akademiska hus läggs ner helt.

H3. Kultur, idrott och civilsamhälle

Kulturpolitik och mediefrågor

H301. Statlig kultur i hela landet

Henrik Edin, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att alla statliga kulturinstitutioner ska vara verksamma i hela landet
2. **att** Liberalerna verkar för att lämplig myndighet ska genomföra en inventering av platser och rum i hela landet som nationella kulturinstitutioner ska kunna bedriva verksamhet i

Den statliga kulturpolitiken måste syfta till att komma alla svenska medborgare till del. Detta till trots är de flesta statliga kulturinstitutioner förlagda i Stockholm och rör sig sällan utanför stadens gränser. För att kulturpolitiken ska vara ändamålsenlig är det viktigt att uppdrag ges till samtliga statliga kulturinstitutioner att de ska bedriva verksamhet i hela landet.

För de kulturinstitutioner som ägnar sig åt scenkonst kan det handla om att göra turnéer runtom i landet med mindre eller större delar av sin ensemble. För de kulturinstitutioner som ägnar sig åt museiverksamhet kan det handla om att ställa ut sina verk och objekt i utställningsrum runtom i landet. Oavsett verksamhet borde en central del av det statliga uppdraget handla om att kulturinstitutionen ska ha en nationell närvaro.

För att underlätta uppdragets genomförande bör lämplig myndighet göra en inventering av platser och rum i hela landet som kulturinstitutionerna kan bedriva sin verksamhet i. Det är inte en omöjlig uppgift. Redan i dag finns goda exempel på offentliga aktörer som har gjort liknande. Det kan handla om att identifiera olika typer av användbara lokaler, från skolaulor till kyrkorum och bygdegårdar.

Även om huvudorten för de statliga kulturinstitutionerna inte bör ändras så är det uppenbart att verksamheten kan bedrivas även på annan ort. De nationella kulturinstitutionerna betalas av hela landet och därför ska deras verksamhet kunna åtnjutas i hela landet.

H302. Mediepolitiken

Gunnar Andrén, Danderyd

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna beslutar att utarbeta ett mediepolitiskt framtidsprogram

Få områden har under senaste åren varit utsatt för större omvandlingstryck än mediebranschen. Det har fått som följd – särskilt på tidningssidan – mycket stora förändringar i ägandet inträffat. Digitaliseringen påverkar distributionen och nyheter och åsikter medan journalistiken – som är så viktig för demokratin – har åsamkats stora problem.

Internationella och nationella nyheter har klarat sig ganska bra medan den lokala och regionala journalistiken drabbats hårt.

Liberalerna har av tradition varit värnare av det fria ordet och en av statsmakterna obunden åsikts- och nyhetsförmedling. Så ska det fortsätta vara.

Samtidigt går det inte att blunda för att allt fler kommuner och även ämnesområden är vad som kan sägas var obevakade områden, påtagligt i glesbygder men även i stora förstadskommuner.

Under S/MP-regeringen 2014–2018 gjorde premiärministern Bah Kuhnke åtskilliga utspel på medieområdet. Någon analys med bäring på framtiden fanns dock inte en tillstymmelse till. Det enda påtagliga konkreta resultatet var fortsatt utarmning av redaktioner och bevakning.

En annan bekymmersam företeelse inom medieområdet är sammanblandningen av journalistik med kommersiella meddelanden, liksom den råa tonen i de asociala medier – sajter av diverse slag – som saknar ansvarig utgivare och ställer sig utanför det traditionella publicistiska ansvarighetssystemet.

Det saknas inte utmaningar på medieområden inför 2020-talet. Sveriges liberala parti måste ligga i framkanten både vad gäller att värna enskildas integritet och säkra att det finns en granskning av det offentliga, av företag och olika intresseorganisationer i vårt land.

H303. Icke-konkurrerande public service

Joar Forssell, Solna, Romina Pourmokhtari, Stockholm, Simona Mohamsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att public service inte ska få kopiera nyheter från fristående nyhetsredaktioner eller på annat vis långsiktigt skada den fristående lokala journalistiken

Nyhetsförmedling och granskning av den lokala demokratin är en avgörande del av det demokratiska systemet som helhet och för förtroendet för den kommunala och regionala förvaltningen. Utan fria medier som granskar samhällets olika delar på alla nivåer riskerar demokratin att falla som ett korthus för korruption, slappt beslutsfattande och försvagad legitimitet. Därför är det ett brännande problem att lokala nyhetsredaktioner över hela landet går på knäna och har svårt att få ekonomin att gå ihop. Den svenska demokratin behöver lokal media.

Hur redaktioner finansierar sin verksamhet förändras över tid. Nyhetsbranschen ser inte likadan ut nu som den tidigare gjorde. Till exempel prenumererar färre hushåll i dag på papperstidningar än tidigare. En huvudsaklig inkomstkälla för lokala tidningar har därför blivit digitala prenumerationer eller digital försäljning av specifikt nyhetsinnehåll. Att tidningar genom egna inkomster blir mindre beroende av det statliga stödet måste i grunden ses som något positivt. Varje privat krona de drar in innebär ju att de blir än mer fristående från den makt de ska granska.

Tyvärr ägnar sig public service, som alltså inte behöver vända på varje krona och oroa sig för sin överlevnad, i dag åt att underminera tidningarnas förmåga att hålla sig själva flytande. Det finns nämligen otaliga exempel på när lokala public service redaktioner mer eller mindre kopierat och publicerat nyheter som lokala fristående redaktioner grävt fram. Små nyhetsredaktioner har alltså granskat, grävt och publicerat nyheter bakom betalvägg. Att de kan göra så skapar incitament för dem att fortsätta gräva och granska makten samt gör att de blir mindre beroende av finansiering från staten. När lokalavdelningar inom public service kopierar reportage och publicerar samma nyheter utan betalväggar slås incitamenten sönder och medierna får ännu mer problem. Resultatet blir att den grävande fristående journalistiken undermineras och att den demokratiskt så viktiga granskningen på sikt riskerar att upphöra.

H304. Värna om svenska språket

Liberalerna Skellefteå

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna värnar om svenska språket
2. **att** Liberalerna verkar för att svenska språket används i svensk tv, radio, tidningar och naturligtvis i kommun, region och stat

Alltfler utländska ord kommer in och används i kommun, tidningar, reklam och framför allt i tv. I Skellefteå kommun har flygplatsen döpts om till Airport och hamnen till Harbor. Är det nödvändigt? Det fulaste ordet är ”sale” som står i alla stora skyltfönster. Tidigare hette det ”rea”, en förkortning av realisation, helt godtagbart.

På tv i programmet ”Jag är inte smartare än en femteklassare” använde programledaren ordet ”bucketlist”. Till vem vänder sig till programmet, barn med intresserade föräldrar? Nog kan man använda svenska allra först.

Detta var bara några exempel på ord. Det dyker upp nya hela tiden.

H305. Punktskrift som officiellt skriftspråk

Liberalerna Trollhättan

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att punktskriften erkänns som officiellt skriftspråk för synnedsatta och blinda

Många barn och ungdomar växer i dag upp utan att få ett eget skriv- och lässpråk. Talsyntes och ljudböcker prioriteras framför det skriftspråk de hade kunnat tillgodogöra sig. Många av de som gått i skolan utan att få lära sig punktskrift ordentligt vittnar i dag om att de har stora problem med stavning och att tillgodogöra sig information i skrift. De

blir i princip analfabeter. Studier från USA och Storbritannien visar också att de vuxna med grav synnedsättning som behärskar punktskrift i mycket större grad har egen försörjning.

Sverige har skrivit under FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sveriges mest funkisvänliga parti borde driva på den fullt ut, och därmed att Sverige ska erkänna punktskriften som officiellt skriftspråk för synnedsatta och blinda.

H306. Ta bort tullen för museiutställningar

Henrik Edin, Göteborg, Daniel Andersson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att kravet på deposition av införselmoms på utställningar från icke-EU-länder för museum avskaffas

Om ett museum i Sverige vill låna in konst eller föremål från ett land utanför EU har Tullverket i dag i uppgift att säkra momsen ifall utställningsobjekten skulle säljas medens de är i Sverige. Detta skapar stora problem för museerna eftersom de avkrävs stora summor trots att de aldrig säljer sina objekt.

För att hantera situationen behöver museerna antingen en stark huvudman som kan gå i borgen gentemot Tullverket eller ett större eget kapital som kan användas för den här typen av borgensdepositioner.

Är museerna offentliga är det troligt att större delen av deras driftsmedel är offentliga och kan därför inte hur som helst hanteras som eget kapital.

Museer som vill göra specialutställningar lånar gärna in objekt från andra museer och så länge detta sker inom EU är det inga större problem. Men vill vi kunna visa utställningar och konst från andra länder än de europeiska så är depositionskravet på införselmomsen ett problem som riskerar att kringskära möjligheterna för museer att fritt planera och styra sin verksamhet.

Civilsamhällesfrågor

H307. Nytt nationellt idrottspolitiskt program

Johan Storåkers, Sundbyberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** partistyrelsen ska bereda möjligheten att ta fram ett nytt nationellt idrottspolitiskt program

Idrotten är Sveriges största folkrörelse. Den bidrar med mycket i form av folkhälsa, gemenskap, bildning och demokrati samt marknadsföring av kommuner, regioner och vår nation med mera. Samtidigt finns det inom idrotten utmaningar att ta tag i, vilket emellertid är naturligt när det är en folkrörelse som har så många utövare, tränare, funktionärer och ledare samt personer i andra roller. Liberalerna har stora chanser att öka vårt väljarstöd med en mer offensiv idrottspolitik, då det är frågor som engagerar stora delar av svenska folket. År 2008 presenterades vårt partis senaste nationella idrottspolitiska program. Då det är över tio år sedan som detta program togs fram så anser jag att partistyrelsen bör bereda frågan om det är möjligt att ta fram ett ny idrottspolitiskt program. Sedan år 2008 har mycket hänt inom både idrotten och samhället i stort. Då jag vet att partistyrelsen önskar själva ha makten över prioriteringar inom ramen för det nationella partiarbetet inom Liberalerna så är mitt förslag mjukt skrivet.

H308. Stöd och strukturer för frivilligcentraler i Sverige

Torbjörn S. Brandhill, Ulricehamn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att Socialstyrelsen får ett uppdrag om att kartlägga Sveriges frivilligcentraler
2. **att** Liberalerna ska arbeta för att ett statligt stöd och strukturer för frivilligcentraler införs i Sverige

Sverige har under en lång tid byggt upp en stor och stark välfärdsstat där medborgarnas sociala behov har tryggats. Därför har frivilliga insatser inom välfärdsområdet inte varit så omfattande i Sverige. Under 1990-talet märktes ett ökat intresse för frivilligt socialt arbete. Åren 1993–1996 fanns statliga bidrag för uppstart av frivilligcentraler som ingick i regeringens stöd för ideell verksamhet. Inspiration kom från bland annat Norge och Danmark där man i dag har ett statligt stöd för frivilligcentraler som ingår i regeringens stöd för ideell verksamhet. På 2000-talet har de frivilliga krafterna i kommunal regi ökat i omfattning, framförallt inom äldreomsorg och integration. Den borgerliga regeringen 1991–1994 anslog medel för utveckling av den ideella sektorn, ett beredningsarbete startades och initierade forskningsinsatser. Frivilligcentralerna växte fram som en följd av det arbetet. Arbetet för att i dag stärka den ideella sektorn behöver vidgas och fördjupas. Ett led i det är att stödja utvecklingen av frivilligcentraler i Sverige.

Förutom traditionella ideella organisationers verksamhet har det under de senaste 20 åren vuxit fram frivilligcentraler. Frivilligcentraler finns i flera kommuner, gemensamma nämnare är att det är en kontaktpunkt för människor som behöver hjälp och människor som vill engagera sig för att hjälpa medmänniskor på olika sätt. Det är en mötesplats för såväl enskilda personer som föreningar och organisationer i lokalsamhället. Frivilligcentralerna erbjuder aktiviteter utifrån de besökandes behov och önskemål, såväl inom som utanför lokalen. Det är också ett informations- och förmedlingskontor för frivilliga insatser som ska underlätta för enskilda, grupper och organisationer att göra frivilliga insatser i lokalsamhället. Frivilligcentralen har kunskap om frivilligorganisationernas verksamhet och kan förmedla kontakt mellan personer som vill göra en frivilliginsats via en organisation. Frivilligcentralerna bidrar till att skapa sociala

nätverk och motverka ensamhet och isolering. Frivilligcentralerna synliggör det frivilliga arbetet i närområdet och visar hur viktigt det är med frivilliga insatser. Tanken är att frivilligcentralerna ska rikta sig till alla som bor i lokalsamhället. Det är en förebyggande verksamhet och ett komplement till verksamheten inom både den offentliga och privata sektorn. I dag saknas samordning och en funktion som kan stödja och utveckla frivilligcentralernas roll och verksamhet. Även en kartläggning av Sveriges Frivilligcentraler borde tillsättas där Socialstyrelsens kartläggning från 2005 följs upp. Det behövs regionala nätverk, kommunikationskanaler och ett nationellt nätverk. Det är ett sätt att stärka och ta till vara medborgarnas ideella engagemang. Denna struktur bör bygga på kompetens som redan finns inom den ideella sektorn med stöd från det offentliga. Ett arbete för att utveckla formerna för detta stöd bör finnas.

H309. Stöd till förbund som riktar sig till flera olika målgrupper

Torbjörn S. Brandhill, Ulricehamn, Martin Brandhill, Ulricehamn

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna arbetar för att möjliggöra ett stöd till förbund som riktar sig till flera olika målgrupper samtidigt

Vi vill lyfta fram problematiken med att kriterierna för statligt stöd till föreningar och idéburna organisationer är för målgruppsstyrda. Det utförs ett viktigt arbete mot till exempel ofrivillig ensamhet genom flera riksförbunds verksamheter men på grund av det målgruppsstyrda regelverket beviljas inte förbunden något stöd. Styrkan i och det unika med flera riksförbunds och idéburna organisationer är att de inte riktar sig mot en specifik målgrupp men det är en omständighet som omöjliggör ett stöd från till exempel Allmänna arvsfonden, MUCF och Socialstyrelsen. Det finns krav att verksamheten behöver vara ungdomsverksamhet, ha fokus på funktionsnedsatta, ha fokus på alkohol och narkotika för att nämna några specifika målgrupper.

Förbund som representerar bland annat frivilligcentraler (finns flera andra former av organisationer som inte får ett stöd) får inget stöd då verksamheten i sin grundmodell inte riktar sig till en specifik målgrupp. Verksamheten på en frivilligcentral är till exempel öppen för alla målgrupper och riktar sig inte specifikt till bara en eller några specifika målgrupper. Det finns i dag ingen statlig finansiering till dessa förbund, vars verksamhet riktar sig till många olika målgrupper samtidigt. De passar inte in i det ”stuprörstänkande” som finns för bidragsfördelning på statlig nivå. Att se över problematiken rörande de målgruppsstyrda kriterierna för statligt stöd för organisationer borde utredas. Förordningen som styr de statliga stöden till organisationer skulle kunna få ett tillägg om att organisationer som har en verksamhet av riksintresse eller liknande också kan möjliggöras ett föreningsstöd. Det finns en kraft att hämta inom detta område som går förlorad.

H310. Hbtq-frågor i föreningslivet

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att idrottsrörelsen och övrigt föreningsliv ska vara en miljö där alla människor kan vara sig själva och bli respekterade för de individer de är
2. **att** Liberalerna ska verka för att något aktivitetsstöd eller bidrag i någon form från stat, landsting/region eller kommun ska inte kunna betalas ut till föreningar som diskriminerar hbtq-personer
3. **att** Liberalerna ska verka för att kommunala idrottsanläggningar ska ha transinkluderande omklädningsrum samt toaletter. Vid om- och nybyggnation ska detta vara ett krav
4. **att** Liberalerna ska verka för att samarbeten mellan det civila samhället och de projekt som finns gällande inkludering av hbtq-personer i idrott/motions-sammanhang ska uppmuntras

Nedanstående utgör utdrag ur det politiska handlingsprogram som HBT-liberaler utarbetat under 2017 och som antogs vid förbundets stämma 2018. Programmet ligger till grund både för HBT-liberalers eget arbete och för förbundets påverkansarbete gentemot Liberalerna både lokalt, regionalt och nationellt.

Föreningslivet spelar en stor roll i många människors liv. Idrottsrörelsen är en av Sveriges största folkrörelser och spelar en viktig roll i många människors liv, särskilt för ungdomar. På många orter är idrotten en centralpunkt i lokalsamhället och idrotten är också en källa till gemenskap och personlig utveckling.

Gjorda kartläggningar visar att unga hbtq-personer deltar i idrottsföreningar i väsentligt lägre grad än andra i samma ålder. Könsnormer, grupptryck och föreställningar om hur en idrottare förväntas vara gör att många inte känner sig tillräckligt inkluderade i idrottslivet. För den enskilde kan det fortfarande år 2017 vara ett stort steg att vara öppen om sin sexuella läggning eller könsidentitet i idrottssammanhang.

För idrottsföreningar och andra föreningar och organisationer som får ta del av offentliga medel gäller att diskriminering av hbtq-personer inte får förekomma.

Vi yrkar att Liberalerna, på sätt man finner lämpliga, verkar för att ovanstående 4 punkter får genomslag i svenskt civilsamhälle, exempelvis genom lagstiftning eller kompetensutveckling hos föreningsaktiva och kommunpolitiker.

H311. Förbud mot utländsk finansiering av religiösa byggnader

Lennart Ledin, Östersund, Finn Cromberger, Östersund, Mats E. Nilsson, Östersund, Annica Nordell, Östersund

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att förbjuda utländsk finansiering av religiösa byggnader såsom moskéer, minareter, synagogor eller andra religiösa byggnader samt att finansieringen av sådana byggnader ska redovisas offentligt innan bygglov ges

Sverige är ett utpräglat, ja kanske världens mest sekulariserade land och våra värderingar vilar på en liberal och humanistisk grund. Här råder dock religionsfrihet och varje församling inom olika trossamfund har naturligtvis rätt att bygga sin egen kyrka, synagoga eller moské utifrån de regler som gäller för byggande i Sverige. Det blir dock problematiskt när utländska samfund eller till och med länder finansierar nämnda byggen som ett led i att sprida sin religion och sina värderingar till det svenska samhället. Det är inte acceptabelt att det svenska sekulära samhället och våra grundläggande humanistiska värderingar undermineras med hjälp av ekonomiskt starka intressen utanför landets gränser.

H312. Dags att låta diskrimineringslagen omfatta ideella föreningar

Helena Holmberg, Göteborg, Maria Nilsson, Göteborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka diskrimineringslagen ska omfatta ideella föreningar mot bakgrund av det som har anförts i motionen, med syfte att motverka otillbörlig diskriminering i religions- och föreningslivet i Sverige

Föreningsfriheten, religionsfriheten och individens rätt att bli skyddad mot diskriminering är alla fundamentala byggstenar i den liberala demokratin. Dessa värden kan dock i konkreta situationer hamna i konflikt med varandra. Exempelvis kan negativ särbehandling till följd av kön vara integrerad i somligt religionsutövande.

Diskrimineringslagen (2008:567) är svensk lagstiftnings mest preciserade verktyg för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. Lagstiftarens sätt att hantera de målkonflikter som beskrivs ovan har varit att inte låta ideella föreningar omfattas av diskrimineringslagen.

Diskrimineringslagen ställer krav på arbetsgivare, myndigheter, offentlig verksamhet, affärsidkare och företag, dels att inte diskriminera anställda, klienter, kunder med mera till följd av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionsnedsättning och/eller ålder. Dels att aktivt motverka diskriminering. Men den ställer inte samma krav på ideella föreningar – förutom när dessa också är arbetsgivare eller tillhandahåller varor och tjänster utanför privat- och familjelivet. Inte heller individer som agerar inom privat- och familjelivet omfattas av diskrimineringslagen.

Vi menar att svensk lag bör ta en tydligare ställning mot diskriminering i religions- och föreningslivet.

Vi anser att diskrimineringslagen bör förändras på ett sätt så att till exempel följande situationer definieras som diskriminering i lagens mening:

- En religiös församling låter män gå in i gudstjänstlokalen via huvudingången, medan kvinnor hänvisas till en bakdörr.
- En hjälporganisation delar ut mat på gator och torg till hemlösa, men bara om dessa har svenskt medborgarskap.
- En religiös församling utesluter en medlem inte för att denne inte omfattar den tro och övertygelse församlingen har som huvudsyfte att utöva, men för att medlemmen är homosexuell.

Vi anser att också ideella föreningar och religiösa församlingar bör kunna avkrävas aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering.

Detta är grannlaga frågor. Olika värden kan ställas emot varandra. Gränsdragningsfrågor och avvägningar mellan föreningsfriheten, religionsfriheten och individens rätt att bli skyddad mot diskriminering behöver vara väl genomarbetade och utredda. Ideella föreningar bildas ofta just med syfte att vara ett sammanhang för människor som delar en viss identitet, utöva gemensamma aktiviteter eller befrämja en grupp som omfattas av någon av diskrimineringsgrunderna. Detta är en bärande del av demokratin. Människors rätt att utöva religion och att organisera sig för varjehanda syften är skyddade i grundlagen.

Trots insikt om svårigheterna anser vi att det är det dags nu att samhället tar en tydligare ställning för lika rättigheter och möjligheter på fler samhällsområden. Det är dags att stärka skyddet mot diskriminering också inom förenings- och religionslivet.

H313. Inför en tillståndsplikt för verksamheter för barn

Liberalerna Stockholms län, Charlotta Schenholm, Stockholm, Susan Ballhausen Bjelke, Nacka, Paulina Draganja, Stockholm, Sophie Enerskog, Solna, Jill Eriksson, Stockholm, Margaretha Herthelius, Stockholm, Jessica Johnson, Vallentuna

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att ett regelverk införs för tillståndsgivning och tillsyn av verksamheter som vänder sig till barn under 18 år. I kraven på tillstånd ska bland annat ingå att verksamheten kräver in utdrag ur brottsregistret från de som är ansvariga för verksamheten eller som inom ramen för verksamheten har direkt och regelbunden kontakt med barn. Om så krävs bör lagstiftningen ändras för att möjliggöra utdrag ur belastningsregistret
2. **att** Liberalerna verkar för att de myndigheter som utfärdar tillstånd även ska ansvara för att genomföra tillsyn av verksamheterna. För detta ändamål ska myndigheterna få information från domstolarna om personer som dömts för brott mot barn. Om personer som omfattas av utdragsplikten upptäcks ha dömts för brott

mot barn ska myndigheterna sätta in särskild tillsyn eller häva tillståndet

3. **att** Liberalerna verkar för att de myndigheter som utfärdar tillstånd ska ha visselblåsarsystem med möjlighet att anmäla anonymt för alla verksamheter som man har ger tillstånd till. Vid anmälan ska man snarast genomföra tillsyn av verksamheten. De som genomför tillsyn och inspektioner ska ha särskild utbildning i hur man pratar med barn om övergrepp

I dag finns det omfattande regler för den som vill hålla djur, sälja livsmedel eller starta en restaurang. Man måste ansöka om tillstånd och sedan sker löpande inspektioner för att kontrollera att regelverket följs. Resultatet av sådana inspektioner publiceras offentligt.

Barnskydd borde självklart vara lika viktigt som djurskydd. Motsvarande preventivt arbete behöver ske när det gäller all den verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar under 18 år och som inte omfattas av nuvarande lagstiftning som t.ex. skola, fritidshem, förskola och HVB-hem gör.

Om man som förälder skickar iväg sitt barn på lägerverksamhet, ridskola eller simskola ska man kunna känna sig trygg med att det finns en tillsyn som löpande förhindrar att olämpliga personer arbetar med barnen. Det ska vara lätt som förälder att få kunskap om vilka olika verksamheter som finns och huruvida de har tillstånd och vad som har framkommit vid tillsyn.

Detta kan givetvis innebära en administrativ börda för de verksamheter som omfattas av tillståndskravet men vi menar att det uppvägs av vikten av att skydda barnen. Det ska inte vara upp till enskilda verksamheter och organisationer att välja om och hur man vill arbeta med brottsprevention.

Föräldrar ska också kunna vända sig till länsstyrelsen för att få information om olika verksamheter för att kunna känna sig tryggare när de skickar sitt barn på t.ex. lägerverksamhet, ridskola eller simskola. Det ska inte vara upp till enskilda verksamheter/organisationer att välja om och hur man vill arbeta med brottsprevention.

J. JÄMSTÄLLDHET OCH HBTQ-FRÅGOR

J1. Jämställdhetspolitik

J101. Den liberala feminismen måste lyftas fram

Nina Lundström, Sundbyberg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** landsmötet uppdrar till partistyrelsen att utveckla politik och kommunikation gällande liberal feministisk agenda rörande karriärvägar, ekonomi, reproduktiv hälsa, arbetsmarknad samt livsvillkor i enlighet med motionen

Brister på lika möjligheter och rättigheter existerar och vi måste göra mer för att öka jämställdheten i samhället. Ojämlikheten syns i den obetalda kvinnokraften i samhället, brist på lika ekonomiska möjligheter och på arbetsmarknaden, lönerna och tillgång till makt. Liberalernas ekonomiska reformer bör alltid belysas ur ett genusperspektiv. Gynnar vi mäns ekonomiska makt mer i föreslagna reformer än kvinnors?

Bostaden är en central punkt i livet. Kvinnor och män har dock olika förutsättningar för att äga sitt boende – eller hyraberoende på de inkomstskillnader som finns. Eventuella ändringar av ränteavdraget, som möjliggör ägande, måste analyseras utifrån hur neddragning slår mot kvinnor som vill äga sitt boende. Nivån på ränteavdraget måste anpassas så att inte negativa effekter slår mot kvinnors plånböcker specifikt. Tuffare amorteringskrav måste även belysas ur ett genusperspektiv. Kvinnor som ofta har lägre pension riskerar betydligt sämre situation på hyresmarknaden. Det kan bli svårt att byta hyreslägenhet om pensionen inte är tillräckligt hög. Även om det finns ett sparat kapital.

Bland de faktorer som påverkar inkomstskillnader finns bland annat ofrivillig deltid. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken och att dessa yrken har olika lönenivåer är en viktig förklaring till att kvinnors och mäns löner skiljer sig åt. Kvinnors pension och ekonomiska oberoende motverkas av ofrivilligt deltidsarbete. Det är inte rimligt att valet av yrke omöjliggör rimlig löneutveckling. Detta ser vi inte minst inom vård-och omsorgsverksamhet i kommuner.

Arbetsmarknad i Sverige är mer präglad av könsstereotypa yrkesval än många andra länder inom EU. Länder som i övrigt inte alltid framstår som förebilder på jämställdhetsområdet.

Kvinnor återfinns i stor utsträckning i yrken med låga löner, liten löneutveckling och små karriärmöjligheter. Fickor och pojkar bör ges möjlighet att redan i grundskola och på gymnasium ges information och uppmuntras att göra icke könsstereotypa val. Det behövs förebilder och de som gjort andra yrkesval bör lyftas fram som förebilder och inspirationskällor. Den politiska och ekonomiska makten är inte jämt fördelas. Jämställdhetsfrågorna har dock inte prioriterats tillräckligt under många år och nu senast i valrörelsen 2018. Frågor rörande reproduktiv hälsa var viktiga för många väljare men trots många liberala feministers kamp för rätten till abort, och att inte acceptera vårdvägran, så nåddes inte väljarna med dessa viktiga budskap. För Liberalerna var feminismen inte prioriterad i valet. Vi får inte upprepa samma misstag. Det omfattar att även vara noggrann med begreppen. Så kallad ”samvetsfrihet” har inget med varken samvete eller frihet att göra utan handlar om vårdvägran där utbildad vårdpersonal vägrar utföra det arbete som de är anställda för att utföra. Det är dags att utveckla den feministiska agendan i Liberalerna – både vad gäller politik och kommunikation.

J102. Individualisera föräldraförsäkringen

Simona Mohamsson, Göteborg, Anders Viking Pettersson, Karlstad

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att:** Liberalerna ska arbeta för att individualisera föräldraförsäkringen

För oss liberaler är det viktigt att våra skattemedel används så effektivt som möjligt, och att insatser utvärderas utifrån huruvida de uppfyller sitt syfte. Föräldraförsäkringen inrättades framför allt för att underlätta kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Föräldraförsäkringens syfte har dock med tiden ändrats och innefattar möjligheten att kombinera arbets- med familjeliv.

Dagens utformning av föräldraförsäkringen är förlegad och försvagar unga kvinnors ställning på arbetsmarknaden, oavsett om de väljer att stanna hemma med barn eller inte. Om syftet med föräldraförsäkringen inte uppfylls är det därför rimligt att reformera den. Därför bör föräldraförsäkringen individualiseras.

Det är orimligt att vi har ett skattefinansierat socialförsäkringssystem som försämrar kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden. Kvinnor som väljer att stanna hemma med barn under en längre tidsperiod får färre karriärmöjligheter, lägre lön och pensioner. Men även kvinnor som inte skaffar barn eller väljer att vara hemma med sina barn en kortare period drabbas av sämre möjligheter på arbetsmarknaden. Arbetsgivare förväntar sig att unga kvinnor är barnlediga längre

perioder än unga män. Detta resulterar i att män oftare än kvinnor får en befordran eller en ny anställning. Det är därför rimligt att föräldraförsäkringen precis som alla andra socialförsäkringssystem betalas ut individuellt och inte till ett kollektiv.

att avskaffa sambeskattningen var en av de viktigaste jämställdhetsreformer som Sverige genomfört, och en viktig anledning till Sveriges rekordhöga sysselsättningsnivå bland kvinnor. Något som framhållits av OECD som en anledning till att vårt lands välstånd. För liberaler är kvinnors möjlighet till självförsörjning genom eget yrkesarbete en frihetsfråga.

Liberaler har tagit feministiska initiativ i över 100 år. Liberala ungdomsförbundet menar att det nu är tid för liberaler att ta nästa stora initiativ och individualisera föräldraförsäkringen.

J103. En individualiserad föräldraförsäkring

Elin Hjelmestam, Stockholm, Caroline Rhawi, Botkyrka, Max Hjelm, Täby

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska ta ställning för en individualiserad föräldraförsäkring

Kvinnors ekonomiska förutsättningar är en av nycklarna till hur vi ska göra Sverige jämställt. Män och kvinnor har enligt lag haft lika rättigheter att utbilda sig och göra karriär ganska länge. Ändå är samhället i dag inte så jämställt som vi liberaler vill att det ska vara. Normer och strukturer håller tillbaka människor och hindrar, i det här fallet kvinnor, från självförverkligande.

Det är med sådana glasögon vi ska se på föräldraförsäkringen. Även om vilken vårdnadshavare som helst skulle kunna överlåta dagar på den andra vet vi att det blir kvinnor som tar den största delen av ansvaret. Kvinnor är i dag hemma i snitt 60 veckor per barn, motsvarar 76 procent.

Utifrån det är det inte så konstigt att kvinnor hamnar efter på arbetsmarknaden och att skillnaderna i inkomst mellan män och kvinnor i dag fortfarande är så stora som dom är.

Det finns ingen annan del i vår gemensamt finansierade välfärd som tilldelas kollektiv och inte individer och det tycker inte Liberala ungdomsförbundet Storstockholm att föräldraförsäkringen borde göra i fortsättningen heller.

J104. Liberalisera föräldraförsäkringen

Ragnar Arvidsson, Helsingborg

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att de s.k. pappamånaderna avskaffas

Frihet måste försvaras. Så är vår paroll. Och hur ska det åstadkommas. Jo, säger partiet, genom tydlighet och konsekvens i politiken.

Samtidigt driver partiet frågan om föräldraledighet i riktningen att minska friheten för föräldrarna. De beslut som borde tas av föräldrarna tas i stället av politiker som anser sig veta bättre. Ibland verkar partiet för att folk ska få ta egna val, men sedan när det finns risk för att folk väljer fel då gäller inte valfriheten. Detta göra att partiet får en helt otydlig frihetspolitik eller snarare ingen frihetspolitik alls.

Föräldraförsäkringen är helt jämställd eftersom den är lika för kvinnor och män. Det partiet går in och reglerar med pappamånader är utfallet. I andra sammanhang säger vi att vi ska verka för lika möjligheter och sedan kan utfallet bli olika. Denna grundläggande princip frångås här.

Tvångskvoteringen har minimalt stöd av svenska folket och ännu mindre hos våra väljare och presumtiva väljare. Liberalt tänkande människor i vårt land tar avstånd från tvångskvoteringen. Till de få undantagen hör de som leder vårt parti.

Här driver Liberalerna alltså en politik som går helt på tvärs med vår ideologi och som dessutom har minimalt stöd bland liberalt sinnade. Det är obegripligt att det blivit så och nu måste vi rätta till detta.

J2. Hbtq-frågor

J201. Förbjud terapi som ska "bota" hbtq-personer

Robert Hannah, Göteborg, Christoffer Heimbrand, Uppsala, Arman Teimouri, Karlstad

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **landsmötet** ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en kartläggning av fenomenet omvandlingsterapi bör göras
2. **landsmötet** ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra omvandlingsterapi brottsligt
3. **landsmötet** ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort bidrag från organisationer som sysslar med omvandlingsterapi

De senaste åren har vi allt för ofta hört om människor som har blivit tvingade att besöka prästen varje dag för att bli renade från onda andar. Människor som tvingas be i grupp för att bli friska. Och folk som blir tvingade av deras föräldrar att besöka psykolog för att bli straight. Radikala homofober eller familjer som vill skydda sin heder kallar det för övertalningskampanj, själslig rening, botande, "conversion therapy" eller omvandlingsterapi för att bli frisk. Omvandlingsterapi handlar om att omvandla personer som identifierar sig som homo- eller bisexuella personer till heterosexuella. Även transpersoner kan utsättas för liknande psykologiskt våld i syfte att få dem att identifiera sig med rätt könsidentitet eller könsuttryck. Detta är fruktansvärt.

Omvandlingsterapi som hbtq-personer utsätts för, fördöms både av Världshälsoorganisationen WHO och erkända medicinska och psykologiska institutioner som verkningslöst och kränkande för de utsatta. De har båda kommit fram till att hbtq-identifikation inte är någon störning eller sjukdom.

Företeelsen med omvandlingsterapi är vanlig bland radikala grupper inom samtliga abrahamitiska religioner och har blivit vanligare med tiden när hbtq-rörelsen har flyttat fram sina positioner. I USA finns till och med läger dit man kan skicka sina barn för att de ska bli friska. Barack Obama uttalade 2015 att han ville förbjuda omvandlingsterapi USA. I många europeiska länder pågår en diskussion om förbud. Denna typ av omvandlingsterapi blir tyvärr allt mer vanlig i Sverige.

Om vi menar allvar med att alla svenskar, oavsett bakgrund, ska ha samma rättigheter och möjligheter i livet måste vi också stå upp för dem när det räknas som mest. Många unga svenska hbtq-personer från religiösa eller konservativa hem behöver ett samhälle som står på deras sida. Inte ett samhälle som blundar när andra vill ta ifrån dem rätten och möjligheten att leva ett liv i frihet.

Det är svårt att i dag se i hur stor utsträckning det sker omvandlingsterapi. Länder som Malta och Storbritannien har ett förbud mot fenomenet men ännu har inte Sverige nått dit. Det är bedrövligt att vårt land som är så framåt i andra jämställdhetsfrågor inte kan förbjuda detta. Hedersrelaterat våld och förtryck får inte längre vara accepterat.

Att införa ett lagbrott mot omvandlingsterapi hade räddat många fall där den utsatta anmält händelsen om olaga tvång men blivit nekad i domen. Det finns i dag stora svårigheter att bevisa olaga tvång enligt brottsbalken. Därför välkomnar vi ett särskilt lagrum som skulle innebära ett stort markerande mot samhällets avsky för företeelsen.

Organisationer eller religiösa samfund som sysslar med sexuell omvandling eller omvandling av könsidentitet ska inte heller ges några som helst statliga eller kommunala bidrag. Detta bör gälla såväl om de själva genomför omvandlingsterapin, stöttar företeelsen eller råder familj eller hbtq-personer om var man kan genomföra omvandlingsterapi.

J202. Hbtq-frågor inom kommunal verksamhet

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att sexuell läggning respektive könsidentitet och könsuttryck inkluderas i relevanta styr- och plandokument
2. **att** Liberalerna verkar för att säkerställa att bemötande av och service till hbtq-personer förbättras inom all kommunal verksamhet
3. **att** Liberalerna verkar för att kommunernas socialtjänst har beredskap att erbjuda hbtq-personer, oavsett kön och könsidentitet, som utsatts för våld eller hot om våld av närstående skyddat boende i enlighet med vad lagen kräver
4. **att** Liberalerna verkar för att kommunerna medverkar till att fler särskilda verksamheter för hbtq-ungdomar och äldre hbtq-personer blir verklighet
5. **att** Liberalerna verkar för att blanketter som kommunen använder är könsneutrala och inte förutsätter att exempelvis två föräldrar är av olika kön
6. **att** Liberalerna verkar för att alternativet "annat" och/eller "vill ej uppge" finns, som alternativ i enkäter som kommunen använder, där könsidentitet ska uppges
7. **att** Liberalerna verkar för att transpersoner ges möjlighet för ombyte i en avskild och trygg miljö i relevanta verksamheter inom kommunen
8. **att** Liberalerna verkar för att toaletter inom kommunal förvaltning, bolag och verksamheter omdefinieras efter funktion i stället för kön eller är könsneutrala

Nedanstående utgör utdrag ur det politiska handlingsprogram som HBT-liberaler utarbetat under 2017 och som antogs vid förbundets stämma 2018. Programmet ligger till grund både för HBT-liberalers eget arbete och för förbundets påverkansarbete gentemot Liberalerna både lokalt, regionalt och nationellt.

Kommuner och landsting/regioner har genom sina beslut stor inverkan på kommuninvånarnas liv. HBT-liberaler har i andra motioner samlat sina förslag på några av de större områdena som skola, vård och omsorg samt civilsamhällesfrågor. I denna motion tas några frågor upp inom andra kommunala ansvarsområden.

HBT-liberaler önskar att Liberalerna, på sätt man finner lämpliga, verkar för att ovanstående 8 punkter får genomslag inom respektive verksamhet i svenska kommuner exempelvis genom lagstiftning eller kompetensutveckling hos kommunanställda och kommunpolitiker.

J203. Familjerätt och diskrimineringsskydd m.m. för hbti-personer

Mats Nordström, Täby, Mikael Sparrhult, Höör, Anne-Marie Ekström, Borås, Richard Brodd, Göteborg, Peter Edholm, Solna, Robin Nilsen, Stockholm

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna ska verka för att inkludera personer med intersexvariationer i diskrimineringslagen, straffskärpningsregeln och hetslagstiftningen[1]
2. **att** Liberalerna ska verka för att införa grundlagsskydd mot diskriminering på grund av könsidentitet/könsuttryck[2]
3. **att** Liberalerna ska verka för att säkerställa att kunskap om hbt-frågor och intersexvariationer ingår i alla relevanta utbildningar på högskolan[3]
4. **att** Liberalerna ska verka för att arbetet med uppföljningen av de jämställdhetspolitiska målen blir trans/intersexinkluderande, liksom det internationella arbetet för jämställdhet[4]
5. **att** Liberalerna ska verka för att se över situationen för familjer där en eller flera föräldrar är transpersoner, samt till familjer med barn med transidentitet
6. **att** Liberalerna ska verka för att det i arbetet med att tillämpa barnkonventionen i Sverige finns ett tydligt trans- och intersexperspektiv
7. **att** Liberalerna ska verka för att genomföra en totalöversyn av föräldrabalken i syfte att göra den könsneutral[5]

HBT-liberaler arbetar för att stärka hbti-personers rättigheter.

I dag vet vi att utsatthet baserad på homo- och transfobiska grunder är mycket vanligt. Detta gäller såväl fysiska som verbala och sexuella övergrepp av åtskilliga slag.

Lagrummet gällande hatbrott, diskriminering, våld, sexuellt våld och annan kränkande särbehandling av alla slag måste skyndsamt uppdateras för att inkludera samtliga grupper som hotas av hatbrott, våld och hot.

Det är mycket viktigt att personal på samtliga myndigheter, institutioner, kommuner, landsting med mera ges utbildning rörande gruppen.

Det är HBT-liberalers åsikt att organisationer som innehar statens förtroende och uppdrag att dokumentera, följa upp och föreslå åtgärder kring dåligt mående, hälsorelaterade frågor samt suicid ska ha skyldighet att även inkludera gruppen i denna statistik och påföljande åtgärdsplaner.

1. Yrkandet hänvisat till avsnitt B1, Rättspolitik och brottsbekämpning.
2. Yrkandet hänvisat till avsnitt B3, Grundlag och demokrati.
3. Yrkandet hänvisat till avsnitt H2, Forskning och högre utbildning.
4. Yrkandet hänvisat till avsnitt J1, Jämställdhetspolitik.
5. Yrkandet hänvisat till avsnitt B2, Familjerätt och förvaltningspolitik.

J204. Återställ könsbegreppen

Andreas Holmberg, Hudiksvall

Förslag till landsmötesbeslut:

1. **att** Liberalerna verkar för att återställa könsbegreppen till vad som gällde i Sverige före den 1 juli 2013

Jag har som vanligt svårt att fatta mig kort här. Men kanske Uppdrag gransknings program från april om den ökande könsdysforin – som framför allt vuxit just åren efter 2013! – fått även några i partiet Liberalerna att besinna sig. Annars lär min motion naturligtvis avfärdas på sedvanligt maner ännu en gång. Men jag är inte ensam om min skepsis. Och jag hävdar bestämt att pronomen som ”han” och ”hon” (däremot inte det finska låneordet ”hän/hen”) har med orden ”hane” respektive ”hona” att göra, och att ”man” och ”kvinna” per urgammal definition är just ”hane” respektive ”hona” av arten människa. Den som hävdar något annat – t.ex. den som säger sig vara en hona av arten människa men inte kvinna – har bevisbördan, menar jag. (Manlig hjärna? Manligt uppträdande?). Folk får förstås tro vad de vill, men här handlar det ju om vilka föreställningar övriga, inklusive stat och kommun, ska behöva officiellt bejaka och bekräfta. Och de nya könsbegreppen introducerades ju inte som just sådana, utan presenterades demagogiskt som ett led i ”avskaffandet av de sista tvångssteriliseringarna”. Detta har tyvärr skadat tilltron till vårt parti och, eftersom alla partier tyckts gå i flock även i denna fråga, i viss mån till hela den parlamentariska, representativa demokratin. Att lämna tesen ”endast kvinnor föder barn” till extremhögern att försvara var ett gigantiskt missgrepp, även om könsneutraliseringen av könsbegreppen naturligtvis var lika välmet som den av äktenskapet.

Jag har hittills under min livstid aldrig upplevat något som till den grad påminner om ”Kejsarens nya kläder.” Liberala rationalister som förfasat sig över att barn för 100 år sedan i svensk skola (och kanske även senare i så kallade konfessionella friskolor) fått lära sig om en enstaka mirakulös jungfrufödelse borde väl ändå kunna se ironin i att svensk kommunal skola i dag förväntas lära alla våra barn och ungdomar att t o m en del karlar föder barn? Klart att många blir dysforiska.